

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 1946-1949

Διατριβή επί Διδακτορία

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2015

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Επιβλέπων Καθηγητής

Παπαϊωάννου Απόστολος, Ομότιμος Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής

Πλουμίδης Γεώργιος, Ομότιμος Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
Γιαννουλόπουλος Ιωάννης, Ομότιμος Καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου.

Επταμελής Εξεταστική Επιτροπή

1) Παπαϊωάννου Απόστολος, Ομότιμος Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
2) Πλουμίδης Γεώργιος, Ομότιμος Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
3) Γιαννουλόπουλος Ιωάννης, Ομότιμος Καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου.
4) Αναστασόπουλος Νικόλαος, Λέκτορας Ιστορίας Νεοτέρων Χρόνων του Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
5) Σακκής Δημήτριος, Καθηγητής Νεότερης Ιστορίας του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
6) Χαράλαμπος Μπαμπούνης, Καθηγητής Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας του Παιδαγωγικού Τμήματος της Σχολής Επιστημών της Αγωγής του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
7) Φωτιάδης Κωνσταντίνος, Καθηγητής Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος σελ. V

Κεφάλαιο Α'
-Τα ιδρυτικά των εθνικοαπελευθερωτικών οργανώσεων σελ. 1
Το ιδρυτικό του ΕΔΕΣ σελ. 1
Το ιδρυτικό του ΕΑΜ σελ. 8
Ίδρυση Εργατικού ΕΑΜ σελ. 14
Η ίδρυση της Εθνικής Αλληλεγγύης σελ. 17
Ίδρυση ΕΚΚΑ σελ. 18
Η ίδρυση της ΥΒΕ (ΠΑΟ) σελ. 25
Προσπάθειες ίδρυσης ΚΓΣΑ σελ. 29

Κεφάλαιο Β'
-Το καθεστωτικό σελ. 44
Προσπάθειες για εθνική συνεννόηση σελ. 50
Η συνθηκολόγηση της Ιταλίας σελ. 57
Σύγκρουση ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ σελ. 58
Η συμφωνία Μυροφύλλου-Πλάκας σελ. 66
Η ίδρυση της ΠΕΕΑ σελ. 71
Η Στάση του στρατού τον Απρίλιο του '44 σελ. 78
Το Συνέδριο του Λιβάνου σελ. 83
Η προετοιμασία του συνεδρίου σελ. 85
Σχολιασμός της συμφωνίας του Λιβάνου σελ. 88
Οι κρίσιμες 100 μέρες σελ. 89
Είσοδος ΕΑΜ στην Κυβέρνηση σελ. 102
Η σύσκεψη της Καζέρτας σελ. 104
Η σημασία της συμφωνίας της Καζέρτας σελ. 106

Κεφάλαιο Γ'
-Η Απελευθέρωση σελ. 108
Η Απελευθέρωση των Ιωαννίνων σελ. 111

Κεφάλαιο Δ'
-Τα Δεκεμβριανά σελ. 116
Τα αίτια των Δεκεμβριανών σελ. 126
Η συμφωνία της Βάρκιζας σελ. 129
Ανάλυση της συμφωνίας της Βάρκιζας σελ. 134
Η περίοδος της «Λευκής τρομοκρατίας» σελ. 142
Η επιστροφή του Ζαχαριάδη σελ. 144
Αυτοάμυνα απέναντι στην τρομοκρατία σελ. 147
Οι κυβερνητικές εναλλαγές σελ. 149

Κεφάλαιο Ε'
-Η πορεία προς τις εκλογές σελ. 152
Η διεξαγωγή των εκλογών σελ. 160
Η πρώτη μεταπολεμική Κυβέρνηση σελ. 163
Το ΚΚΕ ζητάει οικονομική βοήθεια σελ. 168
Το «Δόγμα Τρούμαν» σελ. 173

Κεφάλαιο ΣΤ'
-Εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του Εθνικού Στρατού
το έτος 1947 σελ. 181
Κομμουνιστικό κράτος στη Βόρεια Ελλάδα σελ. 182
Πανικός στην Ήπειρο σελ. 187
Το σχέδιο «Λίμνες» και η 3η Ολομέλεια του ΚΚΕ σελ. 196
Νέα κυβερνητική κρίση στα τέλη Αυγούστου σελ. 198
Αποτίμηση του αποτελέσματος σελ. 206
Η μάχη της Κόνιτσας σελ. 209
Ίδρυση Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης σελ. 211
Σκοποί της Κυβέρνησης σελ. 213
Κριτική του Μάρκου για τη μάχη της Κόνιτσας σελ. 222

Κεφάλαιο Ζ'
-Καταδίκη Τίτο από Κομινφόρμ και τέλος Εμφυλίου σελ. 225
Αλλαγή πλεύσης στο «μακεδονικό» για το ΚΚΕ σελ. 233
Το Βίτσι και ο Γράμμος σελ. 235

Κεφάλαιο Η'
-Επίλογος-Συμπεράσματα σελ. 240

Βιβλιογραφία σελ. 247

Παράρτημα σελ. 255
-Περιεχόμενα παραρτήματος σελ. 256

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα, από την εποχή των πρώτων συγκρούσεων των αντιστασιακών οργανώσεων ως την τελική ήττα του Δημοκρατικού Στρατού στο Βίτσι και τον Γράμμο, έχει αποτελέσει κατ' εξοχήν θέμα της ιστοριογραφίας τα τελευταία 60 και πλέον χρόνια. Οι πρωταγωνιστές ήταν εκείνοι που είχαν τον πρώτο λόγο στην εξιστόρηση των γεγονότων, αλλά ενταγμένοι στα αντίπαλα πολιτικά ή ακόμα και πολεμικά στρατόπεδα, πάντα είχαν το στίγμα της επιρροής της ιδεολογίας που πίστεψαν και υπηρέτησαν. Ακολούθησαν πονήματα σε εποχές που ακόμα οι πολιτικές εντάσεις ήταν δεδομένες. Εποχές που οι ιδεολογίες χαρακτήριζαν τους ανθρώπους. Ο κομμουνιστής ήταν «εχθρός του κράτους και της πολιτικής σταθερότητας της χώρας» και ο δεξιός «κυνηγός κεφαλών, φασίστας» και άλλα παρόμοια.

Μακριά από την εποχή αυτή, μέσα σε μια ελληνική κοινωνία που έχει εξελιχθεί και έχει υιοθετήσει ένα συγκεκριμένο πρότυπο ζωής, το οποίο έχει αμβλύνει τα πολιτικά πάθη του παρελθόντος, προσπάθησα να προσεγγίσω το θέμα του ελληνικού Εμφυλίου πολέμου μέσα από αδιαμφισβήτητα γεγονότα και ντοκουμέντα που βρήκα κατά την δωδεκαετή ενασχόλησή μου με το θέμα, το οποίο ακόμα θεωρώ ανεξάντλητο, αφού καθημερινά βγαίνουν στην επιφάνεια γεγονότα και πηγές που εμπλουτίζουν τη γνώση του σύγχρονου ιστορικού. Η ικανότητα σύνθεσης των γεγονότων, αναζήτησης της αλήθειας και εξαγωγής συμπερασμάτων, είναι αυτή που καλείται εν τέλει η νέα γενιά ιστορικών να αναδείξει από την κρίσιμη εκείνη περίοδο της ελληνικής ιστορίας.

Μέσα από την παρούσα μελέτη η στόχευση ήταν να γίνει κατανοητός ο πρωταγωνιστικός ρόλος της Ηπείρου, τόσο ως γεωγραφικός χώρος όσο και ως πρόσωπα που διαδραμάτισαν πρωτεύοντα ρόλο στην περίοδο, ενώ αναδεικνύεται ο σημαντικός ρόλος του τύπου, ο οποίος μπορεί να διαμορφώνει ή να καταγράφει την ιστορία στα καθημερινά του ρεπορτάζ.

Προσπάθησα σ' αυτά τα χρόνια που ασχολήθηκα με το θέμα να καταλήξω στο τι θα ήταν πιο χρήσιμο για τον αναγνώστη. Μια εξιστόρηση πολεμικών και πολιτικών γεγονότων; Μια σύνθεση πολιτικών ζυμώσεων και αποφάσεων σε συνδυασμό με τις πολεμικές ενέργειες που τις ακολουθούσαν; Και άραγε πως ο ξένος παράγοντας, Βρετανία, ΗΠΑ, Ρωσία επηρέασαν όλα αυτά τα γεγονότα; Οπωσδήποτε ο συνδυασμός όλων αυτών μέσα σε μια χρονική αλληλουχία, ώστε ο αναγνώστης να αντιλαμβάνεται το πώς το ένα γεγονός οδηγούσε στο επόμενο, ήταν η καλύτερη λύση, για να παρουσιάσω μια μελέτη που θα είχε ενδιαφέρον για τον αναγνώστη και ταυτοχρόνως θα του πρόσφερε τη γνώση των γεγονότων της εποχής εκείνης.

Η πολύχρονη ενασχόλησή μου με τα γεγονότα του Εμφυλίου πολέμου με δίδαξε και κάτι ακόμα. Τα συμπεράσματα δεν είναι πάντοτε προφανή. Αν η κάθε ενέργεια, πολιτική ή πολεμική, δεν συνδυαστεί με πηγές από τα αντίπαλα πολιτικά στρατόπεδα, αλλά και τις ξένες πηγές, όπως και τις εκάστοτε διεθνείς

συνθήκες, τότε δεν μπορεί να είναι αντικειμενική και απόλυτη. Προσπάθησα, λοιπόν, να συνθέσω όλες τις πηγές για να καταλήξω σε συμπεράσματα που έφταναν πιο κοντά στην πραγματικότητα.

Προφανώς το πόνημα που κρατάτε στα χέρια σας δεν εξαντλεί το θέμα, ούτε φυσικά προσπαθεί να αναδείξει νικητές και ηττημένους, ένοχους και αθώους. Η ιστορία είναι διαφορετική επιστήμη από τη νομική. Απλώς επιχειρεί να εξιστορήσει τα γεγονότα μιας περιόδου, να φέρει κάποιες νέες πτυχές στην επιφάνεια και να τις συνδυάσει με την περιοχή της Ηπείρου, που υπήρξε το κατ' εξοχήν θέατρο των πολεμικών επιχειρήσεων, λόγω της ιδιαίτερης γεωμορφολογίας της.

Δυστυχώς πολύτιμα αρχεία παραμένουν ακόμα απρόσιτα στους ερευνητές, ενώ άλλα χάθηκαν κρύφτηκαν ή καταστράφηκαν. Το αρχείο του ΕΔΕΣ κατάφερε να διασωθεί εν πολλοίς χάρη στους Ηρακλή Πετιμεζά και Αλέκο Παπαδόπουλο, στενούς συνεργάτες του Ζέρβα. Αντίθετα ένα μέρος του αρχείου του ΕΛΑΣ που είχε συλλεχθεί από τον Σόλωνα Γρηγοριάδη με πολύ κόπο, ακόμα και με προσωπικές συνεντεύξεις, παραδόθηκε στον Γιάννη Ζεύγο και τη σύζυγό του Καίτη, αλλά χάθηκε κατά τη μεταφορά του το 1945 σε μια φάλαγγα οχημάτων από τα Τρίκαλα προς την Αθήνα, καθώς στο όχημα που καταχωνιάστηκε το υλικό, κατασχέθηκε από τους Άγγλους και προστέθηκε σε άλλη φάλαγγα που έφυγε προς Μακεδονία[1].

Και άλλο πολύτιμο υλικό, όμως, δεν έχει δοθεί ολόκληρο στους ερευνητές, κάτι που θα ήταν ευχής έργον να πραγματοποιηθεί προς όφελος της γνώσης των επόμενων γενεών.

Θα ήταν παράλειψη να κλείσω αυτόν τον μικρό πρόλογο χωρίς να εκφράσω θερμότατες ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μου, Απόστολο Παπαϊωάννου, που με υπομονή και ατέρμονες παροτρύνσεις με βοήθησε να φτάσω ως το τέλος αυτής της μελέτης, ζητώντας μου να βλέπω τα γεγονότα απ' όλες τις οπτικές γωνίες. Η υπευθυνότητα και οι ανοιχτοί του ορίζοντες με βοήθησαν να φτάσω πιο κοντά στην αλήθεια. Ακόμα, θέλω να ευχαριστήσω τους καθηγητές, Γεώργιο Πλουμίδη και Ιωάννη Γιαννουλόπουλο, μέλη της τριμελούς εισηγητικής επιτροπής.

Επίσης, ευχαριστώ όλους εκείνους που με βοήθησαν με την παροχή αρχείων και ειδικά τους ανθρώπους που υπηρέτησαν στη Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού το α' εξάμηνο του 2005, τους εργαζόμενους στα ΑΣΚΙ και στα αρχεία της Βουλής, καθώς διευκόλυναν την εργασία μου.

Πολλά οφείλω και στους παππούδες μου, Γιαννάκη Ιωάννη του Χρήστου και Χρήστο Παπασπύρου του Γεωργίου, οι οποίοι με τις διηγήσεις τους με ενέπνευσαν, υποσυνείδητα ίσως, να ερευνήσω εμπεριστατωμένα τα γεγονότα εκείνης της περιόδου. Ο πρώτος είχε λάβει μέρος στη μικρασιατική εκστρατεία και συμμετείχε ενεργά στην εθνική αντίσταση κατά την περίοδο 1941-1944, ενώ είχε λάβει τιμητική διάκριση από τον ΕΟΕΑ ΕΔΕΣ.

[1] **Άρθρο του ο Γ.Α. Λεονταρίτη «Αρχεία Οργανώσεων της Αντίστασης», εφημερίδα «Καθημερινή», 22 Νοεμβρίου 1997, σελ. 12.**

Δυστυχώς σήμερα δεν ζει. Ο δε άλλος μικρό παιδί συμμετείχε στη διανομή προκηρύξεων του ΕΑΜ ΕΛΑΣ και τραυματίστηκε στα Ιωάννινα από αυτοκίνητο που οδηγούσε Αλβανοτσάμης, συνεργάτης των Γερμανών. Νοσηλεύτηκε επί εξάμηνο στο νοσοκομείο, γλιτώνοντας τον ακρωτηριασμό, αλλά ο τραυματισμός του ήταν εμφανής μέχρι τις τελευταίες μέρες της ζωής του. Εις μνήμην τους αφιερώνω αυτή τη μελέτη.

Ευχαριστώ ακόμα την οικογένειά μου, τους γονείς μου Γιώργο και Παρασκευή Γιαννάκη και την αδερφή μου Ευαγγελία που στήριξαν όλη αυτήν την προσπάθειά μου και υπέμειναν τις «συναισθηματικές εξάρσεις» όταν οι πηγές έφερναν ή δεν έφερναν κάτι στο φως.

Τελευταίους αφήνω τη σύζυγό μου, Όλγα, που πολλές φορές παρακολουθούσε καλύτερα από μένα την πρόοδο της μελέτης και με την ηθική της υποστήριξη με οδήγησε ως άλλη μούσα να φτάσω ως το τέλος και τους γιους μου, Γεώργιο και Χαράλαμπο, που ως νέες γενιές οφείλουμε να τους μάθουμε σωστά την ιστορία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Τα ιδρυτικά των εθνικοαπελευθερωτικών οργανώσεων

Το ζήτημα της ένοπλης πάλης εναντίον του κατακτητή απασχόλησε από τους πρώτους κιόλας μήνες της Κατοχής διάφορους πυρήνες αριστερών -και όχι μόνο- σχηματισμών. Οι πολιτικοί των παλαιών δημοκρατικών κομμάτων, καθώς και ο βασιλιάς Γεώργιος Β' είχαν ήδη διαφύγει στο εξωτερικό και ο ελληνικός λαός απέμεινε ουσιαστικά μόνος του για να οργανώσει ένα ρεύμα αντίστασης. Η ίδρυση των πρώτων αντιστασιακών οργανώσεων στην Ελλάδα ήταν προϊόν, τόσο της ανάγκης των Ελλήνων να αντισταθούν στην τριπλή Κατοχή Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων όσο και να προετοιμάσουν το έδαφος για την ανάληψη της εξουσίας στη μεταπελευθερωτική περίοδο. Οι δύο κυριότερες αντιστασιακές οργανώσεις στις αρχές της δεκαετίας του '40, το ΕΑΜ και ο ΕΔΕΣ, ξεκίνησαν τη δράση τους από το φθινόπωρο του 1941 και η καθεμιά για λογαριασμό της επιδίωξε να έχει τα πρωτεία ακόμη και στο χρόνο της ίδρυσης και φυσικά πολύ περισσότερο στο πεδίο της δράσης.

Σ' αυτό, λοιπόν, το κεφάλαιο, για να κατανοηθούν καλύτερα οι συνθήκες και επιδιώξεις των ανθρώπων εκείνης της περιόδου, εξετάζονται το ξεκίνημα, η οργάνωση και τα ιδρυτικά των πρώτων εθνικοαπελευθερωτικών οργανώσεων και αναλύονται οι ιδεολογίες, οι σκοποί και οι επιδιώξεις της κάθε οργάνωσης.

Το ιδρυτικό του ΕΔΕΣ

Α'

«Υπάρχει Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος, ΕΔΕΣ, όστις έχει τον κάτωθι καθωρισμένον σκοπόν.

1) Να εγκαθιδρύση εις την Ελλάδα το Δημοκρατικόν πολίτευμα, σοσιαλιστικής μορφής, οιαδήποτε και αν θα είναι η έκβασις του πολέμου.

2) Να αποκαλύψη δια παντός μέσου και κατά σαφή και αναμφισβήτητον τρόπον την προδοσίαν του τέως Βασιλέως Γεωργίου του Β' και της περί αυτόν σπείρας, της αυτοκληθείσης Δικτατορία της 4ης Αυγούστου, επιβάλη εις πάντας τους στυγνούς εγκληματίας βαρυτάτας κυρώσεις, δημεύση δ' άμα τας περιουσίας τόσον αυτών και των συγγενών των, όσον και των μετ' αυτών οπωσδήποτε συναλλαγέντων κατά την διάρκειαν της επαράτου τυραννίας.

3) Να αποκαθάρη και ανακαινίση εκ βάθρων την κρατικήν μηχανήν, εις τρόπον ώστε στρατός ξηράς, αέρος και θαλάσσης, Χωροφυλακή και Αστυνομία πόλεων, δικαστική εξουσία, διοικητικαί υπηρεσίαι πάσης φύσεως, τραπεζιτικά ιδρύματα καθώς και ποικίλοι οργανισμοί απαλλαγώσιν από οιονδήποτε μέλος το οποίον δεν θα έχη αποδεδειγμένως εθνικήν δημοκρατικήν σοσιαλιστικήν συνείδησιν, πιστοποιουμένην δια πράξεων

τοιούτων, ώστε να υπάρχη πλήρης και σταθερά προς αυτό εμπιστοσύνη. Η κάθαρσις πρέπει να φθάση μέχρι τοιούτου σημείου ώστε, αν η ανάγκη το επιβάλη, ως τούτο συμβαίνει με τα εκτραπέντα απολύτως του προορισμού των Σώματα της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας πόλεων, εν πολλοίς δε και με την Δικαστικήν εξουσίαν, προβή εις την πλήρη διάλυσιν αυτών και εις την εκ νέου ανασυγκρότησίν των.

4) Η Δημοκρατική Σοσιαλιστική Ελλάς θα θεσπίση νόμους και θα λάβη μέτρα τοιαύτα, τα οποία θα δώσουν εις τον Ελληνικόν Λαόν Κοινωνικήν Δικαιοσύνην, θα εξαλείψουν εντελώς την μαύρην αδικίαν και εγκληματικήν ανισότητα, η οποία από της εποχής της απελευθερώσεως της πατρίδος μας, και ιδία κατά τα τελευταία πέντε έτη της τυραννίας, εμάστισε το σύνολον των Ελλήνων και εξεμεταλλεύθη αναλγήτως τους μόχθους του επ' ωφελεία μιας ελαχιστοτάτης κακοήθους κεφαλαιοκρατικής μειονότητος και ήτις διά πάσης αθεμιτουργίας, εκάθησεν εκάστοτε εις την ράχην του Ελληνικού Λαού. Εις την Εθνικήν Δημοκρατικήν Σοσιαλιστικήν Ελλάδα δεν πρέπει να υπάρχουν πεινώντες και δεν θα υπάρξουν.

5) Μετά την ολοσχερή εκπλήρωσιν των σκοπών του Συνδέσμου θα γίνει προσφυγή εις τον Ελληνικόν Λαόν, ίνα και διά της ελευθέρως εκδηλωθησομένης γνώμης του κυρώση το έργον του Συνδέσμου. Μετά την κύρωσιν ταύτην θα παραχωρήση ο Σύνδεσμος την αρχήν εις τους αντιπροσώπους του Λαού, εκλεγησομένους κατά σύστημα, το οποίον θα καθορίση εν καιρώ, και θα αποχωρήση της Αρχής.

Β'

Δια να επιτευχθή ο σκοπός του Συνδέσμου και διά να επιτελεσθή το επιδιωκόμενον έργον, ο Σύνδεσμος ωργανώθη ως εξής:

1) Αρχηγός του Συνδέσμου είναι ο Στρατηγός Νικόλαος Πλαστήρας. Επί του ζητήματος τούτου ουδεμία συζήτησις επιτρέπεται.

2) Συνεστήθη τριμελής Επιτροπή, αποκληθείσα Κεντρική Διοικούσα Επιτροπή (ΚΔΕ), η οποία διοικεί τον Σύνδεσμον.

3) Η Κεντρική Διοικούσα Επιτροπή έχει το δικαίωμα να μυήση και να ονομάση μέλη του Συνδέσμου όσους κρίνει έχοντας τα προς τούτο διανοητικά και ψυχικά και ιδεολογικά εφόδια και σχηματίζη εκ των μυουμένων τριμελείς υποεπιτροπάς, αι οποίαι, εξουσιοδοτούμεναι ειδικώς υπό της Κεντρικής Διοικούσης Επιτροπής, θα έχουν το δικαίωμα να επεκτείνουν τας μυήσεις.

4) Τα μέλη του Συνδέσμου οφείλουν να τηρούν απόλυτον εχεμύθειαν, απαραίτητον και μοναδικόν όρον δια την ευόδωσιν των σκοπών του. Επομένως, τα μέλη του πρέπει να εκλέγωνται μετά μεγίστης προσοχής και ενδελεχούς παρακολουθήσεως και να διακρίνωνται δια τε τη εγκράτειαν της γλώσσης και των πράξεων, ως και δια την αδιάσειστον πίστιν των προς την Σοσιαλιστικήν Δημοκρατίαν. Ο Σύνδεσμος θα καταβάλη πάσαν προσπάθειαν το μεν να συγκεντρώση υπό την σημαίαν του όλα ανεξαιρέτως τα αγνά δημοκρατικά στοιχεία της χώρας, το δε να συνεργασθή και με πάσαν άλλην οργάνωσιν, παρεμφερείς έχουσαν σκοπούς.

5) Η μύησις γίνεται παρουσία των μελών της Κεντρικής Διοικούσης Επιτροπής ή των προς τούτο εξουσιοδοτημένων τριμελών υποεπιτροπών. Εάν η παρουσία των τριών μελών είναι αδύνατος, τότε δύναται να γίνη και υπό δύο μόνον μελών, εν εσχάτη δε ανάγκη και υπό ενός μόνον μέλους.

6) Παν μέλος του Συνδέσμου, ως και αυτής της Κεντρικής Διοικούσης Επιτροπής, λαμβάνει ένα αριθμόν και διά του αριθμού αυτού και μόνον είναι γνωστόν, απαγορευομένης απολύτως της ανακοινώσεως των ονοματεπωνύμων, εκτός εάν συντρέχουν και επιβάλλουν τούτο εξαιρετικαί ανάγκαι εξ ων εξαρτάται η αποτελεσματικωτέρα εξυπηρέτησις του σκοπού του Συνδέσμου.

7) Ο όρκος ο οποίος δίδεται υπό των μυουμένων έχει ως εξής. ΟΡΚΙΖΟΜΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΙΜΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΝ ΜΟΥ ΟΤΙ ΘΑ ΕΡΓΑΣΘΩ ΜΕ ΟΛΑΣ ΜΟΥ ΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΑΝΤΟΣ ΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣ ΕΠΙΤΕΥΞΙΝ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ, ΟΤΙ ΘΑ ΕΚΤΕΛΩ ΑΣΥΖΗΤΗΤΙ ΠΑΣΑΝ ΔΙΑΤΑΓΗΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΟΥΣΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΟΤΙ ΘΑ ΦΥΛΑΞΩ ΜΕ ΙΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΜΕΧΡΙΣ ΟΥ ΕΠΙΤΕΥΧΘΗ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΜΑΣ.

8) Μετά την ορκωμοσίαν η αδέλφωσις είναι πλήρης και το νέο μέλος ευθύνεται δια πάσαν εκτροπήν από του σκοπού δια τον οποίον ωρκίσθη, υποκείμενον και εις κυρώσεις, τον βαθμόν των οποίων καθορίζει δι' αποφάσεως λαμβανομένης ομοφώνως η Κεντρική Διοικούσα Επιτροπή, εις περίπτωσιν ηθελημένης ή αθελήτου προδοσίας.

9) Ουδέν μέλος δύναται να αποχωρήση αυθαιρέτως και μονομερώς του Συνδέσμου. Τοιαύτη αποχώρησις θεωρείται προδοσία και επισύρει κυρώσεις, τον βαθμόν των οποίων καθορίζει και πάλιν δι' αποφάσεως ομοφώνου η ΚΔΕ. Αποχώρησις δύναται να γίνη μόνον δι' αποχρώντας λόγους, τους οποίους πρέπει να εγκρίνη η ΚΔΕ.

10) Τέλος, ο Σύνδεσμος ΕΔΕΣ υπόσχεται και εγγυάται εις τον Ελληνικόν Λαόν ότι θα αποκατασταθή συντόμως εις τα πλήρη αυτού κυριαρχικά δικαιώματα, ευθύς ως πραγματοποιηθή το επαναστατικόν αυτού πρόγραμμα, το οποίον, δηλούται δια μίαν ακόμη φοράν και κατά τον πλέον κατηγορηματικόν και σαφή τρόπον, ότι θα κατατείνη εις την εγκαθίδρυσιν και εμπέδωσιν μιας πραγματικής Λαϊκής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας. Επίσης, ο ΕΔΕΣ υπόσχεται και εγγυάται εις τον Ελληνικόν Λαόν ότι και αυτή ακόμη η επαναστατική περίοδος θα είναι εκδήλως δημοκρατικού χαρακτήρος και ότι δεν θα έχη σχέσιν με κανενός είδους τυραννικόν καθεστώς».[2]

Ανάλυση

[2] Βλ. Πυρομάγλου Κομνηνός, *Ιστορικόν Αρχείον Εθνικής Αντιστάσεως*, τ. 1, τεύχ. 1, Αθήνα, Κέδρος, [2]1960, σελ.26-27. Χειρόγραφο το καταστατικό του ΕΔΕΣ από τον Ζέρβα στα ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ. 5, Φακ. 907/2/51, Ταξιν. 8 και παράρτημα σελ. 1.

Όπως αναφέρει στα Απομνημονεύματά του ο στρατηγός Ναπολέων Ζέρβας «ο Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος ιδρύθηκε στις 9 Σεπτεμβρίου 1941,[3] με το διπλό σκοπό αφ' ενός να κινητοποιήση και να κατευθύνη τον Ελληνικό Λαό στον αγώνα εναντίον των κατακτητών και αφ' ετέρου να εξασφαλίση την επικράτησιν των δημοκρατικών (διάβαζε αντιβασιλικών) θεσμών στην Ελλάδα μετά τον πόλεμο».[4] Ιδρυτές του υπήρξαν ο δικηγόρος Ηλίας Σταματόπουλος, ο εν αποστρατεία συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαής και ο συνταγματάρχης Ναπολέων Ζέρβας.[5]

Το καταστατικό τυπώθηκε πριν λάβει χώρα η συνάντηση Ζέρβα-Πυρομάγλου, που τοποθετείται γύρω στις 24 Σεπτεμβρίου 1941 και η οποία επισημοποίησε την παρουσία του ΕΔΕΣ ως αντιστασιακής οργάνωσης ευρύτερης κλίμακας και αποδοχής.[6] Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το ιδρυτικό να παρουσιάζει αρκετά κενά και παραλείψεις και σε ορισμένα σημεία να υποκρύπτει δικτατορικές τάσεις, όπως π.χ «μετά την ολοσχερή εκπλήρωσιν των σκοπών του Συνδέσμου θα γίνη προσφυγή εις τον ελληνικόν λαόν, ίνα και διά της ελευθέρως εκδηλωθησομένης γνώμης κυρώση το έργον του Συνδέσμου» ή ακόμη όταν κηρύσσει ότι «θα παραχωρήση ο Σύνδεσμος την αρχήν εις τους

---

[3] Η ημερομηνία ίδρυσης του ΕΔΕΣ αμφισβητήθηκε κατά κόρον τα χρόνια που την ακολούθησαν, με τα επιχειρήματα ότι επιλέχθηκε αυτή για να μη θεωρηθεί ότι ο Ζέρβας υπέκυψε στις πιέσεις άλλων να ηγηθεί μίας αντιστασιακής οργάνωσης, πράγμα που θα ήταν υποτιμητικό για τον ίδιο και θα αποτελούσε πλήγμα για το στρατιωτικό του κύρος, αλλά και για να μην αποδειχθεί ότι το ΕΑΜ προηγήθηκε του ΕΔΕΣ. Πρβλ. διδακτορική διατριβή Αθανάσιου Φλιτούρη, *Το αντάρτικο του ΕΔΕΣ στην Ήπειρο. Στόχοι, Δράση και Αποτελέσματα (Ιούλιος 1942-Δεκέμβριος 1944),* Ιωάννινα, 1998, σελ. 49-50. Οφείλουμε να κάνουμε γνωστό σ' αυτό το σημείο ότι οι συζητήσεις για την ίδρυση του ΕΑΜ είχαν ξεκινήσει τουλάχιστον δύο μήνες πριν την τυπική ίδρυσή του. Για να εξασφαλίσει ευρύτερη αποδοχή και να προσελκύσει ευρύτερες λαϊκές μάζες, το ΚΚΕ βρισκόταν σε επαφές με αρκετά μικρότερα κόμματα της αριστεράς, όπως θα δούμε και πιο κάτω στην ιδρυτική του διακήρυξη. Όπως, όμως, και να 'χει το ζήτημα, είναι βέβαιο ότι η ίδρυση και η ανάπτυξη των δύο μεγάλων αντιστασιακών οργανώσεων υπήρξε σχεδόν ταυτόχρονη.

[4] Ναπολέων Ζέρβας, *Απομνημονεύματα,* Αθήνα, Εκδόσεις Μέτρον, 2000, σελ. 17.

[5] Ο Αθανάσιος Φλιτούρης, *ο.π*, σελ. 49 σημειώνει ότι στα Απομνημονεύματα του Λ. Σπαή η επαναλειτουργία του ΕΔΕΣ τοποθετείται στα τέλη του 1941, ενώ δεν υπάρχει μαρτυρία του ίδιου ή του Η. Σταματόπουλου που να επιβεβαιώνει τη σύνταξη καταστατικού τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου. Ο Πυρομάγλου, πάντως, αναφέρει ότι ο Η. Σταματόπουλος ήταν ένας από αυτούς που του σύστησαν τον Ζέρβα, επειδή είχε πραγματική διάθεση για δράση.

[6] Ο Πυρομάγλου ήταν επίσης ένα από τα ιδρυτικά στελέχη. Υπήρξε απεσταλμένος του Νικόλαου Πλαστήρα και είχε την εντολή να έρθει σε επαφή με πρόσωπα που θα μπορούσαν να στηρίξουν τη δημιουργία μιας δημοκρατικής, σοσιαλιστικής, πολιτικής οργάνωσης που θα αναλάμβανε πρωταγωνιστικό ρόλο μετά την απελευθέρωση και θα απαγόρευε την επιστροφή της μοναρχίας. Αν και ο Πλαστήρας είχε συστήσει στον Πυρομάγλου να αποφύγει συνάντηση με τον Ν. Ζέρβα, για τον οποίο υπήρχαν υπόνοιες ότι έπαιζε «διπλό παιχνίδι» (η «συμβουλή» αυτή του Πλαστήρα αμφισβητείται κατά κόρον), τελικά οι συστάσεις από τον Η. Σταματόπουλο, τον Σ. Γονατά, τον Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό και άλλους, τον έπεισαν, ότι ήταν ο μοναδικός, που είχε διάθεση για πραγματική δράση. Βλ. Πυρομάγλου Κομνηνός, *ο.π.*, τ. 1, τεύχ. 1, σελ. 32.

αντιπροσώπους του Λαού», όταν θα κυρωθεί το έργο του. Και φυσικά προκύπτει το ερώτημα, αν δεν εκπληρώνονταν σύντομα οι σκοποί του Συνδέσμου ή δεν κυρωνόταν το έργο του, ποια θα ήταν τότε η στάση του;

Την αδυναμία αυτή εντόπισαν από κοινού ο Κομνηνός Πυρομάγλου και ο Ναπολέων Ζέρβας από την πρώτη στιγμή. Το αποκαλύπτει άλλωστε τα κατοπινά χρόνια σε άρθρο του στο «Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Αντίστασης» ο ίδιος ο Πυρομάγλου: «Από την εξέτασι του Καταστατικού διεπιστώσαμε, μαζί με τον Ζέρβα και ωρισμένους άλλους φίλους του Πλαστήρα, οι οποίοι θα απετέλουν τα ηγετικά στελέχη του ΕΔΕΣ, ότι η διατύπωσίς του ήταν ελλιπής και πρόδιδε δικτατορικές τάσεις, πράγμα που απέκλειεν ο στρατηγός Πλαστήρας. Θα έπρεπε συνεπώς να υποστή ωρισμένες τροποποιήσεις. Ο στρατηγός Ζέρβας εζήτησε να παραμείνη ως έχει γιατί είχεν ήδη κυκλοφορήσει και δεν θα ήταν σκόπιμο να υποστή αμέσως τις ζητούμενες τροποποιήσεις. Αντί αλλαγής εκρίθη σκοπιμώτερο να κυκλοφορήση ένα πλήρες και αναλυτικό πρόγραμμα, μόλις η οργάνωσις αναπτυχθή σε πανελλήνιο κλίμακα». [7]

Επομένως, μ' ένα τέτοιο κείμενο ο ΕΔΕΣ δεν θα μπορούσε να συγκινήσει τις λαϊκές μάζες, που είχαν ανάγκη από την επικράτηση μίας λαοκρατούμενης Δημοκρατίας στη μεταπελευθερωτική εποχή.

Επιπλέον, το ιδρυτικό της νέας οργάνωσης παρουσίαζε κι άλλες αδυναμίες, παρά το ελκυστικό περιτύλιγμα του σοσιαλισμού και της λαοκρατίας:

α) Επέβαλλε ασυζητητί ως αρχηγό της οργάνωσης τον Νικόλαο Πλαστήρα αποκλείοντας ή αποσιωπώντας κάποιες μελλοντικές εξελίξεις σχετικά με την ηγεσία του Συνδέσμου.

β) Παραμένει μόνο σε εξαγγελίες κοινωνικοπολιτικού περιεχομένου, παραλείποντας να παρακινήσει τον ελληνικό λαό σε γενικό αντιστασιακό αγώνα εναντίον του Κατακτητή. Δεν συμπεριλαμβάνεται καμία αναφορά στους αγώνες και τις θυσίες των Ελλήνων και δεν τον καλεί να παλέψει στις τάξεις του για την απελευθέρωση της χώρας, αλλά περιχαρακώνεται σε τέτοιου είδους συνωμοτικούς κανόνες, που δεν αφήνουν περιθώρια εξάπλωσής του.[8]

γ) Δεν είναι στην ευχέρεια του ελληνικού λαού να αποφασίσει άμεσα ή έμμεσα για το πολιτειακό ζήτημα, αλλά επιβάλει μία λύση αντιβασιλική, η οποία ασφαλώς είναι αντιδημοκρατική από τη στιγμή που δεν καταφεύγει στη λαϊκή ετυμηγορία.

---

[7] Πρβλ. ο.π., σελ. 33.

[8] Σε μια συνάντηση των Ζέρβα-Πυρομάγλου με τους Χατζή και Οικονόμου, ο Ζέρβας τους είπε ότι δεν αναφέρεται τίποτα στο πρόγραμμα του ΕΔΕΣ για την κυβέρνηση των «κουίσλιγκς» και τους κατακτητές, λόγω «πρόνοιας». Ο Ζέρβας υποστήριξε ότι τα δημοκρατικά στελέχη του στρατού είναι γνωστά και εκτεθειμένα και με την παραμικρή αφορμή θα μπορούσαν να συλληφθούν χωρίς να προλάβουν να προσφέρουν στον αγώνα. Χατζής Θανάσης, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε, (εθνικοαπελευθερωτικός αγώνα 41-45),* τ. 1, Αθήνα, Εκδόσεις Δωρικός, [2]1982, σελ. 276.

Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι το ιδρυτικό του ΕΔΕΣ ήταν τουλάχιστον εκτός κλίματος,[9] όταν τυπώθηκε και μοιράστηκε στο λαό της κατεχόμενης Αθήνας, πιθανότατα στα μέσα του Οκτώβρη του 1941.

Παρά την κατανόηση του προβλήματος που δημιουργούταν από το ελλιπές καταστατικό, η προσπάθεια να βελτιωθούν και να διευκρινισθούν κάποια από τα σημεία του δεν θα γίνει παρά ενάμιση σχεδόν χρόνο αργότερα, όταν ο δικηγόρος Δημ. Γιαννακόπουλος συνέταξε τον Μάρτιο του 1943 το πρόγραμμα του Συνδέσμου, το οποίο ενέκρινε αμέσως η Κεντρική Διοικούσα Επιτροπή του.[10]

Το πρόγραμμα αυτό ήταν προσανατολισμένο στην οργάνωση της Πολιτείας, της Οικονομίας, το εργατικό ζήτημα, την κοινωνική και εκπαιδευτική πολιτική και ερχόταν να καλύψει αρκετά κενά, αλλά και να αποκαλύψει τις προθέσεις του ΕΔΕΣ σχετικά με τη διακυβέρνηση της απελευθερωμένης Ελλάδας.

Σχετικά με την οργάνωση της Πολιτείας, επαναλάμβανε τα περί προδοσίας από τον βασιλιά Γεώργιο Β' και έθετε τις βάσεις για την επαναλειτουργία της δικαιοσύνης, της εκκλησίας και του στρατού.

Η ανάπτυξη της οικονομίας αφορούσε τους εξής πυλώνες: α)το αγροτικό ζήτημα, που θα αποτελούσε τη βάση της εθνικής οικονομίας, β)τη βιομηχανική ανάπτυξη με την εκμετάλλευση των εθνικών πόρων ενέργειας. Για την τελευταία, τον κύριο έλεγχο θα είχε το Κράτος, γ)τις συγκοινωνίες, οι οποίες επίσης θα υπόκεινται στον κρατικό έλεγχο, που θα προσπαθούσε για την ισόρροπη ανάπτυξη όλων των μεταφορικών μέσων, καθώς και για την οργάνωση του τουρισμού, που από τότε θεωρούταν σημαντικός παράγοντας υποδομής και εξέλιξης της χώρας, δ) το εμπόριο, με τον έλεγχο των εισαγωγών και εξαγωγών από το επίσημο κράτος, με εξαίρεση τα πολυτελή ή μικρής κατανάλωσης προϊόντα, που θα μπορούσαν να διακινούνται από ιδιώτες και με τον έλεγχο της πιστωτικής πολιτικής των τραπεζών, που δεν θα μπορούσαν να διοικούνται από ιδιωτικούς κερδοσκοπικούς οργανισμούς.

Στο εργατικό ζήτημα, ο ΕΔΕΣ υποσχόταν δουλειά σε όλους, αξιοπρεπή διαβίωση, κοινωνική ασφάλιση, συνδικαλιστικές ελευθερίες και προστασία μέσα κι έξω από την εργασία. Τις εξαγγελίες αυτές ερχόταν να συμπληρώσει και η κοινωνική πολιτική του Συνδέσμου, με την οποία υποσχόταν στέγη, κοινωνική υγιεινή και πρόνοια, προστασία της μητρότητας και ενιαία οργάνωση και μέριμνα για τη νεότητα.

Τέλος, το πρόγραμμα του ΕΔΕΣ συμπεριλάμβανε την εκπαιδευτική πολιτική, η οποία είχε ως βασικούς άξονες α)τη λαϊκή εκπαίδευση, με

---

[9] Ο Γασπαρινάτος, *Η Κατοχή*, τ. 1, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 125 και 128, γράφει σχετικά: «Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το Ιδρυτικό του ΕΔΕΣ αποτελεί ένα ανόητο και αδόκιμο κείμενο», και σε άλλο σημείο «Ξαναγυρίζοντας στο αρχικό ιδρυτικό του ΕΔΕΣ μπορούμε να το χαρακτηρίσουμε ως έργο ατυχές, ιδίως εάν αυτό παραλληλισθεί με το ιδρυτικό κείμενο του ΕΑΜ».

[10] Βλ. το πρόγραμμα του ΕΔΕΣ στον Πυρομάγλου Κομνηνό, *ο.π.*, τ. 1, τεύχ. 1, σελ. 34-40 και τευχ. 2, σελ. 49-53.

«υποχρεωτική» και δωρεάν φοίτηση για 7ή 8 χρόνια για όλα τα Ελληνόπουλα, β)τη μέση παιδεία που θα προετοίμαζε τη νεολαία για την επαγγελματική της κατάρτιση ή την ευρύτερη μόρφωσή της. Στη μέση παιδεία ο χρόνος φοίτησης θα ήταν ανάλογος με τις ανάγκες του κάθε κλάδου, γ)την πανεπιστημιακή παιδεία, στην οποία η φοίτηση θα ήταν δωρεάν, ενώ οριζόταν ως γλωσσικό όργανο της παιδείας η δημοτική, δ)τη λαϊκή διαφώτιση και ψυχαγωγία με τη λειτουργία λαϊκών πανεπιστημίων και βιβλιοθηκών, ε)τα γράμματα και τις καλές τέχνες, με τη μετάφραση στη δημοτική γλώσσα των κλασικών της Αρχαίας Ελλάδας, την ίδρυση εργαστηρίων καλών τεχνών και την ενίσχυση του θεάτρου και της μουσικής.

Με βάση τα παραπάνω, αντιλαμβάνεται κανείς ότι έχουμε να κάνουμε με εντελώς νέες διακηρύξεις από πλευράς προγράμματος του ΕΔΕΣ. Πιο ώριμο, με μέριμνα και πρόβλεψη για όλα τα θέματα που θα απασχολούσαν την απελευθερωμένη χώρα, με ορισμένα σοσιαλιστικού τύπου οράματα, που επέτρεπαν τον απόλυτο έλεγχο του Κράτους σε κάθε δραστηριότητα. Κινούταν σ' ένα σχεδόν ιδεατό σημείο. Φυσικά, όλα αυτά έμειναν σε επίπεδο διακηρύξεων και υποσχέσεων, αφού ποτέ ο ΕΔΕΣ δεν απέκτησε τόσο πλατειά πολιτική δύναμη και επιρροή στον ελληνικό λαό, πέραν των ορίων της Ηπείρου. Πάντως, πρέπει να επισημανθεί κι αυτό, ότι η εκ προοιμίου λύση του πολιτειακού, χωρίς την προσφυγή σε δημοψήφισμα και ο άκρατος κρατικός παρεμβατισμός σε κάθε δραστηριότητα, ήταν μερικά από τα αδύνατα σημεία του προγράμματος του ΕΔΕΣ.

Ο ΕΔΕΣ παρέμεινε τελικά μια οργάνωση που δραστηριοποιήθηκε κυρίως στα βουνά της Ηπείρου. Αποτέλεσε τη δεύτερη σημαντικότερη ανταρτική ομάδα και με επικεφαλής τον Ναπολέοντα Ζέρβα έδωσε σκληρές μάχες εναντίον των Ιταλών και Γερμανών, χωρίς, πάντως, να αποφύγει και τις εμφυλιοπολεμικές συγκρούσεις με τον ΕΛΑΣ. Πέτυχε την εύνοια της βρετανικής στρατιωτικής αποστολής, στην οποία οφείλει μεγάλο μέρος της δύναμης που απέκτησε κατά την Κατοχή και είχε τη σημαντικότερη υλική βοήθεια από αυτή σε σχέση με τις υπόλοιπες αντάρτικες οργανώσεις.[11]

[11] Κατά καιρούς παρουσιάζονται έγγραφα και ντοκουμέντα που αποδεικνύουν ότι το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ είχε μεγαλύτερη βοήθεια από το συμμαχικό παράγοντα σε ό,τι έχει να κάνει με την προμήθεια σε λίρες. Δεν έχει βρεθεί αρχείο που να καταγράφεται επακριβώς που και πως αυτές χρησιμοποιήθηκαν. Αντιθέτως, ο Ναπολέοντας Ζέρβας κρατούσε ακριβή λογαριασμό τι λάμβανε και που έδινε. Βλ. τρεις ενδεικτικές σελίδες από χειρόγραφο του Ζέρβα στο παράρτημα, σελ.2-4. Αν και είναι δυσανάγνωστο, εν τούτοις υπάρχουν τουλάχιστον 44 σελίδες με 1700 και πλέον καταγραφές που περιλαμβάνουν πολλές φορές και την αιτιολογία πληρωμής λιρών.

Το ιδρυτικό του ΕΑΜ

«1. Από τους αντιπροσώπους των κάτωθι υπογραφομένων κομμάτων ιδρύεται το Εθνικόν Απελευθερωτικόν Μέτωπον της Ελλάδος (Ε.Α.Μ.). Εις το ΕΑΜ γίνεται ισοτίμως δεκτόν και πάν άλλο κόμμα ή οργάνωσις που δέχεται τάς αρχάς του παρόντος ιδρυτικού ως και να εργασθή δια την επιτυχίαν των σκοπών του ΕΑΜ. Προκειμένου να γίνη δεκτή εις το ΕΑΜ οιαδήποτε οργάνωσις, δεν εξετάζεται το παρελθόν ή αι αντιλήψεις των σχετικώς με την μελλοντικήν ανασυγκρότησιν της ελευθέρας και ανεξαρτήτου Ελλάδος, αλλά η πίστις της εις την ανάγκην του Εθνικού Απελευθερωτικού Αγώνος, η τιμιότης της απέναντι αυτού και η αποδοχή των αρχών του ΕΑΜ που περιλαμβάνονται εις το παρόν Ιδρυτικόν.

2. Σκοπός του Εθνικού Μετώπου είναι:

α) Η απελευθέρωσις του Έθνους μας από τον σημερινόν ξένον ζυγόν και η απόκτησις της πλήρους ανεξαρτησίας της χώρας μας.

β) Ο σχηματισμός προσωρινής Κυβερνήσεως του ΕΑΜ αμέσως μετά την εκδίωξιν των ξένων κατακτητών, μοναδικός σκοπός της οποίας θα είναι η προκήρυξις εκλογών δια συντακτικήν εθνοσυνέλευσιν, με βάσιν την αναλογικήν, ίνα ο λαός αποφανθή κυριαρχικώς επί του τρόπου της διακυβερνήσεώς του.

γ) Η κατοχύρωσις του κυριαρχικού τούτου δικαιώματος του Ελληνικού Λαού, όπως αποφανθή περί του τρόπου της διακυβερνήσεώς του, από πάσαν αντιδραστικήν απόπειραν, ήτις θα τείνη να αποβάλη εις τον λαόν λύσεις αντιθέτους προς τας επιθυμίας του και η εκμηδένισις, δι' όλων των μέσων του ΕΑΜ και των οργάνων που το αποτελούν, πάσης τοιαύτης απόπειρας.

3. Δια την πραγματοποίησιν των άνω σκοπών του το ΕΑΜ θα ασχοληθή:

α) Με όλα τα ζητήματα που απασχολούν καθημερινώς τον Ελληνικόν Λαόν υπό τας συνθήκας της ξενικής κατοχής και με την καθοδήγησιν του αγώνος του Ελληνικού Λαού εις την διεκδίκησιν των πάσης φύσεως αιτημάτων του, καθώς και την αντιμετώπισιν της εις βάρος του ασκούμενης ληστείας από τους ξένους κατακτητές.

β) Με την διατήρησιν ακμαίου του απελευθερωτικού πνεύματος του Ελληνικού Λαού.

γ) Με την συνεχή αποκάλυψιν του ρόλου της σημερινής κυβερνήσεως των προδοτών ή κάθε άλλης αντιστοίχου εις το μέλλον.

δ) Με την εξασφάλισιν κατά το δυνατόν μιας συνεργασίας με τους άλλους λαούς, οι οποίοι αγωνίζονται κατά των δυνάμεων του Άξονος και του συντονισμού του αγώνος του Ελληνικού Λαού με τον αγώνα των άλλων ως άνω Λαών.

ε) Με την οργάνωσιν των λαϊκών δυνάμεων επί τη βάσει του εσωτερικού οργανισμού-κανονισμού, ο οποίος αποτελεί παράρτημα του παρόντος ιδρυτικού.

στ) Με την ενέργειαν εράνων, είσπραξιν συνδρομών κλπ. από τους Έλληνας πατριώτας, προς τον σκοπόν να εξασφαλίση τα αναγκαία για την διεξαγωγήν του Εθνικοαπελευθερωτικού αγώνος μέσα.

4.Τα υπογράφοντα το παρόν ιδρυτικόν κόμματα ή τα προσχωρούντα εις αυτό αναλαμβάνουν να υποστηρίξουν δι' όλων των δυνάμεων του αγώνα του ΕΑΜ και την πραγματοποίησιν των σκοπών του.

5.Το ΕΑΜ, χωρίς να παύση να τείνη εις το να συγκεντρώση πέριξ αυτού ολόκληρον τον Ελληνικόν Λαόν δια της συγκεντρώσεως εντός των κόλπων του όλων των οργανώσεων που εκπροσωπούν καθ' οιονδήποτε τρόπον τμήματα του Ελληνικού Λαού, συγκροτείται επί τη βάσει των πλέον αυστηρών συνωμοτικών κανόνων. Τούτο σημαίνει:

α) Ότι τηρείται αυστηρώς μυστική η συμμετοχή των οιονδήποτε κομμάτων ή οργανώσεων που το αποτελούν ή προσχωρούν εις αυτό.

β) Ότι τα πρόσωπα που αποτελούν την Κεντρικήν του Επιτροπήν, τας κατά τόπους επιτροπάς πόλεων, συνοικισμών, επαγγελμάτων, επιχειρήσεων κλπ., καθώς και τας ομάδας της βάσεως δεν γίνονται εις ουδένα άλλον γνωστά, πλην των μελών τα οποία συμμετέχουν εις έκαστην Επιτροπήν.

γ) Ότι το ΕΑΜ διεξάγει συνεχώς και διά παντός μέσου αγώνα εναντίον πάσης παραβάσεως των συνωμοτικών κανόνων και λαμβάνει εκάστοτε τα επιβαλλόμενα μέτρα εναντίον εκείνων, οίτινες παραβιάζουν τα συνωμοτικά μέτρα. Ούτω, το ΕΑΜ παρουσιάζεται δημοσία και πάντοτε απρόσωπον και ως απλούς εκφραστής των εθνικοαπελευθερωτικών επιδιώξεων και καθοδηγητής των αντιστοίχων αγώνων του Ελληνικού Λαού.

6. Εις ουδένα αντιπρόσωπον κόμματος ή οργανώσεως, με τον οποίον το ΕΑΜ διαπραγματεύεται την προσχώρησιν της οργανώσεώς του ίνα αντιπροσωπευθή εις το ΕΑΜ, ανακοινούται οτιδήποτε σχετικώς με τας οργανώσεις, κόμματα κλπ. άτινα μετέχουν εις το ΕΑΜ, προ της ανακοινώσεως, εκ μέρους του ως άνω αντιπροσώπου, ότι η οργάνωσίς του προσχωρεί εις το ΕΑΜ και ότι αυτός δέχεται να συμμετάσχη εις το αντίστοιχον όργανον του ΕΑΜ δι' ο προορίζεται.

7. Μεταξύ των κομμάτων και οργανώσεων αίτινες συνεργάζονται εις το ΕΑΜ διατηρείται δι' όλον το διάστημα του Εθνικοαπελευθερωτικού αγώνος η μεγαλυτέρα αλληλοβοήθεια και αλληλοϋποστήριξης δια παν ζήτημα το οποίον σχετίζεται με τον γενικόν απελευθερωτικόν αγώνα κάθε χωριστού κόμματος. Επίσης, και αι συνεργαζόμεναι ως άνω οργανώσεις χρησιμοποιούν τας αντιστοίχους επιρροάς των δια την άμβλυνσιν κάθε μέτρου που στρέφεται κατά του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνος από τους εχθρούς του Έθνους, εντοπίους προδότας ή ξένους κατακτητάς.

Εν Αθήναις τη 28η Σεπτεμβρίου 1941

Δια το ΚΚΕ Αποστόλου Λευτέρης

Δια το ΣΚΕ Χωμενίδης Χρήστος
Δια την ΕΛΔ Τσιριμώκος Ηλίας
Δια το ΑΚΕ Βογιατζής Απόστολος»[12]

Ανάλυση

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1941[13] ιδρύθηκε μετά από πρωτοβουλία του ΚΚΕ και σε συνεργασία με άλλα μικρότερου βεληνεκούς κόμματα[14] το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ), που έμελλε να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στις ελληνικές πολιτικές εξελίξεις μέχρι τη συμφωνία της Βάρκιζας.

Στη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε σ' ένα παλιό σπίτι στην οδό Ιπποκράτους παρουσιάστηκαν δύο σχέδια ιδρυτικών διακηρύξεων. Το ένα από τον Λευτέρη Αποστόλου, που το συνέταξε ο ίδιος και το διόρθωσε η Χρύσα Χατζηβασιλείου σε συνεργασία με άλλα στελέχη της Κ.Ε του ΚΚΕ και το άλλο από το Σ.Κ.Ε, που είχε συντάξει ο Χρήστος Χωμενίδης. Τελικά, προκρίθηκε το σχέδιο του ΚΚΕ.[15]

Επρόκειτο για ένα ιδρυτικό αρκετά δουλεμένο και πιο μελετημένο από αυτό που παρουσίασε ο Ζέρβας στον Πυρομάγλου στα τέλη του Σεπτέμβρη του ίδιου χρόνου. Με βασικούς άξονες την αντιστασιακή οργάνωση του λαού και την πρόβλεψη για τη μεταπελευθερωτική περίοδο, το ΕΑΜ καλούσε τον ελληνικό λαό να διατηρήσει ακμαίο το απελευθερωτικό του πνεύμα και περιορίστηκε κυρίως στο να ασχοληθεί με τα καθημερινά του προβλήματα. Ακόμη, όμως, δεν τον καλούσε σε ένοπλη αντίσταση. Οι συνθήκες για δημιουργία ενόπλων ομάδων θα ωριμάσουν με την ίδρυση του ΕΛΑΣ στις 2

[12] Βλ. Πυρομάγλου Κομνηνός, *ο.π.*, τ. 1, τεύχ. 1, σελ.41-42.

[13] Το ΕΑΜ είχε ξεκινήσει τη δράση του πολύ νωρίτερα και συγκεκριμένα από τον Ιούνιο του 1941. Οι δε συζητήσεις για μία οργάνωση αυτού του είδους θα μπορούσαν να τοποθετηθούν ακόμη νωρίτερα. Η μετάθεση της ημερομηνίας της ίδρυσης οφείλεται στη φιλοδοξία του ΚΚΕ να συμπεριλάβει στους κόλπους του ΕΑΜ όσο το δυνατόν περισσότερες προοδευτικές δυνάμεις. Όταν οι επαφές αυτές απέτυχαν, τότε εμφανίστηκε ως είχε, δηλαδή με τη συμμετοχή των τεσσάρων ιδρυτικών κομμάτων. Πρβλ. Πυρομάγλου Κομνηνός, *ο.π.*, τ.1, τεύχ. 1, σελ.42 και ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα,* τ. Ε', Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ Εσωτερικού, ^{2}1974, σελ. 82-85.

[14] Ιδρυτές υπήρξαν οι Λευτέρης Αποστόλου για το ΚΚΕ, Ηλίας Τσιριμώκος για την Ελληνική Λαϊκή Δημοκρατία (ΕΛΔ), Χρήστος Χωμενίδης για το Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΣΚΕ) και ο Απόστολος Βογιατζής για το Αγροτικό Κόμμα Ελλάδας (ΑΚΕ). Το ιδρυτικό υπέγραψε λίγες μέρες αργότερα ο αντιπρόσωπος του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος, που έλειπε από τεχνικούς λόγους. Βλ. ΚΚΕ, *ο.π.,* τ. Ε', σελ. 83.

[15] Το σχέδιο του Χωμενίδη απορρίφθηκε γιατί «περιείχε τόσα σοσιαλιστικά στοιχεία, που η έννοια του απελευθερωτικού αγώνα ταυτιζόταν τελικά με τη σοσιαλιστική επανάσταση». Έγινε, όμως, δεκτή η πρόταση του Χωμενίδη, ώστε η οργάνωση να ονομαστεί ΕΑΜ. Βλ. Χατζή Θανάση, *ο.π.,* τ.1, σελ 154-155.

Φεβρουαρίου του 1942.[16] Το ιδρυτικό του ΕΑΜ δεν κυκλοφόρησε αμέσως για λόγους ασφαλείας, αλλά και για να δοθεί η δυνατότητα και σε άλλα κόμματα να το συνυπογράψουν. Δόθηκε, όμως, στη δημοσιότητα το πρώτο διάγγελμα της οργάνωσης.[17]

---

[16] Ο ΕΛΑΣ δεν είχε ιδρυτική πράξη με προγραμματικούς σκοπούς. Ουσιαστικά η αποστολή του ήταν να πραγματοποιήσει το πρόγραμμα του ΕΑΜ. Οι ιδιαίτερες αποστολές του ΕΛΑΣ αναλύονταν στην ιδρυτική «Διακήρυξη» και εγκρίθηκαν από την Κ.Ε. του ΕΑΜ.

Το τρίπτυχο του ΕΛΑΣ ήταν:

1. Αγώνας για την απελευθέρωση της χώρας

2. Περιφρούρηση των κατακτήσεων του λαού και των ελευθεριών του ενάντια σε κάθε επιβουλή και

3. Εξασφάλιση της τάξης μέχρι και τη διεξαγωγή εκλογών, στις οποίες ο λαός να εκφράσει ελεύθερα τη βούλησή του… Βλ. Θ. Χατζής, *ο.π.,* τ.1, σελ. 274.

Ο Πολύδωρος Δανιηλίδης, που ήταν μέλος της Κ.Ε. του ΕΛΑΣ από την ίδρυσή του και από το 1942 και μέλος της Κ.Ε. του ΚΚΕ, σημειώνει για τον ΕΛΑΣ στις παρατηρήσεις του στις 5 Σεπτεμβρίου του 1960 για το χρονικό της Αντίστασης με τον τίτλο «Η εποχή του θαύματος»: «Ο Θανάσης Κλάρας (Άρης Βελουχιώτης) δεν έχει απολύτως καμία σχέση με την ονομασία του ΕΛΑΣ. Το 'βάφτισμα' του ΕΛΑΣ έγινε στις 2 Φεβρουαρίου 1942 σ' ένα σπίτι ενός δικηγόρου… που τον γνώριζε καλά ο Θανάσης Χατζής… Στη συνεδρίαση αυτή ήτανε παρόντες Θαν. Χατζής εκ μέρους του ΕΑΜ, Πολ. Δανιηλίδης απ' την Κεντρική Στρατιωτική Επιτροπή (όπως λεγότανε η Κ.Ε του ΕΛΑΣ πριν ακόμα ονομαστεί η Στρατιωτική Κομματική Οργάνωση ΕΛΑΣ), από την Κομματική Οργάνωση Αθήνας ο Ανδρ. Τζήμας και από την στρατ. Οργάνωση Αθήνας ο Σπύρος Κωτσάκης… Στη σύσκεψη αυτή… ήτανε και η ονομασία της οργάνωσης γιατί είχα ένα σημείωμα από τον Γ. Σιάντο με τον οποίο κρατούσα επαφή, γιατί αυτός εκ μέρους του Π.Γ. της Κ.Ε του ΚΚΕ ήτανε υπεύθυνος για την καθοδήγηση της Στρατ. Οργάνωσης, που έλεγε ότι υπάρχει σκέψη να ονομάσουμε το στρατό που ετοιμάζουμε ΕΛΣ (Ελληνικός Λαϊκός Στρατός) και καλά θάναι να συζητήσουμε και μεις και να στείλουμε τη γνώμη μας. Κατά τη συζήτηση που έγινε, δεν θυμάμαι αν στο θέμα αυτό ήτανε παρών και ο Θανάσης Χατζής, γιατί εντωμεταξύ έφυγε για άλλες δουλειές του ΕΑΜ και μείναμε οι υπόλοιποι τρεις, καταλήξαμε να ονομασθεί ο στρατός που ετοιμάζουμε ΕΛΑΣ. Η προσθήκη του Α (Απελευθερωτικός) έγινε στη συζήτηση αυτή. Την προσθήκη αυτή τη διεκδικεί ο Σπυρ. Κωτσάκης, δεν μπορώ όμως να το βεβαιώσω, αν και άλλοτε μιλήσαμε με τον Σπ. Κωτσάκη μετά την απελευθέρωση. Εκείνο που είμαι απόλυτα βέβαιος χωρίς και την παραμικρή αμφιβολία είναι ότι το 'βάφτισμα' έγινε τη βροχερή εκείνη μέρα σε εκείνο το σπιτάκι». Γρηγόρης Φαράκος, *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία*, *Μυστική Έκθεση [1946] και άλλα ντοκουμέντα*, Αθήνα, τ. Β., Ελληνικά Γράμματα, 2000, σελ. 294.

Ο όρκος που έδιναν οι μαχητές του ΕΛΑΣ ήταν ο εξής: «ΟΡΚΙΖΟΜΑΙ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΑΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΜΟΥ, ΟΤΙ ΘΑ ΑΓΩΝΙΣΘΩ ΕΩΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΤΑΓΟΝΑ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ ΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΛΗΡΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΞΕΝΟ ΖΥΓΟ. ΟΤΙ ΘΑ ΑΓΩΝΙΣΘΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΡΟΥΡΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΚΑΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ. ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΚΟΠΟ ΑΥΤΟ ΘΑ ΕΚΤΕΛΩ ΕΥΣΥΝΕΙΔΗΤΑ ΚΑΙ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΤΙΣ ΕΝΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΜΟΥ ΟΡΓΑΝΩΝ ΚΑΙ ΘΑ ΑΠΟΦΕΥΓΩ ΚΑΘΕ ΠΡΑΞΗ ΠΟΥ ΘΑ ΜΕ ΑΤΙΜΑΖΕΙ ΣΑΝ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ ΣΑΝ ΑΓΩΝΙΣΤΗ ΤΟΥ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ». Πανελλήνια Οργάνωση Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης 1941-44, Παράρτημα Θεσσαλονίκης, *Ο όρκος των μαχητών του ΕΛΑΣ,* χ.ε, χ.χ.

[17] Βλ. το πρώτο διάγγελμα του ΕΑΜ στο ΚΚΕ, *ο.π.,* τ. Ε', σελ. 387-391.

Το πρώτο κιόλας σημείο που μπορεί να επισημάνει κανείς στο ιδρυτικό κείμενο του ΕΑΜ είναι ότι «γίνεται ισοτίμως δεκτόν και παν άλλο κόμμα ή οργάνωσις που δέχεται τας αρχάς του παρόντος ιδρυτικού» και μάλιστα χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το παρελθόν τους. Το ΕΑΜ, δηλαδή, δεν δέχεται μεμονωμένα μέλη, αφού επιδιώκει «να συγκεντρώσει πέριξ αυτού ολόκληρον τον ελληνικόν λαόν».[18] Εν ολίγοις, στο ξεκίνημά του το ΕΑΜ επιδίωξε την εθνική συνένωση, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία προσωρινής κυβέρνησης εθνικής ενότητας μετά το τέλος του πολέμου.[19]

Στη συνέχεια διακηρύσσονται οι σκοποί της νέας οργάνωσης, που είναι η απελευθέρωση από τον ξενικό ζυγό, ο σχηματισμός προσωρινής εαμικής Κυβέρνησης μετά την εκδίωξη των κατακτητών, η προκήρυξη εκλογών και η διαφύλαξη αυτού του δικαιώματος του ελληνικού λαού. Επρόκειτο για την παρουσίαση ενός είδους προγραμματικών δηλώσεων του ΕΑΜ για την μεταπελευθερωμένη Ελλάδα.

Πρώτο βήμα ήταν ο σχηματισμός προσωρινής Κυβέρνησης. Η αναφορά αυτή είναι ικανή για να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι δεν αναγνώριζε την εξόριστη Κυβέρνηση του Καΐρου ως έχουσα ενεργό πολιτικό ρόλο στην απελευθερωμένη Ελλάδα. Όπως επίσης, δεν θα αναγνώριζε δικαιώματα συμμετοχής στην εξουσία και στα λοιπά αστικοδημοκρατικά κόμματα, τα οποία δεν θα συμμετείχαν κατά τη διάρκεια της Κατοχής στο δικό του σχήμα συνασπισμού κομμάτων. Εξυπακούεται ότι διεκδικούσε για τον εαυτό του το απόλυτο προβάδισμα έναντι οιασδήποτε άλλης αντιστασιακής οργάνωσης, όπως θα αποδειχθεί τα επόμενα χρόνια, όπου με τη βοήθεια του ΕΛΑΣ επιχείρησε και πέτυχε την εξόντωση όλων των υπόλοιπων οργανώσεων που δρούσαν στον ελληνικό χώρο.

Στο ιδρυτικό του ΕΑΜ γίνεται έμμεση αναφορά και στη λύση που θα δινόταν στο πολιτειακό ζήτημα. Υπάρχει, λοιπόν, στο ιδρυτικό η εξής αναφορά: «μοναδικός σκοπός της οποίας (προσωρινής Κυβέρνησης) θα είναι η προκήρυξις εκλογών δια συντακτικήν εθνοσυνέλευσιν, με βάσιν την αναλογικήν, ίνα ο λαός αποφανθή κυριαρχικώς επί του τρόπου της διακυβερνήσεώς του», άρα και επί του πολιτεύματος. Αξίζει εδώ να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι το ΕΑΜ άφηνε ελεύθερη την επιλογή στους πολίτες να επιλέξουν το πολίτευμά τους, σε αντίθεση με τα καταστατικά του ΕΔΕΣ και της ΕΚΚΑ, που διακήρυτταν την αβασίλευτη δημοκρατία.

---

[18] Τα κόμματα και οι οργανώσεις που προστέθηκαν μέχρι το τέλος του 1942 απαριθμούνται από τον Πέτρο Ρούσο, *Η μεγάλη πενταετία (1940-1945),* τ.1, Αθήνα, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 1976, σελ. 229. Έτσι, το ΕΑΜ απαρτιζόταν από τα εξής κόμματα: ΚΚΕ, ΕΛΔ, ΑΚΕ, Σοσιαλιστική Ένωση, Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας, την ομάδα «Δημοκράτης», τη Δημοκρατική Ένωση και τις εξής οργανώσεις: Εργατικό ΕΑΜ, Εθνική Αλληλεγγύη, ΕΑΜ νέων (αργότερα ΕΠΟΝ), Πανυπαλληλική Επιτροπή Δημοσίων Υπαλλήλων και την Παγκληρική Ένωση. Προς το τέλος της Κατοχής προστέθηκαν κι άλλα μικρότερα κόμματα και οργανώσεις.

[19] Τον σχηματισμό προσωρινής κυβέρνησης τον υπόσχεται από το ιδρυτικό του το ΕΑΜ και τον θέτει ως έναν από τους πρώτους σκοπούς του. Πρβλ πιο πάνω στο ιδρυτικό του ΕΑΜ, σελ. 8-9.

Με τις διακηρύξεις αυτές και με κυρίαρχη την υπόσχεση των πολιτικών ελευθεριών, το ΕΑΜ κατόρθωσε γρήγορα να διεισδύσει στους κόλπους του ελληνικού πληθυσμού. Δεν πρέπει, άλλωστε, να λησμονείται το γεγονός, ότι η χώρα από το 1936 κυβερνιόταν από τον δικτάτορα Ιωάννη Μεταξά. Επομένως, οι οποιεσδήποτε δημοκρατικές διακηρύξεις μπορούσαν να έχουν άμεση απήχηση στους Έλληνες.

Αυτή ήταν και η επιτυχία του ΕΑΜ. Κατάφερε να εμφανιστεί σε μία δύσκολη και καίρια χρονική στιγμή και να καλύψει, αφ' ενός το κενό των παλαιών κομμάτων και των αρχηγών τους, που πίστευαν ότι το κίνημα αντιστάσεως ήταν άκαιρο και επιζήμιο,[20] αφετέρου ενίσχυσε το κοινωνικό και πολιτικό φρόνημα του λαού.

Το ερώτημα που προκύπτει κι έχει αποτελέσει σημείο τριβής μεταξύ των ιστορικών, αλλά και των ίδιων των πρωταγωνιστών εκείνων των γεγονότων, αφορά τις προθέσεις του ΚΚΕ, όταν προχωρούσε στη δημιουργία του ΕΑΜ. Ήταν αληθινές «οι επαγγελίες για ελεύθερη επιλογή του πολίτη για τον τρόπο διακυβέρνησής του…»[21] ή αποτελούσαν τον δούρειο ίππο για να βρεθεί η Αριστερά στην εξουσία παραγκωνίζοντας όλες τις άλλες παρατάξεις;

Τα επιχειρήματα που στηρίζουν και τις δύο απόψεις είναι ισχυρά. Υπάρχουν γεγονότα και ενέργειες που θεμελιώνουν την άποψη ότι το ΚΚΕ προσπάθησε να «παγιδεύσει» τον ελληνικό λαό στους κόλπους του ΕΑΜ, η κατάληξή τους, όμως, τους διαψεύδει, αφού πολλάκις το ΕΑΜ και το ΚΚΕ απεμπόλησαν τις ευκαιρίες που τους δόθηκαν, για να καταλάβουν την εξουσία.[22]

Οι αντινομίες αυτές στην πολιτική του ΕΑΜ και του ΚΚΕ φαίνεται – τελικά- ότι αντικαθρέφτιζαν και την πολιτική σύγχυση που επικρατούσε τα χρόνια εκείνα στο κέντρο του Διεθνούς Κομμουνισμού. Γενικά, διατυπώθηκε μεταγενέστερα η άποψη, ότι ακόμη και η ελληνική κομμουνιστική ηγεσία υπήρξε κατώτερη των περιστάσεων.[23]

Οι σκοποί και το πρόγραμμα του ΕΑΜ καταγράφονται και σ' ένα φυλλάδιο που κυκλοφόρησε παράνομα ένα χρόνο αργότερα από την ίδρυσή του. Ήταν γραμμένο από τον Δημήτρη Γληνό, ο οποίος διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ίδρυση και εξέλιξή του και έφερε τον τίτλο «Τι είναι και τι θέλει το ΕΑΜ».[24]

---

[20] Για τα εμπόδια που συνάντησε το ΕΑΜ από τα παλαιά κόμματα και τους αρχηγούς τους βλ. Πυρομάγλου Κομνηνός, *ο.π.*, τ.1, τεύχ. 1, σελ.43.

[21] Βλ. Γασπαρινάτος, *ο.π.*, τ.1, Αθήνα, σελ. 114.

[22] Ο.π., σελ. 114-118.

[23] Βλ. Γασπαρινάτος, *ο.π.,* τ.1, σελ. 118, παραπ. 38, όπου αναφέρεται το εξής απόσπασμα από τον Παύλο Τζερμιά: «δεν αποκλείεται να είχε πετύχει το ΚΚΕ το στόχο της κατάκτησης της εξουσίας, αν το είχε επιδιώξει π.χ με την αποφασιστικότητα και τη στρατιωτικοπολιτική ικανότητα ενός Τίτο. Όμως, η κομμουνιστική ηγεσία των κρίσιμων εκείνων χρόνων, στο σύνολό της, ήταν πολύ κατώτερη των περιστάσεων».

[24] Το πλήρες κείμενο του Δημήτρη Γληνού που κυκλοφόρησε σαν μπροσούρα τον Σεπτέμβριο του 1942 είναι καταγεγραμμένο στον Πυρομάγλου Κομνηνό, *ο.π.,* τ.1, σελ.44-49 και τευχ. 2, σελ. 54-67. Επίσης, Θ. Χατζής, *ο.π.,* τ.1, σελ. 107-108. Ο μέραρχος του

Η προσφορά του ΕΑΜ στην ελληνική αντίσταση οπωσδήποτε δεν μπορεί να υποτιμηθεί, ανεξάρτητα από τις πολιτικές επιλογές και τα λάθη στα οποία υπέπεσε η ηγεσία του. Με το στρατιωτικό του σκέλος, τον ΕΛΑΣ, πολέμησε στα ελληνικά βουνά τις κατοχικές δυνάμεις και έτυχε ευρείας αποδοχής από τον ελληνικό λαό. Βέβαια, ούτε το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ απέφυγε τις εμφύλιες συγκρούσεις με τον ΕΔΕΣ, την ΕΚΚΑ και κάθε άλλη αντιστασιακή οργάνωση, αφού το δέλεαρ της εξουσίας ήταν ισχυρό για όλες τις πλευρές.

Ίδρυση Εργατικού ΕΑΜ

Το Εργατικό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΕΑΜ) ιδρύθηκε στις 16 Ιουλίου του 1941 στην Αθήνα από τον μέχρι τότε Γενικό Γραμματέα της ΓΣΕΕ, Γιάννη Καλομοίρη, τον πρόεδρο του Εργατικού Κέντρου Δράμας, Θεοδ. Σισμανίδη, τον πρόεδρο του σωματείου λογιστών Ατμοπλοίων, Μάνθο Πετρούλη και τον αντιπρόσωπο της Ενωτικής ΓΣΕΕ που βρισκόταν κάτω από την επιρροή του ΚΚΕ, Κώστα Λαζαρίδη. Δύο μήνες αργότερα, δηλαδή τον Σεπτέμβριο, το σύμφωνο υπέγραψαν και τα Ανεξάρτητα Συνδικάτα με τον Δημήτρη Στρατή.[25] Έτσι, για πρώτη φορά από την δικτατορία του Παγκάλου το 1926, όπου υπήρξε διάσπαση των συνδικαλιστικών οργανώσεων, εμφανίστηκαν αυτές οργανωμένες και συσπειρωμένες μέσα στην ίδια παράταξη.

Από το ιδρυτικό του ΕΕΑΜ διασώθηκε από την εφημερίδα «Αυγή» της 13ης Νοέμβρη του 1960 ένα δημοσίευμα ενός εκ των ηγετών του, του Δημήτρη Στρατή, σχετικά με τους σκοπούς και το πρόγραμμά του.

«Οι βασικοί σκοποί του ΕΕΑΜ, όπως αναγράφονται στο Ιδρυτικό του, ήταν:

1) Να οργανώση την πάλη της εργατικής τάξης για τις καθημερινές οικονομικές διεκδικήσεις.

2) Να υπερασπισθή τα κεκτημένα συνδικαλιστικά δικαιώματα της εργατικής τάξης.

3) Να παλαίψη ενάντια στη συστηματική ληστεία του τόπου μας, που γίνεται από τις δυνάμεις κατοχής.

4) Να εργασθή για τη συνεννόηση όλων των αριστερών δυνάμεων της χώρας (κομμουνιστών, σοσιαλιστών, αγροτικών, αριστερών δημοκρατικών) σε ένα συνασπισμό της Αριστεράς, που ύστερα από το διώξιμο των κατακτητών,

---

ΕΛΑΣ Κων. Κωνσταντάρας σημειώνει: «Το διάβαζε ο κόσμος παρέες-παρέες στα σπίτια, στα καφενεία, και κάθε φράση του, κάθε του έννοια συγκινούσε τις καρδιές. Είδα νέους και νέες […] να το διαβάζουν και να είναι δακρυσμένοι». Βλ. Φλάισερ Χάγκεν, *Στέμμα και Σβάστικα. Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τ.2, Αθήνα, Εκδ. Παπαζήση, 1995, σελ. 147.

[25] Βλ. Χατζή Θανάση, *ο.π.,* τ.1, σελ. 90-94, όπου σημειώνονται και τα εξής, ότι τα Ανεξάρτητα Συνδικάτα βρίσκονταν υπό την επιρροή του Σοσιαλιστικού Κόμματος και αρνήθηκαν να υπογράψουν από την πρώτη στιγμή, γιατί δεν συμφωνούσαν με τη συμμετοχή ορισμένων συνδικαλιστών. Προσχώρησαν, όμως, τον Σεπτέμβριο, ο δε Στρατής έγινε μέλος της Κεντρικής Καθοδήγησης του ΕΕΑΜ.

θα διεκδικήση την πλειοψηφία του ελληνικού λαού και τη διακυβέρνηση της χώρας με βάση ένα κοινό πρόγραμμα.

5) Να παλαίψη ενάντια στην αισχροκέρδεια και τη μαύρη αγορά.

6) Να εργασθή για τη συγκρότησι του ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ από όλα τα κόμματα και τις κάθε είδους οργανώσεις, που θέλουν να παλαίψουν για το διώξιμο του ξένου κατακτητού και την απελευθέρωσι της χώρας μας από τον ξένο ζυγό.

7) Να συντονίση την απελευθερωτική πάλη της εργατικής τάξης καθώς και την πάλη για τις καθημερινές διεκδικήσεις, με την πάλη που διεξάγουν ενάντια στις δυνάμεις του Άξονος οι εργατικές οργανώσεις των υποδουλωμένων στον Άξονα χωρών και ιδιαίτερα των αδελφών βαλκανικών λαών».[26]

Όπως σημειώνει ο Π. Ρούσος, το ΕΕΑΜ υπήρξε «συνασπισμός όλων των ρευμάτων και τάσεων που δρουν μέσα στο συνδικαλιστικό κίνημα και επιδιώκει να οργανώσει στις γραμμές του όλους τους εργάτες, εργάτριες και υπαλλήλους της χώρας… με πρόγραμμα και με σκοπό την οργάνωση και το συντονισμό του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα ολόκληρου του ελληνικού λαού για την ολοκληρωτική απελευθέρωση της Ελλάδας και για την εξασφάλιση της πλήρους κυριαρχίας του λαού».[27]

Υπήρξε ακόμη, ο προάγγελος της εμφάνισης του ΕΑΜ στο πολιτικό προσκήνιο της κατοχικής Ελλάδας και η μεγάλη του επιτυχία συνίστατο στο ότι «προοιώνιζε την κατοπινή συσπείρωση των πατριωτών στις γραμμές του ΕΑΜ με επικεφαλής την εργατική τάξη».[28]

Οι συζητήσεις για τη δημιουργία του ξεκίνησαν από τα μέσα Μαΐου 1941 ανάμεσα σε στελέχη του ΚΚΕ και συνδικαλιστικών στελεχών όλων των παρατάξεων, με στόχο την οργάνωση ενός ισχυρού συνδικαλιστικού κινήματος.

Ο ρόλος του, όπως αποκαλύπτεται άλλωστε στους σκοπούς του ιδρυτικού του, ήταν να πάρει πρωτοβουλίες χρήσιμες για το προλεταριάτο και να οργανώσει τα πρώτα στάδια του αντιστασιακού αγώνα, ήτοι απεργίες, διαδηλώσεις, σαμποτάζ σε δημόσιες υπηρεσίες, φυγάδευση καταζητούμενων από τις αρχές Κατοχής και την εκάστοτε δοσίλογη κυβέρνηση και άλλες παρόμοιες ενέργειες.

Πράγματι, η συνεισφορά του ΕΕΑΜ στους παραπάνω τομείς υπήρξε αξιόλογη. Χαρακτηριστικά μπορούν να αναφερθούν ορισμένες πετυχημένες περιπτώσεις απεργιών και διαδηλώσεων, που θορύβησαν τις κατοχικές κυβερνήσεις, όπως ήταν εκείνες της 24ης Φεβρουαρίου και της 5ης Μαρτίου του 1943 ενάντια στην πολιτική επιστράτευση, η οποία αποφεύχθηκε. Επίσης, στις

---

[26] Βλ. ΚΚΕ, *ο.π.,* τ. Ε', σελ. 66-67. Ακόμη, στον Χατζή Θανάση, *ο.π.,* τ.1, σελ. 128-129.

[27] Βλ. Ρούσος Πέτρος, *Η μεγάλη πενταετία (1940-45*), τ. Α', Αθήνα, [3]1982, σελ. 125-126.

[28] *Ο.π.,* σελ. 125.

25/6/1943 κατά των εκτελέσεων αντιποίνων, στις 22/7/1943 κατά της προσάρτησης της Μακεδονίας από τη Βουλγαρία κλπ.[29]

[29] Βλ. Αβδούλος Σταύρος, *Γιατί χάθηκε η νίκη,* Αθήνα, εκδ. Προσκήνιο, 1994, σελ. 41-42.

Η ίδρυση της Εθνικής Αλληλεγγύης

Σε συνάρτηση με το ΕΑΜ και το Εργατικό ΕΑΜ θα πρέπει να γίνει μνεία στην Εθνική Αλληλεγγύη (ΕΑ), η οποία επίσης ξεπήδησε μέσα από στελέχη του ΚΚΕ. Η Εθνική Αλληλεγγύη υπήρξε από τις πρώτες οργανώσεις στον ελληνικό χώρο και ιδρύθηκε για να αντιμετωπίσει τα καθημερινά προβλήματα του δοκιμαζόμενου από την κατοχή ελληνικού λαού. Με πρωτοβουλία ορισμένων κομμουνιστών που είχαν αποδράσει από τη Φολέγανδρο, την Κίμωλο και τη Γαύδο, η οργάνωση ξεκίνησε τη δράση της από τις 21 Μαΐου του 1941. Τα στελέχη που συμμετείχαν στην πρώτη συγκέντρωση, που πραγματοποιήθηκε στο δασύλλιο πίσω από τις φυλακές «Σωτηρίας», ήταν ο Παντελής Καραγκίτσης, στον οποίο ανήκε και η πρωτοβουλία, ο Λευτέρης Αποστόλου, ο Βασίλης Μαρκεζίνης, ο Σπύρος Αντύπας, ο Κλέων Παπαζωίδης, ο Νίκος Δρέσιος κ.α.

Στη συγκέντρωση αυτή συζητήθηκε το ενδεχόμενο της δημιουργίας μιας οργάνωσης που θα είχε ως βασικό σκοπό την παροχή βοήθειας και προστασίας σε φυλακισμένους και εξόριστους, σε όσους κομμουνιστές κινδύνευαν να συλληφθούν, αλλά και στις οικογένειές τους. Για να αποκτήσει αυτή η προσπάθεια πλατύτερο χαρακτήρα και μαζική υποστήριξη, θα έπρεπε να αναλάβει και ένα ειδικό καθήκον συμμαχικής ηθικής τάξης. Να περισυλλέγει, να κρύβει και να προστατεύει τους Βρετανούς στρατιώτες που είχαν αποκοπεί από τα τμήματά τους κατά την κατάρρευση του μετώπου, να φροντίζει για τη διαφυγή τους στην Αίγυπτο και να ενισχύει αυτούς που είχαν αιχμαλωτιστεί.[30]

Πολύ σύντομα η Εθνική Αλληλεγγύη κατόρθωσε να πάρει επαφή με τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό (ΕΕΣ) και να στέλνει τρόφιμα στην Ακροναυπλία και τον Αϊ Στράτη σώζοντας, έτσι, πολλούς κρατούμενους από την πείνα και το θάνατο.[31]

---

[30] Χατζής Θανάσης, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε, (εθνικοαπελευθερωτικός αγώνα 41-45),* τ.1, Αθήνα, Εκδόσεις Δωρικός, [2]1982, σελ 110-111.

[31] *Ο.π.,* σελ. 111, παραπ. 17, όπου αναφέρονται τα εξής: «Η ΕΑ πέτυχε σαν οργάνωση προστασίας των λαϊκών αγωνιστών που βρίσκονταν στις φυλακές και στα νησιά. Είχε αμέσως επαφή με τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό και την τακτική αποστολή τροφίμων στην Ακροναυπλία, στις φυλακές και στον Αϊ-Στράτη. Αυτό έσωσε από το θάνατο της πείνας όσους εξόριστους δεν είχαν πεθάνει και αν ο καϊκτσής που μετέφερε τα τρόφιμα δεν ήταν ένα ασυνείδητο τομάρι και δεν χασομέραγε το ταξίδι προσπαθώντας να βιάσει την αδελφή νοσοκόμα του ΕΕΣ που συνόδευε το φορτίο των τροφίμων που προορίζονταν για τους λιμοκτονούντες εξόριστους του Αϊ-Στράτη, θα είχαν σωθεί οι περισσότεροι εξόριστοι από κείνους που πέθαναν από την πείνα».

Στις τάξεις της Ε.Α προσχώρησαν αρκετές σημαντικές προσωπικότητες από τον επιστημονικό, κοινωνικό και υπαλληλικό χώρο, ενώ πρόεδρός της εκλέχθηκε ο καθηγητής του Πολυτεχνείου Αθανάσιος Ρουσόπουλος. Πρώτος Γενικός Γραμματέας της Κ.Ε της ΕΑ υπήρξε ο Παντελής Καραγκίτσης, ένας εκ των ιδρυτών της.

Η πρώτη αυτή οργάνωση έκανε πράγματι μία δυναμική εμφάνιση στην ελληνική επικράτεια[32] και προσέφερε σημαντικές υπηρεσίες στις εργατικές και λαϊκές τάξεις, ειδικά στους δύσκολους χειμώνες της κατοχής, που οι κάτοικοι της πρωτεύουσας και των υπόλοιπων αστικών κέντρων υπέφεραν από λιμό. Όπως ήταν φυσικό, η Εθνική Αλληλεγγύη προώθησε και τους σκοπούς του ΕΑΜ, του οποίου αποτέλεσε παρακλάδι αμέσως μετά την ίδρυσή του. Σε γενικές γραμμές, όμως, συνέχισε τη συγκέντρωση χρημάτων για τη βοήθεια εξόριστων και φυλακισμένων.

Τέσσερα χρόνια μετά την πρώτη εμφάνιση της οργάνωσης, ψηφίστηκε το νέο καταστατικό από την Α' Πανελλήνια Συνέλευση (Αθήνα 28-30 Μάη 1945) και εγκρίθηκε από το Πρωτοδικείο Αθηνών (Αριθ. 2574/30-6-1945 απόφαση). Ανάμεσα στα ιδρυτικά μέλη του νέου Σωματείου και πρώτος πρόεδρος αυτού, υπήρξε ο Αλκιβιάδης Λούλης.[33]

Στις 31 Μαΐου του 1947 το Πρωτοδικείο Αθηνών διέταξε τη διάλυση της οργάνωσης, η οποία συνέχισε τη δράση της σε καθεστώς «παρανομίας».[34]

Ίδρυση ΕΚΚΑ

Η τρίτη σημαντικότερη αντιστασιακή οργάνωση που εμφανίστηκε στον ελληνικό χώρο ήταν η Εθνική και Κοινωνική Απελευθέρωση (Ε.Κ.Κ.Α), η οποία ιδρύθηκε το φθινόπωρο του 1942 από το συνταγματάρχη Δημήτριο Ψαρρό,[35] τον πολιτευτή Γεώργιο Καρτάλη και τους δικηγόρους Απόστολο

---

[32] Η Εθνική αλληλεγγύη δραστηριοποιήθηκε και στην πόλη των Ιωαννίνων, αναπτύσσοντας μια πλούσια δράση σε όλες σχεδόν τις συνοικίες της πόλης. Οργανώθηκαν επιτροπές, πραγματοποιήθηκαν έρανοι, γίνονταν επισκέψεις σε σπίτια φτωχών, αρρώστων, πολιτικών κρατουμένων, ενώ πολλοί ήταν οι πολίτες που προσέφεραν οικονομική συνδρομή, όπως βεβαιώνει ο Σπύρος Εργολάβος, *Η δίκη της Πρίντζου και οι εκτελεσμένοι των Ιωαννίνων*, Αθήνα, Εκδόσεις Σοκόλη, 1988, σελ. 68.

[33] Βλ. το νέο καταστατικό, καθώς και στοιχεία για τη δράση της Εθνικής Αλληλεγγύης στην Ήπειρο, *ο.π.,* σελ. 65-67.

[34] Εφημερίδα *«Ριζοσπάστης»* Κυριακή 1 Ιουνίου 1947. Η εφημερίδα κυκλοφόρησε με τίτλο «Αν δεν υπήρχε έπρεπε να δημιουργήσουν την Εθνικήν Αλληλεγγύη. Και διατάσσουν τη διάλυσή της! Η απόφαση του Πρωτοδικείου». Στο ρεπορτάζ αναφέρεται: «Το Πρωτοδικείο της Αθήνας εξέδωσε χθες το απόγευμα την απόφασή του. Κάνει δεκτή την αίτηση του νομάρχη κ. Σχοινά και διατάσσει τη διάλυση της Εθνικής Αλληλεγγύης Ελλάδος»!

[35] Ο Συνταγματάρχης Ψαρρός γεννήθηκε στο χωριό Χρισό Παρνασσίδος το 1893. Ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός Πυροβολικού το 1916 και διετέλεσε καθηγητής της Σχολής Πολέμου επί διετία.

Καψαλόπουλο και Δημήτριο Κατάβολο.[36] Τόσο από πλευράς συμμετοχής στις γραμμές της όσο και από πλευράς χώρου δράσης, η ΕΚΚΑ ήταν σαφώς μικρότερου βεληνεκούς από το ΕΑΜ και τον ΕΔΕΣ, ενώ και ο χρόνος παρουσίας της στα βουνά ήταν εξίσου περιορισμένη.

Οι πρώτες ανταρτικές ομάδες της ΕΚΚΑ έκαναν την εμφάνισή τους στην περιφέρεια της Παρνασσίδας τον Μάρτιο του 1943.[37] Η ορεινή αυτή περιοχή με την Γκιώνα και τον Παρνασσό στο κέντρο, είχε ιδιαίτερη στρατηγική σημασία τόσο για τον ένοπλο αγώνα όσο και γιατί θα μπορούσε να αποτελέσει ένα είδος φράγματος ανάμεσα στον ΕΛΑΣ και τον ΕΔΕΣ, των οποίων οι προστριβές και οι εμφυλιοπολεμικές συρράξεις ήταν συχνές. Φράγμα θα μπορούσε να αποτελέσει και για την εξάπλωση του ΕΑΜ προς την Αθήνα και την Πελοπόννησο.[38]

Οι λόγοι που οδήγησαν στην εμφάνιση της ΕΚΚΑ εξηγούνται από έναν εκ των ιδρυτών της, τον Γ. Καρτάλη, ο οποίος στα «Πεπραγμένα»[39] αναφέρει, ότι, για να μπορέσει η χώρα να συμμετάσχει στη συγκομιδή της νίκης (όταν αυτή θα ερχόταν), θα έπρεπε, όχι μόνο να είχε διεξάγει από την αρχή τον πόλεμο στο πλευρό των συμμάχων, αλλά και να παρέμενε σ' αυτόν μέχρι τέλους. Επειδή οι πολιτικοί και στρατιωτικοί ηγέτες του λαού «δεν ανταπεκρίνοντο ενεργώς» στο κοινό συμμαχικό σύνθημα για συνέχιση της αυτοθυσίας, θα έπρεπε να καλυφθεί το κενό από μία αντιστασιακή οργάνωση, που θα πρωτοστατούσε στην εσωτερική αντίσταση.[40]

---

[36] Ο Πυρομάγλου, *η Εθνική Αντίστασις ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ-ΕΚΚΑ*, Αθήνα, εκδ. Δωδώνη, [2]1988, σελ. 329, παραλείπει τον Δ. Κατάβολο, τον αναφέρει όμως, στο *Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Αντίστασις*, τευχ. 2, σελ. 51. Στο βιβλίο του ίδιου, *ο Γεώργιος Καρτάλης και η εποχή του,* τ. Α, Αθήνα, εκδ. Ιστορική Έρευνα, 1965, σελ. 146, αντί του Δ. Κατάβολου αναφέρεται ο Ευρ. Μπακιρτζής. Τέλος, ο Χατζής, *ο.π.*, τ.1, σελ. 343, αναφέρει ως συνιδρυτή της ΕΚΚΑ τον συνταγματάρχη Παπαθανασίου.

[37] Η αρχική ημερομηνία εξόδου της ΕΚΚΑ στο βουνό ήταν η 10η Σεπτεμβρίου του 1942, αλλά εξαιτίας της αναχώρησης του Ευρυπίδη Μπακιρτζή για τη Μέση Ανατολή και της άφιξης του Ιωάννη Τσιγάντε, εκπροσώπου του Στρατηγείου Μέσης Ανατολής και της Ελληνικής Κυβέρνησης Καΐρου, για την αναδιοργάνωση της ΕΚΚΑ, η έξοδος στο βουνό αναβλήθηκε για περίπου έξι μήνες. Επίσης, ως αιτία της καθυστερήσης αυτής θα πρέπει να συνυπολογιστεί και η προσμονή του Ψαρρού για βοήθεια και ρίψεις από τα βρετανικά αεροπλάνα, μία βοήθεια που ήταν, βέβαια, περιορισμένη και ήρθε μετά από πολύμηνη καθυστέρηση. Πρβλ Πυρομάγλου, *ο Γεώργιος Καρτάλης και η εποχή του 1934-1957,* ο.π, σελ. 152-158.

[38] Πυρομάγλου Κομνηνός, *η Εθνική Αντίστασις ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ-ΕΚΚΑ*, ο.π., σελ. 332.

[39] Τα «Πεπραγμένα» του Γ. Καρτάλη είναι ομιλία του τον Φεβρουάριο του 1945 ενώπιον προσωπικών του φίλων και άλλων αντιστασιακών.

[40] Πρβλ Πυρομάγλου, *Ιστορικόν Αρχείον Εθνικής Αντίστασης*, ο.π., σελ. 50, ο οποίος παραθέτει από τα «Πεπραγμένα» του Γ. Καρτάλη κάποια αποσπάσματα, μεταξύ των οποίων το εξής: «…Η Ελλάς λοιπόν δεν επετρέπετο να υστερήση εις την φάσιν αυτήν του γενικού πολέμου, και ούτω να εμφανισθή κατά την στιγμήν της ειρήνης ως απούσα από έν έστω μέτωπον του παγκοσμίου αγώνος. Τούτο θα απέβαινεν εξαιρέτως βλαπτικόν δια τα ελληνικά συμφέροντα. Είναι νόμος της ιστορίας, ότι συμμετέχουν εις την συγκομιδήν της νίκης, όχι

Οι σκοποί που έθεσε η ΕΚΚΑ και η κατεύθυνση που ακολούθησε περιγράφονται επίσης στα «Πεπραγμένα» του Γ. Καρτάλη. «Η Οργάνωσις υπήρξε σαφής και ειλικρινής εις τον σκοπόν της, όπως και ειλικρινής και δημοκρατική εις την τακτικήν της, απέναντι και των οπαδών της και των άλλων Ελλήνων και των άλλων οργανώσεων.

Η προσπάθειά της συνεκεντρώθη, ως ήτο επιβεβλημένον, εις την απολύτρωσιν του Ελληνικού Λαού από την εθνικήν δουλείαν και εις αυτήν εχρησιμοποιήθη όλη η αγωνιστικότης των οπαδών και μαχητών της. Μόνον όταν θα είχεν εκπληρωθή η πρώτη αυτή αποστολή, θα ήρχιζεν η οργάνωσις και την πολιτικήν πλέον δράσιν της, την επιδίωξιν των αναγκαίων κοινωνικών μεταρρυθμίσεων δια την απολύτρωσιν του Ελληνικού Λαού και από τας κοινωνικάς αδικίας. Εις το δεύτερον αυτό στάδιον οι οπαδοί της ήσαν εντελώς ελεύθεροι να ακολουθήσουν ή όχι την οργάνωσιν. Ουδεμία άμεσος ή έμμεσος πίεσης ησκήθη ποτέ ή επρόκειτο να ασκηθή επ' αυτών. Η συνέχισις του συνδέσμου των εξηρτάτο αποκλειστικώς εκ της εμπιστοσύνης των εις την ηγεσίαν των και γενικώτερον εκ της κρίσεως και της επιθυμίας των.

Με το ίδιον αυτό πνεύμα συμπεριεφέρθη πάντοτε η ΕΚΚΑ και έναντι των πληθυσμών της περιοχής, όπου έδρων αι ανταρτικαί μονάδες της. Ουδέν ίχνος βίας ή τρομοκρατίας είτε οιασδήποτε πιέσεως (ούτε επιτάξεως) ενεφάνησε ποτέ. Περιώρισε την δράσιν της εντός του αυστηρώς στρατιωτικού πλαισίου, συμφώνως με τας διαταγάς πάντοτε του ΣΜΑ και κατά τρόπον ώστε να μη παρέχη όσον το δυνατόν αφορμάς δι' αντίμετρα των κατακτητών εναντίον των πληθυσμών. Εις την εκλογήν των τοποθεσιών, των μεθόδων και των ευκαιριών της κατά του εχθρού δράσεως, επετεύχθη πάντοτε ώστε να μη εκτίθεται ο πληθυσμός και εν γένει να μη υφίσταται ως αντίποινα ή άλλως πως καταστροφάς. Η τακτική αύτη ήτο όλως συνεπής με το γνησίως εθνικοαπελευθερωτικόν πνεύμα της ΕΚΚΑ».[41]

Η πολιτική της ΕΚΚΑ δημοσιεύτηκε στην παράνομη εφημερίδα της «Απελευθέρωση», όργανο της Κεντρικής της Επιτροπής και στο φύλλο της 17ης Απριλίου του 1943. Αφού εξέθετε εν συντομία την τότε κατάσταση, συνέχιζε: «…Με τις απλές αυτές παρατηρήσεις και σκέψεις, ως πλαίσιο, η «ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ» αρχίζει τη δράση της με το ακόλουθο προγραμματικό σχεδίασμα πολιτικής:

Η μεταπολεμική Ελλάδα, εξελιγμένη και έτοιμη ιστορικά, πρέπει να εγκαθιδρύση ωλοκληρωμένη Λαοκρατούμενη Δημοκρατία. Αυτό θα είναι το πολίτευμά της.

Με Λαοκρατούμενη Δημοκρατία μόνο θα μπορέση να γονιμοποιήση τις θυσίες της και να υψωθή σε κοινωνική προέλαση και πολιτισμό αντάξιο των άθλων της και της φυλετικής της ιστορίας.

όσοι ήρχισαν απλώς και διεξήγαγον με αυτοθυσίαν τον πόλεμον, αλλά όσοι τον συνεχίζουν και τον τελειώνουν μέχρι της νίκης…».

[41] Βλ. Πυρομάγλου, *Ιστορικόν Αρχείον Εθνικής Αντίστασης*, ο.π., σελ. 51.

Σα θεμελιακό περιεχόμενο της Λαϊκής Δημοκρατίας της, είναι αναγκαίες οι ακόλουθες βασικές άμεσες επαναστατικές μεταβολές, αναπόφευκτες άλλωστε κι από την παγκόσμια εξέλιξη, τελικά:

1) Τα βασικά οικονομικά και τεχνικά μέσα παραγωγής (τράπεζες, μεγάλες βιομηχανίες, μέσα μεταφοράς, μεγάλο εσωτερικό εμπόριο, εξωτερικό εμπόριο, ορυχεία και μεταλλεία) να κοινωνικοποιηθούν άμεσα και ταυτόχρονα.

2) Να δημευθούν για το σύνολο οι μεγάλες περιουσίες πέρα από ωρισμένα ποσά, που, ως ανώτατο όριο μικροϊδιοκτησίας, θα καθορισθούν και θα επιτρέπονται μελλοντικά. Να καταργηθούν τα Δημόσια και ιδιωτικά χρέη.

3) Τα βασικά οικονομικά και τεχνικά μέσα παραγωγής να περιέλθουν σε καταλλήλους κοινωνικούς οργανισμούς. Τους οργανισμούς αυτούς θα τους αποτελούν, σαν θεμελιακοί παράγοντες ωργανωμένοι σε συνδικάτα οι εργαζόμενοι στα αντίστοιχα οικονομικοτεχνικά όργανα, οι τεχνικοί και οι άμεσοι κλάδοι της κατανάλωσης, μαζί με το Κράτος ως κορυφή εποπτική. Με τον τρόπον αυτόν, τα τεχνικά και οικονομικά μέσα παραγωγής μεταβιβάζονται στα χέρια των φυσικών τους δικαιούχων, παύουν ν' αποτελούν όργανα κοινωνικής εκμετάλλευσης, παροχετεύονται στην κοινωνική εξυπηρέτηση σαν μοναδικό σκοπό «κ ο ι ν ω ν ι κ ο π ο ι ο ύ ν τ α ι» δεν περιέρχονται στο Κράτος (δεν κρατικοποιούνται). Το Κράτος θα εποπτεύη μόνον στη λειτουργία των οργανισμών της κοινωνικοποιημένης έτσι παραγωγής, για τη συντονισμένη εκτέλεση του κεντρικού σχεδίου.

4) Η εκμετάλλευση όλων των βασικών μέσων παραγωγής, θα γίνεται τότε σύμφωνα με κεντρικό σχέδιο, που σκοπός του θα είναι να υψωθή το βιοτικό επίπεδο του κοινωνικού συνόλου.

5) Να λείψουν ολότελα οι έμμεσοι φόροι.

6) Οι ατομικές ελευθερίες (σκέψης, θρησκείας, πίστης, λόγου, τρόπου εργασίας) να εξασφαλισθούν με τις πιο αυστηρές εγγυήσεις.

7) Να κατοχυρωθή με τον πιο συγκεκριμένο συνταγματικό τρόπο, η μικρή αγροτική, αστική, βιοτεχνική και εμπορική ιδιοκτησία. Έτσι, θα περισταλή στα φυσιολογικά οργανικά όριά της.

8) Να χαραχθούν όρια ατομικής πρωτοβουλίας μέσα στο πλαίσιο της κοινωνικοποιημένης παραγωγής. Η ατομική πρωτοβουλία, ελεύθερη από τους κεφαλαιοκρατικούς περιορισμούς, θα γίνη πάλι πραγματικός μοχλός προόδου, θα ξαναβρή την ιστορική αποστολή της.

9) Για να εξασφαλισθή πληρέστερη η κοινωνική ισότης, αξιολογικός δείκτης θα είναι η παραγωγική κοινωνική εργασία με έννοια κοινωνικής λειτουργίας. Το νέο κοινωνικό πλαίσιο, δηλαδή, θα χαρακτηρίζεται βασικά από την παραγωγική, χειρωνακτική και πνευματική εργασία σαν μέτρο αξιολογικής ιεράρχησης. Η εργασία, επίσης, θα είναι και ο μόνος σίγουρος τρόπος, που θα εξασφαλίζη βίο ανθρώπινο στο άτομο. Έτσι, θα εξασφαλίζεται, γενικώτερα, ένα κατώτατο όριο βιοτικών αποδοχών και απολαβών. Όριο, όχι πείνας και απαθλίωσης, αλλά σχετικής ευημερίας. Όριο όχι κοινωνικών ψευτοασφαλίσεων, μα αληθινής κοινωνικής ασφάλειας.

10) Η Παιδεία θα είναι καθολικό δικαίωμα. Δικαίωμα και υποχρέωση όλων, με κατώτατο όριο την πνευματική και ψυχική ολοκλήρωση του ανθρώπου, με ανώτατο όριο, την επιστημονική, τεχνική και γενικώτερη ειδίκευση εκείνων, που είναι φανερά ικανοί γι' αυτό, και μονάχα αυτών.

11) Οι εργάτες, οι αγρότες, οι υπάλληλοι και οι επαγγελματίες, να συγκροτηθούν σε συνδικάτα. Οι αγρότες, όσο είναι δυνατόν, επάνω στον αυτόχθονα ιστορικό τύπο της ιδιόμορφης δημοκρατικής κοινότητας. Τα συνδικάτα θα είναι το θεμέλιο, η φυσική φρουρά, ο μοχλός της προόδου της κοινωνικοποιημένης παραγωγής.

12) Εξωτερικά, η χώρα μας να προσανατολισθή στη διεθνή πολιτική του ομοσπονδιακού ανασχηματισμού των Κρατών, που μέσα στα πλαίσιά του υπάρχουν οι βασιμώτερες ελπίδες και δυνατότητες για στέρεη ειρήνη και ελεύθερη μετανάστευση, τόσο αναγκαία για λαούς δημογραφικά στενοχωρημένους, όπως ο Ελληνικός.

13) Γεωγραφικά η Ελλάδα, να αποκατασταθή στα φυσικά σύνορα της φυλετικής της ενότητας, με συνοριακές κατοχυρώσεις στα σημεία που επιβάλλει η πρόσφατη ιστορική πείρα.

14) Στην πολιτική του φυσιογνωμία, το καθεστώς της κοινωνικοποιημένης παραγωγής, θα χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία της λαϊκής θέλησης, με το καθολικό δικαίωμα ψήφου και το νόμο της πλειοψηφίας ένα τρόπο, που θα εκφράζεται και θα εξακριβώνεται η λαϊκή θέληση.

Αυτή –λαϊκή ετυμηγορία- μαζί με τα συνδικάτα, θα είναι η πηγή για την Κυβέρνηση της νέας Ελληνικής Δημοκρατίας.

Πολιτειακά, η Ελλάδα, μετά τον πόλεμο, θα είναι, έτσι, πραγματική Λαοκρατία».[42]

Καθίσταται σαφές ότι οι προσανατολισμοί της ΕΚΚΑ ήταν καθαρά σοσιαλιστικοί. Διακηρύττει ως αδιαπραγμάτευτο πολίτευμα την ολοκληρωμένη Λαοκρατούμενη Δημοκρατία και η διαφορά της με το πρόγραμμα του ΕΔΕΣ έγκειται -κατά κύριο λόγο- στο γεγονός, ότι τα οικονομικά και τεχνικά μέσα παραγωγής θα κοινωνικοποιούνται χωρίς να περιέρχονται στο κράτος (δεν κρατικοποιούνται). Το Κράτος απλά θα εποπτεύει τη λειτουργία των οργανισμών για τη συντονισμένη εκτέλεση του κεντρικού σχεδίου.

Στο πολιτικό και κοινωνικό πρόγραμμα της ΕΚΚΑ δεν γινόταν καμία άμεση αναφορά στον βασιλιά Γεώργιο Β' και τη λύση που θα δινόταν μετά τη λήξη του πολέμου στο ζήτημα της βασιλείας. Ωστόσο, αργότερα διακήρυξε μέσω της εφημερίδας «Απελευθέρωση» με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο, ότι ο Γεώργιος που επέβαλε την τετραυγουστιανή δικτατορία και διεξήγαγε τον πόλεμο με τον πιο αισχρό τρόπο, «δεν έχει πια θέση στην Ελλάδα μας… Δεν υπάρχει εθνικό ζήτημα που η λύσι του να εξαρτάται καθόλου από τον Γεώργιο… Γι' αυτό πρώτος σκοπός όλων των δημοκρατικών είναι ν'

[42] Βλ. Πυρομάγλου, *ο Γεώργιος Καρτάλης και η εποχή του 1934-1957,* ο.π., σελ. 146-149, όπου παρατίθεται και το πρωτοσέλιδο της «ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ».

αποτρέψουν την παλιννόστηση του Γεωργίου…».[43] Η αποκήρυξη του θεσμού της βασιλείας από τις αντιστασιακές οργανώσεις στην αρχή, αλλά και κατά τη διάρκεια της κατοχικής περιόδου, ήταν καθολική,[44] όπως επίσης και οι υποσχέσεις για επικράτηση της λαοκρατίας. Οι δύο αυτές παράμετροι εξηγούνται από το γεγονός ότι αποτύπωναν το πνεύμα της εποχής.

Στους σκοπούς και την πολιτική της ΕΚΚΑ δεν καταγράφεται η παρότρυνση προς τον ελληνικό λαό να «οργανωθεί και να αναλάβει εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα με όλα τα μέσα».[45] Αυτό οφείλεται στο ότι η ΕΚΚΑ «θα είχε καθήκοντα διαφώτισης και προπαγάνδας στην περίοδο της κατοχής και μόνο μετά την απελευθέρωση θα άρχιζε ενεργητική δράση για την οργάνωση του αγώνα για την απολύτρωση του λαού από την κοινωνική αδικία».[46]

Η ΕΚΚΑ δεν κατόρθωσε τελικά να αποκτήσει την εμβέλεια που ήθελαν οι ιδρυτές της. Υπήρξε, βέβαια, παρούσα σε αρκετές σημαντικές συμφωνίες και λογιζόταν ως η τρίτη σπουδαιότερη ανταρτική οργάνωση στον ελληνικό χώρο. Ενδεικτικά αναφέρουμε τη συμμετοχή της στις συμφωνίες της Πλάκας και του Λιβάνου (έστω κι αν στη δεύτερη, η οργάνωση είχε διαλυθεί ως προς το στρατιωτικό της σκέλος).

Η μοίρα της, πάντως, υπήρξε σκληρή. Το 5/42 Σύνταγμα υπέστη συνολικά τρεις διαλύσεις από τον ΕΛΑΣ τον Μάιο και τον Ιούνιο του 1943 και τον Απρίλιο του 1944.[47] Η τελευταία, στην περιοχή Κλήματα Άμφισσας, ήταν και η οριστική αφού σημαδεύτηκε από τη δολοφονία του επικεφαλής του Συντάγματος Δ. Ψαρρού. Η δολοφονία αυτή έμελλε να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη σχεδιαζόμενη σύσκεψη του Λιβάνου. Σ' αυτήν το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ βρέθηκε υπόλογο εξαιτίας της εξόντωσης του 5/42 Συντάγματος και του Ψαρρού με τα γνωστά αποτελέσματα, που εξετάζονται σε άλλο τμήμα της διατριβής μας.[48]

---

[43] Βλ. Φ.Ν. Γρηγοριάδη, *Το Αντάρτικο ΕΛΑΣ-Ε.ΛΙΕΣ-ΕΚΚΑ-5/42*, τ.3, Αθήναι, Εκδόσεις Καμαρινόπουλου, 1964, σελ 106-107, όπου παρατίθεται άρθρο της εφημερίδας με αριθμό φύλλου 5 και με τίτλο «Η Πολιτική μας», το οποίο κυκλοφόρησε κατά τη διάρκεια της συνεργασίας των Ελλήνων Ανταρτών και της λειτουργίας του Κοινού στρατηγείου.

[44] Αν και η επίσημη γραμμή του ΕΔΕΣ ήταν αντιβασιλική, εν τούτοις ο αρχηγός του Ν. Ζέρβας θα ταχθεί κρυφά από τον υπόλοιπο Σύνδεσμο με το μέρος του βασιλιά Γεώργιου στις 9 Μαρτίου του 1943. Πρβλ πιο κάτω σελ. 44-45, παραπομπή 83.

[45] Βλ. Χατζή, *Η νικηφόρα Επανάσταση που χάθηκε,* ο.π., σελ. 342.

[46] *Ο.π.,* σελ. 342. Επίσης, Φ.Ν. Γρηγοριάδη, *Το Αντάρτικο ΕΛΑΣ-Ε.ΛΙΕΣ-ΕΚΚΑ-5/42,* ο.π. σελ. 106. «Όπως το δείχνει και το όνομα της οργάνωσής μας, ο αγώνας μας είναι διπλός. Πρώτα απ' όλα αγώνας για την απελευθέρωσι της πατρίδας, αγώνας στα βουνά με τα ένοπλα τμήματά μας…

Έπειτα έρχεται ο δεύτερος μεγάλος αγώνας της Κοινωνικής Απελευθέρωσης. Σε λίγο που θα έχει φύγει ο κατακτητής, θα διαθέσουμε όλες τις δυνάμεις μας στον ελεύθερο πολιτικό στίβο για τον μεγάλο αυτό σκοπό».

[47] Βλ. για τις διαλύσεις της ΕΚΚΑ, Γασπαρινάτος, *Η Κατοχή*, ο.π., τ.1, σελ. 177.

[48] Το ΕΑΜ θεωρήθηκε υπόλογο τόσο για τη δολοφονία του Ψαρρού όσο και για τη Στάση του στρατού στη Μ.Ανατολή με αποτέλεσμα στο συνέδριο του Λιβάνου να δεχθεί

σφοδρά «πυρά» από την αντιεαμική πλευρά. Έτσι, η αντιπροσωπεία του αναγκάστηκε να ακολουθήσει πιο διαλλακτική στάση και να προβεί σε ορισμένες υποχωρήσεις, οι οποίες υπό άλλες συνθήκες δεν θα γίνονταν αποδεκτές. Βλ. το συνέδριο του Λιβάνου και τις κρίσιμες 100 μέρες που το ακολούθησαν πιο κάτω σελ. 83 κ.εξ.

Η ίδρυση της ΥΒΕ (ΠΑΟ)

Η οργάνωση «Υπερασπισταί Βορείου Ελλάδος» (ΥΒΕ) υπήρξε μία από τις πιο αμφιλεγόμενες αντιστασιακές οργανώσεις, εξαιτίας της κατηγορίας για συμμετοχή σ' αυτή δοσίλογων, συνεργαζόμενων με τις κατοχικές κυβερνήσεις και ταγματασφαλιτών. Ήταν από τις πρώτες αντιστασιακές ομάδες που εμφανίστηκαν στον ελληνικό χώρο, αφού ιδρύθηκε στις 10 Ιουλίου του 1941 από τέσσερις Έλληνες αξιωματικούς, με επικεφαλής τον Ιωάννη Παπαθανασίου, ενώ γενικότερα χαρακτηρίστηκε ως κίνηση αξιωματικών.[49] Στις τάξεις της εντάχθηκαν επίσης και αρκετοί τουρκόφωνοι πρόσφυγες στη Μακεδονία από τον Πόντο (π.χ. Μιχάλαγας, Κισάμπατζακ).

Κύριος λόγος εμφάνισης της νέας οργάνωσης, που δραστηριοποιήθηκε στη Βόρειο Ελλάδα και κυρίως στην περιοχή της Μακεδονίας, ήταν η αντιμετώπιση του βουλγάρικου επεκτατισμού στα ελληνικά εδάφη. Μάλιστα, για την υλοποίηση αυτού του στόχου τα στελέχη της ΥΒΕ δεν δίστασαν να συνεργασθούν ακόμη και με την κατοχική κυβέρνηση Τσολάκογλου.[50]

Παράλληλα, αναζητήθηκε επαφή με τη Μέση Ανατολή, ώστε να επιτευχθεί επισήμως η αναγνώριση της ανταρτικής οργάνωσης ως συμμαχικής, κάτι που ευοδώθηκε τελικά τόσο στις αρχές του 1942 όσο και το φθινόπωρο του ίδιους έτους, οπότε και η ΥΒΕ ενισχύθηκε με 5.000 χρυσές λίρες και ασύρματο που της απέστειλε ο υπολοχαγός Παλαμίδης μαζί με γενικές οδηγίες δράσης.[51] Παρά την ενίσχυση αυτή η ΥΒΕ δεν ανέπτυξε αξιόλογη δράση.

---

[49] Ο Φ. Γρηγοριάδης, *Το Αντάρτικο ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ-ΕΚΚΑ-5/42*, ο.π., σελ. 3, σημειώνει ότι: «Σ' εκείνην την πρώτη κίνησι συμμετείχε και ο συνταγματάρχης Ψαρρός, προσπαθών να δημιουργήση μια οργάνωσι με όνομα Ελευθερία εν στενή συνεργασία με το τότε συγκροτούμενον ΕΑΜ. Αλλά ο Ψαρρός επεσημάνθη και κατεδιώχθη από τους Γερμανούς πολύ νωρίς και αναγκάσθηκε να φύγη στην Αθήνα». Ο Χατζής, *ο.π.,* σελ. 145-148, επισημαίνει ότι πολλοί αξιωματικοί της οργάνωσης «Ελευθερία», που βρίσκονταν σε καθημερινή επαφή με τους συναδέλφους τους της ΥΒΕ, αποσπάστηκαν τελικά από αυτήν, εξαιτίας της προπαγάνδας που τους ασκήθηκε για άμεση βουλγαρική απειλή και κομμουνιστικό κίνδυνο.

[50] «Οι κατοχικές αρχές (Τσολάκογλου) ωργάνωσαν στην Δυτική και Κεντρική Μακεδονία μια υπηρεσία για να αντιμετωπίση την προπαγάνδα και την δράσι διαφόρων βουλγαρικών οργανώσεων που ξεφύτρωσαν εκεί (Λέσχες και σύλλογοι) με την προστασία των Γερμανών προς τους συμμάχους των, στους οποίους είχαν «εκχωρίσει» την Ανατολικήν Μακεδονίαν και Θράκη. Υπό την κάλυψιν της υπηρεσίας εκείνης, Μακεδόνες και διαμένοντες στην Μακεδονία αξιωματικοί, ίδρυσαν την ΥΒΕ που αργότερα συγχωνεύθηκε με την ΠΑΟ». Φ. Γρηγοριάδης, *ο.π.,* τ.3, σελ. 3-4.

[51] *Ο.π.*, σελ. 4. Επίσης, Φλάισερ Χάγκεν, *Στέμμα και Σβάστικα. Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τ.2, Αθήνα, Εκδ. Παπαζήση, 1995, σελ. 117-118.

Από την άνοιξη του 1943 η οργάνωση μετονομάστηκε σε «Πανελλήνια Απελευθερωτική Οργάνωση» (ΠΑΟ). Είναι η περίοδος που σχηματίζεται και το Κοινό Γενικό Στρατηγείο των Ανταρτών, στο οποίο η ΠΑΟ και το στρατιωτικό της σκέλος ο «Ελληνικός Στρατός» (ΕΣ) διεκδίκησαν επί ίσοις όροις τη συμμετοχή τους.[52] Παρά την αρχική άρνηση του ΕΛΑΣ, η ΠΑΟ με επιμονή του Γουντχάουζ εντάχθηκε για ένα μήνα στο ΚΓΣΑ, ως ότου διερευνηθούν οι κατηγορίες εναντίον της.[53]

Τελικά, στις 4 Οκτωβρίου του 1943 σε συνεδρίαση του ΚΓΣΑ ο ΕΛΑΣ μέσω του Άρη Βελουχιώτη ζήτησε από τον εμφανιζόμενο ως αρχηγό της ΠΑΟ, Αρχιμήδη Αργυρόπουλο, να καταγγείλει δημόσια τον φερόμενο ως αρχηγό της οργάνωσης συνταγματάρχη Αθανάσιο Χρυσοχόου, ο οποίος υπήρξε υπασπιστής του Τσολάκογλου στο Αλβανικό μέτωπο. Επίσης, ζήτησε τη σύλληψη όλων των αξιωματικών που έδρασαν εναντίον του ΕΑΜ και την παραπομπή τους σε στρατοδικείο. Ο Αργυρόπουλος δεν δέχτηκε τους όρους αυτούς κι έτσι η ΠΑΟ αποβλήθηκε από το Κοινό Στρατηγείο των Ανταρτών[54].

---

[52] Το διάγγελμα της ίδρυσης του Ε.Σ αναφέρει τα εξής: «Προς τον Ελληνικόν λαόν. (Δια να μάθη δια μίαν ακόμη φοράν όλος ο κόσμος την αλήθειαν, με ειλικρίνειαν επανερχόμεθα και τονίζομεν)…

Η ΠΑΟ εν συνεργασία μετά των συμμάχων εθνών διεξάγει αγώνα κατά των κατακτητών και Βουλγάρων, ή οιωνδήποτε άλλων ξένων ή διεθνιστών αντιτιθέμενων εις την πραγμάτωσιν του σκοπού της…Ευθύς μετά την απελευθέρωσιν θα τηρήση την τάξιν και την εθνικήν συνοχήν εξουδετερούσα πάσαν εκδήλωσιν αναρχίας…

Ι. Προς πραγμάτωσιν των σκοπών τούτων, η ΠΑΟ συνεκρότησε τον στρατόν της ο οποίος τιτλοφορείται Ελληνικός Στρατός-ΕΣ (παρόμοιος τίτλος δόθηκε και σε ομάδες που έδρασαν στην Πελοπόννησο), διοικείται υπό των φύσει και θέσει αρχηγών του, έχει δε ο στρατός ούτος ένα και μόνον σκοπόν, την απελευθέρωσιν και δεν αναμιγνύεται εις πολιτειακά και πολιτικά ζητήματα.

ΙΙ. Έχετε όμως ακούσει και δια μίαν άλλην οργάνωσιν που τιτλοφορείται ΕΑΜ και ο στρατός της ΕΛΑΣ… Θέλει να ρυθμίσει δια της βίας το πολιτειακόν και πολιτικόν ζήτημα. Θέλει να διοικούν κομισάριοι όπως οι σοβιετικοί πολιτικοί επίτροποι. Δεν θέλει ιεραρχίαν και βαθμούς εις τον στρατόν της, αλλά συντρόφους, δηλαδή τον όχλον τον οποίον διοικούν οι επίτροποι, γι' αυτό ξερνά συκοφαντίας εις βάρος αξιωματικών ότι είναι όργανα των κατακτητών…». Βλ. Γρηγοριάδης Φ., *ο.π.,* τ.3, σελ. 6-7. Επίσης, Φλάισερ Χάγκεν, *ο.π.,* τ.2, σελ. 123-124.

[53] Ο αντιπρόσωπος της ΠΑΟ συνταγματάρχης Ιωάννης Μουστεράκης συναντήθηκε στις 22 Αυγούστου στην Ελαφίνα με τον Άγγλο Συνταγματάρχη Εγγς και τον καπετάνιο του ΕΛΑΣ Κικίτσα, όπου υπεγράφη σε πρώτη φάση ένα πρωτόκολλο για την παύση κάθε εχθρικής ενέργειας μεταξύ των δύο πλευρών. Βλ. το πρωτόκολλο στον Φοίβο Γρηγοριάδη, *ο.π.,* τ.3, σελ. 11. Μετά από αυτήν την πρώτη επαφή ο Κικίτσας κατευθύνθηκε στο Περτούλι για να ζητήσει ένταξη της ΠΑΟ στο ΚΓΣΑ. Συναντήθηκε εκεί με τον Σ. Σαράφη, αλλά δέχθηκε τη σφοδρή επίθεση και τις κατηγορίες για τη συνεργασία με τον εχθρό. Τελικά με επιμονή του Γουντχάουζ η ΠΑΟ εντάχθηκε προσωρινά στο ΚΓΣΑ. Βλ. Γρηγοριάδης Φ., *ο.π.,* τ.3, σελ. 7-8, Γασπαρινάτος Σπ., *ο.π.,* τ.1, σελ. 277-278 και Φλάισερ, *ο.π.,* τ.2, σελ. 125-130.

[54] Για την αποβολή της ΠΑΟ από το ΚΓΣΑ πρβλ. και Φλάισερ, *ο.π.,* τ.2, σελ. 130, όπου υπάρχει απόσπασμα συνέντευξης του Μάρκου Βαφειάδη στον Τζήμα, στην οποία μεταξύ άλλων αποκαλεί τα στοιχεία εναντίον της ΠΑΟ «σωστό μπαχτσέ-σαράι απ' την

Οι δε μάχες με τον ΕΛΑΣ επαναλήφθηκαν μέχρι διαλύσεως της ΠΑΟ στα τέλη του 1943.[55] Μετά από τη διάλυση, άλλοι από τους άνδρες της επέστρεψαν στα σπίτια τους, άλλοι διέφυγαν στη Μέση Ανατολή και άλλοι προσχώρησαν στις «Εθνικές Ομάδες» του Αντών Τσαούς στην Ανατολική Μακεδονία.

Η διαταγή της οριστικής αυτοδιάλυσης εξεδόθη στις 25 Ιανουαρίου του 1944. Σ' αυτήν, η διοίκηση της οργάνωσης δήλωνε ότι «Η ΠΑΟ, δια λόγους ανεξαρτήτους της θελήσεώς της, διέταξε την διάλυσιν και των τελευταίων ανταρτικών της ομάδων, τας οποίας θα ανασυγκροτήση εν ευθέτω χρόνω. Θα συνεχίση τον κατά των κατακτητών και των άλλων εχθρών της πατρίδος (sic) αγώνα της […] διά των άλλων μέσων εθνικής αντιστάσεως […]. […] Από σήμερον και μέχρι νεωτέρας ανακοινώσεώς της η ΠΑΟ δηλοί ότι δεν έχει ενόπλους ανταρτικάς ομάδας. Τοιαύται ομάδες εμφανιζόμεναι ως ανήκουσαι εις την ΠΑΟ πλαστογραφώσι την αλήθειαν και εξυπηρετούσι τους σκοπούς της ΠΑΟ […].

Αποκηρύσσεται πάσα και σκέψις, ακόμη επαφής, μετά του κατακτητού, πολύ περισσότερον ενέργειαν εξοπλισμού τη μερίμνη ή ανοχή τούτου».[56]

Εν κατακλείδι, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ΠΑΟ υπήρξε μια από τις πλέον φανατικές αντικομμουνιστικές οργανώσεις. Χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε εκτός από το διάγγελμα της δημιουργίας τους Ελληνικού Στρατού και μια προπαρασκευαστική διαταγή της στις τοπικές οργανώσεις, με την οποία χαρακτήριζε τους ΕΛΑΣίτες αναρχικούς διεθνιστές που «καταπολεμούν την καθαρώς εθνικήν ενέργειάν μας για να δημιουργήσουν έδαφος δια την ευχερή κομματικήν και συνάμα αντεθνικήν δράσιν των».[57]

Όσο για την κατηγορία περί δοσιλογισμού, η οποία εκτοξεύτηκε κατά κόρον από την εαμική πλευρά, αλλά και από την αριστερών αποκλίσεων ιστοριογραφία, πρέπει να επισημάνουμε τα εξής: η ΠΑΟ δι' όλων των μέσων προσπάθησε να εκδιώξει τους Βουλγάρους από τα μακεδονικά εδάφη, αντιλαμβανόμενη ότι μετά το τέλος του πολέμου εκείνοι θα ήταν η πραγματική απειλή για τη συρρίκνωση των ελληνικών συνόρων. Μάλιστα, κάποια μέλη της δεν δίστασαν να συνεργαστούν ακόμη και με τη δοσίλογη κυβέρνηση της Αθήνας ή και τους ίδιους τους Γερμανούς εναντίον των Βουλγάρων.[58] Η συνεργασία αυτή, όμως, δε γενικεύτηκε και εναντίον του ΕΑΜ, που επιχείρησε και πέτυχε τη διάλυση της ΠΑΟ στις αρχές του 1944. Αν η ΠΑΟ είχε ενεργήσει τότε προδοτικά, θα μπορούσε να καλέσει τους Γερμανούς στο

ανάποδη» και ακόμη «Ήταν τόσο αποπνιχτική η μπόχα που αμόλαγε ο ασκός της εθνοπροδοσίας της ΠΑΟ…».

[55] Βλ. Γασπαρινάτος, *ο.π.,* τ.1, σελ. 279.

[56] Φλάισερ Χάγκεν, *ο.π.,* τ.2, σελ. 136.

[57] Βλ. Γρηγοριάδης Φ., *ο.π.,* τ.3, σελ. 4-5.

[58] Ο Γουντχάουζ, *Το μήλο της έριδος*, Αθήνα, Εκδ. Εξάντας, 1975, σελ. 146, σημειώνει για την ΠΑΟ: «Οι Έλληνες της Μακεδονίας δεν μπορούσαν να ξεκαθαρίσουν στο νου τους ποιο ήταν το μεγαλύτερο κακό: Οι Γερμανοί ή το ΚΚΕ. Με το αιτιολογικό ότι η παρουσία των Γερμανών ήταν πιθανότατα προσωρινή, ενώ του ΚΚΕ μόνιμη, πολλοί πατριώτες Έλληνες έπαθαν αχρωματοψία και παρασύρθηκαν σε συνεργασία με τους Γερμανούς».

πλευρό της, ώστε να εξοντωθεί το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ στην περιοχή της Μακεδονίας.

Από την άλλη πλευρά, όμως, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ΠΑΟ δεν ανέπτυξε καμία ιδιαίτερη δράση και αντίσταση εναντίον των Γερμανών και Ιταλών κατακτητών. Υπήρξαν δε και στελέχη που εντάχθηκαν τους τελευταίους κατοχικούς μήνες στα Τάγματα Ασφαλείας.[59]

[59] Γασπαρινάτος Σπ., *ο.π.,* σελ. 281.

Προσπάθειες ίδρυσης ΚΓΣΑ

Από τα πλέον αποφασιστικά και καθοριστικά έτη της Κατοχής αποδείχθηκε το 1943, το οποίο αποτέλεσε ορόσημο πολλών γεγονότων, που επηρέασαν τις μετέπειτα πολιτικές, πολιτειακές, διπλωματικές και στρατιωτικές καταστάσεις και συνθήκες στη χώρα.

Το αντάρτικο στα βουνά εδραιοποιούταν και επρόκειτο σύντομα να αποκτήσει πρωταγωνιστικό ρόλο παρεμβαίνοντας αποφασιστικά στις πολιτικές εξελίξεις. Οι προσπάθειες ενοποίησης των αντάρτικων σχηματισμών από την Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή (ΒΣΑ) θα κυριαρχήσουν στο μεγαλύτερο διάστημα του 1943, καθώς είχε διαπιστωθεί η δυναμική του ΕΑΜ στον ελληνικό χώρο, αλλά και η δύναμή του στον στρατιωτικό τομέα, μέσω του ΕΛΑΣ.[60]

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι εκείνη την εποχή το ΕΑΜ είχε επικρατήσει σε μεγάλο μέρος του ελληνικού χώρου[61] περιορίζοντας τον ΕΔΕΣ, που ήταν και ο κυριότερος αντίπαλός του, στην Ήπειρο, τη δε ΕΚΚΑ, την τρίτη σε δύναμη ανταρτική οργάνωση, στον Παρνασσό, αλλά ακόμη και αυτή η παραμονή της ήταν βραχύβια, μετά τις πολλαπλές προσπάθειες του ΕΛΑΣ για την διάλυση της οργάνωσης.[62]

---

[60] Βλ. Leeper Reginand, *When Greek meets Greek*, Λονδίνο και Τορόντο, Chatto and Nindus 1950, σελ.16, ο οποίος αναλύοντας την κατάσταση στην κατεχόμενη Ελλάδα κατά το πρώτο εξάμηνο του 1943 αναφέρει μεταξύ άλλων, ότι ο ΕΛΑΣ ήταν η πιο πολυπληθής οργάνωση και κατείχε όχι μόνο μεγαλύτερη έκταση απ' ό,τι και οι δύο άλλες μαζί (ΕΔΕΣ, ΕΚΚΑ), αλλά και περιοχές από τις οποίες περνούσε η γερμανική επικοινωνία και γι' αυτό ήταν πιο σημαντικές για την παρεμπόδιση του εχθρού. Έτσι, ήταν φυσικό το Βρετανικό Αρχηγείο στο Κάιρο να δίνει περισσότερη σημασία- από καθαρά στρατιωτική άποψη- στον ΕΛΑΣ, απ' ό,τι στις υπόλοιπες απομονωμένες και μικρότερες αντιστασιακές οργανώσεις.

[61] Όπως αναφέρει ο Woodhouse, *Το μήλο της έριδος*, Αθήνα, Εξάντας, 1975, σελ. 209-210: «Ο ΕΛΑΣ κάλυπτε με δίκτυο ανταρτών τα 4/5 περίπου της χώρας: ένα δίκτυο με βρόχους όχι πολύ στενούς, αλλά που μπορούσαν να στενέψουν αμέσως μ' ένα τράβηγμα. Οι άλλες οργανώσεις μπορούν να χαρακτηρισθούν μάλλον σαν διάσπαρτες κηλίδες, με διαφορετική η καθεμία πυκνότητα: ο ΕΔΕΣ στη νότια Ήπειρο και στη δυτική Στερεά Ελλάδα, η ΕΚΚΑ στη νότια Στερεά Ελλάδα, ο Σαράφης στη δυτική Θεσσαλία. Δρούσαν και μερικοί άλλοι ακόμα, αλλά είχε γίνει πια φανερό ότι οι μεμονωμένες ομάδες δεν μπορούσαν να επιβιώσουν ανάμεσα στους μεγάλους αντάρτικους σχηματισμούς».

[62] Το 5/42 Σύνταγμα Ευζώνων του Ψαρρού θα υποστεί συνολικά τρεις διαλύσεις από τον ΕΛΑΣ. Η πρώτη θα γίνει το Μάιο και η δεύτερη τον Ιούνιο του 1943. Η οριστική διάλυση του συντάγματος και η εξόντωση του Ψαρρού θα συντελεσθούν τον Απρίλιο του 1944. Βλ. Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.1, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 177 κ.εξ.

Το γεγονός αυτό δεν ήταν αρεστό στη Βρετανική πολιτική, η οποία για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο στα ελληνικά πράγματα, τόσο κατά τη διάρκεια της Κατοχής όσο και μεταπελευθερωτικά. Επηρέασε τις αποφάσεις και επέβαλε με τον τρόπο της τη στάση της εξόριστης ελληνικής Κυβέρνησης του Καΐρου. Και δεν ήταν αρεστό, γιατί τα συμφέροντά της στην ανατολική Μεσόγειο επέβαλαν την απόλυτη συνεργασία μιας μελλοντικής ελληνικής Κυβέρνησης στην ελεύθερη Ελλάδα, κάτι που δεν θα μπορούσε να εξασφαλίσει μια αριστερή Κυβέρνηση, όπως ήταν το ΕΑΜ, που ελεγχόταν από την ηγεσία του ΚΚΕ, η οποία με τη σειρά της ήταν προσανατολισμένη στη Σοβιετική Ένωση.

Οι Βρετανοί ήταν αντίθετοι στο ενδεχόμενο επικράτησης κομμουνιστικού συστήματος στον ελληνικό χώρο, αφού ήθελαν να έχουν τη χώρα υπό την επιρροή τους για προφανείς λόγους που συνδέονται με τη Μεσόγειο, τις πολεμικές επιχειρήσεις, αλλά και τη μεταπολεμική εποχή. Επιπλέον, πιστεύοντας οι Βρετανοί ότι το ΕΑΜ δεν θα οδηγούσε τη χώρα σε ελεύθερες εκλογές και ότι δεν θα δεχόταν την επιστροφή του βασιλιά Γεώργιου, τηρούσε επιφυλακτικότατη στάση απέναντί του. Ταυτόχρονα έλυνε το «εαμικό πρόβλημα» με τη συμφωνία των «ποσοστών»[63] μεταξύ Τσώρτσιλ και Στάλιν, αλλά και άλλων συμφωνιών.

---

[63] Η «συμφωνία των ποσοστών», όπως επικράτησε να λέγεται, πραγματοποιήθηκε κατά τη συνάντηση Τσώρτσιλ και Στάλιν στη Μόσχα το διάστημα από 9-17 Οκτωβρίου του 1944. Επρόκειτο για μια συνάντηση στα πλαίσια των διαβουλεύσεων για τα Βαλκάνια. Ο Τσώρτσιλ, όπως αφηγείται στα απομνημονεύματά του, έβλεπε τον κομμουνισμό να εξαπλώνεται στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια και αισθανόταν την ανάγκη να αποκατασταθούν κάποιες χώρες, μετά τον πόλεμο, με τη βοήθεια της Μ. Βρετανίας. Αυτές οι χώρες δεν ήταν άλλες από την Πολωνία και την Ελλάδα.

Ο τότε Βρετανός πρωθυπουργός αφηγείται για την «συμφωνία των ποσοστών»: «Η πρώτη σημαντική συνάντηση έλαβε χώρα στο Κρεμλίνο το ίδιο βράδυ (9 Οκτωβρίου), στις 10μ.μ. Μόνον ο Στάλιν, ο Μολότωφ, ο Ήντεν και εγώ είμασθε παρόντες, με διερμηνείς τον ταγματάρχη Μπιρς και τον Παυλώφ. Η στιγμή ήταν ευνοϊκή για να ενεργήσω και γι' αυτό εδήλωσα: Ας ρυθμίσουμε τις υποθέσεις μας των Βαλκανίων. Τα στρατεύματά σας ευρίσκονται στη Ρουμανία και Βουλγαρία. Έχουμε συμφέροντα, αποστολές και πράκτορες στις χώρες αυτές. Ας αποφύγουμε να έλθουμε σε σύγκρουση για θέματα τα οποία δεν αξίζουν τον κόπο. Όσον αφορά τη Μεγάλη Βρετανία και τη Ρωσία, τι θα ελέγατε για μία υπεροχή υμών κατά 90% στη Ρουμανία, μία ημετέρα κυριαρχία κατά 90% στην Ελλάδα και μία ισότητα 50-50 στη Γιουγκοσλαβία; Ενώ μετέφραζαν τα λόγια μου, έγραψα σε μικρό φύλλο χαρτιού… Έσπρωξα το χαρτί εμπρός στον Στάλιν, στον οποίο είχε γίνει ήδη η μετάφραση των προηγούμενων. Ακολούθησε μια μικρή παύση. Κατόπιν επήρε στο χέρι του μπλε μολύβι, εχάραξε ένα μεγάλο σημείο επάνω στο χαρτί για να δείξη ότι το εγκρίνει και μου επέστρεψε το χαρτί…Είπα τελικά: Μήπως θεωρηθή κάπως κυνικό το να έχουμε ρυθμίσει τα προβλήματα αυτά, από τα οποία εξαρτάται η τύχη εκατομμυρίων ατόμων, κατά έναν τόσο πρόχειρο τρόπο: Ας κάψουμε το χαρτί αυτό. Όχι, κρατήστε το, είπε ο Στάλιν», βλ. Churchill, *Απομνημονεύματα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου*, τ.6Α, μτφρ. Μαρία Μακκά, Αθήνα, Ίκαρος, 1955, σελ. 202-203.

Οι πρώτες προσπάθειες για κοινή δράση των ανταρτικών οργανώσεων σημειώθηκαν κατά το προηγούμενο έτος 1942, με σημαντικότερη ενέργεια την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου.[64] Οι ανάγκες όμως του πολέμου

Στα επίσημα πρακτικά, όπως ήταν φυσικό, δεν γινόταν καμία συγκεκριμένη αναφορά για το μοίρασμα ζωνών επιρροής. Βλ. τα επίσημα πρακτικά της 9ης Οκτωβρίου στον Ανδρικόπουλο, *1944, Κρίσιμη χρονιά*, τ.2, Αθήνα, Ιστορικά τεκμήρια-Διογένης, 1974, σελ. 141-152.

Η Σοβιετική πλευρά δεν θα επιβεβαιώσει την ύπαρξη τέτοιου είδους συμφωνίας. Θα παραδεχθεί βέβαια την ύπαρξη ενός πίνακα που συνέταξε ο Τσώρτσιλ, αλλά θα αρνηθεί ότι υπογράφηκε από τον Στάλιν. Την ίδια γραμμή θα ακολουθήσει επί χρόνια και η αριστερή ιστοριογραφία και ορισμένοι από τους πρωταγωνιστές εκείνης της περιόδου. Τα γεγονότα που ακολούθησαν, όμως, τα επόμενα χρόνια φαίνεται πως αποδεικνύουν με τον καλύτερο τρόπο την ύπαρξη μιας τέτοιας συμφωνίας.

Οι συζητήσεις πάνω στη συμφωνία των ποσοστών θα συνεχιστούν τις επόμενες μέρες από τους Μολότωφ και Ήντεν, οι οποίοι θα προχωρήσουν σε ορισμένες σημαντικές τροποποιήσεις όσον αφορά τη Βουλγαρία και την Ουγγαρία, όπου και στις δύο το ποσοστό επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης θα αυξηθεί στο 80%.

Το διήμερο 10-12 Οκτωβρίου θα τεθεί από βρετανικής πλευράς θέμα αποχώρησης των βουλγαρικών δυνάμεων κατοχής από την Μακεδονία και την Αν. Θράκη. Η απάντηση της Σοβιετικής Ένωσης θα είναι θετική και πράγματι εκείνες τις μέρες οι Βούλγαροι άρχισαν να αποχωρούν σταδιακά από τα ελληνικά εδάφη για να ολοκληρώσουν την εκκένωση στις 28 Οκτωβρίου 1944.

[64] Η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου έλαβε χώρα στις 25 Νοεμβρίου του 1942 και πήραν μέρος ο Έντυ Μάγιερς, ως αρχηγός της ΒΣΑ, ο Άρης Βελουχιώτης επικεφαλής 120 περίπου ελασιτών και ο Ναπολέων Ζέρβας με 64 εδεσίτες.

Η γέφυρα βρισκόταν υπό ισχυρή ιταλική φρούρηση και είχε στρατηγική σημασία για τον πόλεμο στην Αφρική, καθώς μέσω αυτής γινόταν ο ανεφοδιασμός των γερμανικών δυνάμεων του Άφρικα Κορπ με διοικητή τον στρατάρχη Ρόμμελ. Αν και ήδη οι δυνάμεις αυτές υποχωρούσαν μπροστά στις επιτυχίες των Συμμαχικών Δυνάμεων και ήδη είχαν ηττηθεί στη μάχη του Ελ Αλαμέιν, η επιτυχία της ανατίναξης της γέφυρας δεν μπορεί να υποτιμηθεί, αφού ακόμη και ο αυτοσχέδιος ανεφοδιασμός του Ρόμμελ με τις κρυψώνες μέσα στην έρημο είχε καταρρεύσει και χρειαζόταν εφόδια μέσω Ελλάδος για να μπορέσει να υποχωρήσει με τάξη.

Το Συμμαχικό Στρατηγείο έστειλε στην Ελλάδα τους Μάγιερς, Γουντχάουζ, Μπάρνες και Χάμμοντ, με σκοπό να έρθουν σε επαφή με Έλληνες αντάρτες. Αρχικά ο Μάγιερς συνάντησε στην Γκιώνα τους αντάρτες του Καραλίβανου, που θεωρούνταν ληστές. Το Κάιρο τον ενημέρωσε για τη δράση του Ζέρβα στο Βάλτο, όμως η Μάγιερς προτίμησε να αναζητήσει τον Άρη, που δρούσε πιο κοντά στην περιοχή στην οποία θα λάμβανε χώρα το σαμποτάζ. Σε δύο συναντήσεις που έγιναν, ο Άρης αρνήθηκε να παράσχει βοήθεια. Μπροστά στον κίνδυνο αναβολής της επιχείρησης, ο Μάγιερς έστειλε στην Ήπειρο τον Γουντχάουζ να προτείνει συνεργασία στον Ζέρβα.

Έπειτα από ένα δύσκολο και γεμάτο κινδύνους δρομολόγιο, ο Γουντχάουζ συνάντησε τον Ζέρβα στο χωριό Αργύρια και απέσπασε τη συγκατάθεσή του. Μια ομάδα εδεσιτών με τον Ζέρβα και τον Πυρομάγλου ξεκίνησε για την περιοχή Μαύρο Λιθάρι. Στη Βίνιανη μετά από πρόσκληση του Ζέρβα υπήρξε συνάντηση του ίδιου με τον Βελουχιώτη, όπου ο Άρης δέχτηκε να συνδράμει στην παράτολμη αποστολή.

Η επιτυχία στον Γοργοπόταμο, εκτός του ότι ανέκοψε επί εξάμηνο τον ανεφοδιασμό μέσω αυτής της γραμμής στις δυνάμεις του Άφρικα Κορπ, μπορεί να διαπιστωθεί και στον ελληνικό χώρο, όπου για πρώτη φορά εμφανίσθηκαν ως συνεργαζόμενες οι δύο κυριότερες αντιστασιακές οργανώσεις του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ.

και ο σχεδιαζόμενος αντιπερισπασμός στον ελληνικό χώρο για την τελική απόβαση των συμμάχων στην Ιταλία, οδήγησε τη ΒΣΑ στην προσπάθεια δημιουργίας ενός κοινού μετώπου των ανταρτών, που θα ενέτεινε τις πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον του Άξονα.

Για τη δημιουργία όμως ενός τέτοιου μετώπου θα έπρεπε να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες, ώστε να ξεπεραστεί η αντιπαλότητα κυρίως μεταξύ ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ, που όπως αναφέρθηκε, ήταν οι κυρίαρχες δυνάμεις στην Ελλάδα.

Η πρώτη προσπάθεια για συμφωνία των Ελληνικών Δυνάμεων Αντίστασης, όπως θα μπορούσαν να ονομαστούν, με το Στρατηγείο Μέσης Ανατολής, που έδρευαν οι Συμμαχικές Δυνάμεις, έγινε στο Αυλάκι τα ξημερώματα της 14ης Μαρτίου του 1943. Λίγες μέρες, όμως, πριν τη σύσκεψη, είχε φτάσει η είδηση του αφοπλισμού και της σύλληψης του Σαράφη και του Κωστόπουλου από τον ΕΛΑΣ και τον Κόζακα, που είχε περάσει εκείνες τις μέρες από τον Όλυμπο στη Θεσσαλία. Ο Γουντχάουζ πληροφορήθηκε την είδηση στις 6 Μαρτίου στο χωριό Βουλγαρέλι και αμέσως έστειλε αναφορά στον Μάγιερς που ετοιμαζόταν να αναχωρήσει από το Αυλάκι για περιοδεία σε στην κεντρική Ελλάδα. Το γεγονός των συλλήψεων είχε επιβεβαιώσει στον Μάγιερς και ο Βλάχος, που με τους άντρες του ήταν οι μοναδικοί που είχαν ξεφύγει από τα χέρια του ΕΛΑΣ. Η πρώτη αντίδραση του Ζέρβα στο άγγελμα της είδησης ήταν εξαπόλυση γενικής επίθεσης κατά του ΕΛΑΣ, η οποία αποφεύχθηκε εξαιτίας του Μάγιερς, που θεώρησε ότι το Κάιρο δεν θα ενέκρινε τόσο δραστικά μέτρα.[65]

Μέσα σε όλη αυτήν την τεταμένη ατμόσφαιρα, συντάχθηκε τελικά στο Αυλάκι το πρώτο σχέδιο κοινής δράσης των ανταρτικών σχηματισμών από τους Μάιερς και Γουντχάουζ, το οποίο πήρε την τελική του μορφή πολύ αργότερα, τον Ιούλιο και τηρήθηκε για ελάχιστο χρονικό διάστημα. Το σχέδιο αυτό της ΒΣΑ που αποδέχτηκε με σχετική ευκολία ο Ν. Ζέρβας για τον

Επιπλέον, αποτέλεσε το πρώτο σημαντικό χτύπημα κατά του Άξονα στην Ελλάδα και έπεισε τους Βρετανούς ότι υπάρχουν οι δυνατότητες ανάπτυξης ισχυρής αντίστασης στον ελληνικό χώρο. Έτσι οι Βρετανοί παρέμειναν στην Ελλάδα και βοήθησαν τις αντιστασιακές οργανώσεις σε εξοπλισμό και χρηματοδότηση.

Βλ. περισσότερα για την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου στον Myers, *Η ελληνική περιπλοκή. Οι Βρεταννοί στην κατεχόμενη Ελλάδα,* Αθήνα, Εξάντας, 1955 σελ. Ακόμη στα Απομνημονεύματα του Ν. Ζέρβα από τον Κ. Τριανταφυλλίδη στην εφημερίδα «Απογευματινή» από 2/11/1964 ως 2/1/1965 με τίτλο «Το αρχείον του στρατηγού Ζέρβα». Στις 3/12/1964 η εφημερίδα τιτλοφορεί το θέμα: «Έτσι ανατινάχθηκε ο Γοργοπόταμος. Το μεγαλύτερο σαμποτάζ στην Ευρώπη κατά τον πόλεμο», σελ. 3 και 7. Ακόμη στο, *Ιστορικόν αρχείον Εθνικής Αντιστάσεως*, τ.1, τεύχ. 5, Αθήνα, Κέδρος, [2]1960, σελ.1-4 και 64.

[65] Ο Γουντχάουζ σε άρθρο του στην εφημερίδα «Ακρόπολις» της 25/4/1965 σημειώνει: «Ο Ζέρβας ζήτησε να του δοθή η έγκριση να εξαπολύση γενική επίθεση εναντίον του ΕΛΑΣ, αμέσως και εν ονόματι των συμμάχων, ο Μάγιερς όμως ήξερε πως οι ανώτεροί μας στο Κάιρο δε θα υιοθετούσαν ποτέ ένα τόσο δραστικό μέτρο. Ο Μάγιερς έστειλε ένα έντονο τηλεγράφημα στο Κάιρο, για να το διαβιβάσουν στο ΕΑΜ, στην Αθήνα, αξιώνοντας την άμεση απελευθέρωση και αποκατάσταση του Σαράφη».

ΕΔΕΣ[66] και που απέρριψε ο ΕΛΑΣ αντιπροτείνοντας την ίδρυση Κοινού Γενικού Στρατηγείου Ανταρτών (ΚΓΣΑ) και προχωρώντας σε αρκετές τροποποιήσεις, έχει ως εξής στην αρχική του μορφή:

«1. Όλες οι ανταρτικές ομάδες, για στρατιωτικούς λόγους, θα ονομάζονται του λοιπού ''Εθνικές Ομάδες'' και οι Σύμμαχοι θα χρησιμοποιούν μονάχα αυτόν τον τίτλο.

2. Η Ελλάδα χωρίζεται σε 4 περιοχές. Ένας ικανός αρχηγός, ύστερα από αμοιβαία συμφωνία του Ταξιάρχου Έντυ, αντιπροσώπου του Γ.Σ της Μέσης Ανατολής, και των Ελλήνων, θα διορίζεται στρατιωτικός διοικητής θα είναι προσωπικά υπεύθυνος για κάθε στρατιωτική απόφαση στην περιοχή του. Όλες οι ''Εθνικές Ομάδες'' της ίδιας περιοχής θα υπάγονται στη δικαιοδοσία του στρατιωτικού διοικητή και θα συνεργάζονται πλήρως μαζί του.

3. Οι ''Εθνικές Ομάδες'' μιας περιοχής δεν θα εισέρχονται στην περιοχή των άλλων, παρά μονάχα με αμοιβαία συμφωνία των στρατιωτικών τους διοικητών.

4. Οι ''Εθνικές Ομάδες'' μιας περιοχής θα βοηθούν πλήρως τις ομάδες μιας άλλης, όταν αυτό ζητηθεί από τον ενδιαφερόμενο διοικητή ή από το Γ.Σ. της Μέσης Ανατολής δια μέσου του στρατιωτικού του συνδέσμου.

5. Απαγορεύεται στα μέλη των ''Εθνικών Ομάδων'' να συζητούν τα πολιτικά δημοσίως. Κάθε μέλος είναι ελεύθερο να έχει τις πολιτικές του απόψεις.

6. Απαγορεύεται η βάρβαρη συμπεριφορά εναντίον οποιουδήποτε από μέλη των ''Εθνικών Ομάδων''. Κανένας δεν εκτελείται χωρίς τακτική δίκη και πριν ο Βρετανός στρατιωτικός σύνδεσμος της περιοχής ενημερωθεί πλήρως επί των γεγονότων.

7. Κάθε Έλληνας αντάρτης ο οποίος, μέχρι την υπογραφή της παρούσης συμφωνίας από τους προηγούμενους επίσημους αρχηγούς του, έχει μεταπηδήσει σε άλλη ''Εθνική Ομάδα'', αμνηστεύεται πλήρως.

8. Όλοι οι Έλληνες που θα στρατολογούνται στο μέλλον θα είναι ελεύθεροι να εκλέξουν την ''Εθνική Ομάδα'' που επιθυμούν να ενταχθούν.

9. Εάν, κατά τη γνώμη του Βρετανού στρατιωτικού συνδέσμου, υπάρξει παράβαση των όρων της ανωτέρω Συμφωνίας, το Γ.Σ. Μέσης Ανατολής θα διατάξει αμέσως την αναστολή του εφοδιασμού με πολεμικό υλικό, μέχρι την άρση της παραβάσεως.

10. Οι όροι της παρούσης συμφωνίας πρέπει να δημοσιευθούν από τον Τύπο των Κινημάτων Αντιστάσεως, να διαβιβαστούν σε όλους τους αντάρτες και να αναγνωριστούν από το Γ.Σ. Μέσης Ανατολής».[67]

---

[66] Βλ. Myers, *ο.π.*, σελ. 141. Επίσης, στην εφημερίδα «Ακρόπολις», *ό.π.,* ο Γουντχάουζ επισημαίνει σε άρθρο του: «Στο μεταξύ, ο Έντυ Μάγιερς, σχημάτιζε κάθε μέρα και περισσότερο την πεποίθηση πως ο μόνος τρόπος να εκπληρώση την αποστολή του ήταν να ενθαρρύνη την ανάπτυξη εθνικών αντάρτικων ομάδων, πάνω στη βασική αρχή του στρατιωτικού, μη πολιτικού αγώνα, που την αποδέχονταν ο Ζέρβας και ο Σαράφης, αλλά, απ' ό,τι ήμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, και ο Ψαρρός. Από εκεί και πέρα, δε θα μας έμενε παρά να ελπίζουμε πως και ο ΕΛΑΣ θ' αποφάσιζε τελικά να συμμορφωθή με τη γενική αυτή ρύθμιση».

[67] Βλ. το κείμενο στον Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.1, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 402-403. Ακόμη στον Myers, *ο.π.,* σελ. 128-129.

Το ΕΑΜ αντέδρασε σ' αυτό το Σύμφωνο, όχι κατ' ανάγκη γιατί ήταν ενάντια σε μια συνεννόηση των ανταρτικών ομάδων, αλλά γιατί θίγονταν ορισμένα ζωτικής σημασίας συμφέροντα της οργάνωσης, με πρώτο και κύριο την υπαγωγή ουσιαστικά του ΕΛΑΣ κάτω από τις διαταγές της ΒΣΑ, η οποία στο εξής αναλάμβανε την ευθύνη και τον σχεδιασμό των επιχειρήσεων εναντίον του Άξονα στον ελληνικό χώρο.

Η δύναμη και η κυριαρχία του ΕΑΜ στην ύπαιθρο ήταν τέτοια, που δεν επέτρεπε υποχωρήσεις στον Ανδρέα Τζήμα, ο οποίος ήταν ο πρωταγωνιστής από εαμικής πλευράς στις συζητήσεις αυτές μέχρι και την υπογραφή του τελικού κειμένου συμφωνίας. Άλλωστε, δεν ήταν καν εξουσιοδοτημένος από την Κεντρική Επιτροπή (Κ.Ε) του ΕΑΜ να προβεί σε μια τέτοια ενέργεια.

Το αρχικό κείμενο των Μάιερς και Γουντχάουζ καταδεικνύει και κάτι ακόμη πολύ σημαντικό. Η ΒΣΑ δεν είχε συνειδητοποιήσει ακόμη το μέγεθος του ΕΑΜ και τις μάζες που αυτό επηρέαζε και αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι οι δυο απεσταλμένοι στα ελληνικά βουνά ζούσαν και δρούσαν ως τότε στην περιοχή του Ζέρβα.

Οι συζητήσεις για το Σύμφωνο των «Εθνικών Ομάδων» μεταφέρθηκαν στη συνέχεια στην Αθήνα, μετά από ένα διάστημα περίπου ενάμιση μήνα. Είναι η εποχή που ο Σαράφης προσχώρησε στον ΕΛΑΣ[68] και μαζί με τον Τζήμα ξεκίνησαν στις 20 Απριλίου για να πετύχουν τη συνεννόηση μεταξύ του ΕΑΜ και της κεντρικής ηγεσίας του ΚΚΕ. Η σύσκεψη αυτή απόληξε να γίνει στις 2 Μαΐου του 1943 και εκτός από το σχέδιο Συμφώνου των Μάιερς και Γουντχάουζ συζητήθηκαν κι άλλα θέματα, που οδήγησαν στην ίδρυση του Γενικού Στρατηγείου (Γ.Σ.) του ΕΛΑΣ.

Στην κρίσιμη αυτή σύσκεψη που έλαβε χώρα σ' ένα σπίτι στου Γκύζη πήραν μέρος: από το ΚΚΕ η ηγεσία του, Σιάντος και Ιωαννίδης, από την ΕΛΔ ο Τσιριμώκος, από το στρατηγείο του ΕΛΑΣ ο Α. Τζήμας, από την Κ.Ε του ΕΑΜ ο Θ. Χατζής, από την Κ.Ε του ΕΛΑΣ ο συνταγματάρχης Παπασταματιάδης, ο αντισυνταγματάρχης Δελιβοριάς, ο Πολ. Δανιηλίδης και ο «στρατιωτικός εγκέφαλος» του ΕΛΑΣ ταγματάρχης Μακρίδης (Έκτορας). Φυσικά, παρών ήταν και ο συνταγματάρχης Στέφανος Σαράφης, που επιβεβαίωσε την προσχώρησή του στον ΕΛΑΣ και έθεσε εαυτόν στην διάθεσή του.[69]

---

[68] Για την προσχώρηση του Σαράφη στον ΕΛΑΣ βλ. στον ίδιο, *Ο ΕΛΑΣ*, Αθήνα, Επικαιρότητα, 1999, σελ. 78 κ.εξ. Ο Σαράφης αναφέρει ότι η προσχώρησή του έγινε στις 7 Απριλίου, όταν αφέθηκε ελεύθερος από τον ΕΛΑΣ να επιλέξει αν θα κάνει δικό του αντάρτικο ή θα προσχωρήσει σ' εκείνον. Τελικά αποφασίστηκε να πάει στην Αθήνα με τον Σαμαρινιώτη για να επικοινωνήσει με πολιτικούς και στρατιωτικούς για μια γενικότερη συνεργασία του. Βλ. ακόμη στον Σαμαρινιώτη (Τζήμα), *Πως και πότε ο Στέφανος Σαράφης προσχώρησε στον ΕΛΑΣ*, Πυρσός, Pyrsos Dresden, 1967, σελ. 10-11. Ακόμη στον Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος Ίππος- Η εθνική και πολιτική κρίσις κατά την Κατοχή*, Αθήνα, Δωδώνη, χ.χ, σελ. 65-67. Ο Σαράφης μετά την προσχώρησή του στον ΕΛΑΣ δημοσίευσε προκήρυξη με την οποία καλούσε όλους τους Έλληνες σε συστράτευση.

[69] Βλ. Σαράφη, *ο.π.,* σελ. 89.

Η σύσκεψη, πολιτικοστρατιωτικού χαρακτήρα, όπως άλλωστε προκύπτει και από τη σύνθεσή της, στο βασικό της θέμα οδήγησε τα μέλη της σε διαφωνίες και οξεία συζήτηση. Υπέρ της υπογραφής της συμφωνίας τάχθηκε ο Γιάννης Ιωαννίδης, που παράλληλα ζήτησε τη σύνταξη ενός αντισχεδίου, που θα διατηρούσε την αυτοτέλεια του ΕΛΑΣ, αλλά όμως θα διακηρύττε την αναγκαιότητα συνεργασίας με τους Συμμάχους.

Αντίθετη γνώμη, σύμφωνα με τον Χατζή, εξέφρασαν ο ίδιος, ο Τσιριμώκος, ο Τζήμας και ο Μακρίδης, που διέβλεψαν κινδύνους έμμεσης απορρόφησης του ΕΛΑΣ από το Στρατηγείο Μέσης Ανατολής. Παρά τις όποιες αντιδράσεις όμως, εκείνο που επικράτησε ήταν η «γραμμή» Ιωαννίδη, που εκπροσωπούσε το Πολιτικό Γραφείο (Π.Γ) του ΚΚΕ. Έτσι, ανατέθηκε στον Έκτορα (Θ. Μακρίδη) η σύνταξη αντισχεδίου, που προέβλεπε την ίδρυση κοινού στρατηγείου των ανταρτών, στο οποίο την πλειοψηφία ψήφων είχε ο ΕΛΑΣ, ως η κυριότερη δύναμη στον ελληνικό χώρο.

Όπως αναφέρθηκε ήδη όμως, η σύσκεψη αυτή στην Αθήνα συμπεριέλαβε στο θεματολόγιό της και πολλές ακόμη κρίσιμες αποφάσεις, όπως ήταν η συγκρότηση του Γ.Σ του ΕΛΑΣ, κάτι που εγείρει εύλογα ερωτηματικά τη στιγμή που βασικό θέμα αποτελούσε η ίδρυση Κοινού Γενικού Στρατηγείου των Ανταρτών. Την αρχηγία του Γ.Σ του ΕΛΑΣ ανέλαβε τελικά ο, στρατηγός πλέον, Στ. Σαράφης. Καπετάνιος ορίστηκε ο Άρης Βελουχιώτης και αντιπρόσωπος της Κ.Ε του ΕΑΜ ο Α. Τζήμας. Παράλληλα, συγκροτήθηκε το Α' Σώμα Στρατού στην Αθήνα με στρατιωτικό αρχηγό τον Νεόκοσμο Γρηγοριάδη και Καπετάνιο τον Πολίτη Δανιηλίδη. Τέλος, αποφασίστηκε και η ανασυγκρότηση της Κ.Ε του ΕΛΑΣ, με πρόεδρο τον στρατηγό Ν. Γρηγοριάδη και αντιπρόεδρο τον συνταγματάρχη Μ. Μάντακα.

Ήταν φανερό ότι το ΕΑΜ επρόκειτο να προχωρήσει την αναδιοργάνωσή του ανεξάρτητα από την επιτυχία ή μη της Συμφωνίας των «Εθνικών Ομάδων», ώστε να αποκτήσει την απόλυτη κυριαρχία στον ελληνικό χώρο και να διαδραματίσει τον πρωταγωνιστικό ρόλο τόσο προ-απελευθερωτικά όσο και μεταπελευθερωτικά.

Στις 19 Μαΐου το αντισχέδιο του ΕΑΜ έφτασε στα χέρια του «Έντυ» Μάιερς σε συνάντηση που είχε με τους Σαράφη, Άρη και Τζήμα. Στην ίδια συνάντηση ο Μάιερς ζήτησε τη βοήθεια του ΕΛΑΣ για την ανατίναξη της γέφυρας του Ασωπού, ενώ του ανακοινώθηκε η ίδρυση του Γ.Σ του ΕΛΑΣ, που εκείνη τη μέρα συνεδρίασε για πρώτη φορά.

Την απάντησή του ο συνταγματάρχης Μάιερς την ανακοίνωσε την επόμενη μέρα. Βρήκε το αντισχέδιο καλό σε γενικές γραμμές, αλλά έβρισκε πρόωρη τη Συγκρότηση Γενικού Στρατηγείου Ανταρτών, καθώς πίστευε, όπως και το Στρατηγείο Μέσης Ανατολής (ΣΜΑ), ότι δεν ήταν ακόμη ενδεδειγμένες οι συνθήκες για ένα τέτοιο εγχείρημα. Παρέπεμπε λοιπόν σε άμεση υπαγωγή των «Εθνικών Ομάδων» στους Άγγλους συνδέσμους, που θα τοποθετούνταν στις διάφορες περιοχές. Από την πλευρά του όμως ο Σαράφης

απάντησε ότι καμία εντολή δεν θα εκτελείται αν δεν έχει πρωτίστως εγκριθεί από το Γ.Σ του ΕΛΑΣ.[70]

Η συζήτηση σταμάτησε σ' αυτό το σημείο και ο «Έντυ» δεσμεύθηκε να στείλει το αντισχέδιο στο Κάιρο και να περιμένει την ανταπάντηση, η οποία έφτασε στις 26 Μαΐου και ήταν αρνητική. Το ΣΜΑ απαγόρευσε στον Μάιερς να υπογράψει, γιατί μια τέτοια συμφωνία θα αναγνώριζε ηγετικό ρόλο στον ΕΛΑΣ ως προς τη συνεργασία του με τις υπόλοιπες ομάδες Ανταρτών.

Την επομένη ο Μάιερς ανακοίνωσε στους Σαράφη, Άρη και Τζήμα μια επίσημη νότα της Βρετανικής Κυβέρνησης, σύμφωνα με την οποία εκφραζόταν η έντονη δυσαρέσκειά της για τη στάση του ΕΑΜ που προσπαθούσε να διαλύσει τις υπόλοιπες αντιαρτικές δυνάμεις για να καταλάβει την εξουσία και επίσης χαρακτήριζε απαράδεκτο το αντισχέδιο που προτάθηκε.[71] Στο ίδιο κείμενο, κατά τον Μάιερς, γίνεται λόγος και για ελεύθερη απόφαση του ελληνικού λαού για την επιστροφή ή μη του βασιλιά, μετά την απελευθέρωση.[72]

Τη διακοίνωση αυτή έστειλε στην Αθήνα η επιτροπή του ΕΛΑΣ, ώστε να ληφθούν οι απαραίτητες οδηγίες για το κατά πόσο υπάρχουν περιθώρια υποχωρήσεων και συμμόρφωσης στο αρχικό σχέδιο των Μάιερς και Γουντχάουζ. Η απάντηση υπήρξε και πάλι αρνητική, ενώ ταυτόχρονα η Κ.Ε του ΕΑΜ διαβεβαίωνε για τις καλές τις προθέσεις όσον αφορά την προσφορά βοήθειας στις επιχειρήσεις της ΒΣΑ εναντίον του Άξονα. Το ΕΑΜ/ ΕΛΑΣ θεωρούσε ατιμωτικό για το γόητρό του να παίρνει εντολές από Βρετανούς αξιωματικούς και δεν υπήρχε περίπτωση να συμφωνήσει να θέσει τις δυνάμεις του υπό τις εντολές τους.[73]

---

[70] Βλ. Σαράφη, *ο.π.*, σελ 99-100. Στην ίδια συζήτηση θα τεθεί και θέμα από τον Μάιερς για την καταστροφή της γέφυρας του Ασωπού. Η επιτροπή του ΕΛΑΣ θα απαντήσει αρνητικά, λόγω δυσκολίας στην πραγματοποίηση της ενέργειας και θα αντιπροτείνει την καταστροφή της σήραγγας του Κούρνοβο. Ο Μάιερς από την πλευρά του θα δηλώσει ότι θα προσφύγει στη βοήθεια του ΕΔΕΣ για την πραγματοποίηση της επιχείρησης. Περισσότερα για την ανατίναξη της γέφυρας του Ασωπού βλ. Πυρομάγλου Κομνηνός, *Ιστορικό Αρχείον Εθνικής Αντιστάσεως*, τ.1, τευχ. 2, Αθήνα, Κέδρος, ^{2}1960, σελ. 7-10.

[71] Βλ. Myers, *Η ελληνική περιπλοκή*…,ο.π., σελ. 188-189.

[72] Για το σημείο της ανακοίνωσης της Βρετανικής Κυβέρνησης που μεταφέρθηκε μέσω του Μάιερς και που γίνεται λόγος για το καθεστωτικό, το επιβεβαιώνει και ο Σαράφης, *Ο ΕΛΑΣ*, ο.π., σελ. 104. Επίσης βλ. Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.Α', Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ 413.

[73] Κατά τον Γουντχάουζ, *Το μήλο της έριδος*, Αθήνα, Εξάντας, 1975, σελ.220: «το ΕΑΜ/ΕΛΑΣ θεώρησε ατιμωτικό για το γόητρό του να παίρνει διαταγές από Βρετανούς αξιωματικούς. Ζήτησε να ανατεθεί η μεταβίβαση των διαταγών στο δικό του αρχηγείο (Σαράφης, Άρης, Τζήμας), που είχε σχηματισθεί τον Ιούνιο. Το Αρχηγείο τους, σύμφωνα με το δικό τους σχέδιο, θα έπαιρνε γενικές οδηγίες από το ΣΜΑ και θα τις ερμήνευε, κατά την κρίση του, με συγκεκριμένες διαταγές προς τους σχηματισμούς του ΕΛΑΣ… Αυτό δεν ήταν μόνο υπόθεση γοήτρου. Ήταν και αξίωση να αναγνωρισθεί ο ΕΛΑΣ σαν ανεξάρτητος στρατός, με πολιτικές συνέπειες, που οι ηγέτες του δεν μπορούσαν να πίστευαν ότι θα έμεναν αδιαφανείς. Η πρόταση απορρίφθηκε από τη SOE Καΐρου».

Τα γεγονότα που θα δώσουν τελικά ώθηση στις εξελίξεις είναι η νέα συνομιλία της επιτροπής του ΕΛΑΣ με τον Μάιερς στις 28 Μαΐου, όπου ζητήθηκαν κάποιες τροποποιήσεις που δεν έθιγαν τα βασικά σημεία του αντισχεδίου, αλλά και η απρόσμενη απόφαση του Α. Τζήμα, ο οποίος θα έδινε εντολή να τηρείται de facto και προσωρινά το αντισχέδιο του ΕΑΜ, έστω κι αν δεν έχει υπογραφεί το κείμενο από καμία πλευρά.[74]

Μία μέρα αργότερα ο Μάιερς ανακοίνωσε την αποδοχή του τροποποιημένου σχεδίου από το στρατηγείο Μ. Ανατολής και ορίστηκε επίσημη συνάντηση για τις 5 Ιουνίου στο Λιάσκοβο Θεσσαλίας, στο οποίο θα συμμετείχε και η οργάνωση του ΕΔΕΣ.

Σε αυτή τη σύσκεψη πήραν μέρος οι Μάιερς και Γουντχάουζ εκ μέρους της ΒΣΑ, οι Σαράφης, Τζήμας και Άρης από τον ΕΛΑΣ και οι Ζέρβας, Πυρομάγλου και Γκινόπουλος από πλευράς ΕΔΕΣ. Παρά τις ευνοϊκές όμως προϋποθέσεις που είχαν δημιουργηθεί, η σύσκεψη αυτή δεν είχε ουσιαστικά αποτελέσματα, αφού η σύνθεση του Ενωμένου Γενικού Στρατηγείου δεν έγινε αποδεκτή από τον ΕΛΑΣ, που πρότεινε να συγκροτείται από τον Έντυ, τον Ζέρβα, τον Ψαρρό και την τριμελή επιτροπή του ΕΛΑΣ, έτσι που δεν θα υπήρχε δηλαδή πλειοψηφία του ΕΑΜ, παρά την αριθμητική του υπεροχή σε Αντάρτες. Οι συζητήσεις επαναλήφθηκαν την επόμενη μέρα, αυτή τη φορά μεταξύ ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ, χωρίς όμως να επιτευχθεί συμφωνία, όπως και σε επόμενη συνάντηση παρόντος πλέον και του «Έντυ».

Τελικά, εκδόθηκε ένα ανακοινωθέν για τυπικούς λόγους, στο οποίο γινόταν αναφορά για παύση των εχθροπραξιών μεταξύ των διαφόρων οργανώσεων εθνικής αντίστασης και για δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για μια μελλοντική συνεργασία.[75]

---

[74] Κατά τον Στ. Σαράφη η απόφαση για τήρηση της συμφωνίας, έστω κι αν δεν είχε υπογραφεί, πάρθηκε στη σύσκεψη του Λιασκόβου της 6/6/'43. Βλ. *Ο ΕΛΑΣ*, ο.π., σελ. 113. Ο Τζήμας ανακοίνωσε στον Μάιερς την πρόθεση αυτή του ΕΑΜ νωρίτερα. Άλλωστε, ήδη με τις από 28/5 και 30/5 του 1943 διαταγές του Γ.Σ του ΕΛΑΣ: «Του λοιπού η συμπεριφορά ημών απέναντι των ομάδων άλλων οργανώσεων θέλει διέπεται από το αποστελλόμενον αντισχέδιον συμφωνητικού μεταξύ Στρατιωτικής Συμμαχικής Αποστολής του Αγγλικού Στρατηγείου Μ. Ανατολής και ημών, όπερ, συνταχθέν υπό της Κ.Ε του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ, είναι προς συζήτησιν με τον Αρχηγόν της ΒΣΑ ταξίαρχον Έντυ. Και εν περιπτώσει μη υπογραφής του συμφωνητικού τούτου, θέλομεν εξακολουθήσει ενεργούντες συμφώνως προς το πνεύμα αυτού. Δια πάσαν παράβασιν ή αντίθεσιν προς το πνεύμα του συμφωνητικού θέλουσι ληφθή αυστηρά μέτρα». Βλ. τα κείμενα των διαταγών στον Χούτα Στ., *Η Εθνική Αντίστασις των Ελλήνων (1941-1945)*, Αθήνα, 1961, σελ. 198-199.

[75] Παρά την αποτυχία της σύσκεψης του Λιασκόβου για ευνόητους λόγους και «για να ησυχάσει ο κόσμος», όπως μεταφέρει ο Σαράφης τα λόγια του Μάιερς στο βιβλίο του, *Ο ΕΛΑΣ*, ο.π, σελ. 112, εκδόθηκε ένα ανακοινωθέν το οποίο δεν έδινε αυτή την εικόνα, αλλά έκανε λόγο για συμφωνία παύσης των συγκρούσεων μεταξύ των ανταρτικών οργανώσεων που θα δημιουργούσαν τις κατάλληλες συνθήκες για να επιτύχει η συμφωνία το γρηγορότερο. Βλ. το πλήρες κείμενο στον Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος Ίππος- Η εθνική και πολιτική κρίσις κατά την Κατοχή*, Αθήνα, Δωδώνη, χ.χ., σελ. 75. Ακόμη, Χούτας Στυλιανός, *ο.π.,* σελ. 285. Μυριδάκης Μιχ., *Αγώνες της φυλής- Η Εθνική Αντίσταση*, τ.Α', Ι. Σιδέρης, 1976, σελ. 274-275.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι το Στρατηγείο Μ. Ανατολής προετοίμαζε το σχέδιο «Animals» και ήθελε να προχωρά απρόσκοπτα ο αντιπερισπασμός που προετοίμαζε στον ελληνικό χώρο για την τελική απόβαση των Συμμαχικών Δυνάμεων στην Ιταλία. Για τον λόγο αυτό είχε απόλυτη ανάγκη και τη συνεργασία του στρατιωτικού τμήματος του ΕΑΜ, το οποίο τελικά αναγνωρίστηκε ως τμήμα του συμμαχικού στρατού στις διαταγές του Στρατηγείου Μ. Ανατολής. Η κοινή αυτή δήλωση υπογράφηκε στην Αβδέλλα στις 14/6/'43 από τον Μάιερς και τον Σαράφη και ασφαλώς είχε θετικές επιπτώσεις και για τον ΕΛΑΣ, καθώς ήλπιζε σε ρίψεις εφοδίων και πολεμικού υλικού, το οποίο τότε ήταν ελλιπέστατο. Κάτω και από τη χρονική πίεση, στις 17 Ιουνίου το Κάιρο εξουσιοδότησε τελικά τον Μάιερς να υπογράψει συμφωνία με τις ανταρτικές οργανώσεις, την οποία και ανακοίνωσε την επόμενη μέρα.

Η αντιπροσωπεία του ΕΛΑΣ ζήτησε την έγκριση της Κ.Ε του ΕΑΜ για να υπογράψει, ενώ ταυτόχρονα εξέφρασε τις επιφυλάξεις της για τη στάση του ΕΔΕΣ. Η απάντηση του ΕΑΜ εστάλη στον Μάιερς μέσω Καΐρου στις 4 Ιουλίου και το απόγευμα της 5/7/'43 στην Καστανιά υπογράφηκε το τελικό κείμενο Συμφωνίας από τους «Έντυ», Σαράφη, Άρη και Σαμαρινιώτη. Με το Σύμφωνο αυτό έμπαιναν σε επίσημες βάσεις οι σχέσεις του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ με τη Μ. Βρετανία και τις λοιπές αντιστασιακές οργανώσεις, ήτοι τον ΕΔΕΣ, την ΕΚΚΑ, αλλά και για ένα μικρό διάστημα με την ΠΑΟ και αποτελούσε την επίτευξη πολιτικής και στρατιωτικής ενότητας όλων των Εθνικών Δυνάμεων.

Το πλήρες κείμενο της συμφωνίας έχει ως εξής:

«Το Γενικόν Στρατηγείον Μέσης Ανατολής των Συμμάχων δια του εξουσιοδοτημένου αντιπροσώπου του αφ' ενός και αφ' ετέρου αι Κεντρικαί Επιτροπαί του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ) και της Οργανώσεως Ελληνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού (ΕΛΑΣ), στρατιωτικού τμήματος του ΕΑΜ, δια των εξουσιοδοτημένων παρ' αυτών αντιπροσώπων των συνεφωνήθησαν τα κάτωθι:

Όλαι αι ανταρτικαί ομάδες δέον να είναι γνωσταί δια στρατιωτικούς λόγους ως Εθνικαί Ανταρτικαί Ομάδες της Ελλάδος, τίτλος ο οποίος θα είναι ο μόνος τον οποίον το Γενικόν Συμμαχικόν Στρατηγείον Μέσης Ανατολής θα χρησιμοποιεί. Οίκοθεν νοείται ότι εκάστη αντάρτική οργάνωσις θα διατηρήση εις την εν Ελλάδι εμφάνισίν της την ονομασίαν της και την διοικητικήν της διάρθρωσιν.

Η Ελλάς θα είναι υποδιηρημένη εις στρατιωτικάς περιφερείας καθορισθησομένας κατά αυτοτελή εδαφικά διαμερίσματα. Εάν εις μίαν τοιαύτην περιφερείαν υπάρχουν ανταρτικαί ομάδες μιας μόνον οργανώσεως, όλαι αι στρατιωτικαί αποφάσεις θα λαμβάνωνται παρά του Αρχηγείου αυτής, συμφώνως προς τας διαταγάς του Κοινού Γενικού Στρατηγείου Ανταρτών. Εάν εις μίαν περιφέρειαν υπάρχουν περισσότεραι της μίας οργανώσεως, αι μονάδες των θα συνεργάζωνται απολύτως εις πάσαν στρατιωτικήν δράσιν, είτε υπό

κοινήν διοίκησιν οριζομένην υπό των συμπρατουσσών ομάδων, είτε υπό διοικητήν οριζόμενον υπό του Κοινού Γενικού Στρατηγείου επί τη βάσει των συμβουλευτικών εισηγήσεων των υπευθύνων αρχηγών των συμπρατουσσών μονάδων και εκείνων του Άγγλου συνδέσμου. Το Κοινόν Γενικόν Στρατηγείον εις ειδικάς περιπτώσεις δύναται μόνον του να ορίση τον διοικητήν μιας μόνο επιχειρήσεως εις εκτέλεσιν διαταγής του Γενικού Στρατηγείου Μέσης Ανατολής.

Αι μονάδες μιας περιφερείας δέον να μη εισέρχωνται εις άλλην εκτός εις περιπτώσεις ανωτέρας βίας ή κατόπιν αμοιβαίας συμφωνίας των αντιστοίχων καθοδηγητικών οργάνων ή και κατόπιν εντολής του Κοινού Γενικού Στρατηγείου ήτις θα είναι σύμφωνος με τας στρατιωτικάς απαιτήσεις του Γενικού Στρατηγείου Μέσης Ανατολής. Η παράγραφος αυτή αποβλέπει εις την εξασφάλισιν της διαρθρώσεως της ολικής δυνάμεως κατά τρόπον ανταποκρινόμενον προς τα στρατιωτικάς ανάγκας.

Όλοι οι αντάρται μιας εθνικής οργανώσεως δέον όπως αναγνωρίζουν τους αντάρτας άλλων εθνικών οργανώσεων. Έκαστος αντάρτης είναι ελεύθερος να διακηρύττη δημοσία τας αρχάς και κατευθύνσεις του υπό την προϋπόθεσιν ότι δεν θα κατηγορή και δεν θα ομιλή εναντίον των άλλων ανταρτικών ομάδων, των αρχών των, των ιδεών των, ή εναντίον οποιουδήποτε μέλους άλλης οργανώσεως.

Οιαιδήποτε οργανώσεις και πρόσωπα είναι ελεύθερα να δημιουργήσουν ανταρτικάς ομάδας εις οιανδήποτε περιφέρειαν θέλουσι, εφ' όσον αύται δέχωνται τους όρους του παρόντος συμφωνητικού και τάσσωνται υπό τας διαταγάς του Κοινού Γενικού Στρατηγείου. Όλοι οι αντάρται της αυτής περιφερείας θα έχουν ίσα δικαιώματα. Αι τυχούσαι μεταξύ δύο ομάδων διαφοραί θα τακτοποιούνται δια κοινής συμφωνίας των ανωτέρων καθοδηγήσεων ή εν ανάγκη υπό του Κοινού Γενικού Στρατηγείου.

Αι ανταρτικαί ομάδες των πεδινών περιοχών υποχρεούνται να διευκολύνουν τον εις τρόφιμα εφοδιασμόν των ανταρτικών μονάδων καθώς και του πληθυσμού των ορεινών περιοχών. Το Γενικόν Στρατηγείον επιφυλάσσει εις εαυτό το δικαίωμα να επέμβη ρυθμιστικώς εις περιπτώσεις μη επαρκείας των τροφίμων, επιτυγχάνον την αμοιβαίαν συμφωνίαν μεταξύ των διαφόρων οργανώσεων.

Αι ανταρτικαί μονάδες μιας περιοχής προσφέρουν εν περιπτώσει αγώνος κατά των κατακτητών το ανώτατον όριον βοηθείας εις τας τοιαύτας άλλης όταν προσκαλούνται παρά του ενδιαφερομένου διοικητού, ή και αυθορμήτως όταν η κατάστασις το επιβάλλει. Εις περίπτωσιν γενικωτέρας δράσεως καθοριζομένης υπό του Κοινού Γενικού Στρατηγείου η σχετική διαταγή θα καθορίζη και το ποσόν της δοθησομένης ενισχύσεως. Δέον να μη γίνωνται βαρβαρότητες εναντίον ουδενός παρά των μελών οιασδήποτε ανταρτικής ομάδος. Ουδεμία μόνιμος φυλάκισης επιτρέπεται άνευ δικαίας κρίσεως και άνευ τελείας αποδείξεως των γεγονότων.

Οιοσδήποτε Έλλην αντάρτης όστις μέχρι της ημερομηνίας της υπογραφής του παρόντος συμφωνητικού έχει μεταβή εις άλλην οργάνωσιν, θα

τύχη απολύτου αμνηστείας παρά των κατά το παρελθόν ηγετών. Όλοι οι Έλληνες υπήρξαν και είναι απολύτως ελεύθεροι να καταταγούν εις ομάδας της προσωπικής των αρεσκείας.

Τα στρατιωτικά είδη τα αποστελλόμενα νυν εις Ελλάδα πρέπει να γίνωνται δεκτά ως ενδείξεις από μέρους των Ηνωμένων Εθνών της πλήρους κατανοήσεως των ηρωικών αγώνων και προσπαθειών των γινομένων υπό των Ελλήνων συμμάχων προς αντίστασιν και συντριβήν του Άξονος. Η κατανομή τούτων θα γίνεται παρά του Κοινού Γενικού Στρατηγείου. Των υλικών τούτων στερείται οιαδήποτε περιοχή παραβή τους όρους του παρόντος συμφωνητικού.

Δια την καλυτέραν διεύθυνσιν του όλου αγώνος και τον συντονισμόν των ενεργειών συγκροτείται Γενικόν Στρατηγείον αποτελούμενον από αντιπροσώπους ανταρτικών μονάδων εχουσών πανελλαδικήν ή ευρείαν περιφέρειαν (έκτασιν) καθώς και αντιπροσώπων του Γενικού Στρατηγείου Μέσης Ανατολής των Συμμάχων. Ανάλογον κοινόν αρχηγείον δύναται να συγκροτηθή κατά περιοχάς ή περιφερείας αναλόγως της δυνάμεως των διαφόρων ομάδων. Πάσαι αι μικρότεραι ανταρτικαί ομάδες δύνανται ν' αποστέλλουν στρατιωτικούς συνδέσμους προς το Κοινόν Στρατηγείον.

Ο ρόλος των εις τα κοινά αρχηγεία αποσπασθησομένων Βρεταννών αξιωματικών θα είναι τοιούτος συνδέσμων του Γενικού Στρατηγείου Μέσης Ανατολής των Συμμάχων. Εν περιπτώσει δε προστριβών μεταξύ των συμπραττουσών μονάδων, προστριβών αίτινες δυνατόν να επηρεάσουν τας στρατιωτικάς επιχειρήσεις, ο πλησιέστερος Άγγλος σύνδεσμος θα λαμβάνη γνώσιν αυτών.

Εν Καστανιά 5 Ιουλίου 1943

Δια το ΣΜΑ	Δια το ΕΑΜ	Δια τον ΕΛΑΣ
Ταξίαρχος Έντυ	Βασ. Σαμαρινιώτης	Σ. Σαράφης
		Άρης Βελουχιώτης [76]

Η παραπάνω συμφωνία υπεγράφη λίγες μέρες αργότερα από τον ΕΔΕΣ κι ενώ ο Ζέρβας εξέφραζε αρκετές επιφυλάξεις, λόγω της μειοψηφίας του στις αποφάσεις του Ενωμένου Στρατηγείου σε σχέση με τον ΕΛΑΣ. Μετά τα συνεχή όμως σήματα του Μάιερς υποχώρησε και έβαλε την υπογραφή του κάτω από τη συμφωνία.[77] Το συμφωνητικό υπέγραψε και η ΕΚΚΑ στις αρχές Αυγούστου, αφού όμως εξάρτησε την υπογραφή της από τον προηγούμενο εξοπλισμό των ανταρτών της. Στο σύμφωνο προσχώρησε και η ΠΑΟ, όμως οι

[76] Βλ. το κείμενο της Συμφωνίας στο ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ. 5, Φακ. 907/Α/2γ, Ταξιν.8, αντίγραφον εξ' αρχείων γ34/ΓΕΣ. Στο *ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα 1940-1945- Το ΚΚΕ στον πόλεμο και στην Αντίσταση*, τ. Ε', Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ (Εσωτερικού), 1974, σελ 402-405. Ακόμη στον Σαράφη, *ο.π.,*149-151.

[77] Ο Σαράφης, *ο.π.*, σελ. 132, γράφει σχετικά: «Ύστερα από την υπογραφή, ο ταξίαρχος Έντυ έστειλε γράμμα στον συνταγματάρχη Ζέρβα, με το οποίο τον διέτασσε να υπογράψει το συμφωνητικό που υπογράψαμε και 'μείς. Αντίγραφο του γράμματος μάς έδωσε. Στις 12 Ιουλίου υπογράφηκε το συμφωνητικό μεταξύ Ζέρβα και Στρατηγείου Μέσης Ανατολής». Βλ. ακόμη και στον Myers, *Η ελληνική περιπλοκή. Οι Βρεττανοί στην κατεχόμενη Ελλάδα*, Αθήνα, Εξάντας, 1976, σελ. 197-198. Ακόμη στον Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος Ίππος- Η εθνική και πολιτική κρίσις κατά την Κατοχή*, Αθήνα, Δωδώνη, χ.χ. σελ. 78.

τεκμηριωμένες αργότερα κατηγορίες του ΕΛΑΣ για συνεργασία της με τους Γερμανούς οδήγησαν στη διαγραφή της στις 4 Οκτωβρίου.[78]

Επιχειρώντας μια σύντομη σύγκριση του αρχικού σχεδίου των Μάιερς και Γουντχάουζ με το τελικό κείμενο που υπογράφηκε θα διαπιστώναμε τις εξής βασικές διαφορές:

1) Η Ελλάδα σύμφωνα με το άρθρο 2 υποδιαιρείται σε στρατιωτικές περιφέρειες, αλλά οι ανταρτικές ομάδες διατηρούν την αυτοτέλειά τους. Συνεργάζονται μεταξύ τους και έχουν είτε κοινό διοικητή οριζόμενο από το Κοινό Στρατηγείο των Ανταρτών είτε κοινή διοίκηση. Οι υπεύθυνοι αρχηγοί των «συμπραττουσών ομάδων» και ο Άγγλος σύνδεσμος έχουν τη δυνατότητα μόνο «συμβουλευτικών εισηγήσεων».

Αντίθετα στο αρχικό σχέδιο προβλεπόταν εν ολίγοις ότι στον στρατιωτικό διοικητή που θα διόριζε το ΣΜΑ θα υπάγονται όλες οι ανταρτικές ομάδες και θα ακολουθούν τις εντολές και υποδείξεις του στα επιχειρησιακά σχέδια.

Η αλλαγή αυτή ήταν σαφώς υπέρ του ΕΛΑΣ, που πλέον θα είχε και την πλειοψηφία ψήφων στο Κοινό Στρατηγείο, μέχρι βέβαια να διευκρινιστεί αν θα υπέγραφε το Σύμφωνο η ΕΚΚΑ και ποια στάση θα ακολουθούσε. Έτσι, ο ΕΛΑΣ μπορούσε να ελέγξει και να επιβάλλει στον ελληνικό χώρο τις πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον του Άξονα.

2) Η κατανομή του στρατιωτικού υλικού ανήκε πλέον στο Κοινό Στρατηγείο κι όχι στο Γ.Σ Μέσης Ανατολής, όπως θα συνέβαινε αν ίσχυε η αρχική διατύπωση του σχεδίου των Μάιερς και Γουντχάουζ. Επομένως, εύλογα θα εξέλιπε ο μεγάλος φόβος του ΕΛΑΣ για παύση του ανεφοδιασμού του από το ΣΜΑ με διάφορα προσχήματα, αφού ο ίδιος είχε κατά πλειοψηφία την ευθύνη για τη διανομή του υλικού.

3) Ως τρίτη σημαντική διαφορά των δύο Συμφώνων θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ήταν η αποδοχή εκ μέρους της Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής και της SOE Καΐρου της δημιουργίας ΚΓΣΑ στο οποίο την πλειοψηφία, έστω και προσωρινά, θα είχε ο ΕΛΑΣ. Κάτι τέτοιο θεωρούταν αρχικά απαράδεκτο από πλευράς Γ.Σ Μέσης Ανατολής, αλλά λόγω του σχεδίου «Animals», όπως έχει προαναφερθεί, όπου η συμμετοχή του ΕΛΑΣ ήταν απαραίτητη στις επιχειρήσεις, υπήρξε αναγκαστική «τακτική υποχώρηση».

---

[78] Στις 4 Οκτωβρίου συνεδρίασε το ΚΓΣΑ για να αποφασίσει την παραμονή ή όχι της ΠΑΟ στους κόλπους του. Ο Άρης ζήτησε στη συγκεκριμένη συνεδρίαση από την ΠΑΟ να καταγγείλει τον Χρυσοχόου και να δηλώσει ότι δεν ήταν αρχηγός της, να συλλάβει όλους τους αξιωματικούς που προέβησαν σε ενέργειες εναντίον του ΕΑΜ, τους οποίους θα παραπέμψει στο στρατοδικείο του ΚΓΣΑ. Ο Αρχ. Αργυρόπουλος, που εμφανιζόταν ως αρχηγός της ΠΑΟ, δεν δέχθηκε αυτούς τους όρους, με αποτέλεσμα την αποβολή της από το Κοινό Στρατηγείο με τη σύμφωνη γνώμη και του Κρις Γουντχάουζ, αρχηγού της ΒΣΑ. Ακολούθησαν συγκρούσεις μεταξύ της ΠΑΟ και του ΕΛΑΣ, που οδήγησαν στην οριστική αυτοδιάλυση της ΠΑΟ στις 25 Ιανουαρίου του 1944. Σχετικά με την αυτοδιάλυση της ΠΑΟ βλ. πιο πάνω σελ. 26-27.

Το ΚΓΣΑ είχε βραχύβια παρουσία στα στρατιωτικά δεδομένα της χώρας. Ξεκίνησε τις συνεδριάσεις του στις 18 Ιουλίου, πήρε κάποιες σημαντικές αποφάσεις, οι οποίες όμως έμειναν ανεφάρμοστες. Η σύγκρουση ΕΔΕΣ και ΕΛΑΣ τον Οκτώβριο, ουσιαστικά έβαλε τέλος στην ύπαρξή του.

Επιπλέον, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, ενώ δημιουργήθηκε για να συντονίζει τις επιχειρήσεις κατά του Άξονα, στην πραγματικότητα και λόγω της καθυστερημένης ίδρυσής του, δεν μπόρεσε να πραγματοποιήσει αυτήν την επιδίωξη, αφού από τις 18 Ιουλίου ο Στρατηγός Ουίλσον είχε διατάξει την παύση των ενεργειών εναντίον του Άξονα.[79] Ο αντιπερισπασμός που γινόταν στην Ελλάδα για την απόβαση των Συμμάχων στην Ιταλία είχε πετύχει και οι συμμαχικές δυνάμεις είχαν αποβιβαστεί στη Σικελία από τις 10 Ιουλίου. Ακολούθησε τον Σεπτέμβριο η πτώση του Μουσολίνι και η συνθηκολόγηση της Ιταλίας. Τα διεθνή δεδομένα είχαν πλέον αλλάξει και μαζί τους η μοίρα των ελληνικών αντάρτικων κινημάτων.

Ωστόσο, παρά τη σύντομη λειτουργία του Κοινού Στρατηγείου, προέκυψαν και ορισμένα σημαντικά οφέλη για τα ελληνικά πράγματα, καθώς έγινε η πρώτη προσπάθεια κοινής δράσης των ανταρτικών ομάδων, ενώ, όπως αναγνωρίζει και ο Γουντχάουζ, οι συζητήσεις και οι προσπάθειες που ξεκίνησαν από τον Μάρτιο εξυπηρέτησαν τελικά και απέτρεψαν τον εκμηδενισμό του ΕΔΕΣ και της ΕΚΚΑ από τον ΕΛΑΣ, που ήδη είχε αρχίσει την προσπάθεια μονοπώλησης του αντιστασιακού αγώνα.[80]

Ακόμη, σύμφωνα με τον Σαράφη και τον Θεόδωρο Μακρίδη, σχεδόν ταυτόχρονα με την υπογραφή του Συμφώνου δημιουργίας ΚΓΣΑ, γίνονταν συζητήσεις συνεργασίας με Γιουγκοσλάβους και Αλβανούς, που ζητούσαν τη δημιουργία κοινού επιτελείου για τον συντονισμό των επιχειρήσεων των βαλκανικών λαϊκών στρατών. Για το σκοπό αυτό είχαν συμμετάσχει στην Πανθεσσαλική συνδιάσκεψη του ΕΑΜ στις 7 Ιουλίου ο Τέμπο, διοικητής της Ταξιαρχίας της «Γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας» και ο Τζότζο, αντιπρόσωπος Αλβανών Παρτιζάνων (Τσέτας).[81] Το Γ.Σ του ΕΛΑΣ όμως δεν προχώρησε σε κάποια συμφωνία, αφού ήδη προέβαινε σε επιχειρήσεις στο πλευρό των Συμμάχων.[82]

Η άρνηση αυτή του ΕΛΑΣ τον απέτρεψε από την εμπλοκή του σε μελλοντική δημιουργία προϋποθέσεων «Μακεδονικού» ζητήματος, καθώς τέθηκαν μετέπειτα τέτοιες διεκδικήσεις από γιουγκοσλαβικής πλευράς, όταν

---

[79] Βλ. τις δύο διαταγές του στρατηγού Μαίντλαντ Ουίλσον στον Σαράφη, *ο.π*, σελ. 136: «Στρατηγός Ουίλσων παρακαλεί όπως άπασαι αι επιχειρήσεις παύσουν αμέσως…».

[80] Ο Γουντχάουζ δεν υπήρξε από τους θερμούς υποστηρικτές της συμφωνίας για δημιουργία Κοινού Γενικού Στρατηγείου Ανταρτών, ωστόσο αναγνωρίζει ότι οι συζητήσεις και τελικά η υπογραφή της συμφωνίας οδήγησε τόσο στην επιτυχία του σχεδίου «Animals» όσο και στην αποτροπή του εκμηδενισμού του ΕΔΕΣ και της ΕΚΚΑ από τον ΕΛΑΣ. Βλ. Woodhouse, *Το μήλο της έριδος*, Αθήνα, Εξάντας, 1975, σελ. 221.

[81] Γρηγόρης Φαράκος, *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία, Μυστική Έκθεση [1946] και άλλα ντοκουμέντα*, Αθήνα, τ. Β., Ελληνικά Γράμματα, 2000, σελ. 92-93.

[82] Ο ΕΛΑΣ ήδη από τις 14 Ιουνίου είχε αναγνωρισθεί ως Συμμαχικός Στρατός με το σύμφωνο Μάιερς και Σαράφη. Βλ. πιο πάνω σελ. 38-40.

επιδίωξη του Τίτο είχε γίνει η δημιουργία της Μεγάλης και ανεξάρτητης Μακεδονίας που περιελάμβανε εδάφη της Ελλάδας, της Βουλγαρίας και της Γιουγκοσλαβίας.[83]

Τέλος, η υπογραφή της συμφωνίας έφερε στο Κάιρο τον Αύγουστο αντιπροσωπεία των Ανταρτών που συζήτησε με την εξόριστη ελληνική κυβέρνηση τα ζητήματα που θα μονοπωλούσαν τα επόμενα χρόνια τις πολιτικές εξελίξεις. Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, ελεύθερες εκλογές, δημοψήφισμα για το καθεστωτικό και άλλα εθνικά ζητήματα, θα αναλυθούν σε επόμενα κεφάλαια.

[83] Πολύ αργότερα ο *Ριζοσπάστης* δημοσίευσε μια «απάντηση στους συκοφάντες», περί των διεκδικήσεων του Τίτο για την ελληνική Μακεδονία. Το Σάββατο 9 Αυγούστου του 1947 στη σελίδα 4 και με τίτλο «Ο Τίτο δεν ανέφερε ποτέ για διεκδικήσεις στην ελληνική Μακεδονία – Απάντηση σε συκοφάντες» ο Ν. Κυριαζίδης σημειώνει στο ρεπορτάζ του: «Οι αμερικανικές εφημερίδες δημοσιεύουν τις ακόλουθες περικοπές από το τελευταίο άρθρο του Ντάνιελ Ντελούς για τη Μακεδονία, που το 'Νιου Γιορκ Χέραλντ Τρίμπιουν' έκρινε καλό να παραλείψει.

'Έπειτα ρωτήσαμε τον αντιπρόεδρο της γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας αν οι Μακεδόνες φιλοδοξούν να καταλάβουν την ελληνική Μακεδονία και πήραμε την ακόλουθη απάντηση: ''Ο στρατάρχης Τίτο ποτέ δεν ανέφερε οποιαδήποτε διεκδίκηση επί της Μακεδονίας του Αιγαίου''. Συζητώντας με επισήμους και άλλους πολίτες, συνεχίζει ο ανταποκριτής, δεν βρήκαμε κανένα που να πει ότι ήθελε η Μακεδονία να επεκτείνει τα σύνορά της σε βάρος της Ελλάδας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Το καθεστωτικό

Σύμφωνα με τα όσα έχουν γίνει γνωστά σχετικά με το πολιτειακό ζήτημα στην Ελλάδα κατά το έτος 1943, εξάγεται το συμπέρασμα ότι η επιστροφή του Βασιλιά Γεωργίου Β' πριν ή μετά το μελλοντικό δημοψήφισμα ήταν ένα εκ των πλέον ακανθωδών προβλημάτων και εκ των πλέον κομβικών σημείων που θα διαδραματίσουν σημαντικότατο ρόλο στις μετέπειτα πολιτικές ζυμώσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Ήδη, οι κυριότερες αντιστασιακές οργανώσεις στα καταστατικά τους έκαναν εκτενείς αναφορές για τη λύση που θα έδιναν στο καθεστωτικό, ευθύς μετά την απελευθέρωση της χώρας από τον Άξονα. Το μεν ΕΑΜ θα ζητούσε τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος, ενώ ο ΕΔΕΣ[84] και η ΕΚΚΑ προσανατολίζονταν στην κατάργηση της βασιλευόμενης δημοκρατίας.[85]

---

[84] Όσον αφορά τον ΕΔΕΣ, θα πρέπει να επισημανθεί ότι από το τέλος του 1942 παρατηρείται μια μεταστροφή στην ιδεολογία του Ναπολέοντα Ζέρβα, της ηγετικής μορφής του ΕΔΕΣ, σχετικά με το καθεστωτικό. Το πέρασμά του στο φιλοβασιλικό στρατόπεδο, τη στιγμή που στο καταστατικό του ΕΔΕΣ αναφερόταν ρητά και κατηγορηματικά ότι τα μέλη του θα αγωνίζονται για την εγκαθίδρυση αβασίλευτης σοσιαλιστικής δημοκρατίας, θα κρατηθεί κρυφό για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Τη θέση του για το καθεστωτικό την εξέφρασε ξεκάθαρα ο Ζέρβας με ραδιοτηλεγράφημά του στον Γεώργιο και την εξόριστη ελληνική Κυβέρνηση, μέσω της ΒΣΑ, στις 9 Μαρτίου του 1943. Το ραδιοτηλεγράφημα αυτό ήταν γραμμένο στην αγγλική γλώσσα και στο κείμενο το σχετικό με την επιστροφή του βασιλιά αναφέρονταν τα ακόλουθα: «Εάν ο βασιλεύς επανέλθη ενταύθα κατόπιν ελευθέρας ετυμηγορίας λαού μας, πρώτοι ημείς καλωσορίσωμεν αυτόν και θεωρήσωμεν λήξασαν καθεστωτικήν διαμάχην εν Ελλάδι. Εάν η Αγγλία δια γενικότερους λόγους, ακόμη και χωρίς την εκπεφρασμένην γνώμην λαού (even without people's wishes) επιθυμή επιστροφήν Βασιλέως, ημείς οι αγωνιζόμενοι δια απελευθέρωσιν ουδόλως θέλομεν εναντιωθή. Είμεθα αποφασισμένοι, εν πλήρη συνεργασία μετά του βασιλόφρονος στοιχείου εντός και εκτός της χώρας, να αντιταχθώμεν εις πάσαν απόπειραν, ήδη εκδηλωθείσαν, προς αυθαίρετον και δυναμικήν εγκαθίδρυσιν κομμουνισμού. Ευσεβάστως αιτούμαι, Στρατηγείον Μέσης Ανατολής, διαταγάς του οποίου υπακούω μετά σχολαστικής ακρίβειας, διαβιβάση ανωτέρω, εάν δε Α.Μ. Βασιλεύς και Ελληνική Κυβέρνησις ευαρεστούμενοι απαντήσουν, όπως μοι σταλή απάντησις».

Το περιεχόμενο του πιο πάνω ραδιοτηλεγραφήματος διέρρευσε, σύμφωνα με τον Πυρομάγλου, κατά την επίσκεψη των αντιπροσωπειών στο Κάιρο τον Αύγουστο του 1943, όχι όμως και το ίδιο το κείμενο. Επισήμως αποκαλύφθηκε το 1948 από τον Γουντχάουζ. Ο Ζέρβας παραδεχόμενος την ύπαρξη αυτού του ραδιοτηλεγραφήματος υποστηρίζει στα Απομνημονεύματά του ότι η κίνηση αυτή έγινε για χάρη της εθνικής συμφιλίωσης και για την αποφυγή ενός ενδεχόμενου εμφυλίου πολέμου. Ο ίδιος προτιμούσε να επιστρέψει ο βασιλιάς παρά να μπει η χώρα σε περιπέτειες και όπως χαρακτηριστικά αναφέρει: «Δεν έχω

Από την πλευρά της η εξόριστη ελληνική Κυβέρνηση Τσουδερού, ενώ αναγνώριζε ότι οι συνθήκες στην Ελλάδα απαιτούσαν τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος, δεν εξαρτούσε επ' ουδενί λόγο την επιστροφή του βασιλιά από αυτό. Θεωρούσε αυτονόητο ότι με την απελευθέρωση της χώρας ο Γεώργιος Β' θα επέστρεφε και θα έμενε στην Ελλάδα, τουλάχιστον μέχρι ο λαός να αποφασίσει ελεύθερα την προτίμησή του ή όχι στην βασιλευόμενη δημοκρατία.

Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα και οι αρχηγοί τους αντιδρούσαν στο ενδεχόμενο επιστροφής του Γεωργίου Β' πριν διεξαχθεί δημοψήφισμα. Σε πρόσκληση που έλαβαν από την Κυβέρνηση Τσουδερού τον Απρίλιο του 1943 για να συζητήσουν τα «φλέγοντα» ελληνικά προβλήματα, πρώτος ο Σοφούλης εξάρτησε τη λύση τους από μια ενδεχόμενη δήλωση του βασιλιά για το καθεστωτικό.

Την ίδια γραμμή ακολούθησαν και οι Γ. Παπανδρέου, Καφαντάρης, Π. Ράλλης, Στ. Γονατάς, Αλ. Μυλωνάς, Γ. Χλωρός και Παΐζης, οι οποίοι τόνιζαν τον Μάιο του 1943 προς τον Εμμ. Τσουδερό τα εξής: α) ότι κανείς δεν ζητεί δημοψήφισμα διαρκούσης της Κατοχής και του πολέμου, β) ότι είναι απαράδεκτη η αναβολή του δημοψηφίσματος μετά το τέλος του πολέμου και

κανένα δισταγμό να ομολογήσω ότι ήδη εγώ τότε έγραφα στα παληά μου τα παπούτσια το περίφημο καθεστωτικό ζήτημα».

Για τα πιο πάνω βλ. Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος*…, ο.π., σελ. 61-63. Γουντχάουζ, *The Struggle for Greece 1941-1949*, Λονδίνο, Hart-Davis, Mac Gibbon, 1976, σελ. 36. Βλ. άρθρο του ίδιου στην εφημερίδα «Ακρόπολις» της 25/4/1965, σελ. 1 και 15 «Ο Κρις Γουντχάουζ αποκαλύπτει: Ο Έντυ δεν φανταζόταν τόσο ανόητο το Σαράφη. Ο Σέπαρντ πάλι τον θεωρούσε πράκτορα των Ιταλών και πανηγύριζε για τη σύλληψή του από τον ΕΛΑΣ. Πως έγινε η συμφιλίωση του Ζέρβα με το Θρόνο». Για την απόκρυψη του τηλεγραφήματος του Ζέρβα από τους συνεργάτες του, βλ. Σ. Γρηγοριάδη, *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος, 1941-1974*, τ.Α', Αθήνα, Καπόπουλος, 1973, σελ. 378-379 και Ν. Ζέρβας, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα, Μέτρον, 2000, σελ. 317. Για τη μετάφραση του τηλεγραφήματος του Ζέρβα, βλ. Γουντχάουζ, εφημερίδα «Ακρόπολις» της 25/4/1965, σελ 15. Το αγγλικό πρωτότυπο εις F.O 371/37194, R 2266. Για την παραδοχή από τον Ζέρβα της ύπαρξης του τηλεγραφήματος βλ. Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.Α', Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1998, σελ. 400 και Ν. Ζέρβας, *ο.π.*, σελ. 316, «Είναι γεγονός ότι, εκτός από το τηλεγράφημα διαμαρτυρίας που έστειλα στις 9 Μαρτίου 1943 στην Κυβέρνησι Τσουδερού για την εκ μέρους της εγκατάλειψί μου- έτσι χαρακτήριζα κατ' ευφημισμόν τον πόλεμο που μου έκαναν, από το Λονδίνο και από το Κάιρο, τα διάφορα κλιμάκιά της- απηύθυνα εν συνεχεία, κατά την κρίσιμη εκείνη καμπή του αγώνος, μηνύματα και προς τον Βασιλέα Γεώργιο της Ελλάδος και προς την Βρεταννική Κυβέρνησι. Δεν τίθεται, λοιπόν, ζήτημα να βγάλω ψεύτες εδώ τον Έντι και τον Κρις, τουλάχιστον ως προς το γεγονός αυτό καθ' εαυτό. Ούτε και πρόκειται ν' αμφισβητήσω, επικαλούμενος τον ρόλο του Κρις στην υπόθεσι, ότι το διάβημά μου εκείνο δημιουργούσε για μένα βαρειές ευθύνες».

[85] Βλ. τις θέσεις των οργανώσεων και τα καταστατικά τους, Πυρομάγλου, *Ιστορικόν Αρχείον*…, ο.π., σελ. 26-27, 41, 50. Ο Ζέρβας σημειώνει στα Απομνημονεύματά του: «Πάντως, ο ΕΔΕΣ, στην ολότητά του, έμενε κίνημα γνήσια δημοκρατικό. Και εγώ εξακολουθούσα να πιστεύω στην δημοκρατία» και σε άλλο σημείο «Σύνθημά μου έγινε ότι το μεταπολεμικό καθεστώς της Ελλάδος έπρεπε να προέλθη από την ελεύθερη ετυμηγορία του Λαού». Ζέρβας Ν., *Απομνημονεύματα*, ο.π., σελ. 316-317.

της Κατοχής, λόγω του κινδύνου να ξεσπάσει εμφύλιος πόλεμος, γ) ότι προηγούμενη επιστροφή του Γεωργίου δίχως δημοψήφισμα «θα ήτο τερατώδης πλάνη», δ) ότι δεν είναι δυνατό να κυριαρχήσει η θέληση του βασιλιά, μετά από πέντε έτη δικτατορίας και τυραννίας και ε) συστηνόταν στην Κυβέρνηση Τσουδερού να προχωρήσει στην ορθή λύση.[86]

Ο Τσουδερός με νέα επιστολή του πληροφόρησε τους αρχηγούς των ελληνικών πολιτικών κομμάτων ότι σε καμία περίπτωση δεν μεθοδευόταν βίαιη λύση με τη συμμετοχή του στρατού, κάτι που έγινε δεκτό με ανακούφιση από τους πολιτικούς αρχηγούς, οι οποίοι ωστόσο δεν θεώρησαν πρακτική την αποστολή αντιπροσώπων για συζητήσεις πάνω στα ενδιαφέροντα τη χώρα προβλήματα.

Μετά τη νέα αυτή απάντηση της 21ης Ιουνίου των πολιτικών αρχηγών, ο Εμμ. Τσουδερός στράφηκε προς τον Γεώργιο από τον οποίο προσπάθησε να αποσπάσει κάποια δήλωση. Μέσω της απόφαση της 1ης Ιουλίου του Υπουργικού Συμβουλίου, η Κυβέρνηση τού ζητούσε μετά την απελευθέρωση την ταχύτερη διενέργεια εκλογών Συντακτικής Συνέλευσης, η οποία θα έλυνε το πολιτειακό και επιπλέον, να δηλώσει δημοσίως το ανωτέρω το ταχύτερο δυνατόν.[87]

Με την παραίνεση και της βρετανικής Κυβέρνησης ο Γεώργιος Β' προέβη στις 4 Ιουλίου του 1943 στην πρώτη του δήλωση για το πολιτειακό από τον ραδιοφωνικό σταθμό του Καΐρου. Στο μήνυμά του ο βασιλιάς ανέφερε σχετικά με τη διεξαγωγή εκλογών τα εξής:

---

[86] Βλ. τις απαντήσεις Σοφούλη, αρχηγών πολιτικών κομμάτων και Τσουδερού στον Εμμ. Τσουδερό, *Ελληνικές ανωμαλίες στη Μέση Ανατολή,* Αθήνα, Αετός, 1945, σελ. 49-51.

[87] Βλ. το πρακτικό του υπουργικού συμβουλίου της 1ης Ιουλίου 1943, *ο.π.*, σελ. 59. Στο πρακτικό αυτό αναφέρονται (μεταξύ και άλλων θεμάτων, όπως η διοίκηση των απελευθερωμένων ελληνικών εδαφών από το συμμαχικό στρατιωτικό διοικητή) τα εξής:

«Πρακτικόν Υπουργικού Συμβουλίου:

Ι) Άμα ως καταστή δυνατή η επάνοδος της Κυβερνήσεώς μας επί του Εθνικού εδάφους, θέλομεν υποβάλη την παραίτησίν μας εις τον Βασιλέα, δια να σχηματισθή νέα Κυβέρνησις Εθνικής συγκεντρώσεως, με την εντολήν όπως το δυνατόν ταχύτερον ενεργήση εκλογάς Συντακτικής Συνελεύσεως.

ΙΙ) Η Συντακτική Συνέλευσις θα λύση κυριαρχικώς το ζήτημα το πολιτειακόν και εις την απόφασίν της πάντες οφείλουν να υποταχθούν.

ΙΙΙ) Περί των ανωτέρω θα κάμη από τούδε και το δυνατόν ταχύτερον μίαν δημοσίαν δήλωσιν ο Βασιλεύς, προσωπικώς εγγυώμενος ούτω τα ανωτέρω.

……

Τα ανωτέρω συνεζητήθησαν και απεφασίσθησαν εν Υπουργικώ Συμβουλίω παρόντων των υπογραφομένων.

Εν Καΐρω, τη 1η Ιουλίου 1943».

Ακολουθούν οι υπογραφές του προέδρου της Κυβερνήσεως Εμμανουήλ Τσουδερού και των μελών αυτής, Γ. Ρούσσου, Β. Καραπαναγιώτη, Σ. Βενιζέλου, Π. Βούλγαρη, Σ. Δημητρακάκη, Ε. Σοφούλη, Σ. Θεοφανίδη.

Το πλήρες πρακτικό του υπουργικού συμβουλίου δημοσιεύεται και στον Εμμ. Τσουδερό, *Ιστορικό Αρχείο 1941-1944*, τ. Γ1, Αθήνα, Φυτράκης, 1990, σελ. 123.

«Κατά τον παρόντα πόλεμον ημείς οι Έλληνες εδείξαμεν αξιόλογον ενότητα, η οποία είναι ανάγκη να διατηρηθή και πέραν της ημέρας της απελευθερώσεως. Την ημέραν εκείνην, όταν θα έχωμεν απωθήσει τον μισητόν εισβολέαν έξω του εδάφους μας και θα είμεθα κύριοι του οίκου μας, θα κληθήτε να καθορίσετε δια λαϊκής και ελευθέρας ψήφου τους θεσμούς τους οποίους πρέπει να αποκτήση η Ελλάς, με συμπαθή διάθεσιν προς την προοδευτικήν πορείαν των δημοκρατικών αρχών καθ' όλην την βασανισμένην ευρωπαϊκήν Ήπειρον, δια να παίξη ούτω, ελευθέρα από εσωτερικούς περισπασμούς, τον μεγάλον ρόλον της εις τον Μεσογειακόν κόσμον.

Ένας ευφυής λαός με τας ενδόξους παραδόσεις της Ελλάδος δεν μάχεται μόνον δια να επιζήση. Γνωρίζω τα όνειρά σας και τας φροντίδας σας και πράττω παν ό, τι εξαρτάται από εμέ δια την απομάκρυνσιν παντός που δύναται να δικαιολογήση ανησυχίαν εκ μέρους σας. Επί ενός σημείου ιδιαιτέρως θέλω να είμαι σαφής. Εννοώ την ελευθέραν πολιτικήν ζωήν του τόπου μας, δια την οποίαν ενδιαφέρομαι όσον και σεις.

Θα αντιληφθήτε ότι αι προϋποθέσεις δια την ελευθέραν έκφρασιν της λαϊκής θελήσεως δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν μέχρις ότου η Χώρα μας παύση να είναι θέατρον πολέμου.

Συνεφωνήθη συνεπώς ότι, ευθύς ως η ασφάλεια της Χώρας μας είναι πλήρης και αι ανάγκαι των στρατιωτικών επιχειρήσεων το επιτρέψουν, να διεξαχθούν ελεύθεραι και γενικαί εκλογαί δια μίαν Συντακτικήν Συνέλευσιν και σας δηλώνω ότι αι εκλογαί αυταί θα λάβουν χώραν εντός εξαμήνου από της απελευθερώσεως, ως καθώρισεν ήδη η Κυβέρνησίς μου. Έχω την πεποίθησιν ότι ουδείς Έλλην θα ευρεθή όστις να μη σεβασθή, και πρώτος εγώ, τας αποφάσεις της Συντακτικής Συνελεύσεως.

Το καθ' όλας αυτού τας διατάξεις ισχύον σήμερον Σύνταγμα του 1911 θα διατηρηθή μέχρις ότου το ελληνικόν έθνος εκφράση την κυρίαρχον θέλησίν του. Μόλις καταστή δυνατή η μεταφορά της έδρας της Κυβερνήσεως επί Ελληνικού εδάφους, τα μέλη της παρούσης Κυβερνήσεως, ως εδηλώθη ήδη υπό του προέδρου του Υπουργικού Συμβουλίου κ. Τσουδερού, θα υποβάλουν τας παραιτήσεις των εις εμέ, εις τρόπον ώστε να σχηματισθή τότε μία Κυβέρνησις αποτελουμένη από προσωπικότητας, των οποίων η παρουσία θα εγγυάται την ελευθερίαν και την τάξιν των εκλογών».[88]

Ευκόλως εξάγεται το συμπέρασμα, ότι με τη ραδιοφωνική του αυτή δήλωση ο Γεώργιος Β' δεν δεσμευόταν ούτε για δημοψήφισμα ούτε για την επιστροφή του μετά απ' αυτό. Το αντίθετο μάλιστα, θεωρούσε επιβεβλημένη την παρουσία του. Το μόνο που υποσχόταν ήταν η εντός εξαμήνου από την Απελευθέρωση διενέργεια ελεύθερων εκλογών για Συντακτική Συνέλευση, εκμεταλλευόμενος τη διατύπωση της απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου την 1η Ιουλίου, που ανέφερε ότι, μετά την απελευθέρωση, η Κυβέρνηση

[88] Βλ. το κείμενο της ραδιοφωνικής ομιλίας του Γεωργίου Β' στον Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.1, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 197.

Τσουδερού θα παραιτηθεί για να αναλάβει Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, που θα οδηγούσε τη χώρα σε εκλογές για Συντακτική Συνέλευση.[89]

Ο Τσουδερός μετά το μήνυμα του Γεωργίου προέβη σε δηλώσεις στις οποίες έκανε λόγο περί πατριωτικής δηλώσεως του βασιλιά, η οποία θα εκτιμηθεί προσηκόντως απ' όλους τους Έλληνες-άρα κατά συνέπεια και από τα ελληνικά κόμματα- ενώ απηύθυνε τηλεγράφημα στους αρχηγούς των κομμάτων, με το οποίο τους καλούσε να αποδεχθούν τη λύση της Συντακτικής Συνέλευσης, που κατ' εκείνον εμφάνιζε περισσότερα πλεονεκτήματα από το δημοψήφισμα.[90]

Ήταν λοιπόν φανερό ότι τα ελληνικά κόμματα, όπως και οι αντιστασιακές οργανώσεις δεν μπορούσαν να μένουν ικανοποιημένα από μια τέτοια δήλωση, που ούτε διευκρίνιζε το πότε θα επιστρέψει ο βασιλιάς στην Ελλάδα, αλλά ούτε καν έκανε νύξη για διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Συνεπώς, ήταν έτοιμα να επαναφέρουν το θέμα ανά πάσα στιγμή, μέχρι να ικανοποιηθεί το παλλαϊκό αίτημα για μη επιστροφή του βασιλιά χωρίς δημοψήφισμα.[91]

Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι το καθεστωτικό ζήτημα βγήκε εντονότερα στην επιφάνεια σαν ένα σημαντικό πρόβλημα το καλοκαίρι του 1943 με τρόπο που δεν ικανοποιούσε τα ελληνικά πολιτικά κόμματα, αλλά τον βασιλιά Γεώργιο Β' και τη βρετανική Κυβέρνηση. Ήδη ο Γεώργιος Β' ασκούσε ισχυρή πίεση στον Τσώρτσιλ να μην υποχωρήσει στις απαιτήσεις των ελληνικών κομμάτων, στην οποία ο Βρετανός πρωθυπουργός θα «υποκύπτει» μέχρι τα Δεκεμβριανά.[92]

---

[89] Είναι σημαντικό σ' αυτό το σημείο να τονίσουμε τη διαφορά μεταξύ Δημοψηφίσματος και Συντακτικής Συνέλευσης. Με το πρώτο ο λαός αποφασίζει άμεσα αν θέλει βασιλευόμενη ή όχι Δημοκρατία. Με το δεύτερο ο λαός ψηφίζει έμμεσα, με βάση τα προγράμματα των κομμάτων, για να ακολουθήσει μια χρονοβόρα διαδικασία για την ψήφιση νέου Συντάγματος. Εκτός αυτού, ο λαός δεν αποφαίνεται μόνο για το πολιτειακό, αλλά και για άλλα θέματα που άπτονται των καθηκόντων μιας Κυβερνήσεως, όπως οικονομία, γεωργία, παιδεία κτλ.

[90] Βλ. τα κείμενα στον Εμμ. Τσουδερό, *Ελληνικές ανωμαλίες*…, ο.π., Αθήνα, Αετός, 1945, σελ 60-63.

[91] Ο Σοφούλης με επιστολή του στον Τσουδερό αντέδρασε, καθώς η αρχική ευχάριστη έκπληξη από τη δήλωση του βασιλιά ακολουθήθηκε από τις συνοδευτικές λεπτομέρειες, που ανέτρεπαν τις αρχικές εντυπώσεις. Γράφει σχετικά ο Σοφούλης: «Ακόμη περισσότερο δυσχεραίνεται η κατάστασις και έτι μάλλον ευρύνει το χάσμα που μας χωρίζει, όταν, με την μελετωμένην δικτατορικήν συγκρότησιν της κυβερνήσεως συνδυάζεται και η απόφασις του βασιλέως όπως επανέλθη εις την Ελλάδα προ της εκδόσεως της λαϊκής ετυμηγορίας». Βλ. Τσουδερός, *Ιστορικό Αρχείο,* τ.Γ1, Αθήνα, Φυτράκης, 1990, σελ. 125-127.

[92] Ο Τσώρτσιλ, παρά τις πιέσεις που του ασκούνταν ακόμη και από βρετανικές υπηρεσίες σχετικά με την επιστροφή του βασιλιά, παρέμεινε πιστός στη φιλία του με τον Γεώργιο, τον οποίο όμως αναγκάστηκε να εγκαταλείψει μετά την επίσκεψή του στην Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 1944. Τότε αποδέχτηκε τη λύση της αντιβασιλείας Δαμασκηνού, αφού πρώτα πείστηκε για την προσωπικότητά του και απείλησε τον Γεώργιο ότι θα αναγνωρίζεται ως διακεκριμένος ξένος και μόνο, σε περίπτωση που δεν συμφωνούσε κι εκείνος με την προτεινόμενη λύση. Βλ. Γασπαρινάτος, *Απελευθέρωση, Δεκεμβριανά, Βάρκιζα*, τ.2, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 71.

Έτσι, το αίτημα για το δημοψήφισμα και το χρόνο επιστροφής του Γεωργίου Β' μεταφέρθηκε στις συζητήσεις που είχαν οι αντιπροσωπείες των αντιστασιακών οργανώσεων με την εξόριστη Κυβέρνηση και τα παλαιοδημοκρατικά κόμματα στο Κάιρο τον Αύγουστο του 1943. Εκεί το καθεστωτικό, παράλληλα με τη δημιουργία Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, αποτέλεσε κυρίαρχο θέμα στις συζητήσεις και θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

Προσπάθειες για εθνική συνεννόηση

Τον Αύγουστο του 1943 έγινε η πρώτη προσπάθεια για Εθνική συνεννόηση και δημιουργία Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας ανάμεσα σε αντιπροσωπείες των ανταρτικών οργανώσεων, των παλαιοδημοκρατικών κομμάτων και της εξόριστης Κυβέρνησης του Καΐρου.

Η ιδέα για μια τέτοια σύσκεψη είχε την αφετηρία της μερικούς μήνες νωρίτερα και συγκεκριμένα στις 31 Ιανουαρίου του 1943, όπου σε συνάντηση του Γουντχάουζ με 6 εκπροσώπους της Κ.Ε του ΕΑΜ, μεταξύ των οποίων ήταν και οι Ρούσος, Τζήμας και Τσιριμώκος, τέθηκε θέμα από την πλευρά του Τζήμα για οργάνωση μετάβασης μιας αντιπροσωπείας του ΕΑΜ στο Κάιρο για συνεννοήσεις. Ο «Κρις» Γουντχάουζ υποσχέθηκε να μεταφέρει το αίτημα στον Μάιερς και τη SOE Καΐρου, αλλά η βρετανική ανταπόκριση δεν ήταν άμεση.[93]

«Υπεύθυνος» γι' αυτήν την καθυστέρηση μπορεί να θεωρηθεί ο ίδιος ο Μάιερς, που είχε τηλεγραφήσει στις 21 Φεβρουαρίου στη SOE Καΐρου το αίτημα του ΕΑΜ για να πάρει θετική απάντηση στις 13 Μαρτίου από τον Βρετανό υπουργό Μ. Ανατολής και τη SOE. Δεν αποφάσιζε όμως τη δημοσιοποίησή της και την αποστολή αντιπροσωπείας πριν οι διάφορες πλευρές καθίσουν από κοινού στο τραπέζι του διαλόγου και ως ότου υπογραφεί το Σύμφωνο των Εθνικών Ομάδων, που θα διασφάλιζε την ομοψυχία.

Οι κατάλληλες συνθήκες διαμορφώθηκαν μετά τη δημιουργία του Κοινού Γενικού Στρατηγείου των Ανταρτών. Η Βρετανική πλευρά προσμετρώντας τα θετικά μιας σύσκεψης των ελληνικών πολιτικών παραγόντων αποφάσισε την άμεση αποστολή του Μάιερς στο Κάιρο συνοδευόμενου από εκπροσώπους των ανταρτικών οργανώσεων, που η μία μετά την άλλη ζητούσαν και έπαιρναν την άδεια[94] να επιβιβασθούν στο αεροπλάνο που θα κατέφθανε λίγες μέρες αργότερα στο αεροδρόμιο της Νεράιδας, το οποίο είχε αρχίσει να κατασκευάζεται από τις αρχές Ιουλίου[95], για να τους παραλάβει.

---

[93] Βλ. Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.1, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 480.

[94] *Ο.π.*, σελ. 482-483. Στον ίδιο, απόσπασμα από αφήγηση του Μάιερς. «Μόλις ο Ζέρβας έμαθε ότι σκόπευα να επισκεφθώ το Κάιρο σε λίγες μέρες και ότι θα έπαιρνα και τον Εύμαιο (Ανδρέα Τζήμα) μαζί μου, με ρώτησε αν μπορούσε να στείλει κι αυτός τον υποδιοικητή του Κομνηνό Πυρομάγλου. Έστειλα σήμα στο Κάιρο και συμφώνησαν πρόθυμα. Μετά ήρθε η σειρά του Καρτάλη, που ρωτούσε αν μπορούσε να αντιπροσωπεύσει το ΕΚΚΑ στις συνομιλίες της Μέσης Ανατολής για το μέλλον των Ανταρτικών Κινημάτων. Και πάλι το Κάιρο συμφώνησε».

[95] Ο Σαράφης γράφει για το αεροδρόμιο της Νεράιδας, «Από τις αρχές Ιούλη είχεν αρχίσει στο οροπέδιο της Νευρόπολης εργασία για κατασκευή αεροδρομίου και εργάζονταν αρκετοί εργάτες με την επίβλεψη Άγγλων αξιωματικών. Η αγγλική αποστολή πλήρωνε τα

Η αποστολή ξεκίνησε το ταξίδι της το βράδυ της 9ης Αυγούστου και αποτελούταν από τέσσερις εκπροσώπους του ΕΑΜ (Τσιριμώκο, Ρούσο, Τζήμα και Δεσποτόπουλο), έναν του ΕΔΕΣ (Πυρομάγλου) και έναν της ΕΚΚΑ (Καρτάλη). Στις συζητήσεις του Καΐρου συμμετείχαν ακόμη, εκτός από την Κυβέρνηση Τσουδερού και τη ΒΣΑ, ο Γ. Εξηντάρης, ως εκπρόσωπος των παλαιοδημοκρατικών κομμάτων και ο Π. Κανελλόπουλος, ως εκπρόσωπος του Ενωτικού κόμματος.

Η θεματολογία των συζητήσεων της πρώτης αυτής προσπάθειας Εθνικής συνεννόησης μεταφέρεται από τους ίδιους τους πρωταγωνιστές. Κατά τον Πυρομάγλου, εκπρόσωπο του ΕΔΕΣ, «Βασικά θέματα προς συζήτησιν διεγράφοντο: α) Η διεξαγωγή του ένοπλου και πάσης φύσεως αγώνος εναντίον του κατακτητού, εν συνδυασμώ και εν συνεργασία με το Συμμαχικόν Στρατηγείον Μέσης Ανατολής, β) το ελληνικόν πολιτικόν πρόβλημα και, βεβαίως, εις το πρόβλημα αυτό το ζήτημα της επιστροφής του βασιλέως Γεωργίου Β' ήταν το κυριώτερον και το πλέον ακανθώδες».[96]

Πολύ γρήγορα το πολιτειακό όντως θα μετατραπεί σε ακανθώδες ζήτημα. Οι Έλληνες αντιπρόσωποι[97] θα ζητήσουν τη μη επιστροφή του

έξοδα. Ο ΕΛΑΣ είχε αναλάβει την ασφάλεια του αεροδρομίου από Καρδίτσα καθώς και με αντιαεροπορικά όπλα». Βλ. Σαράφης, *Ο ΕΛΑΣ*, Αθήνα, Επικαιρότητα, 1999, σελ. 153. Πρβλ ακόμη: Hamson Dennys, *Με τους Έλληνες στον Γοργοπόταμο*, Αθήνα, Ελληνική Ευρωεκδοτική, χ.χ., σελ. 150. Επίσης, Myers, *Η ελληνική περιπλοκή. Οι Βρεττανοί στην κατεχόμενη Ελλάδα*, Αθήνα, Εξάντας, 1976, σελ. 227-231. Στρογγύλης Απόστολος, *Το αντάρτικο αεροδρόμιο, η μοιραία αερογέφυρα της Εθνικής Αντίστασης*, Αθήνα, Γλάρος, 1988, σελ. 11 επ.

Το αεροδρόμιο βρισκόταν εκεί που σήμερα είναι η τεχνητή λίμνη του Μέγδοβα, η λίμνη Πλαστήρα. Κατασκευάστηκε υπό την επίβλεψη του ταγματάρχη Hamson, στον οποίο ανήκε και η ιδέα.

[96] Βλ. Πυρομάγλου, *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η εποχή του, 1934-1957*, τ.1, (1934-1944), Αθήνα, 1965, σελ. 190-191. Ο Γ. Καρτάλης, *Τα πεπραγμένα 1940-1944*, Αθήνα, 1945, σελ. 6-7, γράφει: «Το πρώτον και βασικόν, να δηλώση ο Βασιλεύς ότι δεν πρόκειται να επανέλθη εις την Ελλάδα πριν εκδηλωθή η επί τούτου θέλησις του Λαού. Το δεύτερον, να διευρυνθεί η Κυβέρνησις δια της συμμετοχής και εκπροσώπων των Οργανώσεων Αντιστάσεως, εγκαθισταμένου μάλιστα κλιμακίου της Κυβερνήσεως εις την ελευθέραν ορεινήν περιοχήν της Ελλάδος». Τέλος ο Κανελλόπουλος, *Ημερολόγιο 31 Μαρτίου 1942- 4 Ιανουαρίου 1945*, εγγραφή της 18/8/'43, Αθήνα, Κέδρος, 1977, σελ. 474, αναφέρει: «Δύο ήταν τα προβλήματα: άμεση κοινή ενέργεια για το πολιτειακό, και πολιτική καί μάλιστα κυβερνητική συνεργασία όλων των κομμάτων και οργανώσεων. Στο πρώτο μείναμε όλοι αμέσως σύμφωνοι… Όσο για το δεύτερο πρόβλημα, θα λυνόταν κι αυτό αμέσως, αν δεν εκήρυσσε ο Εξηντάρης τον εαυτό του αναρμόδιο να το διαπραγματευθεί χωρίς ειδική εξουσιοδότηση των παλαιών κομμάτων».

[97] Στους Έλληνες αντιπροσώπους συμπεριλαμβάνεται ασφαλώς και ο Πυρομάγλου, ο οποίος σύμφωνα με τον Μυριδάκη, *Αγώνες της φυλής – Η Εθνική Αντίσταση*, τ. Α', Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1976, σελ. 301-302, είχε εντολές από τον Ν. Ζέρβα να μην αναμιχθεί σε συζητήσεις για το πολιτειακό, αφού η θέση του Ζέρβα είχε αλλάξει μυστικά από τον Μάρτιο του 1943 με επιστολή που είχε στείλει στον Γεώργιο Β' (πρβλ. γι' αυτό το θέμα πιο πάνω σελ. 44-45, παραπομπή 83). Ο Μυριδάκης *ο.π* δημοσιεύει στη σελ. 347 τηλεγράφημα του Ζέρβα στον Πυρομάγλου με ημερομηνία 1/9/'43 για την παραβίαση των εντολών του, στο

Βασιλιά χωρίς προηγούμενο δημοψήφισμα.[98] Η SOE Καΐρου με το ΣΜΑ, που ήταν γνώστες των ελληνικών πραγμάτων, συνιστούσαν στην αγγλική Κυβέρνηση να βρεθεί λύση στο καθεστωτικό. Η πολιτική όμως του Τσώρτσιλ και του Foreign Office (F.O) ήταν εντελώς διαφορετική, καθώς θεωρούσαν δεδομένη την επιστροφή του Γεωργίου Β' στην Αθήνα μετά την Απελευθέρωση και δεν επρόκειτο να υποχωρήσουν (παρά μόνο, όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων, κατά τα Δεκεμβριανά).

Η ομοψυχία που εκφράστηκε απ' όλους τους Έλληνες εκπροσώπους στο Κάιρο, αλλά και τον πρόεδρο και το υπουργικό συμβούλιο της εξόριστης Κυβέρνησης δύο μέρες αργότερα,[99] ήταν πρωτοφανής για τα τότε δεδομένα. Τη σκυτάλη των εξελίξεων όμως θα αναλάβει στο εξής ο ίδιος ο Βασιλιάς

οποίο αναφέρονται τα εξής: «Αναφέρατε πιθανήν χρονολογίαν αφίξεως. Εκ ποίων λόγων ωρμήθητε υπογράψαντες κοινήν δήλωσιν περί Βασιλέως; Εις ποίον σημείον ευρίσκεται ζήτημα αυτό;»

[98] Οι 6 αντιπρόσωποι των αντιστασιακών οργανώσεων, ο Γ. Εξηντάρης και ο Π. Κανελλόπουλος απηύθυναν στην εξόριστη Κυβέρνηση Τσουδερού την εξής δήλωση:

«Εν Καΐρω τη 17 Αυγούστου 1943

Προς την Α. Εξοχότητα τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Εμμ. Τσουδερόν

Οι υπογεγραμμένοι εκπρόσωποι των υποσημειουμένων κομμάτων και οργανώσεων διεπιστώσαμεν ομοφώνως ότι χάριν της Εθνικής ενότητος, ήτις μόνη διασφαλίζει την ευόδωσιν του εθνικού αγώνος και την ομαλήν εξέλιξην του πολιτικού βίου της Χώρας, παρίσταται ανάγκη να δηλωθή υπευθύνως ότι ο Βασιλεύς δεν θέλει επανέλθει εις την Ελλάδα πριν ή ο λαός αποφανθή επί της μορφής του πολιτεύματος. Την πλήρη εν προκειμένω ομοφωνίαν μας ως εκπροσώπων του μεγίστου μέρους της Ελληνικής κοινής γνώμης εθεωρήσαμεν σκόπιμον να καταστήσωμεν προς υμάς γνωστήν και δι' υμών προς το Υπουργικόν Συμβούλιον.

Επί τούτοις δεχθήτε παρακαλούμεν, Κύριε Πρόεδρε, την έκφρασιν της εξαιρέτου τιμής μεθ' ης διατελούμεν.

Δια τα Κόμματα του Δημοκρατικού Συνασπισμού: Γ. Εξηντάρης

Δια το Εθνικόν Απελευθερωτικόν Μέτωπον (ΕΑΜ): Η. Τσιριμώκος, Π. Ρούσος, Α. Τζήμας, Κ. Δεσποτόπουλος.

Δια το Ενωτικόν Κόμμα :Π. Κανελλόπουλος

Δια τον Εθνικόν Δημοκρατικόν Ελληνικόν Σύνδεσμον (ΕΔΕΣ): Κ. Πυρομάγλου

Δια την Εθνικήν και Κοινωνικήν Απευλευθέρωσιν (ΕΚΚΑ): Γ.Α. Καρτάλης».

Βλ. το κείμενο στον Εμμ. Τσουδερό, *Ελληνικές ανωμαλίες στη Μέση Ανατολή*, Αθήνα, Αετός, 1945, σελ. 64. Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος Ίππος – Η εθνική και πολιτική κρίσις κατά την Κατοχή*, Αθήνα, Δωδώνη, χ.χ., σελ. 117-118. Σ. Γρηγοριάδης, *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος, 1941-1974*, τ. Α', Αθήνα, Καπόπουλος, 1973, σελ. 406.

[99] Σε συνεδρίασή του στις 19 Αυγούστου το Υπουργικό Συμβούλιο ανακοίνωσε μεταξύ άλλων: «Μετά συζήτησιν, τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, λαμβάνοντα υπ' όψιν ότι εξ' όλων των εξ Ελλάδος πληροφοριών εξάγεται ότι η ανωτέρω αίτησις αποτελεί θέλησιν της μεγίστης πλειοψηφίας του Ελληνικού Λαού, ότι η μη επάνοδος του Βασιλέως προ του Δημοψηφίσματος είναι απολύτου χρησιμότητος προς αποφυγήν ταραχών και ενδεχομένως αιματοχυσίας, δηλούν ομοφώνως ότι αι ανωτέρω απόψεις συμπίπτουν και με τας ιδικάς των…».Βλ. το κείμενο στον Τσουδερό, *Ελληνικές ανωμαλίες...,* ο.π.,1945, σελ. 65. Πυρομάγλου, *Η Εθνική Αντίστασις: ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ-ΕΚΚΑ*, Αθήνα, Δωδώνη, 1975, σελ. 118-119. Σ. Γρηγοριάδης, *ο.π.,* σελ. 406-407.

Γεώργιος Β', που θα προσπαθήσει με κάθε τρόπο να αποφύγει νέα δήλωσή του για το καθεστωτικό.

Με τηλεγράφημά του μετά τα μέσα Αυγούστου[100] (όπως τη μεταφέρει ο Εμμ. Τσουδερός) στους Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ, που βρίσκονταν σε σύσκεψη στο Κεμπέκ, ανέφερε μεταξύ άλλων:

«1. Την 4ην Ιουλίου εδήλωσα εις τον λαόν Μου ότι μετά την απελευθέρωσιν της χώρας θα κληθή να δηλώση δι' ελευθέρων εκλογών υπό ποίον πολίτευμα θέλη να ζήση.[101]

……

4. Προσωπικώς επί του παρόντος κλίνω υπέρ της ιδέας να συνεχίσω επί των γραμμών που συνεφωνήσαμεν προτού αναχωρήσω από την Αγγλίαν. Νομίζω ότι θα έπρεπε να επιστρέψω με τον Στρατόν Μου εις την Ελλάδα, έστω και εάν, μετά μικράν παρέλευσιν χρόνου, ανεχώρουν εις το εξωτερικόν, δια να εργασθώ δια τα εθνικά συμφέροντα μεταξύ των Συμμάχων μας, τούτο δε εάν αι μετέπειτα εξελίξεις το υποδείκνυον ως ορθόν».[102]

Στις 26 Αυγούστου ήρθε η πρώτη αντίδραση από τον Τσώρτσιλ, που συμβούλευσε τον Γεώργιο να αποφύγει νεότερη δήλωση περί καθεστωτικού, ενώ με δεύτερο τηλεγράφημά του στις 3 Σεπτεμβρίου, του ανέφερε ότι «όλοι αποβλέπομεν εις την επάνοδόν Σας εν Ελλάδι επί κεφαλής του Στρατού Σας και την αυτόθι παραμονήν Σας, εώς ότου εκφρασθεί η θέλησις του λαού υπό συνθήκας γαλήνης».

Επίσης, τηλεγράφημα έστειλε και ο Αμερικανός πρόεδρος Ρούζβελτ προς τον Γεώργιο, στο οποίο τού αναφέρει μεταξύ άλλων ότι «όλοι οι Έλληνες θα αποδεχθούν το πρόγραμμα που εδηλώθη εις το ραδιοφωνικόν διάγγελμα της Υ. Μεγαλειότητος της 4ης Ιουλίου, ως εγγύησιν ότι θα έχουν την ευκαιρίαν ελευθέρως μετά τον πόλεμον να εκφράσουν τας πολιτικάς των απόψεις όσο το δυνατόν ταχύτερον…».[103] Το κλίμα όμως ανάμεσα στη βρετανική Κυβέρνηση και τις ελληνικές αντιπροσωπείες είχε ήδη διαταραχθεί μετά την επιθυμία των

---

[100] Δεν έχει διευκρινιστεί ποια είναι η ακριβής ημερομηνία του τηλεγραφήματος του Γεωργίου. Ο Myers, *ο.π.,* σελ. 249, υποστηρίζει ότι αυτό εστάλη στις 22 Αυγούστου. Ο Τσουδερός, *ο.π.,* σελ. 67, αναφέρει ότι εστάλη πριν τις 20 Αυγούστου. Ο Πυρομάγλου, *ο.π.*, σελ. 119, υποστηρίζει ότι το τηλεγράφημα εστάλη στις 19 Αυγούστου.

[101] Στις 4 Ιουλίου ο Βασιλιάς Γεώργιος με ραδιοφωνικό του μήνυμα προς τον ελληνικό λαό από τον ραδιοσταθμό του Καΐρου, προέβη σε μια πολυσυζητημένη δήλωση, η οποία αναφέρεται στο καθεστωτικό και τον τρόπο λύσης του μετά την Απελευθέρωση. (Τις σημαντικότερες περικοπές αυτής της δήλωσης βλ. πιο πάνω σελ. 47).

[102] Βλ. το κείμενο σε ελληνική μετάφραση στον Τσουδερό, *Ελληνικές ανωμαλίες στη Μέση Ανατολή*, ο.π., σελ. 66. Πυρομάγλου, *Η Εθνική Αντίστασις…,* ο.π., σελ.119-121. Το αγγλικό κείμενο βλ. στο Foreign Relations, v.IV, 1943, σελ. 143.

[103] Βλ. τα τρία τηλεγραφήματα στον Τσουδερό, *Ιστορικό αρχείο 1941-1944*, τ. Γ1, Αθήνα, Φυτράκης, 1990, σελ. 292, 295 και 302. Το πρώτο τηλεγράφημα του Τσώρτσιλ και το τηλεγράφημα του Ρούζβελτ στον Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος Ίππος- Η εθνική και πολιτική κρίσις κατά την Κατοχή*, Αθήνα, Δωδώνη, χ.χ., σελ 123-124. Ακόμη στο Foreign Relations, v. IV, 1943, σελ.151. Επιπλέον, το πρώτο και δεύτερο τηλεγράφημα του Τσώρτσιλ στον Πιπινέλη Π., *Γεώργιος Β',* Αθήνα, 1951, σελ. 154-155.

για νέα δήλωση του Βασιλιά Γεωργίου Β' για τη μη επιστροφή του. Τελικά, πριν φθάσουν οι απαντήσεις των Τσώρτσιλ και Ρούζβελτ, που εκείνες τις μέρες συνεδρίαζαν στο Κεμπέκ, οι συνομιλίες είχαν «ναυαγήσει».

Στις 21 Αυγούστου ο Κέιζυ, υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου της βρετανικής Κυβέρνησης, ο οποίος έδρευε στο Κάιρο, κι ενώ είχαν προηγηθεί δύο συσκέψεις του με τα μέλη της ελληνικής Κυβέρνησης και με τους εξ' Ελλάδος ελθόντας αντιπροσώπους Αντιστάσεως, «υπέδειξε εις αυτούς (τους απεσταλμένους) ότι η παράτασις της διαμονής των δεν ήτο επιθυμητή και ότι ο Αρχιστράτηγος (Ουίλσον) επρόκειτο να τους συναντήση την επομένην 22 τρέχοντος.

Πράγματι, την Κυριακή 22 τρέχοντος και ώρα 10ην οι απεσταλμένοι συνηντήθησαν μετά του Αρχιστρατήγου, συνεζήτησαν επί μακρόν επί του μέτρου της αναχωρήσεως των, δια την οποίαν ο Αρχιστράτηγος υπήρξε άκαμπτος».[104]

Οι Έλληνες απεσταλμένοι οδηγήθηκαν με βίαιο τρόπο από Άγγλους αξιωματικούς στο αεροδρόμιο του Καΐρου για αναχώρηση. Η Κυβέρνηση Τσουδερού αντέδρασε και σε συνάντηση του ίδιου του Τσουδερού με τον Άγγλο πρεσβευτή Λήπερ επιτεύχθηκε εν τέλει η ανάκληση της διαταγής για την απέλαση.

Η αντιπροσωπεία παρέμεινε τελικά στο Κάιρο μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου, αλλά δεν σημείωσε κάποια επιτυχία στα δύο βασικά της θέματα κατά την εκεί παραμονή της. Ειδικά στο καθεστωτικό, στις 8 Σεπτεμβρίου ο Γεώργιος Β' αποδέχτηκε να προεδρεύσει υπουργικού συμβουλίου. Τελικά μια υποτιθέμενη «ασθένειά» του και η ταυτόχρονη αναχώρησή του για τον Λίβανο ακύρωσαν τη συνάντηση και κατά συνέπεια την πιθανότητα για κάποια νεότερη δήλωσή του, που θα προσδιόριζε την επιστροφή του μετά το δημοψήφισμα.[105]

Παράλληλα με τις συζητήσεις για το καθεστωτικό, όπως ήδη αναφέρθηκε, στην ατζέντα των διαπραγματεύσεων βρισκόταν και το ζήτημα του σχηματισμού Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας. Και αυτές οι συζητήσεις ναυάγησαν, εξαιτίας της άρνησης των μελών της εξόριστης Κυβέρνησης Τσουδερού, αλλά και του εκπροσώπου των δημοκρατικών κομμάτων Γ. Εξηντάρη, ο οποίος επέμενε να μη εισέλθουν στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας οι Αντιστασιακές Οργανώσεις, που δημιουργήθηκαν με αποκλειστικό σκοπό να πολεμήσουν τον εχθρό.[106]

---

[104] Βλ. Myers, *The Antarte Delegation to Cairo*, Λονδίνο, Macmillan, 1975, σελ.154 - 155. Ρούσος, *Η μεγάλη πενταετία (1940-45*), τ. Α', Αθήνα, [3]1982, σελ. 433-435. Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος Ίππος…*,ο.π., σελ. 121.

[105] Βλ. Τσουδερό, *Ελληνικές Ανωμαλίες…, ο.π.*, σελ. 68. Η «ασθένεια» του Γεωργίου είναι από αυτές που χαρακτηρίζονται «διπλωματικές». Πρβλ. Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.1, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 513. Πυρομάγλου, *ο.π.,* σελ. 125. Φλάισερ, *Στέμμα και Σβάστικα – Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τ.1, Αθήνα, Παπαζήσης, χ.χ., σελ. 466.

[106] Ο Κανελλόπουλος, *Ημερολόγιο 31 Μαρτίου 1942 - 4 Ιανουαρίου 1945*, εγγραφή της 3/9/'43, Αθήνα, Κέδρος, 1977, σελ. 480, σημειώνει: «Ο Εξηντάρης, που ήταν μαζί με τον Τσουδερό, πρόσθεσε μάλιστα, ότι κι αν ακόμα ευρυνθεί η κυβέρνηση, η άποψη των

Σύμφωνα πάντως με την αγγλική πλευρά, υπεύθυνη για την αποτυχία των συζητήσεων ήταν η εαμική αντιπροσωπεία και οι απαιτήσεις της, αφενός να υπογράψει νέα δήλωση ο βασιλιάς, αφετέρου δε, να συμμετάσχει στη νέα Κυβέρνηση με τρία υπουργεία, ήτοι τα Εσωτερικών, Αμύνης και Δικαιοσύνης. Κάτι τέτοιο όμως δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται. [107]

Η μη απόφαση για συμπόρευση όλων των ελληνικών πολιτικών και αντιστασιακών δυνάμεων, οδήγησε στη σκέψη ότι η προσθήκη μόνο των Αντιστασιακών οργανώσεων σε μια μελλοντική Πανεθνική Κυβέρνηση δεν μπορούσε να εξυπηρετήσει αυτό το σκοπό και δινόταν μόνο προσωρινή και μερική λύση, που σύντομα θα οδηγούσε σε ανακατατάξεις.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες οι αντιπρόσωποι του ΕΑΜ, του ΕΔΕΣ και της ΕΚΚΑ αναγκάστηκαν να πάρουν το δρόμο της επιστροφής για την «Ελεύθερη Ελλάδα» στις 15 Σεπτεμβρίου. Μαζί τους ταξίδεψαν ο συνταγματάρχης Ευριπίδης Μπακιρτζής (μετέπειτα πρόεδρος της ΠΕΕΑ), ο αρχηγός της αγγλοελληνικής υπηρεσίας πληροφοριών Γιάννης Πελτέκης, ο ίλαρχος Έργκοτ, ο υπίλαρχος Φορντ και δυο Αμερικανοί αξιωματικοί. Είναι η περίοδος που η Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή μετονομάστηκε –μετά και τη συμμετοχή Αμερικανών σ' αυτή- σε Συμμαχική Στρατιωτική Αποστολή (ΣΣΑ).[108]

Για τη σημασία της αποτυχίας της πρώτης προσπάθειας συνομιλιών μεταξύ των ελληνικών πολιτικών παραγόντων έχουν γραφεί αρκετά. Ο εκπρόσωπος της ΕΚΚΑ σ' εκείνες τις συσκέψεις, ο Γ. Καρτάλης αναφέρει: «Ανασκοπούντες σήμερον τα γεγονότα, δυνάμεθα μετά βεβαιότητος να

κομμάτων είναι να εκπροσωπηθούν μόνο τα κόμματα στη νέα κυβέρνηση, και όχι οι οργανώσεις… Οι παλαιοκομματικοί δεν εννοούν εύκολα το μεγάλο αγαθό του ενιαίου μετώπου».

Ο Τσουδερός, *Ελληνικές ανωμαλίες*…, ο.π., σελ. 69, αναφέρει για τη συζήτηση διεύρυνσης της Κυβέρνησής του με εκπροσώπους των ανταρτικών οργανώσεων: «Κατά της προτάσεως ταύτης ετάχθησαν τα μέλη της Κυβερνήσεως και προ παντός ο εν Καΐρω κ. Γ. Εξηντάρης, ως αντιπρόσωπος των δημοκρατικών κομμάτων. Εφ' όσον, λόγω της αρνήσεως αυτής, δεν εγίνετο δυνατή η ευρυτάτη διεύρυνσις, με συμμετοχήν εις την Κυβέρνησιν και των κομμάτων, η προσθήκη μόνον των αντιπροσώπων Αντιστάσεως εις την Κυβέρνησιν δεν θα έλυε παρά μερικώς το ζήτημα».

[107] Βλ. στον Churchill, *Απομνημονεύματα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου*, τ.Ε', βιβλίο 2ο,μετάφρ: Μαρία Μακκά, Αθήνα, Ίκαρος, 1955, σελ. 191. Myers, *The Andarte Delegation* …, ο.π., Λονδίνο, Macmillan, 1975, p. 151. Leeper, *When Greek meets Greek*, Λονδίνο και Τορόντο, Chatto and Nindus, 1950, σελ.32. Wilson Henry, *Eight Years Overseas 1939-1947*, Λονδίνο, Hutchinson –Co, 1951, σελ. 166. Macmillan, *The Blast of War 1939-1945*, Λονδίνο, Macmillan, 1967, σελ. 570. Από την πλευρά τους οι ελληνικές πηγές δεν αναφέρονται σε «ναυάγιο» των συζητήσεων λόγω των απαιτήσεων της εαμικής αντιπροσωπείας. Μάλιστα, η εντολή του Σιάντου προς τον Ρούσο πριν ξεκινήσει η αντιπροσωπεία του ΕΑΜ για το Κάιρο ήταν η συμμετοχή στην κυβέρνηση, έστω και με την ανάληψη ενός υφυπουργείου.

[108] Βλ. Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.1, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ 519. Ακόμη πρβλ Ward Michael, *Greek Assignments, SOE 1943-1948 UNSCOB*, Αθήνα, Lycabettus Press, 1992, σελ. 46-47.

είπωμεν ότι, εάν αι συζητήσεις τότε, εν Αιγύπτω, είχαν φθάσει εις αποτέλεσμα θετικόν –και εάν δεν έφθασαν, υπαίτιοι είναι κατά σειράν ο Βασιλεύς πρώτον και έπειτα η Ελληνική Κυβέρνησις του Καΐρου και τινές των εκεί Άγγλων-, η εξέλιξις των πολιτικών πραγμάτων της Ελλάδος θα είχε λάβει άλλην τροπήν, οίαν π.χ. έλαβεν εν Γαλλία. Και, ούτω, δεν θα είχε συμβεί ούτε εμφύλιος πόλεμος εντός της Ελλάδος κατά διαφόρους περιόδους και περιοχάς, από του Σεπτεμβρίου του 1943 μέχρι του Ιανουαρίου του 1945, ούτε το στασιαστικόν κίνημα της Μέσης Ανατολής τον Απρίλιον του 1944, ούτε και τα υπόλοιπα έκτοτε έκτροπα, των οποίων όλων συνέπεια είναι η σημερινή ανεπάρκεια και ανωμαλία».[109]

[109] Βλ. Καρτάλη Γ., *Τα πεπραγμένα 1940-1944*, Αθήνα, 1945, σελ. 7.

Συνθηκολόγηση Ιταλίας

Σχεδόν ταυτόχρονα με τις ελληνικές προσπάθειες για συνεννόηση και δημιουργία Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας, ένα σημαντικό γεγονός που συντελέστηκε στην Ιταλία επηρέασε καταλυτικά τις εξελίξεις τόσο στην κατεχόμενη Ελλάδα όσο και στα ελεύθερα ελληνικά βουνά.

Στις 3 Σεπτεμβρίου 1943 άρχισε η σταδιακή κατάρρευση του Άξονα με πρώτη την προαναφερόμενη χώρα, όπου η πτώση του Μουσολίνι και η υπογραφή ανακωχής από την Κυβέρνηση Μπαντόλιο επηρέασε τις τύχες του πολέμου σε παγκόσμια κλίμακα.

Τα ιταλικά στρατεύματα άρχισαν να παραδίδονται πανικόβλητα, άλλα στους Γερμανούς και άλλα στις ελληνικές δυνάμεις Αντίστασης, οι οποίες επωφελήθηκαν από το γεγονός και απέκτησαν σύγχρονο οπλισμό.[110] Επίσης, κλήθηκαν οι Ιταλοί στρατιώτες που επιθυμούσαν να συνεχίσουν τον πόλεμο στο πλευρό των Αντιστασιακών οργανώσεων εναντίον των Γερμανών, να ενταχθούν σ' αυτές και να τις ενισχύσουν.

Η ιταλική βασιλική Κυβέρνηση του Μπαντόλιο κήρυξε τον πόλεμο κατά της Γερμανίας στις 13 Οκτωβρίου του 1943 και έγινε κι εκείνη μέρος των Συμμαχικών Δυνάμεων. Σχετική μ' αυτό είναι η κοινή διακήρυξη της Αγγλίας, των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης, που συνέταξε ο Τσώρτσιλ στις αρχές Οκτωβρίου: «Αι κυβερνήσεις της Μεγάλης Βρεταννίας, των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ενώσεως αναγνωρίζουν την θέσιν της ιταλικής κυβερνήσεως, ως καθωρίσθη υπό του στρατάρχου Μπαντόλιο, και αποδέχονται την ενεργόν συνεργασίαν του ιταλικού Έθνους και των ενόπλων δυνάμεων ως συνεμπολέμων εις τον αγώνα κατά της Γερμανίας».[111]

---

[110] Κατά τον Γουντχάουζ, *Το μήλο της έριδος*, Αθήνα, Εξάντας, 1975, σελ. 159 και 247, ο αφοπλισμός της Μεραρχίας Πινερόλο «είχε σαν αποτέλεσμα, ότι προστέθηκαν στον οπλισμό του ΕΛΑΣ δώδεκα χιλιάδες σύγχρονα όπλα και στον πεινασμένο ελληνικό πληθυσμό δώδεκα χιλιάδες απελπισμένοι Ιταλοί».

Ο ΕΛΑΣ απέκτησε σημαντικό οπλισμό και από άλλες ιταλικές δυνάμεις σε Θεσσαλία, Εύβοια, Πελοπόννησο, Ιόνια Νησιά και άλλες περιοχές είτε εθελοντικά είτε μετά από μικροσυγκρούσεις. Βλ. Θανάση Χατζή, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε (εθνικο-απελευθερωτικός αγώνας 1941-45),* τ.2, Αθήνα, Δωρικός, ^{2}1982, σελ. 302-304.

[111] Βλ. Churchill, *Απομνημονεύματα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου*, τ.Ε', βιβλίο 1^{ο}, μετάφραση: Μαρία Μακκά, Αθήνα, Ίκαρος, 1955, σελ. 172.

Σύγκρουση ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ

Παρά τις όποιες προσπάθειες έγιναν στις αρχές του 1943, αλλά και το καλοκαίρι του ίδιου χρόνου, για εθνική συνεννόηση και ομοψυχία, εν τούτοις το φθινόπωρο ξεκίνησαν οι πρώτες σοβαρές διαμάχες μεταξύ του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ, οι οποίες αποτέλεσαν το λεγόμενο «πρώτο γύρο» του εμφυλίου πολέμου, όπως επικράτησε να αναφέρεται αργότερα στην ιστοριογραφία. Οι δύο οργανώσεις επιχειρώντας να εξασφαλίσουν μεγαλύτερες περιοχές δράσης και κατ' επέκταση την κύρια πολιτική επιρροή στο λαό της περιοχής που κατείχαν, επιδόθηκαν σ' έναν διττό αγώνα έναντι στον κατακτητή, αλλά και έναντι στον αντίπαλο αντάρτικο στρατό.[112]

---

[112] Ο Μιχαήλ Ι. Μυριδάκης σε απάντηση που δίνει στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 25/2/1975 ισχυρίζεται ότι υπήρξε συνεργασία ΕΛΑΣ και Γερμανών, διότι ζητήθηκε από τους Γερμανούς και τηρήθηκε από πλευράς ΕΛΑΣ, παράταση της ήδη υπάρχουσας ανακωχής, μέχρι τις 20 Οκτωβρίου. Ο ισχυρισμός στηρίζεται στο εξής. Έγγραφο της VIII Μεραρχίας του ΕΛΑΣ με ημερομηνία 13 Οκτωβρίου 1943, που υπογράφουν οι Πίσπιρης και Βαβέτσος. «… Εζητήθη από Γερμανούς εκ μέρους μας παράτασις εκεχειρίας μέχρι 20ης τρέχοντος, μέχρι της οποίας δεν θα προβήτε εις ουδεμίαν επιθετικήν ενέργειαν κατά αυτών.

Ανεξακρίβωτοι πληροφορίαι φέρουν συλληφθέντα τον Στρατηγόν Νάσην ευρισκόμενον μόνον καθοδόν δι' υπηρεσίαν πρό της ενάρξεως της εκκαθαρίσεως». Βλ. την απάντηση του Μυριδάκη στο ΓΕΣ/ΔΙΣ Τμ. 5/2/ Φακ. 907/Α/11/Ταξιν. 8.

Από διάφορα έγγραφα φαίνεται ότι εκείνες τις ημέρες οι Γερμανοί είχαν ζητήσει ανακωχή από τον ΕΛΑΣ και τον ΕΔΕΣ, πιστεύοντας αρχικά ότι είχε αιχμαλωτιστεί ο Συνταγματάρχης Σάλμιγκερ που ήταν ανηψιός του Γερμανού Στρατάρχη Γκαίρινγκ, διαφορετικά απειλούσαν με αντίποινα και εκτελέσεις, όπως ήδη είχαν κάνει στο χωριό Λυγγιάδες Ιωαννίνων στις 3 Οκτωβρίου, όταν πληροφορήθηκαν πλέον τη δολοφονία του Σάλμιγκερ.

Κατόπιν, λοιπόν, αιτήματος του στρατηγού Λαντς συστάθηκε μία επιτροπή από τους Βλαχλείδη (Δήμαρχο Ιωαννίνων), Αθανασίου (Πρωτοσύγγελο της Μητρόπολης Ιωαννίνων), Δούμα (έμπορο), Μπίκελ (αντιπρόσωπο του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού) και Καραβά (διερμηνέα) που επισκέφθηκε πρώτα τον Ζέρβα στο Γενικό του Αρχηγείο στους Σκιαδάδες Ιωαννίνων στις 4 Οκτωβρίου για να ζητήσει τον αιχμάλωτο Σάλμιγκερ και τη σύναψη ανακωχής. Εκεί, όμως, η Επιτροπή πληροφορήθηκε από τον Αλέκο Παπαδόπουλο ότι είχε δολοφονηθεί. Στο μεταξύ, αφίχθη στους Σκιαδάδες κι άλλος απεσταλμένος των Γερμανών με σκοπό να ενημερώσει την Επιτροπή ότι ανευρέθη νεκρός ο Γερμανός αξιωματικός, αλλά ότι εκείνη θα έπρεπε να επιμείνει στην ανακωχή. Ο Ζέρβας επικαλέστηκε την έγκριση του αιτήματος από το ΣΜΑ.

Λίγο αργότερα η Επιτροπή αναχώρησε για τα Άγναντα Άρτας και την VIII Μεραρχία του ΕΛΑΣ, όπου συνάντησε τον Πίσπιρη, επίσης για να προτείνει τη σύναψη ανακωχής. Ο Πίσπιρης έδωσε τη συγκατάθεσή του για ανακωχή ως τις 14 Οκτωβρίου, ζήτησε, όμως, περαιτέρω οδηγίες από το Γενικό Στρατηγείο του ΕΛΑΣ. Για τα παραπάνω βλ. Αλέκος Παπαδόπουλος, *Μεγαλεία και Θρήνοι…,* ο.π., σελ. 100.

Η αφορμή για να ξεσπάσει η σύγκρουση δόθηκε στις 7 Οκτωβρίου από τις δυνάμεις του ΕΔΕΣ στην περιοχή της Ηπείρου, όπου επιχειρήθηκε παρενόχληση των εκεί δυνάμεων του ΕΛΑΣ.[113] Συγκεκριμένα στο χωριό Τσεπέλοβο του Ζαγορίου Ιωαννίνων τμήματα του ΕΔΕΣ υπό τη διοίκηση του Λυγεράκη επιτέθηκαν και κύκλωσαν δυνάμεις του ΕΛΑΣ απαιτώντας να εκκενώσουν την περιοχή. Σε Μέτσοβο και Δρίσκο έγιναν μικροεπιχειρήσεις που οδήγησαν στη σύλληψη στελέχη του ΕΑΜ Ηπείρου, μεταξύ αυτών και του Ορφέα Βλαχόπουλου (Παντελή-Σίμου Καραγκίτση), μέλος της Κ.Ε του Κ.Κ.Ε και γραμματέα της Πανηπειρωτικής του ΕΑΜ.

Η αντίδραση του ΕΛΑΣ υπήρξε άμεση και στις 9 Οκτωβρίου του 1943 και ώρα 21:35, με την έγκριση του Γ. Σιάντου,[114] δόθηκε από το Γενικό Στρατηγείο προς την VIII Μεραρχία ΕΛΑΣ Ηπείρου η 801 διαταγή, η οποία ανέφερε μεταξύ άλλων, «Ταύτην την στιγμήν πληροφορούμεθα από Μετσοβίτην ότι συνταγματάρχης ΕΔΕΣ Νταούλης προσέβαλε τμήματά μας Γοτίστης-Τσεπελόβου και ήρξατο σύρραξις! στοπ. Λάβετε πάραυτα ενδεδειγμένα μέτρα και αντιμετωπίσατε δραστικώς και άνευ οίκτου εσκεμμένην πολιτικήν ενέργειαν του ΕΔΕΣ κατά του ΕΛΑΣ. Διατάξαμε ενάτην και δεκάτην κινήσουν τμήματα περιοχής Μετσόβου-Γοτίστης-Τσεπελόβου εκκαθάρισιν οριστικήν καταστάσεως. Στοπ. Προσπαθήσατε δραστηρίως

Όπως διαπιστώνεται, και οι δύο οργανώσεις δέχτηκαν να αναστείλουν προσωρινά τα σαμποτάζ, αλλά παράλληλα δόθηκε λαβή να αλληλοκατηγορούνται για το ποια υπέκυψε και ποια όχι.

[113] Βλ. Γασπαρινάτος, *Η Κατοχή*, τ.2, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 14. Ο Woodhouse σημειώνει από την πλευρά του: «Στις 8 Οκτωβρίου, ο ΕΛΑΣ επιτέθηκε κατά μονάδων του ΕΔΕΣ στη Θεσσαλία, επεκτείνοντας παράλληλα την επίθεσή του κατά των οργανώσεων ΕΣ,ΕΟΑ και ΠΑΟ… Στις 10 Οκτωβρίου, έγινε η επίθεση στο αεροδρόμιο της Λάρισας με οικτρή αποτυχία. Στις 12 και 13 Οκτωβρίου οι επιθέσεις του ΕΛΑΣ εναντίον όλων των αντιπάλων του, με εξαίρεση την ΕΚΚΑ, γενικεύθηκαν σε όλη την Ελλάδα και τα υπόλοιπα μέλη του ΕΔΕΣ στο ΚΓΑ τέθηκαν υπό κράτηση». Woodhouse, *Το μήλο της έριδος*, ο.π., σελ. 252.

[114] Βλ. Γρηγόρη Φαράκο, *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία,* ο.π., σελ. 170-171, όπου η έκθεση του Μακρίδη παρουσιάζει το πώς και από ποιους αποφασίστηκε η επίθεση εναντίον του ΕΔΕΣ. Συγκεκριμένα ο Μακρίδης αναφέρει στην έκθεσή του: «1. Ο αγών κατά του ΕΔΕΣ απεφασίσθη εν απουσία εις Μακεδονίαν του στρατιωτικού Αρχηγού υποστρατήγου Σαράφη, υπό των σ. Αθ. Κλάρα και Α. Τζήμα την 9ην Οκτωβρίου, με αφορμήν την σύλληψιν του σ. Σίμου (Καραγκίτση) υπό του ΕΔΕΣ και την κήρυξιν του στρατιωτικού νόμου εις την περιοχήν Μετσόβου υπό του συνταγματάρχου Νταούλη. Διότι, το μεν Γεν. Στρατηγείο εν τω συνόλω του (εις τα 3 δεκαήμερα δελτία των πληροφοριών Οκτωβρίου 1943 σωζόμενα εις το αποκρυβέν αρχείον του Γ. Σ.) ηρμήνευσεν την εκ Ν. προς Β. κίνησιν των Γερμανικών φαλάγγων ως εκκένωσιν της Ελλάδος, παρά τας αντιθέτους οδηγίας της Κ.Ε. Ο δε σ. Αθανάσιος Κλάρας, διότι ενόμισεν ότι δύναται να επιτύχη την υφαρπαγήν του Γ.Α. του ΕΔΕΣ και του προσώπου του Ν. Ζέρβα δια του εις Τζουμέρκα 3/40 Συντάγματος, κατά τρόπον ον είχεν καθορίσει μετά του υπολ/γου Μαλτέζου (Τζουμερκιώτη) καπετάνιου του 3/40 Συν/τος κατά Ιούλιον 1943 (κατά συνημμένην έκθεσιν Ν. Παπασταματιάδη).

2. Η ανάληψις του αγώνος κατά του ΕΔΕΣ ενεκρίθη υπό του σ. Γ. Σιάντου εις τας 10-10-43 με τηλεφώνημά του, αποσταλέν εκ Μαυρολιθαρίου εις Περτούλι, έδραν του Γ.Σ. (κατά συνημμένην έκθεσιν Ν. Παπασταματιάδη)»…

συνδεθείτε τμήματά μας συντονισμόν ενεργειών των. στοπ. Τηρήσατέ μας ενημέρους ανά πάσαν στιγμήν. στοπ. Τύχη Ορφέως αγνοείται»,[115] που ανάγκασε σε σύμπτυξη όλα τα τμήματα του ΕΔΕΣ σε Θεσσαλία, Βάλτο, Ζαγόρι και Περιστέρι, ενώ αιχμαλωτίστηκε ο Αρχηγός Ηπείρου, Άρης Κωνσταντινίδης, που βρισκόταν σε περιοδεία στο Πωγώνι.[116]

Η τελική αντεπίθεση του ΕΛΑΣ πραγματοποιήθηκε τη νύχτα της 16ης προς 17η Οκτωβρίου με σοβαρά αποτελέσματα, αφού ο ΕΔΕΣ περιορίσθηκε μόνο στην Ήπειρο και κυρίως στη Λάκκα Σούλι και το Βουλγαρέλι, όπου και βρισκόταν το αρχηγείο του ΕΔΕΣ και ο Ζέρβας διέθετε σ' εκείνες τις περιοχές ισχυρές δυνάμεις.

Την τετράμηνης διάρκειας σύγκρουση των δύο πλευρών έσπευσαν να εκμεταλλευτούν οι γερμανικές δυνάμεις, ώστε να καταπνίξουν τις αντιστασιακές οργανώσεις στην Ελλάδα. Ο κυριότερος σκοπός τους ήταν να μείνουν απερίσπαστες στα κύρια θέατρα του πολέμου τον χειμώνα και την άνοιξη του '44, οπότε ήταν σε θέση από το φθινόπωρο του 1943 να αναλάβουν μεγάλες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις. Με μια σειρά επιχειρήσεων, λοιπόν, με τις κωδικές ονομασίες Πάνθηρας, Λεοπάρδαλις και Πούμα, προσπάθησαν να ελέγξουν τις κυριότερες οδούς επικοινωνίας, που είχαν χαθεί μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας.[117] Οι επιχειρήσεις αυτές στρέφονταν εναντίον και των δύο αντιστασιακών οργανώσεων και είχαν αφετηρία την Ήπειρο και τη Θεσσαλία.[118]

Η εμφύλια σύγκρουση και η ταυτόχρονη προσπάθεια απόκρουσης των γερμανικών δυνάμεων ανάγκασε τον ισχυρό τότε και υπέρτερο σε δυνάμεις, αλλά και παρασυρμένο από τη γερμανική προπαγάνδα, ΕΛΑΣ, να συμπτυχθεί και να παραμείνει στα δικά του εδάφη, μη συνεχίζοντας τις επιχειρήσεις εναντίον του ΕΔΕΣ, αλλά μόνο εναντίον των Γερμανών.[119]

---

[115] Βλ. την τηλεφωνική διαταγή στον Χατζή, *ο.π.,* τ.2, Αθήνα, Δωρικός, ²1982, σελ. 391-392. Ο Σαράφης, *Ο ΕΛΑΣ*, Αθήνα, Επικαιρότητα, 1999, σελ. 177, αναφέρει ότι η διαταγή για αντεπίθεση δόθηκε από το Γ.Σ του ΕΛΑΣ (Άρη και Σαμαρινιώτη) κατά την απουσία του στην Μακεδονία. Θα πρέπει όμως να θεωρηθεί ότι η διαταγή για αντεπίθεση οφειλόταν και σε πολιτική απόφαση του ΠΓ του ΚΚΕ, που επικύρωσε τη διαταγή μέσω του Σιάντου, ο οποίος ήδη είχε ξεκινήσει για τα ελεύθερα ελληνικά Βουνά.

[116] Αλέξανδρος Παπαδόπουλος, *Απομνημονεύματα-Μεγαλεία και θρήνοι, δόξες και αθλιότητες ενός Αγώνος,* Ιωάννινα, Τυπογραφεία Δούβαλη-Αποστόλου-Πασχάλη, 1976, σελ. 103.

[117] Η γερμανική αυτή εκκαθαριστική επιχείρηση αποτέλεσε το δεύτερο κύκλο μιας σειράς επιχειρήσεων που άρχισαν τον Σεπτέμβριο του 1943 και σαν στόχο στον ελληνικό χώρο είχε την κάλυψη των κενών που άφησε η ανακωχή της Ιταλίας, την αποτροπή της αρπαγής του ιταλικού οπλισμού από τις ελληνικές αντιστασιακές οργανώσεις και την καταδίωξη της Μεραρχίας Πινερόλο, που επρόκειτο να συνθηκολογήσει με τις ελληνικές δυνάμεις Αντίστασης.

[118] Οι επιχειρήσεις ξεκίνησαν στις 17 Οκτωβρίου με ταυτόχρονες επιθέσεις από τα Γιάννινα προς το Μέτσοβο και από τα Τρίκαλα προς την Καλαμπάκα με σκοπό το άνοιγμα του δρόμου Ιωαννίνων-Τρικάλων. Βλ. Σαράφη, *ο.π.*, σελ. 185.

[119] *Ο.π.,* σελ. 186. Ο Σαράφης κατηγορώντας τον ΕΔΕΣ για συνεργασία με τους Γερμανούς, επειδή με προκηρύξεις διαβεβαίωναν τους εδεσίτες ότι δεν πρόκειται να τους

Ο Ανδρέας Τζήμας σε έκθεσή του προς το ΚΚΕ χαρακτηρίζει τη χρονική στιγμή της επίθεσης του ΕΛΑΣ στον ΕΔΕΣ τον Οκτώβριο του 1943 ως «σοβαρό λάθος». «Ένα σοβαρό μας λάθος στα 1943, που άφησε βαρειές συνέπειες και δυσκόλεψε τον αγώνα μας πολύ, ήταν η βεβιασμένη, αμελέτητη έναρξη της επίθεσής μας, επιχειρήσεών μας ενάντια στον Ζέρβα, το μήνα Οκτώβρη (1943). Κι αυτό όχι από την πλευρά, όπως αναφέρεται συνήθως, ότι υποτιμήσαμε τον αντίπαλο. Ο Ζέρβας δεν αντιπροσώπευε μεγάλα πράγματα για μας. Κι αυτό ήταν απόλυτα σωστό. Αλλ' από την πλευρά, ότι υποτιμήσαμε τους Γερμανούς. Και το σπουδαίο είναι ότι το δικό μας στρατιωτικό κέντρο στην Αθήνα, η Κ.Ε του ΕΛΑΣ, είχε απόλυτα σωστή προοπτική, ότι οι Γερμανοί για να είναι απερίσπαστοι στο κύριο ή στα κύρια θέατρα του πολέμου, στη χειμερινή και ανοιξιάτικη περίοδο του 1943-1944, είναι σε θέση και θα αναλάβουν ευρείας έκτασης εκκαθαριστικές επιχειρήσεις εναντίον των ανταρτών σ' όλες τις χώρες. Και τις περίμενε σ' αυτήν ακριβώς την περίοδο, τέλη καλοκαιριού, αρχές φθινοπώρου».[120]

Οι επιθέσεις των Γερμανών συνεχίστηκαν αμείωτες και έφτασαν μέχρι του σημείου να πετύχουν την κατάληψη του Περτουλίου στις 19 Οκτωβρίου, όπου και είχε την έδρα του το Γ.Σ του ΕΛΑΣ, το οποίο μεταφέρθηκε αργότερα στο Κεράσοβο. Οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις συνεχίστηκαν και τις επόμενες μέρες, αλλά δεν πέτυχαν τον αντικειμενικό τους σκοπό, την πλήρη δηλαδή διάλυση του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ. Εκτός αυτού, οι γερμανικές δυνάμεις πλήρωσαν κι εκείνες το βαρύ τίμημα του πολέμου με σημαντικές απώλειες σε έμψυχο υλικό.[121]

πειράξουν, γιατί και οι δύο πολεμούσαν τους εαμοκομμουνιστές, αναφέρει χαρακτηριστικά: «Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση το Γενικό στρατηγείο του ΕΛΑΣ έδοσε διαταγή στα τμήματά του να πάψουν τις επιχειρήσεις κατά του ΕΔΕΣ και να ασχοληθούν αποκλειστικά με τους γερμανούς. Όπου οι εδεσίτες θέλουν να χτυπήσουν τους γερμανούς να συνεργάζονται με αυτούς για κοινό χτύπημα, όπου πάλι οι εδεσίτες συνεργάζονται με τους γερμανούς να χτυπούν και τους δυο». Πρόκειται για τη γνωστή γερμανική προπαγανδιστική τακτική, που με προκηρύξεις που έριχνε στα βουνά, προσπαθούσε να κάμψει το ηθικό της εκάστοτε αντιστασιακής οργάνωσης. Βλ. και την ανακοίνωση του Χ. Φλάισερ με τίτλο, *Η Ναζιστική Προπαγάνδα στην Κατοχή,* στα πρακτικά του συνεδρίου, *Η Ελλάδα 1936-1944, Δικτατορία Κατοχή, Αντίσταση,* Αθήνα, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, [2]1989, Σελ. 367. Το ίδιο συνέβαινε και αντιστρόφως. Για παράδειγμα στα Ιωάννινα κυκλοφόρησε στις 23 Δεκεμβρίου του 1943 προκήρυξη, που προέτρεπε τους πολίτες να πολεμήσουν εναντίον του Ζέρβα. Ο Μπάρνς (στρατιωτικός σύνδεσμος παρά τον Ζέρβα), σε σήμα του στη Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή με αριθμό 570/27 αναφέρει: «Έλαβον από Ζέρβαν αντίτυπον της προκηρύξεως της κυκλοφορειθήσης εις Ιωάννινα την 23 Δεκ. και υπογεγραμμένης υπό του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Το περιεχόμενον παρακινεί ζωηρώς τον λαόν να πολεμήση τον Ζέρβαν και τους οπαδούς του… Υποθέτω από την γελοίαν φύσιν της προκηρύξεως αυτής, ότι πιθανόν να αποτελή Γερμανικήν προπαγάνδαν». ΓΕΣ/ΔΙΣ, Τμ. Χ, Φάκελος 908/Α/4, Ταξινόμησις 8, *Σήματα ΕΔΕΣ, Ανάμεσα σε Βρετανική Σ.Α. παρά τον ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ και το Κάιρο κατά το 1943-1944.*

[120] Γρ. Φαράκος, *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία*, ο.π., σελ. 267.

[121] *Ο.π.,* σελ. 191-192.Ο Σαράφης αναφέρει ότι οι απώλειες της γερμανικής πλευράς σε νεκρούς και τραυματίες ξεπερνούν τις 1.000, ενώ αυτές του ΕΛΑΣ τις 500. Κατά τον

Στις 23 Δεκεμβρίου έγινε η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια από τη συμμαχική αποστολή για ανακωχή μεταξύ ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ. Ο ΕΛΑΣ δεν εξέφρασε αντιρρήσεις, αλλά ζήτησε την έγκριση της Κ.Ε στην Αθήνα.[122] Στις αρχές του Γενάρη του 1944 θα επαναληφθεί η συνάντηση, με την επισήμανση αυτή τη φορά να επισπευσθούν οι διαδικασίες, λόγω της απόφασης του ΣΜΑ για την έναρξη των επιχειρήσεων του σχεδίου «Κιβωτός του Νώε».[123]

Ήδη προς την κατεύθυνση της ανακωχής είχε κινηθεί ο πρωθυπουργός Εμμ. Τσουδερός από τις 21 Δεκεμβρίου του 1943, ο οποίος είχε απευθύνει ραδιοφωνικό μήνυμα για τη συμφιλίωση.[124] Το ενδιαφέρον σημείο είναι ότι σ' αυτήν του τη δήλωση ο τότε Έλληνας πρωθυπουργός είχε συμπαραστάτριες δυνάμεις τη Μ. Βρετανία, τις Η.Π.Α και τη Σοβιετική Ένωση, που προέβησαν σε αντίστοιχες δηλώσεις για τα ελληνικά θέματα[125].

Παρά τις συζητήσεις, όμως, που είχαν ξεκινήσει σχετικά με τη σύναψη ανακωχής ανάμεσα στις δύο πλευρές, στις 4 Ιανουαρίου του 1944 ξεκίνησε νέα επίθεση από τον ΕΔΕΣ, που επιχείρησε να ανακαταλάβει τα εδάφη του

Φλάισερ, *Στέμμα και Σβάστικα-Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, τ.2, Αθήνα, Παπαζήσης, χ.χ., σελ. 241-242, η γερμανική επίθεση του φθινοπώρου του '43 υπήρξε η πιο επιτυχής απέναντι στους αντάρτες και είχε απώλειες που δεν υπερέβαιναν τα 100 άτομα.

[122] Ο Σαράφης, *ο.π.,* σελ. 210, γράφει ότι: «Κατά τις 23 του Δεκέμβρη 1943 η συμμαχική αποστολή ζήτησε να γίνει ανακωχή μεταξύ ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ λόγω εορτών. Απαντήσαμε πως δεν είχαμε καμμία αντίρρηση, αλλά έπρεπε να εγκρίνει η Κεντρική επιτροπή του ΕΛΑΣ. Επειδή δεν είχαμε επαφή ακόμη με ασύρματο παρακαλέσαμε να διαβιβάσουν από το Κάιρο στην Κεντρική Επιτροπή του ΕΛΑΣ στην Αθήνα την πρότασή τους με τη γνώμη μας ότι έπρεπε να γίνει ανακωχή».

[123] Για το σχέδιο «Κιβωτός» πρβλ πιο κάτω, σελ. 69, παραπ. 144.

[124] Σε σήμα του Barnes προς το Κάιρο και τη βρετανική στρατιωτική αποστολή αναφέρεται χαρακτηριστικά η αντίδραση του Ζέρβα στο ραδιοφωνικό μήνυμα του Τσουδερού. «550/22. Από Barnes. Υμ. 706 …Άκουσε ο Ζέρβας Τσουδερό και οι όροι του Ζέρβα δια την συνδιαλλαγήν είναι οι ακόλουθοι:

1) Να παύση ο ΕΛΑΣ να τρομοκρατή τους πολίτας.

2) Τόσον ο ΕΛΑΣ όσον και ο ΕΔΕΣ να εφαρμόζουν πλήρως τας διαταγάς της Μέσης Ανατολής.

3) Τόσον ο ΕΛΑΣ όσον και ο ΕΔΕΣ να εγκαταλείψουν τους πολιτικούς σκοπούς μετά τον πόλεμο.

4) Μόνον ο ΕΔΕΣ να ελέγχη και να είναι εντελώς υπεύθυνος δι' όλας τα περιφερείας της Ηπείρου μέχρι του ποταμού Αχελώου, του Βάλτου και του Αγρινίου. Μόνον ο ΕΛΑΣ να αναλάβη το υπόλοιπον της Ελλάδος». Βλ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Τμ. Χ, Φάκελος 908/Α/4, Ταξινόμ. 8, *Σήματα ΕΔΕΣ, Ανάμεσα σε Βρετανική Σ.Α*…, ο.π

[125] Ο Γρ. Φαράκος, *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία*, ο.π., σελ. 312, δημοσιεύει ένα κρυπτογραφικό τηλεγράφημα του Έλληνα πρεσβευτή της Μόσχας της 7/1/1944 που αποδεικνύει και τη θέληση της Μόσχας για την ένωση όλων των ανταρτών προκειμένης της απόκρουσης των Γερμανών κατακτητών. «Αντεπίτροπος Εξωτερικών (Κόρνετσουκ) μοι απήντησε καταφατικώς εννοών ότι… … ότι η Σοβιετική Κυβέρνησις είναι υπέρ ενώσεως απάντων ανταρτών κατά Γερμανού κατακτητού. Άλλωστε μετά την έκκλησιν ραδιοφωνικού σταθμού Μόσχας το ζήτημα δεν παρουσιάζει ουδεμίαν δυσχέρειαν». Βλ. και αρχεία ΥΠ.ΕΞ., 1944, ντοσιέ 11, φάκελος 11.4.

εντεύθεν του Αχελώου.[126] Την αρχική υποχώρηση των τμημάτων του ΕΛΑΣ ακολούθησε η αντεπίθεσή τους της 26ης Ιανουαρίου υπό την αρχηγία του Άρη Βελουχιώτη. Αρχικά, οι δυνάμεις του Ζέρβα, κατόπιν παράκλησης του ΣΜΑ, είχαν διαταχθεί από τον ίδιο να παύσουν τις επιχειρήσεις, όπως θα τις σταματούσαν και οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ, προκειμένου να επιτευχθεί η ανακωχή. Η διαταγή δόθηκε στις 23:00 της 25ης Ιανουαρίου και μάλιστα τα διελθόντα τμήματα τον Αχελώο θα έπρεπε να επιστρέψουν στις πρότερες θέσεις τους. Η αποχώρηση των τμημάτων του Ζέρβα ξεκίνησε στις 7 το πρωί της επόμενης μέρας.[127] Δεδομένης, όμως, της επίθεσης του ΕΛΑΣ, οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση, μέχρι τις 28 Ιανουαρίου, όπου ο ΕΔΕΣ έμεινε με μηδαμινά πυρομαχικά και κινδύνευσε ακόμη και με διάλυση.[128]

Η άφιξη του Σιάντου στο Γ.Σ του ΕΛΑΣ από τις 23 Ιανουαρίου απέτρεψε ως ένα σημείο αυτό το ενδεχόμενο, αφού αυτή συνδεόταν, εκτός των άλλων και με τη συμφωνία του ΕΛΑΣ για ανακωχή.[129] Οι νέες επιθέσεις οφείλονταν στο γεγονός ότι ο Βελουχιώτης δεν συμμορφώθηκε απολύτως στην εντολή για παύση των εχθροπραξιών και άδραξε κάθε ευκαιρία για τον, όσο το δυνατόν, μεγαλύτερο γεωγραφικό περιορισμό του ΕΔΕΣ, ώστε να προκύψουν

---

[126] Βλ. για τη διαταγή του Ζέρβα για επίθεση του ΕΔΕΣ εναντίον του ΕΛΑΣ στον Μυριδάκη, *Αγώνες της φυλής-Η Εθνική Αντίσταση*, τ.2, Αθήνα, Σιδέρης, 1976, σελ. 72-73. Για την έναρξη της νέας επίθεσης του ΕΔΕΣ και την αντεπίθεση του ΕΛΑΣ βλ. και Σαράφη, *ο.π.,* σελ. 212. Ο Ζέρβας σε επιστολή του στις 2-2-1944 στον καθηγητή Λεωνίδα Ζέρβα (είχε το ψευδώνυμο Πολύβιος), το οποίο αναδημοσιεύει ο Κώστας Ιωάννου σημειώνει για την επίθεση της 4ης Ιανουαρίου: «Από 4ης Ιανουαρίου κυνηγώντας τους Εαμίτες τους πέταξα πέρα από τον Αχελώο. Την 24-1 διάβηκα και τον Αχελώο». Κώστας Ε. Ιωάννου, *Η αλήθεια από τον Άρη*, Αθήνα, Εταιρεία Μελέτης Ελληνικής Ιστορίας, 4χ.χ, σελ. 104-105.

[127] Κώστας Ε. Ιωάννου, *ο.π.,* σελ. 105-106.

[128] Σύμφωνα με τον Η. Πετιμεζά, *Εθνική Αντίσταση και Κοινωνική Επανάσταση. Ζέρβας και ΕΑΜ. Ο αγώνας 1941-44 βάσει των αρχείων της αντιστασιακής ομάδας «Νικήτας»*, Αθήνα, 1991, σελ 396-397 και 401, ο ίδιος έλαβε επιστολή από τον Ζέρβα που του έκανε λόγο για έλλειψη πυρομαχικών και αναγκαστική υποχώρηση. Σε άλλη επιστολή του στον Πετιμεζά στις 15 Ιανουαρίου 1944 ο Ζέρβας αναφέρει ότι 6 αεροπλάνα έκαναν ρίψεις εφοδίων, που τον καθησύχασαν.

[129] Ο Σιάντος έφτασε στην περιοχή της VIII Μεραρχίας του ΕΛΑΣ στις 23 Ιανουαρίου και τηλεφώνησε στο Γ.Σ να σταματήσουν η επιστράτευση και η συγκέντρωση περισσότερων δυνάμεων, γιατί αντίληψη των Κεντρικών Επιτροπών του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ ήταν να γίνει ανακωχή και διαπραγματεύσεις. Βλ. Σαράφη, *ο.π.,* σελ. 215. Υπάρχει, βέβαια, η Γενική Έκθεση του Άρη Βελουχιώτη ως επικεφαλής του Κλιμακίου Γενικού Στρατηγείου του ΕΛΑΣ Ηπείρου-Δυτ. Στερεάς προς το Γ.Σ. του ΕΛΑΣ, για την εκστρατεία εναντίον του ΕΔΕΣ, η οποία αναδημοσιεύεται στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» της Τρίτης 5 Οκτωβρίου 1982. Η εφημερίδα τιτλοφορεί την έκθεση: «Η απαγορευμένη Ιστορία της Αντίστασης - Πως διέταξε ο Σιάντος τη σύγκρουση με τον ΕΔΕΣ - Η έκθεση του Άρη για την εκστρατεία».

περισσότερα οφέλη για τον ΕΛΑΣ κατά τη συζήτηση των όρων μιας ενδεχόμενης συμφωνίας.[130]

Η τετράμηνη αυτή σύγκρουση ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ αποτέλεσε τον λεγόμενο πρώτο γύρο του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα. Ο Ζέρβας από την πλευρά του θεώρησε ως νίκη του τη σύγκρουση αυτή και σε έκθεσή του προς το υπουργείο Στρατιωτικών στις 19/2/1949 υποστήριζε ότι η Ελλάδα σώθηκε από τον κομμουνιστικό κίνδυνο που θα προέκυπτε σε περίπτωση διάλυσης των ΕΟΕΑ.[131]

Η περίοδος της πολεμικής σύγκρουσης ΕΑΜ-ΕΔΕΣ δεν περιορίζεται στο χρονικό διάστημα από το φθινόπωρο του '43 ως τον Φεβρουάριο του '44, οπότε και υπήρξε η προσωρινή ανακωχή της συμφωνίας της Πλάκας. Οι εμφυλιοπολεμικές εκκαθαρίσεις συνεχίστηκαν μέχρι τη μεταδεκεμβριανή εποχή, με σημαντικότερους σταθμούς τη διάλυση της ΕΚΚΑ από τον ΕΛΑΣ τον Απρίλιο του 1944, τη διάλυση και την εκδίωξη του ΕΔΕΣ από την Ήπειρο στις 16 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, όπου με μια ανεξήγητη απόφαση το Γ.Σ. του ΕΛΑΣ –με βάση την αποστολή του, που οριζόταν με την 76/6.12.44 Α.Π της Κ.Ε του ΕΛΑΣ- διέτασσε τις Ι, VIII και IX Μεραρχίες για στρατιωτική ενέργεια εναντίον του Ζέρβα στην Ήπειρο, παράλληλα με τις μάχες που διεξάγονταν στην Αθήνα. Στη σύγκρουση αυτή, ο ΕΛΑΣ πέτυχε τη γρήγορη και εύκολη συντριβή του ΕΔΕΣ μέσα σε τρεις μέρες, παρά τις αρχικές προβλέψεις των επιτελών του που προέβλεπαν τουλάχιστον δεκαήμερη μάχη. Στις 22 Δεκεμβρίου καταλήφθηκε η Άρτα και στις 23 τα Ιωάννινα. Το κύριο σώμα του ΕΔΕΣ αποχώρησε από την Πρέβεζα με βρετανικά πλοία για την

---

[130] Την αδιαλλαξία του Άρη επιβεβαιώνει ένα ακόμα σήμα του Μπαρνς προς το Κάιρο. Σήμα 64/8, Μέρος Ι: Από Barnes. Υμέτερον Αρ. 37. Ηδυνάμεθα να σταματήσωμεν τον Ζέρβαν να μάχεται μετά του ΕΛΑΣ δια μίας λέξεως. Θα υπακούση εις τας διαταγάς ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ απεριορίστως. Δυστυχώς ο ΕΛΑΣ υπό τον ΑΡΗΝ, δεν υπολογίζει τάς διαταγάς μας και επανειλημμένως ηθέτησεν υποσχέσεις του προς ημάς. Εφ' όσον ο ΑΡΗΣ θα κρατή τα ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ οι δυνάμεις του ΖΕΡΒΑ δυνατόν να υποστούν πλήρη διάλυσιν εάν οι Ούννοι επιτεθούν κατά μάζαν, καθώς ο ΑΡΗΣ θα εκμεταλλευθή τούτον ως και πρότερον. Ο ΖΕΡΒΑΣ ανέφερεν ότι ο ΕΛΑΣ προετοίμαζεν ετέραν επίθεσιν και εκτύπησε πρώτος. Εάν θα έχωμεν τμήματα του ΕΔΕΣ πρέπει να έχουν τα ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ ως βάσιν. Είμαι βέβαιος ότι ο ΑΡΗΣ δεν θα δεχθή ηρέμως να εκκενώση τα ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ δια τον ΖΕΡΒΑΝ και εν τω μεταξύ οι ΟΥΝΝΟΙ θα επιτεθούν δίδοντες εις τον ΑΡΗΝ μίαν ευκαιρίαν.

Μέρος ΙΙ: Ο ΑΡΗΣ μεγαλοφώνως πρεσβεύει ότι ο πρώτος του εχθρός είναι ο ΖΕΡΒΑΣ και έπονται οι ΟΥΝΝΟΙ. Ήτο πάντοτε βιαίως εναντίον οιασδήποτε συμφιλιώσεως μετά του ΖΕΡΒΑ και προφανώς δεν μετέβαλεν απόψεις». ΓΕΣ/ΔΙΣ, Τμ. Χ Φάκελος 908/Α/4. Ταξινόμησις 8, *Σήματα ΕΔΕΣ, Ανάμεσα σε Βρετανική Σ.Α*…, ο.π.

[131] Ο Μυριδάκης, *Οι 4 γύροι του ΚΚΕ –Ο ΕΔΕΣ και οι Άγγλοι*, Αθήνα, Εκδόσεις Σμπίλιας «Το Οικονομικό», 1988, σελ. 267, παραθέτει αυτή την έκθεση, η οποία καταλήγει: «Αποτέλεσμα της ωραίας εκείνης πάλης μας υπήρξε το να μείνη η Ελλάς εις τας χείρας των Ελλήνων. Αν τότε οι Ε.Ο.Ε.Α. υπό τον στρατηγόν Ζέρβαν υπέκυπταν, όπως είχαν υποκύψει παντού της Ελλάδος αι υπάρχουσαι τοιαύται, τότε η Ελλάς θα εγένετο κομμουνιστική και ο Άρης Βελουχιώτης θα ήτο ο Τίτο της. Και ούτω έκτοτε παραμένομεν η μόνη σοβαρά Εθνική Δύναμις».

Κέρκυρα.[132] Υπήρξαν, ακόμη, σε επίπεδο πολεμικών συγκρούσεων δύο από τις μεγαλύτερες σφαγές που εκτυλίχθηκαν στην Ήπειρο, στην Παργινόσκαλα τον Σεπτέμβριο του 1944 από τμήματα του ΕΔΕΣ και στο Νταλαμάνι τον Ιανουάριο του 1945 από τμήματα του ΕΛΑΣ.

Τα αίτια που οδήγησαν στις εκάστοτε εμφυλιοπολεμικές συγκρούσεις δεν μπορεί να τα αναζητήσει κανείς μόνο στις διαφορετικές πολιτικές και ιδεολογίες που ακολουθούσαν οι Αντιστασιακές Οργανώσεις. Θα πρέπει κανείς να τα αναζητήσει και στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας, στις προσωπικές διαμάχες, στις βεντέτες που ξέσπασαν μέσα στις ίδιες τις Κατοχικές κοινωνίες ή στην εκμετάλλευση κάποιων κοινωνικών ομάδων ή περιοχών από τους μαυραγορίτες, τουλάχιστον για την περίοδο μέχρι τη Συμφωνία της Βάρκιζας.

Ωστόσο, δεν έλειψαν και οι πολιτικές εντάσεις, τις οποίες υπέσκαψε και η βρετανική πλευρά. Μερικά από τα κυριότερα σημεία πολιτικής τριβής του ΕΑΜ με τους Βρετανούς, την εξόριστη Κυβέρνηση και τις λοιπές Αντιστασιακές οργανώσεις, θα αρκεστούμε απλά να τα συνοψίσουμε α)στο ιδιαίτερο ενδιαφέρον που έδειξαν οι Άγγλοι στην κατεχόμενη Ελλάδα για τον ανεφοδιασμό και την οικονομική ενίσχυση του ΕΔΕΣ, β) στην υποστήριξη που παρείχαν στη νόμιμη ελληνική Κυβέρνηση που παρέμενε στο Κάιρο, την οποία το ΕΑΜ συνέχισε να αμφισβητεί και εμπράκτως με την ίδρυση της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ) τον Μάρτιο του 1944, γ) στην υποστήριξη που προσέφερε στον βασιλιά Γεώργιο Β', για την επιστροφή του οποίου το ΕΑΜ ζητούσε την προηγούμενη διεξαγωγή δημοψηφίσματος και δ) στη συμμετοχή μελών της Αριστεράς σε μια Πανεθνική Κυβέρνηση μετά την Απελευθέρωση.

[132] Έχουν ειπωθεί πολλά για την εύκολη νίκη του ΕΛΑΣ επί του ΕΔΕΣ. Μια εκδοχή είναι ότι ο ΕΔΕΣ προετοιμαζόταν ήδη για τον αφοπλισμό του με βάση τις διαταγές του Σκόμπυ και επομένως δεν διέθετε τον απαραίτητο οπλισμό για να αντιπαρατεθεί με μία άλλη δύναμη. Άλλη εκδοχή ήταν, ότι δεν είχε εκείνη τη δεδομένη στιγμή τη βρετανική βοήθεια, ενώ τρίτη εκδοχή ήταν το μειωμένο λαϊκό έρεισμα του ΕΔΕΣ μετά τη διάσπασή του το φθινόπωρο του 1943 σε ΕΔΕΣ του βουνού και σε ΕΔΕΣ Αθηνών, όπου η δεύτερη αυτή οργάνωση είχε κατηγορηθεί ως προδοτική.

Η συμφωνία Μυροφύλλου-Πλάκας

Μετά τις δηλώσεις και παρεμβάσεις του Στρατηγείου Μέσης Ανατολής, της εξόριστης Κυβέρνησης του Καΐρου και των Συμμάχων, οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές οδηγήθηκαν σε προσωρινή ανακωχή από τις 4 Φεβρουαρίου και σε προγραμματισμένη σύσκεψη στο χωριό Μυρόφυλλο στις 12 Φεβρουαρίου του 1944.

Στην πρώτη συνεδρίαση, που διεξήχθη τελικά στις 15 Φεβρουαρίου, έλαβαν μέρος:

ΕΑΜ/ΕΛΑΣ: υποστράτηγος Στέφανος Σαράφης, Πέτρος Ρούσος, μέλος του Π.Γ του ΚΚΕ, γραμματέας ο Χαράλαμπος Κλάρας (αδελφός του Άρη Βελουχιώτη).

ΕΔΕΣ: Κομνηνός Πυρομάγλου, αντισυνταγματάρχης Πέτρος Νικολόπουλος, γραμματέας ο υπολοχαγός Ν. Βεργέτης.

ΕΚΚΑ: Γεώργιος Καρτάλης, συνταγματάρχης Δημήτριος Ψαρρός, γραμματέας ταγματάρχης Σ. Δούκας.

Κυβέρνηση Καΐρου: Συνταγματάρχης Κρις Γουντχάουζ.[133]

Στρατηγείο Μέσης Ανατολής: Συνταγματάρχης Κρις Γουντχάουζ και ταγματάρχης G.K Wines.

Ως βασικό της θέμα η σύσκεψη στο Μυρόφυλλο είχε την ενοποίηση όλων των ανταρτικών δυνάμεων σε έναν ενιαίο εθνικό στρατό. Ως επιμέρους ζητήματα τέθηκαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων το όνομα του αρχηγού του ενιαίου ή ενωμένου στρατού, η σύνθεση του νέου στρατού, ακόμη και η δυνατότητα δημιουργίας Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας με έδρα τα βουνά, μετά από πρόταση του ΕΛΑΣ.[134]

Της σύσκεψης προήδρευε με τη σύμφωνη γνώμη όλων των πλευρών ο Γεώργιος Καρτάλης, ενώ πριν ξεκινήσει η ουσιαστική συζήτηση ο ΕΛΑΣ απαίτησε να αποκηρύξει ο ΕΔΕΣ τα στελέχη του που συνεργάστηκαν με τον κατακτητή και τα Τάγματα Ασφαλείας. Πριν την έναρξη των συζητήσεων και συγκεκριμένα στις 10 Φεβρουαρίου, το Γενικό Αρχηγείο του ΕΔΕΣ κατέθεσε

---

[133] Ο Κρις Γουντχάουζ είχε ήδη οριστεί από τον πρωθυπουργό Εμμ. Τσουδερό εκπρόσωπος της εξόριστης Κυβέρνησης του Καΐρου και όλων των ελληνικών υπηρεσιών της Μ. Ανατολής στις ανταρτικές οργανώσεις, από τα Χριστούγεννα του 1943. Βλ. γι' αυτό στον Γρηγοριάδη Σ., *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος*, τ.2, Αθήνα, Καπόπουλος, 1973, σελ. 147.

[134] Βλ. για την θεματολογία της σύσκεψης στον Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος Ίππος – Η εθνική και πολιτική κρίσις κατά την Κατοχή*, Αθήνα, Δωδώνη, χ.χ., σελ. 162, Ακόμη, Καρτάλης Γ., *Τα πεπραγμένα 1940-1944*, Αθήνα, 1945, σελ 10, όπου συνοπτικά αναφέρει ότι τα θέματα της συζήτησης ήταν η αντιμετώπιση του κυβερνητικού ζητήματος, η ανώτατη διοίκηση των ανταρτικών δυνάμεων και η συγχώνευση των ανταρτών.

δήλωση αποκηρύξεως με αριθμό πρωτοκόλλου 1036 του δικηγόρου Ηλία Σταματόπουλου, του συνταγματάρχη Απόστολου Παπαγεωργίου του συνταγματάρχη Χαράλαμπου Παπαπαθανασόπουλου, του μέλους της Κ.Ε του ΕΔΕΣ Στηλιανίδη και του ιδιώτη Μαυρίδη.[135] Η αντιπροσωπεία του ΕΛΑΣ ζήτησε να συμπληρωθεί η δήλωση και να συμπεριλάβει κάθε ηγετικό στέλεχος ή μέλος που συνεργάστηκε με την Κυβέρνηση Ράλλη ή τους Γερμανούς. Ο ΕΔΕΣ έκανε δεκτό το αίτημα και προχώρησε σε συμπληρωματική δήλωση,[136] ενώ αργότερα ο ΕΛΑΣ πρότεινε προς όλες τις αντιπροσωπείες να υπογραφεί απ' όλους δήλωση αποκηρύξεως των Ταγμάτων Ασφαλείας, η οποία περιλάμβανε το εξής κείμενο: «Αι υπογεγραμμέναι οργανώσεις ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, του ΕΔΕΣ, της ΕΚΚΑ, η ελληνική στρατιωτική διοίκησις Αιγύπτου, η Συμμαχική αποστολή εν Ελλάδι δια των εντεταλμένων αντιπροσώπων των δηλούν και διακηρύσσουν τα κάτωθι: 1) … 2) Θεωρούν όλους όσοι κατετάγησαν εις τα οργανωθέντα υπό της κυβερνήσεως Ράλλη, εξοπλισθέντα και καθοδηγούμενα υπό των κατακτητών σώματα ειδικής ασφαλείας, τάγματα ευζώνων και χωροφυλακήν και παν άλλο παρόμοιον δημιούργημα των κατακτητών και του Ράλλη, ως εχθρούς του έθνους, εγκληματίας πολέμου, υπολόγους εις αυτό δια πράξεις προδοσίας 3) Καλούν τους ανήκοντας εις τα άνω σώματα ν' αποχωρήσουν αμέσως από αυτά. Ουδεμία δικαιολογία οιασδήποτε φύσεως μετά την παρούσαν ειδοποίησιν ισχύει…».[137]

Στα θέματα που συζητήθηκαν παρουσιάστηκαν πολλές διαφωνίες και πρώτα-πρώτα στη σύνθεση του νέου στρατού. Ο ΕΛΑΣ πρότεινε σχηματισμό μεικτών ομάδων απ' όλες τις ανταρτικές οργανώσεις και σε όλο το φάσμα της ιεραρχίας από την ομάδα μάχης μέχρι την μεραρχία. Πρότεινε επίσης και κοινή διοίκηση. Η ΕΚΚΑ δεχόταν αυτό το σχέδιο με την προϋπόθεση ότι η συγχώνευση θα γινόταν από το σύνταγμα και πάνω, ενώ προτιμούσε τη λύση αρχιστρατήγου ή εν ανάγκη τη διοίκηση από επιτροπή στην οποία δεν θα υπήρχε πλειοψηφία του ΕΛΑΣ. Τέλος, ο ΕΔΕΣ δεν δεχόταν ανάμειξη των ομάδων, αλλά διοίκηση των ανταρτικών σχηματισμών από αρχιστράτηγο κοινής εμπιστοσύνης.[138]

Ακόμη, διάσταση απόψεων παρατηρήθηκε και στο πρόσωπο του αρχιστρατήγου του κοινού στρατού. Προτάθηκαν από τον ΕΛΑΣ ο στρατηγός Σαράφης ή ο υποστράτηγος Μάντακας ή ο αντιστράτηγος Σαρηγιάννης. Ο

---

[135] Αρχείο Υποστράτηγου Σ. Δούκα, *Συνδιάσκεψις δια κατάπαυσιν εχθροπραξιών ΕΔΕΣ-ΕΛΑΣ, Οκτώβριος 1943-29 Φεβρουαρίου 1944*, ΑΣ/ΔΙΣ, Τμήμα 5, Φακ. 907/Θ/1, Ταξιν. 8, σελ. 91.

[136] *Ο.π.*, σελ 347. «Επιβεβαιούντες τας κατά καιρούς γενομένας δηλώσεις μας δι' ων κατεδικάζομεν ως προδοτικήν την στάσιν ωρισμένων πρώην μελών του ΕΔΕΣ Αθηνών,…» κτλ.

[137] Βλ. ολόκληρο το κείμενο της δήλωσης στον Σαράφη, *ο.π.,* σελ. 225. Η υπογραφή της δήλωσης έγινε στις 19 Φεβρουαρίου 1944.

[138] Βλ. τις προτάσεις των οργανώσεων, *ο.π.,* σελ. 226-227. ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ.5, Φακ. 907/Θ/1, Ταξιν.8, Φύλλα 374.

ΕΔΕΣ πρότεινε τους αντιστράτηγους Πέτσα, Σουμπασάκο και Κωτούλα.[139] Η ΕΚΚΑ τους αντιστράτηγους Οθωναίο, Μανέτα και τον υποστράτηγο Δρομάζο. Τέλος, ο Γουντχάουζ πρότεινε τον υποστράτηγο Μπακιρτζή[140], που τότε ανήκε στην ΕΚΚΑ. Αποτέλεσμα ήταν να υπάρξει τεράστιο χάσμα ανάμεσα στις εμπλεκόμενες πλευρές.[141]

Η διαφωνία οδήγησε και σ' ένα ακόμη αδιέξοδο, στο αν δηλαδή η συζήτηση γινόταν για ενωμένο ή ενιαίο στρατό, καθώς προέκυψε πρόβλημα στη μετάφραση της αγγλικής λέξης «united», η οποία ερμηνευόταν κατά το δοκούν.[142]

Πλέον οι συζητήσεις είχαν βαλτώσει. Οι αντιπροσωπείες δεν έβρισκαν κανένα κοινό σημείο αναφοράς και ορθωνόταν ξανά ορατό το φάσμα της επανάληψης των εμφύλιων εχθροπραξιών.

Μπροστά σ' αυτόν τον κίνδυνο ο Πυρομάγλου πρότεινε άμεση συνάντηση Άρη και Ζέρβα, στην οποία θα ζητούσαν να συμμετάσχουν τόσο η συμμαχική αντιπροσωπεία όσο και η ΕΚΚΑ. Η νέα σύσκεψη ορίστηκε για τις 27 Φεβρουαρίου στην Πλάκα. Κανένα από τα βασικά ζητήματα δεν

---

[139] Σε κρυπτογράφημα της αντιπροσωπείας του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ στις 27 Φεβρουαρίου 1944 με αριθμό 73 αναφέρονται: «ΕΔΕΣ δέχεται Οθωναίο, αντιτίθεται με Μπακιρτζή και προτείνει δεύτερο υποψήφιο τον Ψαρρό.

ΕΑΜ αντιτίθεται με προτάσεις ΕΔΕΣ για Σουμπασάκο, Πέτσα, Κωτούλα και Ψαρρό. Δέχεται να ερωτηθεί αν θέλει να αναλάβει ο Οθωναίος». Στο ίδιο κρυπτογράφημα γίνεται λόγος για την πλειοψηφία στο κοινό στρατηγείο με την πρόταση των άλλων οργανώσεων να είναι 3 αντιπρόσωποι από το ΕΑΜ, 2 από τον ΕΔΕΣ και 2 από την ΕΚΚΑ. Βλ. ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ. 5, Φακ. 907/Θ/1, Ταξιν. 8, *Συνδιάσκεψις δια κατάπαυσιν εχθροπραξιών ΕΛΙΕΣ-ΕΛΑΣ, Οκτώβριος 1943-29 Φεβρουάριος 1944, Εκ του αρχείου Υποστρατήγου Σ. Δούκα,* σελ. 307.

[140] Σε κρυπτογραφικό της μήνυμα η αντιπροσωπεία του ΕΛΑΣ στις 18 Φεβρουαρίου εκτιμά ως εξής τη στάση του Γουντχάουζ και της εξόριστης Κυβέρνησης: «… Κρις δηλώσας εξ' αρχής παραμείνει θεατής εις πολιτικά πλην προτάσεως αρχιστρατήγου και υποδείξεως Μπακιρτζή, ουδεμίαν άλλην πράξιν προβαίνει επισήμως ΣΤΟΠ Τοιαύτη στάσις Κρις εν συνδυασμώ τηλεγράφημα Τσουδερού προτείνοντας Αίγυπτον τόπον κυβερνήσεως αφήνει εντύπωσιν ότι δεν ενδιαφέρονται πραγματικήν ένωσιν αλλ' απλώς διακοπήν εχθροπραξιών δι' εκτέλεσιν Κιβωτού ώστε κατ' απελευθέρωσιν ακυβέρνητοι ΣΤΟΠ…». ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ.5, Φακ. 907/Θ/1, Ταξιν.8, Φύλλο 146.

[141] Βλ. τις προτάσεις για την αρχιστρατηγία, Σαράφης, *ο.π.,* σελ. 228. ΑΣ/ΔΙΣ, *ο.π.*

[142] Σαράφης, *ο.π.,* σελ. 227. Ο Σαράφης για τη διχογνωμία πάνω στην μετάφραση της λέξης «united» γράφει: «Η αντιπροσωπεία του ΕΔΕΣ παρατήρησε ότι η ανακωχή δε λέει ενιαίο στρατό, έτσι εξηγούσε την αγγλική λέξη united και κατά συνέπεια δεν ήταν παρασκευασμένη να συζητήσει για ενιαίο στρατό ούτε είχε τέτοια εντολή. Η αντιπροσωπεία του ΕΛΑΣ παρατήρησε ότι οι όροι της ανακωχής ήταν σαφείς, μιλούσαν για ενιαίο στρατό. Μάλιστα στο Λιάσκοβο εξήγησε στη συμμαχική αποστολή πως αντιλαμβάνονταν τη συγκρότηση ενιαίου στρατού και πιστεύει πως ο κ. Κρις θα διαβίβασε τις απόψεις της στο στρατηγείο του για να γνωστούν στον ΕΔΕΣ. Ο κ. Κρις βεβαίωσε πως πραγματικά μεταβίβασε τις απόψεις του ΕΛΑΣ, αλλά δεν έδοσε εντολή ν' ανακοινωθούν στον ΕΔΕΣ και δεν ξαίρει αν το στρατηγείο του τις ανακοίνωσε. Ύστερα απ' αυτό, το πράγμα έμεινε εκκρεμές και έπρεπε να ζητηθεί η γνώμη του συνταγματάρχη Ζέρβα». Βλ. επίσης, Αρχείο Υποστράτηγου Σ. Δούκα, *Συνδιάσκεψις δια κατάπαυσιν εχθροπραξιών ΕΛΙΕΣ-ΕΛΑΣ Οκτώβριος 1943-29 Φεβρουαρίου 1944,* ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ. 5, Φάκελος 907/Θ/1 Ταξιν. 8, σελ 351.

προωθήθηκε, ωστόσο συνοπτικά θα αναφέραμε ότι αποφασίστηκε α) η οριστική παύση των εχθροπραξιών, β) τα τμήματα της κάθε οργάνωσης να παραμείνουν στις θέσεις που κατείχαν ως τότε και η γραμμή που τις χώριζε να θεωρηθεί ως σύνορα και γ) να επιδιωχθεί η μεταξύ τους συνεργασία για επιχειρήσεις κατά του κατακτητή.[143]

Τα παραπάνω αναφέρονταν στο φανερό πρωτόκολλο, που υπογράφηκε στις 29 Φεβρουαρίου από την αντιπροσωπεία του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ (Σαράφη, Ρούσο), την αντιπροσωπεία του ΕΔΕΣ (Πυρομάγλου, Νικολόπουλο), την αντιπροσωπεία της ΕΚΚΑ (Καρτάλη) και της ΣΣΑ (Γουντχάουζ, Ουάινς).[144]

Όμως υπήρξε κι ένα μυστικό πρωτόκολλο που υπέγραψαν οι εμπλεκόμενες πλευρές, το οποίο πρότεινε ο Κρις Γουντχάουζ κατ' εντολή του Στρατηγείου Μέσης Ανατολής. Σ' αυτό οι αντιστασιακές οργανώσεις θα αναλάμβαναν την υποχρέωση για την εκτέλεση του σχεδίου «Κιβωτός»[145] και τη διευκόλυνση της απόβασης των συμμαχικών δυνάμεων.[146]

Καίτοι η συμφωνία αυτή δεν διευθέτησε κάποια σοβαρά ζητήματα, εν τούτοις αποτελεί ένα από τα κομβικά σημεία αναφοράς κατά την πολυτάραχη δεκαετία του '40. Υπήρξε η δεύτερη σοβαρή προσπάθεια για εθνική συνεννόηση μετά από εκείνη του Καΐρου το 1943, η οποία οδήγησε ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ στο να συμφωνήσουν σε μια παύση των εχθροπραξιών και στην κοινή

---

[143] Βλ. το κείμενο του πρωτοκόλλου στο *ΚΚΕ Επίσημα Κείμενα 1940-1945,* τ. Ε', Αθήνα, Εκδόσεις ΚΚΕ (Εσωτερικού), 1974, σελ. 410-411. Ακόμη, στον Γουντχάουζ, *Το μήλο της έριδος*, Αθήνα, Εξάντας, 1975, σελ.449-450, στον Σαράφη, *ο.π.,* σελ. 235-236 και ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ.5, Φακ. 907/Α/2β, Ταξιν. 8, Αντίγραφον γ34/ΓΕΣ, Φύλλα 2.

[144] ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ.5, Φακ. 907/Θ/1, Ταξιν. 8, σελ. 333-334.

[145] Το σχέδιο «Κιβωτός του Νώε» (Noah's Ark), επικράτησε να αναφέρεται κυρίως ως σχέδιο «Κιβωτός». Το ΣΜΑ προχώρησε στην πραγματοποίηση ενός τέτοιου σχεδίου, το οποίο προέβλεπε παρεμπόδιση και δολιοφθορές από τις ανταρτικές οργανώσεις στην επικείμενη αποχώρηση των γερμανικών δυνάμεων από τον ελλαδικό χώρο. Η αποχώρηση αυτή προσδιοριζόταν από το ΣΜΑ για τον Απρίλιο του 1944, όμως η εκτίμηση αυτή δεν επαληθεύτηκε, αφού αυτή άρχισε μερικούς μήνες αργότερα

Σε περίπτωση επιτυχίας του σχεδίου οι γερμανικές δυνάμεις δεν θα μπορούσαν να μεταφέρουν τον βαρύ οπλισμό τους και να διεξάγουν τον πόλεμο εναντίον των Συμμάχων σε άλλα μέτωπα.

Για την πραγματοποίηση της «Κιβωτού» απαραίτητη ήταν η εξασφάλιση εφοδιασμού των αντιστασιακών οργανώσεων που θα λάβαιναν μέρος, κάτι που υποσχέθηκε αρχικά ο Γουντχάουζ, όμως ο Σαράφης επισημαίνει ότι συνεχώς αυτός καθυστερούσε. Τελικά το σχέδιο προχώρησε και είχε μια σχετική επιτυχία, αφού οι συγκρούσεις σ' όλο αυτό το διάστημα μέχρι την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων από την Ελλάδα στοίχισαν βαριές απώλειες τόσο σε έμψυχο όσο και σε πολεμικό υλικό.

[146] Το κείμενο αυτού του μυστικού πρωτοκόλλου έγραφε: «Το ακόλουθον υπεγράφη κεχωρισμένως και δεν πρέπει να περιέλθη εις δημοσιότητα δια λόγους ασφαλείας.

Αι οργανώσεις ΕΑΜ/ΕΛΑΣ, ΕΔΕΣ, ΕΚΚΑ θα εξακολουθήσουν να παρέχουν αμέριστον την συμμετοχήν των εις σχέδια επιχειρήσεων και να διευκολύνουν τα σχέδια του Γ.Σ.Δ.Μ.Α., συμπεριλαμβανομένης και της διολισθήσεως ειδικών βρετανικών και αμερικανικών μονάδων αποσκοπουσών να λάβωσιν μέρος εις τας επιχειρήσεις ταύτας». Βλ. το κείμενο στον Γρηγόρη Φαράκο, *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία,* ο.π., σελ. 322. Η διατύπωση που παρουσιάζεται εδώ είναι η μόνη πλήρης που έχει παρουσιαστεί.

δράση εναντίον του κατακτητή, ενώ δεν πρέπει να υποβαθμιστεί το γεγονός ότι αποτέλεσε ουσιαστικά την προϋπόθεση για να μπορέσει να οργανωθεί λίγους μήνες μετά η διάσκεψη του Λιβάνου.[147]

[147] Ο Γουντχάουζ, *ο.π.,* γράφει χαρακτηριστικά: «Χωρίς την Ανακωχή της Πλάκας η Διάσκεψη του Λιβάνου θα ήταν αδύνατη. Χωρίς τη Συμφωνία της Καζέρτας η Διάσκεψη του Λιβάνου θα έμενε άκαρπη». Παρόμοια σχολιάζει και ο Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος Ίππος…,* ο.π., σελ. 166, «Καμμία συνεννόησις ουσιαστική δεν επετεύχθη…Η σύσκεψις όμως αυτή άνοιξε τον δρόμον προς τις Διασκέψεις Λιβάνου και Καζέρτας». Βλ. για τη διάσκεψη του Λιβάνου πιο κάτω σελ. 83 κ.εξ.

Η ίδρυση της ΠΕΕΑ

Από τους πρώτους μήνες του 1944 άρχισε μια εντονότερη προσπάθεια δημιουργίας Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας με έδρα αυτήν τη φορά την Ελεύθερη Ελλάδα. Η πρωτοβουλία αυτή ανήκε κυρίως στην Αριστερά, η οποία λίγους μήνες πριν ζητούσε στο Κάιρο τη διεύρυνση της εξόριστης Κυβέρνησης, όμως τώρα εγκατέλειπε αυτήν την ιδέα προσανατολιζόμενη σε Κυβέρνηση του Βουνού.

Αρχικά απευθύνθηκε στα ελληνικά πολιτικά κόμματα, από τα οποία ζητούσε τη συμφωνία τους για εγκατάσταση Κυβέρνησης στην ελεύθερη Ελλάδα. Οι απαντήσεις όμως είτε ήταν αρνητικές είτε τηρούσαν τις αποστάσεις από μια τέτοια ενέργεια.[148] Οι προσπάθειες όμως συνεχίστηκαν. Κατά τη διάρκεια της 10ης Ολομέλειας της Κ.Ε του ΚΚΕ, που έλαβε χώρα τις πρώτες μέρες του Ιανουαρίου του 1944, μια από τις αποφάσεις ήταν και η δημιουργία κεντρικού κυβερνητικού οργάνου στην ελεύθερη Ελλάδα.[149]

Επίσης, λίγες μέρες αργότερα και συγκεκριμένα στις 10 Ιανουαρίου συνήλθε στην Αθήνα η Κ.Ε του ΕΑΜ με βασικό θέμα τη συγκρότηση Κυβέρνησης στα Βουνά. Αποτέλεσμα αυτής της σύσκεψης ήταν η πρόταση προς τον καθηγητή Αλέξανδρο Σβώλο να αναλάβει την προεδρία της

---

[148] Το ΚΚΕ με έγγραφη πρόταση κάλεσε τα ελληνικά πολιτικά κόμματα σε εθνική ενότητα και ζητούσε τη διεύρυνση της Κυβέρνησης του Καΐρου με τη συμμετοχή εκπροσώπων της αντίστασης και την αποστολή κλιμακίου υπουργών στην Ελεύθερη Ελλάδα. Ο Σοφούλης απάντησε αρνητικά. Μάλιστα, τόνιζε ότι η Κυβέρνηση Τσουδερού ήταν επαρκής και ότι η δημιουργία δεύτερης Κυβέρνησης στο Βουνό θα όξυνε τις αντιθέσεις και δεν θα εξυπηρετούσε τα εθνικά συμφέροντα. Βλ. Χατζή Θ., *ο.π.,* τ.3, Αθήνα, Δωρικός, [2]1982, σελ. 28-29. Ανακοίνωση εξέδωσε και το ΕΑΜ στις 14 Δεκεμβρίου του 1943, που ζητούσε τον σχηματισμό κυβέρνησης στην Ελλάδα, που θα αναλάμβανε τη διεξαγωγή του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα και θα έλυνε το πολιτειακό ζήτημα. Βλ. τη σχετική ανακοίνωση στον Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.2, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 137 και Χατζή, *ο.π.,* σελ. 29. Και πάλι ο Σοφούλης θα αντιταχθεί σ' αυτήν την ανακοίνωση και θα δηλώσει ότι τα πολιτικά κόμματα αρνούνται και να τη συζητήσουν. Βλ. Χατζή, *ο.π.,* τ.3, σελ. 29. Την πρόταση του ΚΚΕ και την ανακοίνωση του ΕΑΜ απέρριψε και ο Γ. Παπανδρέου, *Η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, Αθήνα, Ελληνική Εκδοτική Εταιρία Α.Ε., [3]1948, σελ. 30-33.

[149] Άλλες αποφάσεις της 10ης Ολομέλειας της Κ.Ε. του ΚΚΕ ήταν: α) η επικύρωση της απόφασης της Κ.Ε., τον Ιούνιο 1943, για την αυτοδιάλυση της Κομμουνιστικής Διεθνούς, β) ψήφιση της «Διακήρυξης» των σκοπών του ΚΚΕ στον απελευθερωτικό πόλεμο των Λαών και γ) εκλογή του Πολιτικού Γραφείου της Κ.Ε. του ΚΚΕ, που απαρτίσθηκε από τους Γιώργη Σιάντο (Γραμματέα), Γιάννη Ιωαννίδη (Οργανωτικό Γραμματέα), Γιάννη Ζέβγο, Στέργιο Αναστασιάδη, Νίκο Πλουμπίδη, Χρύσα Χατζηβασιλείου, Βασίλη Μπαρτζιώτα, Λεωνίδα Στρίγγο και Πέτρο Ρούσο. Βλ. στο *ΚΚΕ Επίσημα Κείμενα 1940-45*, τ. Ε', Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ (Εσωτερικού), 1974, σελ. 185-199.

Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ), η οποία ιδρύθηκε σχεδόν δύο μήνες αργότερα. Πρόταση έγινε και προς τον αρχηγό του Ενιαίου Αγροτικού Κόμματος, Ιωάννη Σοφιανόπουλο, για να αναλάβει την αντιπροεδρία και τη γραμματεία Εξωτερικών της ΠΕΕΑ.[150]

Σβώλος και Σοφιανόπουλος δε δέχτηκαν ανεπιφύλακτα τις προτάσεις αυτές. Αντίθετα δέχτηκαν τη συμμετοχή τους υπό ορισμένες προϋποθέσεις που είχαν σχέση, αφενός με τη συμμετοχή και άλλων πολιτικών σχηματισμών και αφετέρου με τον τρόπο αποφάσεων. Οι συζητήσεις βάλτωσαν. Η σχεδόν ταυτόχρονη αποτυχία των συσκέψεων στο Μυρόφυλλο και την Πλάκα –με την έννοια της μη συμφωνίας για κοινό κυβερνητικό σχήμα στα Βουνά- οδήγησε την Αριστερά στην απόφαση για τη δημιουργία Κυβέρνησης του Βουνού, έστω και χωρίς τη συμμετοχή του ΕΔΕΣ και της ΕΚΚΑ ή τη συμμετοχή των Σβώλου και Σοφιανόπουλου. Έτσι αποφασίστηκε η ίδρυση της ΠΕΕΑ, η ορκωμοσία της οποίας έγινε στις 12 Μαρτίου του 1944.

Την προεδρία της ΠΕΕΑ ανέλαβε τελικά ο Ευριπίδης Μπακιρτζής, πρώην στέλεχος της ΕΚΚΑ, το οποίο είχε προσχωρήσει στο ΕΑΜ λίγες μέρες πριν, ενώ στον κυβερνητικό σχηματισμό συμμετείχαν κι άλλες προσωπικότητες της Αριστεράς, που είχαν αναχωρήσει για τα Βουνά από τον Ιανουάριο και έπειτα.

Η αρχική σύνθεση της ΠΕΕΑ ήταν πενταμελής και απαρτιζόταν από τους: πρόεδρος (και γραμματέας Εξωτερικών) ο υποστράτηγος Ε. Μπακιρτζής, Γραμματέας Εσωτερικών ο Γιώργης Σιάντος (γραμματέας της Κ.Ε του ΚΚΕ), Γραμματέας Στρατιωτικών ο συνταγματάρχης Εμμανουήλ Μάντακας, Γραμματέας Δικαιοσύνης ο Ηλίας Τσιριμώκος (γραμματέας της ΕΛΔ). Και Γραμματέας Γεωργίας ο Κώστας Γαβριηλίδης (γραμματέας του ΑΚΕ).[151]

Στην ιδρυτική διακήρυξη της ΠΕΕΑ αναφέρονταν οι σκοποί της:

«Έχοντας υπόψη:

1)Τις υπέρτατες εθνικές ανάγκες και την επιτακτική απαίτηση του ελληνικού λαού για την δημιουργία μέσα στη χώρα ενός κεντρικού πολιτικού οργάνου που να συντονίσει τις προσπάθειες και τον αγώνα για την εθνική απολύτρωση και να αναλάβει την υπεύθυνη διοίκηση των ελευθερωμένων περιοχών της χώρας και

---

[150] Ο Χατζής, *ο.π.,* τ.3, σελ. 53, ιστορεί ως εξής τα γεγονότα: «η Κ.Ε του ΕΑΜ προσανατολίστηκε σταθερά προς τη συγκρότηση κυβερνητικού οργάνου στην Ελεύθερη Ελλάδα. Αντίθετη άποψη δεν υπήρχε από κανένα κόμμα ή οργάνωση που αντιπροσωπεύονταν στο ανώτατο καθοδηγητικό όργανο του λαϊκού κινήματος». Για την πρόταση σε Σβώλο και Σοφιανόπουλο συμπληρώνει: «αποφασίσθηκε να γίνει πρόταση στον καθηγητή Αλέξανδρο Σβώλο να αναλάβει την προεδρία της ΠΕΕΑ και στον αρχηγό του Ενιαίου Αγροτικού Κόμματος Ι. Σοφιανόπουλο την αντιπροεδρία και τη γραμματεία των Εξωτερικών της ΠΕΕΑ».

[151] Βλ. τη σύνθεση της Επιτροπής και στον Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 146.

2) Την από 15 Δεκεμβρίου 1943 πρόσκληση της Κεντρικής Επιτροπής του Εθνικοαπελευθερωτικού Μετώπου σε όλα τα κόμματα και τις οργανώσεις, καθώς και στην κυβέρνηση Τσουδερού, για το σχηματισμό κυβέρνησης γενικού συνασπισμού

Συγκροτούμε

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ, που αποτελείται προσωρινά από τα υπογραφόμενα μέλη.

Κύριος και πρωταρχικός σκοπός της Επιτροπής είναι:

Να συντονίζει και να διεξάγει με όλα τα μέσα και με όλες τις δυνάμεις μέσα στην Ελλάδα και στο πλευρό των Συμμάχων μας τον αγώνα κατά των κατακτητών.

Να αγωνισθεί για το διώξιμο από τη χώρα και τη συντριβή των Γερμανών και Βουλγάρων εισβολέων, για την ολοκληρωτική εθνική απελευθέρωση και για την κατοχύρωση της ανεξαρτησίας και ακεραιότητας της χώρας.

Να επιδιώξει την εθνική μας αποκατάσταση με βάση την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών σύμφωνα με το χάρτη του Ατλαντικού και τη συμφωνία της Τεχεράνης και τη στρατηγική διαρρύθμιση των συνόρων μας.

Να αγωνισθεί για την εξόντωση του εσωτερικού φασισμού και των ενόπλων προδοτικών σωμάτων.

Παράλληλα, η Επιτροπή θα αναλάβει τα πιο κάτω καθήκοντα:

1) Την υπεύθυνη διοίκηση των ανταρτικών ομάδων που θα αποδεχθούν τη σύσταση της Επιτροπής με σκοπό την ενοποίηση, την αναδιοργάνωσή τους και τη συγκρότηση ενιαίου εθνικού στρατού.

2) Την υπεύθυνη ανώτερη διοίκηση των ελεύθερων περιοχών σε όλους τους τομείς, με σεβασμό των θεσμών της τοπικής αυτοδιοίκησης και το συντονισμό, έλεγχο και κατεύθυνση των οργάνων της.

3) Την εξασφάλιση των ατομικών ελευθεριών του λαού στις ελεύθερες περιοχές, το σεβασμό της ατομικής ιδιοκτησίας, καθώς και την εξασφάλιση της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης.

4) Την ικανοποίηση των βιοτικών αναγκών του λαού και την περίθαλψη και προστασία των θυμάτων του πολέμου και της βίας των κατακτητών.

5) Την προπαρασκευαστική εργασία για την είσοδο της χώρας, μετά την απελευθέρωση, σε ομαλό πολιτικό βίο, με κατεύθυνση την εξασφάλιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του ελληνικού λαού και την καταπολέμηση κάθε προσπάθειας για λύσεις πραξικοπηματικές ή δικτατορικές και αντίθετες προς την ελεύθερη θέληση του ελληνικού λαού από οπουδήποτε και οποιονδήποτε και αν προέρχονται.

Η Επιτροπή, ξεκινώντας από την αντίληψη πως, για να πραγματοποιηθούν ικανοποιητικά οι πιο πάνω εθνικοί σκοποί, επιβάλλεται να συμμετάσχουν στο έργο αυτό όλες οι εθνικές δυνάμεις, θεωρεί σαν πρωταρχικό της καθήκον να εξακολουθήσει δραστήρια τις ενέργειες για το σχηματισμό κυβέρνησης γενικού εθνικού συνασπισμού.

Παράλληλα, δεν θα πάψει να επιδιώκει την πραγματοποίηση των πιο πάνω σκοπών με τα μέσα που σήμερα διαθέτει και με όλους εκείνους που θα δεχθούν στο μέλλον να συμμετάσχουν στο έργο της.

Η Επιτροπή θα κατανείμει τις αρμοδιότητές της σε Γραμματείες. Επικεφαλής των υπηρεσιών κάθε Γραμματείας θα είναι ένα μέλος της Επιτροπής που θα έχει τον τίτλο του Γραμματέα.

Η σύνθεση της Επιτροπής μπορεί να αλλάξει με απόφασή της.

Για την πραγματοποίηση των σκοπών της η Επιτροπή θα εκδίδει πράξεις και αποφάσεις. Οι πράξεις έχουν περιεχόμενο και ισχύ κανόνος δικαίου. Αποφασίζονται και εκδίδονται από ολόκληρη την Επιτροπή.

Οι αποφάσεις έχουν εκτελεστικό περιεχόμενο και εκδίδονται από τον αρμόδιο Γραμματέα. Δημοσιεύονται όλες στο Δελτίο πράξεων και αποφάσεων της Επιτροπής. Οι πράξεις ισχύουν δέκα μέρες μετά τη δημοσίευση, αν η ίδια πράξη δεν ορίζει άλλη χρονική αφετηρία για την ισχύ της. Οι αποφάσεις ισχύουν αμέσως μετά τη δημοσίευσή τους.

Η Επιτροπή, πιστεύοντας πως η δύναμή της πηγάζει από το λαό και από τα λαό αντλούνται όλες οι εξουσίες, θα συγκαλέσει στο πιο σύντομο χρονικό διάστημα Εθνικό Συμβούλιο, που θα αποτελεστεί από αντιπροσώπους του λαού εκλεγόμενους ελεύθερα. Όλες οι ενέργειες της Επιτροπής, καθώς και η ίδια η σύστασή της, θα τεθούν κάτω από την κρίση του Εθνικού Συμβουλίου, που θάναι και μόνο αρμόδιο να αποφασίσει για τη σύνθεση και για τον παραπέρα τρόπο της λειτουργίας και της δράσης της.

Ο τρόπος της σύγκλησης του Εθνικού Συμβουλίου και της εκλογής των αντιπροσώπων γι' αυτό θα οριστεί με ειδική πράξη της Επιτροπής.

Η Επιτροπή αποφασίζει να απευθυνθεί με διάγγελμα στον ελληνικό λαό, για να αναγγείλει τη σύστασή της και τους σκοπούς της.

Έδρα της Επιτροπής ορίζεται…

Η έδρα μπορεί να αλλάξει με απόφαση της Επιτροπής μέσα σε ελεύθερες ελληνικές περιοχές.

Σφραγίδα της Επιτροπής θα είναι ο αναγεννώμενος φοίνικας με τη χρονολογία της σύστασής της και γύρω τον τίτλο της.

Η ορκωμοσία της Επιτροπής θα γίνει μπροστά σε αντιπροσώπους του κλήρου, του λαού και των ανταρτικών σωμάτων. Τα μέλη της Επιτροπής δίνουν τον πιο κάτω όρκο: Ορκίζομαι ότι θα εκτελέσω πιστά τα καθήκοντά μου σαν μέλος της ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ έχοντας σαν γνώμονα το συμφέρον της πατρίδας μου και του ελληνικού λαού, ότι θα αγωνιστώ με αυτοθυσία για την απελευθέρωση της χώρας μου από το ζυγό των κατακτητών, ότι θα υπερασπίζω παντού και πάντοτε τις λαϊκές ελευθερίες και θα είμαι παραστάτης και οδηγός του λαού στον αγώνα για τη λευτεριά και τα κυριαρχικά του δικαιώματα.

Οι εργασίες της Επιτροπής θα αρχίσουν αμέσως ύστερα από την ορκωμοσία.

Η Επιτροπή υπολογίζει στον πατριωτισμό και την υποστήριξη του ελληνικού λαού, για να κατορθώσει να πραγματοποιήσει το έργο που ανέλαβε.

10 Μαρτίου 1944

Στην έδρα της Επιτροπής

Τα μέλη της Επιτροπής

Ευριπίδης Μπακιρτζής, Εμμανουήλ Μάντακας, Γεώργιος Σιάντος, Ηλίας Τσιριμώκος, Κώστας Γαβριηλίδης».[152]

Αναλύοντας περαιτέρω την ιδρυτική διακήρυξη και τους σκοπούς της ΠΕΕΑ, θα αναφέραμε πρωτίστως ότι δεν πρόκειται για Κυβέρνηση του Βουνού, με την κυριολεκτική έννοια του όρου. Άλλωστε και η ίδια αποφεύγει να αυτοχαρακτηριστεί ως κυβέρνηση. Το αντίθετο μάλιστα, διακηρύττει ότι πρωταρχικός της σκοπός είναι ο «σχηματισμός Κυβέρνησης γενικού εθνικού συνασπισμού». Για το σκοπό αυτό οι προσπάθειες επικεντρώθηκαν στη συμμετοχή της εξόριστης Κυβέρνησης του Καΐρου και των υπόλοιπων πολιτικών σχηματισμών σ' έναν συνασπισμό.

Κατά τα άλλα, στο ιδρυτικό της κείμενο έθετε ως σκοπούς της, να ηγηθεί του εθνικο-απελευθερωτικού αγώνα, να παλέψει στο πλευρό των Συμμάχων, να εφαρμοστεί ο Χάρτης του Ατλαντικού για τον αλύτρωτο ελληνισμό και να εξοντώσει τους προδότες και τον ντόπιο φασισμό.

Από τις πρώτες της ενέργειες ήταν να πειστεί ο Αλέξανδρος Σβώλος να αναλάβει εκείνος την προεδρία της ΠΕΕΑ, καθότι ήταν μια ισχυρή προσωπικότητα, που ανήκε στον σοσιαλιστικό κι όχι στον Αριστερό χώρο και άρα εξασφάλιζε μια ιδεολογική διεύρυνση, όπως επιδίωκε εξ' αρχής το ΕΑΜ και το ΚΚΕ.

Η ΠΕΕΑ αναγνωρίστηκε επίσημα από τον Τίτο, ο οποίος τη συνεχάρη για τη συγκρότησή της.[153] Συγχαρητήρια δέχτηκε ο Ευρυπίδης Μπακιρτζής και από τον στρατηγό Ν. Ζέρβα, ο οποίος, όμως, έθεσε ανέφικτους όρους για την είσοδό του σ' αυτήν.[154] Η ίδρυσή της, ωστόσο, είχε εντείνει τις ανησυχίες της αντιεαμικής πλευράς σχετικά με τους στόχους του ΕΑΜ μετά την απελευθέρωση. Είχε πλέον ενισχυθεί η καχυποψία ότι το ΕΑΜ ετοίμαζε την κατάληψη της εξουσίας.[155] Η απάντηση των πολιτικών σχηματισμών που δεν συμμετείχαν στην Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης δόθηκε καί άμεσα με την άρνηση συμμετοχής τους στον σχηματισμό της καί έμμεσα με τη σύγκληση της σύσκεψης του Λιβάνου, που ξεκίνησε τις εργασίες της στις 17 Μαΐου του ίδιου χρόνου.

Στο μεταξύ, ο Αλ. Σβώλος πείστηκε να δεχτεί την προεδρία και πολύ σύντομα έλαβε χώρα ο πρώτος ανασχηματισμός της ΠΕΕΑ. Η θητεία των πέντε προσωρινών γραμματέων με επικεφαλής τον Ευριπίδη Μπακιρτζή

---

[152] Βλ. ολόκληρο το κείμενο στο *ΚΚΕ Επίσημα Κείμενα*, ο.π. σελ. 545-548.

[153] Α. Παπαπαναγιώτου, *Το ΚΚΕ στον πόλεμο και στην Αντίσταση 1940-1945*, Αθήνα, 1974, σελ. 83.

[154] Φ. Γρηγοριάδης, *Το Αντάρτικο*, τ. 5, Αθήνα, 1964, σελ. 12-13.

[155] Ο Φαράκος, *Οι δύο όψεις της Ιστορίας*, (επιμ. Λ. Μαυροειδή), Αθήνα, Δελφίνι, 1997, σελ. 571-572, ισχυρίζεται ότι η ίδρυση της ΠΕΕΑ υπήρξε τελικά πρόωρη, γιατί επέτεινε την καχυποψία της αντιεαμικής πλευράς ως προς τους στόχους της ηγεσίας του ΕΑΜ για τη μεταπολεμική εξουσία.

ολοκληρώθηκε στις 19 Απριλίου, ημέρα που διευρύνθηκε με την είσοδο σ' αυτήν των 1) Αλέξανδρου Σβώλου, 2) Νικόλαου Ασκούτση, 3) Άγγελου Αγγελόπουλου, 4) Πέτρου Κόκκαλη και 5) Σταμάτη Χατζήμπεη.

Την επόμενη μέρα κατανεμήθηκαν και οι αρμοδιότητες των μελών της: «Έχοντας υπόψη την από 10 Μαρτίου 1944 ιδρυτική Πράξη μας

Αποφασίζουμε

1. Κατανέμουμε τις αρμοδιότητες της Επιτροπής στις ακόλουθες γραμματείες: 1) Εξωτερικών, 2) Στρατιωτικών, 3) Εσωτερικών, 4) Δικαιοσύνης, 5) Γεωργίας, 6) Οικονομικών, 7) Εθνικής Οικονομίας, 8) Κοινωνικής Πρόνοιας, 9) Επισιτισμού, 10) Παιδείας και Θρησκευμάτων, 11) Συγκοινωνίας και 12) Λαϊκής Διαφώτισης.

2. Κατανέμουμε τη διεύθυνση των γραμματειών ανάμεσα στα μέλη της Επιτροπής κατά τον ακόλουθο τρόπο: Αλέξανδρος Σβώλος, πρόεδρος και γραμματέας των Εξωτερικών, της Παιδείας και Θρησκευμάτων και της Λαϊκής Διαφώτισης. Ευριπίδης Μπακιρτζής, αντιπρόεδρος και γραμματέας Επισιτισμού. Ηλίας Τσιριμώκος, της Δικαιοσύνης. Γεώργιος Σιάντος, των Εσωτερικών. Εμμανουήλ Μάντακας, των Στρατιωτικών. Νικόλαος Ασκούτσης, της Συγκοινωνίας. Άγγελος Αγγελόπουλος, των Οικονομικών. Πέτρος Κόκκαλης, της Κοινωνικής Πρόνοιας. Κώστας Γαβριηλίδης, της Γεωργίας. Σταμάτης Χατζήμπεης, της Εθνικής Οικονομίας.

Στην έδρα της Επιτροπής, 19 Απριλίου 1944

Ο Πρόεδρος της ΠΕΕΑ

Αλέξανδρος Σβώλος

Τα μέλη

Ε. Μπακιρτζής, Η. Τσιριμώκος, Γ. Σιάντος, Ε. Μάντακας

Ν. Ασκούτσης, Α. Αγγελόπουλος, Π. Κόκκαλης, Κ. Γαβριηλίδης

Σ. Χατζήμπεης»[156]

Αμέσως μετά, η ΠΕΕΑ απηύθυνε Διάγγελμα προς τον ελληνικό λαό, στο οποίο έκανε λόγο για συνεισφορά της στις συζητήσεις της συσκέψεως του Καΐρου και για ελεύθερο δημοψήφισμα πριν από την επιστροφή του βασιλιά στην Ελλάδα, όπως και για εκλογές Συνταγματικής (εννοεί Συντακτικής) Συνέλευσης. Προανήγγειλε ακόμη και τη θεσμοθέτηση λαοκρατικού συστήματος διακυβέρνησης.[157]

Ανάμεσα στις πρώτες αποφάσεις της Επιτροπής (13/3/'44) ήταν η σύγκληση του Εθνικού Συμβουλίου, το οποίο μετά την εκλογή των 206 αντιπροσώπων του, ξεκίνησε τις εργασίες του στις Κορυσχάδες Ευρυτανίας την 14η Μαΐου του 1944.

Η ίδρυση της ΠΕΕΑ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί καθοριστική για τις μετέπειτα πολιτικές εξελίξεις. Κι αυτό, γιατί ώθησε την αντιεαμική πλευρά στην οργάνωση μιας συσκέψεως για τη δημιουργία Εθνικής Κυβέρνησης

---

[156] Βλ. για τις αρμοδιότητες στο *ΚΚΕ Επίσημα Κείμενα*, ο.π., σελ. 564-565.

[157] Βλ. ολόκληρο το κείμενο του Διαγγέλματος στα *Κείμενα Εθνικής Αντίστασης*, τ.2, σελ. 90-93.

συνασπισμού, η οποία έλαβε χώρα στον Λίβανο. Σ' αυτήν, ο Αλ. Σβώλος αποδείχτηκε το πρόσωπο-κλειδί, αφού δέχτηκε να υπογράψει την τελική συμφωνία, η οποία μετέπειτα χαρακτηρίστηκε ως προδοτική από την Αριστερά και επιπλέον έδωσε την αφορμή για να ξεσπάσει μία ακόμη Στάση στα στρατεύματα της Μέσης Ανατολής τον Απρίλιο του 1944, με σκληρές συνέπειες για το ΕΑΜ και το ΚΚΕ.

Η Στάση του στρατού τον Απρίλιο του '44

Όταν έγινε γνωστή η είδηση της ίδρυσης της ΠΕΕΑ, άρχισε αμέσως να διαμορφώνεται στους στρατιωτικούς κύκλους της Μ. Ανατολής ένα κλίμα συμπαράστασης και απαίτησης για δημιουργία Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας με βάση την ΠΕΕΑ. Η πρώτη χρονικά πράξη που υποδήλωνε την ύπαρξη προβλήματος στις τάξεις του στρατού, ήταν η δημιουργία της «Επιτροπής Εθνικής Ενότητας Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων Μ.Α» με επικεφαλής τον ταγματάρχη Μάρκο Κλαδάκη, που επέδωσε στις 31/3/'44 στον πρωθυπουργό Εμμ. Τσουδερό υπόμνημα με το προαναφερθέν περιεχόμενο.[158]

Ταυτόχρονα εκδηλώθηκε και η πρώτη στασιαστική πράξη στο Σύνταγμα Πυροβολικού, που έδραζε στην Αλμάζα, κοντά στην Ηλιούπολη του Καΐρου, όταν δύο αξιωματικοί δήλωσαν στον διοικητή τους, συνταγματάρχη Στυλιανό Μανιδάκη, ότι αναγνωρίζουν ως μόνη νόμιμη Κυβέρνηση την ΠΕΕΑ.

Στις 3 Απριλίου παραιτήθηκε υπό την πίεση των γεγονότων ο πρωθυπουργός Εμμ. Τσουδερός, αλλά η παραίτησή του δεν έγινε αποδεκτή από τον βασιλιά Γεώργιο[159], κάτι που οδήγησε στις 5 Απριλίου σε παραιτήσεις τους υπουργούς Σ. Βενιζέλο, Β. Καραπαναγιώτη, Π. Βούλγαρη και Εμμ. Σοφούλη.[160]

Η κατάσταση επιδεινώθηκε τις επόμενες μέρες και η Στάση γενικεύτηκε, όταν ο Βρετανός αρχιστράτηγος Πάτζετ επέδωσε τελεσίγραφο σε επιτροπή στασιαστών της Ι Ταξιαρχίας να παραδοθούν εντός πενήντα λεπτών για να

---

[158] Βλ. το κείμενο του υπομνήματος στον Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 249-250.

[159] Η απάντηση του Βασιλιά στο προηγηθέν τηλεγράφημα του Τσουδερού στα σημαντικότερα σημεία της αναφέρει: «Παραίτησίς σας εις παρούσας κρισίμους στιγμάς αποστερούσα με συμβουλών πείρας σας ασφαλώς περιπλέκει τα πράγματα και καθιστά δυσχερεστάτας προσπαθείας μου. Επιβολή τάξεως προέχει οιασδήποτε άλλης σκέψεως περί κυβερνητικού ανασχηματισμού, είναι δε το κυριώτερον κυβερνητικόν καθήκον…». Τσουδερός, *Ιστορικό Αρχείο 1941-1944,* τ. Γ2, Αθήνα, Φυτράκης, 1990, σελ 1142-1143.

[160] Με επιστολή τους στον πρωθυπουργό οι υπουργοί υποβάλλουν τις παραιτήσεις τους: « Λυπούμεθα διότι είμεθα υποχρεωμένοι να σας δηλώσωμεν ότι ουδόλως δυνάμεθα να συμφωνήσωμεν προς την δια του τηλεγραφήματος (του Γεωργίου) προτεινόμενην παράτασιν της εκκρεμότητας (…) Η έστω και επ' ελάχιστον αναβολή της λύσεως ή και η ματαίωσις αυτής είναι βέβαιον ότι θα θεωρηθεί ως εμπαιγμός προς το φρόνημα του στρατού και την ελληνικήν κοινήν γνώμην…». Τσουδερός, *Ελληνικές ανωμαλίες στη Μέση Ανατολή,* Αθήνα, Αετός, 1945, σελ. 148-150

μεταφερθούν σε άλλο στρατόπεδο.[161] Όπως ήταν όμως αναμενόμενο, το τελεσίγραφο αγνοήθηκε και η ανταρσία επέμεινε.

Από τις 6 Απριλίου σχεδόν όλος ο ελληνικός στόλος είχε περάσει στα χέρια των στασιαστών και οι πολιτικές εξελίξεις ήταν πλέον προ των πυλών. Στις 11 Απριλίου ο Γεώργιος έφτασε στο Κάιρο και στις 14 όρκισε νέα Κυβέρνηση υπό την πρωθυπουργία του Σοφοκλή Βενιζέλου, μια Κυβέρνηση ουσιαστικά μεταβατική, που επωμίστηκε το βάρος της καταστολής της εξέγερσης και άνοιξε το δρόμο για το Συνέδριο του Λιβάνου και την πρωθυπουργία του Γεώργιου Παπανδρέου, που δε χρεώθηκε το πολιτικό κόστος των προαναφερθέντων γεγονότων και δεν κατηγορήθηκε από καμία πλευρά ως υπαίτιος αυτών.

Προηγήθηκε όμως και βρετανική αντίδραση. Ο στρατηγός Πάτζετ κατήργησε στις 7 Απριλίου από υπουργό στρατιωτικών τον Β. Καραπαναγιώτη και αναγνώρισε ως μοναδική ελληνική στρατιωτική αρχή τον αρχηγό Γενικού Επιτελείου, συνταγματάρχη Ευστράτιο Λιώση. Στις 9 Απριλίου οι βρετανικές δυνάμεις πήραν θέσεις μάχης απέναντι στην Ι Ταξιαρχία, την οποία κύκλωσαν και της ανέκοψαν κάθε ανεφοδιασμό. Στις 23 Απριλίου η επιτροπή στασιαστών έκανε πρόταση ανακωχής για την αποφυγή της αιματοχυσίας,[162] αλλά ο Βρετανός αρχιστράτηγος την απέρριψε, δίνοντας ταυτόχρονα εντολή επίθεσης στο πυροβολικό και τα άρματα μάχης. Η σύγκρουση ήταν σύντομη και το απόγευμα της 24ης Απριλίου οι Στασιαστές είχαν παραδοθεί και οδηγούνταν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, ενώ οι πρωταίτιοι της Στάσης συνελήφθησαν.

Παράλληλα, μαινόταν η Στάση και στο Ναυτικό. Στις 16 Απριλίου πραγματοποιήθηκε μια σύσκεψη με τη συμμετοχή του ναυάρχου John

---

[161] «Άπαντες οι αξιωματικοί και οπλίται των μονάδων να εγκαταλείψουν εις τους καταυλισμούς των τον οπλισμόν των και να αναμένουν συντεταγμένοι με την χλαίνην, εν κλινοσκέπασμα και το σακκίδιον, την άφιξην αγγλικών αυτοκινήτων, δια να τους παραλάβουν και να τους μεταφέρουν εις έτερον στρατόπεδον. Τούτο δέον να έχη συντελεσθή εντός 50 λεπτών της ώρας». Γασπαρινάτος, *Η Κατοχή,* ο.π., σελ. 263.

[162] Οι στασιαστές έστειλαν στον Βρετανό αρχιστράτηγο το εξής κείμενο ανακωχής: «Κατόπιν της δημιουργηθείσης καταστάσεως…

α'. Ζητούμεν ανακωχήν μέχρι της 12ης ώρας της 24ης τρέχοντος.

β'. Την πρωίαν της 24ης θα παραληφθούν παρ' υμών οι κρατούμενοι ως φασίσται αξιωματικοί και οπλίται, οίτινες και θα μεταφερθώσιν εις ιδιαίτερον στρατόπεδον εκείνου εις το οποίον θα μεταφερθή ο υπόλοιπος Ελληνικός στρατός.

γ'. Την 15ην ώραν της 24ης τρέχοντος θα προσέλθη επιτροπή Άγγλων αξιωματικών, εις την οποίαν θα παραδοθούν τα όπλα της Ταξιαρχίας κατά μονάδας.

δ'. Δηλούμεν ότι, κατόπιν του υπό σημερινήν ημερομηνίαν ψηφίσματος, θεωρούμεν τις δυνάμεις της Ταξιαρχίας ως τμήμα του ΕΛΑΣ και αναγνωρίζομεν την υποταγήν του εις το Γενικόν Στρατηγείον Συμμαχικών Δυνάμεων Μ.Α.

ε'. Εφ' όσον δεν πραγματοποιείται Κυβέρνησις Πανεθνικής Ενότητος, αρνούμεθα να αναγνωρίσωμεν την σημερινήν τοιαύτην ή οιανδήποτε άλλην.

στ'. Θα δοθούν εγγυήσεις περί μη κακοποιήσεως των αξιωματικών και οπλιτών και παρακαλούμεν όπως χρησιμοποιηθώμεν το ταχύτερον δια πολεμικάς επιχειρήσεις.

Εν στρατοπέδω τη 23-4-44 και ώρα 3.30'».

Βλ. το έγγραφο της ανακωχής στον Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 284.

Cunningham διοικητή των Συμμαχικών Δυνάμεων της Μεσογείου, H. B Rawlings ναυάρχου της Ανατολικής Μεσογείου, των επιτελών τους, του πρωθυπουργού Σ. Βενιζέλου και του αρχηγού του ελληνικού Στόλου ναυάρχου Αλεξανδρή.

Η απόφαση που πάρθηκε ήταν η άμεση καταστολή της Στάσης ει δυνατόν χωρίς την καταβύθιση των ελληνικών πλοίων.[163] Η κωλυσιεργία, όμως, του αρχηγού του Στόλου οδήγησε στην αντικατάστασή του και την ανάληψη της διοίκησης από τον Πέτρο Βούλγαρη στις 21 Απριλίου. Δύο μέρες αργότερα ξεκίνησαν οι επιχειρήσεις, που είχαν ως αποτέλεσμα την παράδοση των Στασιαστών του Ναυτικού το βράδυ της 23ης Απριλίου. Ο ναύαρχος Βούλγαρης με σήμα του προς τον βασιλιά Γεώργιο Β', την κυβέρνηση Βενιζέλου, τις βρετανικές αρχές και «προς άπαντα τα σκάφη και καταστήματα του Ελληνικού Βασιλικού Ναυτικού» ανήγγειλε ότι: «Όλα τα στασιάσαντα σκάφη του στόλου στην Αλεξάνδρεια έχουν παραδοθή άνευ όρων, σήμερον, Κυριακή, 23ην Απριλίου και ώραν 22.00. Οι στασιασταί παρεδόθησαν εις την δικαιοσύνην. Τα ελληνικά πολεμικά σκάφη επανήλθον εις την οδόν της τιμής και του καθήκοντος προς την πατρίδα των».[164]

Η Στάση του στρατού στη Μ. Ανατολή άφησε ανοικτές πληγές για μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι Στασιαστές συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως από τους Βρετανούς, στα οποία πολλοί έμειναν ακόμη και μετά την Απελευθέρωση. Τα στρατοδικεία και ναυτοδικεία που σχηματίσθηκαν από τον Ιούνιο εώς τον Αύγουστο του 1944, δημιούργησαν έντονες συζητήσεις και αντιπαραθέσεις στην επερχόμενη Διάσκεψη του Λιβάνου. Η φιλοεαμική πλευρά ζήτησε την άμεση απελευθέρωση των κρατουμένων και τη μη καταδίκη σε θάνατο για 'κείνους που παραπέμφθηκαν με το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας.

Οι ημέρες των δικαστικών εμπλοκών αναπόφευκτα θα πρέπει να συνδυασθούν και με το διάστημα στο οποίο η ηγεσία των Βουνών δεν δεχόταν να βάλει την υπογραφή της στο κείμενο της Συμφωνίας του Λιβάνου και να στείλει υπουργούς να την εκπροσωπήσουν στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας.

Η νέα -τότε- Κυβέρνηση που είχε αναλάβει τα καθήκοντά της και που δεν βαρυνόταν με την καταστολή της Στάσης, αλλά είχε στα χέρια της τις υπογραφές των μελών της εαμικής αντιπροσωπείας για μια Κυβέρνηση συνασπισμού και κατά συνέπεια το «συγχωροχάρτι» για τα όσα συνέβησαν τον Απρίλιο, προσπάθησε να πιέσει την ηγεσία των Βουνών να σπεύσει να

---

[163] Βλ. την απόρρητη διαταγή του υπουργού Ναυτικών Σ. Βενιζέλου στον αρχηγό του στόλου, *ο.π.,* σελ. 287. «Προς αποφυγή καταβυθίσεως των πλοίων και εξαφανισμού του ελληνικού στόλου κατόπιν της συνεχιζόμενης, παρά τις παραινέσεις και τις δηλώσεις της κυβερνήσεως, ανταρσίας, εντέλλεσθε όπως, εφ' όσον σας ζητηθή τούτο παρά του Άγγλου ναυάρχου, προβήτε εις προσπάθειαν βιαίας ανακαταλήψεως των εις χείρας των επαναστατών πλοίων».

[164] Βλ. το σήμα του ναύαρχου Π. Βούλγαρη προς τον βασιλιά Γεώργιο Β', στον Γρηγοριάδη Σ., *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος,* τ.2, Αθήνα, Καπόπουλος, 1973, σελ. 212.

προσυπογράψει κι εκείνη τη συμφωνία, ώστε ο αντίκτυπος να φανεί άμεσα στις δίκες των κατηγορουμένων για τη Στάση της Μ. Ανατολής.

Κυριότερο μέλημα ήταν να αποφευχθούν οι εκτελέσεις των καταδικασθέντων σε θάνατο. Ο ίδιος ο Παπανδρέου μέσω του Λήπερ προσπάθησε να πείσει στις 19 Ιουλίου τη βρετανική πλευρά να μην εκτελεστούν οι αποφάσεις των στρατοδικείων, αλλά να δοθεί χάρη και να μετατραπούν οι ποινές σε ισόβια δεσμά. Εναλλακτική πρόταση αποτέλεσε η επανεξέταση των περιπτώσεων καταδίκης σε θάνατο, ώστε να αποφευχθούν οι εκτελέσεις αθώων.

Χάριν και της επιτεύξεως λύσης στο θέμα της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας το Σεπτέμβριο του 1944, η βρετανική πλευρά συμφώνησε τελικά να μη γίνουν εκτελέσεις καταδικασμένων σε θάνατο, αλλά να μετατραπούν οι ποινές σε ισόβια κάθειρξη.[165]

Θα πρέπει να επισημανθεί επιπλέον ότι η Στάση της Μ. Ανατολής έδωσε τη δυνατότητα στην ελληνική Κυβέρνηση και τη βρετανική πλευρά να εκκαθαρίσουν το στράτευμα από τα φιλοεαμικά στοιχεία κι αυτό φαίνεται ότι διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο στις επερχόμενες εξελίξεις και κυρίως στα Δεκεμβριανά. Για παράδειγμα, η εκκαθαρισμένη Τρίτη Ορεινή Ταξιαρχία, από τη μια πλευρά αποτέλεσε έναν από τους λόγους των συγκρούσεων τον Δεκέμβριο, ενώ από την άλλη τη σημαντικότερη δύναμη του εθνικού στρατού, που απέκρουσε τις εαμικές επιχειρήσεις στην Αθήνα.[166]

Εν τέλει τα ερωτήματα που τίθενται είναι, ήταν λάθος της εαμικής πλευράς το κίνημα; Την έφερε σε δύσκολη θέση κατά τη Διάσκεψη του Λιβάνου; Την οδήγησε στο να στείλει τους υπουργούς τον Σεπτέμβριο, ώστε να στελεχώσουν την Ενιαία Εθνική Κυβέρνηση;

Το συμπέρασμα στο οποίο φτάνει εύκολα κανείς είναι ότι μετά την Απελευθέρωση θα μπορούσαν να φτάσουν στην Ελλάδα μονάδες, στις οποίες

---

[165] Βλ. τα κείμενα των προτάσεων του Γ. Παπανδρέου, μέσω του Λήπερ, στη βρετανική κυβέρνηση, τη συμφωνία της βρετανικής επιτροπής αμύνης στην πρόταση του Παπανδρέου και τα σχετικά τηλεγραφήματα στον Ανδρικόπουλο, *1944, Κρίσιμη χρονιά*, τ.1, Αθήνα, Ιστορικά Τεκμήρια-Διογένης, 1974, σελ. 254-288. Επίσης, Γρηγοριάδης Σ., *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος,* ο.π, τ.2, σελ.13-14.

[166] Στην αριστερή και μη ιστοριογραφία γίνεται αρκετός λόγος για το ρόλο των Άγγλων στη Στάση του στρατού. Ο Τσουκαλάς Κ., *Η Ελληνική τραγωδία. Από την απελευθέρωση μέχρι τους Συνταγματάρχες*, Αθήνα, Νέα Σύνορα Λιβάνης, 1981, σελ.52-53, υποστηρίζει ότι «η Στάση εξυπηρέτησε θαυμάσια τα σχέδια των Βρεταννών…Ο τακτικός ελληνικός στρατός εκκαθαρίστηκε πλήρως και μπορούσε να είναι κανείς βέβαιος ότι οι υπόλοιποι θα έπαιζαν μέχρι τέλους το παιγνίδι του βασιλιά».

Ο Τσουδερός, *Ιστορικό Αρχείο 1941-1944,* τ.3, Αθήνα, Αετός, 1945, σελ.243, στο ημερολόγιό του και στην καταγραφή της 11/8/1944 υποστηρίζει ότι το κίνημα ήταν αποτέλεσμα ενεργειών «ξένων και ημεδαπών παραγόντων γύρω από τον βασιλέα».

Την εντύπωση για ηθελημένη πράξη των Βρετανών να οδηγηθεί σε σύγκρουση η Στάση του στρατού, εκφράζει και ο Γασπαρινάτος, *Η Κατοχή,* ο.π., σελ. 318, ο οποίος αναφέρει ότι η διαταγή του στρατηγού Πάτζετ για αφοπλισμό της Ι Ταξιαρχίας, τη στιγμή που η κατάσταση έδειχνε να ομαλοποιείται, είναι ένα σαφές δείγμα ότι η βρετανική πλευρά, αν και δεν δημιούργησε την κρίση, εν τούτοις επωφελήθηκε από αυτή.

θα πλειοψηφούσαν τα στοιχεία του ΕΑΜ και επομένως θα μπορούσαν πιο εύκολα να επικρατήσουν σε μια ενδεχόμενη εμφύλια σύρραξη. Από την άποψη αυτή, η Στάση της Μ. Ανατολής ήταν λάθος, γιατί αφαίρεσε το πλεονέκτημα από το ΕΑΜ της αριθμητικής υπεροχής στον εθνικό στρατό, στον οποίο θα μπορούσε να έχει και την άμεση επιρροή μετά την Απελευθέρωση.[167]

Επιπλέον, στο Συνέδριο του Λιβάνου το ΕΑΜ βρέθηκε κατηγορούμενο ως ο υποκινητής του κινήματος και θεωρήθηκε ύποπτο για τη βίαιη κατάληψη της εξουσίας μετά την Απελευθέρωση. Κάτω από την πίεση των συνέδρων της αντιεαμικής πλευράς θα αναγκαστεί να αποκηρύξει τη Στάση και να το αποκαλέσει έγκλημα εναντίον της Πατρίδας![168] Οι Στασιαστές έβλεπαν ότι οι αγώνες τους για μια λαοκρατική Κυβέρνηση δεν υποστηρίζονταν επισήμως ούτε καν από το ΕΑΜ.

Όσον αφορά το τρίτο ερώτημα, για το αν η Στάση του Απριλίου του 1944 ήταν κι αυτή ένας από τους λόγους που οδήγησαν το ΕΑΜ να στελεχώσει τον Σεπτέμβριο και με δικούς του υπουργούς την Κυβέρνηση Παπανδρέου, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το ΕΑΜ δεν εξάρτησε αποκλειστικά τη συμμετοχή του από τη μη καταδίκη των Κινηματιών.

Η αντιπροσωπεία της Αριστεράς στον Λίβανο - όπως είδαμε- καταδίκασε τη Στάση, κάτι που μπορεί να προκάλεσε την αγανάκτηση της ηγεσίας των Βουνών, όμως κι εκείνη στους ανυποχώρητους όρους που έθεσε μετέπειτα για τη συμμετοχή της, δεν συμπεριλάμβανε την αμνήστευση ή την επιεική - έστω – μεταχείριση των καταδικασθέντων στασιαστών.[169]

---

[167] Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και ο Στρατηγός Τσακαλώτος διοικητής της ΙΙΙ Ορεινής Ταξιαρχίας, ο οποίος γράφει σχετικά: «Εάν δεν ελάμβανεν χώραν η επανάστασις του Απριλίου και αι Μονάδες με την σύνθεσή των πλεονεκτούσαν καταφανώς υπέρ του ΚΚΕ…τότε ασφαλώς, με τας υπηρετούσας εν Ελλάδι δυνάμεις του, το ΕΑΜ θα ηδύνατο να επικρατήση και δεν θα υπήρχε δύναμις ικανή να το αναχαιτίση εις την πραγματοποίησιν των σατανικών σχεδίων επικρατήσεώς του…». Βλ. Τσακαλώτος Θ., *40 χρόνια στρατιώτης της Ελλάδος,* τ.2, Αθήνα, 1960, σελ. 437.

[168] Στο πρώτο κεφάλαιο της Συμφωνίας του Λιβάνου διακηρύσσεται ότι: «Όλοι εμείναμεν σύμφωνοι ότι η στάσις της Μέσης Ανατολής αποτέλεσεν έγκλημα εναντίον της Πατρίδος…». Βλ. συνοπτικά όλα τα κεφάλαια της Συμφωνίας πιο κάτω σελ. 87-88 και αναλυτικά στον Παπανδρέου, *Η απελευθέρωσις της Ελλάδος*, Αθήνα, Ελληνική Εκδοτική Εταιρία Α.Ε., [3]1948, σελ.73-80. Στο *ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα 1940-'45*, τ. Ε', Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ Εσωτερικού, [2]1974, σελ. 207-211.

[169] Βλ. τους όρους που έθεσε η ηγεσία των Βουνών για να στείλει εκπροσώπους της να συμμετάσχουν στην Κυβέρνηση Παπανδρέου πιο κάτω σελ. 91.

Το Συνέδριο του Λιβάνου

Η εξόριστη Κυβέρνηση Τσουδερού ήταν εκείνη που έστειλε τις πρώτες αγωνιώδεις προσκλήσεις προς τα κόμματα και τις αντιστασιακές οργανώσεις για άμεση αποστολή εκπροσώπων στον Λίβανο. Η πρώτη πρόσκληση απεστάλη την 1/4/'44 προς «Σοφούλη και συνεργαζόμενα κόμματα και Οργανώσεις, Κομμουνιστικόν Κόμμα, ΕΑΜ, Ζέρβαν, Ψαρρόν». Παραλείπεται ασφαλώς η ΠΕΕΑ, για την οποία γίνεται έντεχνη προσπάθεια να μην αναγνωριστεί de facto.

Η πρόσκληση της Κυβέρνησης Τσουδερού επαναλήφθηκε στις 9 Απριλίου προς τους πολιτικούς αρχηγούς και τις οργανώσεις, αφού στην πρώτη πρόσκληση απάντησε θετικά μόνο η Αριστερά. Στις 11/4/'44 δόθηκε τελικά η θετική απάντηση και από τα πολιτικά κόμματα και τις οργανώσεις, αλλά αυτή η αποδοχή της πρόσκλησης συνέπεσε σχεδόν χρονικά με την άφιξη του Γεωργίου Β' στο Κάιρο και την ορκωμοσία της νέας Κυβέρνησης Σοφοκλή Βενιζέλου.

Οι προσπάθειες για αποστολή αντιπροσώπων στο επικείμενο συνέδριο του Λιβάνου[170] συνεχίστηκαν και από τη νέα Κυβέρνηση, η οποία ήταν καθαρά μεταβατική, όπως αποδεικνύεται από τη χρονική της διάρκεια, αλλά όπως αποδεικνύεται κυρίως από τις προγραμματικές της δηλώσεις, που έγιναν από τον ίδιο τον πρωθυπουργό. Ο Σ. Βενιζέλος τόνισε ότι κύριος στόχος της Κυβέρνησής του ήταν η επίτευξη συνεννόησης για τον σχηματισμό Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας.[171]

Τις επόμενες μέρες εστάλησαν και νέες προσκλήσεις προς το ΕΑΜ, τον ΕΔΕΣ, την ΕΚΚΑ, αλλά η απάντηση που έφτασε από το ΕΑΜ και το ΚΚΕ

---

[170] Η πρόσκληση για το Συνέδριο δεν όριζε συγκεκριμένη τοποθεσία. Αυτή αποφασίστηκε αργότερα. Βλ. Για την τοποθεσία πιο κάτω σελ. 85.

[171] Ο Σοφοκλής Βενιζέλος στις προγραμματικές του δηλώσεις είχε παραδεχθεί τον μεταβατικό χαρακτήρα της Κυβέρνησής του. «Η κυβέρνησις, ήτις αναλαμβάνει σήμερον τα καθηκόντά της, θέτει ως αποκλειστικόν σκοπόν, κατόπιν μάλιστα της πανταχόθεν εκδηλωθείσης απαιτήσεως της κοινής γνώμης, την ως τάχιστα επίτευξιν γενικής συνεννοήσεως προς σχηματισμόν κυβερνήσεως πανελληνίου μορφής. Η κυβέρνησις, βασιζομένη εις τον πατριωτισμόν των Ελλήνων, αναλαμβάνει το έργον της με πλήρη αισιοδοξία δια την επιτυχίαν και θα χωρήση μετά θάρρους και ταχύτητος προς επίτευξιν της μόνης λύσεως της δυναμένης να φέρη την εθνικήν ενότητα, δια την αποτελεσματικωτέραν συνέχισιν του αγώνος, την εκδίωξιν των βαρβάρων κατακτητών και την εξασφάλισιν των εθνικών δικαίων. Η κυβέρνησις αύτη θα θεωρήση την αποστολήν της λήξασαν ευθύς ως επιτύχη τον μοναδικόν αυτόν σκοπόν». Βλ. τις προγραμματικές δηλώσεις του Σ. Βενιζέλου στον Παπαδάκη Β. Π., *Διπλωματική Ιστορία του Ελληνικού πολέμου 1940-1945*, Αθήνα, 1957, σελ. 344-345.

απαιτούσε και τη συμμετοχή της ΠΕΕΑ, κάτι που αν συνέβαινε θα σήμαινε έμμεση αναγνώριση από την εξόριστη Κυβέρνηση του Βενιζέλου μιας Κυβέρνησης των Βουνών.

Τελικά, μετά από συμφωνία και πίεση της αγγλικής πλευράς, αποφασίστηκε να ξεπεραστεί αυτός ο σκόπελος και να σταλεί πρόσκληση συμμετοχής και στην ΠΕΕΑ. Αυτό όμως σήμανε ουσιαστικά τη λήξη της θητείας της υπηρεσιακής Κυβέρνησης Βενιζέλου, που είχε επιτελέσει το καθήκον της. Αφενός είχε καταστείλει τη Στάση της Μέσης Ανατολής και είχε επωμιστεί το κόστος μιας τέτοιας ενέργειας, αφετέρου είχε καταφέρει να αποσπάσει τη συγκατάθεση όλων των πλευρών να καθίσουν στο τραπέζι του διαλόγου.

Στις 24 Απριλίου, μετά από 11 μόλις μέρες στον πρωθυπουργικό θώκο, ο Σ. Βενιζέλος υπέβαλε την παραίτησή του στον Γεώργιο Β', η οποία έγινε άμεσα αποδεκτή. Η παραίτηση δεν ήταν ηθελημένη. Ο πρωθυπουργός πιστεύοντας ότι είχε μια απόλυτη επιτυχημένη θητεία μέσα στο μικρό αυτό χρονικό διάστημα, ήθελε να είναι και ο προεδρεύων του Συνεδρίου, ως είχε το δικαίωμα σαν πρωταγωνιστής της καταστολής της Στάσης και της πρόσκλησης των συνέδρων.

Η βρετανική πλευρά, όμως, είχε ήδη επιβάλει τη θέλησή της. Επιδίωξε και κατάφερε να μην οργανωθεί ένα συνέδριο στον Λίβανο με επικεφαλής έναν πρωθυπουργό που θα είχε στο ενεργητικό του τη βίαιη καταστολή του Κινήματος της Μέσης Ανατολής. Εν ολίγοις, χρειαζόταν ένας άφθαρτος πολιτικός, με κύρος και ικανότητες και αυτός δεν ήταν άλλος από τον Γεώργιο Παπανδρέου.[172] Ο επόμενος Πρωθυπουργός κλήθηκε από την Ελλάδα, όσο ασκούσε ακόμη τα καθήκοντά του ο Σ. Βενιζέλος, με στόχο να αναλάβει σύντομα την Αρχή. Αυτό κατέστη δυνατόν στις 26 Απριλίου. Την ημέρα εκείνη ο Γ. Παπανδρέου ορκίστηκε πρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου και Υπουργός των Εξωτερικών. Την επόμενη μέρα ορκίστηκε Υπουργός Δικαιοσύνης και Οικονομικών και την 1η Μαΐου Υπουργός Στρατιωτικών και Αεροπορίας. Στις 4 Μαΐου ορκίστηκε υφυπουργός Οικονομικών ο Γεώργιος Μαντζαβίνος. Ο Πέτρος Βούλγαρης παρέμεινε Υπουργός Ναυτικών, ενώ τα υπόλοιπα υπουργεία ανατέθηκαν στους γενικούς διευθυντές των.

Με την ανάληψη της πρωθυπουργίας, ο Γ. Παπανδρέου προέβη στις προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησής του, οι οποίες έχει ιδιαίτερη σημασία να τονιστεί, ότι στο νόημά τους και στο ύφος τους ήταν παρόμοιες τόσο με την εναρκτήρια ομιλία του στο Συνέδριο του Λιβάνου όσο και με την τελική συμφωνία των αντιπροσώπων.[173]

Ωστόσο, αυτή η Κυβέρνηση ήταν ουσιαστικά μονοπρόσωπη. Δεν είχε τη στήριξη του πρώην πρωθυπουργού Σ. Βενιζέλου και επομένως δεν

---

[172] Ο Γεώργιος Παπανδρέου είχε ως τότε μακρά θητεία στην πολιτική. Υπήρξε υπουργός στις Κυβερνήσεις του Ελευθερίου Βενιζέλου και ιδρυτής του Σοσιαλιστικού Δημοκρατικού Κόμματος, το οποίο εξέλεξε 24 βουλευτές στην Βουλή του 1936.

[173] Βλ. όλο το κείμενο στον Παπανδρέου Γ., *Η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, Αθήνα, Ελληνική Εκδοτική Εταιρεία Α.Ε., ^{3}1948, σελ. 54-56.

μπορούσε να προχωρήσει σ' ένα ενωτικό συνέδριο. Οι επαφές και οι συζητήσεις από τις 24 ως τις 28 Απριλίου ήταν συνεχείς. Η βρετανική πλευρά, με προεξάρχοντα τον Βρετανό πρεσβευτή Ρέτζιναλντ Λήπερ, ανέλαβε πρωτοβουλίες, ώστε να πιέσει τον Βενιζέλο να δηλώσει τη συμμετοχή του ή έστω τη στήριξή του προς τον Παπανδρέου.[174] Τελικά, απέσπασε την εξής επίσημη ανακοίνωση: «Ο κ. Βενιζέλος εδήλωσεν ότι θα παράσχη αμέριστον την υποστήριξίν του εις την κυβέρνησιν του κ. Παπανδρέου, δεδομένου ότι ακολουθεί την αυτήν πολιτικήν της εθνικής ενώσεως, την οποίαν και ο ίδιος είχεν εξαγγείλει διά του διαγγέλματός του της 14ης Απριλίου. Ο κ. Σοφ. Βενιζέλος θα βοηθήση την κυβέρνησιν, δια να αχθή εις αίσιον πέρας η προσπάθεια εθνικής ενώσεως, η οποία ανταποκρίνεται εις το κοινόν αίσθημα του ελληνικού λαού και εκ της οποίας θα προέλθη η κυβέρνησις του γενικού εθνικού συνασπισμού».[175] Το τελευταίο εμπόδιο είχε ξεπεραστεί και πλέον άνοιγε διάπλατα ο δρόμος για τη διεξαγωγή του Συνεδρίου.

Η προετοιμασία του Συνεδρίου

Το μέρος που επιλέχθηκε για τη διεξαγωγή του Συνεδρίου ήταν το ξενοδοχείο «Grand Hotel du Bois de Boylogne» στο χωριό Douhr esh Schoueir του Λιβάνου. Επρόκειτο για μια απομονωμένη περιοχή, όπου οι σύνεδροι δεν θα είχαν εύκολη πρόσβαση και επικοινωνία με εξωσυνεδριακούς παράγοντες. Και το κυριότερο, η εαμική πλευρά δεν θα είχε επικοινωνία με την ηγεσία των Βουνών ή τα «υπολείμματα» των Κινηματιών του περασμένου Απριλίου.

Η εαμική αντιπροσωπεία ξεκίνησε από τη Βίνιανη στις 25 Απριλίου με κατεύθυνση το αεροδρόμιο Αλμυρού και από εκεί την Αίγυπτο. Αποτελούταν από τον πρόεδρο της ΠΕΕΑ Αλ. Σβώλο και τους γραμματείς Ν. Ασκούτση και Αγγ. Αγγελόπουλο (εκ μέρους της ΠΕΕΑ), Μ. Πορφυρογένη και Δημ. Στρατή (εκ μέρους του ΕΑΜ), Π. Ρούσο (εκ μέρους του ΚΚΕ) και Στ. Σαράφη σαν στρατιωτικό σύμβουλο. Τελικά, μετά από αναμονή μερικών ημερών, λόγω και της κακοκαιρίας, στις 2 προς 3 Μαΐου ολόκληρη η αντιπροσωπεία αναχώρησε αεροπορικώς για να φτάσει στον Λίβανο στις 9 του ίδιου μήνα και αφού είχαν προηγηθεί αρκετοί μεσοσταθμοί. [176]

Τις επόμενες μέρες θα αφιχθούν και οι υπόλοιποι αντιπρόσωποι και μετά από ένα προσυνεδριακό παρασκήνιο και διαβουλεύσεις ανάμεσα στις εμπλεκόμενες πλευρές, η έναρξη του Συνεδρίου ορίστηκε για τις 17 Μαΐου 1944.

Στις συσκέψεις έλαβαν μέρος:

Πρωθυπουργός και πρόεδρος του συνεδρίου: Γεώργιος Παπανδρέου.

---

[174] Βλ. Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.2, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 376.

[175] *Ο.π.,* σελ. 376, αναδημοσίευση από την εφημερίδα «Φως» της 29/4/1944.

[176] Βλ. για το ταξίδι της εαμικής αντιπροσωπείας στον Σαράφη, *Ο ΕΛΑΣ,* Επικαιρότητα, 1998, σελ. 262-276.

Κόμμα Φιλελευθέρων: Σοφοκλής Βενιζέλος, Κωνσταντίνος Ρέντης, Γεώργιος Εξηντάρης και Γεράσιμος Βασιλειάδης.

Λαϊκό Κόμμα: Δημήτρης Λόντος

Εθνικό Λαϊκό Κόμμα: Σπύρος Θεοτόκης

Προοδευτικό Κόμμα Γ. Καφαντάρη: Γεώργιος Σακαλής

Αγροτικό Δημοκρατικό Κόμμα: Αλέξανδρος Μυλωνάς

Νεοδημοκρατική Ένωση Αριστερών: Ιωάννης Σοφιανόπουλος

Εθνικό Ενωτικό Κόμμα:Παναγιώτης Κανελλόπουλος

Ανεξάρτητος: Φίλιππος Δραγούμης

Πρόεδρος και μέλη της ΠΕΕΑ: Αλέξανδρος Σβώλος, Άγγελος Αγγελόπουλος και Νικόλαος Ασκούτσης

Γενικός Γραμματέας και μέλος της Κ.Ε του ΕΑΜ: Μιλτιάδης Πορφυρογένης και Δημήτριος Στρατής

Στρατιωτικός αρχηγός ΕΛΑΣ: Στέφανος Σαράφης

Υπαρχηγός και μέλη του ΕΔΕΣ: Κομνηνός Πυρομάγλου, Σταύρος Μεταξάς και Αριστείδης Μεταξάς

ΕΚΚΑ: Γεώργιος Καρτάλης

Εθνικές Δυναμικές Οργανώσεις: Κωνσταντίνος Βεντήρης και Αντώνιος Σταθάτος.[177]

Την έναρξη των εργασιών κήρυξε ο πρόεδρος της Κυβέρνησης και του συνεδρίου, Γ. Παπανδρέου, ο οποίος έθεσε τους σκοπούς, όρισε την θεματολογία και ουσιαστικά έδωσε το στίγμα της τελικής συμφωνίας.[178] Ακολούθησαν οι τοποθετήσεις και των υπολοίπων συνέδρων.

Η εαμική πλευρά είχε συγκεκριμένες οδηγίες από την ηγεσία των Βουνών για τα σημεία στα οποία θα έπρεπε να επιμείνει ή να δεχτεί να κάνει κάποιες υποχωρήσεις. Οι οδηγίες αυτές αφορούσαν 14 σημεία και διαμορφώθηκαν μετά από κοινή συνεδρίαση της ΠΕΕΑ, του ΕΑΜ και του ΚΚΕ. Στα σημαντικότερα σημεία διατυπώνονται οδηγίες για την εξασφάλιση των μισών τουλάχιστον υπουργείων με αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης τον Σβώλο, για τη δημιουργία ενιαίου στρατού υπό Έλληνα αρχιστράτηγο, για τη μη επάνοδο του βασιλιά χωρίς δημοψήφισμα και τον διορισμό αντιβασιλέα, για την αποκήρυξη των Ταγμάτων Ασφαλείας και για τη διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών και δημοψηφίσματος για το πολιτειακό.[179]

Η εαμική αντιπροσωπεία δέχτηκε έναν καταιγισμό «πυρών» από την αντιεαμική πλευρά, στον οποίο δεν μπόρεσε να αντιδράσει ανάλογα. Για δύο πολύ σοβαρά γεγονότα δεν δόθηκε καμία εντολή από την ηγεσία των Βουνών. Επρόκειτο για την πρόσφατη Στάση της Μ. Ανατολής και τη δολοφονία του

---

[177] Βλ. σχετικά με το συνέδριο και τη σχηματική σύνθεσή του στον Παπανδρέου, *ο.π,* σελ. 65. Σαράφης, *ο.π.,* σελ. 280 κ.εξ. Επίσης, Κανελλόπουλος Π, *Ημερολόγιο: 31 Μαρτίου 1942 - 4 Ιανουαρίου 1945*, εγγραφή της 19/5/1944, Αθήνα, Κέδρος, 1977, σελ 566.

[178] Βλ. τον εναρκτήριο λόγο του Παπανδρέου στον Γασπαρινάτο, *Η Κατοχή*, τ.2, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1998, σελ. 451-456.

[179] Βλ. τις οδηγίες αναλυτικά στον Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 397-398. Ακόμη, Σαράφης, *ο.π.,* σελ. 262.

Ψαρρού με την παράλληλη εξόντωση του 5/42 συντάγματος, τα οποία έφεραν σε πολύ δυσχερή και απολογητική θέση τους εκπροσώπους του ΕΑΜ, του ΚΚΕ και της ΠΕΕΑ.

Κάτω από το βάρος αυτών των πιέσεων και χωρίς να απομακρυνθεί ουσιαστικά από τις οδηγίες που της είχαν δοθεί, η εαμική πλευρά συνυπέγραψε με τους υπόλοιπους συνέδρους το τελικό κείμενο που αποτέλεσε τη συμφωνία του Λιβάνου.

Η συμφωνία επιγραμματικά συνοψίζεται στα εξής σημεία:

Πρώτον κεφάλαιον

«Η ανασύνταξις και πειθάρχησις των ενόπλων Ελληνικών Δυνάμεων της Ανατολής υπό την σημαίαν της Ελληνικής Πατρίδος».

Δεύτερον Κεφάλαιον

«Η ενοποίησις και πειθάρχησις υπό τας διαταγάς της Ενιαίας Κυβερνήσεως όλων των ανταρτικών σωμάτων της ελευθέρας Ελλάδος, καθώς και η κινητοποίησις, όταν επιστή ο καιρός, όλων των μαχητικών δυνάμεων του Έθνους εναντίον των κατακτητών».

Τρίτον Κεφάλαιον

«Η κατάργησις της τρομοκρατίας εις την ελληνικήν ύπαιθρον και η παγίωσης της προσωπικής ασφαλείας και της πολιτικής ελευθερίας του Λαού, όταν και όπου ο κατακτητής αποσύρεται».

Τέταρτον Κεφάλαιον

«Η συνεχής μέριμνα δια την επαρκή αποστολήν τροφίμων και φαρμάκων εις την υπόδουλον Ελλάδα, επίσης και την ορεινήν».

Πέμπτον Κεφάλαιον

«Η εξασφάλισις, κατά την προσεχή από κοινού μετά των συμμαχικών δυνάμεων απελευθέρωσιν της Πατρίδος, της τάξεως και της Ελευθερίας του Ελληνικού Λαού, εις τρόπον ώστε, απηλλαγμένος και υλικής και ψυχολογικής βίας, να αποφασίση κυριάρχως και δια το Πολίτευμα και δια το Κοινωνικόν Καθεστώς και δια την Κυβέρνησιν της αρεσκείας του».

Έκτον Κεφάλαιον

Η επιβολή σκληρών κυρώσεων κατά των προδοτών της Πατρίδος και κατά των εκμεταλλευτών της δυστυχίας του Λαού μας».

Έβδομον Κεφάλαιον

«Η πρόνοια δια την άμεσον ικανοποίησιν, μετά την Απελευθέρωσιν, των υλικών αναγκών του Ελληνικού Λαού».

Όγδοον Κεφάλαιον

«Η πλήρης ικανοποίησις των εθνικών μας δικαίων. Αι μεγάλαι υπηρεσίαι και αι μεγάλαι θυσίαι μας, τα ολοκαυτώματα της Πατρίδος μας δεν ημπορούν να έχουν άλλην δικαίωσιν ειμή την δημιουργίαν μιας νέας, ελευθέρας και Μεγάλης Ελλάδος». [180]

Το κείμενο της Συμφωνίας του Λιβάνου υπογράφηκε στις 20 Μαΐου απ' όλους ανεξαιρέτως τους συνέδρους εν μέσω κλίματος ικανοποίησης και εθνικής ενότητας. Συγχαρητήρια τηλεγραφήματα στον πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου απέστειλαν ο Τσώρτσιλ[181] και ο Βασιλιάς Γεώργιος.[182]

Σχολιασμός της Συμφωνίας του Λιβάνου

Με τη συμφωνία του Λιβάνου έγινε η προσπάθεια να επιλυθούν θέματα που αφορούσαν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της Ελλάδος. Αποφεύχθηκαν πάντως να συμφωνηθούν ορισμένα κρίσιμα ζητήματα ή μετατοπίστηκαν εν ευθέτω χρόνω. Και τέτοια ήταν, η επιστροφή του βασιλιά Γεωργίου πριν ή μετά το δημοψήφισμα, η αποκήρυξη των Ταγμάτων Ασφαλείας, που δεν ήταν άμεση και σαφής. Ακόμη, δεν συμφωνήθηκε αν οι πρώτες ελεύθερες εκλογές θα ήταν για συντακτική ή αναθεωρητική βουλή.[183]

Τα σημαντικότερα οφέλη που προέκυψαν από τη Συμφωνία ήταν, αφενός η συμμετοχή της εαμικής αντιπροσωπείας στη Διάσκεψη και η υπογραφή της σε μια πανεθνική συμφωνία, αφετέρου δε η δημιουργία Εθνικής Κυβέρνησης που εκπροσωπούσε όλα τα κόμματα και τις Εθνικές Οργανώσεις.

Όσον αφορά την πρώτη παράμετρο, η απόφαση της ηγεσίας των Βουνών για συμμετοχή στη Διάσκεψη, εξ' ορισμού σήμαινε ότι είχε προδιαγράψει την πορεία της. Ή θα δεχόταν τη συμφωνία ή θα καταγγελλόταν από τους υπόλοιπους ως υπονομευτής της εθνικής ενότητας. Επομένως, το ΕΑΜ εγκατέλειπε την προσπάθεια για κατάληψη της εξουσίας μετά την Απελευθέρωση και ακολουθούσε τον δρόμο της νομιμότητας, της συμπόρευσης και της άσκησης της πολιτικής του μέσω του κοινοβουλευτικού και όχι του λαοκρατικού συστήματος.

---

[180] Βλ. αναλυτικά τα κεφάλαια της συμφωνίας στον Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ. 73-80. *ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα*, τ. Ε', Έκδοση ΚΚΕ Εσωτερικού, σελ. 207-211.

[181] «Είμαι πράγματι πολύ ευχαριστημένος για την αποφασιστικότητα του μεγάλου και αρχαίου λαού σας να θάψει τις διαφορές του χάριν της απελευθερώσεως της χώρας του και σας συγχαίρω θερμότατα (κ. Παπανδρέου) για τις προσπάθειές σας να φέρετε αυτό το επιτυχές αποτέλεσμα». Βλ. Ανδρικόπουλο Γ., *1944, Κρίσιμη χρονιά*, τ.1, Αθήνα, Ιστορικά τεκμήρια-Διογένης, 1974, σελ. 190.

[182] Βλ. το τηλεγράφημα του Γεωργίου στον Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ. 85.

[183] Η διαφορά μεταξύ Συντακτικής και Αναθεωρητικής βουλής έγκειται στο ότι η πρώτη μπορεί να τροποποιήσει θεμελιώδεις διατάξεις του Συντάγματος και να αποφασίσει για το πολιτειακό, αν δηλαδή θα υπάρχει βασιλευόμενη ή προεδρευόμενη δημοκρατία στη χώρα. Η Αναθεωρητική βουλή μπορεί να αναθεωρήσει όλες τις διατάξεις του Συντάγματος, πλην εκείνων που προβλέπουν το πολίτευμα.

Για τη δεύτερη παράμετρο επισημαίνεται ότι η αντιεαμική πλευρά έλυνε το πρόβλημα της μεταπελευθερωτικής περιόδου. Το ΕΑΜ, αν και είχε τη δύναμη να επιβάλει αυθαίρετα και δια των όπλων την εξουσία και να επικρατήσει στον ελληνικό χώρο, βρισκόταν πλέον στους κόλπους μιας εθνικής Κυβέρνησης κι έτσι εξασφαλιζόταν μια ομαλή μετάβαση (για τα δεδομένα της συγκυρίας) στη μεταπελευθερωτική περίοδο.

Όμως, αν και η συμφωνία υπογράφηκε απ' όλες τις πλευρές, απέμενε η αποδοχή και η εφαρμογή του Συμφώνου του Λιβάνου από την ηγεσία των Βουνών και κάτι τέτοιο δεν ήταν καθόλου εύκολο. Χρειάστηκε να περάσει ένα διάστημα περίπου 100 ημερών για να αποσταλούν οι εκπρόσωποί της να αναλάβουν τις υπουργικές θέσεις- που είχαν συμφωνηθεί- στη νέα κυβέρνηση, η οποία σχηματίστηκε μετά τον Λίβανο και συμπληρώθηκε τον Σεπτέμβριο.

Οι κρίσιμες 100 ημέρες

Σχεδόν 100 μέρες θα περάσουν από την υπογραφή του Συμφώνου του Λιβάνου στις 20 Μαΐου, ως την ημέρα της εισόδου των εκπροσώπων του ΕΑΜ στην Κυβέρνηση Ενότητας στις 2 Σεπτεμβρίου. Στο κρίσιμο αυτό διάστημα συνέβησαν πολλά και σημαντικά γεγονότα, που απέτρεπαν την ηγεσία του Βουνού να δώσει τη συγκατάθεσή της στη συμπλήρωση της Ενιαίας Εθνικής Κυβέρνησης με τους δικούς της υπουργούς. Από την άλλη μεριά, η αντιεαμική πλευρά απειλούσε να θεωρήσει ως διασπαστή της ενότητας το ΕΑΜ και να το καταδικάσει στον ελληνικό λαό ακόμη και ως προδοτικό.

Θα πρέπει σ' αυτό το σημείο να συνδέσουμε το συνέδριο του Λιβάνου με την ταυτόχρονη διεξαγωγή από την Αριστερά του Εθνικού Συμβουλίου στις Κορυσχάδες Ευρυτανίας από τις 14/5 ως τις 27/5.[184] Το Εθνικό Συμβούλιο ήταν ένα είδος Βουλής της Κυβέρνησης της ΠΕΕΑ. Αριθμούσε κατά την έναρξή του 175 Εθνοσυμβούλους και προήδρευσε σ' αυτό ο Νεόκοσμος Γρηγοριάδης.

Το Εθνικό Συμβούλιο με τη λήξη του στις 27 Μαΐου ενέκρινε ένα ψήφισμα, το οποίο κατοχύρωνε τις λαϊκές ελευθερίες και όριζε τις υποχρεώσεις, αλλά και τα καθήκοντά του.[185] Με λίγα λόγια θέσπιζε την λαοκρατία στην Ελλάδα, την ίδια ακριβώς στιγμή που η αντιπροσωπεία στον Λίβανο συμφωνούσε να ενταχθεί σε μια πανεθνική Κυβέρνηση.[186] Επρόκειτο

[184] Το Εθνικό Συμβούλιο ενέκρινε το πρώτο ψήφισμα στις 15 Μαΐου 1944 και απευθυνόμενο στην αντιπροσωπεία της ΠΕΕΑ στο Κάιρο, κάλεσε τους εκπροσώπους των κομμάτων και των οργανώσεων να αποκαταστήσουν την εθνική ενότητα. Βλ. τα Κείμενα του Εθνικού Συμβουλίου στο *ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα 1940-45*, Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ Εσωτερικού, [2]1974, σελ. 611-631.

[185] Βλ. τα 15 άρθρα του ψηφίσματος στο ΚΚΕ, *ο.π,* σελ. 623-626.

[186] Το ότι η συμφωνία του Λιβάνου είχε ήδη γίνει γνωστή στα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου φαίνεται από την ανάγνωση του κειμένου από έναν από τους γραμματείς τον Θ. Θανασέκο στις 27/5. «Όταν τελείωσε η ανάγνωση δημιουργήθηκε μεγάλη αναταραχή και ένα βροντερό "αίσχος" τάραξε την αίθουσα. Μάταια ο πρόεδρος της συνέλευσης ζητούσε

δηλαδή για μια αντιφατική εικόνα, όπου αφενός η Αριστερά οργάνωνε την εξουσία της στην Ελεύθερη Ελλάδα, αφετέρου δεχόταν να συνεργαστεί και με τα υπόλοιπα κόμματα.

Αμέσως γεννάται το ερώτημα, γιατί η ηγεσία των Βουνών ακολουθούσε αυτή την αντιφατική στάση; Τι τελικά επιδίωκε;

Το πρώτο ενδεχόμενο είναι, όντως η Αριστερά να έλαβε μέρος στον Λίβανο, γιατί επιθυμούσε την Εθνική Ενότητα, ώστε να μην κατηγορηθεί στη συνέχεια ότι απέτρεψε την Ένωση σε μια κρίσιμη χρονικά στιγμή. Μέσω της Ένωσης όμως επιδίωκε να εδραιωθεί στη συνείδηση του ελληνικού λαού ως αξιόλογη πολιτική δύναμη και να διεκδικήσει την ψήφο του στις πρώτες ελεύθερες εκλογές.

Το δεύτερο ενδεχόμενο είναι να λειτούργησε τυχοδιωκτικά. Αν επιτυγχανόταν η Εθνική Ένωση δεν θα είχε τον ψόγο της προδοσίας, αφού θα συμμετείχε στην Ενωμένη Κυβέρνηση, αν δεν επιτυγχανόταν θα μπορούσε με τη στρατιωτική και πολιτική δύναμη που είχε να καταλάβει εύκολα την εξουσία μετά την Απελευθέρωση.[187]

Υπάρχει και το ενδεχόμενο τέλος, που έχει υποστηριχθεί αρκετά και από την αντιεαμική πλευρά, ότι προετοίμαζε από καιρό τη βίαιη κατάληψη της εξουσίας και ότι η συμμετοχή στο συνέδριο ήταν μια κίνηση αντιπερισπασμού, ώστε να μην αντιληφθεί η αντίπαλη πλευρά την προετοιμασία για κατάληψη της εξουσίας από το ΕΑΜ και να μην οργανωθεί για ένοπλη αντιπαράθεση. Υπό αυτό το πρίσμα μπορούν να σχολιαστούν και τα μετέπειτα γεγονότα.

Η εαμική αντιπροσωπεία, αποκλεισμένη κυριολεκτικά στον Λίβανο, κατόρθωσε να έρθει σε επαφή με την ηγεσία των Βουνών αμέσως μετά την ολοκλήρωση του Συνεδρίου. Στις 22 Μαΐου με τηλεγράφημά της ζήτησε την αποστολή των ονομάτων των νέων υπουργών του ΚΚΕ, του ΕΑΜ και της ΠΕΕΑ.[188] Η απάντηση των Μπακιρτζή, Σιάντου και Χατζή ήταν άμεση

από τους εθνοσυμβούλους να ησυχάσουν». Βλ. Γασπαρινάτος, *Η Κατοχή*, τ.3, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ.47.

[187] Ο Ιωαννίδης αποκαλύπτει για την απόφαση της Αριστεράς να πάει στον Λίβανο και να συμφωνήσει: «Η απόφασή μας να πάμε στον Λίβανο βγήκε από τη σκέψη μας, ότι εμείς πρέπει να κερδίσουμε την ενότητα, για να μπορέσουμε να φτάσουμε στις εκλογές. Οπότε εμείς θα μπορούσαμε να κερδίσουμε τους οπαδούς, την πλειονότητα των οπαδών των κομμάτων αυτών που δεν πήραν μέρος στην Αντίσταση. Ένα μεγάλο μέρος θα πήγαινε με αυτουνούς, γιατί αυτοί είχανε δύναμη, ήταν τα ιστορικά κόμματα στην Ελλάδα. Όμως ένα μεγάλο λαϊκό μέρος θαρχόταν με μας και θάχαμε την πλειοψηφία. Και εγώ ήμουν βέβαιος ότι θα τους κερδίζαμε αυτούς». Ιωαννίδης Γ., *Αναμνήσεις- Προβλήματα της πολιτικής του ΚΚΕ στην εθνική αντίσταση*, επιμ. Α. Παπαπαναγιώτου, Αθήνα, Θεμέλιο, 1979, σελ. 219.

[188] Η εαμική αντιπροσωπεία, σίγουρη ότι λειτούργησε σύμφωνα με τις οδηγίες που της είχαν δοθεί, έστειλε το παρακάτω τηλεγράφημα στις Κορυσχάδες: «Επήλθε συμφωνία επί προγράμματος. Χάριν εθνικής ενότητος συμφώνως αρχάς μας προέβημεν αναγκαίας υποχωρήσεις. Συνεχίσωμεν Κάιρον συνομιλίας επί συνθέσεως κατανομής Υπουργείων και Αρχιστρατήγου. Αποστείλατε ονόματα υπουργών ανά τρία ΚΚΕ-ΕΑΜ-ΠΕΕΑ, ώστε επί οριστικού αριθμού εις ον καταλήξωμεν έχωμεν ελευθερίαν επιλογής. Γνώμη και επιθυμία Προέδρου είναι μη μετάσχη προσωπικώς. Ανάγκη έχετε υπ' όψιν κυβέρνησις παραμείνη όλη προσωρινώς Κάιρον και αργότερον πραγματοποιηθή μεταφορά Υπουργείων αύτοθι.

(23/5) και ενδεικτική του κλίματος: «Ραδιοφωνηθέντες όροι συμφωνίας είναι έξω και εναντίον γραπτών οδηγιών μας. Αναμένομεν επειγόντως εξηγήσεις».[189] Το τηλεγράφημα αυτό δεν έφτασε εγκαίρως στην εαμική αντιπροσωπεία[190] κι έτσι τις επόμενες μέρες οι εκκλήσεις για αποστολή ονομάτων των εαμικών υπουργών συνεχίστηκαν.[191] Όταν όμως έγινε γνωστή η απάντηση των Σιάντου, Μπακιρτζή και Χατζή, ουσιαστικά οδήγησε στην απαρχή ενός διαστήματος κρίσιμων διαβουλεύσεων.

Στις 26 Μαΐου συνεδρίασε η ΠΕΕΑ, η οποία είχε ήδη στα χέρια της τα τηλεγραφήματα των αντιπροσώπων της Αριστεράς στον Λίβανο. Ο Σιάντος στην τοποθέτησή του, αφού τόνισε τη σημασία της συμφωνίας, ζήτησε να μη καταγγελθεί αυτή, αλλά να σταλούν νέες οδηγίες στους αντιπροσώπους για επαναδιαπραγμάτευση κάποιων όρων.

Την επομένη στέλνεται το εξής τηλεγράφημα:

«Ελληνικήν Κυβέρνησιν

Δια Σβώλον, Πορφυρογένην, Ρούσον

Επί τηλεγραφήματός σας 24 τρέχοντος. Παραιτούμεθα επιμονής ζητήματος Προεδρίας. Εμμείνατε ανενδότως ακόλουθα. Λύσιν ζητήματος βασιλέως. Εγκατάστασιν από τούδε τμήματος Κυβερνήσεως Ελευθέραν Ελλάδα. Κυβέρνησις οριστική και όχι προσωρινή. Υπουργείον Εσωτερικών και Στρατιωτικών, ως γραπταί οδηγίαι. Τηρηθή παράγραφος ένδεκα οδηγιών, άνευ ουδεμίας μεταβολής τρόπου διοικήσεως. Ανάγκη γίνη αμέσως κατηγορηματική αποκήρυξις ταγμάτων ασφαλείας τάσουσα προθεσμίαν διαλύσεως, μετά μεγίστης δημοσιότητος. Ονόματα υπουργών αποστείλωμεν μετά τελικήν συμφωνίαν καθορισμού οριστικού αριθμού. Εν πνεύματι εθνικής ενότητος και χάριν εθνικού αγώνος, επιμείνατε πλήρη ανασύνταξιν δυνάμεων Μέσης Ανατολής, ριπτομένου παρελθόντος λήθην. Διαβιβάζομεν δικαίαν αξίωσιν Δημοκρατικής Ενώσεως λάβη χωριστήν έδραν κυβέρνησιν. Εξασφαλίσατε τακτικήν επικοινωνίαν, ει δυνατόν έλθη ενταύθα μέλος αντιπροσωπείας, προς αμοιβαίαν κατατόπισιν.

Μπακιρτζής, Χατζής, Σιάντος»[192]

Εν τω μεταξύ, ο Στ. Σαράφης είχε πάρει ήδη το δρόμο της επιστροφής προκειμένου να εκθέσει στην ΠΕΕΑ τους λόγους για τους οποίους

Σβώλος, Πορφυρογένης, Ρούσος».

Βλ. το τηλεγράφημα στον Χατζή, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε*, τ.3, Αθήνα, Δωρικός, ^{2}1982, σελ. 209.

[189] Βλ. το πρώτο απαντητικό τηλεγράφημα της 23ης Μαΐου των Μπακιρτζή, Χατζή και Σιάντου στον Χατζή, *ο.π,* σελ. 209-210.

[190] Το πρώτο τηλεγράφημα φαίνεται πως παρακρατήθηκε και δεν δόθηκε έγκαιρα από την αρμόδια βρετανική υπηρεσία, μέσω της οποίας γινόταν η επικοινωνία ανάμεσα στην εαμική αντιπροσωπεία και την ηγεσία των Βουνών. Οι αντιπρόσωποι στο Κάιρο έπρεπε να βρίσκονται σε μια ιδιότυπη απομόνωση, ώστε να μην επηρεαστεί από τους αδιάλλακτους των Βουνών η υπογραφή τους στο Σύμφωνο.

[191] Θα ακολουθήσουν δύο ακόμη τηλεγραφήματα στις 24/5 και 26/5. Βλ. το περιεχόμενό τους στον Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 43-44.

[192] Βλ. το κείμενο του τηλεγραφήματος στον Χατζή, *ο.π.,* σελ. 213-214.

οδηγήθηκαν τελικά στη συμφωνία. Η ενημέρωση από τον ίδιο, όπως και δύο γράμματα του Ρούσου και του Σβώλου προς το Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ και την ΠΕΕΑ αντίστοιχα, έδιναν μια πληρέστερη εικόνα τόσο των συνθηκών που επικρατούσαν στον Λίβανο όσο και των λόγων που οδήγησαν στην υπογραφή του Συμφώνου. Η ηγεσία των Βουνών είχε πλέον αρχίσει να γίνεται διαλλακτικότερη και σκεφτόταν πώς θα μπορούσε να επαναδιαπραγματευθεί ζητήματα που είδαμε και πιο πάνω στο τηλεγράφημα της 27/5/1944. Αργότερα, στις 12 Ιουνίου αναχώρησε για τα Βουνά και ο Πορφυρογένης για τους ίδιους λόγους.

Όσο όμως η ανταλλαγή τηλεγραφημάτων ανάμεσα στους αντιπροσώπους του ΕΑΜ που βρίσκονταν στο Κάιρο και στην ηγεσία των Βουνών, διαρκούσε, ο Γ. Παπανδρέου πίεζε για την αποστολή των εαμικών υπουργών της νέας Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας και με επιστολή του στις 5 Ιουνίου στους Σβώλο, Πορφυρογένη και Ρούσο ζητούσε εξηγήσεις για την παρατηρούμενη καθυστέρηση. Η απάντηση όμως δεν ήταν ενθαρρυντική: «Συμμεριζόμεθα κι εμείς το δυσάρεστο αίσθημα από την παράταση της εκκρεμότητας… Εφ' όσον όμως οι συνεννοήσεις, που ήσαν οπωσδήποτε απαραίτητες, δεν κατέληξαν ακόμη στο αποτέλεσμα που όλοι επιθυμούμε, αντιλαμβάνεσθε ότι τη στιγμήν αυτή δεν μπορούμε παρά να αναμένουμε, ελπίζοντας στην αίσια κατάληξη».[193]

Έτσι, η πρωτοβουλία των κινήσεων πέρασε στα χέρια του νέου Έλληνα πρωθυπουργού, που στις 8 Ιουνίου συμπλήρωσε την Κυβέρνησή του αφήνοντας κενά μόνο τα 5 υπουργεία που αναλογούσαν στο ΕΑΜ. Οι νέοι υπουργοί ήταν οι Παναγιώτης Κανελλόπουλος (Ανασυγκροτήσεως και προσωρινώς Οικονομικών), Δημήτριος Λόντος (Πρόνοιας), Σπύρος Θεοτόκης (Επισιτισμού), Γεώργιος Καρτάλης (Τύπου και Πληροφοριών), Γεράσιμος Βασιλειάδης (Εμπορικής Ναυτιλίας), Χρήστος Σγουρίτσας (Παιδείας) και Θεμιστοκλής Τσάτσος (Δικαιοσύνης). Επίσης, ορκίστηκε ως υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου ο Κωνσταντίνος Ρέντης.

Το νέο υπουργικό συμβούλιο συνεδρίασε για πρώτη φορά στις 12 Ιουνίου και εκεί ουσιαστικά έπαψε πλέον να υφίσταται ως λόγος ένας από τους όρους που έθετε η ηγεσία των Βουνών για να εφαρμόσει τη Συμφωνία του Λιβάνου. Επρόκειτο για το καθεστωτικό. Ο Γ. Παπανδρέου στον χαιρετισμό του στο νέο υπουργικό συμβούλιο ανέφερε μεταξύ άλλων: « Το 5ον κεφάλαιον του "Εθνικού μας συμβολαίου" αναγράφει: "Επί του Πολιτειακού ζητήματος ολόκληρος ο πολιτικός κόσμος της Χώρας έχει δεδηλωμένην γνώμην, την οποίαν βεβαίως διατηρεί και μετέχων εις την Κυβέρνησιν Εθνικής Ενώσεως".

Η "δεδηλωμένη γνώμη" του πολιτικού μας κόσμου είναι, ως γνωστόν, ότι ο βασιλεύς πρέπει να αναμένη την λαϊκήν ετυμηγορίαν, μεριμνών εως τότε

[193] Βλ. την επιστολή της 5ης Ιουνίου του Γ. Παπανδρέου και την απάντηση της Πολιτικής Επιτροπής του ΕΑΜ και του ΚΚΕ στις 7 Ιουνίου στον Παπανδρέου, *Η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, Αθήνα, Άλφα Ι. Σκαζίκη, , [2]1945, σελ. 76-77.

παρά τοις Μεγάλοις Συμμάχοις μας, ως αρχηγός του Ελληνικού Κράτους, υπέρ των εθνικών συμφερόντων.

Και την γνώμην ταύτην συμφώνως προς το Εθνικόν Συμβόλαιον του Λιβάνου, έχει και η Κυβέρνησις της Εθνικής Ενώσεως.

Αλλά δεν είναι μόνον σαφής επί του θέματος η γνώμη της Εθνικής Κυβερνήσεως.

Έχει επίσης "αποσαφηνισθή" και η σύμφωνος γνώμη του Βασιλέως. Διότι ο Βασιλεύς, λαβών γνώσιν του Εθνικού Συμβολαίου, ενέκρινε τον σχηματισμόν της Κυβερνήσεως Εθνικής Ενώσεως, αποστολή της οποίας είναι η εφαρμογή του Εθνικού τούτου Προγράμματος.

Επομένως, έχει προκαταβολικώς αποδεχθή την επί του θέματος γνώμην της Εθνικής Κυβερνήσεως».[194]

Εκείνη την ημέρα είχε αναχωρήσει και ο Πορφυρογένης για τα βουνά, αλλά η αποστολή των ονομάτων των εαμικών υπουργών δεν γινόταν. Η ανησυχία της Αριστεράς επιτεινόταν και από τις συμπλοκές που σημειώθηκαν στις 19 Ιουνίου στην περιοχή της Πρέβεζας μεταξύ ΕΔΕΣ και ΕΛΑΣ.

Μετά από 40 ημέρες αναποφασιστικότητας, ο Γ. Παπανδρέου με ραδιοφωνική του ομιλία στον Σταθμό του Καΐρου κάλεσε το ΕΑΜ και τους αντιπροσώπους του να ανακοινώσουν τις οριστικές τους αποφάσεις και να σταματήσουν με προφάσεις να ματαιώνουν τη συμφωνία.[195]

Η ρήξη ήταν πλέον γεγονός. Το ενδεχόμενο της δημόσιας καταγγελίας και αποκήρυξης του ΕΑΜ ήταν πλέον προ των πυλών. Πριν λάβει χώρα όμως οτιδήποτε, έπρεπε να γίνει γνωστή η θέση της Μ. Βρετανίας, που ήταν εκείνη που κινούσε τα νήματα πριν, κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά το Συνέδριο του Λιβάνου. Ήταν επόμενο λοιπόν να παρατηρηθεί τις επόμενες μέρες μια ανταλλαγή τηλεγραφημάτων ανάμεσα στον Έλληνα πρωθυπουργό και τη βρετανική Κυβέρνηση, όπου ο Γ. Παπανδρέου πίεζε από τις αρχές Ιουλίου τη Μ. Βρετανία να επέμβει, αποκηρύσσοντας το ΕΑΜ ή προετοιμάζοντας σχέδιο κατάληψης της Ελλάδας, πριν κάτι τέτοιο γίνει από το ΕΑΜ.[196]

---

[194] Βλ. τον χαιρετισμό του Γ. Παπανδρέου στο υπουργικό συμβούλιο και την κατ' αυτόν οριστική διευθέτηση του καθεστωτικού ζητήματος, *ο.π.*, σελ. 78-81. Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος σημειώνει για την τοποθέτηση του Παπανδρέου και του Υπουργικού Συμβουλίου σχετικά με το καθεστωτικό και την επιστροφή του Γεωργίου Β': «…οι κομμουνιστές θέτουν σήμερα ζήτημα που δεν είχαν θέσει στο Λίβανο, και η καταγγελία αυτής της κακόπιστης τακτικής τους θ' αρκούσε για να μείνουν εκτεθειμένοι στην ελληνική και παγκόσμια κοινή γνώμη. Ωστόσο, για να πέσει κάθε προσωπείο, θεωρήσαμε αναγκαίο να κάνουμε τη νέα δήλωση». Π. Κανελλόπουλος, *Ημερολόγιο*, εγγραφή της 16/6/1944, ο.π., σελ. 574

[195] Βλ. ολόκληρη την ομιλία στον ραδιοφωνικό σταθμό Καΐρου, Γ. Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ. 83-88.

[196] Ο Γ. Παπανδρέου έστειλε δύο τηλεγραφήματα στη 1 και στις 2 Ιουλίου 1944 προς την ελληνική πρεσβεία του Λονδίνου. Στο πρώτο ανέφερε μεταξύ άλλων: «Εάν όμως τελικώς δεν μετάσχη (το ΕΑΜ), επιβάλλεται όπως εκ μέρους της βρεταννικής κυβερνήσεως: α) Δηλωθή ότι η ευθύνη της μη συμμετοχής βαρύνει αποκλειστικώς το ΕΑΜ, καθιστάμενον ούτω υπεύθυνον της βλάβης του ελληνικού και συμμαχικού αγώνος. β) Διακοπή απολύτως

Η αντίδραση της βρετανικής πλευράς, πάντως, δεν ήταν η επιθυμητή. Διατηρήθηκε η διαλλακτικότητα και στις 14 Ιουλίου ο Τσώρτσιλ απάντησε στον βασιλιά Γεώργιο Β' ότι πριν η Κυβέρνησή του προβεί σε οποιαδήποτε ενέργεια, θα πρέπει να υπάρξει κοινή απόφαση με την Κυβέρνηση των ΗΠΑ, αν και η ελπίδα του Βρετανού πρωθυπουργού ήταν ότι θα υπερφαλαγγισθούν οι εξτρεμιστές κομμουνιστές από τους μετριοπαθείς.[197]

Ταυτόχρονα με την ανταλλαγή τηλεγραφημάτων μεταξύ ελληνικής και βρετανικής Κυβέρνησης συνεδρίασε η ΠΕΕΑ με στόχο να λάβει τις οριστικές της αποφάσεις και να διατυπώσει τις νέες προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες θα άρχιζε τις επαναδιαπραγματεύσεις.

Με δύο τηλεγραφήματα, το πρώτο προς τον Γ. Παπανδρέου και το δεύτερο προς την ελληνική Κυβέρνηση και τους Σβώλο, Στρατή και Ρούσο, το ΕΑΜ επισήμαινε από τη μία πλευρά τα σημεία που θεωρούσε ότι παραβιαζόταν η Συμφωνία του Λιβάνου και από την άλλη διατύπωνε τους όρους σύμφωνα με τους οποίους προτιθόταν να συμφωνήσει.[198]

Μετά την ανάγνωση των δύο αυτών τηλεγραφημάτων και αφού ο Γ. Παπανδρέου έδινε και την απάντησή του σ' ένα προς ένα σημείο, κάλεσε έπειτα τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου να εκφέρουν την άποψή τους, η οποία ήταν ομόφωνη και κατέληγε στο συμπέρασμα ότι αξιώνονται νέοι όροι από την πλευρά του ΕΑΜ.

Ο πρωθυπουργός θεώρησε ότι το ΕΑΜ με τα δύο αυτά τηλεγραφήματα ζητούσε την παράδοση της Ελλάδας και αποκάλυπτε έτσι τις πραγματικές του προθέσεις. «Εκφράζομεν την ευγνωμοσύνην μας προς την Επιτροπήν των

πάσα χορήγησις προς το ΕΑΜ. γ) Παρασχεθή πλήρης ενίσχυσις προς τον Ζέρβαν, καθώς και προς δημιουργίαν εθνικού στρατού…». Βλ. το κείμενο στον Παπαδάκη, *Διπλωματική Ιστορία του Ελληνικού πολέμου 1940-1945*, Αθήνα, 1957, σελ. 103-105.

Στο δεύτερο τηλεγράφημα αναφέρονταν τα εξής: «Ζητούμεν την παρουσίαν των Συμμάχων προς πρόληψιν του εμφυλίου πολέμου και αναίμακτον Απελευθέρωσιν και επιβολήν της Τάξεως…Επείγει όπως Στρατηγείον Μέσης Ανατολής προετοιμάση σχέδιον αμέσου καταλήψεως Ελλάδος και ιδίως Αττικής, και έχη ετοίμους τας προς τούτο αναγκαίας δυνάμεις, προ παντός αλεξιπτωτιστάς. Είναι επίσης ανάγκη Βρεταννικόν Στρατηγείον να ετοιμάση προκηρύξεις, αι οποίαι θ' ανακοινωθούν από τους ραδιοφωνικούς σταθμούς και θα ριφθούν από αεροπλάνα καθ' άπασαν την Ελλάδα, ότι αναλαμβάνει άμα τη Απελευθερώσει την πλήρη ευθύνην της τάξεως, της οποίας η διατάραξις θα τιμωρηθή αυστηρώς υπ' αυτού, καθώς και ότι πάσαι αι απελευθερωτικαί οργανώσεις θεωρούνται στρατιωτικά συμμαχικά τμήματα, οφείλοντα πειθαρχούν, παραμένουν εν επιφυλακή και αναμένουν διαταγάς. Προκηρύξεις δέον τονίζουν, ότι Σύμμαχοι θεωρούν ιεράν υποχρέωσίν των απέναντι αγώνων και θυσιών Ελλάδος όπως προφυλάξουν Ελληνικόν Λαόν από κατάραν εμφυλίου πολέμου και του εξασφαλίσουν τάξιν, προσωπικήν ασφάλειαν και πολιτικήν ελευθερίαν…». Βλ. το κείμενο στον Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ. 89-91.

[197] Βλ. το έγγραφο στον Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 126.

[198] Βλ. τα τηλεγραφήματα στον Παπανδρέου*, ο.π.*, σελ. 92-105. Επίσης, στο *ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα 1940-45*, ο.π., σελ. 420-422. Εφημερίδα «Εθνική Φλόγα», Κυριακή 16 Ιουλίου 1944, το δεύτερο θέμα της πρώτης σελίδας τιτλοφορείται: «ΑΡΝΟΥΜΕΘΑ! Η ελληνική Κυβέρνησις απέρριψε τους ιταμούς όρους του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ», ΓΕΣ/ΔΙΣ, 907/2/12, Τμ.Χ, Ταξιν. 4.

Βουνών, διότι εγκατέλειψεν επί τέλους τας υπεκφυγάς και τας προφάσεις και απεκάλυψε τους αληθινούς της σκοπούς. Τώρα πλέον ημπορεί να γίνη πλήρης εξήγησις. Γνωρίζομεν τι μας ζητούν. Και απέναντι των αιτημάτων των λαμβάνομεν επίσημον, υπεύθυνον θέσιν: Αρνούμεθα!

Μας ζητούν να παραδώσωμεν την Ελλάδα. Αρνούμεθα!

Η αποστολή μας είναι όχι να παραδώσωμεν, αλλά να υπερασπίσωμεν τον Λαόν μας. Η αποστολή μας είναι να εντάξωμεν τας οργανώσεις εις το Έθνος, όχι να υποτάξωμεν το Έθνος εις τας οργανώσεις». Και ολοκλήρωσε τον λόγο του με τη φράση: «Το Έθνος, πλέον, γνωρίζει ποίος έπταισεν…!».[199]

Τα λόγια του Γ. Παπανδρέου στο υπουργικό συμβούλιο της 6ης Ιουλίου άφηναν εκτεθειμένη την Αριστερά στα μάτια του ελληνικού λαού. Η απάντησή της θα μπορούσε είτε να είναι διαλλακτική είτε απορριπτική. Θα μπορούσε δηλαδή να την αναγκάσει σε περαιτέρω υποχωρήσεις για να υπογραφεί η συμφωνία ή να την οδηγήσει στην αποχώρησή της από τις συνομιλίες και την οριστική ρήξη λόγω αθέτησης και παραβίασης της Συμφωνίας του Λιβάνου από την αντιεαμική πλευρά.

Προσωρινά συνέβη το δεύτερο. Το ΕΑΜ αναγκάστηκε να διακόψει τις συνομιλίες και σε ανακοίνωση της Κεντρικής του Επιτροπής στις 11 Ιουλίου χαρακτήρισε εχθρό του εθνικού και συμμαχικού αγώνα τον Γ. Παπανδρέου και την κλίκα [sic] του, που διέσπασε την ενότητα και ενίσχυσε τους Γερμανοράλληδες.[200] Δεν ανακάλεσε πάντως τα μέλη της αντιπροσωπείας της, τα οποία εν τω μεταξύ, με υπόδειξη του Γ. Παπανδρέου, αναχώρησαν για τα Βουνά στις 15 Ιουλίου και αφίχθησαν στα Πετρίλια στις 22.

Οι ημέρες που ακολούθησαν ήταν ημέρες εξηγήσεων της εαμικής αντιπροσωπείας προς την ηγεσία των Βουνών. Οι αντιπρόσωποι δεν πρόσθεσαν κάτι το ουσιαστικό, ενώ ο Σβώλος επέμεινε ότι δεν θα έπρεπε να διακοπούν οριστικά οι συνομιλίες. Όλα αυτά μέχρι τη στιγμή που ένα σημαντικό γεγονός τάραξε τα λιμνάζοντα ύδατα. Η άφιξη μιας Σοβιετικής Στρατιωτικής Αποστολής στις 25 προς 26 Ιουλίου επηρέασε, σύμφωνα με τους περισσότερους μελετητές, την απόφαση της ηγεσίας των Βουνών να δεχτεί τελικά τη συμμετοχή της στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας.

Στο αεροδρόμιο (Feat-herbed) της Νεράιδας στη Δυτική Θεσσαλία αποβιβάστηκαν 8 Ρώσοι, 2 Γιουγκοσλάβοι κι ένας Έλληνας κομμουνιστής, ο Νίκος Βαβούδης. Επικεφαλής της αποστολής ήταν ο συνταγματάρχης Ποπώφ

---

[199] Βλ. το απόσπασμα στα πρακτικά της συνεδρίασης του υπουργικού συμβουλίου της 6ης Ιουλίου 1944 στον Παπανδρέου, *ο.π*, σελ. 103 και 105.

[200] Αποσπασματικά στην ανακοίνωση αναφέρονται τα εξής: «Η ευθύνη για τη μη πραγματοποίηση της Πανεθνικής Κυβέρνησης βαραίνει αποκλειστικά τον Παπανδρέου και την κλίκα του. Με τη διάσπαση ζημιώνουν τον αγώνα του έθνους και των Συμμάχων και βοηθούν τους κατακτητές… Γίνεται έτσι συνένοχος και προσωπικά υπεύθυνος για τα εγκλήματά τους. Προδότης του ελληνικού λαού, προστάτης των Ράλληδων και εχθρός του Συμμαχικού αγώνα, δεν έχει θέση στο παγκόσμιο αντιφασιστικό στρατόπεδο. Υπηρετεί το φασισμό και ανήκει σ' αυτόν». Βλ. ολόκληρη την ανακοίνωση της Κ.Ε του ΕΑΜ στο ΚΚΕ, *ο.π.,* σελ. 423-427.

και ο αντισυνταγματάρχης Τσερνίτσεφ και σκοπός τους ήταν η ενημέρωση του Στάλιν από πρώτο χέρι σχετικά με τα τεκταινόμενα στην Ελλάδα.

Η βρετανική πλευρά, όταν πληροφορήθηκε την άφιξη σοβιετικών αξιωματικών ανησύχησε, αφού δεν είχε ενημερωθεί για μια τέτοια κίνηση. Ο κίνδυνος να ενισχυθεί η αδιαλλαξία του ΕΑΜ από αυτήν την παρουσία και η πιθανή κάλυψη που θα μπορούσε να προσφερθεί από την Ρωσία, ήταν ορατός.

Τελικά, θα αποδειχθεί πως η αρχική αισιοδοξία της ηγεσίας των Βουνών δεν ήταν τίποτα άλλο παρά φρούδες ελπίδες. Οι Ρώσοι αξιωματικοί είχαν έρθει ως απλοί παρατηρητές, χωρίς να είναι εξουσιοδοτημένοι για πολιτικές συζητήσεις ή έστω για να μεταφέρουν κάποιες συμβουλές. Ο Γ. Ιωαννίδης στις «Αναμνήσεις» του στον δημοσιογράφο Παπαπαναγιώτου εξομολογείται: «Τότε ο Τσερνίτσεφ, όχι ο Ποπόφ που ήταν στρατιωτικός, αλλά ο Τσερνίτσεφ, που είχε το ψευδώνυμο Νικολάεφ και παλιότερα δούλευε στη σοβιετική πρεσβεία της Αθήνας, μου λέει: 'Και τι έχετε υπόψη σας, να πολεμήσετε ενάντια στους εγγλέζους;' Του λέω ότι αν παρουσιαστεί ανάγκη φυσικά θα πολεμήσουμε και με τους εγγλέζους. Μου κάνει ένα μορφασμό πολύ χαρακτηριστικό. Τι εσήμαινε αυτό; Αποδοκιμασία της απάντησής μου. Εγώ εκείνη τη στιγμή τα έχασα. Είδα ότι αποδοκιμάζομαι. Ο Τσερνίτσεφ δεν μπορούσε να σου πει κάνε αυτό ή εκείνο. Σε καμιά περίπτωση. Αλλά ο μορφασμός του έλεγε καθαρά: Τι μου λες τώρα εσύ; Στραπάτσο. Και ήταν παραμονές της συνεδρίασης της Κεντρικής Επιτροπής. Άντε τώρα να βρεις άκρη… Ν' αρχίσεις από τώρα τη μάχη με τους Άγγλους ή να αφήσεις για μετά; Ή να δεις πώς θα εξελιχτούν τα πράγματα και ανάλογα να κανονίσεις;».[201]

Γίνεται φανερό από αυτή τη συνομιλία ότι η αδιαλλαξία της Αριστεράς αποδοκιμαζόταν έμμεσα. Προκύπτει όμως το ερώτημα, η σοβιετική αποστολή αφίχθη όντως στις 25 προς 26 Ιουλίου ή στις 28 προς 29, όπως υποστηρίζει κυρίως η αριστερή ιστοριογραφία;[202] Η ημερομηνία της άφιξης έχει ιδιαίτερη

---

[201] Βλ. Ιωαννίδη, *ο.π.,* σελ. 250-252. Πάντως, σε άλλο σημείο της ίδιας συνομιλίας ο Ιωαννίδης ισχυρίζεται ότι δεν είπε τίποτα σε κανέναν, ούτε καν στον Σιάντο, γι' αυτήν τη συνομιλία με τον Τσερνίτσεφ, με το πρόσχημα να μην αλλάξει τη νοοτροπία που είχε διαμορφωθεί. Διάψευση περί συμβουλής από τη σοβιετική αποστολή δημοσίευσε στις 24 Αυγούστου 1944 ο *Ριζοσπάστης*. Βλ. και Θανάση Χατζή, *ο.π.,* τ.3, σελ. 291.

[202] Σχετικά με το χρόνο άφιξης της σοβιετικής στρατιωτικής αποστολής υπάρχουν διφορούμενες απόψεις στη βιβλιογραφία. Οι δύο κυρίαρχες ημερομηνίες είναι η νύχτα 25 προς 26 Ιουλίου και η δεύτερη είναι η 27 προς 28. Ένα από τα πιο ακλόνητα στοιχεία της ακριβούς ημερομηνίας είναι το πρακτικό της ΠΕΕΑ της 27ης Ιουλίου, στο οποίο αναφέρεται: «Ο Πρόεδρος ανακοινώνει με μεγάλη ευχαρίστηση ότι χτες ήρθε η Σοβιετική Στρατιωτική Αποστολή κοντά στον ΕΛΑΣ». Βλ. ΠΕΕΑ, Πρακτικά συνεδριάσεων, συνεδρίαση της 27/7/'44, σελ. 155. Ο Γουντχάουζ, *Το μήλο της έριδος,* ο.π., σελ. 298, τοποθετεί κι εκείνος την άφιξη τη νύχτα της 25-26 Ιουλίου. Την ίδια ημερομηνία δίνει και ο Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1982, σελ. 135.

Ο Στέφανος Γ. Ξύδης σε άρθρο του στη «Journal of Central European Affairs» που αναδημοσιεύεται στο βιβλίο του, *Η μυστική αγγλο-σοβιετική συμφωνία περί των Βαλκανίων της 9 Οκτωβρίου 1944,* τ. 15, Οκτώβριος 1955, ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ.5, Φακ. 903/Ε/2, ταξιν.8, δέχεται κι εκείνος ως ημερομηνία άφιξης των Σοβιετικών την 25η Ιουλίου και συμπληρώνει

σημασία διότι στις 29 Ιουλίου με τηλεγράφημά τους στο Κάιρο οι Σβώλος για την ΠΕΕΑ, Σιάντος για το ΚΚΕ και Παρτσαλίδης για το ΕΑΜ, ζητούσαν τη συμμετοχή του ΕΑΜ στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας με την προϋπόθεση να παραιτηθεί ο Παπανδρέου. Έγινε αυτό με παραίνεση της Σοβιετικής Αποστολής ή αυτή δεν είχε φθάσει στα Πετρίλια ακόμη;

Εν τέλει φαίνεται ότι η άφιξη των σοβιετικών αξιωματικών πραγματοποιήθηκε στις 25 προς 26 Ιουλίου. Ακολούθησαν τις επόμενες μέρες η επαφή με τον στρατηγό Σαράφη και η μυστική συνάντηση με τον Ιωαννίδη, με αποτέλεσμα να περάσει έμμεσα το μήνυμα προς την Αριστερά, ότι άποψη της Ρωσίας ήταν να υπογραφεί η Συμφωνία του Λιβάνου και να σταλούν Υπουργοί. Είναι αδύνατο να μην υπήρξε ρωσική επιρροή στις εξελίξεις κατά τη διάρκεια της παραμονής των αξιωματικών και των επαφών που εκείνοι είχαν, ωστόσο την τελική απόφαση θα έπαιρνε η Κ.Ε του ΚΚΕ, για την οποία επίσης έχει ανακύψει θέμα χρονικού προσδιορισμού της.

Έτσι, λοιπόν, μια άλλη κρίσιμη ημερομηνία που θα πρέπει να προσδιορίσουμε μέσα από τις πηγές είναι η ημέρα της συνεδρίασης της Κ.Ε του ΚΚΕ. Σύμφωνα με τα επίσημα κείμενα του ΚΚΕ διεξήχθη 2-3 Αυγούστου, δηλαδή μετά την αποστολή του τηλεγραφήματος για τη συμμετοχή του ΕΑΜ στην Κυβέρνηση Παπανδρέου. Αντίθετα, ο Βασίλης Μπαρτζιώτας διευκρινίζει ότι η συνεδρίαση έγινε στις 28-29 Ιουλίου και ότι δόθηκαν λάθος ημερομηνίες για λόγους ασφαλείας. Ο ισχυρισμός είναι αληθής κατά τον L. Baerentzen, που παραθέτει μια σειρά από στοιχεία που το πιστοποιούν.[203] Δεν νομίζουμε άλλωστε ότι μια τόσο σοβαρή πρόταση θα

ότι το αεροπλάνο ξεκίνησε από την Ιταλία με κατεύθυνση τη Γιουγκοσλαβία, εκεί παρέλαβε 10 μέλη της αποστολής και ακολούθως έφτασε την ίδια μέρα στην Ελλάδα. Αντίθετα ο L. Baerentzen αναφέρεται σε απευθείας πτήση από το Μπάρι στη Νεράιδα. Βλ. εισήγηση Lars Baerentzen με τίτλο «Η άφιξη της Σοβιετικής Στρατιωτικής Αποστολής τον Ιούλιο 1944» στα πρακτικά του Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου: *«Η Ελλάδα 1936-1944. Δικτατορία-Κατοχή-Αντίσταση»*, Αθήνα, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, [2]1989, σελ. 570.

Ο Ξύδης ισχυρίζεται ότι η Σοβιετική αποστολή ήταν εκείνη που άλλαξε τη γνώμη του ΕΑΜ για συμμετοχή στην Κυβέρνηση Παπανδρέου.

Διαφορετική ημερομηνία δίνει ο Σαράφης, *Ο ΕΛΑΣ*, ο.π., σελ. 322. Ο Σαράφης στο βιβλίο του αναφέρει ότι, «Το βράδι στις 28 Ιούλη 1944 προσγειώθηκε στο αεροδρόμιο της Νεράιδας ένα μεγάλο ρωσικό αεροπλάνο που έρχονταν από την Ιταλία και βγήκαν 8 ρώσοι αξιωματικοί με ασύρματους, βενζίνες, πετρέλαια κλπ… Το απόγευμα στις 29 του Ιούλη η ρωσική αποστολή έφτασε στα Πετρίλια». Ο Χατζής, *ο.π.,* τ.3, σελ. 287, επιβεβαιώνει την εκδοχή αυτή του Σαράφη, που γράφηκε με βάση το ημερολόγιο του Γ.Σ του ΕΛΑΣ. Πάντως, ο Χατζής, ο.π, σελ. 278, πέφτει σε μια σημαντική αντίφαση, όταν γράφει ότι στο Β' συνέδριο του ΕΑΜ Θεσσαλίας, που πραγματοποιήθηκε στις 27 Ιουλίου, «ο Άγγλος αξιωματικός Cook, ανήγγειλε ότι χθες αφίχθη Σοβιετική Στρατιωτική Αποστολή». Τέλος, ο D. Eudes, *Οι καπετάνιοι*, Αθήνα, (μτφρ. Γιώργος Παπακυριάκης), Εξάντας, [2]1975, σελ.195 δίνει κι εκείνος ως ημερομηνία άφιξης των Σοβιετικών την 28η Ιουλίου.

[203] «1. Σύμφωνα με τον Κώστα Δεσποτόπουλο, ο οποίος ήταν νομικός και πολιτικός σύμβουλος στο Γ.Σ του ΕΛΑΣ το 1944, ήταν συνήθης πρακτική του ΚΚΕ στην περίοδο αυτή να δημοσιεύει ψευδείς ημερομηνίες για σημαντικές συνεδριάσεις, ως μέτρο ασφαλείας.

μπορούσε να είχε ληφθεί από τους Σβώλο, Σιάντο και Παρτσαλίδη χωρίς προηγούμενη απόφαση ενός επίσημου οργάνου του ΚΚΕ. Δεν μπορούμε, όμως, να δεχτούμε άκριτα τον ισχυρισμό, ότι οι λάθος ημερομηνίες δόθηκαν μόνο για λόγους ασφαλείας, διότι αυτές διατηρήθηκαν και μετέπειτα στα κομματικά έγγραφα. Αν η συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής θεωρηθεί ότι έπεται της αποστολής του τηλεγραφήματος, «τότε αυτό μεταφέρει την ευθύνη για τη συμμετοχή στην Κυβέρνηση του Καΐρου σε ελάχιστα άτομα του Πολιτικού Γραφείου».[204]

Γι' άλλη μια φορά, πάντως, παρατηρείται το φαινόμενο της αντίφασης στις αποφάσεις της Αριστεράς. Από τη μια προαποφάσιζε τη συνθηκολόγηση, την υπογραφή του Συμφώνου και την αποστολή Υπουργών στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας και από την άλλη η Κ.Ε καλούσε τους οπαδούς της σε αγώνες με το σύνθημα «Όλοι επί ποδός πολέμου», ενώ ο Σιάντος έδινε εντολή στον Μπαρτζιώτα να είναι έτοιμος για την κατάληψη της Αθήνας.

Συμπερασματικά, θα πρέπει να παραδεχθεί κανείς ότι το ΚΚΕ ήδη βρισκόταν πολύ κοντά στη λήψη μιας απόφασης για επιστροφή στις συζητήσεις του Λιβάνου από τη συνεδρίαση του ΠΓ του ΚΚΕ στις 24/7/'44, όπως θα πρέπει επίσης να παραδεχθεί ότι η απόφαση της Κ.Ε είχε σίγουρα ενισχυθεί από την έμμεση αποδοκιμασία του Τσερνίτσεφ στον Ιωαννίδη στη μυστική συνάντηση που είχε μαζί του. Έτσι, η Αριστερά επικέντρωσε πλέον τις απαιτήσεις της στο πρόσωπο του πρωθυπουργού και την παραίτησή του.

Ο όρος αυτός των Βουνών πολύ γρήγορα αποδείχτηκε ουτοπικός. Η Μ. Βρετανία, που ήταν και η «προστάτιδα» δύναμη είχε (εκ)δηλώσει ουκ ολίγες φορές τη στήριξή της προς το πρόσωπο του πρωθυπουργού, που άλλωστε ήταν και η επιλογή της μετά τη Στάση του στρατού στη Μ. Ανατολή. Αυτό φαίνεται να το παραδέχεται και ο Ιωαννίδης κατά τη συνεδρίαση της Κ.Ε του ΚΚΕ: «Βέβαια, η πρότασή μας να στείλουμε υπουργούς στην κυβέρνηση του Καΐρου, με τον όρο να μπει άλλος πρωθυπουργός, δεν φαίνεται πιθανό να γίνει δεκτή

---

2. Ο Δεσποτόπουλος με πληροφόρησε ότι εκείνος συνέταξε το τηλεγράφημα της 29ης Ιουλίου 1944 και ότι θυμάται ότι το έκανε ''ευθύς μετά τη λήξη των εργασιών της Κ.Ε., η οποία δεν είχε συντάξει γι' αυτό κανένα σχέδιο, επαφιέμενη στη φροντίδα του Π.Γ.''.

3. Όλες οι περιγραφές της συνεδρίασης συμφωνούν ότι η απόφαση για τους πέντε άνδρες, οι οποίοι επρόκειτο να σταλούν στο Κάιρο για να συμμετάσχουν στην Κυβέρνηση εκ μέρους της ΠΕΕΑ, του ΕΑΜ και του ΚΚΕ πάρθηκε στο τέλος της συνεδρίασης. Ο Χατζής γράφει ότι η απόφαση πάρθηκε ''τις πρωινές ώρες της 4ης Αυγούστου''. Ο αμερικανός αξιωματικός του OSS, Κώστας Κουβαράς, κατάφερε να διαβιβάσει τα ονόματα των πέντε ανδρών την 1η Αυγούστου σ' ένα σήμα που συμπλήρωνε ''το τηλεγράφημα της 29ης Ιουλίου'', το οποίο ο ίδιος διεβίβασε στις 31 Ιουλίου. Έμμεσα τούτο επιβεβαιώνεται και από το ημερολόγιο του Παναγιώτη Κανελλόπουλου: ο Κανελλόπουλος σημειώνει ότι συνάντησε στο Κάιρο, το απόγευμα της 4ης Αυγούστου, έναν αξιωματούχο της ελληνικής Κυβέρνησης, τον Δ. Πέτρου, ο οποίος του είπε ότι 'σύμφωνα με θετικές πληροφορίες που έχει η αμερικανική μυστική υπηρεσία, το ΕΑΜ αποφάσισε να μπει στην Κυβέρνηση κι έχει ορίσει κιόλας τους Υπουργούς που θα στείλει'. Αν αυτό είχε πράγματι συμβεί το ίδιο εκείνο πρωί, δεν πιστεύω ότι θα ήταν δυνατόν να φτάσει η πληροφορία στον κ. Πέτρου το απόγευμα». Βλ. εισήγηση Lars Baerentzen, *ο.π.,* σελ. 579-580.

[204] L. Baerentzen, *ο.π.,* σελ. 582.

από τους Άγγλους, που θέλουν πρωθυπουργό το όργανό τους, τον Παπανδρέου. Για κάθε όμως ενδεχόμενο, η Κ.Ε θα πρέπει να υποδείξει τα στελέχη του ΚΚΕ που θα σταλούν να γίνουν υπουργοί». [205]

Μετά την πρόταση της ηγεσίας των Βουνών για συμμετοχή στην Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας με προϋπόθεση την παραίτηση Παπανδρέου, το ενδιαφέρον επικεντρωνόταν και πάλι στο Κάιρο και τις αντιδράσεις που ενδεχομένως θα εκδηλώνονταν εκεί.

Σε έκτακτο υπουργικό συμβούλιο στις 4 Αυγούστου απορρίφθηκε το αίτημα της ηγεσίας των Βουνών, παρά την προθυμία του Παπανδρέου να παραιτηθεί για χάρη της Εθνικής Ένωσης. Σε δηλώσεις του ο προσωρινός Υπουργός Τύπου και Πληροφοριών, Φίλιππος Δραγούμης, επισήμανε ότι «Σύσσωμον το Υπουργικόν Συμβούλιον αποκρούει την παραίτησιν του Προέδρου Γ. Παπανδρέου… Ελπίζομεν όμως ότι η φιλοπατρία των εκπροσώπων του ΕΑΜ θα τους αγάγη να μη επιμείνουν εις το να στερήσουν εις τοιαύτην στιγμήν τον Ελληνικόν Λαόν από την ηγεσίαν του εμπνευστού και πρωτεργάτου των συμφωνιών του Λιβάνου…».[206]

Τελικά, ο πρωθυπουργός εξουσιοδοτήθηκε να απαντήσει με νέο τηλεγράφημά του προς την ηγεσία των Βουνών και συγκεκριμένα στους Σβώλο, Σιάντο και Παρτσαλίδη. Στο τηλεγράφημα αυτό ο Γ. Παπανδρέου αναφέρει μεταξύ άλλων: «Είμεθα ευτυχείς διότι υπερνικάτε την παράλογον αδιαλλαξίαν των ηγετών σας και αποφασίζετε να μετάσχετε εις την Κυβέρνησιν δια την πιστήν τήρησιν των όρων του Εθνικού Συμβολαίου του Λιβάνου.

Παρακαλούμεν αποστείλατε τους αντιπροσώπους σας ίνα αναλάβουν τα συμπεφωνημένα πέντε Υπουργεία: Οικονομικών, Συγκοινωνίας, Γεωργίας, Εθνικής Οικονομίας και Εργασίας.

Σας παρέχω προσωπικώς την βεβαίωσιν ότι, παρά την αντίθετον ομόφωνον απόφασιν του Υπουργικού Συμβουλίου, το πρόσωπον του σημερινού Προέδρου της Κυβερνήσεως δεν πρόκειται να αποτελέση πρόσκομμα της Εθνικής Ενώσεως…».[207]

Η ηγεσία των Βουνών εξέλαβε το τηλεγράφημα αυτό ως επιτυχία, αφού θεώρησε ότι ο Παπανδρέου βρισκόταν πλέον στη διάθεσή της. Ο σκόπελος των διαπραγματεύσεων είχε αρθεί και ο πρόεδρος της εαμικής αντιπροσωπείας με τηλεγράφημά του στις 8 Αυγούστου ζήτησε μεταφορικό μέσο για τη μετάβαση των εαμικών υπουργών στο Κάιρο.

Υπήρξε, όμως, έντονη αντίδραση από τη βρετανική πλευρά, η οποία εξέφρασε γι' άλλη μια φορά την ευαρέσκειά της στο πρόσωπο του Γ.

---

[205] Η Κ.Ε Επιτροπή του ΚΚΕ συνεδρίασε στο χωριό Ρόσι του Δήμου Αργιθέας των Αγράφων, στο σπίτι του Ιωαννίδη. Ο ίδιος ήταν αυτός που έκλεισε τις συζητήσεις με την παραπάνω περικοπή. Βλ. Γασπαρινάτος, *ο.π.,* σελ. 212.

[206] Βλ. Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ. 112-113. Σύμφωνα με τον Π. Κανελλόπουλο, οι Βενιζέλος, Ρέντης και Μυλωνάς αρχικά πρότειναν στο Υπουργικό Συμβούλιο να γίνει δεκτή η παραίτηση του Παπανδρέου, στη συνέχεια, όμως, συμφώνησαν ότι δεν επιτρεπόταν να παραιτηθεί αμέσως. Π. Κανελλόπουλος, *ο.π.*, εγγραφή της 4/8/1944, σελ. 593-594.

[207] Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ. 114-115.

Παπανδρέου και του ζήτησε να φέρει εις πέρας την πολιτική την οποία ο ίδιος χάραξε, χωρίς να χρειαστεί να παραιτηθεί. Παράλληλα, προσπάθησε να εξασφαλίσει προς αυτόν το σκοπό και τη συναίνεση των υπολοίπων κομμάτων, που απάρτιζαν την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, ώστε να μη γίνει δεκτός ο όρος των Βουνών.

Οι Βενιζέλος, Μυλωνάς, Ρέντης και Σακαλής έστειλαν στην ΠΕΕΑ τηλεγράφημα, με το οποίο αφενός της ανακοίνωναν τις αντιρρήσεις της αγγλικής κυβέρνησης, αφετέρου την καλούσαν να στείλει αμέσως τους υπουργούς της, ειδάλλως θα αναλάμβανε τεράστιες ευθύνες έναντι του Έθνους.[208]

Στις 15 Αυγούστου συνεδρίασε η ΠΕΕΑ για να εξετάσει τα νέα δεδομένα μετά τη λήψη αυτού του τηλεγραφήματος. Η ηγεσία των Βουνών έδειξε αιφνιδιασμένη, αφού πίστευε ότι ο όρος που είχε θέσει θα έβρισκε πολλούς υποστηρικτές, πόσο μάλλον στους Φιλελευθέρους. Κάτι τέτοιο όμως δεν συνέβη. Αντίθετα, έμενε αποκομμένη από τον υπόλοιπο πολιτικό κόσμο και υπόλογη σε περίπτωση αρνήσεώς της. Η άρνηση, όμως, δεν συντελέστηκε. Τα μέλη της ΠΕΕΑ συμφώνησαν να αρθεί και ο τελευταίος αυτός όρος και απέφυγαν στην παρούσα φάση περαιτέρω όξυνση των σχέσεών τους με τη βρετανική Κυβέρνηση.

Την ίδια μέρα απέστειλαν και το τηλεγράφημα, που ανακοίνωνε την άνευ όρων είσοδό τους στην Εθνική Κυβέρνηση: «Ελληνικήν Κυβέρνησιν, Κάιρον. Δια Βενιζέλον, Μυλωνάν, Σακαλήν, Ρέντην.

Μετά τηλεγράφημά μας αριθ. 85 της 29ης Ιουλίου, περιέχον γενικάς απόψεις μας δι' ενότητα και απάντησιν Πρωθυπουργού αριθμ. 240 της 5ης Αυγούστου ότι πρόσωπόν του δεν πρόκειται να αποτελέσει πρόσκομμα Εθνικής Ενώσεως, ελάβαμεν τηλεγράφημα 241 της 10ης Αυγούστου Βενιζέλου, Μυλωνά, Σακαλή, Ρέντη. Σταθμίζοντας καλώς σημασίαν επισήμου ανακοινώσεως ως προς Πρόεδρον Κυβερνήσεως αναγκαζόμεθα δηλώσωμεν ότι δεν επιμένομεν αλλαγήν Πρωθυπουργού. Παρακαλούμεν μεριμνήσετε ταχύτερον έλευσιν αυτόθι υπουργών μας. Θεωρούμεν αναγκαίον και σκόπιμον αποφευχθούν κυβερνητικαί δηλώσεις εν τω μεταξύ.

Δια ΠΕΕΑ Σβώλος, Δια ΕΑΜ Παρτσαλίδης, Δια ΚΚΕ Σιάντος».[209]

Μεταξύ 15ης Αυγούστου και 2ας Σεπτεμβρίου μεσολάβησε ένα διάστημα με δύο πολύ σημαντικά γεγονότα. Το πρώτο ήταν η μυστική συνάντηση Παπανδρέου-Τσώρτσιλ στη Ρώμη στις 21 Αυγούστου. Ο Έλληνας

---

[208] Βλ. το κείμενο του τηλεγραφήματος στον Χατζή, *ο.π.,* σελ. 322. Ο Π. Κανελλόπουλος στο Ημερολόγιο σχολιάζει: «Το σχέδιο ήταν καλό. Σε λίγο έφτασε κι ο Warner, που δέχθηκε να το διαβιβάσει. Το τηλεγράφημα λέει καθαρά, ότι η βρετανική Κυβέρνηση θεωρεί απαράδεκτη την αλλαγή του προσώπου του Πρωθυπουργού στις παραμονές του λυτρωμού της Ελλάδος και περιέχει μια έκκληση στην επιτροπή των βουνών να μην επιμείνει στον προσωπικό αυτόν όρο και να στείλει τους αντιπροσώπους της για να μπουν στην κυβέρνηση». Π. Κανελλόπουλος, *ο.π.,* εγγραφή της 10/8/1944, σελ. 596.

[209] Βλ. το τηλεγράφημα στον Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ.235-236. Πρβλ ακόμη και στην ανακοίνωση της Κ.Ε του ΕΑΜ της 15/8/'44 στο *ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα*, ο.π., σελ. 459-460.

πρωθυπουργός μετά από επίμονες προσπάθειες πέτυχε αυτή τη συνάντηση, η οποία κρατήθηκε μυστική απ' όλο το υπουργικό συμβούλιο και τους συνεργάτες του μέχρι το πέρας της.

Στην συνάντηση αυτή τέθηκαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων ορισμένα φλέγοντα για τον ελληνισμό θέματα, όπως η αποστολή βρετανικών δυνάμεων στην Ελλάδα, η μεταφορά της έδρας της ελληνικής Κυβέρνησης στην Ιταλία, ο χρονικός προσδιορισμός της επιστροφής του βασιλιά στην Ελλάδα, η διευθέτηση των συνόρων με τη Βουλγαρία με την παράλληλη εκκένωση των ελληνικών εδαφών από τους Βουλγάρους και τέλος η βοήθεια της Μ. Βρετανίας για την ανοικοδόμηση της ελεύθερης Ελλάδας.

Στο επίσημο ανακοινωθέν που εξεδόθη γινόταν λόγος για μακρά και εγκάρδια συνομιλία, η οποία βρήκε τους δύο άνδρες σύμφωνους σε όλα τα θέματα.[210] Ωστόσο, στη συνάντηση αυτή θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η εικόνα δεν ήταν ίδια μ' εκείνη του ανακοινωθέντος. Στο θέμα της αποχώρησης των Βουλγάρων από τα ελληνικά εδάφη και της ρύθμισης των συνόρων υπήρξε διάσταση απόψεων. Ο Τσώρτσιλ ζήτησε να περιμένει η Ελλάδα τον γενικό διακανονισμό μετά τον πόλεμο. Στο καθεστωτικό επί της ουσίας υπήρξε επίσης διαφωνία, αφού ο Βρετανός πρωθυπουργός θεωρούσε ότι η δήλωση του Γεωργίου της 8ης Νοεμβρίου 1943 ήταν αρκετή, ενώ ο Παπανδρέου στο υπουργικό συμβούλιο είχε εκφράσει την άποψη ότι ο Γεώργιος θα έπρεπε να αναμένει τη λαϊκή ετυμηγορία.[211] Τέλος, στο ζήτημα της παρουσίας βρετανικών δυνάμεων στην Ελλάδα κατά την Απελευθέρωση οι δύο άνδρες διαφώνησαν, αλλά στην πραγματικότητα και εν αγνοία του Παπανδρέου, συμφώνησαν.[212]

Το δεύτερο σημαντικό γεγονός ήρθε σαν συνέπεια της μυστικής συνάντησης Τσώρτσιλ-Παπανδρέου. Ο Έλληνας πρωθυπουργός επιστρέφοντας

---

[210] Βλ. το επίσημο ανακοινωθέν μετά τη συνάντηση στον Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ. 117.

[211] Βλ. τη σχετική περικοπή του λόγου του Παπανδρέου στο υπουργικό συμβούλιο πιο πάνω σελ. 92-93.

[212] Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Κυβέρνηση Τσώρτσιλ ήδη προετοίμαζε την αποστολή βρετανικών δυνάμεων στην Ελλάδα με την έναρξη της αποχώρησης των γερμανικών στρατευμάτων. Ως ημερομηνία άφιξης των πρώτων αλεξιπτωτιστών είχε οριστεί αρχικά η 11η Σεπτεμβρίου (ημερομηνία που άλλαξε τελικά) και σταδιακά θα ακολουθούσε μία δύναμη λιγότερη των 10.000 ανδρών. Η όλη επιχείρηση έγινε γνωστή με το κωδικό όνομα «Μάννα», αλλά σε καμία περίπτωση δεν ανακοινώθηκε οτιδήποτε στον Παπανδρέου στη μυστική συνάντηση που είχε με τον Τσώρτσιλ, παρά μόνο δόθηκαν κάποιες αόριστες υποσχέσεις. Αντίθετα, ενήμερος ήταν ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ρούζβελτ από τις 17/8 για τις προετοιμασίες των Βρετανών, όπως και η Σοβιετική Ένωση από τις 21/9. Ο Βρετανός πρεσβευτής στη Μόσχα Κλαρκ Κερρ συνάντησε τον υπουργό εξωτερικών της Ρωσίας Μολότωφ και του ανακοίνωσε την πρόθεση της Κυβέρνησής του να στείλει σύντομα στρατιωτικές δυνάμεις για την αποφυγή του εμφυλίου πολέμου μετά την Απελευθέρωση της Ελλάδος και του υπενθύμισε ότι η Ελλάδα εμπίπτει στο χώρο της αποκλειστικής δραστηριότητας των βρετανικών στρατιωτικών επιχειρήσεων. Η απάντηση της Ρωσίας ήταν θετική και έδινε το «πράσινο φως» για ενεργή ανάμιξη της Αγγλίας στα εσωτερικά της Ελλάδας. Βλ. Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 261-262.

στις 26 Αυγούστου από τη Ρώμη στο Κάιρο αντιμετώπισε σοβαρή κυβερνητική κρίση εξαιτίας αυτού του ταξιδιού, που πραγματοποιήθηκε χωρίς την προηγούμενη ενημέρωση του υπουργικού συμβουλίου.

Οι Βενιζέλος, Ρέντης και Μυλωνάς υπέβαλαν τις παραιτήσεις τους στις 28 του μήνα εις ένδειξη διαμαρτυρίας για τη μη ενημέρωσή τους για το ταξίδι του πρωθυπουργού και στις 30 Αυγούστου αντικαταστάθηκαν από τους Εμμανουήλ Σοφούλη, Σπύρο Τσακόπουλο και Δημήτρη Χέλμη. Ωστόσο, η απουσία του κόμματος των Φιλελευθέρων από την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας αποδείχτηκε καθοριστική, τόσο εκείνες τις μέρες όσο και μετέπειτα κατά τα Δεκεμβριανά, όπου ο Σοφούλης επεδίωξε μετά τις συγκρούσεις του Δεκεμβρίου να αντικαταστήσει στην πρωθυπουργία τον Παπανδρέου.[213] Προσωρινά όμως η κυβερνητική κρίση είχε ξεπεραστεί ανώδυνα και με τη βοήθεια της Μ. Βρετανίας.

Είσοδος ΕΑΜ στην Κυβέρνηση

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες της κυβερνητικής κρίσης έφτασε στο Κάιρο στις 31 Αυγούστου η εαμική αντιπροσωπεία προκειμένου να στελεχώσει με τους υπουργούς της το νέο κυβερνητικό σχήμα. Η συμφωνία ολοκληρώθηκε και στις 2 Σεπτεμβρίου ορκίστηκαν ενώπιον του αντιβασιλέα Παύλου οι: Αλέξανδρος Σβώλος (υπουργός Οικονομικών), Γιάννης Ζέβγος (υπουργός Γεωργίας), Μιλτιάδης Πορφυρογένης (υπουργός Εργασίας), Ηλίας Τσιριμώκος (υπουργός Εθνικής Οικονομίας), Νικόλαος Ασκούτσης (υπουργός Δημοσίων Έργων) και Άγγελος Αγγελόπουλος (υφυπουργός Οικονομικών).[214] Αργότερα ορκίστηκε και ο Πτολεμαίος Σαρηγιάννης (υφυπουργός Στρατιωτικών).

Στις 4 Σεπτεμβρίου συνήλθε σε πρώτη πανηγυρική συνεδρίαση το νέο υπουργικό συμβούλιο, το οποίο και απηύθυνε διάγγελμα στον ελληνικό λαό, με το οποίο του ανήγγειλε ότι επετεύχθη η Εθνική Ένωση και ότι η νέα Κυβέρνηση θα πορευόταν σύμφωνα με το Συμβόλαιο του Λιβάνου.[215]

Αυτές ήταν οι κρίσιμες 100 ημέρες, όπου η αγγλική ανακοίνωση θα τις περιγράψει επιγραμματικά ως εξής: «Οι αντιπρόσωποι του ΕΑΜ εις τον Λίβανον είχον δεχθή και το Εθνικόν Συμβόλαιον και την Πρωθυπουργίαν Παπανδρέου. Κατόπιν εζήτησαν την τροποποίησιν των συμφωνιών, αποδεχόμενοι την Πρωθυπουργίαν Παπανδρέου. Έπειτα απεδέχθησαν τας συμφωνίας, αλλά εζήτησαν την παραίτησιν του Πρωθυπουργού. Και τώρα επανέρχονται, αποδεχόμενοι και τας συμφωνίας του Λιβάνου και την Προεδρίαν του Παπανδρέου».[216]

---

[213] Βλ. πιο κάτω σελ. 109 και 119.

[214] Το υφυπουργείο Οικονομικών ήταν εκτός της συμφωνίας των 5 υπουργείων που προορίζονταν για το ΕΑΜ. Θα μπορούσε κανείς να το θεωρήσει και ως ευχάριστη έκπληξη του Παπανδρέου προς την Αριστερά για τη συμμετοχή της στην Κυβέρνηση.

[215] Βλ. το διάγγελμα στον Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ. 119-122.

[216] *Ο.π.,* σελ. 119.

Η ελληνική πολιτική ηγεσία βάδιζε πλέον ενωμένη για να αντιμετωπίσει τα ιστορικής σημασίας γεγονότα της συμφωνίας της Καζέρτας και της Απελευθέρωσης, μέχρι βέβαια να φτάσει η ώρα της νέας αναμέτρησης τον Δεκέμβρη, όπου τα αιματηρά γεγονότα της Αθήνας και της αναμέτρησης ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ στην Ήπειρο, θα κλείσουν μια πολυτάραχη χρονιά.

Η σύσκεψη της Καζέρτας

Στις 7 Σεπτεμβρίου (σε υλοποίηση της συμφωνίας Τσώρτσιλ-Παπανδρέου από τη συνάντηση της 21ης Αυγούστου) μεταφέρθηκε η έδρα της ελληνικής Κυβέρνησης από το Κάιρο στην Ιταλία.[217] Εγκαταστάθηκε στην κωμόπολη Cava dei Tirreni, όπου έμεινε μέχρι τις 12 Οκτωβρίου, οπότε και αναχώρησε για να φτάσει στην ελεύθερη -πλέον- Ελλάδα στις 16 του ίδιου μήνα. Η ελληνική Κυβέρνηση στεγαζόταν στην ίδια έπαυλη με την προσωρινή ιταλική Κυβέρνηση του Μπαντόλιο.

Προέκυπτε όμως επιτακτικά το θέμα της ανάληψης της εξουσίας κατά τη μεταπελευθερωτική περίοδο. Η σταδιακή αποχώρηση των γερμανικών δυνάμεων από τον ελληνικό χώρο οδηγούσε τους αντάρτες από τα Βουνά στην ύπαιθρο. Ελληνική και βρετανική κυβέρνηση θεωρούσαν τον κίνδυνο να καταληφθεί η εξουσία από τους αντάρτες του ΕΑΜ, ορατό.[218] Έπρεπε λοιπόν να οργανωθεί η επιστροφή της πρώτης στην Αθήνα, αμέσως μετά την αποχώρηση των Γερμανών, αλλά και να σταλούν βρετανικές δυνάμεις που θα μπορούσαν να εγγυηθούν την αναίμακτη απελευθέρωση.

Ο Παπανδρέου μετά από αγωνιώδεις εκκλήσεις προς τη βρετανική Κυβέρνηση για αποστολή δυνάμεων, όπως τις μεταφέρει ο ίδιος στο βιβλίο του «η Απελευθέρωσις της Ελλάδος»[219], πέτυχε μια ιστορικής σημασίας σύσκεψη στην Καζέρτα της Ιταλίας. Αυτή τη φορά η σύσκεψη δεν θα είχε πολιτικό χαρακτήρα, αλλά στρατιωτικό. Άλλωστε το πολιτικό πρόβλημα είχε λυθεί στον Λίβανο.

---

[217] Για τη μεταφορά της έδρας από το Κάιρο στην Ιταλία βλ. πιο πάνω σελ. 101.

[218] Το ΕΑΜ ήδη από τον Σεπτέμβριο του '43 εκπόνησε σχέδιο κατάληψης των Αθηνών-Πειραιώς και περιχώρων. Αυτό τουλάχιστον παραδέχεται μετέπειτα ο στρατιωτικός εγκέφαλός του, Θεόδωρος Μακρίδης, που σε μυστική και μακροσκελή έκθεσή του, που συνέταξε το 1946 κατ' εντολή του Νίκου Ζαχαριάδη, τιτλοφορεί το κεφάλαιο ΙΧ για τα σχέδια που είχε ετοιμάσει: «Το κατά Σεπτέμβριον-Οκτώβριον 1943 εκπονηθέν σχέδιον ενεργείας δια την κατάληψιν του λεκανοπεδίου της Αττικής (Αθηνών -Πειραιώς- περιχώρων) ο τρόπος της συντάξεώς του, αι αρχαί επί των οποίων εβασίσθη η σύνταξίς του, η τροποποίησις του τον Απρίλιον 1944, η κατά Δεκέμβριον 1944 διεξαγωγή των επιχειρήσεων, άνευ σχεδίου ενεργείας συνολικού, και αι εκ ταύτης συνέπειαι». Ο Θ. Μακρίδης «Έκτορας» είχε λάβει εντολή να αποτελέσει μέλος της Επιτροπής σύνταξης του σχεδίου από τον Γιάννη Ζεύγο. Βλ. την έκθεση του Θ. Μακρίδη για την κατάληψη της Αττικής στον Φαράκο Γρ., *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία*, τ.Β', Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2000, σελ. 108-114.

[219] Βλ. τις εκκλήσεις του Παπανδρέου και την ανταλλαγή τηλεγραφημάτων με την ελληνική πρεσβεία του Λονδίνου στον Παπανδρέου, *Η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, Αθήνα, Άλφα Σκαζίκη, ^{2}1945, σελ. 126-131.

Κατόπιν συνεννοήσεως της ελληνικής Κυβέρνησης με το συμμαχικό στρατηγείο της Μεσογείου εκλήθησαν οι αρχηγοί των εν Ελλάδι ανταρτικών δυνάμεων, στρατηγοί Σαράφης και Ζέρβας, σε σύσκεψη, η οποία πραγματοποιήθηκε την 26η Σεπτεμβρίου. Πριν τη γενική σύσκεψη έγινε ειδική συνεδρίαση αποκλειστικά μεταξύ των Ελλήνων, υπό την προεδρία του Έλληνα πρωθυπουργού, στην οποία συμμετείχαν επίσης και οι υπουργοί Σβώλος, Ζεύγος, Τσάτσος και Σγουρίτσας.

Το πρώτο πρόβλημα που παρουσιάστηκε ήταν οι αρμοδιότητες του στρατηγού Σκόμπυ. Ο Παπανδρέου είχε ήδη πληροφορήσει τον Σαράφη, όταν αυτός αναχωρούσε από το αεροδρόμιο της Νεράιδας, ότι «διορίστηκε αρχηγός των συμμαχικών δυνάμεων στην Ελλάδα ο άγγλος στρατηγός Σκόμπυ».[220] Στις 24 Σεπτεμβρίου το απόγευμα ο Σαράφης και ο Ζέρβας διάβασαν τις οδηγίες του Άγγλου στρατηγού «που είχαν διάφορα περίεργα πράγματα», με τα οποία ουσιαστικά μπορούσε να παρεμβαίνει και να κανονίζει τα εσωτερικά πράγματα της Ελλάδας που είχαν σχέση με το νόμο και την τάξη. [221]

Το δεύτερο πρόβλημα ήταν οι περιοχές που θα καταλάμβανε ο Ζέρβας. Ο Σαράφης αφηγείται: «Επίσης στο Ζέρβα δίνονταν οριστικά όχι μονάχα η περιοχή του 24 συντάγματος, αλλά και η Άρτα, τα Γιάννενα και το Μέτσοβο, ήτοι σχεδόν το μεγαλύτερο μέρος της Ηπείρου με επιθετική αιχμή προς Θεσσαλία και Μακεδονία, αφού του δίδονταν ο κόμβος Μέτσοβο».[222]

Το σημαντικότερο όμως ήταν η ανάγκη έλευσης βρετανικών δυνάμεων στην Ελλάδα. Ο Κωνσταντίνος Δεσποτόπουλος, πολιτικός σύμβουλος του Σαράφη, υπαινίχθηκε ότι δεν χρειαζόταν η παρουσία τους, αφού η χώρα απαλλασσόταν σταδιακά από τις κατοχικές δυνάμεις και επομένως δεν υπήρχε λόγος να προσκληθούν και να τεθούν επικεφαλής των ανταρτικών δυνάμεων. Ο πρωθυπουργός εξέφρασε την κατάπληξή του και θεώρησε ότι ενσκήπτει θεμελιώδης διαφωνία, κατόπιν της οποίας οι εργασίες συσκέψεως δεν μπορούν να προχωρήσουν. Ο κίνδυνος για διάλυση της Ενότητας και κατ' επέκταση της Κυβέρνησης έκανε και πάλι την εμφάνισή του στην ατμόσφαιρα της Καζέρτας.

Εν τέλει, η πρόταση αποσύρθηκε μετά από τη μετριοπαθή στάση των Ζεύγου και Σαράφη, που είχαν εντολές να μη δημιουργήσουν κυβερνητική κρίση.

Όσον αφορά τις περιοχές που θα έπαιρνε ο Ζέρβας, τελικά υπήρξε συμβιβασμός. Γιάννινα και Άρτα έμεναν στον ΕΔΕΣ και το Μέτσοβο περνούσε στον ΕΛΑΣ.

Και τέλος, συζητήθηκε το θέμα της αρχιστρατηγίας του Σκόμπυ. Ο Σβώλος ζήτησε να απαλειφθεί η φράση σύμφωνα με την οποία θα μπορούσε ο Σκόμπυ να επιβάλει το νόμο και την τάξη. Ο πρόεδρος της διάσκεψης,

---

[220] Βλ. Σαράφη, *Ο ΕΛΑΣ*, Αθήνα, Επικαιρότητα, 1998, σελ. 343.

[221] Πρβλ *ο.π.,* σελ. 348.

[222] Πρβλ *ο.π.,* σελ.348-349.

στρατηγός Ουίλσον, αποδέχτηκε τη διαγραφή της σχετικής διάταξης. Επίσης, έγινε η τροποποίηση της διάταξης για τη μη σύλληψη των δοσίλογων.

Μετά και τις τελευταίες αυτές διευθετήσεις όλες οι πλευρές υπέγραψαν το Σύμφωνο της Καζέρτας στις 26 Σεπτεμβρίου.[223]

Η σημασία της συμφωνίας της Καζέρτας

Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημάνουμε τη σημασία που είχε για τα ελληνικά πράγματα η συμφωνία της Καζέρτας. Θα σημειώναμε λοιπόν ότι, εν πρώτοις ήταν η συμφωνία που καθησύχασε τους φόβους της αντιεαμικής πλευράς, οι οποίοι ήταν ορατοί ακόμη και μετά τον Λίβανο. Το ζήτημα του τι θα συνέβαινε μετά την Απελευθέρωση, αν το ΕΑΜ επιχειρούσε να καταλάβει δια των όπλων την εξουσία, λυνόταν από τη μια πλευρά με την αρχιστρατηγία του Σκόμπυ και τη βρετανική βοήθεια και από την άλλη με τον περιορισμό του σε ορισμένα μόνο διαμερίσματα της χώρας με παράλληλη απομάκρυνση από την πρωτεύουσα.

Επιπλέον, συνέχιζαν τη δράση τους τα Τάγματα Ασφαλείας, που και πάλι δεν καταδικάζονταν ευθέως, παρά μόνο καλούνταν να παραδοθούν στον στρατηγό Σκόμπυ. Το αντίπαλο δέος του ΕΑΜ παρέμενε επομένως στην Αθήνα έτοιμο να συγκρουστεί μαζί του σε περίπτωση ένοπλης επέμβασης.

Το αποτέλεσμα ήταν ότι η ένοπλη εξέγερση του ΕΑΜ κατά την επιστροφή της Κυβέρνησης αμέσως μετά την Απελευθέρωση, μπορούσε να αποκλειστεί.

Μια άλλη σημαντική πτυχή της Καζέρτας ήταν ο ρυθμιστικός ρόλος της Μ. Βρετανίας. Ο στρατηγός Σκόμπυ αναλάμβανε την πρωτοκαθεδρία των ελληνικών δυνάμεων στη μετακατοχική περίοδο και μ' αυτήν την απόφαση αναγνωριζόταν με τον πλέον επίσημο τρόπο η αποκλειστική βρετανική υπεροχή έναντι οποιασδήποτε άλλης μεγάλης δύναμης και κυρίως της Ρωσίας.[224]

Η συμφωνία είχε κι ένα ακόμη ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Είχε υπογραφεί από την ελληνική Κυβέρνηση, τις αντιστασιακές οργανώσεις, αλλά και από έναν συμμαχικό παράγοντα, τη Βρετανία. Θα τη χαρακτήριζε δηλαδή κανείς ως διεθνή συνθήκη κι όχι απλά ως μία αμιγώς ελληνική υπόθεση. Η οποιαδήποτε απείθεια άφηνε έκθετη στη διεθνή κοινή γνώμη την πλευρά που θα παραβίαζε τη συμφωνία.

Η Καζέρτα ήταν εν τέλει η πιο συνεκτική στιγμή ανάμεσα στις δύο πλευρές. Η συνεργασία έφτασε στο αποκορύφωμά της μετά από αμοιβαίες

---

[223] Βλ. το πλήρες κείμενο της Συμφωνίας της Καζέρτας στο ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ. 5, Φακ. 907/Α/2α, Ταξινόμηση 8. Αντίγραφον εξ' αρχείων γ34/ΓΕΣ. Στον Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ.134-137. Επίσης, στον Σαράφη, *ο.π.,* σελ.352-354.

[224] Λίγες μέρες αργότερα (9-17 Οκτωβρίου) έλαβε χώρα η «συμφωνία των ποσοστών» μεταξύ Τσώρτσιλ και Στάλιν, η οποία επισημοποίησε και διεθνώς τη βρετανική επικυριαρχία στην Ελλάδα. Βλ. περισσότερα πιο πάνω σελ. 30-31, παραπομπή 62.

υποχωρήσεις. Αυτές όμως οι υποχωρήσεις ήταν εκείνες που δημιούργησαν και πάλι στα Βουνά μια ατμόσφαιρα προδοσίας.

Αντίθετα με ό,τι είχε συμβεί μετά τον Λίβανο, η αντιπροσωπεία του ΕΑΜ επέστρεψε στα Βουνά χωρίς να αντιμετωπίσει αρχικά κάποιες κατηγορίες για προδοσία. Όμως τις επόμενες μέρες, όταν ανέγνωσαν το κείμενο οι ηγέτες του ΚΚΕ, προέβησαν σε αντιδράσεις. Ο Ιωαννίδης αφηγείται: «Όταν μου έφερε το συμφωνητικό ο Σιάντος, μου λέει, πάρε να δεις τι έκανε αυτός ο τρελός (ο Ζέβγος)».[225]

Γενικά στην αριστερή πλευρά εμφανίστηκαν αφορισμοί για τη συμφωνία, γιατί αφαιρούσε από το λαϊκό επαναστατικό κίνημα την ψυχή του, δηλαδή το ένοπλο τμήμα του, ενώ οι κατηγορίες έφτασαν ως την ηγεσία του ΚΚΕ, που με τις εντολές της για μη διάλυση της ενότητας δέχτηκε ξένη αρχιστρατηγία. «Αφορισμός» της συμφωνίας αποτυπώθηκε και μεταγενέστερα στην απόφαση της 11ης Ολομέλειας της Κ.Ε του ΚΚΕ, που συνήλθε στις 5-10 Απριλίου 1945 στην Αθήνα με τη φράση: «Η συμφωνία της Καζέρτας, σαν συνέχεια του Λιβάνου, ήταν επίσης λάθος δεξιού χαρακτήρα».[226]

Ο Ιωαννίδης ήταν αυτός που απάντησε σ' αυτήν την κατηγορία στις αναμνήσεις του που είναι μεν αποσπασματικές, ωστόσο χρήσιμες για τον τρόπο που ελήφθησαν ορισμένες αποφάσεις: «Όλη η υπόθεση της Καζέρτας ήταν τέτοια, ότι εμείς πολιτικά δεν μπορούσαμε να την καταγγείλουμε, διότι θα γινόμασταν πια γελοίοι. Πάμε στο Λίβανο. Ανακαλούμε την αντιπροσωπεία μας και καταγγέλλουμε τη συμφωνία. Μπαίνουμε στην κυβέρνηση. Γίνεται τώρα η Καζέρτα. Να την καταγγείλουμε; Δε γινόταν. Δεν μπορούσε να γίνει. Μη νομίζεις ότι αυτό δεν έχει σημασία. Ούτε μπορούμε εμείς…».[227]

---

[225] Βλ. Ιωαννίδης Γ., *Αναμνήσεις-Προβλήματα της πολιτικής του ΚΚΕ στην Εθνική Αντίσταση*, επιμ. Α. Παπαπαναγιώτου, Αθήνα, Θεμέλιο, 1979, σελ. 288.

[226] Βλ. *ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα 1940-45*, Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ (Εσωτερικού), σελ. 373.

[227] Βλ. Ιωαννίδης Γ., *ο.π.,* σελ. 302.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Η Απελευθέρωση

Οι συμφωνίες του Λιβάνου και της Καζέρτας είχαν δρομολογήσει συγκεκριμένους στόχους και ενέργειες μέχρι, κατά και μετά την Απελευθέρωση. Η εθνική ομοψυχία είχε φτάσει στο απόγειό της και πλέον το Έθνος περίμενε τη μεγάλη στιγμή που δεν αργούσε.

Στις 12 Οκτωβρίου ημέρα Πέμπτη οι Γερμανοί εγκατέλειψαν την Αθήνα, αφού πρώτα υπέστειλαν τη σβάστικα από την Ακρόπολη, αφού κατέθεσαν στεφάνι στο μνημείο του άγνωστου στρατιώτη και αφού παρέδωσαν συμβολικά το κλειδί της πόλης στον δήμαρχο Αθηναίων. Την ίδια μέρα αναχωρούσε και η ελληνική Κυβέρνηση από την Κάβα ντεϊ Τιρέννι για τον Τάραντα. Εκεί παρέμεινε ως τις 15 Οκτωβρίου, οπότε και επιβιβάστηκε στο καναδικό πλοίο «Πρίγκιψ Δαβίδ» για να φτάσει στις 17 Οκτωβρίου στον Πόρο, όπου πλέον το πολεμικό «Αβέρωφ» θα αναλάμβανε να την αποβιβάσει στο λιμάνι του Αγίου Γεωργίου στον Πειραιά την επόμενη μέρα.

Οι στιγμές για τον ελληνισμό ήταν συγκλονιστικές. Η υποδοχή που επιφυλάχθηκε ήταν μοναδική. Μετά την έπαρση της ελληνικής σημαίας στην Ακρόπολη ακολούθησε πανηγυρική δοξολογία στη Μητρόπολη Αθηνών και από εκεί ο πρωθυπουργός και τα μέλη της Κυβέρνησής του οδηγήθηκαν στην πλατεία Συντάγματος, όπου ο Γ. Παπανδρέου εκφώνησε από τον εξώστη του υπουργείου Συγκοινωνιών το λόγο της Απελευθέρωσης, ο οποίος έχει χαρακτηριστεί ως μνημείο πολιτικής ομιλίας.[228]

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι από την ημέρα της Απελευθέρωσης (12 Οκτωβρίου) ως την άφιξη της Κυβέρνησης στην Αθήνα (18 Οκτωβρίου) μεσολαβεί ένα διάστημα 7 ημερών, όπου θα μπορούσε κάλλιστα ο ΕΛΑΣ να καταλάβει την εξουσία και να την επιβάλλει δια των όπλων. Για τη νομιμοφροσύνη της Αριστεράς στο κρίσιμο αυτό διάστημα έχουν ειπωθεί πάρα πολλά. Μία εξήγηση πάντως δίνει ο Σιάντος σε συνέντευξή του στον Ριζοσπάστη στις 20/3/'45. «…ενώ μπορούσαμε ευκολώτατα να πάρουμε την εξουσία κατά την ώρα της αποχώρησης των γερμανών, δεν το κάναμε. Αντίθετα κρατήσαμε υποδειγματική τάξη και ασφάλεια, τότε που δεν υπήρχαν ούτε κυβέρνηση, ούτε αγγλικά στρατεύματα στην Ελλάδα. Δεν το κάναμε, γιατί μία τέτοια κυβέρνηση, παρ' όλο που θα χειροκροτούνταν από την πλειοψηφία του ελληνικού λαού, θα ήταν πάντα μονόπλευρη, θα προκαλούσε το μίσος και τη ραδιουργία της Δεξιάς και τη δυσπιστία των συμμάχων και ιδιαίτερα των συμμάχων Βρεταννών. Γι' αυτό δεν θελήσαμε να

[228] Βλ. το λόγο της Απελευθέρωσης στον Παπανδρέου, *Η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, Αθήνα, «Άλφα» Σκαζίκης, [2]1945, σελ. 157-170.

πάρουμε μόνοι μας την εξουσία, για να αποφευχθούν οι εσωτερικές αναταραχές, για να μπούμε στο δρόμο της ομαλής εξέλιξης».[229] Έτσι, ο τόπος έφτασε στην αναίμακτη Απελευθέρωση, που ήταν ένα αληθινό επίτευγμα με βάση τα όσα είχαν προηγηθεί πριν από τον Λίβανο και την Καζέρτα.

Όπως είχε συμφωνηθεί στον Λίβανο, η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας παραιτήθηκε στο τελευταίο υπουργικό συμβούλιο που διεξήχθη στην Ιταλία πριν την Απελευθέρωση. Η παραίτηση του Γ. Παπανδρέου δεν έγινε δεκτή από τον Γεώργιο Β', αλλά του ανατέθηκε ο σχηματισμός νέας Κυβέρνησης άμα τη αφίξει του στην Αθήνα.

Στο μεταξύ, όμως, ο Σοφούλης επιχείρησε να ανατρέψει σε συνεργασία με τα άλλα κόμματα τον Γ. Παπανδρέου από την πρωθυπουργία, κάτι που δεν επετεύχθη μετά την παρέμβαση των Λήπερ και Σκόμπυ, που ζήτησαν τη συνεργασία του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Τελικά, η νέα Κυβέρνηση ανασχηματίστηκε στις 23 Οκτωβρίου 1944 και άσκησε και χρέη αντιβασιλέα.[230] Η σύνθεσή της ήταν η εξής: Γ. Παπανδρέου (πρόεδρος της Κυβέρνησης, υπουργός Εξωτερικών και προσωρινώς των Στρατιωτικών), Φ. Μανουηλίδης (υπουργός Εσωτερικών), Π. Κανελλόπουλος (υπουργός Ναυτικών), Ε. Φικιώρης (υπουργός Αεροπορίας), Ν. Αβραάμ (υπουργός Δικαιοσύνης), Θεμ. Τσάτσος (υπουργός Εφοδιασμού), Κ. Μαρούλης (υπουργός Υγιεινής), Π. Ράλλης (υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας), Στ. Στεφανόπουλος (υπουργός Μεταφορών), Δ. Λόντος (υπουργός Κοινωνικής Πρόνοιας), Α. Θεολογίτης (υπουργός Τ.Τ.Τ.), Π. Χατζηπάνος (υπουργός Παιδείας), Αλ. Σβώλος (υπουργός Οικονομικών), Ηλ. Τσιριμώκος (υπουργός Εθνικής Οικονομίας), Ν. Ασκούτσης (υπουργός Δημοσίων Έργων), Μ. Πορφυρογένης (υπουργός Εργασίας), Ι. Ζέβγος (υπουργός Γεωργίας), Γ. Καρτάλης (υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου), Φ. Δραγούμης (υφυπουργός Εξωτερικών), Λ. Λαμπριανίδης (υφυπουργός Στρατιωτικών), Π. Γαρουφαλιάς (υφυπουργός Τύπου), Αγγ. Αγγελόπουλος (υφυπουργός Οικονομικών), Κ. Βλαχοθανάσης (υφυπουργός παρά τω πρωθυπουργώ). Αργότερα, ο Λ. Λαμπριανίδης έγινε υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου, υφυπουργός Στρατιωτικών

---

[229] Βλ. τη συνέντευξη του Σιάντου στον Ριζοσπάστη στο *ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα 1940-45*, Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ Εσωτερικού, 1974, σελ 358-359.

[230] Τελικά ο βασιλιάς Γεώργιος δεν επέστρεψε με την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας στην Αθήνα. Αυτό συμφωνήθηκε την ύστατη στιγμή πριν την Απελευθέρωση σε συνάντηση που είχαν ο Παπανδρέου με τον Τσώρτσιλ και τον Ήντεν στις 8 Οκτωβρίου στη Νεάπολη της Ιταλίας. Ο Έλληνας πρωθυπουργός ανέπτυξε μια επιχειρηματολογία που έπεισε τελικά τον Βρετανό πρωθυπουργό ότι δεν ήταν προς το συμφέρον του ελληνικού ζητήματος η άμεση επιστροφή του Γεωργίου Β'. Βλ. αποσπάσματα της συζήτησης Παπανδρέου-Τσώρτσιλ στον Γασπαρινάτο Σπ., *Απελευθέρωση -Δεκεμβριανά- Βάρκιζα*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 45-49.

Στην ίδια συνάντηση τέθηκαν από ελληνικής πλευράς και τα θέματα της εγκατάλειψης των ελληνικών εδαφών από τους Βούλγαρους, της επείγουσας ανάγκης αποστολής συμμαχικών δυνάμεων στην Ελλάδα, της δημιουργίας ελληνικού εθνικού στρατού, καθώς και της επαρκούς βοήθειας για την οικονομική ανόρθωση του λαού. Βλ. Παπανδρέου, *ο.π.,* σελ. 150-153.

ο στρατηγός Πτ. Σαρηγιάννης και, μετά την παραίτησή του, ο στρατηγός Π. Σπαής.[231]

Ακολουθεί ένα διάστημα σχετικής νηνεμίας μέχρι το τέλος Νοεμβρίου, όπου μεσολαβούν όμως γεγονότα, όπως η άφιξη της δοξασμένης Τρίτης Ορεινής Ταξιαρχίας του «Ρίμινι», η οποία διαδράματισε καθοριστικό ρόλο μετέπειτα στα Δεκεμβριανά, καθώς και η απόφαση του Γ. Παπανδρέου για διάλυση όλων των στρατιωτικών σχηματισμών μέσα στον Δεκέμβριο, με εξαίρεση την Τρίτη Ορεινή Ταξιαρχία, που θα συντελούσε στη δημιουργία της βάσης του νέου εθνικού στρατού. Τα γεγονότα αυτά αποτέλεσαν και τις βασικότερες αιτίες των Δεκεμβριανών, που θα εξιστορηθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

[231] Βλ. τη σύνθεση της Κυβέρνησης στον Σπ. Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 114.

Η Απελευθέρωση των Ιωαννίνων

Τα Ιωάννινα απελευθερώθηκαν από τους Γερμανούς στις 15 Οκτωβρίου 1944. Πρώτες μπήκαν τα ξημερώματα στην πόλη οι Εθνικές Ομάδες Ελλήνων Ανταρτών. Είχαν προηγηθεί μάχες με τις γερμανικές δυνάμεις. Την είδηση ανήγγειλε στον Ζέρβα ο Αλ. Παπαδόπουλος, που εισήλθε πρώτος στην πόλη με τα τμήματά του, με το ακόλουθο τηλεγράφημα: «Καταδιώκοντα υποχωρούντα εχθρόν τμήματα Συντάγματος Ξηροβουνίου εισήλθον ώραν 3.10' πρωϊνήν Ιωάννινα». Ο Ζέρβας εισήλθε στην πόλη στις 18 Οκτωβρίου.[232]

Η υποδοχή των τμημάτων του ΕΔΕΣ εκ μέρους των κατοίκων της πόλης δεν υπήρξε ενθουσιώδης ούτε καθολική, όπως άλλωστε παραδέχεται ο Αλέκος Παπαδόπουλος κι αυτό για δύο κυρίως λόγους. «Κατά πρώτον, το ήμισυ των κατοίκων της πόλεως ήτο ωργανομένον και συμπαθούν το ΕΑΜ και κατά δεύτερον και σοβαρώτερον λόγον, ο υπόλοιπος ιδικός μας κόσμος διησθάνετο σαφώς την επερχόμενην εμφύλιον σύγκρουσιν».[233]

Το σχέδιο της Απελευθέρωσης των Ιωαννίνων περιγράφεται και στην έκθεση δράσεως της Επιτροπής Εθνικού Αγώνος Ιωαννίνων του ΕΔΕΣ που υπογράφεται από τον πρόεδρό της, Συνταγματάρχη Τριανταφύλλου Αναστάσιο και τον Γενικό Αρχηγό των ΕΟΕΑ, Στρατηγό Ναπολέοντα Ζέρβα.[234]

«Η επιτροπή χάρις εις το πλήρες και τέλειον δίκτυον πληροφοριών όπερ είχεν επληροφορήθη ότι η αποχώρησις των Γερμανών εκ της Πόλεως θα συντελείτο οριστικώς την 15ην Οκτωβρίου 1944 και ότι το τελευταίον Τμήμα οπισθοφυλακής έδει να ευρίσκεται εν αποχωρήσει εις Πέραμα την 5ην πρωϊνήν ώραν της ημέρας ταύτης…

Την προηγούμενην ημέραν της οριστικής αποχωρήσεως των Γερμανών ήτοι την 14ην Οκτωβρίου 1944 ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εθνικού Αγώνος μετά μέλους ταύτης εξήλθεν της πόλεως και συναντήσαντες τας προς την ετέραν κατεύθυνσιν της πόλεως προς συνοικισμός Ανατολής σταθμευούσας ετέρας ανταρτικάς μονάδας κατέστησαν εις τους Διοικητάς αυτών γνωστήν την οριστικήν αποχώρησιν των Γερμανών και κατέστησαν αυτούς προσεκτικούς όπως μη κινηθώσιν προς την πόλιν άνευ σχετικής προς τούτο εντολής του υποφαινομένου ορισθέντος συγχρόνως δια διαταγής του Γεν. Αρχηγού της Ε.Ο.Ε.Α. και Στρατιωτικού Διοικητού Ιωαννίνων.

---

[232] Αλέκος Παπαδόπουλος, *Απομνημονεύματα. Μεγαλεία και θρήνοι δόξες και αθλιότητες ενός Αγώνος*, Ιωάννινα, Τυπογραφεία Δούβαλη-Αποστόλου-Πασχάλη, 1976, σελ. 219.

[233] *Ο.π.*, σελ. 229

[234] Βλ. την *έκθεση της Επιτροπής Εθνικού Αγώνος Νομού Ιωαννίνων* στα ΑΣ/ΔΙΣ, Τμ. 5, Φάκελος 907/Α/4, Ταξινόμησις 8, α/α εγγράφου Α/4α-Α/4β.

Η υπό του υποφαινομένου ως Στρατιωτικού Διοικητού Ιωαννίνων δοθείσα εντολή εις τα πλησίον τούτων Τμήματα της Ε.Ο.Ε.Α. όπως μη κινηθώσιν άνευ εντολής μου σκοπόν είχε την πρόληψιν εμπλοκής των τμημάτων τούτων μετά των εν τη πόλει ετοιμαζομένων προς αποχώρησιν Γερμανικών τοιούτων ήτις εμπλοκή ως αποτέλεσμα θα είχε την τελείαν καταστροφήν της πόλεως και την εξόντωσιν του πληθυσμού.

Την νύκτα της 14ης Οκτωβρίου 1944 κινητοποιείται το μαχητικόν Τμήμα της πόλεως, οπλίζεται περιβάλλεται την στολήν και κατανέμεται εις οικίας πλησίον των θέσεων συμφώνως προς το σχέδιον ενεργείας…

Την ίδιαν ημέραν της 14ης Οκτωβρίου δίδεται εντολή εις τον Διοικητήν των ανταρτών νησίδος λίμνης επιτάξεως των λέμβων ως επίσης και ομοία εντολή εις τας παρά το Φρούριον της πόλεως ευρισκομένας λέμβους οι ιδιοκτήται των οποίων ήσαν μεμυημένοι εις την οργάνωσίν μας.

Την νύκτα της αυτής ημέρας αποστέλλεται υπαξιωματικός του μαχητικού τμήματος της πόλεως εις τον Διοικητήν της νησίδος με εντολήν προς αυτόν, όπως επιβιβασθή των λέμβων μετά των υπ' αυτού τμημάτων και αποβιβασθή εις την παρά το φρούριον της πόλεως προκυμαίαν, εις ήν ειδικόν προς τούτο Τμήμα της οργανώσεως θα ευρίσκετο ίνα οδηγήση τους αντάρτας εντός του φρουρίου προς διανυκτέρευσιν ετοίμους δια δράσιν την επομένην ημέραν αποχωρήσεως των Γερμανών.[235]

Η ενέργεια αύτη εξαιρετικώς σοβαρά και τολμηρά εξετελέσθη μετά πραγματικής τάξεως και πλήρων μέτρων ασφαλείας…

Η Επιτροπή του Εθνικού αγώνος μετά των Διοικητών του Στρατιωτικού της Επιτελείου συγκεντρωμένη παρηκολούθει αγρύπνως καθ' όλην την νύκτα της 14 προς την 15ην Οκτωβρίου 1944 την αναχώρησιν των Γερμανικών Τμημάτων.

Άμα τη ανατολή της 15ης Οκτωβρίου 1944 και περί ώραν 5.30 πρωϊνήν το τελευταίον Τμήμα της οπισθοφυλακής των Γερμανικών μονάδων εξήρχετο της αναπαρυφής της Πόλεως (Περάματος).

Αμέσως διατάσσεται η εμφάνισις εν στολή του μαχητικού Τμήματος της πόλεως με τους επί κεφαλής εν στολή ομοίως Αξιωματικούς εγκαθείσταται ο Στρατιωτικός Διοικητής μετά της Επιτροπής και του Στρατιωτικού επιτελείου εις το οίκημα της VIII Μεραρχίας και αμέσως διατάσσεται η έπαρσις της Ελληνικής Σημαίας με ανάκρουσιν του εμβατηρίου της διά σαλπήγγων ενώ

---

[235] Ο Αλέκος Παπαδόπουλος σημειώνει ότι ο «Σύλλογος Αγωνιστών Εθνικής Αντιστάσεως», που ιδρύθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 1947 με την υπ' αριθμ. 18/1948 απόφαση του Πρωτοδικείου Ιωαννίνων, όριζε στο καταστατικό του ως ημερομηνία απελευθέρωσης την 14η Οκτωβρίου με το εξής πρόσχημα: «Αι προβληθείσαι εις εμέ (Αλέκο Παπαδόπουλο) και διαφόρους άλλους ανόητοι και γελοίαι δικαιολογίαι των, ότι από 13.10.44 το βράδυ ευρίσκοντο εις το Κάστρον Ιωαννίνων αντάρται του Ντέτσικα κρυμμένοι, ουδόλως μεταβάλλει την ιστορικήν πραγματικότητα, δια τον απλούστατον λόγον, ότι οι Γερμανοί κατείχον τα Ιωάννινα και εξουσίαζον τα πάντα μέχρις αποχωρήσεως. Περίεργοι αντιλήψεις. Και σκλάβοι και ελεύθεροι!!! Την αυτήν ημέραν; Ακατανόητον!!!». Αλέκος Παπαδόπουλος, *ο.π.,* σελ. 226.

συγχρόνως αναβιβάζεται επί του φρουρίου υπό του εντός αυτού ανταρτών ετέρα σημαία…

Η εις τας οδούς κίνησις των κατοίκων είχεν απαγορευθή από τας πρώτας ώρας της απελευθερώσεως.[236]

Η πόλις των Ιωαννίνων πνέει το ζείδυρον της διπλής ελευθερίας μιάς εκ της αποχωρήσεως των απαισίων Γερμανών και μιάς εκ της καταλήψεως της υπό Τμημάτων της Ελευθέρας Ορεινής Ελλάδος του ΕΔΕΣ, διότι η τυχόν έστω και ολιγόωρος κατοχή της πόλεως υπό των κομμουνιστών θα εδημιούργει απαισιωτέραν τυρανίαν από την των κατακτητών δια τους κατοίκους της πόλεως.

Τα λοιπά Τμήματα του Ε.Ο.Ε.Α. ειδοποιηθέντα εκ των πλησίων χωρίων της πόλεως εισέρχονται εις ταύτην την 9.30 ώραν της αυτής ημέρας.

Την χαράν της απελευθερώσεως εσκίασε εκδηλωθείσα περί ώραν 11 διαδήλωσις κατά μήκος της οδού Αβέρωφ οπαδών του ΕΑΜ-ΕΠΟΝ οίτινες εκινούντο δια της οδού ταύτης προς την Πλατείαν του ημιτελούς Διοικητηρίου Γεν. Διοικήσεως…

Σκοπός της συγκεντρώσεως ταύτης ήτο να αναγκάσουν τα μαχητικά μας τμήματα να κτυπήσωσι ταύτην, να χυθή αίμα ώστε να εύρουν έδαφος κατασυκοφαντήσεως του Ε.Ο.Ε.Α. ότι δεν αφήκαν τους κατοίκους της πόλεως να διαδηλώσουν την χαράν των διά τήν απελευθέρωσίν των.

Τοιαύτας οδηγίας βεβαίως είχον εκ μέρους των εν τη πόλει ηγετών του κομμουνισμού: Η επιτροπή όμως του Εθνικού αγώνος υποσχεθείσα την τάξιν ασφάλειαν και την αναίμακτον παράδοσιν της πόλεως εις τας Εθνικάς Ομάδας Ελλήνων ανταρτών έδει να τηρήση την ιεράν ταύτην υπόσχεσιν και την ετήρησεν.

Το έργον της Επιτροπής έληξεν».[237]

Μετά την απελευθέρωση της πόλης τέθηκε σε ισχύ ο στρατιωτικός Νόμος με απόφαση του Γενικού Αρχηγείου των ΕΟΕΑ και στόχο την εξασφάλιση της τάξης και της κοινής ασφάλειας. Στα αρχεία του ΓΕΣ υπάρχει η διαταγή του Συνταγματάρχη Άρη Κωνσταντινίδη, που ανέλαβε καθήκοντα Στρατιωτικού Διοικητή Ιωαννίνων. Η διαταγή έχει ανοικτή την ακριβή ημερομηνία του Οκτωβρίου 1944 από την οποία θα άρχιζε η ισχύς της.[238]

---

[236] Ο Αλέκος Παπαδόπουλος, δικαιολογεί την απαγόρευση κυκλοφορίας ως εξής: «Μέχρι της 9ης πρωϊνής ώρας απηγορεύθη πάσα κίνησις πολιτών.

Έπρεπε πρώτα να ληφθούν όλα τα μέτρα ασφαλείας και τάξεως και κατόπιν να επιτραπή η ελευθέρα κυκλοφορία των πολιτών. Όπερ και εγένετο». Ο.π., σελ. 222. Σε προφορική μαρτυρία ο παππούς μου Χρήστος Παπασπύρου μου τόνισε ότι εκείνη την ημέρα σε πολλές γειτονιές των Ιωαννίνων τοποθετήθηκαν πολυβόλα υπό το φόβο του εφεδρικού ΕΛΑΣ.

[237] *Έκθεση της Επιτροπής Εθνικού Αγώνος Νομού Ιωαννίνων*, ο.π., κεφ. Γ', σελ. 9-15.

[238] Παραθέτουμε εδώ την κήρυξη του Στρατιωτικού Νόμου στα Γιάννινα:

«Εθνικαί Ομάδες Ελλήνων Ανταρτών

VIII Μεραρχία

Προκήρυξις υπ' αριθ. 2

Στρατιωτικός Διοικητής Ιωαννίνων

Θα πρέπει να επισημάνουμε και το εξής στο σημείο αυτό. Ευθύς μετά την απελευθέρωση των Ιωαννίνων, δυνάμεις του ΕΔΕΣ κινήθηκαν προς τη Σαγιάδα Θεσπρωτίας και τη Βόρειο Ήπειρο, με στόχο την κατάληψη και απευλεθέρωσή της και απώτερο σκοπό να δημιουργηθεί μία de facto κατάσταση που θα οδηγούσε μελλοντικά τους Συμμάχους να κατοχυρώσουν τη Βόρειο Ήπειρο ως ελληνικό έδαφος. Η προσπάθεια αυτή, όμως, εμποδίστηκε από Βρετανούς αλεξιπτωτιστές. Όπως σημειώνει στην «Απογευματινή» ο Κώστας Τριανταφυλλίδης: «Τμήματα των Εθνικών ομάδων προωθούνται εις Σαγιάδα επί της ακτής εγγύς των αλβανικών συνόρων, ότε βρεταννικόν σύνταγμα αλεξιπτωτιστών παρημπόδισε και απηγόρευσε την είσοδον των Εθνικών Ομάδων εντός του αλβανικού εδάφους. Η πρόθεσις του Ζέρβα ήτο να απελευθερώση την Βόρειον Ήπειρον του αλβανικού ζυγού και να δημιουργήση ένα προηγούμενον ώστε κατά την διάσκεψιν της ειρήνης η Ελλάς να διευκολυνθή εις την απαίτησίν της δια την προσάρτησιν του ελληνικώτατου αυτού χώρου.

Έχοντες υπ' όψιν την υπ' αριθ. 14.583] 21-8-44 απόφασιν του Γενικού Αρχηγείου των Ε.Ο.Ε.Α., δι' ης εκηρύχθη εις κατάστασιν πολιορκίας και η περιοχή της Ηπείρου, βάσει του Νόμου ΔΣΘ της 6ης Οκτωβρίου 1912 και ετέθη εν ισχύει ο Στρατιωτικός Νόμος και προς εξασφάλισιν της τάξεως και της κοινής ασφαλείας του πληθυσμού.

Αποφασίζομεν και Διαττάσομεν:

Άρθρον 1ον: Πάσαι οι εξουσίαι των Πολιτικών Αρχών αι εναγόμεναι εις την τήρησιν της τάξεως και των Εθνοφυλακών μεταβιβάζονται εις την Στρατιωτικήν Αρχήν.

Άρθρον 2ον: Πάντα τα ποινικά αδικήματα παρ' οιουδήποτε πραττόμενα θα εκδικάζωνται υπό του Εκτάκτου Στρατοδικείου.

Άρθρον 3ον: Απαγορεύομεν την ανακοίνωσιν ή δημοσίευσιν ψευδών φημών και ανησυχαστικών ειδήσεων.

Άρθρον 4ον: Απαγορεύομεν οιανδήποτε συνάθροισιν πλέον των τριών ατόμων.

Άρθρον 5ον: Άπαντες οι υπάλληλοι των Τ.Τ.Τ. τακτικοί και έκτακτοι ως και το βοηθητικόν και κατώτερον προσωπικόν αδιακρίτως φύλου, υπηρετούντες εις την Περιφερειακήν Διεύθυνσιν Ιωαννίνων, οιασδήποτε κλάσεως, επιστρατεύονται από σήμερον. Ούτοι οφείλουσι να παρευρίσκωνται και να εκτελώσι την υπηρεσίαν της ειδικότητός των εις τας θέσεις των και προς διάκρισιν θα φέρωσιν επί του αριστερού βραχίονος περιβραχιόνιον χρώματος κυανού.

Άρθρον 6ον: Επιβάλλομεν λογοκρισίαν εις τας παντός είδους επιστολάς και την εν γένει αλληλογραφίαν.

Άρθρον 7ον: Απαγορεύομεν την μετακίνησιν από χωρίου εις χωρίον παντός ατόμου άνευ αδείας των οργάνων της Εθνοφυλακής εξουσιοδοτουμένων προς τούτο δυνάμει της παρούσης.

Οι παραβάται της παρούσης συλλαμβανόμενοι θα παραπέμπονται αμέσως ενώπιον του εκτάκτου Επαναστατικού Στρατοδικείου δια την παραδειγματικήν τιμωρίαν των. Η ισχύς της παρούσης άρχεται από σήμερον, την δε εκτέλεσιν ανατίθημι εις τα όργανα του Φρουραρχείου και της Εθνοφυλακής.

Εν Ιωαννίνοις τη… Οκτωβρίου 1944

Ο Στρατιωτικός Διοικητής Ιωαννίνων

Α. Κωνσταντινίδης

Συνταγματάρχης». ΓΕΣ/ΥΠΕ, Τμ. Χ, Φάκελος 907/2/50, Ταξιν. 4 β/2.

Η αξίωσις αυτή των Βρεταννών εματαίωσε την απελευθέρωσιν της Βορείου Ηπείρου της οποίας ο ελληνικός πληθυσμός ανέμενε με καρτερίαν την λύτρωσίν του. Ήτο το πρώτο συμμαχικόν κτύπημα εις μίαν εθνικήν αξίωσιν. Η κυβέρνησις δεν αντέδρασε. Επειθάρχησεν εις ό,τι υπέδειξεν ο στρατηγός Σκόμπυ».[239]

[239] Εφημερίδα «Απογευματινή», 2/1/1965, σελ. 5, με τίτλο: «Κυβέρνησις Παπανδρέου και στρατηγός Σκόμπυ απαγορεύουν εις τον Ζέρβαν ν' απελευθερώση την Β. Ηπειρον». Για την προσπάθεια κατάληψης της Β. Ηπείρου βλ. και Παπαδόπουλος Α., *ο.π.,* σελ. 231, ο οποίος ισχυρίζεται ότι αυτή απετράπη εξαιτίας και του γεγονότος ότι ο ΕΔΕΣ έπρεπε να εισέλθει σε εδάφη ελεγχόμενα από τον ΕΛΑΣ, που με τη σειρά του αρνήθηκε κατηγορηματικά και ταυτόχρονα διαμαρτυρήθηκε στη Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή. «Μόλις τα πρώτα τμήματά μας εισήλθον εις έδαφος ελεγχόμενον από το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, τούτο αντέδρασεν αμέσως απειλήσαν ένοπλον αντίστασιν, διαμαρτυρηθέν ταυτοχρόνως εις τήν συμμαχικήν Αποστολήν.

Ο Αρχηγός αυτής Συν/ρχης Κρις Γουντχάουζ, υπηρετών συμμαχικά και όχι Ελληνικά συμφέροντα, επενέβη αμέσως παρά τω Ζέρβα και απέτρεψε την προέλασιν των τμημάτων μας προς Β. Ήπειρον προς αποφυγήν, ως ισχυρίσθη, νέας συγκρούσεως με τον ΕΛΑΣ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Τα Δεκεμβριανά

Όπως αναφέρθηκε ήδη, από τις πρώτες αποφάσεις της νέας Κυβέρνησης, που προέκυψε μετά την Απελευθέρωση, ήταν ο αφοπλισμός των ανταρτικών τμημάτων και η δημιουργία εθνικού στρατού. Η αριστερά ήταν σύμφωνη για μια τέτοια ενέργεια, με την προϋπόθεση ότι αυτός θα συμπεριλάμβανε την Ορεινή Ταξιαρχία του «Ρίμινι», αλλά και τον Ιερό Λόχο. Σε συνάντηση Σιάντου-Παπανδρέου στις 25 Οκτωβρίου διαπιστώθηκε και επίσημα η ομοφωνία πάνω σ' αυτό το ζήτημα, στις 31 όμως, δημοσίευμα της εφημερίδας «Καθημερινά Νέα» αποκάλυψε τις πραγματικές προθέσεις του πρωθυπουργού, αφού από την αποστράτευση εξαιρούταν τελικά η Ορεινή Ταξιαρχία.[240]

Ακολούθησαν δύο σημαντικές ανακοινώσεις του Παπανδρέου στις 5 Νοεμβρίου, όπου στην πρώτη καθοριζόταν η ημερομηνία αποστράτευσης του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ, που ήταν η 10η Δεκεμβρίου 1944, ενώ με τη δεύτερη οριζόταν η 1η Δεκεμβρίου 1944 ως ημερομηνία κατάργησης της Εθνικής Πολιτοφυλακής του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ, που στο μεταξύ θα τελούσε υπό τις διαταγές της ελληνικής Κυβέρνησης. Σ' αυτές τις ανακοινώσεις δεν γινόταν κανένας λόγος για διάλυση της Ορεινής Ταξιαρχίας και του Ιερού Λόχου. Άλλωστε, αντίθετη στη διάλυση των δύο εθνικών στρατιωτικών σχηματισμών ήταν και η βρετανική Κυβέρνηση.[241] Προκλήθηκε έτσι μια νέα σειρά ενστάσεων, καχυποψίας και συζητήσεων.

Μπροστά στο αδιέξοδο που έκανε την εμφάνισή του στον ορίζοντα, η εαμική πλευρά ανέλαβε μια εντυπωσιακή πρωτοβουλία. Στις 27 Νοεμβρίου ο Τσιριμώκος έδωσε στον Ζέβγο ένα προσχέδιο απόφασης υπουργικού συμβουλίου για τον αφοπλισμό όλων των ενόπλων εθελοντικών μονάδων, ώστε να εγκριθεί από την ηγεσία του ΚΚΕ. Λίγες ώρες αργότερα πραγματοποιήθηκε σύσκεψη μεταξύ των Ζέβγου, Σβώλου και Τσιριμώκου που είχε ως αποτέλεσμα τη μερική τροποποίηση το αρχικού σχεδίου, το οποίο και

---

[240] Βλ. Γασπαρινάτος Σπ., *Απελευθέρωση, Δεκεμβριανά, Βάρκιζα*, τ.Α', Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 167, (παραπ. 4).

[241] Σε τηλεγράφημά του προς τον Ουίλσον, ο Τσώρτσιλ έγραφε: «Δεν θέλω να διαλυθεί ή να εξασθενίσει κατά οποιοδήποτε τρόπο η ελληνική Ορεινή Ταξιαρχία». Αλλά και νωρίτερα, στις 19 Νοεμβρίου ο Τσώρτσιλ σε τηλεγράφημά του στον Ήντεν τόνιζε: «Η διάλυση της ελληνικής ταξιαρχίας θα ήταν καταστροφή πρώτου μεγέθους. Αυτή η ταξιαρχία μπήκε στο Ρίμινι και διακρίθηκε πολεμώντας κατά των Γερμανών, αδειάζοντας έτσι σωρούς από πυρωμένα κάρβουνα πάνω από τα κεφάλια τους. Είναι η μόνη συμπαγής και προφανώς αξιόπιστη ελληνική μονάδα και δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να διαλυθεί». Βλ. τα κείμενα των τηλεγραφημάτων στον Γασπαρινάτο, *ο.π.*, σελ. 176-177.

υποβλήθηκε πλέον στον πρωθυπουργό και περιλάμβανε την αποστράτευση του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ στις 10 Δεκεμβρίου και το σχηματισμό μιας ταξιαρχίας του ΕΛΑΣ ισάριθμης με το άθροισμα της Ορεινής Ταξιαρχίας, του Ιερού Λόχου κι ενός τμήματος του Ζέρβα που θα διατηρούταν. Ο Γ. Παπανδρέου, αφού συμφώνησε στις γενικές αρχές, επέφερε κι εκείνος από την πλευρά του ορισμένες τροποποιήσεις στο σχέδιο και το βράδυ της ίδιας μέρας επισκέφθηκε τους Λήπερ και Σκόμπυ, όπου τους πληροφόρησε για την ύπαρξη του σχεδίου και τη σύμφωνη γνώμη των εαμικών υπουργών στις τροποποιήσεις, που επέφερε ο ίδιος. Η ικανοποίηση της βρετανικής πλευράς ήταν έκδηλη.

Το βράδυ στις 27 προς 28 Νοεμβρίου συνεδρίασε εκτάκτως το Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ, όπου απροσδόκητα αποφασίστηκε υπαναχώρηση από τα αρχικώς συμφωνηθέντα και επιμονή στον γενικό αφοπλισμό όλων ανεξαιρέτως των στρατιωτικών δυνάμεων, δηλαδή του ΕΛΑΣ, του ΕΔΕΣ, της Ορεινής Ταξιαρχίας και του Ιερού Λόχου.

Στις 28 Νοεμβρίου στις 6 το απόγευμα ο Ζέβγος φανερά εκνευρισμένος ανακοίνωσε στον πρωθυπουργό τη νεότερη εξέλιξη και η ρήξη συντελέστηκε.[242] Στις 29 Νοεμβρίου ο Παπανδρέου δημοσίευσε κατ' αντιπαραβολή το αρχικό σχέδιο, στο οποίο είχε επέλθει συμφωνία και το νέο σχέδιο, που επέδωσε υπό τύπον τελεσιγράφου ο Ζέβγος. Ταυτόχρονα υπενθύμισε ότι η ημερομηνία αποστράτευσης της εαμικής Πολιτοφυλακής ήταν αμετακίνητη.[243]

Ακολούθησαν προσπάθειες γεφύρωσης του χάσματος από τους εαμικούς υπουργούς, χωρίς όμως επιτυχία. Στις 30 Νοεμβρίου ο Αλ. Σβώλος επισκέφθηκε στο σπίτι του τον Γ. Παπανδρέου και του εκμυστηρεύτηκε ότι η μεταβολή της απόφασης του κομμουνιστικού κόμματος ήταν ανεξήγητη και ότι ο ίδιος δεν μπορούσε να επηρεάσει διαφορετικά τις καταστάσεις.[244] Ο πρωθυπουργός προσπάθησε να τον πείσει να μην παραιτηθεί από την Κυβέρνηση, αλλά ο Σβώλος αναχώρησε χωρίς να δώσει οριστική απάντηση για την τελική του στάση.[245]

Έτσι, φτάνουμε στην 1η Δεκεμβρίου, όπου η εαμική πολιτοφυλακή κλήθηκε να παραδώσει την υπηρεσία της στην Εθνοφυλακή. Η Κ.Ε του ΕΑΜ

---

[242] Βλέπε τα γεγονότα στον Π. Κανελλόπουλο, *Ημερολόγιο*, ο.π., εγγραφή της 29/11/1944, σελ. 698-699.

[243] Βλ. τα σχέδια που προτάθηκαν από τις δύο πλευρές στο *ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα*, Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ Εσωτερικού, 1974, σελ. 476-479. Ακόμη στον Παπανδρέου Γ., *Η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, Αθήνα, «Άλφα» Σκαζίκης, [2]1945, σελ. 179-182. Ο Παπανδρέου παραθέτει το αρχικό σχέδιο του ΕΑΜ, όπως και το τελικό, αποσιωπώντας τις τροποποιήσεις που επέφερε ο ίδιος ενδιάμεσα, επιρρίπτοντας έτσι τις ευθύνες για τη μη συμφωνία αποκλειστικά στο ΕΑΜ.

[244] Θα πρέπει σ' αυτό το σημείο να τονιστεί ότι η συνεδρίαση του Π.Γ και κατά συνέπεια η απόφαση για υποβολή νέου αντισχεδίου πραγματοποιήθηκε χωρίς να έχει γίνει γνωστό ότι ο Παπανδρέου ήδη είχε επιφέρει τροποποιήσεις στο σχέδιο που του προτάθηκε και για τις οποίες υπήρχε η σύμφωνη γνώμη των εαμικών υπουργών. Επρόκειτο δηλαδή γι' άλλη μία «εσφαλμένη και αψυχολόγητη στρατηγική της Αριστεράς». Βλ. Γασπαρινάτος Σπ., *ο.π.,* σελ. 206.

[245] Βλ. Παπανδρέου Γ., *ο.π.,* σελ. 183.

που συνεδρίασε την ίδια μέρα επέμεινε γι' άλλη μια φορά στην ταυτόχρονη διάλυση όλων των στρατιωτικών σχηματισμών, ενώ οι εαμικοί υπουργοί οδηγήθηκαν σε παραίτηση. Η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας είχε διαλυθεί οριστικά.

Ακολούθησαν πλέον τα γεγονότα που κορύφωσαν την κρίση. Πρώτον, συνεδρίασε το υπουργικό συμβούλιο χωρίς τους εαμικούς υπουργούς, το οποίο αποφάσισε «την αποστράτευσιν απάντων των εφέδρων αξιωματικών και οπλιτών των δυνάμεων ΕΛΑΣ, ΕΛΑΝ, ΕΔΕΣ και πάσης άλλης τυχόν υφισταμένης οργανώσεως, και την διάλυσιν των μονάδων των οργανώσεων τούτων».[246]

Δεύτερον, η Κ.Ε του ΕΑΜ οργάνωσε παλλαϊκή συγκέντρωση στην πλατεία Συντάγματος την Κυριακή 3 Δεκεμβρίου και κήρυξε γενική απεργία για την επόμενη μέρα. Ταυτόχρονα ανασυγκρότησε την Κ.Ε του ΕΛΑΣ, που είχε αυτοδιαλυθεί μετά την ίδρυση του Γ.Σ του ΕΛΑΣ.

Το τρίτο γεγονός ήταν η χορήγηση άδειας για το συλλαλητήριο και η ανάκλησή της, όταν έγιναν γνωστές οι προθέσεις και οι αποφάσεις της Κ.Ε. του ΕΑΜ, που θεωρήθηκαν ως επαναστατικές.[247]

Παρά την κυβερνητική απαγόρευση το συλλαλητήριο πραγματοποιήθηκε και τα πρώτα αιματηρά επεισόδια δεν άργησαν να συμβούν. Περίπου 20-24 νεκροί και 100-120 τραυματίες ήταν ο απολογισμός των συγκρούσεων. Ο Άγγελος Έβερτ, διευθυντής της αστυνομίας Αθηνών, παραδέχτηκε μετέπειτα σε συνέντευξή του ότι, εκείνος ήταν που έδωσε την εντολή να ανοίξουν πυρ οι αστυνομικοί εναντίον του συγκεντρωμένου πλήθους, όταν έπαψε πλέον να έχει αμφιβολίες για τις διαθέσεις των διαδηλωτών, που ήδη είχαν φονεύσει με χειροβομβίδα έναν αρχιφύλακα (τον Λαμπρόπουλο Ιωάννη του Νικολάου, που υπηρετούσε στην Τροχαία).[248]

---

[246] Βλ. ολόκληρη την απόφαση του υπουργικού συμβουλίου, *ο.π.* σελ. 189.

[247] «Κατόπιν των πληροφοριών τούτων η Κυβέρνησις απηγόρευσε την συγκρότησιν του συλλαλητηρίου της Κυριακής, εφ' όσον διεπιστώθη ότι δεν επρόκειτο περί εκδηλώσεως πολιτικού φρονήματος αλλά περί απαρχής σειράς επαναστατικών πράξεων αι οποίαι απέβλεπαν εις κατάλυσιν του Κράτους». *Ο.π.,* σελ. 188.

[248] Βλ. τη συνέντευξη του Άγγελου Έβερτ στην εφημερίδα «Ακρόπολις» της 12/12/1958 σελ. 1 και 5. Το πρωτοσέλιδο τιτλοφορείται: «Ο κ. Έβερτ λέγει: Εγώ διέταξα την διά των όπλων διάλυσιν του συλλαλητηρίου εις το Σύνταγμα. Το σχέδιον του ΚΚΕ ήτο: Κατάληψις όλων των νευραλγικών σημείων των Αθηνών υπό του δήθεν άοπλου πλήθους». Ο Έβερτ σημείωνε στην απάντησή του στην εφημερίδα: «Εκείνην δεν την στιγμήν ακριβώς… και βάσει των υπευθύνων διαταγών τας οποία είχον (ο Έβερτ είχε διακόψει τη συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου στο Υπουργείο Εξωτερικών και είχε ζητήσει συνάντηση με τον Παπανδρέου για να τον ενημερώσει για την κατάσταση που ξέφευγε από τον έλεγχο της αστυνομίας), διέταξα υπευθύνως και εγώ την βιαίαν διάλυσιν των επιτιθεμένων διαδηλωτών, οι οποίοι, όπως απεδήχθη και από τον φόνον του ατυχούς αρχιφύλακα, δεν ήσαν καθόλου άοπλοι».

Η αρχική εκτίμηση για το πώς ξεκίνησε η αιματηρή μάχη ήταν ότι ένα άτομο με χακί και χωρίς στρατιωτικά διακριτικά πετάχτηκε από την Αστυνομική Διεύθυνση Αθηνών, ανέβηκε στον τοίχο πάνω από τον Άγνωστο Στρατιώτη στο Σύνταγμα και άρχισε να φωνάζει «πυρ», παρασύροντας τους υπόλοιπους αστυφύλακες. Δεν υπήρχε, όμως, εντολή για τέτοια ενέργεια. Αυτήν την εκδοχή ήρθε να ανατρέψει ο Έβερτ αναφερόμενος σε χειροβομβίδα

Την Δευτέρα 4 Δεκεμβρίου υλοποιήθηκε η γενική απεργία και κηδεύτηκαν τα θύματα της προηγούμενης μέρας. Από την αντίπερα όχθη ο στρατηγός Σκόμπυ κήρυξε τον στρατιωτικό νόμο στην περιοχή της Αθήνας και του Πειραιά και διέταξε τις μονάδες του ΕΛΑΣ και της Εθνικής Πολιτοφυλακής να εγκαταλείψουν μέσα σε 72 ώρες την Αττική. Ώρα έναρξης του τελεσιγράφου ορίζονταν τα μεσάνυχτα της 3ης προς 4η Δεκεμβρίου.[249] Η βρετανική επέμβαση στα ελληνικά πράγματα, έστω και με την κάλυψη που παρείχαν οι κυβερνητικές αποφάσεις, ήταν ολοφάνερη και ωμή. Ο ΕΛΑΣ θα έβρισκε απέναντί του και τις βρετανικές δυνάμεις στις συγκρούσεις που θα ξεκινούσαν σύντομα.

Οι πρώτες συρράξεις έλαβαν χώρα με περιφερειακές κυβερνητικές δυνάμεις. Η ηγεσία του ΕΛΑΣ απέφυγε να χτυπήσει εξ' αρχής στο κέντρο της Αθήνας, εκεί δηλαδή που έδρευε η Κυβέρνηση ή να αντιπαρατεθεί με βρετανικά στρατιωτικά τμήματα. Πρωταρχικός στόχος του ΕΛΑΣ έγιναν τα αστυνομικά τμήματα (καταλήφθηκαν ή προσχώρησαν 19 από τα 24) και οι ένοπλες δυνάμεις της «Χ» του συνταγματάρχη Γρίβα στο Θησείο.

Παράλληλα με τις πρώτες στρατιωτικές συρράξεις, σημειώνονται πολιτικά γεγονότα εξαιρετικής σπουδαιότητας. Ο Παπανδρέου μπροστά στο ξέσπασμα εμφυλίου πολέμου έθεσε την παραίτησή του στη διάθεση του βασιλιά Γεώργιου Β'. Είχε προηγηθεί συνάντησή του με τον αρχηγό των Φιλελευθέρων, όπου ο Σοφούλης του πρότεινε να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας ο γηραιότερος, δηλαδή ο ίδιος.[250]

Πριν όμως παρουσιαστεί οποιαδήποτε κυβερνητική μεταβολή, ο Τσώρτσιλ αντέδρασε άμεσα και την απέτρεψε. Με τηλεγράφημά του στον Λήπερ στις 5 Δεκεμβρίου σημείωσε μεταξύ των άλλων: «Δεν είναι κατάλληλος χρόνος να πειραματιζόμεθα με την ελληνικήν πολιτικήν ούτε να φανταζώμεθα ότι οι Έλληνες πολιτικοί των ποικίλων αποχρώσεων δύνανται να επηρεάσουν την κατάστασιν. Μην απασχολήσθε πλέον με τους διάφορους ελληνικούς κυβερνητικούς συνασπισμούς. Τίθεται ζήτημα ζωής ή θανάτου

Πρέπει να παρακινήσετε τον Παπανδρέου να πράξη το καθήκον του και να τον διαβεβαιώσετε ότι εις την περίπτωσιν αυτήν θα τον υποστηρίξωμεν με

που έριξαν οι διαδηλωτές, που έκαμψε κάθε αμφιβολία του περί των προθέσεων των διαδηλωτών.

[249] Βλ. το τελεσίγραφο του Σκόμπυ στον Σαράφη, *Ο ΕΛΑΣ*, Αθήνα, Επικαιρότητα, 1998, σελ 453. Το τελεσίγραφο στάλθηκε στο Γενικό Στρατηγείο του ΕΛΑΣ, αλλά λόγω μη αρμοδιότητάς του ζητήθηκε στον Σκόμπυ να απευθυνθεί στην Κ.Ε του ΕΛΑΣ, στην οποία και διαβιβάστηκε τελικά το μήνυμα.

[250] Ο Κανελλόπουλος σημειώνει στο Ημερολόγιο του στις 5 Δεκεμβρίου: «Στις 7 1/2 το απόγευμα (της 4ης Δεκεμβρίου) γύρισα στο ξενοδοχείο. Πηγαίνω στον Παπανδρέου και μαθαίνω ότι έχει παραιτηθεί. Τον επισκέφθηκε ο Σοφούλης και του είπε ότι θεωρεί αναγκαίο να "ευρυνθεί" η κυβέρνηση και να γίνει πρωθυπουργός ο "γηραιότερος". Ο Παπανδρέου το δέχθηκε και σύστησε στον Σοφούλη να σχηματίσει το γρηγορώτερο τη νέα κυβέρνηση». Π. Κανελλόπουλος, *Ημερολόγιο: 31 Μαρτίου 1942 - 4 Ιανουαρίου 1945*, Αθήνα, Κέδρος, 1977, σελ. 704.

όλας μας τας δυνάμεις.[251] Παρήλθε πλέον η εποχή καθ' ην μία οιαδήποτε ομάς Ελλήνων πολιτικών ηδύνατο να ματαιώση την εξέγερσιν του όχλου. Η μόνη ελπίς του είναι να συνεργασθή μεθ' ημών δια την αποσόβησιν ενδεχομένης συμφοράς…».[252]

Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν για αρκετές ακόμη μέρες. Όμως στην ηγεσία του ΚΚΕ άρχισε να παγιώνεται σιγά-σιγά η τάση για ανακωχή. Στις 7 Δεκεμβρίου συνεδρίασε το Π.Γ. του ΚΚΕ με πρωτοβουλία του (κλινήρη) Γιάννη Ιωαννίδη, στην οποία αποφασίστηκε να εισηγηθεί ο Σιάντος στην Κ.Ε του ΕΛΑΣ να δώσει διαταγή (η Κ.Ε), που να αναστέλλει τη γενική επίθεση στο κέντρο της Αθήνας, ώστε να προωθηθεί μια πολιτική λύση. Ταυτόχρονα ανατέθηκε στον Παρτσαλίδη να εισηγηθεί στην Κ.Ε του ΕΑΜ να έρθει σε επαφή με τον Σκόμπυ για τον ίδιο λόγο.[253]

Κι ενώ στις 9 Δεκεμβρίου η Κ.Ε του ΕΛΑΣ με έκκλησή της «προς τους φιλελεύθερους λαούς» πρότεινε ουσιαστικά την κατάπαυση των εχθροπραξιών,[254] ο Βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσώρτσιλ τηλεγράφησε στον Λήπερ: «Στην Αθήνα, όπως και οπουδήποτε αλλού, η αρχή μας είναι: όχι ειρήνη πριν από τη νίκη».[255] Ο Τσώρτσιλ ήταν κάθετα αντίθετος σε μια πολιτική διευθέτηση, αν η υποχώρηση της Αριστεράς δεν ήταν πλήρης στα ζητήματα του αφοπλισμού.

Στις 12 Δεκεμβρίου επετεύχθη συνάντηση του Γ.Γ του ΕΑΜ Μ. Πορφυρογένη με τον στρατηγό Σκόμπυ. Σκοπός της ήταν να διαπιστωθεί αν υπήρχαν οι προθέσεις για εξεύρεση πολιτικής λύσης. Ο Σκόμπυ έθεσε κάποιες προϋποθέσεις[256] στον γενικό γραμματέα του ΕΑΜ και δύο ημέρες αργότερα η Κ.Ε του ΕΛΑΣ κατέθεσε τις δικές της αντιπροτάσεις. Τελικά, η προσπάθεια αυτή έμεινε ανεπιτυχής, αφού και οι δύο πλευρές ξαναγύριζαν εκεί που άρχισαν.

Καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων οι μάχες στην Αθήνα συνεχίζονταν. Ο ΕΛΑΣ είχε κατορθώσει μέχρι τις 15 Δεκεμβρίου να

---

[251] Από τα απομνημονεύματα του Τσώρτσιλ παραλείπονται σ' αυτό το σημείο και οι εξής φράσεις: «Αν παραιτηθή, θα πρέπει να τον κλειδώσετε κάπου μέχρι να συνέλθη, όταν αι μάχαι θα έχουν προφανώς περατωθή. Είναι πιθανόν να προφασισθή ότι είναι ασθενής, ώστε να είναι απρόσιτος». Βλ. Γασπαρινάτος Σπ., *ο.π.,* σελ. 288.

[252] Βλ. Churchill, *Απομνημονεύματα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου*, τ. ΣΤ', βιβλ. 2ο, μτφρ. Μαρία Μακκά, Αθήνα, Ίκαρος, 1955, σελ. 256.

[253] Βλ. Γασπαρινάτο Σπ., *ο.π.,* σελ. 335.

[254] Βλ. ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα*, ο.π., σελ. 498-499.

[255] Βλ. Γασπαρινάτο Σπ*., ο.π.,* σελ. 338.

[256] Στις προϋποθέσεις που έθεσε ο Σκόμπυ συμπεριλαμβάνονταν η υπακοή του ΕΛΑΣ στις διαταγές του Βρετανού στρατηγού και η κατάθεση των όπλων απ' όλους τους υποστηρικτές του στην Αθήνα και τον Πειραιά. Η Κ.Ε του ΕΛΑΣ από την πλευρά της αντιπρότεινε την προσωρινή απόσυρση των τμημάτων του ΕΛΑΣ, της Ορεινής Ταξιαρχίας και του Ιερού Λόχου μακριά από την Αθήνα και τον Πειραιά, να αφοπλισθεί η χωροφυλακή, οι βρετανικές δυνάμεις να περιοριστούν στα όσα προβλέπει η Καζέρτα και να σχηματισθεί κυβέρνηση πραγματικής εθνικής ένωσης.

περιορίσει το «κράτος της Κυβέρνησης Παπανδρέου» σε μια πολύ μικρή έκταση.

Ώσπου φτάνουμε στην κρίσιμη ημερομηνία της 16ης του ίδιου μήνα, όπου με μια ανεξήγητη απόφαση[257] το Γ.Σ. του ΕΛΑΣ –με βάση την αποστολή του, που οριζόταν με την 76/6.12.44 Α.Π της Κ.Ε του ΕΛΑΣ- διατάσσει τις Ι, VIII και IX Μεραρχίες για στρατιωτική ενέργεια εναντίον του Ζέρβα στην Ήπειρο. Η τελική επίθεση οριζόταν για τις 21/12.[258]

Στη σύγκρουση αυτή, ο ΕΛΑΣ πέτυχε τη γρήγορη και εύκολη συντριβή του ΕΔΕΣ μέσα σε τρεις μέρες, παρά τις αρχικές προβλέψεις των επιτελών του που προέβλεπαν τουλάχιστον δεκαήμερη μάχη. Στις 22 Δεκεμβρίου

---

[257] Στη «Μυστική Έκθεση» που συνέταξε το 1946 ο Μακρίδης, κατόπιν εντολής του Ζαχαριάδη, αναφέρει μεταξύ άλλων ότι «την 9-11-44, κατά ιδιαιτέραν συνομιλίαν του γράφοντος με τον Άρη, καθ' ην συνεζητήθη το ενδεχόμενον (καθιστάμενον πιθανόν, κατόπιν άρθρου του Ευσ. Κουλουμβάκη εις την εφημερίδα 'Πολιτικός') ενόπλου συρράξεως, μεταξύ ΕΛΑΣ και ελληνικών αντιδραστικών δυνάμεων, συνεπικουρουμένων υπό των υπό τον αντιστράτηγον Σκόμπυ Βρετανικών τοιούτων, ο γράφων διεπίστωσεν ότι ο Άρης κρίνει ισοβαρή τα δύο πιθανά επίκεντρα αγώνος Αττικής και Ηπείρου, πιθανώς παρασυρόμενος από συναίσθημα τι μίσους προς τον Ζέρβαν, προερχόμενον εκ του ότι αυτός διηύθυνε κατά το παρελθόν τας κατά του ΕΔΕΣ επιχειρήσεις, καθ' ας τα τμήματα του ΕΛΑΣ υπέστησαν πολλάς ταλαιπωρίας».

Μετά από λίγες μέρες, όμως, ο Μακρίδης διαπιστώνει ότι ο Άρης είχε υπαναχωρήσει από την άποψη περί ισοβαρών κέντρων αγώνος. «Την επομένην ή μεθεπομένην της αφίξεως Σαράφη εις Λαμίαν, εις νεωτέραν ιδιαιτέραν συζήτησιν του Άρη μετά του γράφοντος, ο τελευταίος μετ' εκπλήξεως διεπίστωσεν ότι ο Άρης, εγκαταλείψας τας περί ισοβαρούς των δύο κέντρων αντιλήψεις του, συνεφώνει προς την άποψίν του, ότι κύριον επίκεντρον αγώνος θα είναι το της Αττικής». Γρηγόρης Φαράκος, *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία, Μυστική Έκθεση [1946] και άλλα ντοκουμέντα,* Αθήνα, τ.2, Ελληνικά Γράμματα, 2000, σελ. 213-214.

Επομένως, η επίθεση στα τμήματα του Ζέρβα στην Ήπειρο δεν ήταν κάτι που αποφασίστηκε εντελώς ξαφνικά. Ως σκέψη προϋπήρχε των Δεκεμβριανών.

Εντολή για επίθεση στον Ζέρβα υπήρχε και με την έναρξη της Δεκεμβριανής περιπέτειας. Στις 2/12/1944 ο Σιάντος απευθύνει την Αρ. Α.Π. 3 από το Γενικό Στρατηγείο. «Υπουργοί μας παρητήθησον στοπ. Κατ' εξακριβωμένας πληροφορίας Ζέρβας ανεχώρησε εσπευσμένως εις Ήπειρον, ίνα ενεργήσει γενικήν επιστράτευσιν και επιτεθεί καθ' ημών στοπ. Προετοιμάσατε και κινητοποιήσατε ογδόην, πρώτην, εννάτην και δεκάτην Μεραρχίας, άνευ ουδεμιάς χρονοτριβής προς επίθεσιν εναντίον Ζέρβα προτού προλάβει να επιστρατευθεί στοπ. Αφαιρέσατε πρωτοβουλίαν από Ζέρβα στοπ. Άμα πέρατι προετοιμασίας επιτεθείτε στοπ. Διατάξατε άμεσον διάλυσιν Εθνοφυλακής καθ' άπασαν Ελλάδα με πολιτικά και εν ανάγκη βίαια μέσα. Στοπ. 2.12.44. Γέρος». Βλ. τη διαταγή στον Γρ. Φαράκο, *ο.π.,* σελ. 359.

[258] Βλ. Σαράφη Στ., *ο.π.,* σελ. 455-460.

Ο Μακρίδης στη «Μυστική Έκθεση» σημειώνει: «Όμως, φαίνεται, προσεπάθουν να καθησυχάσουν τάς υπ' αυτά ανωτέρας Δ/σεις του ΕΛΑΣ (περί των ανησυχιών των οποίων, ιδίως του Γ.Σ. είχον ήδη σαφείς προφορικάς και εγγράφους πληροφορίας). Και αποστέλλοντα προς αυτό την υπ' αριθμ. Α.Π. 76/6-12-44 διαταγήν, εν η εβεβαίουν ότι η επιτυχία είναι εξησφαλισμένη. Το πώς η επιτυχία είναι εξησφαλισμένη και διατί, ουδέποτε ο γράφων [Μακρίδης] κατώρθωσεν να μάθη, καίτοι πολλάκις υπέβαλλε σχετικά ερωτήματα. Βλ. Γρ. Φαράκος, *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία*, ο.π., σελ. 224.

καταλήφθηκε η Άρτα και στις 23 τα Ιωάννινα.[259] Το κύριο σώμα του ΕΔΕΣ αποχώρησε από την Πρέβεζα με βρετανικά πλοία για την Κέρκυρα.[260] Ως προς τον προορισμό των πλοίων, ο Κώστας Τριανταφυλλίδης, βασισμένος στο αρχείο του Ζέρβα, σημειώνει ότι οι Βρετανοί είχαν επιλέξει ως τελικό προορισμό τη Βεγγάζη και όχι την Κέρκυρα. Η αντίδραση του Ζέρβα και των ανταρτών του, όμως, υπήρξε σκληρή και απειλήθηκαν ακόμη και πράξεις βίας εναντίον των Άγγλων, οι οποίοι οδηγήθηκαν τελικά στην επιλογή της Κέρκυρας.[261]

Από πλευράς ΕΑΜ έχει υποστηριχθεί ότι η επίθεση στην Ήπειρο εναντίον του Ζέρβα οφειλόταν στους φόβους της Αριστεράς, ότι μπορούσε ο ΕΔΕΣ να ενεργήσει αντιπερισπαστικά στη μάχη της Αθήνας. Επιπλέον, έχει καταβληθεί προσπάθεια από την αριστερών τάσεων ιστοριογραφία να εμφανιστεί ως επιβαλλόμενη για εθνικούς λόγους, εξαιτίας του κινδύνου καθόδου των γιουγκοσλαβικών στρατευμάτων, τα οποία θα επιχειρούσαν έναν πόλεμο εναντίον του Ζέρβα.[262]

Αυτές ήταν σε γενικές γραμμές οι σπουδαιότερες εξελίξεις στις πρώτες 23 μέρες του Δεκέμβρη, μέχρις ότου έρθει η ημέρα των Χριστουγέννων, όπου μια σημαντική επίσκεψη στην Αθήνα έδωσε ώθηση στις εξελίξεις. Επρόκειτο για την άφιξη του Τσώρτσιλ, που ήταν αιφνιδιαστική και είχε ως σκοπό την

---

[259] Για την επίθεση του ΕΛΑΣ κατά του ΕΔΕΣ και τις κατά τόπους μάχες βλ. Αλέκος Παπαδόπουλος, *Μεγαλεία και Θρήνοι*, ο.π., σελ. 236-255.

[260] Έχουν ειπωθεί πολλά για την εύκολη νίκη του ΕΛΑΣ επί του ΕΔΕΣ. Μια εκδοχή είναι ότι ο ΕΔΕΣ προετοιμαζόταν ήδη για τον αφοπλισμό του με βάση τις διαταγές του Σκόμπυ και επομένως δεν διέθετε τον απαραίτητο οπλισμό για να αντιπαρατεθεί με μία άλλη δύναμη. Άλλη εκδοχή ήταν, ότι δεν είχε εκείνη τη δεδομένη στιγμή τη βρετανική βοήθεια, ενώ τρίτη εκδοχή ήταν το μειωμένο λαϊκό έρεισμα του ΕΔΕΣ μετά τη διάσπασή του το φθινόπωρο του '43 σε ΕΔΕΣ του βουνού και σε ΕΔΕΣ Αθηνών, όπου η δεύτερη αυτή οργάνωση είχε κατηγορηθεί ως προδοτική.

Γεγονός είναι ότι δεν μπορούμε να κατανοήσουμε πολιτικά ή τεχνικά την κίνηση του ΕΛΑΣ να επιτεθεί στον ΕΔΕΣ. Πάντως, εκείνη την περίοδο έχουμε μια έντονη στρατολογία στις μονάδες εθνοφυλακής, που περιελάμβαναν στις τάξεις τους πολλούς αξιωματικούς του ΕΔΕΣ. Ταυτόχρονα, υπήρχαν στο Βορρά πολλές αναξιοποίητες μονάδες του ΕΛΑΣ. Για να προλάβει, λοιπόν, τυχόν δυσάρεστες γι' αυτόν καταστάσεις, ίσως ο ΕΛΑΣ αποφάσισε να διαλύσει τον ΕΔΕΣ.

[261] «Απογευματινή» 2/1/1965, σελ. 5, με τίτλο: «Η Ελλάς οδηγείται εις την τραγωδίαν του Δεκεμβρίου. Παρ' ολίγον αι ΕΟΕΑ να μεταφερθούν εις Βεγγάζην». Γράφει ο Κ. Τριανταφυλλίδης από την έρευνα των αρχείων του Ζέρβα: «Εις την Πρέβεζαν, ο Ζέρβας πληροφορείται ότι θα μεταφερθή με τας Εθνικάς του Ομάδας εις την… Βεγγάζην! Η αντίδρασίς του ήτο σκληρά και ηπειλήθησαν πράξεις βίας κατά των Άγγλων από τους αντάρτας. Τελικώς επελέγη η Κέρκυρα».

[262] Την άποψη αυτή ενστερνίζεται ο Ε. Αβέρωφ-Τοσίτσας, ο οποίος αναφέρει ότι ο Σιάντος εκμυστηρεύτηκε στον καπετάν-Ορέστη (αληθινό όνομα Ανδρέας Μούντριχας) την εκδοχή αυτή. Επίσης, ο Αβέρωφ-Τοσίτσας απορρίπτει την εκδοχή ότι ο Σιάντος δεν ήθελε να μοιραστεί τον ενδεχόμενο θρίαμβο των Αθηνών με τον Σαράφη και τον Άρη. Ο «Γέρος» δεν έβαζε ποτέ το προσωπικό του συμφέρον πάνω από το συμφέρον του Κόμματος και της ιδεολογίας. Βλ. Αβέρωφ-Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι*, μτφρ. Μιλτιάδη Σινιόσογλου-Τοσίτσα, Αθήνα, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, [5]1982, σελ. 170-171.

αυτοψία για τις ελληνικές υποθέσεις. Ο Τσώρτσιλ αφηγείται: «Όταν όμως ετελείωσα την ανάγνωση των τηλεγραφημάτων, αισθάνθηκα ότι έπρεπε να μεταβώ αεροπορικώς στην Αθήνα για να ιδώ την κατάσταση από κοντά, και ειδικά να γνωρίσω τον Αρχιεπίσκοπον, γύρω από τον οποίο εγίνετο τόση κίνησις.[263] Ετηλεφώνησα αμέσως να ετοιμάσουν ένα αεροπλάνο στο Νόρθολτ για το βράδυ (24/12). Επίσης, εχάλασα και τη χριστουγεννιάτικη βραδιά του κ. Ήντεν, προσκαλώντας τον να με συνοδεύση, πράγμα που εκείνος εδέχθη με μεγάλη προθυμία».[264]

Μετά από μια τρίωρη σύσκεψη που είχε ο Τσώρτσιλ -όταν έφτασε στην Ελλάδα- με τον στρατάρχη Αλεξάντερ, τον Μακμίλλαν και τον Λήπερ, εξουσιοδότησε τον τελευταίο να ειδοποιήσει τον Έλληνα πρωθυπουργό και τον αρχιεπίσκοπο για την άφιξη του Βρετανού πρωθυπουργού και να φροντίσει για την κοινή συνάντηση όλων των αντιμαχόμενων πλευρών της Αθήνας.

Η πρώτη επίσημη συνεδρίαση διεξήχθη το απόγευμα της 26ης Δεκεμβρίου στην αίθουσα συνεδριάσεων του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών. Συμμετείχαν σ' αυτήν από ελληνικής πλευράς ο αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, ο πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου, ο Νικόλαος Πλαστήρας, οι πρώην πρωθυπουργοί Θεμιστοκλής Σοφούλης (αρχηγός κόμματος Φιλελευθέρων) και Γεώργιος Καφαντάρης (αρχηγός κόμματος Προοδευτικών), ο Δημήτρης Μάξιμος (ανεξάρτητος, προερχόμενος από το Λαϊκό Κόμμα), ο υφυπουργός Εξωτερικών Φίλιππος Δραγούμης (ανεξάρτητος), ο Γεώργιος Σιάντος και ο Θ. Μάντακας (μέλη της Κ.Ε ΕΛΑΣ) και ο Θεόδωρος Παρτσαλίδης (γενικός γραμματέας ΕΑΜ). Από βρετανικής πλευράς παρέστησαν οι Τσώρτσιλ, Ήντεν, Μακμίλλαν, Αλεξάντερ και Λήπερ. Επίσης, τις συμμαχικές κυβερνήσεις αντιπροσώπευαν ο πρεσβευτής των ΗΠΑ στην Ελλάδα Λίνκολν Μακβή, ο πρεσβευτής της Γαλλίας Ζαν Μπελέν και ο αρχηγός της Σοβιετικής Στρατιωτικής Αποστολής αντισυνταγματάρχης Γκριγκόρι Ποπώφ.

Το λόγο πήρε πρώτος ο αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός και τον ακολούθησε ο Τσώρτσιλ, ο οποίος -αφού διαβεβαίωσε τους παριστάμενους για τις καλές προθέσεις των Βρετανών- εξέφρασε την ελπίδα να αποκαταστήσει η Ελλάδα την παλιά της δόξα.[265]

Ακολούθησαν οι χαιρετιστήριες ομιλίες του στρατάρχη Αλεξάντερ, του υπουργού Εξωτερικών της Αγγλίας Α. Ήντεν, ενώ από ελληνικής πλευράς μίλησαν οι Μάξιμος, Παπανδρέου και Παρτσαλίδης, που κυρίως ευχαρίστησαν τους Βρετανούς για την προσπάθεια εξεύρεσης ειρηνικής λύσης. Στη συνέχεια

---

[263] Κατά τη Δεκεμβριανή διένεξη είχε τεθεί επιτακτικά πλέον το ζήτημα της αντιβασιλείας. Λήπερ, Μακμίλλαν, Σκόμπυ, Αλεξάντερ και Ήντεν από βρετανικής πλευράς, και ο πρόεδρος των ΗΠΑ Φ. Ρούζβελτ από την άλλη, έπεισαν τον Τσώρτσιλ να δεχθεί τη λύση της αντιβασιλείας και πρότειναν ως ενδεδειγμένη λύση τον αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό. Βλ. Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 356-377.

[264] Βλ. Churchill W., *Απομνημονεύματα*… τ. ΣΤ', βιβλ. 1ο , μτφρ., ο.π., σελ. 274.

[265] Βλ. περίληψη της ομιλίας του Τσώρτσιλ, *ο.π.,* σελ. 278.

ο ξένος παράγων αποχώρησε από την αίθουσα της σύσκεψης και άφησε τις αντιμαχόμενες πλευρές να βρουν τη λύση υπό την προεδρία του Δαμασκηνού.

Οι συζητήσεις ήταν θυελλώδεις και εκτοξεύθηκαν εκατέρωθεν κατηγορίες για το ποιος φέρει την ευθύνη της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί. Ο Σιάντος, που υπήρξε και ο πρωταγωνιστής της αριστεράς, έθεσε κατά τη διάρκεια της δεύτερης μέρας της σύσκεψης τους όρους του ΕΑΜ, οι οποίοι συνοψίζονται στα εξής βασικά σημεία: 1) Τιμωρία των δοσίλογων, 2) Εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού, 3) Διάλυση της Χωροφυλακής, 4) Δημιουργία Εθνικού στρατού και 5) Δημιουργία Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας με ποσοστό συμμετοχής 40-60%.

Οι όροι αυτοί θεωρήθηκαν από την αντιεαμική πλευρά ως προσπάθεια κομμουνιστικοποίησης του Κράτους και ακολούθησαν απειλές σε περίπτωση που γίνονταν δεκτοί.[266] Έτσι, το τέλος της «Χριστουγεννιάτικης σύσκεψης» υπήρξε άδοξο. Προωθήθηκαν όμως δύο καθοριστικά ζητήματα. Το πρώτο ήταν η αντιβασιλεία και το δεύτερο η παραίτηση της Κυβέρνησης Παπανδρέου, που άνοιγε το δρόμο στην πρωθυπουργία του Ν. Πλαστήρα, που ήταν ο επόμενος αδιαμφισβήτητος ηγέτης.

Για την προώθηση του πρώτου ζητήματος αναχώρησαν από την Ελλάδα στις 28/12 οι Τσώρτσιλ και Ήντεν με προορισμό το Λονδίνο.[267] Ο Βρετανός πρωθυπουργός ανέλαβε να πείσει τον προσωπικό του φίλο, βασιλιά Γεώργιο Β', να δεχθεί την αντιβασιλεία του Δαμασκηνού, διαφορετικά θα προχωρούσε χωρίς τη δική του συγκατάθεση. Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε το βράδυ της 29/12 και ο Τσώρτσιλ, αφού εξέθεσε την κατάσταση στην Αθήνα, ζήτησε την απάντηση του Έλληνα βασιλιά ως τις 2 π.μ τις 30/12. Αν αυτή δεν ήταν θετική, τότε θα αναγνωριζόταν ως αρχηγός του ελληνικού κράτους ο Δαμασκηνός, ερήμην του Γεωργίου, που θα έμενε πλέον στην Αγγλία μόνο υπό την ιδιότητα του διακεκριμένου ξένου.[268]

Ο Γεώργιος Β' βρέθηκε προ αδιεξόδου. Έτσι, αναγκάστηκε με την από 30 Δεκεμβρίου 1944 δήλωσή του να αναφέρει τα εξής: «Ημείς Γεώργιος Β',

---

[266] Ο Κανελλόπουλος στο Ημερολόγιό του, εγγραφή της 28 Δεκεμβρίου 1944 σημειώνει: «Πριν λυθεί η συνεδρίαση σηκώθηκε ο Πλαστήρας, που καθόταν πλάι μου, και είπε σ' όλον τον πολιτικό κόσμο: 'Αν εσείς θέλετε και να συζητήσετε μονάχα τέτοιους όρους, εγώ παίρνω το καπέλο μου και φεύγω από την Ελλάδα'.». Π. Κανελλόπουλος, *Ημερολόγιο*, ο.π., σελ. 729.

[267] Αργότερα αποκαλύφθηκε ότι η επίσκεψη του Τσώρτσιλ στην Αθήνα απέτρεψε τον ΕΛΑΣ από μία σημαντική επιθετική ενέργεια. Έχει, λοιπόν, υποστηριχθεί ότι ο ΕΛΑΣ ήταν έτοιμος την ημέρα των Χριστουγέννων να ανατινάξει το ξενοδοχείο Μ. Βρετανία, αλλά η επιχείρηση αναβλήθηκε κατ' άλλους λόγω της άφιξης του Τσώρτσιλ και κατ' άλλους λόγω της μη επαρκούς ποσότητας εκρηκτικών υλών, που ανάγκασε τον ΕΛΑΣ να παρατείνει την επιχείρηση, με αποτέλεσμα αυτή να αποκαλυφθεί τυχαία από βρετανική περίπολο, που παρατήρησε ύποπτο υλικό σε υπόνομο κοντά στο ξενοδοχείο. Για το περιστατικό βλ. Ευάγγελο Αβέρωφ-Τοσίτσα, *ο.π.,* σελ. 159-162. Ακόμη, Φοίβος Ν. Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949 (Δεκέμβρης '44-Χιτοκρατία),* Αθήνα, τ. 9, Εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975, σελ. 146-147.

[268] Βλ. Γασπαρινάτος, *ο.π.,* τ.Β',σελ. 71.

Βασιλεύς των Ελλήνων, εξετάσαντες επισταμένως την τρομεράν κατάστασιν, εις ην περιέστη η προσφιλής Ημών χώρα συνεπεία περιστάσεων άνευ προηγουμένου και εκτός παντός ελέγχου, και όντες αποφασισμένοι να μη επιστρέψωμεν εις την Ελλάδα ειμή κατόπιν ελευθέρας και ειλικρινούς εκδηλώσεως της εθνικής θελήσεως, έχοντες δε πλήρη εμπιστοσύνην εις την νομιμοφροσύνην και αφοσίωσιν Υμών:

Διορίζομεν Υμάς, Αρχιεπίσκοπον Δαμασκηνόν, δια της παρούσης δηλώσεως, ως Αντιβασιλέα, δια την περίοδον της παρούσης αρρύθμου καταστάσεως.

Κατ' ακολουθίαν, Σας εξουσιοδοτούμεν και εξαιτούμεθα όπως λάβητε πάντα τα αναγκαία μέτρα, προς αποκατάστασιν της τάξεως και γαλήνης εν τω Βασιλείω.

Σας δηλούμεν επιπροσθέτως την επιθυμίαν μας, όπως εξακριβωθή διά δημοκρατικών μεθόδων η ελευθέρα εκδήλωσις της θελήσεως του Ελληνικού Λαού, ευθύς ως παρέλθη η παρούσα θύελλα, και ούτω συντομευθώσιν τα πληγώνοντα την ψυχήν μας δεινά της φιλτάτης μας Πατρίδος».

Την ίδια μέρα συνεδρίασε για τελευταία φορά το υπουργικό συμβούλιο, όπου ο Παπανδρέου έκανε την ανασκόπηση του έργου του από το συνέδριο του Λιβάνου ως την τελευταία εκείνη μέρα.

Στις 3 Ιανουαρίου ορκίστηκε αντιβασιλέας ο Δαμασκηνός από τον Μητροπολίτη Ιωαννίνων Σπυρίδωνα και αμέσως μετά δέχτηκε την παραίτηση της Κυβέρνησης Παπανδρέου, την οποία διαδέχτηκε στις 3/1/'45 η Κυβέρνηση του στρατηγού Ν. Πλαστήρα.

Το νέο κυβερνητικό σχήμα αποτελούταν από τα εξής μέλη:

-Πρόεδρος της Κυβερνήσεως, υπουργός Στρατιωτικών, Ναυτικών, Αεροπορίας και προσωρινά Εμπορικής Ναυτιλίας: **Νικόλαος Πλαστήρας**

-Υπουργός Εξωτερικών και προσωρινώς Τύπου και Διαφωτίσεως: **Ιωάννης Σοφιανόπουλος**

-Υπουργός Δικαιοσύνης και προσωρινά Κοινωνικής Πρόνοιας και Υγιεινής: **Νικόλαος Κολυβάς**

-Υπουργός Εσωτερικών και προσωρινά Παιδείας: **Περικλής Ράλλης**

-Υπουργός Οικονομικών και προσωρινά Εφοδιασμού και Εργασίας: **Γεώργιος Σιδέρης**

-Υπουργός Γεωργίας και προσωρινά Εθνικής Οικονομίας: **Ιωάννης Γκλαβάνης**

-Υπουργός Δημοσίων Έργων και Μεταφορών και προσωρινώς Τ.Τ.Τ.: **Λουκάς Σακελλαρόπουλος**

-Υφυπουργός παρά τω πρωθυπουργώ: **Μιχαήλ Μαυρογορδάτος**

-Υφυπουργός Εξωτερικών: **Γεώργιος Μελάς**

-Υπηρεσιακός υφυπουργός Στρατιωτικών: **Λεωνίδας Σπαής**

-Υπηρεσιακός υφυπουργός Ναυτικών: **Θεόδωρος Κουντουριώτης**

-Υπηρεσιακός υφυπουργός Αεροπορίας: **Πέτρος Βήλος**

Αργότερα ορκίστηκε ως υπουργός Παιδείας ο καθηγητής **Νικόλαος Άμαντος**.

Παράλληλα όμως με την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Ν. Πλαστήρα συνεχίζονταν και οι πολεμικές ενέργειες των αντιμαχόμενων στρατοπέδων. Ο ΕΛΑΣ βρισκόταν πλέον σε αμυντική τακτική και αποφάσισε στις 4 Ιανουαρίου τη σύμπτυξη μακριά από την πρωτεύουσα.[269] Ως τις 13 του ίδιου μήνα οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ είχαν αποχωρήσει εντελώς από την Αττική. Είχε προηγηθεί άλλωστε, δυο ημέρες νωρίτερα, η συμφωνία ανακωχής ανάμεσα στον αρχιστράτηγο Ρόναλντ Σκόμπυ και τους Ζέβγο, Παρτσαλίδη, Θ. Μακρίδη και Α. Αθηνέλη εκ μέρους της Κ.Ε του ΕΛΑΣ.

Η κατάπαυση των εχθροπραξιών άρχισε τα μεσάνυχτα στις 13 προς 14 Ιανουαρίου και η ανακωχή καθόριζε τις ημερομηνίες απομάκρυνσης των στρατευμάτων του ΕΛΑΣ από σημαντικές περιοχές της Ελλάδας, όπως και την ανταλλαγή των ομήρων.[270] Η οριστική ανακωχή υπογράφηκε (με το ίδιο κείμενο) στις 20 του μηνός από τον στρατηγό Όντλαντ και τους Α. Τζήμα και Κ. Δημάκη από εαμικής πλευράς.

Τα αίτια των Δεκεμβριανών

Έχουν υποστηριχθεί πολλές απόψεις σχετικά με τα αίτια που οδήγησαν στη Δεκεμβριανή σύρραξη, με τις περισσότερες να είναι επηρεασμένες από την ιδεολογική προέλευση του εκάστοτε γράφοντος. Το ερώτημα που τίθεται σ' αυτό το σημείο είναι, επιδίωξε κάποια πλευρά το γενικό ξεκαθάρισμα, ώστε να καταλάβει εξ' ολοκλήρου την εξουσία χωρίς συμμαχίες και υποχωρήσεις;

Από την αριστερών τάσεων ιστοριογραφία ασκείται σκληρή κριτική για τους συνεχείς συμβιβασμούς της ηγεσίας της αριστεράς από την περίοδο της συμφωνίας της Πλάκας ως την αναίμακτη απελευθέρωση. Αλλά αυτές ακριβώς οι αποφάσεις της Αριστεράς καταδεικνύουν ότι δίνονταν οι ευκαιρίες για συμβιβασμό και ότι δεν επιδίωκε εξ' αρχής να οδηγήσει την κατάσταση στα άκρα. Η καχυποψία όμως για τα σχέδια της αντιεαμικής πλευράς υπήρχε και εντεινόταν. Και αυτή ήταν που την οδηγούσε συνεχώς σε αλλοπρόσαλλες αποφάσεις, με αποκορύφωμα την απόφαση της 27ης Νοεμβρίου του Π.Γ. του ΚΚΕ για αφοπλισμό όλων των ενόπλων δυνάμεων, τη στιγμή που την προηγούμενη μέρα οι υπουργοί του ΕΑΜ είχαν συμφωνήσει με τον Γ. Παπανδρέου για τον τρόπο και τις ημερομηνίες του αφοπλισμού.

Το ΚΚΕ, αν και δεν την επιδίωξε άμεσα, ωστόσο με την καχυποψία του οδηγήθηκε στη σύγκρουση και στην προσπάθεια βίαιης κατάληψης της εξουσίας. Από τις πρώτες μέρες του Δεκεμβρίου μάλιστα, όταν ο Π. Ρούσος

[269] Ο Σιάντος τηλεγράφησε στις 7 Ιανουαρίου 1945 στις οργανώσεις Πελοποννήσου, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Στερεάς, Κρήτης και Μακεδονίας σχετικά με τη σύμπτυξη: «Μετά 33 μέρες ηρωικής μάχης και συντριπτικής υπεροχής άγγλων εις αριθμόν και ιδιαιτέρως μοντέρνων πολεμικών μέσων αναγκασθήκαμε εγκαταλείψουμε Αθήνα-Πειραιά. Σύμπτυξις έγινε κανονικά. Τμήματά μας εγκαταστάθησαν διαβάσεις Πεντέλης- Πάρνηθας- Κιθαιρώνα και αντιμετωπίζουν συνεχιζομένας αγγλικάς επιθέσεις».

[270] Βλ. το κείμενο της συμφωνίας στον Σαράφη, *ο.π.,* σελ. 468-469.

έφθασε στη Σόφια, ζήτησε μέσω του Γκεόργκη Δημητρώφ τη συνδρομή (υλική και ηθική) της Σοβιετικής Ένωσης, χωρίς όμως να λάβει καμία από τις δύο.

Η τύχη της Αριστεράς στην Ελλάδα είχε προαποφασιστεί με τη γνωστή συμφωνία των «ποσοστών» ανάμεσα στον Τσώρτσιλ και τον Στάλιν. Η Σοβιετική Ένωση δεν επρόκειτο να εμπλακεί άμεσα στις ελληνικές υποθέσεις, αφού δεν ήθελε να διακινδυνεύσει τη σχέση της με τη Μ. Βρετανία. Επιπλέον, στην έκκληση του Ρούσου για βοήθεια, η απάντηση ήταν αρνητική, αλλά όταν έφτασε πλέον στα χέρια της ήταν πολύ αργά.[271] Το ΚΚΕ πάλεψε για μια υπόθεση που ήταν προδιαγεγραμμένη να αποτύχει.

Ούτε όμως στην κυβερνητική πλευρά μπορεί κανείς να βρει σημεία άσκησης πολιτικής που οδηγούσαν ηθελημένα στη ρήξη. Ο Γ. Παπανδρέου κατηγορήθηκε πολλάκις από τους πολιτικούς του αντιπάλους για υποχωρήσεις στις απαιτήσεις της Αριστεράς. Η ουσία βέβαια είναι ότι οι κρίσιμες και καθοριστικές αποφάσεις ήταν συνέπεια της βρετανικής πίεσης.

Όσον αφορά την πλευρά των Άγγλων, εδώ διαπιστώνονται ορισμένες αντιφάσεις. Ο Τσώρτσιλ απαίτησε να μη διαλυθούν η Ορεινή Ταξιαρχία και ο

---

[271] Εδώ θα πρέπει να παρουσιαστεί ένα τηλεγράφημα σπουδαίας σημασίας. Στις 20/12 ο Γραμματέας της Κ.Ε του Κομμουνιστικού Κόμματος Βουλγαρίας Τράικο Κοστώφ (ψευδώνυμο Σπυριδόνωφ) διαβίβασε στον Γραμματέα της Κ.Ε του ΚΚΕ Γ. Σιάντο, τηλεγράφημα του Γκεόργκη Δημητρώφ (ψευδώνυμο Παππούς) με περιεχόμενο σχετικό με γνώμες για το τι θα ήταν καλύτερο να κάνει τη δεδομένη χρονική στιγμή το ΚΚΕ. «Ο Παππούς νομίζει ότι με τη σημερινή διεθνή κατάσταση η ένοπλη ενίσχυση προς τους Έλληνες συντρόφους απέξω γενικά αδύνατη. Βοήθεια από μέρους της Βουλγαρίας ή Γιουγκοσλαβίας η οποία να τους δέσμευε με το μέρος του ΕΛΑΣ εναντίον ενόπλων αγγλικών δυνάμεων, σήμερα λίγο θα βοηθήσει τους Έλληνες συντρόφους ενώ πάρα πολύ θα μπορούσε να βλάψει τη Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία. Όλα αυτά πρέπει να τα υπολογίζουν οι φίλοι μας οι Έλληνες.

Έλληνες και ΕΛΑΣ πρέπει να καθορίσουν τα περαιτέρω βήματά τους, ξεκινώντας από αυτή ακριβώς την κατάσταση, όχι ευνοϊκή γι' αυτούς. Δεν πρέπει να τραβήξουν το σχοινί. Αλλά δείξουν εξαιρετική ευλυγισία και ικανότητα χειρισμών για να διατηρήσουν όσον το δυνατόν δυνάμεις τους και να περιμένουν ευνοϊκώτερη στιγμή για πραγματοποίηση δημοκρατικού τους προγράμματος. Για ελληνικό κόμμα το σπουδαιότερο είναι να μην επιτρέψει να απομονωθεί από μάζες ελληνικού λαού και από δημοκρατικές ομάδες που ανήκουν στο ΕΑΜ…». Αφού ο Σπυριδόνωφ μεταφέρει το τηλεγράφημα του Παππού, ταυτόχρονα δίνει και τις συμβουλές του Κ.Κ Βουλγαρίας: « Αθήνας Σιάντον. Δίνοντάς σας τη συμβουλή του Παππού σύγχρονα υπογραμμίζουμε ότι προς το παρόν εφόσον βοήθεια απέξω δεν είναι δυνατή έχετε και αυτό υπόψιν σας στις αποφάσεις σας. Με τις καλλίτερες επιθυμίες ευχές. Σπυριδόνωφ».

Το τηλεγράφημα με τις συμβουλές ελήφθη στις 20 Δεκέμβρη 1944 από τον Λεωνίδα Στρίγκο, μέλος του Π.Γ της Κ.Ε και Γραμματέα της Επιτροπής Περιοχής Μακεδονίας-Θράκης του ΚΚΕ. Λόγω όμως κάποιου λάθους στον κώδικα, δεν αποκρυπτογραφήθηκε σωστά κι έτσι ζητήθηκε η εκ νέου μετάδοσή του, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 15 Ιανουαρίου 1945, όταν τα Δεκεμβριανά είχαν πλέον λήξει. Το ΚΚΕ είχε ειδοποιηθεί έγκαιρα ότι δεν θα είχε στήριξη από το εξωτερικό, αλλά παρ' όλα αυτά για ένα σχεδόν μήνα ήλπιζε σε βοήθεια. Η αιματοχυσία του Δεκέμβρη έχασε την ευκαιρία να αποφευχθεί, έστω και την ύστατη στιγμή. Η Αριστερά έχασε την ευκαιρία για μια έγκαιρη συνθηκολόγηση και σε χρονικό σημείο ευνοϊκότερο απ' ό,τι στα μέσα Γενάρη. Βλ. για τα παραπάνω στο ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα*, ο.π., σελ. 324-326.

Ιερός Λόχος, όπως και το να μη παραιτηθεί ο Παπανδρέου επ' ουδενί λόγο (τη στιγμή που η λύση Σοφούλη γινόταν δεκτή από την Αριστερά και θα μπορούσε να επιφέρει νηνεμία). Ένα ακόμη γεγονός ήταν το τηλεγράφημα προς τον Λήπερ στις 9/12, στο οποίο αναφερόταν, «όχι ειρήνη πριν από τη νίκη». Τα παραπάνω ασφαλώς οδηγούσαν ή παρέτειναν την αιματοχυσία.

Από την άλλη όμως, υπήρξαν πολλές προσπάθειες πολιτικής λύσης, αφού δεν υπήρχαν οργανωμένες κυβερνητικές δυνάμεις τις πρώτες μέρες του Δεκέμβρη για ένοπλη αντιπαράθεση. Προωθήθηκε η αντιβασιλεία, που επιζητούσε το ΕΑΜ, ενώ και ο ίδιος ο Τσώρτσιλ προσπάθησε να σταματήσει τις συγκρούσεις στη σύσκεψη των Χριστουγέννων, υποχωρώντας στο ζήτημα της πρωθυπουργίας του Παπανδρέου και φυσικά –μετά από αφόρητες πιέσεις- στον διορισμό αντιβασιλιά.

Επομένως θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει ότι τα Δεκεμβριανά ήταν συνέπεια πολλών τραγικών παραλείψεων και λαθών όλων των πλευρών, αλλά και της έντονης καχυποψίας που επικρατούσε για τους στόχους και τους σκοπούς που εξυπηρετούσαν αυτές. Γεγονός είναι ότι η σύγκρουση θα μπορούσε να αποφευχθεί.

Η συμφωνία της Βάρκιζας

Η ανακωχή που είχε υπογραφεί τον Γενάρη αναπόφευκτα οδηγούσε τις αντιμαχόμενες πλευρές σε μία ακόμη επίσημη διάσκεψη, όπου πλέον οι νικητές θα έθεταν τους όρους τους στους ηττημένους. Από πλευράς ΕΑΜ πραγματοποιήθηκε τις τελευταίες μέρες του Ιανουαρίου μία σύσκεψη στα Τρίκαλα, στην οποία αποφασίστηκαν τα πρόσωπα που θα το εκπροσωπούσαν, ήτοι οι Σιάντος, Παρτσαλίδης και Τσιριμώκος (και ο Σαράφης ως στρατιωτικός εμπειρογνώμονας), καθώς και οι όροι που θα έπρεπε να θέσει, με κυριότερο τη γενική αμνηστία. Αλλά και η κυβερνητική και βρετανική πλευρά προετοίμαζαν τη συμμετοχή τους στην επερχόμενη σύσκεψη. Η κυβερνητική αντιπροσωπεία απαρτιζόταν από τον υπουργό εξωτερικών Ιωάννη Σοφιανόπουλο, τον υπουργό εσωτερικών Περικλή Ράλλη και τον υπουργό Γεωργίας Ιωάννη Μακρόπουλο. Τεχνικός σύμβουλος ορίστηκε ο συνταγματάρχης Παυσανίας Κατσώτας.

Τόπος διεξαγωγής της σύσκεψης ορίστηκε η εξοχική κατοικία του βιομηχάνου Πέτρου Κανελλόπουλου στη Βάρκιζα Αττικής. Οι εργασίες ξεκίνησαν το βράδυ της 2ας Φεβρουαρίου 1945 και ολοκληρώθηκαν στις 12 του ίδιου μήνα με την υπογραφή της συμφωνίας. Η σύσκεψη αυτή αποτέλεσε έναν από τους σταθμούς της σύγχρονης ελληνικής πολιτικής ιστορίας και από τα σημαντικότερα σημεία αναφοράς της πολυτάραχης δεκαετίας του ’40.

Πρώτος έλαβε το λόγο ο Ιωάννης Σοφιανόπουλος, ο οποίος-αφού χαρακτήρισε στασιαστική τη σύγκρουση του Δεκέμβρη και διαβεβαίωσε ότι η παρούσα κυβέρνηση ήταν γνήσια δημοκρατική- στη συνέχεια παρουσίασε τις απόψεις της κυβέρνησης Πλαστήρα σε θέματα όπως η ομηρία, ο αφοπλισμός, η χωροφυλακή και η αστυνομία, η ελευθερία της σκέψης, η ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, η αμνηστία και οι δοσίλογοι.

Τη δεύτερη μέρα της συνεδρίασης πήρε πρώτος τον λόγο ο αρχηγός της εαμικής αντιπροσωπείας Γ. Σιάντος, που κατέθεσε τις απόψεις της παράταξης που εκπροσωπούσε και έθεσε ως προϋποθέσεις ειρήνευσης α) τον κολασμό και την εκκαθάριση του φασιστικού παρελθόντος και β) την πραγματική προστασία των λαϊκών ελευθεριών και τη στέρεα εξασφάλιση της ελεύθερης εκδήλωσης του λαϊκού φρονήματος. Ζήτησε ακόμη εγγυήσεις για τη δημιουργία εθνικού στρατού, για εκκαθάριση και όχι αναδιοργάνωση των σωμάτων ασφαλείας, για εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού, για την

απόλυση των ομήρων, για δημιουργία αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης και ταχύτατη διενέργεια δημοψηφίσματος και εκλογών.[272]

Μετά τις αρχικές τοποθετήσεις των δύο πλευρών άρχισαν οι ουσιαστικές συζητήσεις, που ήταν πολυήμερες, ιδιαίτερα επίπονες, με έντονες αντεγκλήσεις και εκατέρωθεν κατηγορίες.

Το ζήτημα της αμνηστίας προκάλεσε την προσωρινή διακοπή των συζητήσεων την τρίτη και τέταρτη μέρα, υπήρξε όμως ανταλλαγή επιστολών πάνω στο θέμα αυτό μεταξύ των δύο αντιπροσωπειών, κάτι που επέφερε τη συμφωνία κατά τη συνεδρίαση της πέμπτης μέρας. Την έκτη μέρα δεν συνεδρίασαν οι αντιπροσωπείες και οι επιτροπές. Αντ' αυτού έγιναν συσκέψεις της κυβερνητικής αντιπροσωπείας με τον πρωθυπουργό και τον αντιβασιλέα, όπως και του Σοφιανόπουλου με τον Λήπερ. Επίσημη δικαιολογία αποτέλεσε το ότι «οι στρατιωτικοί εμπειρογνώμονες ασχολούνται με τον καταρτισμόν των λεπτομερειών των στρατιωτικών ζητημάτων, ως του αφοπλισμού του ΕΛΑΣ κλπ».[273] Ανεπισήμως, πάντως, φαίνεται πως υπήρξε διαφωνία για το θέμα της αμνηστίας.

Την έβδομη μέρα επανήλθε το θέμα της αμνηστίας σε συνδυασμό με την παραγραφή των αδικημάτων, τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ κ.α. Στις 9/2 συζητήθηκαν τα θέματα της άρσης του στρατιωτικού νόμου και του αφοπλισμού. Την επόμενη συνεχίστηκαν οι διαπραγματεύσεις για τον στρατιωτικό νόμο, τον χρόνο έναρξης της αμνηστίας και επιπλέον συζητήθηκε το ζήτημα των δημόσιων λειτουργών που αναμίχθηκαν στα Δεκεμβριανά. Το απόγευμα η κυβερνητική αντιπροσωπεία παρέδωσε γραπτές τις τελικές της προτάσεις στην εαμική πλευρά.

Στις 11/2 το απόγευμα ξεκίνησε η συνεδρίαση που έμελλε να είναι και η τελική. Μετά την προσωρινή διαφωνία ως προς τον χρόνο άρσης του στρατιωτικού νόμου, που λίγο έλειψε να οδηγήσει τη σύσκεψη σε αποτυχία, το αρχικό πρωτόκολλο υπογράφηκε στις 4:30 τα ξημερώματα της 12ης Φεβρουαρίου. Η παρέμβαση του Μακμίλλαν υπήρξε καθοριστική στην άρση του τελευταίου αυτού εμποδίου που παρουσιάστηκε.[274]

Το περιληπτικό αυτό πρωτόκολλο ανέφερε: «Οι υπογεγραμμένοι, αφ' ενός μεν Ιωάννης Σοφιανόπουλος υπουργός των Εξωτερικών, Περικλής Ράλλης υπουργός των Εσωτερικών και Ιωάννης Μακρόπουλος υπουργός της Γεωργίας, απολύτως εξουσιοδοτημένοι υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως και αφ' ετέρου οι Γεώργιος Σιάντος Γραμματεύς της Κ.Ε του ΚΚΕ, Δημήτριος Παρτσαλίδης Γραμματεύς της Κ.Ε του ΕΑΜ και Ηλίας Τσιριμώκος Γενικός Γραμματεύς της ΕΛΔ, αποτελούντες την υπό της Κ.Ε του ΕΑΜ εξουσιοδοτηθείσαν αντιπροσωπείαν, δηλούμεν ότι εφ' όλων των εν τη Διασκέψει συζητηθέντων θεμάτων κατελήξαμεν εις απόλυτον συμφωνίαν ήτις

---

[272] Βλ. την τοποθέτηση του Γ. Σιάντου στο ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα 1940-45*, Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ Εσωτερικού, 1974, σελ. 333-339.

[273] Γασπαρινάτος Σπ., *Απελευθέρωση, Δεκεμβριανά, Βάρκιζα,* τ.Β', Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1998, σελ. 195.

[274] *Ο.π.,* σελ. 194-195.

διατυπώνεται πλήρως εις αναλυτικόν Συμφωνητικόν, όπερ θέλει υπογραφή σήμερον και περί ώραν 14ην.
Εν Βαρκίζη τη 12.2.1945
Ι. Σοφιανόπουλος, Π. Ράλλης, Ι. Μακρόπουλος
Γ. Σιάντος, Δ. Παρτσαλίδης, Ηλ. Τσιριμώκος».[275]

Το τελικό κείμενο της συμφωνίας υπογράφηκε όχι στις 14:00, όπως προέβλεπε το πρωτόκολλο, αλλά στις 19:20 σε αίθουσα του υπουργείου Εξωτερικών και αφορούσε τις εξής αρχές:

Άρθρον 1ον
Ελευθερίαι

Η Κυβέρνησις θα εξασφαλίση σύμφωνα προς το Σύνταγμα και τας απανταχού καθιερωμένας Δημοκρατικάς Αρχάς, την ελευθέραν εκδήλωσιν των πολιτικών φρονημάτων των πολιτών, καταργούσα πάντα τυχόν προηγούμενον ανελεύθερον Νόμον. Θα εξασφαλίση επίσης την απρόσκοπτον λειτουργίαν των ατομικών ελευθεριών, ως του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι και της δια του τύπου εκφράσεως των στοχασμών. Ειδικώτερον η Κυβέρνησις θα αποκαταστήση πλήρως τας συνδικαλιστικάς Ελευθερίας.

Άρθρον 2ον
Άρσις Στρατιωτικού Νόμου

Ο Στρατιωτικός Νόμος θα αρθή ευθύς μετά την εφαρμογήν της παρούσης συμφωνίας. Άμα τη άρσει αυτή, θα τεθή εις εφαρμογήν Συντακτική Πράξις πανομοιότυπος προς την ΚΔ' δια της οποίας θα επιτρέπεται η αναστολή των εν τη ΚΔ' (*) Πράξει αναφερομένων άρθρων του Συντάγματος.[276]

Δια Διατάγματος θα ανασταλή αμέσως καθ' όλην την χώραν η ισχύς των άρθρων 5,10,12,20 και 95 του Συντάγματος. Η αναστολή αυτή θα εξακολουθήση μέχρι συμπληρώσεως του αφοπλισμού και της εγκαταστάσεως Διοικητικών, Δικαστικών και Στρατιωτικών Αρχών καθ' άπασαν την Χώραν.

Όσον αφορά ειδικώτερον το άρθρον 5, τούτο δεν θα ανασταλή εις τας πόλεις Αθηνών-Πειραιώς μετά των προαστίων και συνοικισμών. Ειδικώς όμως δια τους μέχρι σήμερον συλληφθέντας, συνομολογείται ότι δεν ισχύει το άρθρον 5 του Συντάγματος και ότι ούτοι θα απολυθούν εντός του συντομωτέρου δυνατού χρόνου, διδομένων των προς τούτο αναγκαίων διαταγών προς τας αρμοδίας αρχάς.

---

[275] Βλ. το περιληπτικό πρωτόκολλο της συμφωνίας της Βάρκιζας στο ΚΚΕ, *ο.π.,* σελ. 342.

[276] Η ΚΔ' Συντακτική Πράξη της 14/1/1945 ορίζει: «Εν περιπτώσει διαταράξεως ή απειλή της δημοσίας τάξεως επιτρέπεται να ανασταλούν αι διατάξεις των άρθρων 10,11,12,13,14,15,16,18 και 100 του Συντάγματος καθ' όλην την Επικράτειαν ή μέρος αυτής εν όλω ή εν μέρει δια Διαταγμάτων εκδιδομένων προτάσει του Υπουργικού Συμβουλίου. Βλ. ΚΚΕ, *ο.π.,* σελ. 345-346.

Οπαδοί του ΕΑΜ, ενδεχομένως συλληφθέντες και κρατούμενοι υπό άλλων οργανώσεων, θα αφεθούν ως τάχιστα ελεύθεροι.

Άρθρον 3ον

Α) **Αμνηστία**

Αμνηστεύονται τα πολιτικά αδικήματα τα τελεσθέντα από της 3ης Δεκεμβρίου 1944 μέχρι της υπογραφής του παρόντος. Εξαιρούνται της αμνηστίας τα συναφή κοινά αδικήματα κατά της ζωής και της περιουσίας, τα οποία δεν ήσαν απαραιτήτως αναγκαία δια την επιτυχίαν του πολιτικού αδικήματος. Ο σχετικός Νόμος θα δημοσιευθεί άμα τη υπογραφή της παρούσης συμφωνίας. Εξαιρούνται της αμνηστίας όσοι, υπόχρεοι εις παράδοσιν όπλων άτε ανήκοντες εις τας οργανώσεις του ΕΛΑΣ, της Εθνικής Πολιτοφυλακής και ΕΛΑΝ δεν παραδώσουν ταύτα μέχρι της 15 Μαρτίου 1945. Η τελευταία αυτή διάταξις περί εξαιρέσεως εκ της αμνηστίας μετά την διαπίστωσιν ότι ο αφοπλισμός του ΕΛΑΣ επραγματοποιήθη, μη έχουσα πλέον δικαιολογητικόν λόγον θα καταργηθή.

Εγγυήσεις και λεπτομέρειαι της παρεχομένης αμνηστίας αναγράφονται εις το προσηρτημένον τω παρόντι σχέδιον Νόμου.

Άρθρον 4ον

Όμηροι

Άπαντες οι πολίται οι συλληφθέντες παρά του ΕΛΑΣ ή της Εθνικής Πολιτοφυλακής ή του ΕΛΑΝ ανεξαρτήτως ημερομηνίας συλλήψεως, θα αφεθούν αμέσως ελεύθεροι. Όσοι τυχόν κρατούνται με την κατηγορίαν ότι είναι δοσίλογοι ή ένοχοι αδικημάτων, θα παραδοθούν εις την δικαιοσύνην του Κράτους ίνα δικασθούν υπό των αρμοδίων κατά Νόμον Δικαστηρίων.

Άρθρον 5ον

Εθνικός Στρατός

Ο Εθνικός Στρατός, πλην των κατ' επάγγελμα αξιωματικών και υπαξιωματικών, θα αποτελήται από οπλίτας των εκάστοτε στρατολογουμένων κλάσεων. Οι ειδικώς εκπαιδευθέντες εις τα νέα όπλα έφεδροι αξιωματικοί και οπλίται υπαρχόντων σχηματισμών θα παραμείνουν εν υπηρεσία. Ο Ιερός Λόχος θα παραμείνει ως έχει, εφ' όσον ευρίσκεται υπό τας διαταγάς του Συμμαχικού Στρατηγείου, συγχωνευόμενος ευθύς κατόπιν εις τον Ενιαίον Εθνικόν Στρατόν, συμφώνως προς ανωτέρω τεθείσαν βάσιν. Θα καταβληθή προσπάθεια ίνα επεκταθή η τακτική στρατολογία καθ' άπασαν την Ελλάδα, συμφώνως και προς την τεχνικήν ευχέρειαν και τας παρουσιασθησομένας ανάγκας. Εις τας ήδη υπαρχούσας μονάδας θα προσέλθουν προς κατάταξιν μετά την αποστράτευσιν του ΕΛΑΣ, οι ανήκοντες εις κληθείσας κλάσεις συμφώνως με το προσηρτημένον πρωτόκολλον. Θα απολυθώσι δε των τάξεων πάντες όσοι κατετάγησαν εις τας υπαρχούσας μονάδας, χωρίς να ανήκωσιν εις τας κληθείσας κλάσεις. Άπαντα τα μόνιμα στελέχη του Εθνικού Στρατού θα κριθώσιν υπό των Συμβουλίων, περί ων υπ' αριθ. 7 Συντακτική Πράξις. Τα

πολιτικά και κοινωνικά φρονήματα των στρατευομένων πολιτών θα είναι σεβαστά.

Άρθρον 6ον
Αποστράτευσις

Άμα τη δημοσιεύσει του παρόντος, αποστρατεύονται αι ένοπλοι δυνάμεις Αντιστάσεως και συγκεκριμένως ο ΕΛΑΣ, τακτικός και εφεδρικός, το ΕΛΑΝ και η Εθνική Πολιτοφυλακή. Η αποστράτευσις και η παράδοσις των όπλων θέλουσι συντελεσθή κατά τα ειδικώτερον διαλαμβανόμενα εις το πρωτόκολλον το συνταχθέν υπό της Τεχνικής Επιτροπής, όπερ προσαρτάται εις το παρόν δεόντως μονογραφημένον.

Το Κράτος θέλει ρυθμίση τα των επιτάξεων των γενομένων υπό του ΕΛΑΣ. Τα παρά του ΕΛΑΣ επιταχθέντα πράγματα, ζώα, αυτοκίνητα κλπ. άτινα θέλουσι παραδοθή εις το Κράτος, κατά λεπτομερέστερον εκτιθέμενα εις το συνταχθέν πρωτόκολλον, όπερ προσαρτάται τω παρόντι, θέλουσι θεωρηθή ως επιταχθέντα παρά του Ελληνικού Δημοσίου.

Άρθρον 7ον
Εκκαθάρισις υπαλλήλων

Η Κυβέρνησις θα προβή δι' Επιτροπών ή Συμβουλίων, τα οποία ειδικός Νόμος θέλει ορίση, εις την εκκαθάρισιν των Δημοσίων Υπαλλήλων, Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, Δημοτικών και Κοινοτικών τοιούτων και λοιπών υπηρεσιών εξηρτημένων εκ του Κράτους ή επιχορηγουμένων υπ' αυτού. Κριτήρια της εκκαθαρίσεως θα είναι η επαγγελματική επάρκεια, ο χαρακτήρ και το ήθος, η συνεργασία μετά του εχθρού και η χρησιμοποίησις του υπαλλήλου ως οργάνου της δικτατορίας. Υπάλληλοι εκ των ανωτέρω προσχωρήσαντες κατά τον χρόνον της κατοχής εις τας δυνάμεις αντιστάσεως επανέρχονται εις τας θέσεις των και θα κριθούν καθ' όν τρόπον και οι άλλοι υπάλληλοι. Τα αυτά ως άνω Συμβούλια θα κρίνωσι τους υπαλλήλους, οι οποίοι συμμετέσχον ή συνείργησαν εις την εκδήλωσιν των γεγονότων από της 3 Δεκεμβρίου 1944 μέχρι της υπογραφής του παρόντος. Τους εκ των τελευταίων τούτων ενεχομένους δύναται να θέσουν εις διαθεσιμότητα επί τη βάσει των Νόμων, της οριστικής αυτών θέσεως, καθορισθησομένης υπό της κυβερνήσεως ήτις θα προέλθη από τας εκλογάς της Συντακτικής Συνελεύσεως. Οι μέχρι τούδε τεθέντες εις διαθεσιμότητα δυνάμει αποφάσεως των Υπουργών θα υποβληθούν υπό την κρίσιν των εν αρχή του παρόντος αναφερομένων Συμβουλίων. Ουδείς υπάλληλος θα διωχθή μόνον δια τα πολιτικά του φρονήματα.

Άρθρον 8ον
Εκκαθάρισις Σωμάτων Ασφαλείας

Η εκκαθάρισις των Σωμάτων Ασφαλείας, Χωροφυλακής και Αστυνομίας Πόλεων, θα συντελεσθή το ταχύτερον παρ' Ειδικών εκκαθαριστικών

Συμβουλίων με τα αυτά ως και οι Δημόσιοι υπάλληλοι κριτήρια. Άπαντες οι αξιωματικοί και οπλίται των εν λόγω Σωμάτων οι εμπίπτοντες εις τας διατάξεις του Νόμου περί αμνηστίας, οίτινες κατά την διάρκειαν της κατοχής προσεχώρησαν εις τας τάξεις του ΕΛΑΣ, του ΕΛΑΝ ή της Εθνικής Πολιτοφυλακής, θα επανέλθουν εις τας θέσεις των και θα υποβληθούν εις την κρίσιν των εκκαθαριστικών Συμβουλίων, καθ' όν τρόπον και οι λοιποί συνάδελφοί των. Άπαντες οι αξιωματικοί και οι οπλίται των εν λόγω Σωμάτων, οι εγκαταλείψαντες τας θέσεις των από της 3 Δεκεμβρίου 1944 μέχρι της υπογραφής του παρόντος, τίθενται εις διαθεσιμότητα, της οριστικής αυτών θέσεως καθορισθησομένης παρά Συμβουλίων περί ων θα αποφασίση η μέλλουσα να προέλθη εκ των εκλογών κυβέρνησις.

Άρθρον 9ον
Δημοψήφισμα και εκλογαί

Το ταχύτερον δυνατόν, πάντως δε εντός του τρέχοντος έτους θα διεξαχθή εν πάση ελευθερία και γνησιότητι δημοψήφισμα, το οποίον θα τερματίση οριστικώς το πολιτειακόν ζήτημα, υποτασσομένων πάντων εις την απόφασιν του Λαού. Θα επακολουθήσουν δε ως τάχιστα και εκλογαί Συντακτικής Συνελεύσεως δια την κατάρτισιν του νέου Συντάγματος της Χώρας. Και αι δύο αντιπροσωπείαι συμφωνούν, όπως προς έλεγχον της γνησιότητος της εκφράσεως της Λαϊκής θελήσεως παρακληθούν αι Μεγάλαι Σύμμαχοι δυνάμεις και αποστείλουν παρατηρητάς.

Του παρόντος εγένοντο δύο όμοια, ων το εν έλαβεν η Κυβερνητική αντιπροσωπεία και το έτερον η αντιπροσωπεία του ΕΑΜ.

Εν Αθήναις, εν τω Υπουργείω των Εξωτερικών, τη 12η Φεβρουαρίου 1945.

Η αντιπροσωπεία της Ελληνικής Κυβερνήσεως: Ι. Σοφιανόπουλος, Π. Ράλλης, Ι. Μακρόπουλος

Η αντιπροσωπεία της Κ.Ε του ΕΑΜ: Γ. Σιάντος, Δ. Παρτσαλίδης, Ηλ. Τσιριμώκος

Ο Γραμματεύς της Διασκέψεως: Π. Βαρσάμης».[277]

Ακολούθησε η προσάρτηση τριών πρωτοκόλλων, όπου στο πρώτο συμφωνούνταν στρατιωτικά θέματα, στο δεύτερο η αποστράτευση του ΕΛΑΣ και στο τρίτο η παράδοση των όπλων και των πυρομαχικών από τον ΕΛΑΣ-ΕΛΑΝ και η ανακαταγραφή των πλοίων του.[278]

Ανάλυση της συμφωνίας της Βάρκιζας

Με τη συμφωνία της Βάρκιζας έγινε η προσπάθεια ώστε οι δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις να τερματίσουν την πολεμική τους διένεξη, που είχε

[277] Βλ. τη συμφωνία της Βάρκιζας στο ΚΚΕ, *ο.π.,* σελ. 344-349. Επίσης, ΓΕΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου 1944-1949,* τ.1, ΔΙΣ, Αθήνα 1998, σελ. 410-414 και ΓΕΣ/ΔΙΣ Τμ. Χ, Φάκελος 1367/Α/9, Ταξινόμησις 4, σελ. 15-17.

[278] Βλ. το περιεχόμενο των πρωτοκόλλων στον Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 207-212.

κορυφωθεί με τα Δεκεμβριανά, αλλά και να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για ένα μέλλον ειρηνικό, δημοκρατικό, με συνθήκες ελευθερίας και κλίμα συμφιλίωσης. Τα 9 άρθρα προέβλεπαν με ακρίβεια τις περιπτώσεις αμνηστίας, της αποστράτευσης και της παράδοσης του οπλισμού, της δημιουργίας ενιαίου εθνικού στρατού, της κάθαρσης του κρατικού μηχανισμού, του στρατού και των σωμάτων ασφαλείας και τέλος προέβλεπε τον τρόπο οργάνωσης της ελεύθερης πλέον Πολιτείας, ήτοι τη διενέργεια δημοψηφίσματος και εκλογών για συντακτική συνέλευση.

Για την καλύτερη ανάλυση της συμφωνίας της Βάρκιζας θα σχολιαστούν ένα προς ένα τα εννέα άρθρα της.

Άρθρο πρώτο

Το πρώτο άρθρο προέβλεπε την ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, εξασφάλιζε τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες και ουσιαστικά επέτρεπε τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ στην πολιτική ζωή της χώρας. Ήταν από τις σοβαρότερες επιτυχίες της εαμικής αντιπροσωπείας, αφού δινόταν η δυνατότητα στην Αριστερά να εκφράζεται ελεύθερα και μεγαλόφωνα, να κυκλοφορεί τα έντυπα και τις εφημερίδες της χωρίς περιορισμούς και να διεκδικεί ισότιμα την ψήφο του ελληνικού λαού σε εθνικές, αλλά και συνδικαλιστικές εκλογές.

Στην πραγματικότητα, όμως, το ιδανικό αυτό σκηνικό δεν διατηρήθηκε σε όλη την Επικράτεια. Η περίοδος της «λευκής τρομοκρατίας», κατέστησε προβληματική τόσο την έκφραση των αριστερών πεποιθήσεων όσο και την έκδοση ανάλογων εντύπων και κυρίως στην ύπαιθρο.

Άρθρο δεύτερο

Το δεύτερο άρθρο της συμφωνίας αφορούσε την άρση του στρατιωτικού νόμου, αλλά ουσιαστικά επρόκειτο για ένα σημείο που αναιρούσε το πρώτο άρθρο της Βάρκιζας. Η κυβέρνηση είχε το δικαίωμα να αναστείλει τα άρθρα 5,10, 12, 20 και 95 του Συντάγματος [279] και να επιβάλλει τον στρατιωτικό νόμο μέχρι να ολοκληρωθεί ο αφοπλισμός και να εγκατασταθούν οι διοικητικές, δικαστικές και στρατιωτικές αρχές σ' ολόκληρη την Επικράτεια. Η αντιπροσωπεία του ΕΑΜ φαίνεται πως παγιδεύτηκε σ' αυτό το σημείο και πως ουσιαστικά παρέδωσε στη διακριτική ευχέρεια της Κυβέρνησης να διαγράψει όσα πέτυχε με το πρώτο άρθρο.

Τελικά, η Κυβέρνηση Πλαστήρα, αλλά και οι μετέπειτα κυβερνήσεις, δεν έκαναν χρήση αυτής της δυνατότητας, παρά μόνο κατά τη διάρκεια του τρίτου γύρου του εμφυλίου, όταν 62 εφημερίδες της Αριστεράς, αλλά και το

[279] Το άρθρο 5 του τότε Συντάγματος απαγόρευε τη σύλληψη ή τη φυλάκιση άνευ δικαστικού εντάλματος. Το άρθρο 10 αφορούσε το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ησύχως και αόπλως. Το άρθρο 12 όριζε ως άσυλο την οικία του καθενός στην οποία δεν επιτρεπόταν η κατ' οίκον έρευνα, παρά μόνο σύμφωνα με το νόμο. Το άρθρο 20 καθίδρυε το απόρρητο των επιστολών. Τέλος, το άρθρο 95 όριζε τη δικαιοδοσία των ορκωτών δικαστηρίων να δικάζουν κακουργήματα, πολιτικά εγκλήματα και αδικήματα του Τύπου.

ίδιο το ΚΚΕ βγήκαν στην παρανομία. Όπως όμως ήδη αναφέρθηκε, η «λευκή τρομοκρατία» που ασκήθηκε μετά τη Βάρκιζα είχε τα ίδια αποτελέσματα.

Το άρθρο 2 της Συμφωνίας της Βάρκιζας και συγκεκριμένα το σημείο όπου συμφωνούνταν η αναστολή του άρθρου 5 του Συντάγματος προκάλεσε έντονη κριτική και αποδοκιμασία αρκετά χρόνια αργότερα (στις αρχές της δεκαετίας του '50), όταν η Βάρκιζα χαρακτηρίστηκε από το ΚΚΕ ως προδοτική. Συγκεκριμένα, κατηγορήθηκε ο Σιάντος ότι προστάτευσε τον εαυτό του και την ηγεσία της Αριστεράς, που βρίσκονταν στην περιοχή της Αττικής και άφησε έρμαιο των διωγμών της δεξιάς τους οπαδούς του ΚΚΕ στην υπόλοιπη Ελλάδα. Η κριτική αυτή βέβαια δεν φαίνεται να πείθει σήμερα, αφού, ως γνωστόν, το μεγαλύτερο μέρος των οπαδών του ΕΑΜ, που κινδύνευαν με διώξεις, εξορίες και συλλήψεις, βρισκόταν στην Αθήνα και τον Πειραιά, που ήταν και το κύριο θέατρο των επιχειρήσεων κατά την περίοδο των Δεκεμβριανών.

Άρθρο τρίτο

Το τρίτο άρθρο της συμφωνίας ήταν εκείνο που προκάλεσε τις πλέον πολυήμερες και έντονες συζητήσεις ανάμεσα στις δύο αντιπροσωπείες. Η Κυβέρνηση, μέσω του εκπροσώπου της στη Διάσκεψη Ι. Σοφιανόπουλου, φάνηκε αποφασισμένη να αμνηστεύσει το πολιτικό αδίκημα και να τιμωρήσει όσους «διέπραξαν θηριώδη εγκλήματα κοινού δικαίου, και που παρέβησαν τους στοιχειώδεις ανθρωπιστικούς κανόνας περί των οποίων προβλέπουν αι Διεθνείς Συμβάσεις δια την διεξαγωγήν του πολέμου».[280]

Απ' την άλλη πλευρά του λόφου ο Σιάντος ανησυχούσε για το μέγεθος των διώξεων. «Αν δεν γενικοποιηθεί η κατάργηση των διώξεων, κινδυνεύει να δημιουργηθή με τον τρόπο που εισηγείται η Κυβέρνηση- και παρά τη θέλησή της- το μέσον για να διωχθή ολόκληρη μια πολιτική παράταξη», απάντησε στην αρχική ομιλία του Ι. Σοφιανόπουλου.[281]

Εν κατακλείδι, η λύση που βρέθηκε ήταν ενδιάμεση. Αφενός αμνηστεύονταν κάποια αδικήματα, αφετέρου υπήρχαν σαφείς εξαιρέσεις για κάποια άλλα που δεν σχετίζονταν με τα Δεκεμβριανά.

Αρκετή μελάνη έχει χυθεί πάνω και σ' αυτό το ζήτημα σχετικά με τις αποτυχίες και τις επιτυχίες της κάθε πλευράς. Ο Σιάντος κατηγορήθηκε ότι προφύλαξε τα ηγετικά στελέχη της Αριστεράς εγκαταλείποντας τους απλούς οπαδούς στη διάθεση του αντιεαμικού μένους. Δεν είναι αληθές όμως αυτό. Η εαμική αντιπροσωπεία πέτυχε ό,τι καλύτερο μπορούσε, τη στιγμή μάλιστα που έβγαινε ηττημένη από έναν εμφύλιο πόλεμο. Το να ζητούσε αμνήστευση ποινικών αδικημάτων ήταν έξω και πάνω από τα όρια του διεθνούς δικαίου. Παρ' όλα αυτά πέτυχε να αμνηστεύσει αδικήματα αναγκαία για την επιτυχία του «πολιτικού αδικήματος». Οι διαπραγματεύσεις ήταν σκληρές και σίγουρα

---

[280] Βλ. τον εναρκτήριο λόγο του Ι. Σοφιανόπουλου στον Γασπαρινάτο, *ο.π.,* σελ. 176-183. Την περικοπή σχετικά με την αμνηστία βλ. σελ. 181-182.

[281] Βλ. ολόκληρο τον λόγο του Σιάντου στο ΚΚΕ, *ο.π.*, σελ. 333-339. Τη σχετική περικοπή σελ 338.

δεν μπορεί να κατηγορηθεί ο Σιάντος ότι εγκατέλειψε άδοξα τη μάχη της αμνηστίας. Από τη στιγμή όμως που επήλθε αδιέξοδο στις συζητήσεις, έπρεπε να σκεφτεί και τις σαφείς οδηγίες που είχε να μη γυρίσει χωρίς μια συμφωνία τερματισμού της εμφύλιας διαμάχης.[282]

Και αυτό το άρθρο δεν βρήκε εφαρμογή στην πράξη, λόγω της «λευκής τρομοκρατίας» που εξαπολύθηκε από την μετά-Βάρκιζα εποχή, ως τις εκλογές του 1946.

Άρθρο τέταρτο

Στο τέταρτο άρθρο γινόταν λόγος για την τύχη των ομήρων. Ήταν ένα ζήτημα μέγιστης σημασίας, που όμως λύθηκε σχετικά εύκολα. Το ΕΑΜ θα πλήρωνε το τίμημα της ήττας. Θα απέλυε όλους τους ομήρους ή θα τους παρέδιδε στο επίσημο κράτος να δικαστούν. Από την κυβερνητική πλευρά, όμως, δεν υπήρχαν «όμηροι», αλλά «συλληφθέντες για στασιασμό και διάφορα ποινικά αδικήματα». Το ΕΑΜ δεν μπορούσε παρά να συμμορφωθεί στους όρους που του επιβλήθηκαν και αυτό έκανε.

Άρθρο πέμπτο

Η δημιουργία εθνικού στρατού απασχολούσε το πέμπτο άρθρο της συμφωνίας της Βάρκιζας. Επρόκειτο για ένα ζήτημα αυτονόητο για τη μετά-δεκεμβριανή εποχή, όχι όμως και την προ-δεκεμβριανή, αφού αυτό αποτέλεσε ουσιαστικά την αιτία της εμφύλιας διαμάχης. Οι διαπραγματεύσεις περιορίστηκαν κυρίως στη σύνθεση και την πλαισίωση του νέου στρατού, που θα απαρτιζόταν από τις εκάστοτε κληθείσες κλάσεις, όμως υπήρχαν κι εδώ κάποιες εξαιρέσεις που εξασφάλιζαν την κυριαρχία φιλοκυβερνητικών τμημάτων μέσα στο στράτευμα. Το ΕΑΜ πέτυχε σ' αυτό το άρθρο την κλήση κάθε στρατευόμενου, ανεξάρτητα από την ιδεολογία του. Διασφάλιζε – θεωρητικά- τη δημιουργία ενός στρατού χωρίς εξαιρέσεις και διακρίσεις εις βάρος των οπαδών του. Το πώς συγκροτήθηκε μετέπειτα το στράτευμα είναι ζήτημα που ξεφεύγει από αυτή καθ' αυτή τη συμφωνία της Βάρκιζας και αφορά το κλίμα που επικράτησε τη μετέπειτα περίοδο.

Άρθρο έκτο

Ένα από τα πλέον πολυσυζητημένα άρθρα, που χαρακτηρίζουν ακόμη και σήμερα τη Συμφωνία της Βάρκιζας, ήταν το έκτο, που καθόριζε το πώς και το πότε της αποστράτευσης του ΕΛΑΣ και των υπόλοιπων στρατιωτικών σχηματισμών του ΕΑΜ, αλλά και την παράδοση του οπλισμού του. Τα ως άνω καταγράφονταν λεπτομερέστερα σε ένα από τα προσαρτώμενα πρωτόκολλα, που συμφωνήθηκαν μεταξύ των στρατιωτικών εμπειρογνωμόνων των δύο αντιπροσωπειών. Το ΕΑΜ τήρησε σε γενικές γραμμές τα συμφωνηθέντα, αλλά

[282] Ο Γασπαρινάτος αποδέχεται ως μόνη σοβαρή παράλειψη του ΕΑΜ το ό,τι δεν έθεσε ζήτημα γενικής αμνηστίας για ολόκληρη την κατοχική περίοδο, παρά μόνο για τα Δεκεμβριανά. Βλ. Γασπαρινάτος, *ο.π.,* σελ. 236.

πολλοί ήταν εκείνοι που κατέφυγαν στο Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας, αποφεύγοντας προσωρινά τις συνέπειες της ήττας. Επίσης, κάποιες διάσπαρτες ομάδες, με κυριότερη εκείνη του Άρη Βελουχιώτη, συνέχισαν τη δράση τους για βραχύ χρονικό διάστημα και μέχρι να προετοιμαστεί το λεγόμενο δεύτερο αντάρτικο, που αποτέλεσε και τον τρίτο γύρο του εμφυλίου πολέμου κατά τα έτη 1946-1949.

Σχετικά με τον οπλισμό, το ΕΑΜ παρέδωσε 6.000 περισσότερα όπλα απ' όσα είχαν υπολογιστεί από την ελληνική Κυβέρνηση.[283] Αυτό όμως δεν σήμαινε ότι είχε αφοπλιστεί ουσιαστικά. Το ΕΑΜ παρέδωσε κυρίως τον πεπαλαιωμένο και άχρηστο οπλισμό και έκρυψε τον πιο σύγχρονο.[284] Η ελληνική Κυβέρνηση και ο βρετανικός παράγοντας που εκλήθησαν να υπολογίσουν τον παραδοτέο οπλισμό δεν μπορούσαν να τον γνωρίζουν επακριβώς και ήταν φυσικό να πέσουν έξω στους υπολογισμούς τους. Η απόκρυψη, πάντως, οπλισμού ικανού να εξοπλίσει περίπου 30.000 άνδρες, όπως παραδέχεται και ο Ιωαννίδης, αποδεικνύει ότι η Αριστερά δεν είχε αποδεχτεί οριστικά την ήττα της και ότι ήταν έτοιμη ανά πάσα στιγμή να οργανώσει ένα νέο αντάρτικο, όπως και τελικά έκανε.[285]

Άρθρο έβδομο

Με το έβδομο άρθρο συμφωνούνταν η εκκαθάριση του δημοσίου τομέα από υπαλλήλους που είχαν συνεργαστεί με τους κατακτητές στη διάρκεια της

---

[283] Το ΙΙο Γραφείο του ΓΕΣ στις 12/2/1945 αναφέρει ότι παραδόθηκαν Τυφέκια: 41.000, Οπλοπολυβόλα: 1.000, Αυτόματα τυφέκια: 650, Βαρέα πολυβόλα: 315, Όλμοι ομαδικοί: 56, Όλμοι ατομικοί: 100, Πυροβολικό όλων των τύπων: 32, Συσκευαί ασυρμάτου:15. ΓΕΣ/ΔΙΣ/Τμήμα Χ, Φάκελος 1367/Α/4, Ταξινόμησις 4.

[284] Ο Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας αναφέρει ότι από τις 10/1/'45 είχαν αρχίσει οι επιχειρήσεις απόκρυψης οπλισμού από το ΕΑΜ. Βλ. Αβέρωφ-Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι,* Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1982, σελ. 167.

Επίσης, σε Απόρρητη έκθεση του Συνταγματάρχη Πεζικού Θ. Πετζόπουλου, που υποβλήθηκε στη Στρατιωτική Διεύθυνση Αθηνών και συγκεκριμένα στο Ι και ΙΙ Γραφείο στις 25 Ιανουαρίου 1945 με τίτλο «Περί ενέργειας αφοπλισμού», ο Συνταγματάρχης επισημαίνει: «Λαμβάνω την τιμήν ν' αναφέρω υμίν ότι καθ' εκάστην παρέχωνται ημίν πληροφορίαι υπό των προϊσταμένων αρχών, καθ' άς το ΕΛΑΣ ως και το ΚΚΕ έχει δώσει εντολάς εις τα μέλη του, όπως αποκρύψωσιν επιμελώς και διαφυλάξωσι πάση θυσία τον οπλισμόν των, ίνα εν καιρώ χρησιμοποιήσωσιν αυτόν καταρτισθείσαι ειδικαί ομάδες τρομοκρατών προς εκτέλεσιν δολοφονιών σημαινόντων προσώπων και άλλων παρομοίων τρομοκρατικών ενεργειών…». Ο Πετζόπουλος προτείνει στη συνέχεια αφοπλισμό εντός 48 ωρών και όποιος συλλαμβάνεται να οπλοφορεί παράνομα να τιμωρείται με την εσχάτη των ποινών. Βλ. την Απόρρητη έκθεση της 8ης Ταξιαρχίας, με αριθμό πρωτοκόλλου 553 στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, Τμήμα Χ, Φάκελος 1367/Α/11, Ταξινόμησις 4, σελ. 21.

[285] Ιωαννίδης Γιάννης, *Αναμνήσεις-Προβλήματα της πολιτικής του ΚΚΕ στην εθνική αντίσταση,* (επιμ. Α. Παπαπαναγιώτου), Αθήνα, Θεμέλιο, 1979, σελ. 175-176. Ο Ιωαννίδης παραδέχεται: «Εμείς παραδώσαμε 46.000 όπλα, αλλά τα πιο πολλά ήταν άχρηστα». Σε άλλο σημείο σελ. 292, τονίζει: «Εμείς κρύψαμε οπλισμό για να εξοπλίσουμε στρατό δύναμης 30.000 με πολυβόλα, οπλοπολυβόλα και 2-3 πυροβόλα. Αυτός ήταν καλός οπλισμός. Μην κοιτάς που αργότερα μας πιάσαν ορισμένο από αυτόν τον οπλισμό. Αυτό είναι εντελώς άλλο ζήτημα».

Κατοχής ή νωρίτερα με τη δικτατορία Μεταξά και που, τέλος, είχαν συνεργήσει στα γεγονότα της 3ης Δεκεμβρίου ως την υπογραφή της συμφωνίας της Βάρκιζας. Αναμφισβήτητα τα δύο πρώτα σημεία αποτελούσαν επιτυχία της εαμικής αντιπροσωπείας, που ζητούσε την εκκαθάριση του δημοσίου από τους δοσίλογους. Με το τρίτο σημείο όμως παραδεχόταν ότι η συνέργεια στα Δεκεμβριανά ήταν πράξη ποινικά ή πολιτικά κολάσιμη. Επομένως, άφηνε στην διακριτική ευχέρεια των Ειδικών Επιτροπών και Συμβουλίων, που θα συστήνονταν, να ασκήσουν διώξεις σε στελέχη της Αριστεράς που είχαν καθ' οιονδήποτε τρόπο συμμετοχή στα γεγονότα και χαρακτηρίζονταν ως στασιαστές.

Άρθρο όγδοο

Στο ίδιο κλίμα περίπου με το προηγούμενο άρθρο κινείται και το όγδοο, που ασχολείται με τις εκκαθαρίσεις των σωμάτων ασφαλείας. Όσοι συμμετείχαν στα Δεκεμβριανά και εγκατέλειψαν τις θέσεις τους, θέτονταν αυτομάτως σε διαθεσιμότητα, μέχρι να κριθούν οριστικά από τα ειδικά Συμβούλια και τις Επιτροπές. Εν ολίγοις, αποκλείονταν από το νέο στράτευμα όσοι είχαν συμμετοχή στα γεγονότα και κυρίως τα στελέχη της αριστεράς.

Άρθρο ένατο

Από τα πιο ενδιαφέροντα ζητήματα που τέθηκαν προς διαπραγμάτευση στην Βάρκιζα ήταν το πολιτειακό και οι εκλογές. Ειδικά το πρώτο ζήτημα αποτέλεσε πραγματική διελκυστίνδα από την κατοχική περίοδο, όταν άρχισαν να ιδρύονται οι πρώτες αντιστασιακές οργανώσεις που διακήρυτταν τις προθέσεις τους σχετικά με την επιστροφή ή μη του βασιλιά Γεωργίου, μέχρι και τα Δεκεμβριανά, όπου το θέμα βρήκε προσωρινή λύση με τον διορισμό του Δαμασκηνού ως αντιβασιλέα. Η Βάρκιζα όμως ήταν αυτή που έκλεισε και οριστικά το θέμα. Έτσι, βάσει της συμφωνίας, η διεξαγωγή δημοψηφίσματος θα προηγούνταν των εθνικών εκλογών.

Η ελληνική Κυβέρνηση παρέμεινε πιστή σ' αυτό που είχε διακηρύξει ο Γ. Παπανδρέου στον Λίβανο. Η γραμμή παραμένει η ίδια. Το ίδιο επιθυμούσε και το ΕΑΜ. Εκείνο όμως που δεν συμφωνούταν ρητά και ενδιέφερε διακαώς την Αριστερά, ήταν ο ακριβής χρονικός προσδιορισμός των εκλογών και του δημοψηφίσματος. Η συμφωνία ανέφερε ότι «Το ταχύτερον δυνατόν, πάντως δε εντός του τρέχοντος έτους, θα διεξαχθεί εν πάση ελευθερία και γνησιότητι δημοψήφισμα…». Για το ΕΑΜ ο χρονικός προσδιορισμός ήταν μέγιστο ζήτημα, γιατί όσο νωρίτερα ελάμβαναν χώρα οι πολιτικές εξελίξεις, τόσο μεγαλύτερη θα ήταν και η απήχηση ενός νέου πολιτικού σχηματισμού, που είχε ενεργή συμμετοχή κατά τη διάρκεια της Κατοχής και προέταξε σθεναρή αντιστασιακή δράση. Σε διαφορετική περίπτωση τα κατορθώματα του ΕΛΑΣ θα περνούσαν στη λήθη της πλατιάς μάζας του ελληνικού λαού και θα κυριαρχούσαν τα προπολεμικά πολιτικά κόμματα.

Η συμφωνία και του ένατου άρθρου ανατράπηκε στην πραγματικότητα. Ούτε η σειρά δημοψήφισμα-εκλογές ακολουθήθηκε,[286] αλλά ούτε εντός του 1945 διεξήχθη κάτι από τα δύο. Μάλιστα, οι εκλογές του Μαρτίου του 1946 ήταν τελικά για Αναθεωρητική και όχι Συντακτική Βουλή [287] και σημαδεύτηκαν από την αποχή του ΚΚΕ.

Η συμφωνία της Βάρκιζας συνάντησε τη σκληρή κριτική μετέπειτα από τα στελέχη του ΚΚΕ. Ο Μήτσος Παρτσαλίδης, τότε γενικός γραμματέας της Κ.Ε του ΕΑΜ, χαρακτήρισε «λάθος» τη συμφωνία το 1950, ενώ γράφοντας αργότερα τις αναμνήσεις του στην εφημερίδα «Αυγή» το 1977, έφτασε στο συμπέρασμα ότι τους παγίδευσε ο Στάλιν,[288] που την ίδια μέρα (12 Φεβρουαρίου) είχε υπογράψει τη συμφωνία της Γιάλτας.[289] Ο Θανάσης Χατζής παρατηρεί ότι ήταν μια επιτυχία των Άγγλων ιμπεριαλιστών, που δεν ήθελαν να εφαρμοστεί η συμφωνία της Γιάλτας στην Ελλάδα. Ο δε Ζαχαριάδης, επιστρέφοντας από το Νταχάου, παραδέχτηκε ότι η Βάρκιζα ήταν ό,τι καλύτερο μπορούσε να επιτύχει τότε το ΕΑΜ, ωστόσο στην 7η Ολομέλεια του ΚΚΕ το 1950, χαρακτήρισε λαθεμένη τη συμφωνία[290] κι ενώ είχε προηγηθεί η περιβόητη «δίκη του ΚΚΕ» στη Ρωσία, όπου Εμβέρ Χότζα και Ιωσήφ Στάλιν τη χαρακτήρισαν «λάθος». Αλλά και σε συνέντευξή του στον

---

[286] Η πρόταξη των εκλογών έναντι του δημοψηφίσματος αποφασίστηκε μετά από πρωτοβουλία της νέας βρετανικής κυβέρνησης των Εργατικών με πρωθυπουργό τον Κλήμεντ Άττλυ, που εξελέγη στο αξίωμά του στις 5/7/'45 αντικαθιστώντας τον Ουίνστον Τσώρτσιλ.

[287] Βλέπε τη διαφορά μεταξύ Συντακτικής και Αναθεωρητικής Βουλής πιο πάνω σελ. 88, παραπομπή 182.

[288] «Το 1950 ο ίδιος ο Παρτσαλίδης, είχε δηλώσει πως ήταν λάθος η Βάρκιζα. Το Φεβρουάριο όμως του 1977, γράφοντας τις αναμνήσεις του στην Αυγή αμφιβάλλει πολύ ζωηρά. Ο Στάλιν τους παγίδεψε… Συνεπώς, ο Δ. Παρτσαλίδης νομίζει πως με γνώση και εντολή του Στάλιν τηλεγράφησε τις υποδείξεις του ο Δημητρώφ». Ν. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ. Το προδομένο αντάρτικο*, Θεσσαλονίκη, λιθογραφείο Δέρβη, [9]1986, σελ. 116-117.

[289] Στη διακήρυξη της Γιάλτας δινόταν η εγγύηση από Αγγλία, ΗΠΑ, Σοβιετική Ένωση στους λαούς να εκλέγουν ελεύθερα τις κυβερνήσεις τους. Επιπλέον, θα δινόταν βοήθεια για α) την εξασφάλιση της εσωτερικής ειρήνης, β) τη λήψη επειγόντων μέτρων για παροχή βοήθειας στους λαούς που υπέφεραν, γ) την εγκατάσταση προσωρινών κυβερνήσεων με αντιπροσώπευση όλων των δημοκρατικών στοιχείων του πληθυσμού, που θα οδηγούσαν όσο το δυνατόν γρηγορότερα σε ελεύθερες εκλογές και δ) τη διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών, όπου παρίστατο ανάγκη. Ν. Ι. Μέρτζος*, ο.π.,* σελ. 239.

[290] Ο Ζαχαριάδης, μιλώντας στην 7η Ολομέλεια, είπε για τη συμφωνία της Βάρκιζας: «Περνώ στη συμφωνία της Βάρκιζας. Εδώ σύντροφοι, θα πρέπει καθαρά, ντόμπρα, παστρικά να πούμε ότι η Βάρκιζα ήταν λάθος… Ήταν λάθος γιατί εμείς συνθηκολογήσαμε μπροστά στον εχθρό και κάναμε τέτοια συμφωνία που δεν εξυπηρετούσε τα συμφέροντα του κινήματος… Σήμερα εδώ ακολουθώντας και τη γνώμη του σ. Στάλιν και του ΡΚ Κ (μπ.) θα πρέπει να βγάλουμε και το τελικό συμπέρασμα: ότι δηλαδή, η συμφωνία της Βάρκιζας ήταν λαθεμένη… Εμείς κάναμε μια συνθηκολόγηση αντί για συμφωνία, και αυτού βρίσκεται το λάθος. Τα όπλα δεν έπρεπε να τα παραδώσουμε, όχι μόνο να τα κρύψουμε. Και πολιτικά το γεγονός της παράδοσης των όπλων ήταν ένας αφοπλιστικός πολιτικός, ιδεολογικός, που είχε σοβαρό αντίχτυπο στον κόσμο μα και είχε τις αρνητικές συνέπειες και στο κατοπινό ξεκίνημα». *Ο.π.* σελ. 243.

Γούσια, ο Ζαχαριάδης σημειώνει: «Η ιστορία του Έθνους μας γενικά και του λαϊκού κινήματος ξεχωριστά δεν γνώρισε άλλη τέτοια πράξη κατάπτωσης και προδοσίας».[291]

Συμπερασματικά και κλείνοντας το κεφάλαιο Βάρκιζα, θα λέγαμε ότι ήταν μια συμφωνία που ικανοποιούσε πλήρως την πλευρά της ελληνικής Κυβέρνησης, δηλαδή των νικητών της Δεκεμβριανής περιπέτειας και μερικώς την Αριστερά, την πλευρά δηλαδή των ηττημένων, που ήταν υποχρεωμένοι να δεχθούν κάποιους όρους αντίθετους με τις πραγματικές επιδιώξεις τους. Πέτυχαν εν τούτοις όσα περισσότερα μπορούσαν.[292]

Η Βάρκιζα διασφάλιζε την εύρυθμη λειτουργία του ελληνικού κράτους και το βοηθούσε να σταθεί γρήγορα και αποτελεσματικά στα πόδια του. Όμως τα τραγικά λάθη και οι παραλείψεις ή οι παρανοήσεις των δύο πλευρών οδήγησαν τελικά στην αποτυχία και σε δεινά που πλήρωσε ακριβά ο ελληνικός λαός, που έμελλε να μείνει σε εμπόλεμη κατάσταση ως το καλοκαίρι του 1949, όταν ο εμφύλιος τερματίστηκε με τις νικηφόρες μάχες του ελληνικού στρατού επί του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος στο Βίτσι και τον Γράμμο.

---

[291] *Ο.π.,* σελ. 262.

[292] Σε συνέντευξή του στην εφημερίδα *Ελεύθερη Ελλάδα* στις 15 Φεβρουαρίου του 1945 ο Σιάντος ήταν ξεκάθαρος: «Μπροστά μας έμπαινε (το δίλημμα) ή να κλείσουμε συμφωνία ή να συνεχιστεί ο ένοπλος αγώνας. Η σταθερή απόφασή μας ήταν να τερματίσουμε τον ένοπλο αγώνα και να οδηγήσουμε τη χώρα στην ειρήνευση…Είναι μια συμφωνία ούτε όπως την ήθελε ο λαός, ούτε όπως την ήθελε η δεξιά. Ό,τι μπορούσαμε να επιτύχουμε για το λαό το επιτύχαμε. Παραπάνω θα εσήμαινε ρήξη».

Η περίοδος της «Λευκής τρομοκρατίας»

Τη συμφωνία της Βάρκιζας διαδέχτηκε η περίοδος της «Λευκής Τρομοκρατίας», όπως την ονόμασε η Αριστερά. Για τη Δεξιά, η περίοδος από τη Συμφωνία της Βάρκιζας, ως το λεγόμενο «τρίτο γύρο» του εμφυλίου, δεν ήταν τίποτα άλλο, παρά μία φάση ανασυγκρότησης της Αριστεράς και προετοιμασίας της ένοπλης αναμέτρησης μ' ένα τακτικό στρατό. Η Δεξιά, βγαίνοντας νικήτρια από τα Δεκεμβριανά κι έχοντας αποσπάσει την υπογραφή του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ σε μια κοινή συμφωνία τον Φεβρουάριο του 1945, επιδόθηκε πολύ γρήγορα σε διώξεις και συλλήψεις των αριστερών, αλλά και των συμπαθούντων αυτών. Ακόμη και μεταξικοί νόμοι ή νόμοι των κατοχικών κυβερνήσεων δεν καταργήθηκαν, όπως προέβλεπε η συμφωνία της Βάρκιζας, αλλά χρησιμοποιήθηκαν ως προκάλυμμα για την έναρξη δικαστικών διώξεων, ενώ η παραβίαση άλλων άρθρων, που αφορούσαν την αμνηστία, τις εκκαθαρίσεις και τη συγκρότηση του εθνικού στρατού ήταν σε ημερήσια διάταξη, με αποτέλεσμα να την καταστήσουν «κενό γράμμα».

Δεν ήταν, όμως, μόνο η Κυβέρνηση των Αθηνών που διευκόλυνε τις διώξεις.[293] Μικρές εθνικιστικές ομάδες έκαναν επίσης την εμφάνισή τους και ζητούσαν εκδίκηση για την κυριαρχία του ΕΑΜ στην περίοδο του πολέμου, μέσω της τρομοκρατίας, των ξυλοδαρμών και των δολοφονιών.[294]

Ο Ιωάννης Σοφιανόπουλος, που ως Υπουργός Εξωτερικών της Κυβέρνησης Πλαστήρα είχε συμμετάσχει στις διαπραγματεύσεις και την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας, σημείωνε το Μάρτιο του 1946, ένα σχεδόν χρόνο αργότερα, «αν ήξερα πως τα τιμημένα όπλα του ΕΛΑΣ, με τα οποία ο λαός μας αντιστάθηκε στους εισβολείς, θα δίνονταν από το κράτος

---

[293] Ο Μερκούρης, Υπουργός Δημόσιας Τάξης της Κυβέρνησης Σοφούλη, σε άρθρο του στην εφημερίδα *Βήμα* της 20ης Μαρτίου 1946 παραδέχεται μεταξύ άλλων ότι «…ουδείς εκ των συμμοριτών αυτών, μέχρι της ημέρας της αναλήψεως των καθηκόντων μου, είχεν επικηρυχθή, παρ' όλον ότι είχαν διαπράξει πολλά εγκλήματα…». Πολιτικός Συνασπισμός των Κομμάτων του ΕΑΜ, *Μαύρη Βίβλος. Το εκλογικό πραξικόπημα της 31ης Μάρτη 1946*, Αθήνα, 1946, σελ. 4, (αντίτυπο από το University of Cincinnati Library, presented by Carl W. Blegen).

[294] Ο Δήμος Βότσικας σημειώνει, ότι από τη Συμφωνία της Βάρκιζας ως τις εκλογές του Μαρτίου του 1946, στην Ήπειρο και τα νησιά του Ιονίου δολοφονήθηκαν από συμμορίες της Δεξιάς ή από «επίσημα» όργανα του κράτους 101 άτομα, τραυματίστηκαν 237, κακοποιήθηκαν ή βασανίστηκαν 4.137, έγιναν 7.750 συλλήψεις, 443 λεηλασίες και καταστροφές περιουσιών, καταστράφηκαν 42 γραφεία αριστερών οργανώσεων, έγιναν 18 βιασμοί. Βλ. Βότσικας Δήμος, *Η Ήπειρος ξαναζώνεται τ' άρματα. 1946-1949 Δημοκρατικός Στράτος Ελλάδας,* Αθήνα, χ.ε, 1983, σελ. 81.

στους Χίτες, δε θα υπέγραφα ποτέ τη Συμφωνία της Βάρκιζας και θα προτιμούσα να συνεχιστεί η αναμέτρηση».[295]

Στις 5 Ιουνίου του 1945 οι Σοφούλης, Τσουδερός, Καφαντάρης (Προοδευτικοί Φιλελεύθεροι), Μυλωνάς (αρχηγός μιας από τις τάσεις του ΑΚΕ) και Πλαστήρας (που είχε στο μεταξύ υποχρεωθεί να παραιτηθεί από πρωθυπουργός τον Απρίλιο[296]) μπροστά στην κατάσταση που είχε δημιουργηθεί, αναγκάστηκαν να δηλώσουν δημόσια ότι: «η εγκαθιδρυθείσα μετά το κίνημα του Δεκεμβρίου εις ολόκληρον την χώραν τρομοκρατία της άκρας δεξιάς, επεκτείνεται καθημερινώς, έχει δε προσλάβει ήδη έκτασιν και βιαιότητα καθιστώσαν αφόρητον την ζωήν των μη βασιλοφρόνων πολιτών, και αποκλείουσαν οιανδήποτε σκέψιν διεξαγωγής ελευθέρου δημοψηφίσματος ή εκλογών […] Αι τρομοκρατικαί οργανώσεις της άκρας δεξιάς, των οποίων αι κυριώτεραι είχον οπλισθεί εν μέρει υπό των Γερμανών και παντοιοτρόπως συνεργασθείσαι μετ' αυτόν, όχι μόνον δεν αφωπλίσθησαν, όχι μόνον δεν διώκονται, αλλά αναφανδόν συμπράττουν με τα όργανα της τάξεως, προς τελείαν κάθε δημοκρατικής πνοής κατάπνιξιν».[297]

Η βρετανική παρουσία στα ελληνικά πράγματα δεν ήταν αμέτοχη στην περίοδο που ονομάζουμε «Λευκή Τρομοκρατία». Ασφαλώς οι Βρετανοί δεν ήταν οι εμπνευστές ενός τέτοιου κλίματος, ωστόσο ανέχθηκαν[298] και δεν έλαβαν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας του πληθυσμού που κινδύνευε είτε από τις ομάδες ασφαλείας του κράτους είτε από παρακρατικές ή εθνικιστικές ομάδες καταστολής, πυρήνες των οποίων εμφανίστηκαν σε όλη την Ελλάδα.

Η περίοδος της «Λευκής τρομοκρατίας» δημιούργησε ένα από τα μεγαλύτερα κύματα εσωτερικής μετανάστευσης στη χώρα. Πολλοί ήταν εκείνοι που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα χωριά και να καταφύγουν στις πόλεις, όπου μπορούσαν να περνούν απαρατήρητοι, ενώ υπήρξε και μία μερίδα πολιτικών στελεχών του ΕΛΑΣ και μελών του ΚΚΕ που κατέφυγαν στο Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας, όπου εκεί δέχτηκαν υποτυπώδη πολιτική και

---

[295] Σπύρος Εργολάβος, *Η δίκη της Πρίντζου και οι εκτελεσμένοι των Ιωαννίνων*, Αθήνα, Εκδόσεις Σοκόλη, 1988, σελ. 33.

[296] Βλ. για την παραίτηση του Πλαστήρα πιο κάτω σελ. 149-150.

[297] Θανάσης Σφήκας, *Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα. Ο Ιμπεριαλισμός της «Μη-επέμβασης»,* Αθήνα, Φιλίστωρ, [1]1997, σελ. 88. Το παραπάνω είναι απόσπασμα από τη Λευκή Βίβλο του ΕΑΜ (ΙΙ) σελ. 81-82.

[298] Ο συνταγματάρχης Γουντχάουζ σε έκθεσή του στις 11 Αυγούστου του 1945 σημείωνε για την κατάσταση στην Πελοπόννησο: «η Δεξιά θεωρούσε την έγκριση των Βρετανικών Αρχών δεδομένη, ενώ η Αριστερά επέμενε ότι, αν οι Βρετανοί ήθελαν πραγματικά, θα μπορούσαν να σταματήσουν το κύμα αυθαιρεσιών και της καταστολής μέσα σε λίγες ώρες». Θανάσης Σφήκας, *ο.π.,* σελ. 91. Ο ίδιος ο Σφήκας τονίζει ότι η παρουσία των Βρετανών Αξιωματικών Συνδέσμων (BLO) συχνά λειτουργούσε ως ανασχετικός παράγοντας προς την Εθνοφυλακή, όμως αυτοί δεν μπορούσαν να είναι πανταχού παρόντες, ούτε να αποτρέπουν διαρκώς τις ομάδες των εθνικοφρόνων.

στρατιωτική εκπαίδευση. Διάχυτη ήταν στους πρώτους πρόσφυγες η εντύπωση ότι η εξορία θα ήταν προσωρινή.[299]

Η επιστροφή του Ζαχαριάδη

Η ήττα στα Δεκεμβριανά, η Συμφωνία της Βάρκιζας και οι επιπτώσεις που είχαν στην Αριστερά με τους διωγμούς των οπαδών και μελών της, είχαν κλονίσει την εμπιστοσύνη αρκετών εξ' αυτών προς την ηγεσία του ΚΚΕ. Την άποψη αυτή μετέστρεψε σε πολύ μεγάλο βαθμό η είδηση της επιστροφής του Νίκου Ζαχαριάδη στην Ελλάδα,[300] την οποία μετέδωσε η εφημερίδα Ριζοσπάστης την 1η Μαΐου του 1945 και επιβεβαιώθηκε στα τέλη του μήνα.[301] «Το πρώτο ζήτημα που η παρουσία του έλυσε ήταν η αξιοπιστία της ηγεσίας του κόμματος… Πρόλαβε όλες τις πιθανές εξελίξεις που η κατάσταση δρομολογούσε και απέτρεψε να πάρουν ανεξέλεγκτες διαστάσεις οι εσωτερικοί τριγμοί… Ένας παλαιός όσο και νέος ηγέτης, που δεν είχε ευθύνη για τον Λίβανο, την Καζέρτα ή τη Βάρκιζα, βρισκόταν πλέον στην καθοδήγηση του ΚΚΕ».[302]

Η επιστροφή του Νίκου Ζαχαριάδη στην Ελλάδα συνοδεύτηκε λίγες μέρες αργότερα από την αποκήρυξη του Άρη Βελουχιώτη, ο οποίος αρνούμενος να υποταχθεί στους όρους της Συμφωνίας της Βάρκιζας, μετά από

---

[299] Ο Ήλιος Γιαννακάκης χαρακτηρίζει την περίοδο 1945-1948 ως φάση της αισιόδοξης προσφυγιάς. «Η περίοδος κατά την οποία η εμφύλια διαμάχη διαφαινόταν, στα μάτια του ΚΚΕ, νικηφόρα, και κατά την οποία το Κόμμα διατηρούσε άρρηκτη την εξουσία και το κύρος του απέναντι στους οπαδούς του και τους αντάρτες του ΕΛΑΣ, μπορεί να χαρακτηριστεί ως 'αισιόδοξη'. Πράγματι, έχοντας στο μυαλό την ιδέα μιας προσωρινής και σύντομης διάρκειας, εξορίας, φτάνει το πρώτο κύμα προσφύγων στην Αλβανία, στο στρατόπεδο Ρούμπικ, και στη Γιουγκοσλαβία, στο στρατόπεδο του Μπούλκες». Εισήγηση Ήλιου Γιαννακάκη με τίτλο *Τα όπλα παρά πόδα. Η εγκατάσταση των προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες*. Από τα πρακτικά του συνεδρίου: *Το όπλο παρά πόδα, Οι πολιτικοί πρόσφυγες του ελληνικού εμφυλίου πολέμου στην Ανατολική Ευρώπη*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2005, σελ. 5.

[300] Ο Νίκος Ζαχαριάδης διετέλεσε Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ την περίοδο 1931-1936. Το διάστημα από τη δικτατορία του Μεταξά ως το 1940 το πέρασε φυλακισμένος στην Ελλάδα. Το 1941 στάλθηκε στο Νταχάου, για να επιστρέψει στην Ελλάδα με αγγλικό αεροπλάνο, που προσγειώθηκε στο αεροδρόμιο της Ελευσίνας στις 30 Μαΐου του 1945. Δημήτρης Χονδροκούκης, *Ζαχαριάδης. Η αιματηρή τροχιά του στην Ελλάδα*, Αθήνα, Ισοκράτης, χ.χ, σελ. 17, 71-76. Επίσης, Αβέρωφ-Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι. Ελλάς, 1946-49 και τα προηγηθέντα*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1982, σελ. 200.

[301] Ο *«Ριζοσπάστης»* σε πανηγυρικό κλίμα αναγγέλει την Τετάρτη 30 Μαΐου στο λαό της Αθήνας τη μεγάλη είδηση: « ΚΑΛΩΣ ΗΛΘΕΣ σ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ! Ο μεγάλος Έλληνας που εδοκιμάσθη σκληρά για την πατρίδα βρίσκεται και πάλι μαζί μας. Δηλώσεις του στο «Ριζοσπάστη». Οι πατριδοκάπηλοι εσκεμμένα διαστρέβλωσαν τις ανακοινώσεις του για το Βορειοηπειρωτικό. Η συγκινητική συνάντηση με τη μητέρα του και το Γραμματέα του Κόμματος σ. Σιάντο. Πρώτη επικοινωνία του με το «Ριζοσπάστη» - Η επίσκεψη στο ΕΑΜ - Η παλλαϊκή συγκίνηση για τον ερχομό του».

[302] Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*, τ.1, Αθήνα, Βιβλιόραμα, [3]2001, σελ. 132-133.

ένα σύντομο διάστημα τεσσάρων μηνών που πέρασε στην Αλβανία, την άνοιξη του ίδιου έτους συνέχισε την αντίσταση στα βουνά της Θεσσαλίας με μια μικρή ομάδα που τον ακολούθησε στην παρανομία.

Η αποκήρυξη του Άρη από τον Ζαχαριάδη δημοσιευόταν στην πρώτη σελίδα του Ριζοσπάστη της 12ης Ιουνίου. «Ο σ. Ζαχαριάδης μας ανεκοίνωσε ότι η Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, αφού συζήτησε πάνω σε εκθέσεις που ήρθαν από διάφορες κομματικές οργανώσεις, αποφάσισε να καταγγείλει ανοικτά την ύποπτη και τυχοδιωκτική δράση του Άρη Βελουχιώτη (Θανάση Κλάρα η Μιζέρια).

Ο Βελουχιώτης και ύστερα από την σύναψη της συμφωνίας της Βάρκιζας συνέχισε τη δράση του. Η δράση αυτή, που μονάχα την αντίδραση μπορούσε να εξυπηρετήσει, γιατί της έδινε όπλα για να κτυπά το ΚΚΕ, να παραβιάζει τη συμφωνία της Βάρκιζας και να δικαιολογεί τα εγκλήματά της, δεν επιτρέπει πια καμμία καθυστέρηση για την ανοικτή καταγγελία του Άρη Βελουχιώτη. Όπως είναι γνωστό, ο Βελουχιώτης (Θανάσης Κλάρας) στον καιρό της δικτατορίας Μεταξά είχε πιαστεί και είχε κάνει δήλωση μετανοίας και αποκήρυξης του ΚΚΕ».[303]

Το καταδικαστικό γι' αυτόν φύλλο του Ριζοσπάστη της 12ης Ιουνίου έφτασε στα χέρια του, και στις 16 Ιουνίου, κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες, βρέθηκε νεκρός. Δολοφονία ή αυτοκτονία; Ενέδρα ή προδοσία; Τι ρόλο έπαιξε στην εξόντωσή του το δημοσίευμα του Ριζοσπάστη; Μέχρι σήμερα δόθηκαν διάφορες ερμηνείες για το τέλος του Βελουχιώτη.[304] Σημασία για το ΚΚΕ και τους παρακρατικούς είχε ότι ο «αιρετικός» Άρης είχε εξοντωθεί.[305]

---

[303] Φοίβος Ν. Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949 (Δεκέμβρης '44-Χιτοκρατία),* Αθήνα, τ. 9, Εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975, σελ. 265. Βλ. ακόμη για την αποκήρυξη του Άρη στον Dominique Eudes, *Οι καπετάνιοι. Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος 1943-1949*, μτφρ. Γιώργος Παπακυριάκης, Αθήνα, Εξάντας, 1975, σελ. 307. Την ανακοίνωση περί προδοσίας από τον Βελουχιώτη δημοσίευσε στην έκδοση της ίδιας μέρας η εφημερίδα «Ελεύθερη Ελλάδα»: «Ο αρχηγός του ΚΚΕ συναγ. Νίκος Ζαχαριάδης ανακοίνωσε ότι η Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ αποφάσισε να καταγγείλει δημόσια ως ύποπτη και τυχοδιωκτική τη δράση του Άρη Βελουχιώτη (Θανάση Κλάρα). Η σημερινή δράση του Άρη Βελουχιώτη εξυπηρετεί την αντίδραση, στην οποία δίνει όπλα για να δυσφημεί το ΚΚΕ, να έχει ευτελές πρόσχημα για την παραβίαση της συμφωνίας της Βάρκιζας και για τα εγκλήματα που διαπράττει εναντίον του δημοκρατικού κόσμου. Κατόπιν τούτου, το ΚΚΕ καταγγέλλει ανοικτά τον Άρη Βελουχιώτη». Παρόμοια αναφορά υπάρχει και στο φύλλο του *«Ριζοσπάστη»* της 16ης Ιουνίου.

[304] Ο Φοίβος Γρηγοριάδης, *Ο Εμφύλιος Πόλεμος*, ο.π., σελ. 273-274 αναφέρει την εκδοχή των συντρόφων του Άρη. «Εκείνος ο αχτιδικός-άγνωστος στους ίδιους, γνωστός όμως του Άρη από την εποχή που το Γενικό κρατούσε την έδρα του στο Περτούλι- είχε προδώσει το κόμμα και την παράταξί του, όταν εμφανίστηκε απρόσκλητος οδηγός. Οι κομματικοί στα Τρίκαλα, γνώριζαν την προδοσία του. Αλλά κρατούσαν τον αρχικαπετάνιο σε απομόνωσι για τα κομματικά, δεν τον είχαν πληροφορήσει τίποτα σχετικό.

Σ' αυτό το σημείο εντοπίζουν και καταλογίζουν ευθύνες στα κομματικά στελέχη της περιοχής Τρικάλων: Στην απομόνωσι. Στην άρνησι παροχής πληροφοριών.

Δεν υπάρχει αμφιβολία στο ότι τα δύο τάγματα κινήθηκαν από τις βάσεις τους, με πληροφορίες για τον Άρη. Με εκείνα τα κλωθογυρίσματα που τόσο φόβιζαν τους

Η άφιξη του Ζαχαριάδη στην Ελλάδα, εκτός του ότι επέβαλε την πειθαρχία στο πρόσωπου του ηγέτη και στις πολιτικές αποφάσεις των κομματικών οργάνων, όπως διαφάνηκε καθαρά στην περίπτωση της καταδίκης του Βελουχιώτη, επέφερε και την πολιτική των δύο πόλων. Στη Δωδέκατη Ολομέλεια που συνήλθε στα τέλη Ιουνίου (25-27), ο Ζαχαριάδης προέβη σε

καπεταναίους του και που τα μάθαινε όλος ο κόσμος. Αλλά από το σημείο αυτό για τις πληροφορίες των ταγμάτων, ως την κατάδοσι από το ΚΚΕ., υπάρχει μεγάλη απόστασις. Μεγαλύτερη κι από όση χωρίζει την ιστορία από την προπαγάνδα».

Ο δημοσιογράφος Νίκος Μέρτζος παραπέμπει σε μια περιγραφή που έδωσε στον Γιάννη Χατζηπαναγιώτου και στο βιβλίο του «Η πολιτική διαθήκη του Άρη Βελουχιώτη» ο καπετάν Θάνος, πρωτοπαλίκαρο του Άρη. Ο καπετάν Θάνος περιγράφει την αυτοκτονία του Άρη και του Τζαβέλλα, ενώ είχαν ξεφύγει από τον εχθρικό κλοιό. Λίγο νωρίτερα δύο τσελιγκάδες μέλη του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, πατέρας και γιος, ανέλαβαν να τους οδηγήσουν στα μονοπάτια κοντά στον Αχελώο για να ξεφύγουν από το στρατό που τους είχε περικυκλώσει. Ο γιος τσέλιγκας ήταν εκείνος που έδειξε στον Άρη το δημοσίευμα του Ριζοσπάστη. Ν. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ. Το προδομένο αντάρτικο*, Θεσσαλονίκη, λιθογραφείο Δέρβη, [9]1986, σελ. 120-123.

Ο Ευάγγελος Αβέρωφ ισχυρίζεται ότι η ομάδα του Άρη προδόθηκε από έναν έμπιστο σύντροφό του, στο σπίτι του οποίου είχαν διανυκτερεύσει την προηγούμενη νύχτα. Ο οικοδεσπότης τους ειδοποίησε έναν οπλαρχηγό του ΕΔΕΣ, ο οποίος σε ενέδρα που έστησε κατάφερε να εξοντώσει τον Άρη και να παραδώσει αργότερα στη Χωροφυλακή το κεφάλι εκείνου και του πιστού συντρόφου του Τζαβέλλα. Αβέρωφ-Τοσίτσας, *ο.π.*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1982, σελ 173-175.

Ο Eudes αναφέρει ότι ο παλιός ληστής Δράκος, που γνώριζε πολύ καλά την περιοχή των Τζουμέρκων, ανέλαβε να περάσει τον Άρη από τον Αχελώο. Κατά την ανασύνταξη στη Μεσούντα, ο Δράκος εθεάθη σ' έναν παλιό μύλο να συναντάει έναν πολιτικό επίτροπο κι έναν αξιωματικό του κυβερνητικού στρατού. Ο Δράκος οδήγησε την ομάδα του Άρη προς νότο, όπου έπεσε σε κυβερνητική ενέδρα. Οπισθοχωρώντας, ο Άρης συναντήθηκε με τους δύο τσελιγκάδες, που αναφέρει και ο Μέρτζος, όπου ο ένας του έδειξε την εφημερίδα «Ελεύθερη Ελλάδα» της 21ης Ιούνη. Ο Eudes λανθάνει ως προς την ημερομηνία, αφού ο Βελουχιώτης εξοντώθηκε στις 18. Ο Άρης έδωσε οδηγία να προχωρήσει η φάλαγγα και μένοντας πίσω εκείνος, ο Τζαβέλλας και ο Δράκος ακούστηκε έκρηξη χειροβομβίδας. Dominique Eudes, *ο.π.*, Αθήνα, Εξάντας, 1975, σελ. 303-309. Γεννάται όμως το ερώτημα, χειροβομβίδα δίχως διαμελισμό των πτωμάτων;

Αξιοσημείωτη, τέλος, είναι η υποβάθμιση της είδησης από τον «Ριζοσπάστη» της Τρίτης 19 Ιουνίου. Το ρεπορτάζ καταλαμβάνει ένα μικρό δίστηλο στη δεύτερη σελίδα της εφημερίδας και τιτλοφορείται: «Ο ΑΡΗΣ ΑΥΤΟΚΤΟΝΗΣΕ, αφού τραυματίσθηκε σε συμπλοκή με Άγγλους, Εθνοφύλακες και μοναρχικούς ληστοσυμμορίτες».

[305] Ο Εμβέρ Χότζα στο βιβλίο του «*Με τον Στάλιν. Αναμνήσεις*», αναφερόμενος στη δίκη του ΚΚΕ στη Μόσχα και σε ερώτησή του στον Ζαχαριάδη για την καταδίκη και καταδίωξη του Άρη, σημειώνει την απάντηση του γενικού γραμματέα του ΚΚΕ: «Ο Άρης Βελουχιώτης παρά το γεγονός ότι ήταν ένας θαρραλέος στρατηγός δεν ήταν παρά στασιαστής και αναρχικός. Απέρριψε την απόφαση της κεντρικής επιτροπής του ΚΚΕ για τις συμφωνίες της Βάρκιζας. Επίσης τον είχαμε απλώς καθαιρέσει από την κεντρική επιτροπή του κόμματος. Τώρα, το τι επακολούθησε, ποιος τον σκότωσε κλπ, εμείς δεν ξέρουμε τίποτα. Σας διαβεβαιούμε ότι δεν είμαστε υπεύθυνοι για την καταδίωξη του Άρη Βελουχιώτη». Ο Χότζα απάντησε ότι ο Άρης δεν έπρεπε να αποκηρυχθεί και ότι η εξόντωσή του ήταν αποτέλεσμα της συμφωνίας της Βάρκιζας, που κατά τη γνώμη του ήταν λάθος. Ν. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ,* ο.π., σελ. 21-22.

μια ασυνήθιστα διαλλακτική δήλωση, που αναγνώριζε τα συμφέροντα της Βρετανίας στη Μεσόγειο.[306] «Δεδομένης της μεγάλης σημασίας της Μεσογείου για τη βρετανική Αυτοκρατορία (Αυτοκρατορία!), η εξωτερική πολιτική της Ελλάδος έπρεπε να είναι ρεαλιστική και να κινείται μεταξύ ενός πόλου ευρωπαιοβαλκανικού, με επίκεντρο τη Σοβιετική Ρωσία, κι ενός πόλου μεσογειακού, με επίκεντρο την Αγγλία».[307] Παράλληλα μ' αυτούς τους πόλους, ο Ζαχαριάδης αναγνώριζε και τη θέση δύο ακόμη χωρών, των Η.Π.Α. και της Γαλλίας, τις οποίες κατέτασσε στις χώρες με τις οποίες θα έπρεπε να υπάρχει μια διαρκής πολιτική φιλία.[308]

Εξ' αρχής, δηλαδή, ο Ζαχαριάδης προσπάθησε να αποδείξει ότι το ΚΚΕ δεν κινούταν μονολιθικά και δεν ήταν ένα κόμμα τυφλής υπακοής στα κελεύσματα της Μόσχας. Ο απώτερος στόχος ήταν να κερδίσει το ΚΚΕ την εμπιστοσύνη των Άγγλων. Άλλωστε, αυτό επαγγέλθηκε και με άρθρο του στο Ριζοσπάστη στις 5 Ιουνίου, όπου τόνιζε, ότι μία ενδεχόμενη παύση της επέμβασης των Άγγλων στα ελληνικά πράγματα, θα άνοιγε το δρόμο μιας συμφωνίας με την Αριστερά, η οποία είχε πλήρη συναίσθηση της γεωγραφικής θέσης της Ελλάδος πάνω στη ζωτική θαλάσσια αρτηρία της Αυτοκρατορίας.[309]

Αυτοάμυνα απέναντι στην τρομοκρατία

Στο εσωτερικό, η πολιτική που ακολούθησε αρχικά ο Ζαχαριάδης, μπορεί να έδειχνε μια φαινομενική διαλλακτικότητα, ωστόσο το ΚΚΕ δεν

---

[306] Βλ. την εισήγηση του Ζαχαριάδη στη 12η Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ στον *«Ριζοσπάστη»,* Κυριακή 1 Ιουλίου 1945. Παραθέτουμε εδώ το πρωτοσέλιδο: «Η Εισήγηση του σ. Ζαχαριάδη στη 12η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ. Η Ελλάδα στο δρόμο του λαϊκού δημοκρατικού μετασχηματισμού της. Ο εθνικοαπελευθερωτικός πόλεμος - Ο ηρωικός ένοπλος αγώνας του Δεκέμβρη - Η σημερινή κατάσταση και τα καθήκοντα του ΚΚΕ».

[307] Βλ. Αβέρωφ-Τοσίτσας, *ο.π.*, σελ. 201.

[308] Στο πρωτοσέλιδο του *Ριζοσπάστη* της Πέμπτης 12 Ιουλίου παρουσιάζονται επιγραμματικά οι άξονες της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας κατά Ζαχαριάδη: Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙ. – «Η Ελλάδα χρειάζεται σήμερα: ισότιμη φιλία και συμμαχία στη Μεσόγειο με την Αγγλία και στην Ευρώπη με τη Σοβιετική Ένωση. Πολιτική φιλία με την Αμερική και Γαλλία».

[309] Βλ. Θ. Σφήκας, *ο.π.,* σελ. 136.

Για τους δύο πόλους, ο Ζαχαριάδης στην 3η συνδιάσκεψη του ΚΚΕ 10-14/10/1950 πήρε θέση στην εισήγησή του παραδεχόμενος ότι δημιουργήθηκε σύγχυση απ' αυτήν του τη θέση, αλλά σημείωνε ότι «χρειάζεται πάντα καλός χειρισμός στην αντιμετώπιση των αμερικανοάγγλων χωρίς, φυσικά, να κάνουμε σοβαρά λάθη. Είναι απαραίτητο αυτό, γιατί αλλιώς θα σπάμε τα μούτρα μας». Ακόμα, ο Ζαχαριάδης τόνιζε ότι ο ΔΣΕ δεν είχε στρατό τέτοιο που να μπορούσε να αντισταθεί στους Άγγλους και να τους απαγορεύσει να πατήσουν το πόδι τους στην Ελλάδα, όπως δεν το πάτησαν στην Αλβανία, η οποία τους απείλησε με χτύπημα. Βλ. Ελληνικό Αριστερό Κίνημα, *3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ*, Αθήνα, Εκδόσεις Γλάρος, 1988, σελ. 311.

άργησε να καλέσει τους οπαδούς του να αντισταθούν[310] στη «Λευκή Τρομοκρατία». Κατά τους μήνες μετά τη Δωδέκατη Ολομέλεια η αυτοάμυνα οργανώθηκε α) με ατομική άοπλη-τουλάχιστον όχι με πυροβόλα-άμυνα απέναντι σε τρομοκρατικές επιθέσεις, β) με μαζική αυτοάμυνα με πρωτόγονα και πρόχειρα όπλα, γ) με μαζικές απεργίες και διαδηλώσεις, δ) με ένοπλες αμυντικές ενέργειες από ένοπλα τμήματα του ΕΛΑΣ που κρύβονταν στα βουνά.[311]

Από τα μέσα Ιουνίου κι έπειτα άρχισαν να εκφράζονται οι πρώτες έμμεσες απειλές της Αριστεράς για αποχή από τις επικείμενες εκλογές με αφορμή την τρομοκρατία που ασκούσαν στους οπαδούς της οι διάφορες παρακρατικές ή μη ομάδες. Επιπροσθέτως, η απροθυμία της νέας βρετανικής Κυβέρνησης των Εργατικών[312] να αντιμετωπίσει τη «Λευκή Τρομοκρατία» και η διάψευση των προσδοκιών της Αριστεράς, που είχε εναποθέσει αρκετές ελπίδες στους Εργατικούς για μια αντιπροσωπευτική κυβέρνηση στην Ελλάδα με τη συμμετοχή του ΚΚΕ (στα πλαίσια της συμφωνίας της Γιάλτας), οδήγησαν σε μια ακόμη κίνηση πίεσης. Το Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ με δήλωσή του στις 10 Αυγούστου αποφάσισε να αποσύρει τους αντιπροσώπους του από τις επιτροπές αναθεώρησης των εκλογικών καταλόγων.

Επίσης, το έβδομο συνέδριο του ΚΚΕ που συνήλθε στην Αθήνα από 1-6 Οκτωβρίου 1945, επανέλαβε την απειλή για αποχή από τις εκλογές, εκτός κι αν σταματούσε η Τρομοκρατία και δινόταν γενική πολιτική αμνηστία, πρόταση που έμενε στην επικαιρότητα μέχρι και το σχηματισμό της Κυβέρνησης των Φιλελευθέρων του Σοφούλη στις 22 Νοεμβρίου του 1945.[313] Παράλληλα, το

---

[310] «Η δολοφονική τρομοκρατική δράση της Δεξιάς επιβάλλει επιτακτικά και άμεσα την οργάνωση της μαζικής λαϊκής αυτοάμυνας για την αντιμετώπισή της… Ο δημοκρατικός κόσμος πρέπει να είναι έτοιμος να υπερασπιστεί τη ζωή του και να αντιμετωπίσει με όλα τα μέσα κάθε φασιστικό πραξικόπημα». Δοκιμή του Ole Smith, *Μελέτες για τον Εμφύλιο Πόλεμο 1945-1949*, μτφρ. Αριστέα Παρίση, Αθήνα, Ολκός, 1992, σελ. 168, απόσπασμα από το βιβλίο (*Δέκα χρόνια αγώνες 1935-1945*, Αθήνα, Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ 1945, σελ. 309).

[311] Να σημειωθεί ακόμη, ότι ο Ν. Ζαχαριάδης σε μια μαζική συγκέντρωση οπαδών του ΚΚΕ στη Θεσσαλονίκη τον Αύγουστο του 1945, τόνισε σε μια αποστροφή του λόγου του σχετικά με τα αυξανόμενα μέτρα αυτοάμυνας: «Αν χρειασθεί, το ένδοξο θούριο (εμπρός, ΕΛΑΣ, για την Ελλάδα!) θα αντηχήσει και πάλι στα φαράγγια και στις κορφές των βουνών μας». Ole Smith, *ο.π.,* σελ. 168-169. Αβέρωφ-Τοσίτσας, *ο.π.* σελ. 203. Θ. Σφήκας, *ο.π,* σελ. 138.

[312] Ο Τσώρτσιλ ηττήθηκε στις βρετανικές εκλογές της 5ης Ιουλίου 1945 και στην πρωθυπουργία τον διαδέχτηκε ο Κλήμεντ Άττλυ των Εργατικών. Στη νέα Βουλή οι Εργατικοί κατέλαβαν 390 έδρες, ενώ η αντιπολίτευση 417.

[313] Θανάσης Σφήκας, *ο.π.*, σελ. 121. Η Αριστερά παρείχε αρχικά την υποστήριξή της στην Κυβέρνηση των Φιλελευθέρων και μάλιστα το Πολιτικό Γραφείο εξέδωσε μια ανακοίνωση, ελπίζοντας ότι θα βάλει φραγμό στη «Λευκή Τρομοκρατία» και ότι θα οδηγήσει τη χώρα σε ανόθευτες εκλογές. Ειδικά τα μέτρα που στόχευαν στην αποκατάσταση της δημόσιας ασφάλειας, στη διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών και στη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης, έτυχαν της στήριξης του Π.Γ του ΚΚΕ στη σχετική αυτή ανακοίνωση. Τελικά κι αυτές οι προσδοκίες διαψεύστηκαν και στις 11 Δεκεμβρίου του

έβδομο συνέδριο υπογράμμισε την ανάγκη μεγαλύτερης ανάπτυξης της αυτοάμυνας, ενώ το κύριο μέρος της συζήτησης των συνέδρων αναλώθηκε στο πρόγραμμα λαϊκής δημοκρατίας και ανασυγκρότησης της χώρας μετά τον πόλεμο, ένα πρόγραμμα που εν ανάγκη θα μπορούσε να υλοποιηθεί με τη δύναμη των όπλων.[314]

Στο σημείο αυτό και πριν περάσουμε στις ενέργειες των βρετανικών και ελληνικών κυβερνήσεων που εναλάσσονταν με γρήγορους ρυθμούς στην εξουσία το 1945, θα αναφερθούμε στις μαρτυρίες του Γιώργου Βοντίτσου και του Δήμου Βότσικα, που ισχυρίστηκαν ότι «τουλάχιστον στην Ήπειρο, είχε σχεδιαστεί η κατάληψη της εξουσίας μέσα από τα χέρια των κυβερνητικών δυνάμεων (στη συγκεκριμένη περίπτωση, από την 8η Μεραρχία στα Γιάννενα), και είχαν γίνει τουλάχιστον δυο πρόβες… Σε μια συνέντευξή του (Ελευθεροτυπία 12 Δεκεμβρίου), το 1978, ο Λεωνίδας Στρίγγος παραδέχτηκε, επίσης, τέτοιου είδους προετοιμασίες. Σύμφωνα με τον Βότσικα το όλο σχέδιο ανακλήθηκε λίγες μέρες πριν από την ημέρα των εκλογών…».[315] Αν και τα μέτρα αυτά δεν αποτελούσαν κανόνα, ωστόσο φαίνεται ότι προετοιμαζόταν σε μικρή κλίμακα μια ένοπλη εξέγερση, ως μέσο πίεσης σε περίπτωση που ένα μοναρχικό πραξικόπημα γινόταν πραγματικότητα. Άλλωστε, στις αρχές του 1946, οι φήμες για μια τέτοια ενέργεια ήταν όλο και εντονότερες.

Οι κυβερνητικές εναλλαγές

Στο κυβερνητικό στρατόπεδο, μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας, άρχισε μια νέα περίοδος πολιτικής αναταραχής, με συνεχείς εναλλαγές Πρωθυπουργών και κυβερνητικών σχηματισμών. Ο στρατηγός Πλαστήρας που είχε αναλάβει καθήκοντα Πρωθυπουργού στις αρχές Ιανουαρίου, εξωθήθηκε σε παραίτηση στις 7 Απριλίου. Κατηγορήθηκε ότι ανέπτυξε πελατειακές σχέσεις, αν και η πραγματική αιτία ήταν η άρνησή του να συμβιβαστεί και να συμμορφωθεί απόλυτα με τις βρετανικές εντολές. Οι Βρετανοί αξιωματούχοι δεν άργησαν να βρουν και την αφορμή, ώστε να απαιτήσουν από τον αντιβασιλέα Δαμασκηνό την υποβολή της παραίτησης του Πλαστήρα. Στις 5 Απριλίου, μία φιλοβασιλική εφημερίδα δημοσίευσε ένα ηττοπαθές γράμμα του Πρωθυπουργού, με το οποίο είχε προτείνει τον Ιούλιο του 1941 τη συνεργασία με την κυβέρνηση των δοσίλογων.[316]

1945 ΚΚΕ και ΕΑΜ απέσυραν την υποστήριξή τους, όπως έγραψε ο Ριζοσπάστης την επόμενη κιόλας μέρα.

[314] Ο Ζαχαριάδης σε ομιλία του στο έβδομο συνέδριο είπε μεταξύ άλλων: «Πρέπει… να προετοιμάσουμε το Λαό για να μπορέσει να επιβάλει... (τη) θέληση της πλειοψηφίας με όλα τα μέσα που διαθέτει και με τη συντριβή, αν χρειαστεί, της αντίπραξης της μοναρχοφασιστικής, πλουτοκρατικής μειοψηφίας». Ο Παρτσαλίδης λαμβάνοντας υπόψη αυτήν την παράμετρο στην τοποθέτηση του Ζαχαριάδη, είπε στην τελική του ομιλία «η κατάσταση μας επιβάλλει να ετοιμαστούμε με όλα τα μέσα να επιβάλουμε τη λαϊκή θέληση, στην ανάγκη και με τη δύναμη των όπλων».

[315] Ole Smith, *ο.π.*, σελ. 173-174.

[316] Θανάσης Σφήκας, ο.π., σελ. 98

Τον Πλαστήρα διαδέχτηκε ο ναύαρχος Πέτρος Βούλγαρης και ως λόγος της κυβερνητικής εναλλαγής προβλήθηκε η ανάγκη μιας υπηρεσιακής Κυβέρνησης που θα προετοίμαζε τις εκλογές. Τα κύρια καθήκοντα του νέου προέδρου της Κυβερνήσεως ήταν η ανόρθωση της οικονομίας και η προετοιμασία των εκλογών και του δημοψηφίσματος. Όμως, μία επίσημη ανακοίνωση του Βούλγαρη στις 5 Οκτωβρίου, που καθόριζε ως ημερομηνία διεξαγωγής των εκλογών την 20η Ιανουαρίου του 1946, χωρίς καμία προηγούμενη συνεννόηση, κυρίως με τον ξένο παράγοντα, θορύβησε τόσο την Αριστερά, που φοβόταν την εκλογική αναμέτρηση με νοθευμένους εκλογικούς καταλόγους όσο και τους Βρετανούς, όπως αναφέραμε. Ο Βρετανός πρέσβης στην Αθήνα, Ρέτζιναλντ Λήπερ, έστειλε στις 8 Οκτωβρίου του 1945 μια αναφορά στο Λονδίνο, όπου εξηγούσε ότι οι πολιτικές συνέπειες της αντιπαράθεσης της Κυβέρνησης με το Κέντρο και την Αριστερά ταυτοχρόνως ήταν σοβαρότατες και ότι υπό αυτές τις συνθήκες οι εκλογές θα ήταν «μια φάρσα».[317]

Την επόμενη μέρα ο Βούλγαρης, κατόπιν υπόδειξης του Δαμασκηνού, παραιτήθηκε και μετά από ένα κενό εξουσίας περίπου 20 ημερών, Πρωθυπουργός ανέλαβε στις 2 Νοεμβρίου ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος, που σχημάτισε μια κεντροδεξιά Κυβέρνηση με τη συμμετοχή πολλών ακαδημαϊκών και ειδημόνων.[318] Ούτε κι αυτός, όμως, πρόλαβε να πάρει αποφάσεις, αφενός για την ημερομηνία των εκλογών, αφετέρου για τη σύναψη μιας επικείμενης οικονομικής συμφωνίας με τη Μεγάλη Βρετανία[319] κι αυτό, γιατί δεν δεχόταν υποδείξεις από τους Άγγλους για την οικονομική πολιτική, παρά μόνο συμβουλές από μια ενδεχόμενη αγγλοαμερικανική αποστολή συμβούλων επί των οικονομικών. Έτσι, κι εκείνος ακολούθησε το δρόμο της παραίτησης στις 20 Νοεμβρίου.

Η επόμενη λύση του Δαμασκηνού άκουγε στο όνομα του γηραιού πολιτικού και αρχηγού των Φιλελευθέρων, Θεμιστοκλή Σοφούλη, που είχε Κεντρώο προσανατολισμό και θα μπορούσε να βάλει φραγμό στην τρομοκρατία της Δεξιάς, να διαχειριστεί με σύνεση τα οικονομικά και να αποτρέψει έναν ακόμη γύρο εμφυλίου πολέμου και διχασμού. Τα πρώτα δείγματα της νέας κυβέρνησης που ορκίστηκε στις 22 Νοεμβρίου, ήταν

[317] *Ο.π.,* σελ. 115.

[318] *Ο.π.,* σελ. 116.

[319] Γ. Μαργαρίτης, *ο.π.,* τ.1, σελ. 120-121. Ο Κανελλόπουλος από κοινού με τον υπουργό Οικονομικών, καθηγητή Κασσιμάτη, παρουσίασαν στους Άγγλους ένα σχέδιο για την ανόρθωση της ελληνικής Οικονομίας. Στις προτάσεις τους περιλαμβάνονταν α) πιστώσεις σε χρυσό ύψους 650.000 χρυσών λιρών, οι οποίες μαζί με τις 385.000 λίρες από τα αποθέματα της Τραπέζης Ελλάδας στο Λονδίνο θα απορροφούσαν το 75% της νομισματικής κυκλοφορίας και θα προσέδιδαν αξιοπιστία στη δραχμή και β) νέοι φόροι, που αποτιμημένοι στο αξιόπιστο πλέον νόμισμα θα απέδιδαν αποτελεσματικότερα.

ενθαρρυντικά, αφού η Αριστερά αντέδρασε θετικά.[320] Μόνη εξαίρεση ήταν το Λαϊκό Κόμμα.[321]

Από τις προτεραιότητες της Κυβέρνησης Σοφούλη ήταν η ολοκλήρωση της ελληνοβρετανικής οικονομικής συμφωνίας, που είχε θίξει η κυβέρνηση Τσουδερού και τελικά επετεύχθη στις 24 Ιανουαρίου του 1946. Προβλεπόταν δάνειο 10.000.000 λιρών στερλινών, που θα επιστρεφόταν άτοκο σε ίσες ετήσιες δόσεις, με ημερομηνία πρώτης πληρωμής την 1η Ιουλίου 1951. Επίσης, από το δάνειο των 46.000.000 λιρών που είχε χορηγηθεί την περίοδο '40-'41, απέμεναν διαθέσιμες 19.000.000 λίρες, που θα διατίθονταν είτε για κάλυψη του εθνικού νομίσματος είτε για την αγορά απαραίτητων εφοδίων. Τέλος, ποσό της τάξης των 15.000.000 λιρών προερχόταν από το χρυσό και το συνάλλαγμα που είχαν μεταφερθεί στην Αγγλία τον καιρό του πολέμου.[322]

Η δεύτερη μεγάλη προτεραιότητα της Κυβέρνησης Σοφούλη ήταν η διεξαγωγή των εκλογών και ο καθορισμός ημερομηνίας του δημοψηφίσματος για το πολιτειακό, θέματα που θα απασχολήσουν αναλυτικά το επόμενο κεφάλαιο της εργασίας μας.

---

[320] Βλ. πιο πάνω στο ίδιο κεφ. σελ. 148-149, παραπομπή 312.

[321] «Το Λαϊκό Κόμμα εξέδωσε μια πικρόχολη ανακοίνωση, όπου η νέα κυβέρνηση χαρακτηριζόταν αντισυνταγματική, δικτατορική, αποτέλεσμα πολιτικού εκβιασμού από ξένους πράκτορες και τυραννία που επιβλήθηκε στον ελληνικό λαό». Θανάσης Σφήκας, *ό.π.,* σελ. 120-121.

[322] Γ. Μαργαρίτης, *ο.π.*, τ.1, σελ. 121-122. Με αυτόν τον τρόπο οι Βρετανοί θα μπορούσαν να αποκαταστήσουν το κύρος της δραχμής, να ανοίξουν δρόμους για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής, αλλά κυρίως να ελέγξουν την πρόοδο της ελληνικής οικονομίας, αφού τα χρήματα ήταν κατατεθειμένα στην Τράπεζα της Αγγλίας και εκταμιεύονταν ανάλογα με τις ανάγκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

Η πορεία προς τις εκλογές

Η άρση της εμπιστοσύνης του ΚΚΕ στην Κυβέρνηση Σοφούλη στις 11 Δεκεμβρίου και η συνέχιση της αποχής από την ανασύνταξη των εκλογικών καταλόγων, δεν ήταν ικανά να αναστρέψουν την πορεία προς τις εκλογές, οι οποίες θα διεξάγονταν στις 31 Μαρτίου του 1946, μετά από απόφαση της Κυβέρνησης που ανακοινώθηκε τις πρώτες μέρες του Δεκεμβρίου. Καθοριστικό, αν όχι αποκλειστικό, ρόλο στον καθορισμό της ημερομηνίας είχαν διαδραματίσει οι Βρετανοί που πίεζαν για μια πολιτική λύση στην Ελλάδα με την ανάδειξη μιας ισχυρής Κυβέρνησης, η οποία θα συνέχιζε να συνεργάζεται μαζί τους πάνω στις βάσεις που εκείνοι είχαν θέσει. Φυσικά, δεν πρέπει να θεωρείται αμελητέο και το γεγονός, ότι η διεξαγωγή των πρώτων δημοκρατικών εκλογών (ή εκλογών με δημοκρατικό κάλυμμα) στην Ελλάδα μετά το 1936, θα πιστωνόταν ως μια μεγάλη επιτυχία της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία είχε την κύρια ευθύνη στα ελληνικά πράγματα ως προστάτιδα δύναμη.

Από την πλευρά της η Αριστερά έκανε κάποιες απόπειρες να μην οριστικοποιηθεί η ημερομηνία της 31ης Μάρτη. Σε επίσκεψη αντιπροσωπείας του ΕΑΜ στο Λονδίνο στις 17 Δεκεμβρίου υποβλήθηκε υπόμνημα στον Έκτορα Μακνήλ, το οποίο έθετε τις εξής προϋποθέσεις για τη διενέργεια ελεύθερων εκλογών: α) σχηματισμό κυβέρνησης όλων των κομμάτων, (ενώ δεχόταν τη μη συμμετοχή του μόνο σε περίπτωση που γίνονταν δεκτοί όλοι οι υπόλοιποι όροι), β) αποτελεσματική πάταξη της Τρομοκρατίας, γ) σύνταξη γνήσιων εκλογικών καταλόγων, δ) διεξαγωγή εκλογών με όλες τις εγγυήσεις που προβλέπει ο εκλογικός νόμος, ε) αμνήστευση των αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης, στ) αποκατάσταση και αναγνώριση του εαμικού κινήματος, ζ) εκλογές με το αναλογικό σύστημα.[323] Το υπόμνημα αγνοήθηκε από τη βρετανική πλευρά.

Το ΕΑΜ επανήλθε στις ίδιες περίπου προτάσεις, αυτή τη φορά προς την πλευρά του Δαμασκηνού και στις 7 Ιανουαρίου 1946 η Κεντρική Επιτροπή τού παρέδωσε τους όρους για τη συμμετοχή του στις Εθνικές εκλογές. Το

---

[323] Πολιτικός Συνασπισμός Κομμάτων του ΕΑΜ, *Μαύρη Βίβλος. Το εκλογικό πραξικόπημα της 31ης Μάρτη 1946*, Αθήνα, χ.ε, 1946, σελ. 6, (University of Cincinnati Library, presented by Carl W. Blegen). Σύμφωνα με τη Μαύρη Βίβλο η επίσκεψη της αντιπροσωπείας και η επίδοση του υπομνήματος στον Μακνήλ έγινε στις 16 Νοεμβρίου. Στο γεγονός αναφέρεται και ο Θανάσης Σφήκας, *Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα. Ο Ιμπεριαλισμός της «Μη-επέμβασης»,* Αθήνα, Φιλίστωρ, [1]1997, σελ. 173-174, που τοποθετεί την επίσκεψη, σύμφωνα με τα αρχεία του Foreign Office, στις 17 Δεκεμβρίου.

ΕΑΜ ζητούσε: συγκρότηση προσωρινής κυβέρνησης με τη συμμετοχή του ιδίου του ΕΑΜ, τερματισμό της Λευκής Τρομοκρατίας, γενική πολιτική αμνηστία, εκκαθάριση των εκλογικών καταλόγων και απομάκρυνση από το στράτευμα και τις δυνάμεις ασφαλείας όλων των δοσίλογων και των μελών των Ταγμάτων Ασφαλείας.[324]

Ούτε αυτή τη φορά υπήρξε απάντηση στα αιτήματα του ΕΑΜ. Όλα τα κόμματα, αλλά κυρίως οι Σύμμαχοι, είχαν αποφασίσει την ημερομηνία των εκλογών, χωρίς να παραγνωρίζουν τόσο εκείνοι όσο και η Κυβέρνηση Σοφούλη, το προβάδισμα της Δεξιάς μέσα σ' αυτές τις συνθήκες.[325] Πάντως, δεν φαίνεται να τους απασχολούσε τελικά το πώς θα γίνουν οι εκλογές, αλλά το πότε.

Στις 18 Ιανουαρίου ο «Ριζοσπάστης» προχώρησε στη δημοσίευση της απόφασης του Πολιτικού Γραφείου της Κ.Ε του ΚΚΕ, η οποία προέτρεπε το λαό να εγγραφεί στους εκλογικούς καταλόγους. Παρόμοια απόφαση είχε ληφθεί και από την Κ.Ε του ΕΑΜ τρεις μέρες νωρίτερα. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως έσχατη κίνηση καλής θέλησης για να πάρει η Αριστερά κάποιες ελάχιστες –έστω- εγγυήσεις ότι θα διεξάγονταν ελεύθερες εκλογές με αναθεωρημένους εκλογικούς καταλόγους. Σε καμία περίπτωση, όμως, η εγγραφή αυτή δεν προδίκαζε τη συμμετοχή στις εκλογές.[326]

---

[324] Θ. Σφήκας, ο.π., σελ. 174. Βλ. και το ψήφισμα (απόσπασμα) της συγκέντρωσης στο γήπεδο του Παναθηναϊκού στις 20 Ιανουαρίου, μετά το κάλεσμα της «Ένωσης Δημοκρατικών Συλλόγων Αθηνών», όπου ως απαραίτητες προϋποθέσεις για τη διενέργεια των εκλογών προβλήθηκαν, ο τερματισμός της τρομοκρατίας, η εκκαθάριση των σωμάτων ασφαλείας και η εκκαθάριση των εκλογικών καταλόγων. ΕΑΜ, *Μαύρη Βίβλος*…, ο.π., σελ. 6

[325] ΕΑΜ, *Μαύρη Βίβλος…, ο.π.*, σελ. 5. Παρατίθεται απόσπασμα από την εφημερίδα «Ασύρματος» της 17 Ιανουαρίου 1946: «Οι κ.κ. Σ. Βενιζέλος και Κ. Τσαλδάρης εγένοντο σήμερον την 11ην π.μ. δεκτοί υπό του Αντιβασιλέως… Επίσης επέστησαν την προσοχήν του Αντιβασιλέως επί την οικτράς καταστάσεως της δημοσίας τάξεως της επικρατούσης εφ' όλην την χώραν…».

Το ότι οι εκλογές δεν συγκέντρωναν πολλές πιθανότητες να εκφράσουν την πραγματική θέληση του λαού, παραδέχτηκε λίγες μέρες αργότερα και ο ίδιος ο Πρωθυπουργός σε δηλώσεις του που δημοσίευσε η εφημερίδα «Αθηναϊκά Νέα» στις 27 Φεβρουαρίου. «Ο κ. Πρωθυπουργός ηρωτήθη κατόπιν αν νομίζη ότι αι συνθήκαι της τάξεως έχουν βελτιωθή εις την χώραν. Ο κ. Σοφούλης απήντησεν ΑΠΕΡΙΦΡΑΣΤΩΣ ότι δεν το νομίζει και ότι πράγματι ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ συνθήκαι επιτρέπουσαι την ελευθέραν και ανόθευτον έκφρασιν της θελήσεως του ελληνικού λαού».

[326] *«Ριζοσπάστης»,* Παρασκευή 18/1/'46: «… 3. Το Πολιτικό Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ αποδέχεται την απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΑΜ που καλεί τους δημοκρατικούς πολίτες να γραφούν στους εκλογικούς καταλόγους. Οι τοπικές οργανώσεις πρέπει να πάρουν όλα τα μέτρα για να μπορέσουν όλοι οι δημοκρατικοί να εφοδιασθούν με εκλογικά βιβλιάρια…». Στη συνέχεια, το Π.Γ της Κ.Ε του ΚΚΕ εξηγεί, γιατί πρέπει όλοι οι δημοκρατικοί πολίτες να εγγραφούν στους εκλογικούς καταλόγους: «Τον Ιούνιο η Κυβέρνηση Βούλγαρη άρχισε ανασύνταξη εκλογικών καταλόγων. Ζητήσαμε επιβολή τάξης, παύση πρωτοφανούς τρομοκρατίας για να αποφευχθεί η νοθεία. Η Κυβέρνηση παρόλα αυτά προχώρησε στην αναθεώρηση. Στις 14 Αυγούστου ο αντιπρόσωπος του ΚΚΕ με γράμμα γνωστοποίησε την αποχώρησή του από τις εργασίες αναθεώρησης.

Τελικά, η επίσημη προκήρυξη των εκλογών έγινε στις 19 Ιανουαρίου από τον Αντιβασιλέα Δαμασκηνό, που υπέκυψε στις εξωτερικές πιέσεις. Απέμενε να διευθετηθούν δύο σοβαρά ζητήματα, η εκκαθάριση των εκλογικών καταλόγων και ο καθορισμός του εκλογικού συστήματος, βάσει του οποίου θα διεξάγονταν.[327]

Το ΚΚΕ συνέχισε να αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στη συμμετοχή ή την αποχή από τις εκλογές. Σημαντικό ρόλο στην τελική του απόφαση θα έπαιζε η συμβουλή των «αδελφών κομμάτων του εξωτερικού». Ο Ζαχαριάδης υποστήριξε αργότερα στον Γούσια σε μια συνομιλία που είχε μαζί του στο Βουκουρέστι μετά την 7η Ολομέλεια, ότι υποδείξεις δεν υπήρχαν και ότι ο ισχυρισμός του Δημήτρη Παρτσαλίδη για δήθεν υπόδειξη ενός Σοβιετικού υπαλλήλου να λάβουν μέρος στις εκλογές είναι αναπόδεικτος.[328]

Μέσα σ' αυτό το κλίμα συνήλθε από τις 12 ως τις 15 Φεβρουαρίου η Δεύτερη Ολομέλεια της Κ.Ε του ΚΚΕ, για την οποία έχουν χυθεί τόνοι μελάνης. Συμμετείχαν όλα τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη της Κ.Ε που είχαν εκλεγεί στο 7ο Συνέδριο, με μοναδικές εξαιρέσεις τους Παρτσαλίδη και Ρούσσο που απουσίαζαν στο εξωτερικό. Στόχος της 2ης Ολομέλειας ήταν να εξετάσει τη διαμορφωθείσα πολιτική κατάσταση και να εγκρίνει τη στάση που θα κρατούσε στο νέο πολιτικό σκηνικό και μάλιστα ενόψει εκλογών.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία που υπάρχει γύρω από το θέμα, τόσο η αντικομουνιστική πλευρά όσο και οι προσκείμενοι στην Αριστερά συγγραφείς παραδέχονται ότι η Δεύτερη Ολομέλεια ήταν εκείνη που αποφάσισε την

Η αλλαγή Κυβέρνησης με το πέρασμα της εξουσίας στο Δημοκρατικό Κέντρο και η δήλωση της Κυβέρνησης Σοφούλη για επαλήθευση των εκλογικών καταλόγων, επέβαλε στο ΚΚΕ και το ΕΑΜ τον τερματισμό της αποχής».

[327] Αλέξανδρος Παπαδόπουλος, *Απομνημονεύματα. Μεγαλεία και θρήνοι, δόξες και αθλιότητες ενός αγώνος*, Ιωάννινα, τυπογραφεία Δούβαλη-Αποστόλου-Πασχάλη, 1976, σελ. 282-283. «Περί τα μέσα Φεβρουαρίου, προκηρύχθησαν εκλογαί με απλήν αναλογικήν δια την 31ην Μαρτίου 1946, διά διπλήν αναθεωρητικήν Βουλήν (350 Βουλευταί).

Τας εκλογάς ανέλαβε να διεξαγάγη πολιτική-προφανώς υποδείξει των Άγγλων-Κυβέρνησις υπό Θ. Σοφούλην».

Να σημειωθεί ότι η απλή αναλογική είναι ένα σύστημα το οποίο ενισχύει ιδιαίτερα την αντιπροσώπευση των μικρότερων κομμάτων.

Όσο για τους εκλογικούς καταλόγους, η Αριστερά συνέχισε και μετά τις εκλογές να κατηγορεί την κυβερνητική παράταξη ότι προέβη σε εκτεταμένη νοθεία, εξαιτίας και των ελλιπών εκλογικών καταλόγων. Υπάρχει ένα ενδεικτικό δημοσίευμα του *«Ριζοσπάστη»* στις 7 Φεβρουαρίου του 1946, που κάνει λόγο για την απόσυρση του νομοσχεδίου για την επαλήθευση των εκλογικών καταλόγων κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή από το τυπογραφείο. Η απόσυρση έγινε, σύμφωνα με τον «Ριζοσπάστη», ύστερα από αξίωση του Αντιβασιλέα Δαμασκηνού, που έθεσε «βέτο».

[328] Νίκος Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ. Το προδομένο αντάρτικο*, Θεσσαλονίκη, λιθογραφείο Δέρβη, [9]1986, σελ. 263-265 και 346. Ο Παρτσαλίδης είχε ισχυριστεί ότι αναχωρώντας από τη Μόσχα, ο Πετρόφ, που ήταν εντεταλμένος σύμβουλος του τμήματος εξωτερικών σχέσεων του ΚΚΣΕ, τού είχε πει την ώρα που τον αποχαιρετούσε στο σιδηροδρομικό σταθμό: «Στις εκλογές να πάρετε μέρος και ανάλογα με την εξέλιξη της κατάστασης θα ρίχνετε το κέντρο βάρους άλλοτε στον ένοπλο αγώνα και άλλοτε στις νόμιμες μορφές πάλης».

εξαπόλυση του γ' γύρου του Εμφυλίου πολέμου.[329] Αφορμή γι' αυτό το συμπέρασμα αποτέλεσε τόσο το τμήμα 4 των αποφάσεων, που αντί για κείμενο συνοδεύεται από μια σειρά αποσιωπητικών όσο και κάποιες δηλώσεις των ίδιων των πρωταγωνιστών της εποχής, που είτε το παραδέχονται έμμεσα είτε το υποβαθμίζουν είτε το επιβεβαιώνουν.[330] Βέβαια, η μαρτυρία του Ζαχαριάδη ήταν αρκετή για να αμβλύνει κάθε αμφιβολία που μπορούσε να εμφανιστεί. Ο Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ σε συνάντηση που είχε το Μάιο του 1947 με τους Στάλιν, Μολότοφ και Ζντάνοφ υπέβαλε ένα υπόμνημα, το οποίο δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβρη του 1979 στην εφημερίδα «Αυγή». Σ' αυτό ανέφερε μεταξύ άλλων: «Η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ κατάληξε σε αποφάσεις, αποτέλεσμα των οποίων ήταν να οργανωθεί ο Δημοκρατικός Στρατός της Ελλάδας».[331]

Και στην 3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ τον Οκτώβριο του 1950, ο Ζαχαριάδης άφησε να διαφανεί ότι η απόφαση για εμφύλιο πόλεμο είχε ληφθεί στη 2η Ολομέλεια: «Ο σ. Γρίμπας ρώτησε: αν βιαστήκαμε ή αργοπορήσαμε. Τα γεγονότα δείχνουν ότι δεν βιαστήκαμε… Η στιγμή πάντως ήταν, βασικά, κατάλληλη… Ο εχθρός εφάρμοζε εμφύλιο πόλεμο… Αρχίσαμε, το 1946, μέσα σε συνθήκες περίπλοκες, πολύ πιο περίπλοκες απ' ό,τι στην πρώτη

---

[329] Αβέρωφ-Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι. Ελλάς 1946-49 και τα προηγηθέντα,* Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1982, σελ. 209. Dominique Eudes, *Οι καπετάνιοι. Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος 1943-1949*, Αθήνα, Εξάντας, 1975 σελ. 332. Φοίβος Γρηγοριάδης, *Ιστορία του Εμφυλίου 1945-1949*, Αθήνα, Καμαρινόπουλος, χ.χ, σελ. 625.

[330] Από εκείνους που επιβεβαιώνουν το γεγονός της απόφασης για εξαπόλυση εμφυλίου πολέμου είναι οι Μπαρτζιώτας και Μπλάνας (Κίσσαβος). Ο πρώτος παρουσιάζει ως εξής την εισήγηση του Ζαχαριάδη, όπως τη κατέγραψε σε κάποιες σημειώσεις του: «Πάνω στη σωστή μας θέση (που θα γίνει απόφαση) στη βία να απαντήσουμε με βία, πρέπει να περάσουμε προοδευτικά και όπου ωριμάζουν οι συνθήκες από τη λαϊκή αυτοάμυνα στις ένοπλες ανταρτοομάδες και έτσι στην ένοπλη αντιπαράθεση με την αντίδραση με προχωρητικό πέρασμα στην κατά τόπους και πανελλαδικά συνένωση των ομάδων αυτών κάτω από ενιαία καθοδήγηση, εφόσον στο μεταξύ η αντίδραση θα 'κανε όλο και πιο αδύνατη την ομαλή δημοκρατική εξέλιξη που γι' αυτήν ούτε μια στιγμή δεν έπαψε να παλεύει το Κόμμα και όσοι συνεργάζονται μαζί του. Πρωταρχικά το ξεδίπλωμα της ένοπλης αντίστασης στην ένοπλη τρομοκρατία αποτελεί πρόσθετο δυναμικό μέσο πίεσης στον αντίπαλο για την ειρηνική, ομαλή εξέλιξη και μονάχα στην πορεία της πάλης, εφ' όσον η εξέλιξη αυτή θα γινότανε ολοκληρωτικά δύσκολη και αδύνατη, ο ένοπλος αγώνας θα περάσει από την άμυνα στην επίθεση». Βασίλης Μπαρτζιώτας, *ο Αγώνας του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας*, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, [3]1985, σελ. 28-30.

Ο Γιώργος Μπλάνας, *Εμφύλιος πόλεμος 1946-1949. Όπως τα έζησα*, Αθήνα, Καστανιώτης, [2]1976, σελ. 72 παραδέχεται ότι, «…συμφωνήθηκε προφορικά η προετοιμασία του ένοπλου αγώνα…», αλλά «…ξεχωριστά αυτό το τμήμα δεν συντάχθηκε, ούτε υπογράφηκε σαν απόφαση έστω και από το προεδρείο της ολομέλειας».

[331] Εφημερίδα *Αυγή* 14 Δεκεμβρίου 1979. Αναδημοσίευση σε Ν. Ι. Μέρτζος, *ο.π.,* σελ. 307 και δοκιμή του Heinz Richter, *Μελέτες για τον Εμφύλιο Πόλεμο 1945-1949*, μτφρ. Αριστέα Παρίση, Αθήνα, Ολκός, 1992, σελ. 187.

κατοχή… Όταν το 1946 είχαμε αποφασίσει να ξεκινήσουμε, ο Τίτο μας είχε υποσχεθεί ότι θα μας δόσει κάθε βοήθεια…».[332]

Η στάση του Ζαχαριάδη άλλαξε το 1957, όταν πλέον άρχισε να μιλά για πολιτική και όχι για στρατιωτική απόφαση. Στην 7η Ολομέλεια κατέρριπτε το μύθο της Απόφασης 4 της 2ης Ολομέλειας, δηλώνοντας ότι «δεν υπήρχε κανένα στρατιωτικό σχέδιο. Πήραμε μια πολιτική απόφαση. Έτσι δεν κάναμε κανένα στρατιωτικό σχέδιο δράσης. Αυτό το επεξεργαστήκαμε αργότερα».[333]

Θα πρέπει πάντως, να σημειωθεί, ότι είχε προηγηθεί η δήλωση του Μάρκου Βαφειάδη στην 7η Ολομέλεια, που διέψευδε κατηγορηματικά ότι υπήρξε τέτοια απόφαση,[334] όπως και η αυστηρή κριτική και πίεση πολλών συντρόφων του Ζαχαριάδη, που εν μέρει δικαιολογούν την αλλαγή στάσης του.

Υπήρξαν, όμως, και μετέπειτα κάποιες μαρτυρίες που κι εκείνες διέψευσαν την ύπαρξη απόφασης για εμφύλιο πόλεμο τον Φεβρουάριο του 1946.[335]

Ο Richter φτάνει στο συμπέρασμα ότι η περιβόητη Απόφαση 4 εξέταζε τα ζητήματα συμμετοχής στις εκλογές και των περιορισμένων ένοπλων ενεργειών. Το θέμα παραπέμφθηκε στο Πολιτικό Γραφείο, όπου κι εκεί υπήρξε διαφωνία ανάμεσα σε Ζαχαριάδη από τη μία και Χατζή, Βαφειάδη, Χατζηβασιλείου και Σιάντο από την άλλη, με αποτέλεσμα η οριστική απόφαση να παραμείνει εκκρεμής, μέχρι να φτάσει κάποια συμβουλή από τους

---

[332] Ελληνικό Αριστερό Κίνημα, *3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ 10-14/10/1950. Τα άγνωστα πρακτικά μιας σκηνοθετημένης δίκης εναντίον των κομμουνιστών της αμφισβήτησης*, έρευνα Περικλής Ροδάκης-Μπάμπης Γραμμένος, Αθήνα, Γλάρος, 1988, σελ. 311-312.

Ο Τίτο υποσχέθηκε βοήθεια στον Ζαχαριάδη σε μια συνάντηση που είχε μαζί του στην Πράγα στο περιθώριο του συνεδρίου του Κομμουνιστικού Κόμματος Τσεχοσλοβακίας στις 20 Μαρτίου του 1946. Βλ. Θ. Σφήκας, *ο.π.,* σελ. 199.

[333] Δοκιμή Heinz Richter, *ο.π.*, σελ. 188.

[334] Στην εφημερίδα «Τα Νέα» και στο ένθετο «Ιστορική Βιβλιοθήκη», *Οι μεγάλοι αντίπαλοι από την παγκόσμια και τη σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, Μάρκος Βαφειάδης-Θρασύβουλος Τσακαλώτος*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2005, σελ. 10, σημειώνεται ότι «ο Ζαχαριάδης, αμφιταλαντευόμενος για το τι θα ωφελούσε περισσότερο την πορεία του αριστερού κινήματος και την προσωπική του εικόνα, βολιδοσκόπησε τον Βαφειάδη για το ενδεχόμενο ένοπλης εξέγερσης, στη μυστική συνάντηση που είχε με τους καπετάνιους του ΕΛΑΣ, στις αρχές Φεβρουαρίου του 1946, στο περιθώριο των εργασιών της 2ης Ολομέλειας της Κ.Ε. του ΚΚΕ. Το περιεχόμενο της πρότασης αφορούσε σχέδιο εξέγερσης μέσα σε μονάδες του εθνικού στρατού και στη συνέχεια κατάληψη των μεγάλων πόλεων. Επρόκειτο περισσότερο για προτάσεις παρά για σχέδιο, με μόνη εγγύηση την ακόμη ισχυρή επιρροή του ΕΑΜ. Ήταν όμως τα πράγματα ρευστά και κάθε όξυνση της κατάστασης από πλευράς της Αριστεράς θα ήταν μονόδρομος χωρίς γυρισμό. Σε αυτό το πλαίσιο ο Βαφειάδης χαρακτήρισε το σχέδιο καταστροφικό, υποστηρίζοντας ότι για το αριστερό κίνημα θα συμπλήρωνε την καταστροφή του Δεκέμβρη. Αντιθέτως, στελέχη από το στενό κύκλο του Ζαχαριάδη, όπως ο Γούσιας, συμφώνησαν, θεωρώντας την επιτυχία βέβαιη».

[335] Βλ. τις μαρτυρίες των Παναγιώτη Μαυρομάτη, Δημήτρη Βλαντά, Λευτέρη Ελευθερίου, Μιχάλη Τσαντή και Δημήτρη Παρτσαλίδη Δοκιμή Heinz Richter, *ο.π.,* σελ. 187-188. Όλοι συγκλίνουν στην άποψη ότι, ούτε η 2η Ολομέλεια έδωσε το σύνθημα της Επανάστασης, ούτε το Πολιτικό Γραφείο πήρε τέτοιες αποφάσεις.

Σοβιετικούς. Η συμβουλή αυτή με τον τρόπο που ήρθε στον Παρτσαλίδη[336] δεν θεωρήθηκε αξιόπιστη κι έτσι τα αποσιωπητικά παρέμειναν,[337] χωρίς κανείς να μπορεί να υποστηρίξει ποιος, πως, ή αν έλαβε το μήνυμα για Επανάσταση.

Εν κατακλείδι, είναι πιθανό το θέμα να προέκυψε σε συνεδρίαση της Πανελλήνιας Στρατιωτικής Επιτροπής, που ιδρύθηκε την 1η Οκτωβρίου του 1945, ημέρα έναρξης του 7ου Συνεδρίου, αλλά από τότε ποτέ δεν συνήλθε επισήμως. Ο Richter ισχυρίζεται ότι, βάσει των μαρτυριών των Γούσια, Μπλάνα-Κίσσαβου, Μάρκου, Τσαντή και Μακρίδη, υπήρξε και δεύτερη συνεδρίαση,[338] στην οποία τέθηκε το ερώτημα της μορφής που θα μπορούσε να λάβει η ένοπλη σύγκρουση, μια και δεν μπορούσε να αποκλειστεί υπό τις συνθήκες που είχαν δημιουργηθεί. Ζαχαριάδης και Μακρίδης (Έκτορας) συνηγόρησαν υπέρ ενός πραξικοπήματος ή κινήματος μικρής έκτασης, όχι όμως και οι υπόλοιποι.[339] Το θέμα παραπέμφθηκε σε κατώτερες κομματικές οργανώσεις με το ερώτημα, πόσα μέσα είχαν διαθέσιμα για μια ένοπλη σύγκρουση,[340] για να έρθει η απάντηση λίγες εβδομάδες αργότερα από τα επαρχιακά γραφεία της Μακεδονίας και Θράκης, ότι θα μπορούσαν να ρίξουν στη μάχη 25.000 ένοπλους άνδρες. Ο Ζαχαριάδης μπροστά στις πιέσεις για πολιτική συμφιλίωσης αναγκάστηκε τελικά να υποχωρήσει και να δηλώσει: «Σταματήστε το. Η όλη υπόθεση ήταν μόνο μια μπλόφα για να εξαναγκάσουμε την κυβέρνηση να υποχωρήσει».[341]

Οι παραπάνω μαρτυρίες, αν και εμφανίζουν ισχυρά επιχειρήματα υπέρ της μίας ή της άλλης άποψης, συγκλίνουν τελικά στο ότι το σπέρμα της ένοπλης σύγκρουσης υπήρχε και ήταν θέμα χρόνου ή συγκυριών για να κάνει την εμφάνισή του. Στη «Λευκή Τρομοκρατία» το ΚΚΕ δεν μπορούσε να μένει άλλο απαθές, γι' αυτό και άρχισε να εξετάζει τα περιθώρια ένοπλης αντίστασης σε περιορισμένους χώρους και όπου οι συνθήκες το ευνοούσαν. Η αυτοάμυνα εξελίχθηκε σταδιακά σε μια νέα μορφή πάλης και αντίστασης, χωρίς να φτάνει στα όρια μιας γενικευμένης εξέγερσης, αφού ο Ζαχαριάδης μελετούσε ακόμη τα περιθώρια της αναβολής των εκλογών, καθώς επίσης και την επόμενη μέρα.

Στις 5 Μαρτίου οι εφημερίδες «Ελεύθερη Ελλάδα» και «Ριζοσπάστης» δημοσίευσαν ένα άρθρο υπό τύπον διακήρυξης προς τον ελληνικό λαό, στο οποίο δηλωνόταν απερίφραστα η πρόθεση αποχής της Αριστεράς από τις

---

[336] Βλ. την οδηγία του Πετρόφ στον Παρτσαλίδη για συμμετοχή στις εκλογές πιο πάνω στη σελ. 154, παραπομπή 327.

[337] Δοκιμή Heinz Richter, *ο.π.*, σελ. 189.

[338] Dominique Eudes, *Οι καπετάνιοι…,* ο.π., σελ. 332. Ο Eudes αποδίδει την ύπαρξη αυτής της στρατιωτικο-πολιτικής επιτροπής στην ίδρυσή της από την Κ.Ε του ΚΚΕ, η οποία την επιφόρτισε για την εξέταση του ζητήματος της ένοπλης εξέγερσης.

[339] *Ο.π.,* σελ. 332. Ο Μάρκος στην 7η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ το 1957 παραδέχτηκε: «Δεν πρόκειτανταν για επανάσταση αλλά για πραξικόπημα. Ήτανε μια περιπέτεια που θα κατέληγε τόσο στη συντριβή του πραξικοπήματος όσο και σε εκείνη του λαϊκού κινήματος».

[340] *Ο.π.* σελ 333.

[341] Δοκιμή Heinz Richter, *ο.π.*, σελ. 191.

εκλογές, εκτός κι αν συνέτρεχαν νέες προϋποθέσεις.[342] Την απόφαση υπέγραφαν οι Ι. Σοφιανόπουλος (Ένωση Δημοκρατικών Αριστερών), Α. Παρτσαλίδης, Κ. Γαβριηλίδης, Μ. Κύρκος, Σ. Κρητικάς, Γ. Οικονόμου (Πολιτικός Συνασπισμός των Κομμάτων ΕΑΜ), Σ. Χατζήμπεης (Αριστεροί Φιλελεύθεροι), Ι. Γιαννικώστας (Ένωση Δημοκρατικών Συλλόγων Αθηνών).

Έγιναν, όμως και δύο απόπειρες από την πλευρά του ΚΚΕ, ώστε να οδηγήσει τις εκλογές σε αναβολή μέσα από κλίμα συνεννόησης και όχι εκβιασμού.[343] Στις 7 Μαρτίου ο Ζαχαριάδης συναντήθηκε με τον Πρωθυπουργό Σοφούλη και του πρότεινε την εκλογική συνεργασία και την παραχώρηση του 50% των εδρών που θα καταλάμβαναν, με αντάλλαγμα τη δίμηνη αναβολή των εκλογών. Η συνεργασία δεν προχώρησε, αφού ο Σοφούλης δεν ήθελε να αντιταχθεί στην επιθυμία των Βρετανών για αμετάκλητη διεξαγωγή των εκλογών στις 31 Μαρτίου.[344]

---

[342] ΕΑΜ, *Μαύρη Βίβλος…,* ο.π., σελ. 7. Οι προϋποθέσεις που έμπαιναν ήταν 1) ο σχηματισμός ευρείας κυβέρνησης με τη συμμετοχή του κινήματος αντιστάσεως, 2) η δίμηνη αναβολή των εκλογών, 3) η εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού, του στρατού, των σωμάτων ασφαλείας από τους υπηρετήσαντες στα Τάγματα Ασφαλείας και τους συνεργάτες των κατακτητών και η διάλυση των μοναρχοφασιστικών τρομοκρατικών ομάδων, 4) η γενική αμνηστία και 5) η εκκαθάριση των νόθων εκλογικών καταλόγων με βραχεία παράταση για την εγγραφή των εκλογέων στους νέους.

Στο ίδιο πνεύμα κινούταν και πρότερο άρθρο του «Ριζοσπάστη» που δημοσιεύθηκε στις 17 Φεβρουαρίου με τον τίτλο «Υπό συνθήκες χάους, αναρχίας, τρομοκρατίας, νεοφασισμού, αποκλείονται εκλογές», στο οποίο υποστηρίζονταν τα εξής:

«…4) Η Κ.Ε. του ΕΑΜ θέτει τις ακόλουθες προϋποθέσεις για συμμετοχή στις εκλογές:

α) Αντιπροσωπευτική δημοκρατική Κυβέρνηση με ευρεία συμμετοχή των κομμάτων του ΕΑΜ

β) Κατάπαυση της τρομοκρατίας, πραγματική διάλυση και αφοπλισμός των τρομοκρατικών οργανώσεων, αποκατάσταση της τάξεως και ισοπολιτείας σ' όλη τη χώρα.

γ) Γενική πολιτική αμνηστία των αγωνιστών της Εθνικής Αντιστάσεως.

δ) Γενική και εγγυημένη εκκαθάριση των εκλογικών καταλόγων.

ε) Απομάκρυνση από το στρατό, τα σώματα ασφαλείας και τον κρατικό εν γένει μηχανισμό τουλάχιστον όλων εκείνων που υπηρέτησαν στα Τάγματα Ασφαλείας ή συνεργάσθηκαν ανοιχτά με τον εχθρό.

5) Αν δεν πραγματοποιηθούν τα παραπάνω, τα κόμματα του ΕΑΜ είναι υποχρεωμένα να δηλώσουν και πάλι επίσημα και κατηγορηματικά ότι δεν θα μετάσχουν στις εκλογές, γιατί απλούστατα θα πρόκειται περί εκλογικής κωμωδίας, η οποία όμως θα έχει τα πιο τραγικά αποτελέσματα για τη χώρα».

[343] Θ. Σφήκας, ο.π., σελ 178-180.

[344] ΕΑΜ, *Μαύρη Βίβλος…,* ο.π., σελ. 15-16. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα του αθηναϊκού τύπου της 2/3/'46, ο Θεμιστοκλής Σοφούλης με τηλεγράφημά του στα τέλη Φεβρουαρίου προς την αγγλική κυβέρνηση είχε ζητήσει την αναβολή των εκλογών, αλλά η απάντηση του Μπέβιν, που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Βήμα» στις 10 Μαρτίου, ήταν άκρως ενδεικτική της εξάρτησης των ελληνικών κυβερνήσεων από τους Βρετανούς. Την ίδια «επιθυμία» εξέφρασε με διακοίνωσή του και ο Αμερικανός υπουργός εξωτερικών Μπέρνς, ο οποίος τόνιζε: … η κυβέρνησις των Ηνωμένων Πολιτειών έχει την γνώμην ότι πάσα περαιτέρω αναβολή των εκλογών θα καθίστα δυσχερεστάτην την θέσιν της Ελλάδος και θα

Η δεύτερη απόπειρα έγινε στις 20 Μαρτίου από τους Ιωαννίδη και Σιάντο, εν τη απουσία του Ζαχαριάδη στο Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Τσεχοσλοβακίας, κατά το οποίο έλαβε και τη διαβεβαίωση του Τίτο για πολεμική βοήθεια. Οι δύο ηγετικές προσωπικότητες του ΚΚΕ προσέγγισαν τους Αριστερούς Φιλελεύθερους και τους πρότειναν να ζητήσουν από την Κυβέρνηση όχι αναβολή, αλλά παράταση προθεσμίας ανακοίνωσης των υποψηφίων βουλευτών, που έληγε τα μεσάνυχτα εκείνης της ημέρας. Αν η απάντηση του Σοφούλη ήταν θετική, οι Αριστεροί Φιλελεύθεροι θα κατέβαζαν συνδυασμούς σε όλη την Επικράτεια και θα είχαν την υποστήριξη όλης της Αριστεράς. Η απάντηση του Πρωθυπουργού δεν ήρθε ποτέ κι έτσι η αποχή του ΚΚΕ από τις εκλογές οριστικοποιήθηκε.

Το διάστημα ως την κρίσιμη τελευταία ημέρα του Μαρτίου κύλησε από πλευράς Αριστεράς με προσπάθεια να πείσει τον κόσμο της να απόσχει από τις εκλογές. Ο Ι. Σοφιανόπουλος, που ήδη είχε παραιτηθεί από υπουργός της κυβέρνησης Σοφούλη, χαρακτήρισε τα 12 από τα 14 κόμματα που διεκδικούσαν την ψήφο του ελληνικού λαού ως «κονιορτό κομμάτων» και «πολιτικά αθύρματα», γι' αυτό και «ένα σύνθημα πρέπει να κυριαρχή απάκρου εις άκρον της Ελλάδος, το σύνθημα που ρίπτει ολόκληρη η δημοκρατική Αριστερά και το Κέντρο, το σύνθημα της πλήρους και ολοκληρωτικής αποχής από τις νόθες εκλογές, από την απάτη αυτή… Αποχή λοιπόν από τις ψευτοεκλογές».[345]

Ίδια στάση κρατήθηκε και από τον πρόεδρο του ΣΚ-ΕΛΔ, Αλέξανδρο Σβώλο. «… τι άλλο έπρεπε να κάμη η Αριστερά παρά να απόσχη από τις εκλογές αυτές; Αν δεν απείχε θα έπρεπε να ωθήση τον κόσμο που την ακολουθεί να αντιτάξη βία στη βία, όπλα στα όπλα. Μα δε θέλουμε εμφύλιο πόλεμο…».[346]

Η απόφαση της Αριστεράς για αποχή ήταν αυτό ακριβώς που επιδίωκε η βρετανική πολιτική και που ήθελαν τα κόμματα της Δεξιάς. Ήταν η αφορμή να καταγγελθεί και επισήμως η τακτική του ΚΚΕ, ώστε να περιθωριοποιηθεί, αφήνοντας ελεύθερο το πεδίο για την επιστροφή του βασιλιά και τις μετέπειτα εξελίξεις. Αφορμή και μάλιστα ισχυρότερη, αποτέλεσε και η επίθεση 33 ανταρτών με επικεφαλής τον Υψηλάντη (καπετάν-Μπαρούτα), εναντίον της κωμοπόλεως του Λιτοχώρου, το βράδυ της παραμονής των εκλογών.[347] Η χωροφυλακή του Λιτοχώρου μέτρησε 12 απώλειες και ουσιαστικά εξοντώθηκε, ενώ οι επιτιθέμενοι καμία. Η μάχη κράτησε για ώρες, ώσπου έφτασαν ενισχύσεις βρετανικών τεθωρακισμένων, αναγκάζοντας την ανταρτική ομάδα σε υποχώρηση.[348] Το χτύπημα θεωρήθηκε αργότερα από τη Δεξιά ως η

επεβράδυνε το ουσιώδες έργον της ανορθώσεως…». Βλ. για το τηλεγράφημα του Σοφούλη και την απάντηση του Μπέβιν στον Eudes, *ο.π.,* σελ 335.

[345] ΕΑΜ, *Μαύρη Βίβλος…,* ο.π., σελ. 20.

[346] *Ο.π.,* σελ 20

[347] Την επίθεση στο σταθμό της Χωροφυλακής του Λιτοχώρου μάταια προσπάθησε να διαψεύσει ο Ριζοσπάστης στο φύλλο της 1ης Απριλίου 1946.

[348] Dominique Eudes, *Οι καπετάνιοι…,* ο.π., σελ. 336.

υλοποίηση των αποφάσεων της Δεύτερης Ολομέλειας για ένοπλη σύγκρουση. Για αρκετούς μήνες, όμως, παρέμεινε ένα μεμονωμένο γεγονός, αφού η ηγεσία του ΚΚΕ δεν είχε πάρει την οριστική της απόφαση να ρίξει όλο το βάρος στην ένοπλη σύγκρουση.

Η διεξαγωγή των εκλογών

Οι εκλογές διεξήχθησαν κανονικά την επόμενη μέρα, λιγότερο υπό το βάρος αυτού του γεγονότος και περισσότερο υπό το φόβο των τρομοκρατικών ομάδων που συνέχιζαν να δρουν ανενόχλητες. Ίσχυσε το σύστημα της απλής αναλογικής και εξελέγησαν 354 βουλευτές. Οι εκλογές επιτηρήθηκαν από τη Συμμαχική Αποστολή για Παρατήρηση των Ελληνικών Εκλογών (AMFOGE) και οι εγγεγραμμένοι υπολογίζονταν μεταξύ 1.850.000 (AMFOGE) και 2.211.719 (Υπουργείο Εσωτερικών). Απ' αυτούς ψήφισαν 1.121.696. Η Ηνωμένη Παράταξις Εθνικοφρόνων κέρδισε 206 έδρες, εκ των οποίων τις 156 κατέλαβαν οι βουλευτές του Λαϊκού Κόμματος, που συμμετείχαν στο συνασπισμό. Η Εθνική Πολιτική Ένωσις κατέλαβε 68 έδρες, οι Φιλελεύθεροι 48 έδρες,[349] το ΕΚΕ του Ζέρβα 20,[350] η Ένωση Εθνικοφρόνων 9, η Ένωση Αγροτικών Κομμάτων 1 και οι Ανεξάρτητοι υποψήφιοι 2.[351]

Στο χώρο της κοινής εκλογικής περιφέρειας Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας εντυπωσιακή ήταν η επικράτηση του συνδυασμού του ΕΚΕ του στρατηγού Ναπολέοντα Ζέρβα, όπου κέρδισε 7 από τις 10 έδρες. Ικανοποιητικά χαρακτηρίσθηκαν και τα αποτελέσματα σε Άρτα, Πρέβεζα και Λευκάδα, παρ' όλο που στην πρώτη περιφέρεια, η οποία ήταν και η γενέτειρα του Ζέρβα, υπήρχε η προσμονή για θρίαμβο, που τελικά δεν επετεύχθη.[352]

Η κυριαρχία του Ζέρβα στην Ήπειρο συνοδεύτηκε και από έναν καταιγισμό καταγγελιών, ενστάσεων και εκθέσεων για τον τρόπο με τον οποίο πολιτεύτηκαν οι υποψήφιοι βουλευτές και κυρίως την τρομοκρατία που ασκήθηκε από μέλη ή οπαδούς του ΕΚΕ σε διάφορα χωριά πριν και κατά την ημέρα των εκλογών.[353]

---

[349] Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949,* τ.1, Αθήνα, Βιβλιόραμα, [3]2001, σελ. 110.

[350] Ο Αλέξανδρος Παπαδόπουλος, *Απομνημονεύματα. Μεγαλεία και θρήνοι, δόξες και αθλιότητες ενός αγώνος*, Ιωάννινα, τυπογραφεία Δούβαλη-Αποστόλου-Πασχάλη, 1976, σελ. 284-285 ανεβάζει τον αριθμό των κερδισμένων εδρών σε 23.

[351] Αβέρωφ-Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι. Ελλάς 1946-49 και τα προηγηθέντα,* Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1982, σελ. 216. Ελαφρώς διαφορετικά είναι τα στοιχεία που παραθέτει ο Ευ. Αβέρωφ: Ενιαίο Εθνικό Μέτωπο 204, Εθνική Πολιτική Ένωση 70, Κόμμα Φιλελευθέρων 42, Εθνικό Κόμμα Ελλάδος 17 και Διάφορα και Ανεξάρτητοι 11.

[352] Αλ. Παπαδόπουλος, *ο.π.,* σελ. 284.

[353] ΕΑΜ, *Μαύρη Βίβλος*, ο.π., σελ 27-30, 41, 45 και 50. Απόσπασμα από τις δηλώσεις του Υπουργού Εσωτερικών, Χ.Θ. Χαβίνη, που δημοσιεύτηκαν στον «Ριζοσπάστη» στις 4 Απριλίου: «Στην Ήπειρο και ιδίως εις την ύπαιθρον υπάρχει τρομοκρατία άνευ προηγουμένου. Δεν τα λέω μόνον εγώ, αλλά και ο Λαϊκός Τόλιας, ρωτείστε και τον Γαρουφαλιά όταν έλθη.

Εκείνο το στοιχείο που ήταν το πιο ενδιαφέρον σ' αυτές τις εκλογές ήταν το ποσοστό της αποχής. Η γενική αποχή έφτασε στο 40%, αλλά η συνειδητή αποχή φαίνεται ότι πλησίασε το 30%.[354] Σε έρευνα που διενήργησε η ΣΑΠΕΕ σε δείγμα 1345 ψηφοφόρων βρήκε ότι εκείνοι που δήλωναν ότι

Σε όλη την Ήπειρο ήταν αδύνατο να κάνει κανένας άλλος περιοδεία εκτός από τον Ζέρβα, να στείλη αντιπρόσωπο ή ψηφοδέλτια. Στην Καμπή ο υποψήφιος του Ζέρβα, Παπαδόπουλος, ανεβασμένος σε ένα αυτοκίνητο είπε στους συγκεντρωμένους πολίτες: Μη νομίσετε ότι πρόκειται για εκλογές. Όποιος δεν ψηφίσει Ζέρβα την Δευτέρα θα τον σκοτώσω. Αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό γεγονός, που δείχνει κάτω από ποιες συνθήκες έγιναν οι εκλογές…», σε ερώτηση για την αποχή ο Χαβίνης απάντησε: «Η αποχή στη Λευκάδα ήταν 60%. Στην πόλι της Πρέβεζας 40%. Στην Κρανιά 90%. Η αποχή είναι αντικειμενική. Όλοι αυτοί που δεν ψήφισαν είνε πραγματικοί Εαμίτες…Όπου δεν προσέρχονταν οι ψηφοφόροι, οι οπαδοί του Ζέρβα πήγαιναν κι έριχναν τους υπόλοιπους ψήφους στο Ζέρβα. Στην Κερασώνα που ποτέ δεν ψήφιζαν ούτε 300 προχτές ψήφισαν 500».

Εφημερίδα *Βραδυνή* 30 Μαρτίου 1946: «Εξ' άλλου εις την Κυβέρνησιν διεβιβάσθησαν πληροφορίαι Σοφουλικών παραγόντων συμφώνως προς τας οποίας ανά την Ήπειρον ασκείται τρομοκρατία εκ μέρους των οπαδών του Στρατηγού Ζέρβα εις τοιούτον βαθμόν, ώστε να μη δύνανται να κινηθούν και αυτοί οι υποψήφιοι του Λαϊκού Κόμματος».

Ένσταση του Β. Τσουμπούρου, αρχηγού Ανεξάρτητου Συνδυασμού Εθνικοφρόνων-Βασιλοφρόνων: «Διότι η εκλογή εν τη εκλογική περιφέρεια Άρτης-Πρεβέζης διενεργήθη υπό το κράτος στυγνής και ειδεχθούς τρομοκρατίας εξαπολυθείσης υπό των ενόπλων τμημάτων ΕΔΕΣ (Ζέρβα)…Υπό τάς συνθήκας ταύτας δρώντα τα τμήματα του Ζέρβα απηγόρευσαν εις τους συνδυασμούς της εκλογικής περιφέρειας Άρτης-Πρεβέζης, να αποστείλουν αντιπροσώπους εις τα εκλογικά τμήματα Γοργόμυλος, Κεράσοβον και Δρυμήν….».

Έκθεση Πανηπειρωτικής Επιτροπής ΕΑΜ τον Απρίλιο του 1946: «Στο εκλογικό τμήμα Αγ. Κυριακής Παραμυθιάς ψήφισαν οι Χρ. Μπουσελίδης και Σωτήριος Ζαρκάδης, μπράβοι του Ζέρβα, ενώ έχουν στερηθεί τα εκλογικά τους δικαιώματα λόγω καταδίκης. Ο δικαστικός αντιπρόσωπος δεν δέχτηκε ένσταση του αντιπροσώπου του Μυλωνά, Σκούρτη».

Έκθεση Πανηπειρωτικής Επιτροπής ΕΑΜ Απρίλιος 1946: «Στο χωριό Κομπότι, αφού έδυσε ο ήλιος με μεγάλη αποχή ο υποψήφιος του Ζέρβα, Οικονόμου γύριζε με ενόπλους μπράβους και χωροφύλακες στα σπίτια και υπεχρέωνε τους δημοκρατικούς να πάνε να ψηφίσουν».

Ένσταση Ι. Παπανικολάου, κατοίκου Άρτης 16/4/'46: «Η Νομαρχία Άρτης παρέδωσε εις τους δικαστικούς αντιπροσώπους έγγραφον διαταγήν, την ύπαρξιν της οποίας δεν αρνείται ούτε ο κ. Νομάρχης Μύρων Πολυχρονάκης, δια να το κοινοποιήσουν εις τους οπαδούς μας ότι αν δεν ψηφίσουν θα τιμωρηθούν από 50-50.000 δραχμές και ότι θα απολέσουν τα δελτία άρτου και τροφίμων από 1ης Απριλίου 1946.

Την διαταγήν αυτήν εκοινοποίησαν εν προσυγκεντρώσει πολλοί δικαστικοί αντιπρόσωποι όπως και των εκλογικών τμημάτων Λειψούς και Βουλγαρελίου. Μετά την ανωτέρω ανακοίνωσιν ένοπλοι ομάδες εις Λειψώ, διέσχιζον όλο το μήκος του χωρίου την παραμονήν των εκλογών και την ημέρα των εκλογών και επυροβόλουν με αυτόματα και τυφέκια. Ωδήγησαν δε εις τας κάλπας βιαίως όλους τους δημοκρατικούς εις τους οποίους παρέδιδον ψηφοδέλτια του Ζέρβα».

[354] Θανάσης Σφήκας, *Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα. Ο Ιμπεριαλισμός της «Μη-επέμβασης»,* Αθήνα, Φιλίστωρ, [1]1997, σελ. 181.

Στο χάρτη με τα επίσημα ποσοστά αποχής του Υπ. Εσωτερικών που δημοσιεύτηκε στον «Ριζοσπάστη» την Τετάρτη 10 Απριλίου στο Νομό Ιωαννίνων η αποχή ανήλθε στο 65,5% και στους Νομούς Άρτης και Πρεβέζης στο 51,4%.

απείχαν συνειδητά από τις εκλογές ήταν το 9,3%. Στη συνέχεια, όμως, κάνοντας μια συνολικότερη εκτίμηση της έρευνας οδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι η αποχή έφτανε μεταξύ 10% ως 20%. Ο Νόρτον, που αντικατέστησε στις αρχές Μαρτίου τον Ρέτζιναλντ Λήπερ στη βρετανική πρεσβεία, υπολόγισε την Αριστερή αποχή σε 30%.[355]

Απαντώντας στην έκθεση των Συμμάχων παρατηρητών ο αρχηγός της Ένωσης Δημοκρατικών Αριστερών, Ιωάννης Σοφιανόπουλος, δήλωσε τα εξής: «Η έκθεσις των κ.κ. Παρατηρητών με αφίνει κυριολεκτικώς κατάπληκτον. Καμμία συστροφή αριθμών και καμμία αλχημεία παρατηρήσεων και σκέψεων δεν είνε δυνατόν να κλονίση το γεγονός της τεράστιας αποχής των δημοκρατικών και αριστερών μαζών από τάς εκλογάς. Από την έκθεσιν επερίμενε κανείς περισσοτέραν σχέσιν με την πραγματικότητα και ολιγωτέραν προσπάθειαν να συγκαλυφθούν τα αποτελέσματα χάριν οιασδήποτε πολιτικής σκοπιμότητος».[356] Ανάλογες δηλώσεις έγιναν και από τον πρόεδρο του ΣΚ-ΕΛΔ, Αλέξανδρο Σβώλο: «…Β) Είναι πολύ χαρακτηριστικό ότι η έκθεση ομολογεί την πλαστότητα των καταλόγων κατά μεγάλο μέρος και αναγνωρίζοντας αυτό το γεγονός τονίζει την ανάγκη της ανασυντάξεώς τους. «Πως, ερωτά ο συν. Σβώλος, διεξήχθησαν εκλογές με καταλόγους, που έχουν ανάγκην από ανασύνταξιν;».[357] Τη διαφωνία του για τα συμπεράσματα της έκθεσης των Παρατηρητών και ειδικά για τον υπολογισμό της αποχής στο 9,3% εξέφρασε και ο πρεσβευτής της Σοβιετικής Ένωσης στην Ελλάδα, ναύαρχος Ροντιόνωφ.[358]

Η νόθευση των εκλογών, η αποχή, η παρέμβαση των Άγγλων και τα αποτελέσματα για Παπανδρέου και Ζέρβα σχολιάστηκαν με σκωπτικό τρόπο στο πρωτοσέλιδο του «Ριζοσπάστη» την επομένη των εκλογών. «Γελοιοποιήθηκαν οι εκλογές του Μπέβιν! Τρίωρη νυκτερινή ψηφοφορία με επίσημη διαταγή! Παρ' όλο το όργιο της τρομοκρατίας και της νοθείας η αποχή σε όλες σχεδόν τις πόλεις ξεπέρασε το 50%. Εξευτελισμός του δολοφόνου Παπανδρέου και εκμηδενισμός του μισθοφόρου Ζέρβα και των Χιτών».

Διάχυτη είναι η εντύπωση, ότι ακόμα κι αν οι εκλογές γίνονταν χωρίς προβλήματα βίας ή νοθείας και το ΚΚΕ κατάφερνε να αποσπάσει ένα ποσοστό της τάξης του 20%-25%, σε τίποτα δεν θα άλλαζε την κατάσταση που είχε παγιωθεί στον ελληνικό χώρο. Η επιστροφή στην ομαλότητα περνούσε μέσα από αποκλεισμούς και μέτρα εναντίον της Αριστεράς. Οι εκλογές λειτούργησαν ως μια κολυμβήθρα του Σιλωάμ για τα γεγονότα του παρελθόντος και τις αποφάσεις του μέλλοντος.

---

[355] Eudes, *ο.π.,* σελ. 337.

[356] Εφημερίδα *«Ελευθερία»* 12/4/1946. Αναδημοσίευση στο ΕΑΜ, *Λευκή Βίβλος*, ο.π. σελ. 53.

[357] *Ο.π.*, σελ 53.

[358] *Ο.π.,* σελ. 53-54.

Η πρώτη μεταπολεμική εκλεγμένη Κυβέρνηση

Με τη γνωστοποίηση των εκλογικών αποτελεσμάτων την 1η Απριλίου του 1946 ο Θεμιστοκλής Σοφούλης υπέβαλε την παραίτησή του και ως τις 18 του ίδιου μήνα και μέχρι να ξεκαθαρίσουν κάποια εσωτερικά ζητήματα του νικητήριου κυβερνητικού συνασπισμού, πρωθυπουργικά καθήκοντα ανέλαβε ο δικαστικός Παναγιώτης Πουλίτσας. Στις 18 Απριλίου η κοινοβουλετική ομάδα των Λαϊκών υπέδειξε τον νέο Πρωθυπουργό στο πρόσωπο του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη. Η νέα κυβέρνηση που σχηματίστηκε περιλάμβανε στελέχη των Λαϊκών και της μοναρχίας.[359]

Ο Τσαλδάρης έσπευσε να λύσει άμεσα το Πολιτειακό ζήτημα προκηρύσσοντας δημοψήφισμα. Το ίδιο έκανε στις 13 Μαΐου, μέσω της ομιλίας του στη Βουλή στην έναρξη των εργασιών της, ο Αντιβασιλέας Δαμασκηνός. Την πρόταση της Κυβέρνησης επιβεβαίωσε η ελληνική Βουλή στη συνεδρίαση της 26ης Ιουνίου του 1946, όπου δια ανατάσεως των χειρών ορίστηκε ως ημερομηνία του δημοψηφίσματος για την επιστροφή ή μη του βασιλιά Γεώργιου Β' η 1η Σεπτεμβρίου. Μόνο το κόμμα των Φιλελευθέρων δεν συναίνεσε και απείχε.

Πριν, όμως, πάρει το δρόμο της η λύση του Πολιτειακού ζητήματος, ξεκίνησε ένα είδος εκκαθάρισης της υπαίθρου από αριστερές ανταρτοομάδες και «υπολείμματα» που την τρομοκρατούσαν, μέσω του γνωστού στην ιστορία ως Γ' Ψηφίσματος, που κατατέθηκε ως σχέδιο στις 6 Ιουνίου 1946 από τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης, Σπύρο Θεοτόκη, και ψηφίστηκε από τη Βουλή στις 18 Ιουνίου. Το Γ' Ψήφισμα έλαβε 138 θετικές ψήφους, 24 αρνητικές, ενώ 181 βουλευτές απείχαν.

Ουσιαστικά το Γ' Ψήφισμα έθετε τα μέλη της Αριστεράς εκτός νόμου. Δεν διέλυε τις οργανώσεις, δεν απαγόρευε την κυκλοφορία των εφημερίδων,

---

[359] Η σύνθεση της Κυβέρνησης Τσαλδάρη: Πρωθυπουργός: Κ. Τσαλδάρης, Υπουργός Δικαιοσύνης: Π. Χατζηπάνου, Υπουργός Συντονισμού: Σ. Στεφανόπουλος, Υπουργός Εσωτερικών: Κ. Καλκάνης, Υπουργός Παιδείας: Α. Παπαδήμος, Υπουργός Οικονομικών: Δ. Χέλμης, Υπουργός Εθνικής Οικονομίας: Α. Αλεξανδρής, Υπουργός Δημοσίων Έργων και Ανοικοδομήσεως: Σ. Γονατάς, Υπουργός ΤΤΤ: Α. Περρωτής, Υπουργός Δημοσίας Τάξεως: Σ. Θεοτόκης, Υπουργός Μεταφορών: Δ. Παπαδημητρίου, Υπουργός Γεωργίας: Α. Παπαθανάσης, Υπουργός Υγιεινής: Α. Καλαντζάκος, Υπουργός Πρόνοιας: Γ. Λαζανάς, Υπουργός Εφοδιασμού: Δ. Στεφανόπουλος, Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας: Ν. Αβραάμ, Υπουργός Εργασίας: Α. Στράτος, Υπουργός Στρατιωτικών, Ναυτικών και Αεροπορίας: Π. Μαυρομιχάλης, Υπουργός Γενικός Διοικητής Βορείου Ελλάδος: Ν. Κώττας, Υφυπουργός παρά τω Πρωθυπουργώ: Γ. Παραβάντης, Υφυπουργός Εξωτερικών: Φ. Δραγούμης, Υφυπουργός Εξωτερικών (Τύπου και Πληροφοριών): Ν. Μπαλτατζή-Μαυροκορδάτου, Υφυπουργός Συντονισμού: Μ. Αιλιανού, Υφυπουργός Οικονομικών: Α. Αντωνόπουλος, Υφυπουργός Γεωργίας: Α. Ευταξίας, Υφυπουργός Γενικός Διοικητής Ανατολικής Μακεδονίας:: Β. Βασιλικός, Υφυπουργός Γενικός Διοικητής Δυτικής Μακεδονίας: Αν. Νταλίπης, Υφυπουργός Γενικός Διοικητής Κεντρικής Μακεδονίας: Γ. Τζιρίδης, Υφυπουργός Γενικός Διοικητής Θράκης: Χρ. Γουλόπουλος, Υφυπουργός Γενικός Διοικητής Ηπείρου: Εμμ. Παπαδογιάννης, Υφυπουργός Γενικός Διοικητής Κρήτης: Δ. Βούλτσος, Υφυπουργός Γενικός Διοικητής Νήσων Αιγαίου Πελάγους: Ν. Μπούμπουλης.

δεν άγγιζε την ηγεσία της Αριστεράς, ωστόσο προέβαινε σε διωγμούς οπαδών και φίλων της. Με το άρθρο 11 δημιουργήθηκαν δύο ειδών δικαστήρια. Στις βόρειες και παραμεθόριες περιοχές όπως η Ήπειρος, η Θράκη, η Μακεδονία και η Θεσσαλία συγκροτήθηκαν στρατοδικεία στα οποία μετείχαν αξιωματικοί της Χωροφυλακής ή άλλων μονάδων του Υπουργείου Δημόσιας Τάξεως και δικαστικός. Στην υπόλοιπη χώρα τις υποθέσεις αναλάμβαναν ειδικά δικαστήρια, τα οποία συγκροτήθηκαν από πέντε εφέτες, ώστε να επιβάλλονται οι βαρύτερες των ποινών, να μην υπάρχει η δυνατότητα στον κατηγορούμενο να ασκήσει άλλο ένδικο μέσο και η απόφαση να θεωρείται τελεσίδικη, εκτός κι αν προέκυπτε απονομή χάριτος.[360] Με το Γ' Ψήφισμα πολλοί ήταν εκείνοι που εκτοπίστηκαν ή εκτελέστηκαν με συνοπτικές διαδικασίες. Με νομοθετικό διάταγμα, με το οποίο συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε το Γ' Ψήφισμα, μία επιτροπή αποτελούμενη από τον Νομάρχη και δύο δικαστικούς, είχε το δικαίωμα να εκτοπίζει πρόσωπα ύποπτα για τη διασάλευση της δημόσιας τάξης και ασφάλεια της χώρας. [361]

Με την προηγούμενη αποχή του ΚΚΕ από τις εκλογές του 1946 και με το Γ' Ψήφισμα να ρίχνει βαριά τη σκιά του στην πολιτική ζωή της χώρας, θα ανέμενε κανείς ότι η στάση του ΚΚΕ στο δημοψήφισμα για τη λύση του Πολιτειακού ζητήματος θα ήταν παρόμοια με τις εκλογές. Όμως, παρότι οι συνθήκες ήταν δυσμενέστερες, το ΚΚΕ συμμετείχε σ' αυτό, προφανώς σε μια απόπειρα να συνθέσει ένα ισχυρό αντιβασιλικό μέτωπο και να βγει πολιτικά και κοινωνικά ενισχυμένο σε μια δύσκολη χρονικά περίοδο για το ίδιο. Φυσικά δεν το κατόρθωσε, αφού το αντιβασιλικό μέτωπο ως ένα σημείο υπήρξε παράλληλα και αντικομμουνιστικό. Όσοι ψήφισαν εναντίον της επιστροφής του Γεωργίου Β' δεν ήταν κατ' ανάγκην κομμουνιστές ή έστω συμπαθούντες την Αριστερά, αφού το Κόμμα των Φιλελευθέρων πήρε την απόφαση να ψηφίσει «Δημοκρατία», ενώ η Αριστερά «λευκό».

---

[360] Μαργαρίτης Γιώργος, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, τ.1, Αθήνα, Βιβλιόραμα, [3]2001, σελ. 157. Ο Γ. Μαργαρίτης σημειώνει ότι η κήρυξη στρατιωτικού νόμου στη χώρα θα χαρακτηριζόταν ηπιότερη εξέλιξη σε σχέση με το Γ' Ψήφισμα.

[361] Ο Ευάγγελος Αβέρωφ Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1974, σελ. 236-237, σημειώνει ότι: «Ο νόμος αυτός, χρήσιμος εν όψει της θυέλλης που άρχιζε, ήταν συγχρόνως επικίνδυνος, λόγω του φανατισμού που επικρατούσε στα κατώτερα όργανα του Κράτους και μολονότι γενικώς ο νόμος εφαρμόσθηκε με αντικειμενικότητα, μερικές άδικες περιπτώσεις προεκάλεσαν έντονες διαμαρτυρίες και χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα για την προπαγάνδα εναντίον του 'μοναρχοφασισμού'.

Από το άλλο μέρος, περιπτώσεις που αφορούσαν πρόσωπα γνωστά, δημιούργησαν την εντύπωση ότι η Κυβέρνηση εδίωκε χωρίς λόγο την Αριστερά. Καθηγηταί Πανεπιστημίου και ανώτεροι υπάλληλοι, στενά συνδεδεμένοι άλλοτε με το ΕΑΜ, απελύθησαν. Ο Σαράφης, ο Μπακιρτζής και μια εκατοντάδα αποστράτων αξιωματικών εκτοπίσθηκαν στα νησιά…

Ενώ κυριαρχούσε η αυστηρότης και εδιώκοντο στελέχη της Άκρας Αριστεράς, - συχνά κατώτερα στελέχη της,- υπήρχε πλήρης ελευθερία δράσεως για εκείνους που στα ανώτατα κλιμάκιά της οργάνωναν και διηύθυναν την ανταρσία που άρχιζε».

Από πλευράς Κέντρου τον αγώνα για την υπερψήφιση της «Δημοκρατίας» ανέλαβαν εξωκοινοβουλευτικές προσωπικότητες (Ν. Πλαστήρας, Εμμ. Τσουδερός, Αλ. Μυλωνάς κ.α). Από την πλευρά της Αριστεράς την οργάνωση για το «λευκό» ανέλαβαν κυρίως Δημοκρατικοί Σύλλογοι, με πρόεδρο τον στρατηγό Αλ. Οθωναίο, με τους οποίους συνεργάστηκαν το ΚΚΕ, τα υπόλοιπα κόμματα του ΕΑΜ, το ΣΚ-ΕΛΔ, η Ένωση Δημοκρατικών Αριστερών, καθώς και ορισμένοι πολιτευτές της Κεντροαριστεράς, προερχόμενοι κυρίως από τις «μετριοπαθείς» ομάδες της Εθνικής Αντίστασης. [362]

Την 1η Σεπτεμβρίου διεξήχθη το δημοψήφισμα και -όπως αναμενόταν- ο Γεώργιος Β' επέστρεψε στο θρόνο με ποσοστό υπέρ της επιστροφής 68,4%. Δημοκρατία ψήφισε το 11,3% των ψηφοφόρων και λευκό ψηφοδέλτιο έριξε το 20%.[363] Πλην της Κρήτης και των Νομών Λέσβου και Σάμου, στην υπόλοιπη Ελλάδα καταγράφηκε πλειοψηφία για την επάνοδο του Γεωργίου Β'. Η τυπική ημερομηνία επιστροφής υπήρξε η 27η Σεπτεμβρίου.

Η γνησιότητα του εκλογικού αποτελέσματος αμφισβητήθηκε από την πλευρά της Αριστεράς και πριν τη διεξαγωγή του,[364] αλλά και μετά, όχι όμως με ιδιαίτερη θέρμη. Στον αριστερό τύπο παρουσιάστηκαν αρκετά περιστατικά που δικαιολογούσαν αυτήν την αμφισβήτηση, αλλά παρέμεινε μόνο σε επίπεδα καταγραφής περιστατικών, χωρίς να λάβει πιο έντονη μορφή.

Χαρακτηριστικό, πάντως, είναι το ρεπορτάζ του «Ριζοσπάστη» της Τρίτης 3 Σεπτεμβρίου για την ψηφοφορία στην πόλη των Ιωαννίνων. «Γιάννινα 2- Στο τμήμα των στρατιωτών της πόλης μας ψήφιζαν μέχρι τα μεσάνυκτα. Συνεχώς μεταφέρονταν από περιοχή σε περιοχή τμήματα στρατιωτών για να ψηφίσουν σαν… διερχόμενοι!

Πάνω από 200 δημοκρατικοί βρέθηκαν διαγραμμένοι. Στην ύπαιθρο η τρομοκρατία και η νοθεία ήταν αφάνταστη. Αυτοκίνητα με 200 Βορειοηπειρώτες έφυγαν την παραμονή με σκοπό να ντυθούν χωροφύλακες και να ψηφίσουν στα τμήματα της υπαίθρου. Την παραμονή του δημοψηφίσματος απαγόρευσαν τη μετακίνηση των δημοκρατικών από την πόλη στα χωριά τους. Παρ' όλα αυτά σε πολλά εκλογικά κέντρα της υπαίθρου η Δημοκρατία πλειοψήφησε και προπαντός στα κέντρα όπου δεν μπόρεσαν να επιβάλουν τρομοκρατία».[365]

Με την επιστροφή του Γεωργίου Β' η Κυβέρνηση, για τυπικούς λόγους, υπέβαλε την παραίτησή της. Ο Τσαλδάρης, ως αρχηγός της πλειοψηφίας,

---

[362] Βλ. *Εμφύλιος Τύπος*, τευχ. 15, σελ. 2-3, άρθρο του Ηλία Νικολακόπουλου.

[363] Ο *Ριζοσπάστης* της 1ης Σεπτεμβρίου του 1946 καλούσε πρωτοσέλιδα το λαό να προσέλθει στις κάλπες και να ψηφίσει λευκό. «Όλοι στις κάλπες-Όλοι λευκό ψηφοδέλτιο!».

[364] Ο Θεμιστοκλής Σοφούλης το χαρακτήρισε «εστερημένον οιουδήποτε κύρους και αξίας ηθικής, οικτρόν κατασκεύασμα βίας και νοθείας». Βλ. *Εμφύλιος Τύπος*, *ο.π.,* σελ. 3.

[365] Στο ίδιο φύλλο του Ριζοσπάστη 3/9/'46 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σε Γιάννινα και Άρτα. Στα Γιάννινα: Ψήφισαν: 6048, Δημοκρατία: 2710, Μοναρχία: 3436, Άκυρα:-. Στην Άρτα: Ψήφισαν: 7.200, Δημοκρατία: 1218(!) (το θαυμαστικό είναι της εφημερίδας), Μοναρχία: 5978, Άκυρα: 4.

έλαβε εκ νέου εντολή σχηματισμού Κυβέρνησης, η οποία θα έπρεπε να είναι διευρυμένη και να απολαμβάνει της λαϊκής αποδοχής. Ο Σοφούλης αρνήθηκε να συνεργαστεί με τους Λαϊκούς, ενώ οι Βενιζέλος, Παπανδρέου και Κανελλόπουλος ζήτησαν να τους δοθούν τρία νευραλγικά Υπουργεία, ήτοι των Εξωτερικών, του Οικονομικού Συντονισμού και της Εθνικής Αμύνης. Ο Τσαλδάρης δεν δέχτηκε τους όρους και προχώρησε στο σχηματισμό μιας Κυβέρνησης που δεν διέφερε τελικά και πολύ από την προηγούμενη.

Μετά την παρέλευση ενός περίπου μήνα (στις 4 Νοεμβρίου σχηματίστηκε η Κυβέρνηση) ο Βασιλιάς ζήτησε από τον Τσαλδάρη εκ νέου την παραίτησή του και το σχηματισμό πιο διευρυμένης κυβέρνησης. Μάλιστα, συμμετείχε και ο ίδιος στις διαπραγματεύσεις, αλλά δεν υπήρξε ουσιαστικό αποτέλεσμα.

Τόσο η λύση που δόθηκε στο Πολιτειακό ζήτημα όσο και το μέτωπο που άνοιγε το Γ' Ψήφισμα με την Αριστερά, ήταν θέμα χρόνου να οδηγήσουν τα πράγματα εκεί που ακριβώς οδηγήθηκαν. Στην εμφύλια σύγκρουση. Μια σύγκρουση που διήρκεσε επί τρία ολόκληρα χρόνια και τελείωσε -όσον αφορά την πολεμική αναμέτρηση- στα βουνά του Βιτσίου και του Γράμμου.

Από το καλοκαίρι του 1946 η Κυβέρνηση αντιλήφθηκε ότι η αντιμετώπιση των διάφορων αριστερών ανταρτοομάδων που έκαναν την εμφάνισή τους, κυρίως στην ύπαιθρο, δεν μπορούσε να είναι η ίδια όπως πριν. Η Χωροφυλακή συνεπικουρούμενη από την Εθνοφρουρά δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει την κατάσταση που διαμορφωνόταν, τουλάχιστον στις ορεινές περιοχές, και οι Σταθμοί της έπεφταν ο ένας μετά τον άλλο στα χέρια ανταρτών.[366] Πλέον, δεν επρόκειτο για «κομμουνιστοληστές», όπως τους

[366] Θα αναφέρουμε εδώ ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ενέργειας ενάντια της Υποδιοίκησης Χωροφυλακής Πυρσόγιαννης, όπως την περιγράφει ο Γιαννούλης στην έκθεση επιχειρήσεων που απέστειλε στις 25 Φεβρουαρίου 1947 στο Αρχηγείο Γράμμου: «Στις 16-9-46 τμήματά μας σε συνεργασία με τμήμα Βοΐου και Ηπείρου υπό την διοίκηση του συν. Γιαννούλη ενήργησε ενάντια στην υποδιοίκηση Χωρ/κης Πυρσόγιαννης.

Εχτρός: 45 χωρ/κες και εξοπλισμένοι χωρικοί.

Οπλισμός τους: 2 οπλ/λα, 1 τόμσον, 42 τυφέκια και 1 ατομικός όλμος.

Δικά μας τμήματα: 40 άνδρες του Αρχηγείου μας, 35 του Βοΐου και 16 της Ηπείρου.

Οπλισμός: 7 οπλ/λα, 8 ημιαυτόματα και τα υπόλοιπα τυφέκια.

Ο εχτρός ήταν οχυρωμένος στο κτίριο της Υποδιοίκησης και στις παρυφές του χωριού με πρόχειρα ατομικά ορύγματα.

Η διοίκηση του τμήματος θέλοντας να επιτύχει το στοιχείο του αιφνιδιασμού και ιδιαίτερα ύστερα από μια μακρυνή πορεία που είχαν κάνει οι μοναρχοφασιστικές χωρ/κες την προηγούμενη μέρα Λετομηλίτσα-Πυρσόγιαννη κινητοποίησε τα τμήματα τις πρωϊνές ώρες της 16-9-46 κυκλωτικά, έχοντες υπ' όψει του να αιφνιδιάσει τον εχτρό ενώ θα κοιμάται.

Δεν επέτυχε το πιο πάνω σχέδιο γιατί ειδοποιήθηκε η υποδιοίκηση από εξοπλισμένο χωρικό που πήγαινε στο κυνήγι.

Έτσι οι μοναρχοφασίστες χωρ/κες πιάσαν θέσεις στο κτίριο της υποδιοίκησης, τα γύρω σπίτια, τα ορύγματά τους και το καμπαναριό της εκκλησιάς με οπλ/λο που δέσποζε όλο το κτίριο.

χαρακτήριζε η Δεξιά, αλλά για μια ανερχόμενη αντίδραση, που μόνο ο Στρατός θα μπορούσε ή έπρεπε να αντιμετωπίσει.

Η αποφασιστική ορμή των ομάδων που ενεργούσαν ανέτρεψε τις αντιστάσεις του εχτρού έτσι που σε διάστημα δύο ωρών γίνονται κύριοι του χωρίου.

Οι διασωθέντες χωρ/κες επιχειρόντας να διαφύγουν προς Κόνιτσα έπεσαν σε ενέδρα τμήματά μας.

Αποτελέσματα: Ο εχτρός είχε 18 νεκρούς χωρ/κες, 1 ανθ/χο (Κούρκουλα) και 6 οπλισμένους χωρ/κους,

Λάφυρα: 2 οπλ/λα Μπρεν, 1 τόμσον, 36 τυφέκια. 1 ατομικός όλμος με 20 βλήματα, 36 φορτία ιματισμού, πυρομαχικά και τρόφιμα.

Δικές μας απώλειες: 1 νεκρός και 1 τραυματίας της ομάδας Ηπείρου.

Απελευθερώθηκαν 46 κρατούμενοι δημοκρατικοί πολίτες και άλλοι 24 αφέθησαν λεύτεροι από τον σταθμό χωρ/κης Κάντσκου λόγω της κίνησης των τμημάτων μας προς την κατεύθυνση αυτή.

Συμπεράσματα

Τα τμήματά μας παρ' όλη τη 15ωρο επίπονο πορεία ενήργησαν με ηρωϊσμό και αυτοθυσία.

Δεν έγινε συνέλευση για κριτική της μάχης γιατί τα τμήματα που πήραν μέρος, μετά την επιχείρηση αυτή χώρισαν τομείς δράσης». ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, τ. 2, Αρ. εγγράφου 101, Αθήνα, 1998, σελ. 402-403.

Το ΚΚΕ ζητάει οικονομική βοήθεια

Την ίδια περίοδο (τέλη Αυγούστου) ταξίδεψαν στο Βελιγράδι δύο κορυφαία στελέχη του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΕ, οι Γιάννης Ιωαννίδης και Πέτρος Ρούσσος που θεωρούνταν τα πλέον έμπιστα πρόσωπα για τον Νίκο Ζαχαριάδη, ο οποίος στις 29 Αυγούστου ειδοποίησε τον Δημητρόφ για τους δύο απεσταλμένους του. Σκοπός της αποστολής τους ήταν να προωθηθούν μέσω Βελιγραδίου και Σόφιας, στη Μόσχα, προκειμένου να επιδώσουν μία έκθεση στην Κ.Ε. του Κ.Κ.Σ.Ε. που περιέγραφε την κατάσταση στην Ελλάδα και ζητούσε βοήθεια για τον εξοπλισμό παρτιζάνικου στρατού που θα ξεκινούσε τον ένοπλο αγώνα.[367]

Το ταξίδι σταμάτησε στη Σόφια, καθώς δεν υπήρξε θετική ανταπόκριση για την προώθηση των απεσταλμένων του ΚΚΕ στη Μόσχα. Ο Ιωαννίδης με τηλεγράφημα ενημέρωνε τον Ζαχαριάδη στις 3 Οκτωβρίου του 1946: «Συνέχιση ταξιδιού ματαιώθηκε. Συναντήθηκα με ειδικό απεσταλμένο και παρέλαβε γραπτή έκθεση και ενημερώθηκε προφορικά. Ενίσχυσε ελπίδες ευνοϊκής λύσης ζητημάτων μας. Εξασφαλίστηκε μερική ενίσχυση ανταρτών από εδώ. Με Γέρο (Δημητρόφ) και Στρατάρχη (Τίτο) δεν κατόρθωσα να συναντηθώ. Διονύσης (Ιωαννίδης)».[368]

Η απάντηση στα αιτήματα του ΚΚΕ έφτασε τελικά στους Ιωαννίδη και Ρούσσο τον Νοέμβριο του 1946 μέσω του Δημητρόφ. Ο Ιωαννίδης τηλεγράφησε στις 10 Νοεμβρίου τα κάτωθι, σχετικά με τις προθέσεις της

---

[367] Η έκθεση, η οποία παραδόθηκε στον Δημητρόφ στις 12 Σεπτεμβρίου 1946 (κατά Φίλιππα Ηλιού) κατέληγε συνοπτικά στα εξής:

1) Η Ελλάδα να κηρυχθεί ουδέτερη χώρα υπό την εγγύηση των Μ. Δυνάμεων.

2) Ζητούσε βοήθεια για την προετοιμασία 15-20.000 ανταρτών. Μετά τη Βάρκιζα κρύφτηκαν όπλα για 20.000, αλλά το μεγαλύτερο μέρος χάλασε ή βρέθηκε στα χέρια της λεγόμενης «αντίδρασης».

3) Τόνιζε την ανάγκη Οικονομικής Βοήθειας 150.000 δολαρίων μηνιαίως.

και 4) ζητούσε βοήθεια στην Κομματική Δουλειά, προπαγάνδα στο εξωτερικό για τον ελληνικό αγώνα, ίδρυση ραδιοσταθμού, τυπογραφεία κτλ. Βλ. Φίλιππος Ηλιού: *Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος. Η Εμπλοκή του ΚΚΕ*, Αθήνα, Θεμέλιο-Ιστορική Βιβλιοθήκη-ΑΣΚΙ, 2004, σελ. 45-46.

Ο Ν. Μέρτζος, *Σβαρνούτ…,* ο.π., σελ. 280, από ένα τηλεγράφημα του Ιωαννίδη της 3ης Οκτωβρίου συμπεραίνει ότι η έκθεση παραδόθηκε στο Βελιγράδι σ' έναν Ρώσο ειδικό απεσταλμένο στις 3 Οκτωβρίου και όχι στον Δημητρόφ, αφού στο τηλεγράφημα αυτό σημειώνει ότι «…Συναντήθηκα με ειδικό απεσταλμένο που παρέλαβε γραπτή έκθεση και ενημερώθηκε προφορικά… Με Γέρο (Δημητρόφ) και Στρατάρχη (Τίτο) δεν κατόρθωσα να συναντηθώ». Ίσως ο Ηλιού δεν συσχέτισε το τηλεγράφημα με τα γεγονότα, γιατί δεν ήταν πλήρως ταυτισμένο ότι ο Γέρος είναι ο Δημητρόφ.

[368] Ν. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ…*, ο.π., σελ 274.

Σοβιετικής Ένωσης για τη βοήθεια στον προετοιμαζόμενο ένοπλο αγώνα του ΚΚΕ: «Νίκο (Ζαχαριάδη). Συναντηθήκαμε (με) παππού (Δημητρόφ) Σόφιαν. Τόνισε τα εξής σαν γνώμη δική του και των απάνω (Μόσχας). Πρώτο: Περίοδος χειμώνας και διεθνής κατάσταση επιβάλουν να μη πάρει μεγάλη έκταση ένοπλο κίνημα. ΔΕΥΤΕΡΟ: Κέντρο βάρους να είναι ο μαζικός λαϊκός πολιτικός αγώνας και να διατηρηθούν και οι πιο ελάχιστες νόμιμες δυνατότητες, ώστε να διατηρηθεί η σύνδεση του κόμματος με τις μάζες. ΤΡΙΤΟ: Να διαφυλάξουμε τα κομματικά στελέχη και να μη τα εκθέτουμε στους κινδύνους της εξόντωσής τους. Τονίσαμε ότι γραμμή κόμματος συμπίπτει με υποδείξεις. Στο ζήτημα της ουδετερότητας παππούς συμφωνεί και ρωτάμε αν πήρες με άλλο δρόμο γνώμη των απάνω. Τηλεγράφησέ μας αμέσως. Τονίστηκε ανάγκη να επισπεύσης αναχώρηση δική σου και Γιώργη (Σιάντου). 10/11/46 Διονύσης (Ιωαννίδης)».[369]

Η απάντηση αυτή ήταν ξεκάθαρη και ουσιαστικά προειδοποιούσε το ΚΚΕ να μη προχωρήσει σε ένοπλο κίνημα, όμως σε καμία περίπτωση δεν ικανοποίησε τους ηγέτες του ΚΚΕ. Στις 10 Ιανουαρίου 1947 ο Ιωαννίδης ειδοποίησε τον Ζαχαριάδη ότι είναι διατεθειμένος να συνεχίσει την προσπάθεια για αποστολή οικονομικής βοήθειας, όπως άλλωστε του συνέστηναν και οι Γιουγκοσλάβοι σύντροφοι: «Ύστερα από γνωστό τηλεγράφημα παππού μίλησα με τους εδώ φίλους σχετικά με οικονομική ενίσχυση κόμματος. Καταλήξαμε να στείλω γράμματα για λ/σμο Κεντρικής Επιτροπής στους Δημητρώφ, Γκότβαλντ, Τορές, Τίτο και Μόσχα και να ζητώ ενίσχυση. Ελπίζω να συμφωνείς […] Περιμένω ειδήσεις σας. 10/1/1947 Διονύσης».[370]

Ο Ζαχαριάδης αποφάσισε να απευθυνθεί και προσωπικά στον Ιωσήφ Στάλιν δύο μέρες αργότερα και με γράμμα που έστειλε στη Μόσχα ζητούσε εκ νέου οικονομική βοήθεια, καθότι η μορφή που είχε πάρει ο αγώνας απαιτούσε επαρκή χρηματικά μέσα, ιδιαίτερα στις συνθήκες παρανομίας και διώξεων που δοκίμαζε το κόμμα.[371]

---

[369] *Ο.π.,* σελ. 274. Επίσης, Φίλιππος Ηλιού, *ο.π.* σελ. 52.

[370] Φ. Ηλιού, *ο.π.,* σελ. 55

[371] «Στην Κ.Ε. του Πανενωσιακού Κ.Κ. (μπ[ολσεβίκων]).

Προς τον σύντροφο ΣΤΑΛΙΝ.

Αγαπητέ Σύντροφε ΣΤΑΛΙΝ!

Η Κ.Ε. του ΚΚΕ απευθύνεται σε Σας με την παρακάτω παράκληση:

Γνωρίζετε πως, κάτω από την καθοδήγηση του κόμματός μας, ο ελληνικός λαός διεξάγει σήμερα έναν πολύ δύσκολο αγώνα ενάντια στην αγγλική πολιτική κατοχή στην Ελλάδα και ενάντια στο νεοφασιστικό καθεστώς που έχει οργανωθεί και καθοδηγείται από τους Άγγλους. Αυτός ο αγώνας έχει βέβαια μεγάλη σημασία για τον δημοκρατικό αγώνα όλων των λαών. Οι μορφές που παίρνει αυτός ο αγώνας, μια και έφτασε μέχρι την ένοπλη αντίσταση και απόκρουση, δείχνουν τόσο το βαθμό της σοβαρότητάς του όσο και την έκτασή του, από την άποψη της μαζικότητάς του.

Το κόμμα μας, που βρίσκεται επικεφαλής αυτού του αγώνα, έχει μπροστά του δυσκολότατα καθήκοντα, ένα από τα οποία είναι το οικονομικό πρόβλημα. Σεις κατανοείτε

Κι ενώ το ΚΚΕ ζητούσε επίμονα τη βοήθεια άλλων κομμουνιστικών κομμάτων και χωρών, το ίδιο περίπου χρονικό διάστημα οργανωνόταν στα ελληνικά βουνά. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε, στάλθηκε εκεί από το ΚΚΕ ο Μάρκος Βαφειάδης, ώστε να συντονίσει την κατάσταση που επρόκειτο να δημιουργηθεί. Πολύ γρήγορα, συγκεκριμένα στις 28 Οκτωβρίου 1946, ανακοινώθηκε η ίδρυση του Γενικού Αρχηγείου Ανταρτών,[372] το οποίο στο τέλος του έτους πήρε την οριστική του μορφή μετατρεπόμενο σε «Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδος». Η οργάνωση του Δημοκρατικού Στρατού άρχιζε να αποκτάει κάποια υπόσταση και κύρος, αφού, αν και μιλάμε για κάποιες διάσπαρτες ανταρτο-ομάδες της τάξης των 3-4.000, ο αριθμός αυτός αυξήθηκε ραγδαία στα τέλη του 1946 και άγγιξε ακόμη και τις 6-8.000 αντάρτες, οι οποίοι προέρχονταν κυρίως από τους Ελασίτες που είχαν καταφύγει στο Μπούλκες μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι το ΚΚΕ ανασυνταξόταν στα βουνά και προετοιμαζόταν για μια ολομέτωπη αντιπαράθεση με τα κυβερνητικά στρατεύματα. Την ίδια περίοδο, η αντίπερα όχθη αναζητούσε τρόπο να φανεί

τι σημασία έχει στη διεξαγωγή αυτού του αγώνα η απουσία επαρκών χρηματικών μέσων, ιδιαίτερα στις συνθήκες παρανομίας και διώξεων, που δοκιμάζει τώρα το κόμμα μας.

Σας παρακαλούμε να μας βοηθήσετε και να ικανοποιήσετε τις σοβαρότατες ανάγκες μας και ελπίζουμε πως γρήγορα θα λάβουμε την απόφασή σας γι' αυτό το θέμα.

Με συντροφικούς χαιρετισμούς

Η Κ.Ε. του Κ.Κ. της Ελλάδας

Ο Γραμματέας

12/1/1947».

Το πρωτότυπο γράμμα είναι δακτυλόγραφο κείμενο γραμμένο στα ρώσικα και είναι ανυπόγραφο. Το μεταφρασμένο κείμενο δημοσιεύτηκε από τον Φίλιππο Ηλιού στην εφημερίδα «Η Αυγή» στις 7 Δεκεμβρίου 1979. Βλ. ακόμη Φ. Ηλιού, *Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος…,* ο.π., σελ. 56 και Α.Σ.Κ.Ι. κ. 383, Φ. 20/33/4.

[372] «Η γοργή ανάπτυξη των πρώτων ανταρτικών ομάδων που δρούσαν ως τότε – μέχρι τις αρχές του Οκτώβρη 1946- ανεξάρτητα η μία από την άλλη, έστω και με την υπαγωγή τους σε συγκροτήματα, έκανε έκδηλη την ανάγκη να δημιουργηθή την εποχή εκείνην ένα συντονιστικό όργανο που να καθοδηγή και να συντονίζη τη δράση τους.

Αυτή την ανάγκη ήρθε να καλύψη η συγκρότηση του Γενικού Αρχηγείου.

Το βαρύ αυτό έργο επωμίστηκε ο λαϊκός αγωνιστής, καπετάνιος της Ομάδας Μεραρχιών Μακεδονίας του ΕΛΑΣ, ο Μάρκος.

Προγραμμένος από το καθεστώς, ο συναγωνιστής Μάρκος έφθασε στην Ανθρακιά των Γρεβενών στις 21 Οκτωβρίου, όπου γίνεται σύσκεψη των καπεταναίων της περιοχής και αποφασίζεται να γίνει νέα πλατύτερη σύσκεψη και με στελέχη άλλων αρχηγείων. Έτσι, στις 26-28 Οκτώβρη πραγματοποιείται σύσκεψη στην Τσούκα Αντιχασίων στην οποία παίρνουν μέρος οι καπεταναίοι Μάρκος, Κίσσαβος (Μπλάνας, ο καπετάνιος της θεσσαλικής Ι μεραρχίας του ΕΛΑΣ στο τέλος της κατοχής), Κικίτσας (καπετάνιος Πιερίων από την αρχή του κατοχικού αντάρτικου) και Λασσάνης (πολιτικός της 10ης μεραρχίας του ΕΛΑΣ).
Εκεί αποφασίσθηκε η ίδρυση του Γενικού Αρχηγείου στις 28 Οκτώβρη. Τότε εκδόθηκε η υπ' αριθ. 1 διαταγή για την συγκρότηση του Γενικού Αρχηγείου των ανταρτών».

Το παραπάνω προέρχεται από την εφημερίδα «Εξόρμηση» και γράφτηκε στην επέτειο 1 χρόνου από την ίδρυση του Γ.Α. Ανταρτών. Βλ. την αναδημοσίευση από την εφημερίδα και την πρώτη διαταγή του Γ.Α. στον Φοίβο Ν. Γρηγοριάδη, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949 (Δεκέμβρης '44-Χιτοκρατία),* τ. 10, Αθήνα, Εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975, σελ. 75.

προς το εξωτερικό ως δύναμη πολιτικού συνασπισμού, που συναποφασίζει και αντιμετωπίζει τις εχθρικές ενέργειες ενός ξενοκίνητου αντάρτικου.

Στις 24 Αυγούστου η Ουκρανία προσέφυγε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ζητώντας την καταδίκη της Ελλάδος, η οποία υποτίθεται ότι απειλούσε την ειρήνη στα Βαλκάνια με τα επεισόδια μικρής έκτασης που λάμβαναν χώρα στα σύνορά της. Συμπαραστάτης αυτής της προσφυγής υπήρξε και η Σοβιετική Ένωση, δια του αντιπροσώπου της Αντρέι Γκρομύκο, μετέπειτα Υπουργού Εξωτερικών, ο οποίος έκανε λόγο για μετατροπή της ελληνικής κυβέρνησης σε φασιστική. Η προσφυγή αυτή απορρίφθηκε μετά εικοσαημέρου με 7 ψήφους κατά, μία υπέρ και μία αποχή. Μία από τις κυβερνήσεις που τάχθηκαν ενάντια ήταν και η αμερικανική Κυβέρνηση, η οποία πρότεινε την αποστολή ειδικής επιτροπής που θα αναζητούσε επί τόπου την αλήθεια, ώστε το Συμβούλιο να μπορέσει να αποφασίσει τις επόμενες κινήσεις του.[373] Το βέτο της Ρωσίας απέτρεψε την αποστολή αυτή.

Όμως, η διπλωματική μάχη της Ελλάδας στον ΟΗΕ είχε ανοίξει έναν επιπλέον δρόμο για να «χτυπήσει» την επέκταση του αριστερού αντάρτικου. Τον Οκτώβριο και Νοέμβριο υποβλήθηκε από την ελληνική αντιπροσωπεία στον τότε Γ.Γ. του ΟΗΕ μία σειρά μνημονίων σχετικά με τα επεισόδια στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας, στα οποία γινόταν λόγος για παραβίαση των ελληνικών συνόρων από πλευράς Αλβανίας, Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας και στις 3 Δεκεμβρίου ζητήθηκε η επί τόπου αποστολή παρατηρητών που θα ορίζονταν αυτή τη φορά από το ίδιο το Συμβούλιο Ασφαλείας και όχι τον Γενικό Γραμματέα. Ο Γκρομύκο στις 19 Δεκεμβρίου, «έπειτα από ένα σκληρό και δριμύ κατηγορητήριο, δεχόταν να εξετάση τα γεγονότα και να μελετήση την κατάσταση επί του εδάφους των τεσσάρων ενδιαφερομένων χωρών μια επιτροπή του Συμβουλίου».[374]

Όπως αναφέραμε ήδη, η ελληνική κυβέρνηση είχε δεχθεί σκληρές κατηγορίες για φασιστική νοοτροπία και προσπαθούσε να τις αποτινάξει προβάλλοντας το γεγονός ότι ήταν κυβέρνηση Εθνικής ενότητας. Φαίνεται, όμως, ότι δεν ήταν αρκετό, γι' αυτό και -όχι σπάνια- δεχόταν πιέσεις από το Λονδίνο και την Ουάσιγκτον για το σχηματισμό πραγματικής κυβέρνησης ευρέως πολιτικού συνασπισμού, ώστε να διαχειριστεί τα πολιτικά ζητήματα και να κατευνάσει τις διπλωματικές επιθέσεις της Ρωσίας.

Έτσι λοιπόν, στις 24 Ιανουαρίου το κυβερνητικό σχήμα και πάλι άλλαξε. Ήδη από τις 19 του ίδιου μήνα ο Στυλιανός Γονατάς και 6 υπουργοί του πολιτικού του σχηματισμού παραιτήθηκαν από τη συγκυβέρνηση με το Λαϊκό Κόμμα. Ο Βασιλιάς Γεώργιος Β' ανέθεσε σχηματισμό κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας στον Δημήτριο Μάξιμο, παλιό διοικητή της Εθνικής Τράπεζας και προσωπικότητα κοινής αποδοχής, που παράλληλα είχε αυξημένο κύρος και στο εξωτερικό. Αντιπρόεδροι της Κυβέρνησης ορίστηκαν ο Κωνσταντίνος Τσαλδάρης και ο Σοφοκλής Βενιζέλος. Στο νέο κυβερνητικό

[373] Ευάγγελος Αβέρωφ Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι…*, ο.π., σελ. 243-250.
[374] *Ο.π.,* σελ. 248-249.

σχήμα εισήλθαν ακόμη ο Γεώργιος Παπανδρέου ως Υπουργός Εθνικής Οικονομίας, ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος ως Υπουργός Ναυτικών και Δημοσίας Τάξεως, ο Ναπολέων Ζέρβας ως Υπουργός Ασφαλείας κ.α., ενώ ο Θεμιστοκλής Σοφούλης αρνήθηκε τη συμμετοχή του.

Η κυβερνητική μεταβολή αποδείχτηκε ότι δεν ήταν γεγονός που πέρασε απαρατήρητο διεθνώς, αφού οδήγησε στις 30 Ιανουαρίου στην άφιξη και συνεδρίαση μιας ενδεκαμελούς επιτροπής παρατηρητών του ΟΗΕ, προεδρεύων της οποίας ορίστηκε ο Νορβηγός Συνταγματάρχης Lount. Τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής προέρχονταν από τις εξής χώρες-μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας: την Αυστρία, το Βέλγιο, τη Βραζιλία, την Κίνα, την Κολομβία, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Γαλλία, τη Μεγάλη Βρετανία, την Πολωνία, τη Συρία και τη Σοβιετική Ένωση.

Μετά από πολύμηνες συσκέψεις με τους Αλβανούς, Βούλγαρους, Γιουγκοσλάβους και φυσικά Έλληνες αντιπροσώπους και επισκέψεις σε όλες τις περιοχές,[375] η επιτροπή -σε συνεδρίασή της στη Γενεύη- κατέθεσε στις 23 Μαΐου πόρισμα με το οποίο προέβαινε σε συστάσεις και συμπεράσματα.[376] Το

---

[375] Η επιτροπή πέρασε και από τα Ιωάννινα στο διάστημα 18 Μαρτίου ως 22 Μαρτίου 1947 και εξέτασε συλληφθέντες κομμουνιστές. Ο Αλέκος Παπαδόπουλος σημειώνει ότι από την εξέτασή τους «επείσθη επί του εξοπλισμού και ποικιλομόρφου ενισχύσεως αυτών από τα γειτονικά Κομμουνιστικά Κράτη Αλβανίας και Γιουγκοσλαβίας». Αλέκος Παπαδόπουλος, *Μεγαλεία και Θρήνοι*, ο.π., σελ. 309.

[376] Βλ. αποσπάσματα του πορίσματος στον Δημ. Ν. Χονδροκούκη, *Ο αληθινός Μάρκος Βαφειάδης,* Αθήνα, Εκδόσεις Ισοκράτης, χ.χ, σελ. 139-142.

Τα καίρια σημεία αυτού του πορίσματος περιλαμβάνουν τα εξής:

α) «Η κατηγορία της Ελληνικής Κυβερνήσεως, ότι οι Βόρειοι γείτονές της υπεστήριξαν τον συμμοριακόν πόλεμον εν Ελλάδι, απηυθύνετο από κοινού εναντίον της Αλβανίας, της Βουλγαρίας και της Γιουγκοσλαυίας. Εν τούτοις, αι υποβληθείσαι αποδείξεις αφεώρων κυρίως εις την γιουγκοσλαβικήν εν προκειμένω επέμβασιν και μόνον εν ήσσονι βαθμώ εις την επέμβασιν της Αλβανίας και της Βουλγαρίας. Αν και οι σύνδεσμοι (των ανωτέρω γειτόνων της Ελλάδος) επανειλημμένως ηρνήθησαν τας κατηγορίας αυτάς και ημφεσβήτησαν το αξιόπιστον των μαρτύρων, οι οποίοι τας υπεστήριξαν δια των καταθέσεων των, ελάχισται άμεσοι αποδείξεις προσήχθησαν προς ανατροπήν των κατηγοριών τούτων. Επί τη βάσει των γεγονότων, τα οποία διεπίστωσεν η Επιτροπή, κατέληξεν εις το συμπέρασμα, ότι η Γιουγκοσλαυία, και εις μικρότερον βαθμόν η Αλβανία και η Βουλγαρία, υπεστήριξαν τον συμμοριακόν πόλεμον εν Ελλάδι.

β) Αν και ήτο αναμφιβόλως αληθές, ως άλλωστε ετονίσθη υπό του Γιουγκοσλαύου συνδέσμου, ότι διαρκούντος του πολέμου αι αρχαί κατοχής του Άξονος είχον αι ίδιαι υποστηρίξει μίαν Μακεδονικήν αυτονομιστικήν κίνησιν, εν τη προσπαθεία των να δημιουργήσουν διχονοίας μεταξύ των Βαλκανικών κρατών, υπήρξεν εξ' ίσου σαφές, ότι από του τέλους του πολέμου αι Κυβερνήσεις της Γιουγκοσλαυίας και της Βουλγαρίας, δι' αγορεύσεων υπευθύνων επισήμων και άρθρων εις τον τύπον, είχον αναζωογονήσει και προωθήσει χωριστικόν κίνημα μεταξύ των Σλαυομακεδόνων εν Ελλάδι.

γ) Η Επιτροπή, εξετάζουσα την σχέσιν της ελληνικής εσωτερικής πολιτικής προς το θέμα της ερεύνης της, ανεγνώρισεν, ότι αι ανώμαλοι συνθήκαι εν Ελλάδι απετέλουν κληρονομίαν των τραγικών πολεμικών συμβάντων και των συνεπακολούθων προβλημάτων, τα οποία η Ελληνική Κυβέρνησις αντιμετώπισεν από της απελευθερώσεως, εν τη προσπαθεία της να εφαρμόση πρόγραμμα οικονομικής ανορθώσεως. Επί πλέον η εμπειρία της Επιτροπής εν Ελλάδι, ειδικώτερον δε εις τας Αθήνας και την Θεσσαλονίκην, απέδειξεν

πόρισμα αυτό έγινε δεκτό κατά πλειοψηφία (9-2 για τις συστάσεις. Μειοψήφησαν Σοβιετική Ένωση και Πολωνία και 8-2 και μία αποχή από τη Γαλλία στο θέμα των συμπερασμάτων) και αφενός συνιστούσε τη δημιουργία διεθνούς επιτροπής παρατηρητών που θα παρακολουθούσε επί τόπου για ένα χρόνο την κατάσταση και θα εκπονούσε έκθεση ανά τρεις μήνες,[377] αφετέρου αναγνώριζε ότι οι Βόρειοι γείτονες της Ελλάδος και ιδίως η Γιουγκοσλαβία εκπαίδευαν αντάρτες στο εσωτερικό τους, τους προμήθευαν με όπλα και πολεμοφόδια, τους διευκόλυναν στο πέρασμα των συνόρων και τους παρείχαν άσυλο.[378]

Το «Δόγμα Τρούμαν»

Τη στιγμή που συντελούταν όλη αυτή η κινητικότητα στον ελλαδικό χώρο από τους αντάρτες του Δημοκρατικού Στρατού, την επιτροπή του Συμβουλίου Ασφαλείας και την ελληνική Κυβέρνηση, που είχε κύριους άξονες σ' αυτήν την κινητικότητα τη διπλωματία και τα Σώματα Ασφαλείας (Εθνοφυλακή, Χωροφυλακή, Στρατό. Μάλιστα ο τελευταίος βρισκόταν σε φάση αναδιοργάνωσης), ταυτόχρονα η βρετανική Κυβέρνηση, έχοντας να αντιμετωπίσει σοβαρή οικονομική κρίση, ανήγγειλε στην αμερικανική Κυβέρνηση ότι η παρεχόμενη προς την Ελλάδα οικονομική βοήθεια θα διεκόπτετο μετά το πέρας του Μαρτίου. Η αναγγελία αυτή έγινε στις ΗΠΑ στις 21 Φεβρουαρίου. Η είδηση γνωστοποιήθηκε στην ελληνική Κυβέρνηση λίγες ημέρες αργότερα. Για την Ελλάδα αυτό συνεπαγόταν το σταμάτημα της

ότι υφίσταντο εκεί εις σημαντικόν βαθμόν πολιτική ελευθερία, ελευθερία του λόγου, του τύπου και του συναθροίζεσθαι, παρά τας ανωμάλους συνθήκας. Πράγματι εκ των τεσσάρων χωρών, τας οποίας επεσκέφθη η Επιτροπή, μόνον εν Ελλάδι ηδυνήθη να ακούση μάρτυρας επικρίνοντας την πολιτικήν της Κυβερνήσεώς των ή να δεχθή αντιπροσωπείας ελευθέρων οργανώσεων προσκομιζούσας στοιχεία εναντίον της Κυβερνήσεως.

δ) Η ύπαρξις, αφ' ετέρου, εν Ελλάδι ανωμάλων συνθηκών ουδ' επί ελάχιστον απαλλάσσει τους τρεις βορείους γείτονάς της της υποχρεώσεώς των βάσει του Διεθνούς Δικαίου, όπως προλαμβάνουν ή καταστέλλουν επί του εδάφους των ανατρεπτικήν κίνησιν στρεφομένην εναντίον άλλης Κυβερνήσεως, ούτε τους απαλλάσσει της αμέσου ευθύνης των δια την υπ' αυτών ενίσχυσιν των Ελλήνων συμμοριτών».

[377] Παραθέτουμε εδώ απόσπασμα από μία απόρρητη επιστολή του Υπουργού Βορείου Ελλάδος Κ. Ροδόπουλου στις 2 Ιουνίου 1947 προς τον Πρωθυπουργό και τον Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, ως ένα μικρό δείγμα από τη συλλογή στοιχείων για τις επιτροπές του ΟΗΕ και των δυσκολιών για τη συγκέντρωση αυτών. Μεταξύ άλλων σημειώνει ο Ροδόπουλος: «Μετά κ. Καμπαλούρη έλαβον φροντίδα οργανώσεως συλλογής στοιχείων απολύτως εξηκριβωμένων δυναμένων παρουσιασθούν Υποεπιτροπήν ΟΗΕ, δεδομένου ότι μόνον απολύτως ευαπόδεικτα στοιχεία δέον προσκομισθούν ενώπιον αυτής. Εξεύρεσις τοιούτων δυσχεραίνεται 1) από πενιχρότητα εις προσωπικόν και υλικά μέσα αρμοδίας υπηρεσίας αλλοδαπών Γραφείον πληροφοριών Ταξιαρχίας, 2) από τρομοκρατίαν και καταπεπτωκός ηθικόν κατοίκων υπαίθρου χώρας μόνον δυναμένων ενισχύσουν αποδοτικόν δίκτυον πληροφοριών». ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου (1944-1949),* τ. 5, κείμενο 26, Αθήνα, 1998, σελ. 244-245.

[378] Ευάγγελος Αβέρωφ Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι…,* ο.π., σελ 265.

αναδιάρθρωσης και συντήρησης του Στρατού, σε μια στιγμή που η αναμέτρηση με την Αριστερά ήταν προ των πυλών και η οποιαδήποτε ολιγωρία θα μπορούσε να οδηγήσει στην κατάληψη κάποιας πόλης και στην εγκαθίδρυση κομμουνιστικής Κυβέρνησης.[379]

Η ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε σ' αυτήν την καθοριστική στιγμή να απευθύνει έκκληση στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ώστε η διακοπείσα βρετανική οικονομική ενίσχυση να συνεχιστεί από εκείνες.

Η απάντηση ήρθε πολύ σύντομα από τον ίδιο τον πρόεδρο των ΗΠΑ, Χάρρυ Τρούμαν, που στις 12 Μαρτίου 1947 δια διαγγέλματός του στο Αμερικάνικο Κογκρέσο ανήγγειλε το γνωστό δόγμα για τη βοήθεια προς τα έθνη που «αγωνίζονταν ενάντια σε χιλιάδες ενόπλους, κατευθυνόμενους από τους Κομμουνιστές». Με το διάγγελμα αυτό ουσιαστικά οι ΗΠΑ θεμελίωναν τη νέα παγκόσμια πολιτική τους.[380]

Στα βασικά σημεία, τα αφορώντα την Ελλάδα και τις σχέσεις της με την Τουρκία, το διάγγελμα ανέφερε:

«Αι Ηνωμέναι Πολιτείαι έλαβον εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως επείγουσαν έκκλησιν δι' οικονομικήν βοήθειαν. Αι προκαταρκτικαί πληροφορίαι εκ μέρους της Αμερικανικής Αποστολής, η οποία ευρίσκεται ήδη εν Ελλάδι καθώς και αι πληροφορίαι του εκεί Αμερικανού Πρέσβεως ενισχύουσι την δήλωσιν της Ελληνικής Κυβερνήσεως προειδοποιούσης ότι η ανάγκη ενισχύσεως εκ μέρους μας είναι επιτακτική, εάν η Ελλάς πρόκειται να επιζήση ως ελεύθερον Έθνος…

Αυτή αύτη η υπόστασις του Ελληνικού κράτους απειλείται σήμερον υπό της τρομοκρατικής δράσεως χιλιάδων τινών ενόπλων, διευθυνομένων υπό κομμουνιστών…

Η Ελληνική Κυβέρνησις δεν είναι εις θέσιν να αντιμετωπίση την κατάστασιν. Ο ελληνικός Στρατός είναι ολιγάριθμος και πενιχρά εξωπλισμένος. Χρειάζεται εφόδια και πολεμικόν υλικόν διά να αποκαταστήση το κράτος του νόμου επί ελληνικού εδάφους. Δεν υπάρχει άλλη χώρα από ημάς προς την οποίαν να δύναται να στραφή η Ελλάς. Η βρεταννική Κυβέρνησις, η οποία μέχρι σήμερον ενίσχυσε την Ελλάδα, εδήλωσεν ότι ευρίσκεται εν αδυναμία όπως παράσχη περαιτέρω ενίσχυσιν μετά την 31ην Μαρτίου. Εμελετήσαμεν το ζήτημα της υπό των Ηνωμένων Εθνών βοηθείας κατά την

---

[379] ΓΕΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακόν Αγώνα (1946-1949). Το δεύτερον έτος του αντισυμμοριακού αγώνος 1947*, Αθήνα, ΔΙΣ, 1980, σελ. 33. «Αντίληψις του Ρώσου Αντιπροσώπου (Lavrishev: αρχηγός της σοβιετικής αντιπροσωπείας στην εξεταστική επιτροπή του ΟΗΕ) ήτο ότι ως προϋπόθεσις αναγνωρίσεως της 'Δημοκρατικής Κυβέρνησης' έπρεπε να είναι η εξασφάλισις υπό του 'Δημοκρατικού Στρατού' πλήρους και σταθερού ελέγχου επί ευρείας περιοχής, εις την οποίαν να δύναται να εγκατασταθή η ψευδοκυβέρνησις». Αυτή η άποψη άρχισε να θεμελιώνεται από τα τέλη Μαρτίου του 1947 και επισφραγίστηκε στη συνάντηση της 21ης Απριλίου μεταξύ Τίτο και Ζαχαριάδη. Τα θέματα που είχε θίξει σε αυτή τη συνάντηση ο Ζαχαριάδης τα συνόψισε σ' ένα γράμμα που έστειλε την επόμενη μέρα στον Τίτο. Το γράμμα αυτό δημοσίευσε ο Φ. Ηλιού στις 9 Δεκεμβρίου 1979 στην εφημερίδα «Η Αυγή». Βλ. πιο κάτω σελ. 177-178.

[380] ΓΕΣ, *ο.π.,* σελ. 29.

κρίσιν ταύτην. Αλλ' η κατάστασις είναι επείγουσα, απαιτούσα άμεσον δράσιν, τα δε Ηνωμένα Έθνη και οι συγγενείς Οργανισμοί δεν είναι εις θέσιν να παράσχωσι βοήθειαν του απαιτούμενου είδους…

Έχω πλήρη επίγνωσιν των εκτεταμένων συνεπειών, τας οποίας συνεπάγεται η εκ μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών παροχή βοηθείας εις την Ελλάδα και την Τουρκίαν. Εκ των πρωταρχικών όμως σκοπών της εξωτερικής πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών είναι η δημιουργία συνθηκών υπό τας οποίας ημείς και άλλα Έθνη θα είμεθα εις θέσιν να εκπονήσωμεν ένα τρόπον ζωής απηλλαγμένον καταναγκασμού… οι λαοί αριθμού τινός χωρών του κόσμου έχουσι προσφάτως αποκτήσει ολοκληρωτικά καθεστώτα επιβληθέντα επ' αυτών παρά την θέλησίν των εκ μέρους μιας μειοψηφίας, η οποία υπέταξε δυναμικώς την πλειοψηφίαν. Τα καθεστώτα αυτά στηρίζονται επί της τρομοκρατίας και της καταπιέσεως, επί του ελεγχομένου τύπου και ραδιοφώνου, επί του προκαθωρισμένου αποτελέσματος των εκλογών και του στραγγαλισμού της ελευθερίας… Εάν η Ελλάς περιπέση εις τον έλεγχον μιάς ενόπλου μειοψηφίας, το αποτέλεσμα επί της γειτονος Τουρκίας θα είναι άμεσον και σοβαρόν. Συγχρόνως ανωμαλίαι θα διαχυθώσιν εις ολόκληρον την Μέσην Ανατολήν. Έτι μάλλον η εξαφάνισις της Ελλάδος ως ανεξαρτήτου κράτους θα ασκήση βαθείαν επίδρασιν εφ' όλων των χωρών της Ευρώπης. Εάν δεν βοηθήσωμεν την Ελλάδα και την Τουρκίαν κατά την μοιραίαν αυτήν ώραν, αι συνέπειαι θα είναι βαρυσήμαντοι δια την Ασίαν και την Ανατολήν. Οφείλομεν να αναλάβωμεν άμεσον και αποφασιστικήν δράσιν».[381]

Η οικονομικού τύπου παρέμβαση των ΗΠΑ στην Ελλάδα θα κατευθυνόταν προς δύο πλευρές. Η μία ήταν η στρατιωτική βοήθεια ύψους 150 εκατομμυρίων δολαρίων. Ίσο περίπου ποσό θα δινόταν και ως οικονομική βοήθεια.

Το περιβόητο «Δόγμα Τρούμαν» έγινε νόμος από το Κογκρέσο στις 22 Μαΐου του 1947, περί τα τέλη Ιουνίου δε, η αμερικανική αποστολή για την παροχή βοήθειας στην Ελλάδα (AMAG) αντικατέστησε την UNRA. Η AMAG ανέλαβε εκ μέρους των ΗΠΑ την επίβλεψη της τήρησης της συμφωνίας από την Ελλάδα, ενώ δικαίωμα ελέγχου επί της αξιοποίησης της οικονομικής βοήθειας των ΗΠΑ είχαν και τα αμερικανικά μέσα ενημέρωσης, σε μια προσπάθεια για πλήρη διαφάνεια επί των διατιθέμενων κονδυλίων των 300.000.000 δολαρίων. [382]

---

[381] *Ο.π.,* σελ. 29-30.

[382] Στην Ελληνοαμερικανική συμφωνία της 20ης Ιουνίου του 1947 και συγκεκριμένα στο άρθρο 7 σημειώνεται: «Θα επιτρέπηται εις αντιπροσώπους του τύπου και της ραδιοφωνίας των Ηνωμένων Πολιτειών να παρατηρώσιν ελευθέρως και να αναφέρωσι πλήρως σχετικώς με την χρησιμοποίησιν της βοηθείας ταύτης…». Βλ. τη συμφωνία στην εφημερίδα «Το Φως», αρ. φύλλου 12.021, δημοσίευσε τα 12 άρθρα της συμφωνίας παροχής βοήθειας.

Εν συντομία στα 12 άρθρα προβλέπονται:

«Πρώτον.- Αι Ηνωμένοι Πολιτείαι θα παράσχουν την βοήθειαν ως εξουσιοδοτήθη ο Πρόεδρος Τρούμαν συμφώνως προς τον νόμον τον εγκριθέντα υπό του Κογκρέσσου την 22αν Μαΐου 1947 και προς οιονδήποτε συμπληρωματικόν τοιούτον.

Τη διακήρυξη του νέου Δόγματος την υποδέχτηκε ως ιμπεριαλιστική πολιτική το ΚΚΕ. Το όργανό του, ο «Ριζοσπάστης», την επόμενη κιόλας μέρα σημείωνε με πηχυαίους τίτλους στην πρώτη του σελίδα: «Ο χθεσινός λόγος του κ. Τρούμαν για τη 'βοήθεια' απροκάλυπτο κήρυγμα αμερικάνικου ιμπεριαλισμού. Ζήτησε την έγκριση του Κογκρέσσου να μεταβάλει σε τυφλά όργανά του την Ελλάδα και την Τουρκία. 400 εκατ. δολλάρια στις δύο χώρες ως τις 30-6-'48. Αμερικανικές πολιτικές και στρατιωτικές αποστολές. Εκπαίδευση επίλεκτου ελληνικού και τουρκικού προσωπικού. Χωρίς την άμεση υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών η ελλ. Κυβέρνηση ανίκανη να επιβληθεί στο εσωτερικό».

Δεύτερον.- Η ελληνική κυβέρνησις θα χρησιμοποιήση την βοήθειαν των Ην. Πολιτειών και τους ιδίους πόρους της Ελλάδος δια την προαγωγήν της ανοικοδομήσεως και δια την εξασφάλισιν της ανασυγκροτήσεως της Ελλάδος το ταχύτερον δυνατόν.

Τρίτον.- Η κυβέρνησις των Ηνωμένων Πολιτειών θα αποστείλη την βοήθειαν προς την Ελλάδα.

Τέταρτον.- Αμερικανική Αποστολή εν συνεργασία μετά αντιπροσώπων της ελληνικής κυβερνήσεως, θα καθορίση τους όρους και τας προϋποθέσεις υπό τους οποίους θα χορηγηθή η ειδικώτερην καθοριζομένη βοήθεια κατά τους όρους της συμφωνίας.

Πέμπτον.- Η ελληνική κυβέρνησις θα παράσχη εις την αμερικανικήν αποστολήν πάσαν δυνατήν βοήθειαν προς διευκόλυνσιν της εκπληρώσεως και του έργου της, το δε προσωπικόν της αποστολής να απολαύη εν Ελλάδι των διπλωματικών προνομίων και ασυδοσίας.

Έκτον.- Η ελληνική κυβέρνησις θα επιτρέψη εις τα μέλη της αποστολής να παρακολουθήσουν ελευθέρως την χρησιμοποίησιν της βοηθείας.

Έβδομον.- Αι δύο κυβερνήσεις θα συνεργάζωνται εις την παροχήν πλήρων πληροφοριών προς τους λαούς των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ελλάδος, εφ' όσον εξ' αυτών δεν παραβλάπτεται η ασφάλεια των δύο χωρών. Εις τους αντιπροσώπους του τύπου και των ραδιοσταθμών των Ηνωμένων Πολιτειών θα επιτραπή η πλήρης μετάδοσις πληροφοριών περί του τρόπου της χρησιμοποιήσεως της βοηθείας.

Όγδοον.- Η ελληνική κυβέρνησις θα λάβη όλα τα μέτρα τα οποία ήθελον ζητηθή υπό του Προέδρου των Ην. Πολιτειών δια την εξασφάλισιν οιουδήποτε άρθρου ή πληροφορίας σχετικής προς την παρούσα σύμβασιν. Η ελληνική κυβέρνησις δεν θα μεταβιβάζη άνευ της συναινέσεως του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών το δικαίωμα ή την κατοχήν οιουδήποτε τοιούτου άρθρου ή πληροφορίας.

Ένατον.- Η ελληνική κυβέρνησις δεν θα χρησιμοποιήση οιονδήποτε μέρος της παρεχομένης βοηθείας δια την πληρωμήν οιουδήποτε δανείου συναφθέντος παρ' αυτής, προς ξένην κυβέρνησιν.

Δέκατον.- Η παροχή της βοηθείας θα διακοπή, εάν τούτο ήθελεν ζητηθή υπό της ελληνικής κυβερνήσεως αντιπροσωπευούσης την πλειοψηφίαν του ελληνικού λαού, εάν η Οργάνωσις των Ηνωμένων Εθνών ήθελεν κρίνη ότι η εξακρίβωσις της βοηθείας δεν είνε αναγκαία ή είνε ανεπιθύμητος, εάν ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών ήθελε κρίνη ότι διακοπή της βοηθείας ανταποκρίνεται εις τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών, ίνα η ελληνική κυβέρνησις δεν ήθελε λάβει εύλογα μέτρα για να καταστήση αποτελεσματικά τα μέτρα τα προτεινόμενα εις την διακοίνωσιν της 15ης Ιουνίου 1947.

Τα άρθρα ένδεκα και δώδεκα αναφέρουν ότι η συμφωνία τίθεται εν ισχύι από σήμερον και ότι αύτη θα καταχωρηθή εις την Οργάνωσιν των Ηνωμένων Εθνών».

Βλ. όλο το κείμενο της συμφωνίας στον Γιώργο Μαργαρίτη, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, τ. 1, ο.π., σελ. 429-436.

Παρόμοια υποδοχή και από την «Ελεύθερη Ελλάδα» της ίδιας μέρας: «Το Διάγγελμα του Προέδρου Τρούμαν-Απειλή εγκαταλείψεως της συμμαχικής συνεργασίας και στροφή κατά του οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών-Απροκάλυπτος Αμερικάνικος Ιμπεριαλισμός-Κατάλυση της εθνικής ανεξαρτησίας της Ελλάδας και εγκατάσταση προγεφυρωμάτων στη Μεσόγειο-Ο Διεθνής Τύπος σχολιάζει με κατάπληξη τη διατύπωση ότι 'τα Ηνωμένα Έθνη και οι συγγενείς οργανισμοί δεν είνε εις θέσιν να παράσχουν βοήθειαν'»

Εποχή των «χρυσών κουταλιών» χαρακτηρίστηκε το γεγονός από πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες της άλλης πλευράς. Χαρακτηριστικό ήταν και δημοσίευμα της εποχής στην εφημερίδα «Καθημερινή»: «Τώρα με την αμερικανική βοήθεια, οι πειναλέοι των Βαλκανίων, οι Γιουγκοσλάβοι, οι Βούλγαροι, οι Αλβανοί θα σκύβουν πάνω μας και θα βλέπουν με ζήλεια και βουλιμία τους Έλληνες, να τρώνε με … χρυσά κουτάλια».[383]

Τη στιγμή που οι ΗΠΑ αναλάμβαναν να βοηθήσουν την ελληνική κυβέρνηση για την εξάλειψη των τρομοκρατικών στοιχείων από την ύπαιθρο και την απόκρουση του κομμουνιστικού κινδύνου, ο Δημοκρατικός Στρατός και το ΚΚΕ, παρότι αρχικώς αιφνιδιάστηκαν, ακολούθως άλλαξαν καταφανώς στρατηγική και προσανατολίστηκαν σ' έναν τακτικό στρατό που θα αριθμούσε περί τους 50.000 μαχητές και θα καταλάμβανε αστικές περιοχές στη Βόρεια Ελλάδα, στην οποία θα δημιουργούσε τις βάσεις για μια «στέρεη και βιώσιμη λέφτερη Ελλάδα».

Το παραπάνω αποτυπώνεται στο γράμμα που έστειλε ο αρχηγός του ΚΚΕ, Νίκος Ζαχαριάδης στον στρατάρχη Τίτο, μία ακριβώς ημέρα μετά τη συνάντησή τους της 21ης Απριλίου του 1947. Στο γράμμα αυτό ο Ζαχαριάδης σημειώνει μεταξύ άλλων, συνοψίζοντας ταυτόχρονα και τα όσα ειπώθηκαν στη συνάντησή τους:

«…3. Παρά το γεγονός ότι στις πόλεις καθυστερεί ακόμα –σε σχέση με την ύπαιθρο- η μαχητική ένοπλη λαϊκή αντίσταση, με βάση την ώστα τώρα εξέλιξη της κατάστασης και το συσχετισμό δυνάμεων που υπάρχει μέσα στη χώρα και παρά την ανοιχτή τώρα παρέμβαση και του αμερικάνικου ιμπεριαλιασμού, οι δυνατότητες για ν' ανατρέψουμε τα πιο πάνω σχέδια του μοναρχοφασισμού και των ξένων υποστηριχτών του υπάρχουν. Ο ΔΣΕ έχει όλες τις δυνατότητες απτήν πλευρά του ανθρώπινου υλικού και μέσα σε σύντομα χρονικά όρια να φτάσει τις 50.000. Η ταχτική του είνε και στο άμεσο μέλλον πρέπει να είνε με αδιάκοπα χτυπήματα που προοδευτικά πρέπει να δυναμώνουν, να φθείρει και να ξεχαρβαλώνει τις μοναρχοφασιστικές δυνάμεις. Αυτό όμως δεν φτάνει. Υπάρχουν σήμερα στη χώρα όλες οι προϋποθέσεις και εφόσον η αγγλοσαξωνική ιμπεριαλιστική επέμβαση θα μείνει βασικά μέσα στα σημερινά πλαίσια, ο ΔΣΕ ν' αναλάβει γενικότερα την πρωτοβουλία και να

[383] Φοίβος Ν. Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949,* ο.π., τ. 10, σελ. 134. Απόσπασμα από την εφημερίδα «Καθημερινή», του αρθρογράφου Γεώργιου Βλάχου, ο οποίος υπέγραφε ως Γ.Α.Β. Ο Βλάχος ήταν ιδιοκτήτης της «Καθημερινής», που θεωρούταν από τις πιο έγκυρες εφημερίδες της Δεξιάς, ενώ ο ίδιος υπήρξε από τους κορυφαίους παράγοντες του Λαϊκού Κόμματος και της Αυλής και γνώστης του «παρασκηνίου».

επιφέρει μια σοβαρώτερη αλλαγή στην εσωτερική μας κατάσταση και εξέλιξη χτυπώντας αποφασιστικά το μοναρχοφασισμό, αποσπώντας του ζωτικές περιοχές και αστικά κέντρα και δημιουργώντας μια στέρεη και βιώσιμη λέφτερη Ελλάδα.

4. Το πιο νευραλγικό και ασθενικό για το μοναρχοφασισμό σημείο από κοινωνική, οικονομική, πολιτική, εθνική, στρατιωτική και γεωγραφική [άποψη] είνε η Βόρεια Ελλάδα, δηλαδή, κυρίως η ελληνική Μακεδονία και Θράκη. Αντίθετα για το ΔΣΕ εδώ συγκεντρώνονται οι πιο ευνοϊκές προϋποθέσεις. Ουσιαστική σημασία έχει εδώ το γεγονός ότι ο ΔΣΕ διαθέτει πρωτοβουλία στο διάλεγμα του σημείου όπου θα χτυπήσει. Εδώ, λοιπόν, πρέπει ο ΔΣΕ να καταφέρει αποφασιστικό χτύπημα ενάντια στο μοναρχοφασισμό, συγκεντρώνοντας την κύρια προσπάθειά του ενάντια στο κέντρο της περιοχής αυτής».[384]

Πριν τη συνάντησή του με τον Τίτο, ο Ζαχαριάδης και ο Ιωαννίδης τηλεγραφούν στις 17 Απριλίου στον Μάρκο Βαφειάδη και ουσιαστικά του ζητούν να προετοιμαστεί για την κατάληψη της Θεσσαλονίκης. «Τα γεγονότα δείχνουν ότι η περιφέρεια πού για τον εχθρό αποτελεί το πιο αδύνατο και νευραλγικό σημείο και πού για το λαϊκοδημοκρατικό κίνημα συγκεντρώνει ευνοϊκές πολιτικοκοινωνικές προϋποθέσεις είναι η Μακεδονία και η Θράκη με κέντρο τη Θεσσαλονίκη. Έτσι από αυτά τα πράγματα σήμερα βασική επιδίωξη [του] Δ.Σ.Ε. είναι [η] κατάληψη [της] Θεσσαλονίκης που θα φέρει αποφασιστική αλλαγή στην κατάσταση και θα λύσει βασικά όλο το πρόβλημά μας».[385] Ο Ζαχαριάδης έθετε δύο προϋποθέσεις για την επίτευξη αυτού του στόχου. Πρώτον, αδιάκοπη φθορά του εχθρού και δεύτερον, ειδική προετοιμασία εμπειροπόλεμων εφεδρικών δυνάμεων που θα χτυπήσουν την Θεσσαλονίκη αιφνιδιαστικά με βάση καλοδουλεμένο επιτελικό σχέδιο.

Η κατάληψη της Θεσσαλονίκης, που κατά την εκτίμηση των ηγετών του ΚΚΕ θα έκρινε την τύχη της Μακεδονίας, της Θράκης, αλλά και της Ηπείρου, δεν είναι το μόνο αξιοσημείωτο της επιστολής τους προς τον Μάρκο. Αυτή τη φορά τίθεται ξεκάθαρα το ζήτημα επιλογής ανάμεσα σε τακτικό στρατό ή ανταρτίστικο πνεύμα. Σημειώνουν λοιπόν, στις απόρρητες οδηγίες τους: «Για να ματαιωθεί [το] εχθρικό σχέδιο πρέπει [ο] ΔΣΕ [να] προχωρήσει [στην] εκπλήρωση [του] βασικού προορισμού του μετατρέποντας [τον] σημερινό ανταρτοπόλεμο σε ταχτικό πόλεμο με άμεση επιδίωξη τη δημιουργία ελεύθερης περιοχής, όχι μόνο σε ορεινές περιοχές μα σε βασικές απτήν οικονομικοπολιτική σημασία τους περιφέρειες. Είναι αυτονόητο ότι η μετατροπή σε ταχτικό στρατό του σημερινού αντάρτικου και η ανάλογη πολεμική του δράση αφορά το Δ.Σ.Ε. που υπάρχει και δρα στις περιοχές της ενιαίας Ελεύθερης Ελλάδας. Στις περιοχές που κατέχει ο εχθρός ο αγώνας διεξάγεται από αντάρτικες ομάδες για να εξασφαλίζεται η ευκινησία και ο

[384] Βλ. όλο το γράμμα του Ζαχαριάδη στον Τίτο στον Φ. Ηλιού, *Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος. Η Εμπλοκή του ΚΚΕ*, Αθήνα, Θεμέλιο-Ιστορική Βιβλιοθήκη-ΑΣΚΙ, 2004, σελ. 79-81.

[385] *Ο.π.,* σελ. 85.

ανταρτοπόλεμος… Το πρωταρχικό είναι ο Δ.Σ.Ε. από σύνολο ανταρτικών ομάδων να δημιουργηθεί σε ταχτικό στρατό».[386]

Το ερώτημα που τίθεται είναι, γιατί ήθελε το ΚΚΕ να εγκαταλείψει την τακτική του ανταρτοπόλεμου και να μπει σε μια εκ παρατάξεως αντιπαράθεση; Ο καθηγητής Γιώργος Μαργαρίτης δίνει μια αρκετά πειστική απάντηση. Στη μεν επιλογή του παρατεταμένου αντάρτικου το ΚΚΕ θα αντιπαρέθετε στην προσπάθεια ανοικοδόμησης της χώρας από τις κυβερνητικές δυνάμεις και τους συμμάχους της, τη φθορά -πολιτική, στρατιωτική, οικονομική- και την καταστροφή ή σε τελευταία ανάλυση τη μη πρόταση για διέξοδο. Αντίθετα, με τον τακτικό στρατό «αφαιρούσε από την αντίπαλη προπαγάνδα το επιχείρημα της καταστροφικής και απλώς εκδικητικής πολιτικής της Αριστεράς και παρείχε ένα είδος ισοτιμίας στις προθέσεις της μιάς και της άλλης πλευράς. Και οι δύο πρότειναν μοντέλο ανοικοδόμησης και προόδου ενώ οι δύο προτάσεις κρατικής και κοινωνικής οικοδόμησης μπορούσαν να συγκριθούν ευθέως, όσον αφορά την ουσία τους».[387]

Η νέα αναμέτρηση της Αριστεράς με τις κυβερνητικές δυνάμεις ήταν πλέον θέμα χρόνου. Από τη μία πλευρά η αμερικανική επέμβαση και η υπεσχημένη πολιτικοστρατιωτική βοήθεια στην ελληνική κυβέρνηση και από την άλλη η αναζήτηση πολεμικής και οικονομικής βοήθειας του ΚΚΕ από τον Τίτο και τον Στάλιν, με την ταυτόχρονη προσπάθεια δημιουργίας μιας ελεύθερης περιοχής στη Βόρεια Ελλάδα με δική της πρωτεύουσα, κρατική δομή και οργάνωση, δεν άφηνε κανένα περιθώριο για τη διαμόρφωση ενός πλαισίου ειρηνικής διευθέτησης των ζητημάτων.

Η άνοιξη του 1947 σημαδεύτηκε από τους θανάτους τεσσάρων σημαντικών πολιτικών προσωπικοτήτων. Στις 20 Μαρτίου δολοφονήθηκε ο Γιάννης Ζεύγος, κορυφαίο στέλεχος του ΕΑΜ που είχε επιφορτιστεί με τη συλλογή στοιχείων για λογαριασμό της Επιτροπής Ερεύνης του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Την 1η Απριλίου πέθανε ο βασιλιάς Γεώργιος Β'.[388] Στις 2 Μαΐου αυτοκτόνησε ο στρατηγός του ΕΛΑΣ Ευρυπίδης Μπακιρτζής, που

---

[386] *Ο.π.* σελ. 83-86.

[387] Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949*, τ. 1, Αθήνα, εκδόσεις Βιβλιόραμα, [3]2001, σελ. 270.

[388] Τον διαδέχτηκε αυθημερόν ο αδελφός του, Βασιλιάς Παύλος Α'. Η νεκροψία απέδωσε το θάνατο του Γεωργίου σε καρδιακή προσβολή. Στο ραδιοφωνικό διάγγελμά του ο νέος βασιλιάς τόνιζε: «Έλληνες, με ραγισμένην την καρδίαν σας αναγγέλλω τον πρόωρον θάνατον του αγαπημένου μου αδελφού του Βασιλέως μας Γεωργίου Β'. Αφίνει τον Κόσμον αυτόν με την συνείδησιν ήρεμον ότι δεν υπήρξε θυσία ανθρωπίνη, την οποίαν δεν προσέφερεν εις την υπηρεσίαν της Πατρίδος.

Καλούμενος σήμερον να συνεχίσω το έργον Του, θα αφοσιώσω όλην την δύναμιν της ψυχής μου δια το καλόν του Έθνους.

Η αιωνία μας Πατρίς μας καλεί σήμερον εις ένα αγώνα υπάρξεως διά την ανεξαρτησίαν της και τας ελευθερίας της.

Με την βοήθειαν του Θεού ηνωμένοι θα τον φέρωμεν εις πέρας.

ΖΗΤΩ Η ΕΛΛΑΣ». Εφημερίδα *«Ελληνικόν Αίμα»,* Τετάρτη 2 Απριλίου 1947, αρ. φύλλου 792, σελ. 1.

τότε ήταν εξόριστος στους Φούρνους Ικαρίας. Τέλος, στις 20 Μαΐου πέθανε ο Γιώργης Σιάντος, ο «Γέρος» όπως τον αποκαλούσαν οι εαμικοί και οι κομμουνιστές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

Εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του Εθνικού Στρατού το έτος 1947

Στις αρχές Απριλίου του 1947 η εξ' αντιπαράθεσης αναμέτρηση των δύο πλευρών ήταν πλέον γεγονός. Το στρατιωτικό επιτελείο του Εθνικού Στρατού, έχοντας οργανώσει από τον Δεκέμβριο το σχέδιο της εαρινής εξόρμησης, ήταν πλέον έτοιμο να αντιμετωπίσει τον Δημοκρατικό Στρατό και να εγκαταστήσει σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας τις κυβερνητικές δυνάμεις. Υπήρχε η προσδοκία ότι πολύ σύντομα ο κομμουνιστικός κίνδυνος θα εξέλιπε από τους ορεινούς όγκους, κυρίως της Κεντρικής και Βόρειας Ελλάδας.

Το σχέδιο που εκπονήθηκε από τους επιτελάρχες έφερε την κωδική ονομασία «Τέρμινους» και υλοποιήθηκε κατά στάδια με διαφορετικές κωδικές ονομασίες, εξαιτίας της έλλειψης ικανού αριθμού στρατιωτών να αναλάβουν ταυτόχρονα όλες τις επιχειρήσεις. Προπαρασκευαστικές επιχειρήσεις του σχεδίου «Τέρμινους» ήταν οι «Δημόπουλος» (9-15 Μαρτίου) στην περιοχή Δομοκού –Φαρσάλων- Καρδίτσας και «Στεφανάκης» (20-30 Μαρτίου) στην περιοχή Οίτης-Γκιώνας. [389]

Τα επιμέρους σχέδια της επιχείρησης «Τέρμινους» ήταν ο «Αετός» (5 Απριλίου-6 Μαΐου) για την εκκαθάριση του Άνω Αχελώου, του Κόζιακα, του υψιπέδου Νευρουπόλεως και των Αγράφων, ο «Ιέραξ» (11-31 Μαΐου) για τις περιοχές Γρεβενών, Χασίων, Αντιχασίων, ο «Πελαργός Α'» (13-19 Μαΐου) και «Πελαργός Β'» (2-10 Ιουνίου) για τις περιοχές της Όσσας, του Μαυροβουνίου και του Πηλίου, η «Χελιδών» (16-25 Μαΐου) για τις περιοχές λίμνης Ξυνιάδος, υψίπεδο Ρεντίνας, Σμόκοβο, ο «Κύκνος» (12-30 Ιουνίου) για τις περιοχές Ολύμπου-Πιερίων, και τέλος ο «Κόραξ» (Ιούνιος-Ιούλιος) για τις περιοχές Βοΐου - Γράμμου.

Την εκτέλεση των επιχειρήσεων ανέλαβε η Ι Στρατιά, της οποίας διοικητής ήταν ο αντιστράτηγος Γιατζής, ο οποίος με τη σειρά του διαβίβασε τις εντολές στα Β' και Γ' Σώματα Στρατού, ενώ στις πολεμικές επιχειρήσεις θα συμμετείχε ενεργά και η πολεμική αεροπορία με αναγνωρίσεις και προσβολές εδαφών. Η τακτική προέβλεπε ασφυκτικούς κλοιούς γύρω από περιοχές που κινούταν ο Δημοκρατικός Στρατός και εγκλωβισμούς των δυνάμεών του.

Όμως, τα αποτελέσματα για τον Εθνικό Στρατό δεν ήταν τα αναμενόμενα. Το καλοκαίρι ήδη είχαν εμφανιστεί τα πρώτα δείγματα κόπωσης στους στρατιώτες από το ανελέητο κυνηγητό των ανταρτών σε βουνά και χαράδρες, ενώ σε δύο συσκέψεις που πραγματοποιήθηκαν στις 13 και 22 Ιουνίου στον Βόλο, όπου βρισκόταν η έδρα της Ι Στρατιάς, εκτιμήθηκε ξανά η

[389] ΓΕΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακόν Αγώνα (1946-1949),* ο.π. σελ 54-66.

κατάσταση. Άλλωστε, η αναμέτρηση με την Αριστερά αυτήν τη φορά διέφερε σημαντικά σε σύγκριση μ' εκείνες που είχαν λάβει χώρα στο παρελθόν. Εκεί, λοιπόν, αποφασίστηκε ότι το βάρος θα έπρεπε να πέσει, μεταξύ άλλων περιοχών, στον ορεινό όγκο του Γράμμου, όπου η συγκέντρωση ανταρτών και πυρών ήταν ασυγκρίτως μεγαλύτερη σε σχέση με άλλες περιοχές της Νότιας και Κεντρικής Ελλάδας.[390]

Κομμουνιστικό κράτος στη Βόρεια Ελλάδα

Κι ενώ η ελληνική κυβέρνηση και ο Εθνικός στρατός είχαν εξαπολύσει το ανελέητο κυνηγητό για την εξόντωση των αριστερών ανταρτοομάδων στην ύπαιθρο, το ΚΚΕ αιφνιδίασε με μία δήλωση-βόμβα του Μιλτιάδη Πορφυρογένη στο συνέδριο του γαλλικού κομμουνιστικού κόμματος στο Στρασβούργο, η οποία ήρθε να προκαλέσει πανικό στην Αθήνα, καθώς με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο το ΚΚΕ ανακοίνωσε ότι δεν υπήρχε περίπτωση συμβιβασμού και ότι όλα οδηγούσαν στην εγκαθίδρυση κομμουνιστικής κυβέρνησης στην ελεύθερη Ελλάδα.

Η δήλωση του Πορφυρογένη έγινε την Παρασκευή 27 Ιουνίου κι εκεί, σύμφωνα και με τον «Ριζοσπάστη» που κυκλοφόρησε την επόμενη μέρα, ανέφερε: «… και η αποφασιστική πολεμική επίδοση και ανάπτυξη του Δημοκρατικού Στρατού της Ελλάδας μπροστά στο γεγονός της αμερικανοαγγλικής και μοναρχοφασιστικής αδιαλλαξίας αναγκαστικά τείνει να αποκρυσταλλωθεί και αποκρυσταλλώνεται κιόλας προς τη δημιουργία μιας λεύτερης δημοκρατικής Ελλάδας με δική της κυβέρνηση και δική της κρατική υπόσταση. Για ένα τέτοιο πράγμα υπήρχαν και πριν υπάρχουν και σήμερα, ακόμα περισσότερο, όλες οι απαραίτητες αντικειμενικές στρατιωτικές, πολεμικές, υλικές, πολιτικές, ηθικές, ψυχολογικές μα και γεωγραφικές προϋποθέσεις…

…η αδιαλλαξία της αντίδρασης ξένης και ντόπιας δε βρίσκει δισταγμούς και αναγκαστικά το υπέρτατο συμφέρον της Δημοκρατίας και της Εθνικής Ανεξαρτησίας φέρνει προς τη δημιουργία λεύτερης Ελλάδας με δική της Κυβέρνηση».

Ο Πορφυρογένης, πάντως, έθετε δύο προϋποθέσεις για να αποφευχθεί η δημιουργία ξεχωριστού κράτους που θα διχοτομούσε την Ελλάδα. Η πρώτη ήταν να αποφανθεί ελεύθερα ο λαός για την τύχη του και η δεύτερη να μην

[390] Βλ. τα πρακτικά της συσκέψεως στον Βόλο της 13.6.1947 στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου (1944-1949),* τ. 5, κείμενο 45, Αθήνα, 1998, σελ. 340-342. Σημειώνεται χαρακτηριστικά στα πρακτικά που υποβάλλει ο Ταξ/χος Επ/χης Στρατιάς Τ.Σ.Υ., Α. Μπαλοδήμος: «Συνεζητήθη και απεφασίσθη υπό της Στρατιάς, ότι η φράξις του ΓΡΑΜΜΟΥ, αποτελεί ζωτικόν τακτικόν ζήτημα διότι όλαι αι μέχρι τούδε προσπάθειαι θα αποβώσιν άκαρποι εφ' όσον ο κύριος αγωγός δεν θα είναι διακεκομμένος (ΓΡΑΜΜΟΣ-ΠΙΝΔΟΣ).

επαναληφθεί η προδοσία και παρασπονδία της Βάρκιζας από πλευράς της λεγόμενης «αντίδρασης».[391]

Για τη δήλωση του Πορφυρογένη στο Στρασβούργο έχουν χυθεί τόνοι μελάνης. Εδώ θα κάνουμε δύο σημαντικές επισημάνσεις. Η πρώτη και πιο απλή έχει να κάνει με την παρουσία ή μη του Ζαχαριάδη στο συνέδριο. Το Γραφείο της Κ.Ε. του ΚΚΕ τότε είχε δημοσιεύσει σε ανακοίνωσή του μέσω του «Ριζοσπάστη» της 26ης Ιουνίου, ότι οι εκπρόσωποί του στο συνέδριο θα ήταν οι Ζαχαριάδης και Πορφυρογένης. «Στην τελευταία του συνεδρίαση, αρχές Ιούνη, το Πολιτικό Γραφείο της Κεντ. Επιτροπής του ΚΚΕ αποφάσισε να αντιπροσωπεύσουν το ΚΚΕ στο Συνέδριο του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος οι σ. Ζαχαριάδης και Πορφυρογένης. Η αναχώρηση του αρχηγού του ΚΚΕ έχει ήδη πραγματοποιηθεί. (Από το Γραφείο της Κ.Ε. του ΚΚΕ). 26-6-47».[392]

Στην ουσία, όμως, ο Ζαχαριάδης δεν πήγε ποτέ στο Στρασβούργο κι ας καλλιεργούσε έντεχνα ο «Ριζοσπάστης» ότι δήθεν συμμετείχε στις εργασίες του συνεδρίου του γαλλικού κομμουνιστικού κόμματος.[393] Επρόκειτο απλώς για ένα τέχνασμα του ΚΚΕ να δικαιολογηθεί η πολύμηνη απουσία του Ζαχαριάδη από την Αθήνα, αλλά και να φανεί η δήλωση του Πορφυρογένη για τη δημιουργία κυβέρνησης στην ελεύθερη Ελλάδα, ότι είχε την απόλυτη έγκριση του ηγέτη του ΚΚΕ.

Ο Ζαχαριάδης, σύμφωνα με τα αδιαμφισβήτητα ντοκουμέντα και τα τηλεγραφήματα που παρουσιάζει ο Φίλιππος Ηλιού από τα αρχεία του ΚΚΕ,[394] εγκατέλειψε την Αθήνα στις 22 Μαρτίου 1947 για να παρευρεθεί σε προσκύνημα στον τάφο του δολοφονημένου Γιάννη Ζέβγου στη Θεσσαλονίκη. Από εκεί κατέληξε στις 6 Απριλίου του 1947 στη Γιουγκοσλαβία, όπου αναζήτησε τρόπους να εφαρμόσει τη νέα πολιτική του ΚΚΕ, που ήταν η πλήρης σύγκρουση με το κατεστημένο της Αθήνας, όπως είχε αποφασίσει ήδη

---

[391] Βλ. στον *Ριζοσπάστη* της 28ης Ιουνίου 1947. Η δήλωση προβάλλεται δίχως δισταγμούς και μισόλογα και μάλιστα πρωτοσέλιδα ως εξής: «Βαρυσήμαντος λόγος της αντιπροσωπείας του ΚΚΕ στο Στρασβούργο. Έτοιμοι για μια δημοκρατικά ανεκτή συνεννόηση αλλά… Η Αμερικανοαγγλική και μοναρχοφασιστική αδιαλλαξία ωθεί αναγκαστικά στη Δημοκρατία Ελεύθερης Ελλάδας με δική της Κυβέρνηση». Για τις δυνατότητες συμβιβασμού βλ. και εφημερίδα *«Ελευθερία»* 29 Ιουνίου 1947, σελ. 6. Την ίδια μέρα το *«Βήμα»,* σελ. 4, δημοσίευε πληροφορίες από το Παρίσι και το γαλλικό πρακτορείο ειδήσεων, ότι επίκειται μια τέτοιου είδους δήλωση από τον Πορφυρογένη, πρόεδρο της επιτροπής ελέγχου του ΚΚΕ. «Θα αναγγελθή ο σχηματισμός υπό των ανταρτών μιας 'ελευθέρας κυβερνήσεως της Ελλάδος'»;

[392] Φίλιππος Ηλιού, *Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος. Η Εμπλοκή του ΚΚΕ*, ο.π., σελ. 120.

[393] Το *«Βήμα»* της 28ης Ιουνίου 1947 ανέφερε για την παρουσία του Ζαχαριάδη: «Εξ' άλλου ο γενικός γραμματεύς του Ελληνικού Κομμουνιστικού Κόμματος Ν. Ζαχαριάδης ανεχώρησεν εκ Στρασβούργου μετά βραχείαν εκεί παραμονήν».

[394] Φίλιππος Ηλιού, *Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος. Η Εμπλοκή του ΚΚΕ*, ο.π., σελ. 68-70.

το Πολιτικό Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος τον Φεβρουάριο.

Όπως είδαμε πιο πάνω, ο Ζαχαριάδης συναντήθηκε στις 21 Απριλίου με τον στρατάρχη Τίτο, όπου εκεί μεταξύ άλλων ζήτησε «αν είναι δυνατόν» να πάει «πιο πάνω», δηλαδή να συναντηθεί με τον Στάλιν. Και όντως αυτή η συνάντηση έγινε στις 15 Μαΐου. Αν και δεν είναι γνωστό τι διημείφθη σ' αυτήν, ωστόσο από το υπόμνημα που είχε υποβάλει ο Ζαχαριάδης στον Στάλιν στις 13 Μαΐου «για την κατάσταση στην Ελλάδα»,[395] αλλά και από την πολιτική που ακολουθήθηκε από πλευράς ΚΚΕ τους επόμενους μήνες, συμπεραίνεται ότι η δήλωση του Πορφυρογένη στο Στρασβούργο δεν ήταν άσχετη με τα όσα συζητήθηκαν στη Μόσχα. Και αυτό είναι ένα δεύτερο σημείο στο οποίο επικεντρώνουμε την προσοχή μας, εκτός από το που βρισκόταν ο ηγέτης του ελληνικού κομμουνιστικού κόμματος, όταν έγινε η περιβόητη δήλωση Πορφυρογένη στο Στρασβούργο.[396] Η απόφαση αναγγελίας σχηματισμού κυβέρνησης σήμαινε ότι το ΚΚΕ ήταν πια έτοιμο να κάνει το μεγάλο βήμα, καθώς είχε πειστεί ότι μπορούσε να κερδίσει τη μάχη με τον Εθνικό στρατό και ότι θα είχε την αμέριστη συμπαράσταση, ηθική και πάνω απ' όλα υλική, από τον Στάλιν και τον Τίτο. Το νέο κράτος θα αναγνωριζόταν σταδιακά από τη Γιουγκοσλαβία, τη Σοβιετική Ένωση και τα υπόλοιπα κομμουνιστικά κράτη-δορυφόρους τους. Πάντως, από τα κείμενα της εποχής δεν φαίνεται να συνεκτιμάται ιδιαίτερα το κατά πόσο ο λαός ήταν έτοιμος, βγαίνοντας από έναν πόλεμο, να ξαναμπεί σ' έναν άλλο, αυτήν τη φορά εμφύλιο.

Η είδηση για τα σχέδια δημιουργίας κομμουνιστικού κράτους στην Βόρεια Ελλάδα αντιμετωπίστηκε ως εσχάτη προδοσία από τον φιλοκυβερνητικό τύπο.

«Το 'Βήμα' σε κύριο άρθρο του, αφού συνιστά στην κυβέρνηση να μη χάση την ψυχραιμία της και εξαπολύση διώξεις εναντίον όλων των αριστερών, τονίζει ότι 'το σπουδαιότερον δεν είναι η απειλή προς δημιουργίαν κομμουνιστικής κυβερνήσεως, αλλά η πρόσκλησις του ΚΚΕ προς γενικήν διεθνή υποστήριξιν των ανταρτών'. Και προσθέτει: 'Ο νόμιμος Στρατός της Ελλάδος έχει το δικαίωμα να αναζητή βοήθειαν από το εξωτερικό. Αλλά η επανάστασις, όταν ζητή ξένην βοήθειαν, γίνεται προδοτική'.

Η 'Ελευθερία' χαρακτηρίζει τον λόγο του Στρασβούργου σε κύριο άρθρο της ως εσχάτη προδοσία.[397]

---

[395] *Ο.π.,* σελ. 91-97.

[396] *Ο.π.,* σελ. 88. Ο Ηλιού σημειώνει: «Συνάγεται όμως, από τη συνέχεια των σχετικών τεκμηρίων, αλλά και από την πολιτική που ακολουθήθηκε τους επόμενους μήνες, ότι οι απαντήσεις που έλαβε ο Ζαχαριάδης είταν θετικές: η σοβιετική πλευρά και ο Στάλιν, όχι μόνο δεν απέρριψαν, αλλά, αντίθετα, ενέκριναν και στήριξαν, και σε αυτήν τη φάση, τους νέους πολιτικοστρατιωτικούς προσανατολισμούς του ΚΚΕ».

[397] «Το ΚΚΕ ευρίσκεται την στιγμήν αυτήν εις την όχθην του Ρουβικώνος. Εάν τον διαβή, εάν σχηματίση ιδικήν του κυβέρνησιν… θ' απομονωθή οριστικώς από τα 95% του έθνους. Θα χάση όλην την ακτινοβολίαν, που του απέμεινεν από το αγωνιστικόν παρελθόν του. Δεν θα το παρακολουθήση κανείς πραγματικός δημοκράτης. Ούτε ο κόσμος που

Η 'Εστία' ζητεί να κηρυχθή εκτός νόμου το (νόμιμο πάντα) ΚΚΕ και να διαλυθούν όλες οι κομμουνιστικές οργανώσεις.

Οι άλλες εφημερίδες, αφού στηλιτεύουν τον λόγο, ρίχνονται με τα μούτρα στην φτηνή πολιτικολογία προσπαθώντας να προωθήση καθεμιά τον δικό της άνθρωπο στην κυβέρνηση…!

Μόνον η 'Μάχη', όργανο του ΣΚΕΛΔ (Τσιριμώκος-Σβώλος) που ανήκε στο ΕΑΜ, τονίζει ότι ο λόγος πρέπει να ερμηνευθή κυρίως ως προσπάθεια για συμφιλίωση».[398]

Στις πρώτες τους δηλώσεις τα κυβερνητικά στελέχη σημείωναν:

Τσαλδάρης: «Η πραγματοποίησις των σχεδίων αυτών του ΚΚΕ εντός της Ελλάδος είναι αδύνατος. Υποθέτω ότι μόνον εκτός της Ελλάδος είναι δυνατός ο σχηματισμός τοιαύτης 'ελευθέρας' κυβερνήσεως».

Σοφοκλής Βενιζέλος: «Πρόθεσις των κομμουνιστών είναι πάντοτε η δημιουργία κυβερνήσεως δια να επιτύχουν ενίσχυσιν έξωθεν, αλλά η πραγματοποίησίς της είναι αδύνατος εντός της Ελλάδος».

Γεώργιος Παπανδρέου: «Ως διεθνής πρόκλησις έχει σημασίαν η εκτοξευθείσα εις Στρασβούργον υπό των κομμουνιστών απειλή και επαγγελία. Η πραγματοποίησίς της όμως είναι ζήτημα υλικής δυνατότητος, η οποία ενώ δεν υπάρχει, αποκαλύπτει απλώς τας προθέσεις των».

Στυλιανός Γονατάς: «Ανέκαθεν υπήρχεν αυτή η τάσις προς δημιουργίαν υπό των κομμουνιστών 'ελευθέρου' κράτους και κυβερνήσεως. Αλλά δεν είναι εύκολον να το πράξουν, πολύ δε ολιγώτερον σήμερον, οπότε έχουν υπό τον έλεγχόν των ολιγωτέρας περιοχάς».

Ναπολέων Ζέρβας: «Δεν νομίζω ότι τα λεγόμενα υπό των κομμουνιστών ηγετών είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν. Δι' ημάς, πάντως, θα ήτο μία αποτελεσματική διέξοδος, διότι εν τοιαύτη περιπτώσει το κομμουνιστικόν κόμμα θα αντιμετωπισθή ως στασιαστικόν κόμμα».

Τέλος, ο Νίκος Στράτος χαρακτήρισε στερούμενες πάσης σοβαρότητας τις απειλές των κομμουνιστών και τόνισε: «Αι συμμορίαι των, ουδεμίαν περιοχήν της Ελλάδος ελέγχουν μονίμως. Διαρκώς κινούνται και καταδιώκονται απηνώς υπό των εθνικών δυνάμεων».[399]

έβλεπε με αμεροληψίαν τας αδικίας που εγίνοντο ούτε καν εκείνοι που τας υφίσταντο και που το παρηκολούθουν ως διαμαρτυρόμενοι του κοινωνικού απολυταρχισμού.

Διότι ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος απέδειξε ότι του έθνους η έννοια παραμένει κραταιά. Και είναι κραταιοτέρα εις την ψυχήν εκείνων κατ' εξοχήν που έχουν κάθε λόγον κοινωνικής δυσαρεσκείας. Και διατί σχηματισμός μιας νέας φερεοίκου κυβερνήσεως θ' αποτελή διά τον ελληνικόν λαόν εσχάτη προδοσίαν.

Θ' αποτελή εσχάτην προδοσίαν όχι έναντι του σημερινού κράτους, αλλ' έναντι του έθνους εν τω συνόλω του, ανεξαρτήτως πολιτικών και κοινωνικών πεποιθήσεων. Και ο λόγος είναι απλούστατος. Μία τοιαύτη ενέργεια θα εξαφανίση κάθε πιθανότητα καταπαύσεως του εμφυλίου πολέμου». Εφημερίδα *«Ελευθερία»* 29 Ιουνίου 1947, σελ. 1.

[398] Ν. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ. Το προδομένο αντάρτικο,* Θεσσαλονίκη, λιθογραφείο Δέρβη, [9]1986, σελ. 356.

[399] Βλ. τις δηλώσεις των κυβερνητικών στελεχών στην εφημερίδα *«Ελευθερία»* της 29ης Ιουνίου 1947, σελ. 6. Ομοίως και στο *«Βήμα»* της 29ης Ιουνίου 1947, σελ. 4.

Πάντως, έγινε προσπάθεια να ερμηνευθούν οι δηλώσεις Πορφυρογένη, αφού πρώτα αποκλείστηκε κάθε ενδεχόμενο να καταστεί δυνατή η δημιουργία κομμουνιστικής κυβέρνησης σε ελληνικό έδαφος. Το «Βήμα» της 29ης Ιουνίου σημειώνει σε άρθρο του ότι ξένοι διπλωματικοί κύκλοι εκτιμούσαν ότι η ανακοίνωση του Πορφυρογένη αποσκοπούσε στην άσκηση πίεσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας και την Αμερικανική Κυβέρνηση κι αυτό γιατί συνέπεσε χρονικά με την έναρξη της συζήτησης στο Λέικ Σαξές και τη δήλωση του εκεί Βούλγαρου αντιπροσώπου Μέβαραχ, ότι η Βουλγαρία δεν μπορούσε να αγνοήσει μια συγκροτημένη δύναμη, όπως ο ΔΣΕ, που ήλεγχε σημαντικά εδάφη και συγκοινωνιακές γραμμές.

Άλλοι κύκλοι πάλι, εκτιμούσαν ότι το ΚΚΕ προσπαθούσε να δημιουργήσει κινητή κυβέρνηση πλησίον ή εκτός των ελληνικών συνόρων, ακόμη και στη Βόρειο Ήπειρο, με απώτερο στόχο να ανατρέψει συν τω χρόνω νομικά την τότε νόμιμη ελληνική κυβέρνηση.[400]

Τελικά, η κυβερνητική αντίδραση εκδηλώθηκε με χιλιάδες συλλήψεις στελεχών του ΚΚΕ που ξεκίνησαν από τα χαράματα της 9ης Ιουλίου. Υπουργός Ασφαλείας ήταν τότε ο Ναπολέων Ζέρβας, αρχηγός των ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ, κατά την περίοδο της Κατοχής. Ο πρωθυπουργός, Δημήτριος Μάξιμος εμφανίστηκε να αγνοεί το κύμα διώξεων,[401] ενώ ο Ζέρβας δήλωσε ότι

---

[400] Στο πρωτοσέλιδό της η εφημερίδα *«Ελευθερία»* στις 29 Ιουνίου 1947 παρουσιάζει τις δύο εκδοχές της δήλωσης Πορφυρογένη ως εξής: «Η επισήμως προβληθείσα κυβερνητική άποψις επί του λόγου του κ. Πορφυρογένη είναι ότι ο σχηματισμός κυβερνήσεως της άκρας αριστεράς επί ελληνικού εδάφους είναι αδύνατος, διότι οι αντάρται ούτε κατέχουν ήδη ούτε δύνανται να δημιουργήσουν τον αναγκαίον προς τούτο χώρον. Εις οιονδήποτε σημείον της χώρας –ετονίζετο εκ κυβερνητικής πλευράς – και αν εγκατασταθή τοιαύτη κυβέρνησις, ο στρατός δύναται να φθάση εντός 24 ωρών. Κατά συνέπειαν τοιαύτη ενέργεια θεωρείται δυνατή μόνον εκτός της ελληνικής επικρατείας.

Εν προεκτάσει της απόψεως αυτής, την οποίαν συνεμερίζοντο ευρείς κύκλοι και εκτός της κυβερνήσεως, διετυπούτο η υπόθεσις μήπως η ανακίνησις του ζητήματος της 'δημοκρατικής κυβερνήσεως' συνδέεται με τας διεξαγομένας διεθνείς συζητήσεις εις Παρισίους και εις το Συμβούλιον Ασφαλείας, υπό την έννοιαν ότι δημιουργούνται πρόσθετα ζητήματα εν όψει διαπραγματεύσεων δυναμένων ενδεχομένως να καταλήξουν εις συνεννόησιν διεθνώς.

Η άποψις αύτη απεκρούετο εις άλλους κύκλους οι οποίοι εφρόνουν ότι η δημιουργία κυβερνήσεως δεν είναι ζήτημα χώρου διά την εγκατάστασίν της, αλλά ζήτημα διεθνές, αποβλέπων εις ανατροπήν της νομικής βάσεως της κυβερνήσεως και την δημιουργίαν των προϋποθέσεων δια την σοβαράν και απροκάλυπτον ενίσχυσιν του αντάρτικου κινήματος. Κατά την άποψιν αυτήν θεωρείται δυνατή η αναγγελία του σχηματισμού κινητής 'δημοκρατικής κυβερνήσεως' η οποία θα εγκαθίστατο πλησίον των συνόρων ή εκείθεν των συνόρων απλώς και μόνον διά να δημιουργηθή η προϋπόθεσις διεθνώς νομίμου υποστηρίξεώς της. Συν τη προόδω του χρόνου, θα ήτο δυνατόν να εξευρεθή και χώρος διά μίαν τοιαύτην κυβέρνησιν παραχωρουμένων εις αυτήν εδαφών εξ' άλλων επικρατειών. Συγκεκριμένως οι κύκλοι αυτοί δεν απέκλειον την πιθανότητα να παραχωρηθή εις μίαν τοιαύτην κυβέρνησιν τμήμα της βορείου Ηπείρου».

[401] «Δεν γνωρίζω την έκτασιν των πραγματοποιηθεισών συλλήψεων. Μόνον εκ του γεγονότος ότι οι αρμόδιοι υπουργοί έκριναν αναγκαίον να λάβουν τοιαύτα μέτρα, συνάγω το συμπέρασμα ότι φαίνεται ότι διέγνωσαν ότι υπήρξεν άμεσος κίνδυνος διαταράξεως της

οι συλλήψεις, που ήταν εν γνώσει της κυβέρνησης, έγιναν για να ματαιωθεί η προετοιμαζόμενη ένοπλη εξέγερση στην Αθήνα, που είχε προγραμματιστεί για την ίδια μέρα. Συμφώνως προς το σχέδιο «Φ» οι κομμουνιστές, οργανωμένοι σε 24 τάγματα, θα κινούνταν για την κατάληψη της εξουσίας.

Την ασυνεννοησία σχολιάζει σκωπτικά η εφημερίδα «Μάχη»: «Τα συμπεράσματα είναι σαφή! Εικοσιτέσσαρες μόλις ώρες πριν γίνει στην Αθήνα η… επανάσταση έγιναν οι συλλήψεις. Την άλλη μέρα τις έμαθε όλος ο κόσμος. Και ο κ. Πρωθυπουργός. Την ίδια μέρα ο Πρωθυπουργός έμαθε επίσης ότι η Κυβέρνησή του από μακρού χρόνου ήτο εν γνώσει και παρηκολούθει μετά προσοχής τις κινήσεις των συνωμοτών και ότι είχε κάθε ημέραν νέα στοιχεία. Κατόπιν όλων αυτών των διακριβώσεων η Κυβέρνηση ερήμην του Προέδρου της αποφάσισε τις συλλήψεις…

Όλα αυτά είναι τόσον ηλιθίως κακόπιστα, ώστε ούτε οι εθνικόφρονες - φανταζόμαστε- δεν θα πιστέψουν ότι μία από μακρού χρόνου παρακολουθούμενη συνωμοσία έφθασε στην παραμονή της εκδήλωσής της χωρίς να το μάθη ο πρωθυπουργός. Ο κ. Μάξιμος προσέφερε αθέλητα μιάν υπηρεσία στον ελληνικό λαό. Απεκάλυψε την αλήθεια».[402]

Πανικός στην Ήπειρο

Οι φόβοι που προκλήθηκαν μετά τη δήλωση του Πορφυρογένη στο Στρασβούργο για τη δημιουργία ξεχωριστού κομμουνιστικού κράτους στον Βορρά, γρήγορα μετουσιώθηκαν σε πραγματικό πανικό, όταν στις 9 Ιουλίου άρχισαν να παρατηρούνται ελιγμοί ανταρτών σε περιοχές κοντά στα Ζαγόρια και την Κόνιτσα. Μάλιστα, στην τελευταία εκδηλώθηκε επίθεση τις πρωινές ώρες της Κυριακής 13 Ιουλίου.[403]

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που κατέφθαναν από τα διάφορα στρατιωτικά επιτελεία, αλλά ακόμα και από εφημερίδες και ραδιοφωνικούς

τάξεως εν τη πρωτευούση». Από τις δηλώσεις του Δημ. Μάξιμου την 9η Ιουλίου, που αναδημοσιεύει ο Φοίβος Ν. Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949 (Δεκέμβρης '44-Χιτοκρατία),* τ. 10, Αθήνα, Εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975, σελ. 164-165.

[402] *Ο.π.,* σελ. 165.

[403] Ο Ζέρβας, ο οποίος κατέφθασε τις επόμενες μέρες στα Γιάννενα, περιέγραψε στους δημοσιογράφους στις 16 Ιουλίου ως εξής την κατάσταση. «Τόποι συγκέντρωσης των ανταρτών ήταν η Ερσέκα και το Λεσκοβίκι. Από εκεί εισήλθαν 8 Τάγματα αρτίως εξοπλισμένα, τα οποία αποτελούνταν από Έλληνες, «Τσάμηδες» και άλλα ξενόγλωσσα «στοιχεία». Οι αντάρτες, αφού εξουδετέρωσαν τη μικρή φρουρά στη γέφυρα Μπουραζανίου, επιτέθηκαν με 2 Τάγματα στην Κόνιτσα για αντιπερισπασμό, ενώ ο κύριος όγκος κινήθηκε προς το Καλπάκι. Σ' εκείνη την περιοχή δεν υπήρχαν σημαντικές κυβερνητικές δυνάμεις και αναγκαστικά οργανώθηκαν δύο Τάγματα από στρατιώτες που υπηρετούσαν σε γραφεία και άλλες βοηθητικές υπηρεσίες στα Ιωάννινα. Το πρωί της 16ης Ιουλίου τα τμήματα του Εθνικού Στρατού ήρθαν τελικά σε επαφή με τους αντάρτες στο ύψωμα της Γκραμπάλας, απ' όπου οι τελευταίοι άρχισαν να αναχωρούν με κατεύθυνση τα Ζαγόρια και από εκεί προς τον Βόρειο Γράμμο και την Αλβανία». Βλ. το πλήρες ρεπορτάζ από τις δηλώσεις Ζέρβα, στην εφημερίδα *«Ηπειρωτικός Αγών»,* 17 Ιουλίου 1947, σελ. 2.

σταθμούς των ΗΠΑ, είχε δημιουργηθεί η πεποίθηση ότι οι αντάρτες του Δημοκρατικού Στρατού είχαν ως τελικό στόχο τα Ιωάννινα και την κατάληψη της πρωτεύουσας της Ηπείρου. Μάλιστα, σύμφωνα με τα μεταδιδόμενα, βρίσκονταν σε απόσταση μόλις 20 χλμ απ' αυτήν και συγκεκριμένα κοντά στην περιοχή της Ασφάκας.[404] Οι πληροφορίες αυτές διαψεύστηκαν από στρατιωτικές πηγές και το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. Εξεδόθη, μάλιστα, και σχετική ανακοίνωση: «Διαψεύδεται η δημοσιευθείσα πληροφορία περί εμφανίσεως συμμοριτών 20 χιλιόμετρα βορείως των Ιωαννίνων. Γενικώς εις την περιοχήν της εισβολής, η εξέλιξις της καταστάσεως, κατόπιν των ληφθέντων μέτρων, παρουσιάζεται βελτιωμένη. Εις τούτο συνετέλεσε μεγάλως η ομόθυμος του ηπειρωτικού λαού συμβολή προς τας στρατιωτικάς δυνάμεις».[405]

Η εφημερίδα «Ελευθερία» χαρακτήριζε στις 15 Αυγούστου την κατάσταση στα ελληνοαλβανικά σύνορα ως «σοβαρή», ενώ την ίδια μέρα η «Ελεύθερη Ελλάδα» αναρωτιόταν «Αναμένεται αποφασιστική μάχη βορείως της πόλεως των Ιωαννίνων;». Στο «Βήμα» δε, γινόταν λόγος για κυβερνητικές ανακοινώσεις περί εμφάνισης διεθνούς ταξιαρχίας, της λεγόμενης και «Σώμα Στρατού Μαρτύ» κοντά στα ελληνοαλβανικά σύνορα, κάτι που επίσης διαψεύστηκε αργότερα από στρατιωτικές πηγές και πιο συγκεκριμένα από τον

---

[404] Η εφημερίδα *«Ελεύθερη Ελλάδα»* μετέδιδε στις 15 Ιουλίου 1947: «Ν. Υόρκη 15. (Του ανταποκριτού μας). – Όλες οι αμερικανικές εφημερίδες και οι ραδιοφωνικοί σταθμοί μεταδίδουν σήμερα πληροφορίες περί μεγάλης επιθέσεως των ανταρτών, οι οποίοι προχωρούν προς Ιωάννινα».

Ν. Κυριαζίδης

Στην ίδια εφημερίδα σημειωνόταν ότι σύμφωνα με το περιοδικό 'Εμπρός' υπήρχαν και οι εξής πληροφορίες: «Κατά τινάς πληροφορίας, αι επιτιθέμεναι δυνάμεις ευρίσκονται εις απόστασιν 20 περίπου χιλιομέτρων από της πόλεως των Ιωαννίνων, προς την οποίαν κατευθύνονται κατά τάς πληροφορίας του εν Αθήναις απεσταλμένου της «Ασσοσιέιτεντ Πρες».

Ο αυτός Αμερικανός ανταποκριτής τηλεγραφεί, εκτός των ανωτέρω, ότι ως του εδήλωσε χθες την νύκτα υπουργός, του οποίου δεν ανεκοίνωσε το όνομα, αναμένεται να λάβη χώραν κατά το διάστημα του 24ώρου αποφασιστική μάχη βορείως της πόλεως των Ιωαννίνων».

Παρόμοιος ήταν και ο πρωτοσέλιδος τίτλος της «Ελεύθερης Ελλάδας» της 16ης Ιουλίου. «Οι αντάρτες, 19 χιλιόμετρα από τα Γιάννενα! Κατέχουν θέσεις 'νοτίως του Καλπακίου'. 'Ανεκόπησαν' ή 'ενεκλωβίσθησαν' πάντως όμως ΔΕΝ ΕΞΕΤΟΠΙΣΘΗΣΑΝ. Αναμένονται επιθέσεις 'σοβαρωτέρας μορφής' και 'δυσάρεστοι επιτυχίαι' των ανταρτών».

[405] Εφημερίδα *«Ελευθερία»,* 16 Ιουλίου 1947, σελ. 1. Η εφημερίδα επιχειρεί να διαλύσει και τη σύγχυση περί του αν οι αντάρτες επιχείρησαν να καταλάβουν τα Γιάννινα και αν έφθασαν σε απόσταση 20 χλμ από αυτά. «Αι πληροφορίαι, αι οποίαι ανεγράφησαν υπό πρωινής εφημερίδας χθες και μετεδόθησαν από ξένον πρακτορείον, ότι έγινε δευτέρα εισβολή και ότι οι εισβολείς έφθασαν εις απόστασιν 20 χιλιομέτρων από τα Ιωάννινα, ελέγχονται απολύτως ανακριβείς τόσον εξ' επισήμων όσον και εξ' άλλων αξιόπιστων πηγών. Η πραγματικότης είνε ότι η εισβάλουσα εξ' Αλβανίας φάλαγξ, αφού απέτυχε του σκοπού της να καταλάβη την Κόνιτσαν, έλαβε κατεύθυνσιν προς νότον επί της οδού των Ιωαννίνων και έφθασε μέχρι του ύψους του Καλπακίου, όπου αναχαιτίσθη υπό των αφιχθεισών εν τω μεταξύ δυνάμεων.

αρχηγό του Α' κλάδου του ΓΕΣ, ταξίαρχο Σ. Μανιδάκη.[406] Σε διάψευση για την εμφάνιση Διεθνών Ταξιαρχιών ή Αλβανών «Τσάμηδων» οδηγήθηκε αναγκαστικά και ο Κωνσταντίνος Τσαλδάρης, σύμφωνα με δηλώσεις του που δημοσιεύει η εφημερίδα «Ελεύθερη Ελλάδα» στις 15 Ιουλίου: «Τα γεγονότα της Κόνιτσας συμβαίνουν καθημερινά εδώ και ένα χρόνο. Δεν δυνάμεθα να ομιλώμεν περί Διεθνούς Ταξιαρχίας, προτού συλλάβομεν άνδρας της. Δεν είνε δυνατόν τα ανακοινωθέντα των Αθηνών να ομιλούν περί συμμετοχής αλβανικού στρατού εις τας επιχειρήσεις και εάν συνέβη ένα τέτοιο γεγονός βεβαίως θα εσήμαινε πόλεμον».[407] Τέλος, ο αντιπρόσωπος της Αλβανίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, διέψευσε τις κατηγορίες της ελληνικής κυβέρνησης για οργάνωση ανταρτών επί αλβανικού εδάφους και αρνήθηκε οποιαδήποτε ύπαρξη Διεθνούς Ταξιαρχίας στο έδαφος της χώρας του.[408]

Σε έκθεσή του της 27ης Ιουλίου του 1947 για τα γεγονότα εκείνων των ημερών, ο αντιστράτηγος Δημήτρης Γιατζής, διοικητής της Ι Στρατιάς, απάντησε ως εξής στα ερωτήματα που του έθεσε ο αρχηγός του ΓΕΣ, Κωνσταντίνος Βεντήρης, παραδεχόμενος ταυτόχρονα τον αδικαιολόγητο πανικό που προκλήθηκε:

«… 6ων Χρονικά όρια προσβολής Κονίτσης, και, τι εδικαιολόγει την απελπισίαν διά την αντοχήν της Κονίτσης εις τας 13 (Ιουλίου) το απόγευμα;

---

[406] Στο φύλλο του Σαββάτου 19 Ιουλίου 1947 η εφημερίδα *«Ελευθερία»* δημοσιεύει δηλώσεις του Μανιδάκη στις οποίες ο ταξίαρχος εκθέτει ως εξής τα γεγονότα:

«1. Τα τελευταία επεισόδια παρεστάθησαν υπερβολικά. Οι εισβάλοντες εξ Αλβανίας ανήρχοντο εις 1500 και όχι εις 2500.

2. Μεταξύ των εισβαλόντων δεν υπήρχον μηχανοκίνητοι σχηματισμοί.

3. Ουδέποτε εκινδύνευσαν τα Ιωάννινα ούτε η Κόνιτσα. Άλλως τε οι συμμορίται δεν είχον αντικειμενικόν των σκοπόν τας πόλεις αυτάς.

4. Μεταξύ των εισβαλόντων δεν υπήρχον τμήματα της Διεθνούς Ταξιαρχίας. Ούτε υπήρχον ξενόγλωσσοι εξ' όσων στοιχείων έχει υπ' όψιν του ο στρατός.

5. Από της πρώτης στιγμής της εισβολής –της Κυριακής- ήτο καταφανές εις την στρατιωτικήν διοίκησιν ότι οι εισβάλοντες κατηυθύνοντο προς τα Ζαγόρια είτε διά να φθάσουν διά της οδού αυτής πάλιν εις την εκκαθαρισθείσαν Θεσσαλίαν είτε δι' άλλον άγνωστον σκοπόν.

6. Η στρατιωτική ηγεσία είχε πληροφορίας περί της ετοιμαζομένης εισβολής και είχε λάβει μέτρα εις την περιοχήν αυτήν. Αν δεν προελήφθη τούτο οφείλεται εις το γεγονός ότι η εισβολή ήτο μεγαλειτέρα εις αριθμούς όλων των προηγουμένων αι οποίαι ενηργούντο με 400-500 άνδρας.

7. Περίπτωσις συμμοριακής επιτυχίας υπό τας παρούσας συνθήκας αποκλείεται και η κοινή γνώμη δεν πρέπει να ταράσσεται από τα επεισόδια».

[407] *«Ελεύθερη Ελλάδα»,* 15 Ιουλίου 1947, σελ. 4. Να σημειωθεί ότι ο Τσαλδάρης, που ήταν Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και Υπουργός Εξωτερικών, βρισκόταν εκείνες τις ημέρες στη Νέα Υόρκη, όπου συνεδρίαζε το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Ανάμεσα στα προς συζήτηση θέματα του Συμβουλίου ήταν και το ελληνικό ζήτημα. Ο Τσαλδάρης, κατά την εκεί παρουσία του, προσπάθησε, εκτός της αποστολής επιτροπής παρακολούθησης των συνόρων από τον ΟΗΕ, να πετύχει την αποστολή αμερικανικών και αγγλικών στρατιωτικών τμημάτων στην Ελλάδα.

[408] Εφημερίδα *«Ηπειρωτικός Αγών»,* 18 Ιουλίου 1947, σελ. 1.

Τόσον εκ της παρακολουθήσεως της καταστάσεως υπό της Στρατιάς την 13ην και 14ην Ιουλίου, όσον και εκ της εκθέσεως της VIII Μεραρχίας, διαπιστούται ότι οι συμμορίται δεν ωθήθηκαν προς ΚΟΝΙΤΣΑΝ ανατολικώτερον της γενικής γραμμής ΚΑΒΑΣΙΛΑ-ΚΟΥΤΣΟΥΦΛΙΑΝΗ, ήτοι, το εγγύτερον σημείον προς ΚΟΝΙΤΣΑΝ, όπερ έθιξαν οι συμμορίται, απέχει 5 περίπου χλμ της πόλεως ταύτης.

Επομένως ανησυχία δεν εδικαιολογείτο διά την ΚΟΝΙΤΣΑΝ τόσον κατά την 13ην όσον και κατά την 14ην Ιουλίου, εφ' όσον περί αυτήν υπήρχον 4 Τάγματα μετά Πυρ/κου.

……..

8ον Τι τμήματα ήσαν εις ΙΩΑΝΝΙΝΑ, πότε έφθασαν αι πρώται και πότε αι τελευταίαι ενισχύσεις;

Την 13ην του Ιουλίου, ότε ο αγών διεξάγεται εις τον θύλακα του ΑΩΟΥ και ενδείξεις υπάρχουν κινήσεως συμμοριτών προς ΓΚΟΡΙΤΣΑΝ-ΠΑΠΙΓΚΟ εις ΙΩΑΝΝΙΝΑ, υπήρχον η δύναμις Χωρ/κης της πόλεως και το Στρατηγείον Μεραρχίας. Εφεδρεία δεν διετίθετο.

-Από της μεσημβρίας της αυτής ήρχισαν κινούμενα δι' αυτοκινήτων προς ΙΩΑΝΝΙΝΑ τμήματα της IX Μεραρχίας, το 611 μειωμένης δυνάμεως και το 522 Τάγματα, με την κάτωθι περίπου σειράν αφίξεως.

-Λόχος 522 την 23.00 ώραν της 13ης

-Υπόλοιπον Τάγματος την 7.30 της 14ης

-Πυρ/χια την 7ην ώραν της 14ης

-523 Τάγμα, Διοικητής Μεραρχίας και 41 Ταξιαρχία την 6ην ώραν της 15ης.

Εν συνόψει προ μεσημβρίας της 14ης ευρίσκονται εις ΙΩΑΝΝΙΝΑ δύο Τάγματα της IX Μεραρχίας και μία Πυρ/χια.

Από πρωίας της 15ης εν εισέτι Τάγμα και Ουλαμός Τεθωρακισμένων της αυτής Μερ/χιας και κατέφθασον οι υπό του ΓΕΣ αεροπορικώς σταλέντες Λόχοι Κομάντος.

9ον Τι εδικαιολόγει την απελπισίαν διά την σωτηρίαν των ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ την μεσημβρίαν της 14ης Ιουλίου και αργότερον οπότε ο Στρατηγός Πεντζόπουλος απηυθύνθη προς Στρατηγόν Κιτριλάκην;

(α) Ως εμφαίνεται ανωτέρω η κατάστασις κατά την μεσημβρίαν της 14ης ήτο η εξής:

1. Περιοχή ΚΟΝΙΤΣΗΣ: ηρεμία-ουδεμία επαφή-Ημέτεραι δυνάμεις: τέσσαρα Τάγματα και μία Πυρ/χια.

Εχθρός κινείται κατά το μείζον μέρος προς Νότον και Ανατολικώς της οδού ΚΑΛΠΑΚΙ-ΜΠΟΥΡΑΖΑΝΙ.

Την 10ην περίπου ώραν σημειούται εις το 43 χλμ η εμπλοκή του Ουλαμού Πυρ/κου.

2. Περιοχή ΚΑΛΠΑΚΙ: Τα συγκεντρωθέντα εκεί ημέτερα τμήματα τα αμυνθέντα του ΜΠΟΥΡΑΖΑΝΙ ήρχισαν να διαρρέουν προς Νότον.

3. Περιοχή ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ:

(i) Ευρίσκονται δύο Τάγματα της IX Μεραρχίας και μία Πυρ/χια.

(ii) Τα πλέον προωθημένα τμήματα του εχθρού ευρίσκονται Β(ορειως) ΚΑΛΠΑΚΙ.

Μεταξύ τούτων και των ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ παρεμβάλλονται αι συμπτυχθείσαι δυνάμεις εκ ΚΑΛΠΑΚΙ

(iii) Από 11ης ώρας ήρχισε δραστική επέμβασις της Αεροπορίας εις υψώματα ΓΚΡΑΜΠΑΛΑΣ.

(iv) Αι ευρισκόμεναι εις ΙΩΑΝΝΙΝΑ δυνάμεις ήσαν αρκεταί διά την άμυναν της πόλεως και ικαναί να αντιμετωπίσωσι αποτελεσματικώς τον αντίπαλον αποτολμώντα να κινηθή προς την πόλιν από την μόνην εκ Β.Δ. προσπελάσιμον κατεύθυνσιν.

Συμπέρασμα: Η πόλις ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ δεν ευρέθη εν αμέσω κινδύνω.

Β) Κατάστασις την 15ην ώραν (καθ' ην η στιχομυθία Κιτριλάκη-Πεντζόπουλου).

Κατάστασις κατ' ουδέν μεταβληθείσα από την μεσημβρίαν, ετέθησαν εν κινήσει αι ημέτεραι δυνάμεις ΚΟΝΙΤΣΗΣ και άγονται προς Νότον σχεδόν ανενοχλήτως.

Η κρίσις ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, αν δύναται να γίνη δεκτή τοιαύτη, περιορίζεται μέχρι της ανωτέρω ώρας, διότι από της 16ης ώρας ήρχισεν η εγκατάστασις τμημάτων επί της τοποθεσίας ΑΣΦΑΚΑΣ, η κίνησις των τμημάτων ΜΕΤΣΟΒΟΥ προς ΙΩΑΝΝΙΝΑ.

10. Τι εδικαιολόγει την ανησυχίαν της Διοικήσεως ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ από 13ης Ιουλίου;

Η απάντησις δίδεται εις τα υπ' αριθ. 6 και 9 ερωτήματα.

Ψύχραιμος εκτίμησις της καταστάσεως και η εκ των προτέρων ενδελεχής παρακολούθησις των πληροφοριών θα ήγον εις το συμπέρασμα ότι:

-Πρόθεσις της Δ/ΣΕΩΣ των συμμοριτών ήτο, κατόπιν της επί ΓΡΑΜΜΟΥ πιέσεως υπό των ημετέρων Μονάδων, η διά σοβαρού αντιπερισπασμού επιδίωξις κινήσεως των προς τας ζώνας δράσεως των, εις τας οποίας πολλάκις επεχείρησαν να εισέλθουν ανεπιτυχώς.

……..

12. Αξιωματικοί και υπάλληλοι προέβησαν εις έκτροπα (φόρτωσις οικογενειών κτλ).

Επί τούτου δεν εσχημάτισα σαφή αντίληψιν.

Φαίνεται ότι εσημειώθη εν τη πόλει σύγχισις μεγάλη και εκ μέρους των κατοίκων και των Πολιτικών Αρχών.

Ο Δ/της της Μεραρχίας μοι ανέφερε ότι έκρινε σκόπιμον να απομακρύνη τα τέκνα του που είχαν έλθη δι' ολίγας ημέρας εκεί, ίνα μείνη απερίσπαστος διά την αντιμετώπισην της καταστάσεως.

13. Εκράτησε το κύρος της η Διοίκησις και επεβλήθη διά να μετριάση το κακόν.

Η Δ/σις της Μεραρχίας αστόχως εκτιμήσασα την κατάστασιν (εχθρικαί δυνάμεις, προθέσεις κτλ), θορυβηθείσα και τεθείσα εκτός του πλαισίου της πραγματικότητος, προέβη κατά τας ημέρας 13-14 εις ενεργείας

αδικαιολογήτους εν πολλοίς, μεταδόσασα και πληροφορίας αποδειχθείσας εκ των υστέρων ανακριβείς».[409]

Θα πρέπει να σχολιαστεί και το εξής στο σημείο αυτό, που επέτεινε τη γενικότερη ανησυχία. Στις 16 Ιουλίου άρχισε να εκπέμπει από το Βελιγράδι και από συχνότητα που είχε παραχωρήσει η κυβέρνηση Τίτο στα βραχέα κύματα, ο ραδιοφωνικός σταθμός «Ελεύθερη Ελλάδα», ο οποίος στην πρώτη του εκπομπή μετέδωσε διάγγελμα του ΔΣΕ. Σ' αυτό, αφού εκτίθεται ένα μικρό ιστορικό του Δημοκρατικού Στρατού, η θέλησή του για τη συμφιλίωση και οι όροι του για τη δημοκρατική συνεννόηση, δηλώνονται κατηγορηματικά και τα εξής: «Το συμφέρον της Ελλάδας και η εσχάτη προδοσία του φασισμού μας επιβάλλουν να πάρουμε επείγουσες και ριζικές αποφάσεις. Το έργο μας πρέπει να ολοκληρωθεί. Όλες οι προϋποθέσεις που χρειάζονται υπάρχουν. ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΘΑ ΝΑΙ Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΟΠΟΥ ΚΥΡΙΑΡΧΕΙ Ο ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ».[410]

Ο ελιγμός του Δημοκρατικού Στρατού, σε συνδυασμό με τον πανικό που προκλήθηκε στα Γιάννενα, προκάλεσε μετέπειτα μεγάλες συζητήσεις για το αν χάθηκε μία ακόμη ιστορική ευκαιρία να πετύχει το ΚΚΕ την κατάληψη μιας πόλης και να ιδρύσει κομμουνιστικό κράτος. «Εξετάζοντας από τεχνική πλευρά το ζήτημα, θα μπορούσαμε εύκολα να διαπιστώσουμε ότι με ανοικτούς τους δρόμους του Μετσόβου και της Άρτας μια τέτοια επιχείρηση του ΔΣΕ θα ήταν εξαιρετικά επικίνδυνη για τον ίδιο υπόθεση. Οι φόβοι και ο πανικός των κυβερνητικών παραγόντων δεν στηριζόταν σε πραγματικά δεδομένα. Η αποτυχία των αρχικών προθέσεων είχε, εξάλλου, οδηγήσει τους τελευταίους σε φανταστικές φοβίες. Ήταν, ας θυμίσουμε, η εποχή κατά την οποία πολλοί ανέμεναν την εμφάνιση διεθνών ταξιαρχιών στα πεδία των μαχών, στα πρότυπα

---

[409] ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, τ. 5, κείμενο 67, Αθήνα, 1998, σελ. 463-468. Επίσης, Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*, τ.1, Αθήνα, Βιβλιόραμα, ^{3}2001, σελ. 314-317.

[410] Την είδηση δημοσίευσε η εφημερίδα *«Ελεύθερη Ελλάδα»* στις 17 Ιουλίου 1947 και ο «*Ριζοσπάστης»* στις 18 Ιουλίου του ίδιου έτους. Η διακήρυξη του Αρχηγείου του Δημοκρατικού Στρατού ετοιμάστηκε στις 11 Ιουλίου από κλιμάκιο της ηγεσίας του ΚΚΕ που βρισκόταν στο Βελιγράδι. Ο Γιάννης Ιωαννίδης (Διονύσης) με τηλεγράφημά του προς τον Μάρκο Βαφειάδη τον ενημερώνει σχετικά: «Αριθ. 69 Μάρκον. Για ενημέρωσή σου. Ετοιμάσαμε διακήρυξη αρχηγείου ΔΣΕ που θα μεταδώσουμε ραδιοφωνικώς. Αναφέρονται αιτίες δημιουργίας και σκοποί ΔΣΕ, συνέχιση πολιτικής εμφυλίου πολέμου από μοναρχοφασιστική αντίδραση και ξένους και κατόπιν τούτου, ανάγκη εθνική [να] δημιουργηθεί προσωρινή Κυβέρνηση [στην] Ελεύθερη Ελλάδα για να πραγματοποιήσει συμφιλίωση, και αποκαταστήσει δημοκρατικές ελευθερίες [στην] Ελλάδα. Διονύσης 11/7/1947». Βλ. Φίλιππος Ηλιού, *Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος. Η Εμπλοκή του ΚΚΕ*, Αθήνα, Θεμέλιο-Ιστορική Βιβλιοθήκη-ΑΣΚΙ, 2004, σελ. 159-160.

Ο ραδιοφωνικός σταθμός «Ελεύθερη Ελλάδα» ως τον Μάρτιο του 1949 εξέπεμπε από το Βελιγράδι. Έπειτα από τη ρήξη Τίτο-Κομινφόρμ το καλοκαίρι του 1948 η μεταφορά του στη Ρουμανία και συγκεκριμένα στο Βουκουρέστι κατέστη αναγκαία.

του Ισπανικού Εμφυλίου. Η τεχνική ανάλυση μάλλον όμως δεν έχει να κάνει τίποτα με το συγκεκριμένο ζήτημα».[411]

Ο Φοίβος Γρηγοριάδης σημειώνει ότι ο ελιγμός της Ηπείρου δεν είχε καμία σχέση με επιδιωκόμενη κατάληψη των Ιωαννίνων και ότι απλώς αυτός αποφασίστηκε ως κίνηση ενεργότερης άμυνας απέναντι στις επιθέσεις των κυβερνητικών δυνάμεων, που τους είχαν περιορίσει γεωγραφικά στη Στερεά Ελλάδα ή βορειότερα.[412]

Τα γεγονότα της Ηπείρου, με τον ελιγμό και την συνεπακόλουθη εγκατάσταση των ανταρτών του ΔΣΕ επί της Βόρειας Πίνδου, αποτέλεσε μία σημαντική επιτυχία, ενώ ενισχύθηκε και το φρόνημα των ανταρτών, καθώς οι συνθήκες για την εγκατάσταση κομμουνιστικού κράτους φαίνονταν ότι ωρίμαζαν.[413] Ως εκ τούτου, εκείνο που απέμενε ήταν να γίνει πράγματι η συντονισμένη και μαζική προσβολή αστικού κέντρου, όπου θα εγκαθιδρυόταν το νέο καθεστώς και η πρωτεύουσα της Ελεύθερης Ελλάδας.

Ένα από τα πρώτα συνδυασμένα, αλλά όχι και αποτελεσματικά, χτυπήματα του ΔΣΕ έγινε στα Γρεβενά στις 25 Ιουλίου. Μεγάλα τμήματά του

---

[411] Γιώργος Μαργαρίτης, *ο.π.,* σελ. 313.

[412] Φοίβος Ν. Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος πόλεμος 1944-1949,* τ. 10, Αθήνα, εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975, σελ. 168: «Τι γινόταν όμως τότε στην Ήπειρο και ΒΔ. Μακεδονία; Τι ήταν εκείνος ο ελιγμός της Ηπείρου, όπως χαρακτήρισαν οι στρατιωτικοί την απειλή και τον κίνδυνο των Ιωαννίνων; Με τις επιχειρήσεις τριών μηνών, ο στρατός επέτυχε μερικά εδαφικά κέρδη και αντίστοιχα οι αντάρτες αναγκάστηκαν να αποσυρθούν –η κύρια δύναμίς τους, τα τοπικά αρχηγεία, εκτός από μερικές ομαδούλες, αυτές που έλεγε ο υπουργός Στράτος 'να καταδίδονται από χωρικούς'- από τον Κόζιακα, τα Αντιχάσια και τα Χάσια. Άλλα από τα συγκροτημένα τμήματα αποσύρθηκαν προς την Στερεά, άλλα βορειότερα.

Παρά την πλήρη αποτυχίαν των 'εγκλωβισμών', η ηγεσία του στρατού, με την επιμονή του επιτελάρχου Βεντήρη, αποφάσισε να συνεχισθούν οι επιχειρήσεις σύμφωνα με το αρχικό και πολυδιαφημισμένο σχέδιο 'Τέρμινους'. Η απόφασις ελήφθη σε μεγάλη σύσκεψη στον Βόλο (έδρα της Στρατιάς) με παρουσία του (Βασιλιά) Παύλου. Και οι επιχειρήσεις συνεχίστηκαν, με το μερικώτερο σχέδιο 'Κόραξ'.

Αλλά η ηγεσία των ανταρτών, ο Μάρκος, αποφάσισε να είναι η άμυνα πιο ενεργός τώρα, να εξαπολύση αντεπιθέσεις και επιδρομές, στον χώρο των βουνών Γράμμος, Βόιον, Σμόλικας, Όρλιακας. Στην απόφασι εκείνην οφείλεται ο 'ελιγμός' της Ηπείρου με τον πανικό που προκάλεσε. Ενώ το Γενικό Αρχηγείο των ανταρτών δεν είχε σκοπό ούτε την κατάληψι, ούτε καν την προσβολή των Ιωαννίνων».

[413] Γιώργος Μαργαρίτης, *ο.π.,* σελ. 317: «… Το κύρος που απέκτησε ο ΔΣΕ είχε τεράστιες επιδράσεις. Πρώτα απ' όλα επηρέασε την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος, που πρέπει, μάλλον για πρώτη φορά, να διέκρινε κάποιες ελπίδες επιτυχίας στο στρατιωτικό εγχείρημα. Δεύτερον, έπεισε τους αριστερούς της επαρχίας ότι υπάρχει πιο ελπιδοφόρος δρόμος από τη φυγή και την αναμονή των διώξεων, των εκτοπίσεων και των εξευτελισμών. Τρίτον, και ίσως σπουδαιότερο, έπεισε τον πληθυσμό της υπαίθρου ότι οι εξουσίες ήταν πλέον δύο».

Επίσης, ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακόν αγώνα (1946-1949). Το δεύτερο έτος του αντισυμμοριακού αγώνος 1947*, Αθήνα, 1980, σελ. 211: «Τα γεγονότα της Ηπείρου, μεταξύ 13-17 Ιουλίου 1947… απετέλεσε δι' αυτούς μίαν επί πλέον επιτυχίαν και κατ' αυτόν τον τρόπον ενισχύθη η πεποίθησίς των ότι η τελική νίκη ήτο εγγύς και ότι και από της πλευράς αυτής είχεν ωριμάσει η ανακήρυξις της ''Δημοκρατικής Κυβέρνησίς'' των».

κινήθηκαν προς τις περιοχές Όρλιακα, Δίστρατου, Δούτσικου, ενώ κι άλλες μονάδες συνέκλιναν από τον Βορρά και το Νότο της πόλεως. Η προσβολή των Γρεβενών υπήρξε σφοδρή, αλλά ασυντόνιστη, με αποτέλεσμα το ξημέρωμα να αναλάβει δράση η αεροπορία, που σε συνδυασμό με τα επίγεια τμήματα ανάγκασε σε υποχώρηση τους αντάρτες. Μάλιστα, οι διηγήσεις της εποχής συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι ο ΔΣΕ σώθηκε από συντριβή, χάρη στη ραγδαία βροχόπτωση, που του έδωσε τη δυνατότητα να υποχωρήσει χωρίς σοβαρές απώλειες.[414]

Η μάχη των Γρεβενών ουσιαστικά σήμανε τη λήξη του στρατιωτικού σχεδίου «Τέρμινους», που στέφθηκε από αποτυχία.[415] Οι κυβερνητικές

---

[414] ΓΕΣ/ΔΙΣ, *ο.π.,* σελ. 221. Επίσης, Φοίβος Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος πόλεμος 1944-1949*, ο.π., σελ. 170: «Στα Γρεβενά έγινε άλλος αντάρτικος αντιπερισπασμός, τη νύχτα 25-26 Ιουλίου. Μέσα έμεναν δύο τάγματα πεζικού, 400 Μάυδες, 250 χωροφύλακες, ουλαμοί θωρακισμένων και πυροβολικού. Ενώ γύρω είχαν θέσεις άλλα έξη τάγματα. Αυτά και ενισχύσεις από την Καλαμπάκα καθηλώθηκαν. Οι αντάρτες (τρία τάγματα, 900 άνδρες, με αρχηγό τον Γιαννούλη) φθάσανε ως το κέντρο. Τελικά αποκρούστηκαν, και με απώλειες. Απομακρύνθηκαν όμως, ακαταδίωκτοι. ''Διότι εμεσολάβησεν κατακλυσμιαία βροχή, παρομοίαν της οποίας δεν ενθυμούνται ούτε οι γέροντες των Γρεβενών''»!

[415] Στην έκδοση του ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακόν αγώνα (1946-1949). Το δεύτερον έτος του αντισυμμοριακού αγώνος 1947,* ο.π., κεφ. XI, σελ. 268-269, ως κύρια αίτια της αποτυχίας του σχεδίου «Τέρμινους» αναφέρονται:

α) Η ανεπάρκεια δυνάμεων στις περιοχές από Όθρυ μέχρι Αχελώο και από Αδριατική μέχρι Έβρο ποταμό.

β) Η ατελής εκπαίδευση των στελεχών και τον μονάδων στον ιδιότυπο αγώνα του ανταρτοπόλεμου, ο οποίος απαιτεί μεγάλη ευκινησία και μεγάλη ευχέρεια σε νυχτερινές πορείες και μάχες.

γ) Η έλλειψη κατώτερων μόνιμων στελεχών πεζικού, μηχανικού και διαβιβάσεων, η οποία γινόταν όλο και πιο αισθητή λόγω απωλειών, άλλα και η αύξηση του αριθμού των μονάδων, ιδιαίτερα των ταγμάτων Εθνοφρουράς.

δ) Ο περιορισμένος χρόνος βασικής εκπαίδευσης των οπλιτών, ο οποίος, ειδικά στο πεζικό, περιορίστηκε από τους τέσσερις μήνες αρχικά, σε τρεις και αργότερα σε δύο μήνες.

ε) Η ανάθεση των διοικήσεων των ταξιαρχιών, ιδίως του πεζικού, σε αξιωματικούς όλων των όπλων, που είχε σαν αποτέλεσμα τη μη ικανοποιητική διοίκηση. (Στο σημείο αυτό σημειώνονται και τα εξής: «Εξ' άλλου οι αξιωματικοί του πεζικού ουδεμίαν εμπιστοσύνην είχον εις την σύνθεσιν του μεταπολεμικού τάγματος. Δεν υπήρχον πολυβόλα και όλμοι μεγάλου βεληνεκούς και η δύναμις των ταγμάτων ήτο μικρά. Ο προπολεμικός Έλλην αξιωματικός ήτο συνηθισμένος εις την εφαρμογήν του πυρός και της κινήσεως εντός του πλαισίου του τάγματος, το οποίον διέθετε βαρέα όπλα πεζικού. Επί πλέον αι διοικήσεις ευρίσκοντο πρό του προβλήματος να συμβιβάσουν δύο αντιθέσεις. Την συγκέντρωσιν προς κρούσιν και την εξάπλωσιν προς εξασφάλισιν των αρτηριών και των αστικών κέντρων»).

στ) Η έλλειψη μυστικότητας κατά την προπαρασκευή και διεξαγωγή των επιχειρήσεων, λόγω της ανάγκης επιτάξεως πολλές φορές των απαιτούμενων ζώων για τη χρησιμοποίησή τους ως μεταφορικών μέσων.

ζ) Η έλλειψη κατάλληλης τακτικής ή τεχνικής για την καθήλωση και καταστροφή των αντάρτικων σχηματισμών.

η) Η πρόχειρη συνεργασία με τον Στρατό Χωροφυλακής, ο οποίος υποβαλλόταν σε θυσίες χωρίς το ανάλογο αποτέλεσμα. Η ανάπτυξή του ήταν δυσανάλογη με τα στελέχη που υπήρχαν και η διοίκηση ήταν ανεπαρκής και μη ικανοποιητική.

δυνάμεις στο διάστημα Μαρτίου-Οκτωβρίου δεν κατάφεραν να τερματίσουν τον εμφύλιο σπαραγμό, ούτε να πείσουν ότι η λήξη των συγκρούσεων ήταν θέμα χρόνου. Από την αντίπερα όχθη, ο ΔΣΕ ταλαιπώρησε τις κυβερνητικές δυνάμεις, επέφερε απώλειες, δημιούργησε πολιτική αναταραχή, κατόρθωσε να κρατήσει στην κατοχή του ορισμένους ορεινούς θύλακες, ωστόσο δεν μπόρεσε να εξασφαλίσει σοβαρή ενίσχυση από τη Γιουγκοσλαβία, την Αλβανία ή ακόμα και τη Σοβιετική Ένωση. Ναι μεν υπήρξαν υποσχέσεις, όμως η βοήθεια δεν ήταν η αναμενόμενη για πόλεμο εκ παρατάξεως, στρατηγική που αποφασίστηκε μέσα στο 1947.

θ) Τέλος, η συνεργασία του πεζικού με την αεροπορία, αν και αναπτύχθηκε εξαιρετικά, τελικά έφτασε σε σημείο κατάχρησης. Η αεροπορία, λόγω των τεχνικών αδυναμιών, όπως οι καιρικές συνθήκες, η νύκτα, το έδαφος κτλ, δεν είχε τη δυνατότητα της αδιάλειπτης υποστήριξης του πεζικού.

Το σχέδιο «Λίμνες» και η 3η Ολομέλεια του ΚΚΕ

Τον Σεπτέμβριο του 1947 το πολεμικό κλίμα πήρε –κατά μία έννοια- την επίσημη μορφή του. Το ΚΚΕ αποφάσισε την οριστική ρήξη και αποδέχτηκε ως μοναδική επιλογή την πολεμική σύρραξη, όπως δείχνουν η κατάρτιση του σχεδίου «Λίμνες» και οι αποφάσεις της 3ης Ολομέλειας του ΚΚΕ, όπως έγιναν γνωστές από περιληπτικά κείμενα που στάλθηκαν στο ΚΚΣΕ για την ενημέρωσή του.

Στο σχέδιο «Λίμνες», αφού γινόταν μία εκτίμηση για την πολιτική κατάσταση, η οποία επέτρεπε τη δημιουργία ελεύθερου εδάφους στην Μακεδονία με κέντρο την Θεσσαλονίκη, για τα μέσα και τον οπλισμό του εχθρού, αλλά και του ΔΣΕ, για την ανάπτυξη δυνάμεων που θα μπορούσε να επιτύχει ο ΔΣΕ κτλ, θέτονταν οι σκοποί του.

Άμεσος και βασικός σκοπός ήταν η σταθερή κυριαρχία του ΔΣΕ στο δρόμο Καλαμπάκα-Μέτσοβο-Γιάννενα, ώστε να αποκατασταθεί η εδαφική ενότητα Μακεδονίας, Ηπείρου και Θεσσαλίας, που με τη σειρά της θα διευκόλυνε την ανάπτυξη δυνάμεων σε Θεσσαλία, Ρούμελη και Πελοπόννησο.

Δεύτερος βασικός σκοπός ήταν η κυριαρχία στις οδικές αρτηρίες Λάρισα-Ελασσόνα-Κοζάνη και Λάρισα-Τέμπη-Κατερίνη, για την αποκατάσταση της εδαφικής ενότητας μεταξύ των βουνών Χάσια-Πιέρια-Όλυμπος-Κίσσαβος. Στόχος ήταν η σταθερή κυριαρχία του ΔΣΕ στο οροπέδιο Κοζάνης μέχρι τον ποταμό Αξιό, με κέντρο βάρους προς τις διόδους Έδεσσα-Άρνισσα-Καστανιά και σκοπό την αποκοπή της Δυτικής Μακεδονίας από το νότο και την ανατολή. Ταυτόχρονα θα ενισχυόταν η Κεντρική Μακεδονία από ανατολικά και δυτικά.

Τρίτος βασικός σκοπός ήταν η ανάληψη επιθετικής προσπάθειας για τη δημιουργία ελεύθερης περιοχής στο χώρο Κόνιτσα-Μέτσοβο και Γρεβενά-Τσοτύλι-Νεστώριο.

Το σχέδιο προέβλεπε και τους δευτερεύοντες σκοπούς που θα έπρεπε να επιτευχθούν σε κάθε περιοχή. Στην Ήπειρο προβλεπόταν μόνιμη εγκατάσταση στην περιοχή Πωγωνίου και Λάκκας Σουλίου, με τον ταυτόχρονο έλεγχο της αρτηρίας Άρτας-Πρεβέζης-Ιωαννίνων. Στη Θεσσαλία έπρεπε να απωθηθεί ο εχθρός από την κεντρική οροσειρά της Πίνδου (Κόζιακας-Άγραφα). Στη Ρούμελη προβλεπόταν η κυριαρχία του ΔΣΕ στο δρόμο Λαμίας-Καρπενησίου, με σκοπό την αποκατάσταση της εδαφικής ενότητας Θεσσαλίας-Ρούμελης και στο δρόμο Λαμίας-Αθήνας για την αγκίστρωση αρκετών δυνάμεων του εχθρού. Επίσης, προβλεπόταν η προώθηση προς την Πάρνηθα, η ανάπτυξη επιχειρήσεων στην Εύβοια και η αποκατάσταση άμεσης επαφής με την Πελοπόννησο για τη μεταφορά υλικού.

Τέλος, στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη προβλεπόταν η αύξηση των δυνάμεων του ΔΣΕ σε 10.000 και η κυριαρχία στο οροπέδιο Ζιρνόβου και στο όρος Χαϊντού.

Μεταξύ άλλων, το σχέδιο «Λίμνες» προέβλεπε και την εξασφάλιση καταδιωκτικής αεροπορίας. [416]

Τα όσα προέβλεπε το σχέδιο ήταν κατά βάση ουτοπικά. Ακόμα και τα ίδια τα στελέχη που το υπέγραψαν παραδέχτηκαν αργότερα ότι περισσότερο αντικατόπτριζε επιθυμίες, παρά πραγματικά στοιχεία και δεδομένα και ότι οι ίδιοι δεν είχαν λάβει υπ' όψιν τους τη νέα κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στη χώρα.[417]

Παρ' όλα αυτά, το σχέδιο «Λίμνες» έλαβε την επίσημη έγκριση της 3ης Ολομέλειας της Κ.Ε. του ΚΚΕ, που συνεδρίασε στο Βελιγράδι στις 11 και 12 Σεπτεμβρίου. Το κομματικό όργανο του ΚΚΕ για περίπου 19 μήνες δεν είχε συνέλθει και η ανάγκη να νομιμοποιηθούν κάποιες αποφάσεις ήταν πλέον επιτακτική.[418] Άλλωστε και το ίδιο το σχέδιο δεν ήταν κάτι που εμφανίστηκε τον Σεπτέμβριο, αλλά από τον Απρίλιο είχαν αρχίσει να εκφράζονται και από τον ίδιο τον Ζαχαριάδη παρόμοιες απόψεις, όπως είδαμε και σε άλλο σημείο, με το γράμμα που έστειλε στον Τίτο στις 22 Απριλίου.[419] Επομένως, αυτές οι ειλημμένες αποφάσεις έχριζαν επικύρωσης από αντιπροσωπευτικό όργανο και όχι μόνο από το Πολιτικό Γραφείο.

Η συμμετοχή στην 3η Ολομέλεια ήταν ελλιπέστατη, αφού από τα σαράντα μέλη συνεδρίασαν μόλις τα έξι, ήτοι οι Νίκος Ζαχαριάδης, Λεωνίδας Στρίγγος, Πέτρος Ρούσσος, Γιάννης Ιωαννίδης, Γιώργης Ερυθριάδης και Μάρκος Βαφειάδης. Ωστόσο, οι αποφάσεις που ελήφθησαν σ' αυτήν επικυρώθηκαν και από τα μέλη της Επιτροπής που βρίσκονταν στην Αθήνα, αλλά και από εκείνα που ήταν στο βουνό.

Οι πρωτότυπες αποφάσεις της 3ης Ολομέλειας δεν έχουν δοθεί ακόμη στη δημοσιότητα, όμως, ο Φίλιππος Ηλιού δημοσίευσε στην «Αυγή» ένα περιληπτικό πρακτικό και την απόφαση που είχε γραφεί στα ρωσικά με σκοπό την ενημέρωση της τότε ηγεσίας του Κομμουνιστικού Κόμματος της

---

[416] Βλ. το σχέδιο «Λίμνες» στον Φίλιππα Ηλιού, *Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος…,* ο.π., σελ. 207-211. Το σχέδιο φέρει ημερομηνία 10 Σεπτέμβρη 1947, διαβαθμίζεται ως «Αυστηρά εμπιστευτικό» και το υπογράφουν οι Μάρκος, Διοικητής του ΔΣΕ, Λ. Στρίγκος, Βοηθός του Διοικητή για την πολιτική δουλειά, Στ. Παπαγιάννης, Επιτελάρχης του ΔΣΕ, Γ. Κικίτσας, Διοικητής του ΔΣΕ Κεντρ. Και Δυτ. Μακεδονίας, Π. Ερυθριάδης, Βοηθός του Διοικητή του ΔΣΕ Κ. και Δ. Μακεδονίας για την πολιτική δουλειά, Κανακαρίδης, Διοικητής του ΔΣΕ Θράκης και Λασσάνης, Διοικητής του ΔΣΕ Ανατολικής Μακεδονίας.

Να σημειωθεί εδώ ότι το πρωτότυπο κείμενο είναι χειρόγραφο γραμμένο στα ρωσικά και φυλάσσεται στα αρχεία του ΑΣΚΙ, κ. 383, Φ. 20/33/33. Η μεταγενέστερη χειρόγραφη και δακτυλόγραφη μετάφραση έγινε από τον Α. Παπαπαναγιώτου. Το σχέδιο δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά από τον Φ. Ηλιού μέσω της εφημερίδας *«Αυγή»* στις 6 Ιανουαρίου 1980.

[417] Φίλιππος Ηλιού, *ο.π.,* σελ. 206-207.

[418] Η Δεύτερη Ολομέλεια συνήλθε τον Φεβρουάριο του 1946.

[419] Βλ. πιο πάνω σελ. 177-178.

Σοβιετικής Ένωσης.[420] Στη δημοσιότητα δόθηκε μία μακροσκελής ανακοίνωση της 3ης Ολομέλειας της Κ.Ε. του ΚΚΕ, καθώς επίσης και μία απόφασή της για τους δηλωσίες. Αμφότερα τα κείμενα δημοσιεύθηκαν μέσω του «Ριζοσπάστη» της 8ης Οκτωβρίου 1947.

Νέα κυβερνητική κρίση στα τέλη Αυγούστου

Πριν ξεκινήσει τις διεργασίες της η 3η Ολομέλεια και πριν λάβει την τελική του μορφή το σχέδιο «Λίμνες», στο αντίπαλο στρατόπεδο σημειώθηκε μία ακόμη κυβερνητική κρίση που οδήγησε στην παραίτηση της Κυβέρνησης Μάξιμου και στην αντικατάστασή της, μετά από μια σειρά διεργασιών, από τον Θεμιστοκλή Σοφούλη.

Μεταξύ Κυβέρνησης, αντιπολίτευσης και συμμάχων είχαν αρχίσει να διαπιστώνονται σοβαρές πολιτικές διαφωνίες. Η Κυβέρνηση Μάξιμου απέβλεπε στο κλείσιμο των συνόρων από Διεθνή Επιτροπή που θα υποστηριζόταν από Διεθνή ένοπλη δύναμη, ώστε να καταδειχθεί έτσι ότι το ελληνικό πρόβλημα δεν ήταν εσωτερικό, αλλά διεθνές. Επίσης, επεδίωκε την αύξηση των στρατευμάτων και των ΜΑΥ με τη βοήθεια του συμμαχικού -κατά κύριο λόγο- παράγοντα και τέλος είχε την άποψη ότι η διακυβέρνηση της χώρας έπρεπε να γίνει από το πλειοψηφούν κόμμα των εκλογών του 1946, χωρίς να αποκλείεται η συνεργασία με άλλα κόμματα.

Η αντιπολίτευση είχε άλλες απόψεις. Απέβλεπε στην πολιτική λύση του εσωτερικού προβλήματος και δεν έβλεπε το λόγο της συμμετοχής της σε συμμαχική Κυβέρνηση.

Από τη δική του πλευρά ο συμμαχικός παράγοντας απέκλειε την αριθμητική αύξηση των στρατευμάτων και υποσχόταν ενίσχυση μόνο σε μέσα πυρός, με απώτερο σκοπό να επιτευχθεί αύξηση της μαχητικότητας και της απόδοσής τους. Επίσης, υπεδείκνυε, όπως η κυβερνητική μεταβολή επιτευχθεί δια μέσου της απομάκρυνσης δεξιών και αντιδραστικών στοιχείων και της συμπλήρωσης με στελέχη των Φιλελευθέρων. Όσον αφορά το κλείσιμο των συνόρων, η στάση των συμμάχων υπήρξε ακαθόριστη.

Η πρώτη σοβαρή κρίση σημειώθηκε στο Υπουργικό Συμβούλιο της 23ης Αυγούστου 1947.[421] Ήταν η περίοδος που ο Κωνσταντίνος Τσαλδάρης επέστρεψε από την Αμερική, όπου έλαβαν χώρα οι συζητήσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ για το ελληνικό πρόβλημα. Σ' εκείνο το Υπουργικό Συμβούλιο ο Γεώργιος Παπανδρέου, με την υποστήριξη των Σοφοκλή Βενιζέλου και Παναγιώτη Κανελλόπουλου, ζήτησε ανασχηματισμό της Κυβέρνησης, την ανάθεση στον ίδιο του Υπουργείου Στρατιωτικών και την απομάκρυνση του στρατηγού ε.α. Ναπολέοντα Ζέρβα από το Υπουργείο Δημόσιας Ασφάλειας. Ο Τσαλδάρης απέκρουσε τις αξιώσεις των τριών ηγετών

[420] Φίλιππος Ηλιού, *ο.π.,* σελ. 185-188.

[421] Βλ. την περίοδο της κρίσης και τις διαβουλεύσεις στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο ελληνικός στρατός κατά τον αντισυμμοριακόν αγώνα (1946-1949),* Αθήνα, Έκδοσις ΔΙΣ, 1980, σελ. 242-246.

της Εθνικής Πολιτικής Ένωσης, με αποτέλεσμα να υποβληθούν οι παραιτήσεις τους, ενώ ακολούθησε κι εκείνη του Μάξιμου.

Ο Βασιλιάς ανέθεσε τη συγκρότηση νέας Κυβέρνησης στον αρχηγό του Λαϊκού Κόμματος, Κωνσταντίνο Τσαλδάρη, όμως ήταν φανερό ότι οι σύμμαχοι δεν επιθυμούσαν μία αμιγώς «δεξιά» Κυβέρνηση. Αντιθέτως, μέσω του Αμερικανού συμβούλου Γκρίσγουολντ, που ήταν υπεύθυνος της εφαρμογής του «Δόγματος Τρούμαν» στην Ελλάδα, υπέδειξαν τη συνεννόηση Λαϊκών-Φιλελευθέρων, δηλαδή Τσαλδάρη και Σοφούλη, για κυβέρνηση ενότητας.

Αν και οι δύο αυτές πλευρές συναντήθηκαν, τελικώς δεν επετεύχθη συμφωνία. Το κάθε κόμμα ζητούσε για λογαριασμό του την πρωθυπουργία, καθώς και τα κρίσιμα υπουργεία στρατιωτικών, οικονομικών κ.α.

Μπροστά στο «ναυάγιο» των διαπραγματεύσεων, ο αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος επιχείρησε να ανασυγκροτήσει την παραιτηθείσα Κυβέρνηση, χωρίς επιτυχία κι έτσι κατέφυγε στη λύση σχηματισμού αμιγούς Κυβέρνησης των Λαϊκών υπό την πρωθυπουργία του ιδίου.

Από την κρίση αυτή ξεπήδησε για πρώτη φορά η ιδέα της επαναφοράς της Αρχιστρατηγίας και της ανάληψής της από τον Αλέξανδρο Παπάγο. Ο Τσαλδάρης δεχόταν παρασκηνιακές πιέσεις να προσυπογράψει τη δημιουργία Οικουμενικής Κυβέρνησης υπό το στρατηγό ε.α. Αλ. Παπάγο και τότε, προκειμένου να τις αποφύγει, αντιπρότεινε τη λύση της αρχιστρατηγίας.

Ο Παπάγος από την πλευρά του ζήτησε εγγυήσεις, τόσο από τον Τσαλδάρη και τον Βασιλιά Παύλο όσο και από το συμμαχικό παράγοντα, ότι το αξίωμα δεν θα είχε «διακοσμητικό» χαρακτήρα. Απαίτησε να του ανατεθεί η εν λευκώ διαχείριση όλων των στρατευμάτων και να αυξηθούν αυτά σε 250.000 άνδρες.

Η πρόταση δεν βρήκε πρόσφορο έδαφος και η κυβερνητική κρίση παρατάθηκε ως τις 7 Σεπτεμβρίου, οπότε και επετεύχθη τελικά η συνεργασία Λαϊκών και Φιλελευθέρων, υπό την Πρωθυπουργία του Θεμιστοκλή Σοφούλη. Καθοριστική ήταν η παρέμβαση των Συμμάχων και κυρίως του διευθυντή του τμήματος υποθέσεων της Εγγύς Ανατολής στο Σταίητ Ντιπάρτμεντ, Λόι Χέντερσον, ο οποίος πίεσε τον Τσαλδάρη να μην επιμείνει στην αδιαλλαξία του για συνεργασία με τους Φιλελεύθερους, αφήνοντας να εννοηθεί ότι θα ήταν πιθανή η αναστολή της αμερικανικής βοήθειας και ότι οι αλλαγές θα προωθούνταν ακόμα κι αν χρειαζόταν να τον αγνοήσουν.[422]

---

[422] *Ο.π.,* σελ. 245. Την άποψη ότι ο Τσαλδάρης πιέστηκε ασφυκτικά ενστερνίζεται και ο Φοίβος Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949*, τ. 10, Αθήνα, Εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975, σελ 174-175. «Ο ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ του Τσαλδάρη, θα λένε, έφθασε στα ύψη της αυτοθυσίας… Στους μύθους ανήκει και τούτη η αυτοθυσία. Ο Τσαλδάρης πάλαιψε όσο μπορούσε για να αποτρέψη την πρωθυπουργοποίησι του Σοφούλη…. Με την πεισματική άρνησι του Τσαλδάρη, αναγκάζεται να έρθη στην Αθήνα ο Λόυ Χέντερσον, διευθυντής στο Στέητ Ντηπάρτμεν για τον χώρο των κρατών όπου περιλαμβάνεται και η Ελλάδα.

ΣΤΟ ΜΠΑΝΙΟ της πρωθυπουργικής κατοικίας μπήκε αγριεμένος έκτακτος απεσταλμένος, στις 6 Σεπτεμβρίου. Να βγάλη από μέσα τον κομματικό πρωθυπουργό για

Φυσικά, δεν πρέπει να παραλείπουμε το γεγονός ότι βρίσκονταν σε πλήρη εξέλιξη οι προεργασίες για την ενίσχυση και ανοικοδόμηση της Ελλάδας μέσω του πασίγνωστου «Σχεδίου Μάρσαλ», με το οποίο επρόκειτο γενικότερα να ανοικοδομηθεί η Ευρώπη, η οποία έβγαινε βαριά τραυματισμένη από το Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Βάσει αυτού του σχεδίου, ορισμένα ιλιγγιώδη για την εποχή ποσά θα κατευθύνονταν στις χώρες που είχαν χτυπηθεί από τον πόλεμο και ανάμεσά τους θα ήταν και η Ελλάδα.[423]

να ντυθή, να ανέλθη στα Ανάκτορα, να παραιτηθή και να συμμορφωθή με τις διαταγές που παίρνει».

Αντιθέτως, ο Ευ. Αβέρωφ στο βιβλίο του *Φωτιά και Τσεκούρι*, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1982, σελ. 290-291, παρουσιάζει την κυβερνητική αλλαγή ως την «ωραιοτέρα του (Τσαλδάρη) ώρα. Λίγοι πολιτικοί στον κόσμο γνώρισαν τέτοια ώρα, και ασφαλώς κανένας δικτάτωρ. Στηριζόταν σε ευρεία λαϊκή βάση, διέθετε την πλειοψηφία της Βουλής, είχε σημειώσει μερικές πολύ σημαντικές επιτυχίες (Δόγμα Τρούμαν, Επιτροπή του ΟΗΕ), δεν είχε υποστή καμιά θεαματική ήττα, μπορούσε αξιόλογα να επιμείνη να κρατήση την εξουσία. Τόσο μάλλον που ο Σοφούλης τον αντιπολιτευόταν κατά τρόπο εξαιρετικά σκληρό και μερικές φορές άδικο. Σε τέτοιο σημείο, ώστε η Δεξιά να επονομάζη πλέον τον μεγάλο γέροντα 'εαμοβούλγαρο'.

Στο πρώτο νεύμα, όμως, που έκαμε ο Βασιλεύς Παύλος στον Τσαλδάρη –ο Γεώργιος ο Β' είχε πεθάνει την 1η Απριλίου- ο Τσαλδάρης προσέφερε την πρωθυπουργία στον Σοφούλη, που από τις 354 έδρες της Βουλής διέθετε μόνο τις 46»!

Η εφημερίδα *«Ελεύθερη Ελλάδα»* έγραψε στις 5 Σεπτεμβρίου 1947, αρ. φύλλου 910, σελ. 1, «… Οι Αμερικανοί, για να επιτύχουν τη λύση της κυβερνήσεως Σοφούλη-Τσαλδάρη, χρησιμοποιήσανε και προς τις δύο πλευρές πάσης φύσεως εκβιασμούς, έφθασαν να απειλήσουν και διακοπήν της αμερικανικής 'βοήθειας'». Στη σελίδα 4 σημειωνότανε ακόμα ότι «Από τους Λαϊκούς εδηλώνετο σήμερα ότι οι Αμερικανοί δεν απείλησαν με διακοπή της 'βοήθειας' εάν δεν γίνουν δεκτές οι απόψεις τους. Από τους ίδιους όμως κύκλους των Λαϊκών καθώς και από υπαινιγμούς του Γονατά προκύπτει πραγματικά ότι ο κ. Χέντερσον στο τελεσίγραφό του διατύπωσε παρόμοια απειλή».

[423] Η πρώτη οικονομική συμφωνία Ελλάδας-ΗΠΑ στα πλαίσια του σχεδίου Μάρσαλ υπογράφηκε στις 2 Ιουλίου του 1948. Οι βασικές δομές και οι όροι παρέμειναν σχεδόν ίδιοι μ' εκείνους που υπήρχαν μετά το «Δόγμα Τρούμαν». Επειδή, όμως, με το σχέδιο Μάρσαλ τα ποσά ήταν κατά πολύ σημαντικότερα των προηγούμενων, η οργανωτική δομή των αποστολών βάρυνε, ενώ πολλαπλασιάστηκε το προσωπικό τους. Η αρμόδια για τη διαχείριση των κονδυλίων του Σχεδίου Μάρσαλ επιτροπή, Διεύθυνση Οικονομικής Συνεργασίας (ΔΟΣ), δημιούργησε ειδική αποστολή για την Ελλάδα και απορρόφησε το προσωπικό και τις οργανωτικές δομές της AMAG. Η ΔΟΣ ανέλαβε την αποκατάσταση των δημόσιων οικονομικών και την ανάπλαση των διοικητικών μηχανισμών που ήταν επιφορτισμένοι με τη λειτουργία τους και τις ειδικές αναπτυξιακές παρεμβάσεις στον τομέα των υποδομών και του παραγωγικού δυναμικού.

Το στρατιωτικό σκέλος αποτέλεσε αυτόνομο κλάδο μεταξύ των δύο χωρών από τις αρχές του 1948. Μάλιστα, επιφορτισμένη μ' αυτό το ρόλο ήταν η JUSMAPG (Joined United States Military Advisory and Planning Group= Μεικτή Συμβουλευτική Στρατιωτική Ομάδα Ηνωμένων Πολιτειών), η οποία είχε το δικό της προϋπολογισμό και το δικό της σύστημα σχέσεων με την ελληνική Κυβέρνηση ή για να ακριβολογούμε με τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις, καθώς μπορούσε να παρεμβαίνει στο σχεδιασμό και την εκτέλεση επιχειρήσεων, μέσω ενός πλέγματος επιτελών που είχαν εγκατασταθεί στις διοικήσεις μεγάλων μονάδων του εθνικού στρατού. Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού Εμφύλιου Πολέμου*, τ.1, ο.π., σελ. 440 κ.εξ.

Πρέπει, όμως, να σημειώσουμε ότι στην Ελλάδα το τοπίο δεν ήταν πλήρως ξεκάθαρο. Ναι μεν ο πόλεμος με τον Άξονα είχε τελειώσει, δεν είχε αντιμετωπιστεί, όμως, το εσωτερικό της πρόβλημα. Για τον αμερικανικό παράγοντα, μια αλλαγή ηγέτη στην Κυβέρνηση και μια πολιτικοϊδεολογική διεύρυνσή της θα μπορούσε να δώσει ώθηση στις εξελίξεις και κατ' επέκταση λύση στο ελληνικό πρόβλημα, γι' αυτό και οι πιέσεις προς τον Τσαλδάρη έγιναν ασφυκτικές και τελικώς απέδωσαν.

Μετά το σχηματισμό της νέας Κυβέρνησης, το κόμμα των Λαϊκών διατήρησε τα Υπουργεία Εξωτερικών (Τσαλδάρης), Συντονισμού (Στεφανόπουλος) και Οικονομικών (Χέλμης), ενώ το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Ρέντης, στέλεχος των Φιλελευθέρων. Στις προγραμματικές δηλώσεις της νέας Κυβέρνησης, η οποία προερχόταν από τη συνεργασία δεξιάς και κέντρου, εξαγγέλλονταν η πολιτική κατευνασμού, η γενική αμνηστία σε όσους αντάρτες παρέδιδαν τα όπλα, η αναστολή των εκτελέσεων και η απόλυση από τις φυλακές όλων όσοι κρατούνταν αδίκως. Βέβαια, σταθερός προσανατολισμός παρέμενε η ένταση του αγώνα κατά των ανταρτών του Δημοκρατικού Στρατού.

Η πολιτική του κατευνασμού φυσικά δεν διατηρήθηκε επ' άπειρον. Για την ακρίβεια, χρειάστηκαν 10 μέρες γα να φανούν οι προθέσεις της Κυβέρνησης Σοφούλη. Στις 18 Οκτωβρίου ο Ριζοσπάστης και η Ελεύθερη Ελλάδα, εφημερίδες-όργανα του ΚΚΕ, εκδόθηκαν για τελευταία φορά, αφού απαγορεύθηκε η κυκλοφορία τους μετά από συνεδρίαση του Συμβουλίου Εφετών. Η απόφαση στηρίχθηκε στο Ψήφισμα ΛΑ' περί Τύπου, που ήταν συμπληρωματικό του Γ' Ψηφίσματος, άρθρο 22, εν συνδυασμό με το άρθρο 23.[424] Ουσιαστικά άρχιζε η αντίστροφη μέτρηση και για το πέρασμα του ΚΚΕ στην παρανομία, όμως γι' αυτό έπρεπε να δοθεί η αφορμή. Και η αφορμή δόθηκε με την ανακήρυξη της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης στις 24 Δεκεμβρίου 1947.

Στο μεταξύ, ως τις 30 Οκτωβρίου, 3.884 άτομα παρουσιάστηκαν και επωφελήθηκαν των μέτρων κατευνασμού που εξήγγειλε ο Σοφούλης και από

[424] Αφορμή της απαγόρευσης κυκλοφορίας υπήρξε μία προκήρυξη του Μάρκου που δημοσιεύτηκε στο φύλλο του Ριζοσπάστη της προηγούμενης μέρας. Σ' αυτήν καλούσε τους Έλληνες να πάρουν τα όπλα και να ανέβουν στο βουνό, γιατί δεν υπήρχε άλλος δρόμος, πλην του σκληρού αγώνα για την τιμή, την ανεξαρτησία και τη λευτεριά του λαού. Κατέληγε δε, με τη φράση «όλοι στ' άρματα».

Στο τελευταίο του πρωτοσέλιδο ο Ριζοσπάστης κυκλοφορεί με τους εξής τίτλους: «Οι Αμερικανοί διέταξαν χθες ομαδικά εγκλήματα και παύση του τύπου της Δημοκρατικής Αριστεράς. Ο Εθνικός Συναγερμός των Γραικύλων άρχισε με 11 εκτελέσεις στη Μακεδονία. Ο Σοφουλικός φασισμός απέβαλε το προσωπείο. Ο Ριζοσπάστης ακλόνητος στην Εθνική έπαλξη».

Πρέπει σ' αυτό το σημείο να επισημάνουμε ότι συνεχίστηκε η κυκλοφορία του «Ρίζου της Δευτέρας» για τους επόμενους δύο μήνες περίπου, αφού δεν θεωρούταν επίσημο όργανο του ΚΚΕ. Ο Ριζοσπάστης κυκλοφόρησε ξανά νόμιμα έπειτα από 26 χρόνια και 10 μήνες, στις 25 Σεπτεμβρίου του 1974.

εκεί κι έπειτα τα μέτρα εντάθηκαν.[425] Η ημερομηνία δεν είναι τυχαία. Η 30η Οκτωβρίου είναι η ημερομηνία κατά την οποία οι Γιατζής και Βεντήρης μετατέθηκαν αμοιβαίως. Τη διοίκηση της 1ης Στρατιάς ανέλαβε ο μέχρι τότε αρχηγός ΓΕΣ, Αντιστράτηγος Κωνσταντίνος Βεντήρης, τη δε αρχηγία του ΓΕΣ ανέλαβε ο μέχρι τότε διοικητής της 1ης Στρατιάς, Αντιστράτηγος Δημήτρης Γιατζής.[426] Στο μεταξύ, αλλαγή είχε επέλθει και στην VIII Μεραρχία που έδρευε στην Ήπειρο. Στη θέση του Υποστράτηγου Θωμά Πετζόπουλου τοποθετήθηκε ο Ταξίαρχος Μιχαήλ Αντωνόπουλος.

Η αλλαγή στο στράτευμα προωθήθηκε κατά κύριο λόγο μέσα από δύο συσκέψεις. Η πρώτη ήταν στον Βόλο στις 16 Οκτωβρίου, η οποία πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της 1ης Στρατιάς, των ηγετών του στρατού μέχρι κλιμακίου Σώματος Στρατού και των Αρχηγών των Συμμαχικών Αποστολών. Στη σύσκεψη συμμετείχαν ακόμα ο Βασιλιάς Παύλος και οι διακριθέντες διοικητές ταγμάτων, ένας εξ' εκάστης μεραρχίας.

Μεταξύ αυτών που συζητήθηκαν ήταν η σύνθεση του στρατού, η αριθμητική αύξηση της δύναμής του, η εκπαίδευση των στελεχών, η τακτική και οι μέθοδοι των μαχών και η επίδραση των καιρικών συνθηκών. Εκείνο, όμως, το θέμα που φαίνεται ότι αργά ή γρήγορα θα έθετε θέμα αλλαγής ηγετών στο στράτευμα ήταν η συζήτηση επί των στελεχών και του επιθετικού πνεύματος που δεν τα διακατείχε: «Επεσημάνθη η ανάγκη όπως αι διοικήσεις αναπτύσσουν πρωτοβουλίαν και εκτελούν πιστώς τάς διαταγάς των προϊσταμένων κλιμακίων, εμποτισθούν δε με επιθετικόν πνεύμα και συνειδητοποιήσουν την επιθυμίαν να εμπλακούν στενώς μετά του αντιπάλου. Οι ισχυρισμοί περί εδαφικών δυσχερειών, δυσμενών καιρικών καταστάσεων και αριθμητικής υπεροχής των Κ/Σ του λοιπού δεν θα απετέλουν στοιχεία προς δικαιολογίαν αδρανείας».[427]

Η δεύτερη σύσκεψη ήταν αυτή που επικύρωσε την απόφαση της αμοιβαίας μεταθέσεως. Το Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Αμύνης στην 32η συνεδρίαση της Πέμπτης 23 Οκτωβρίου 1947 ενέκρινε την πρόταση του Ανώτατου Στρατιωτικού Συμβουλίου (Α.Σ.Σ.).[428]

---

[425] Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*, τ.1, Αθήνα, Εκδόσεις Βιβλιόραμα, [3]2001, σελ. 344. Βλ. ακόμα Φοίβος Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος Πόλεμος 1946-1949*, τ. 10, Αθήναι, εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975, σελ. 178.

[426] Βλ. τις επιστολές επί τη ευκαιρία της ανάληψης των νέων καθηκόντων των δύο αντιστράτηγων στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, ο.π., κείμενα 46 και 54, σελ. 275 και 314.

[427] ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο ελληνικός στρατός κατά τον αντισυμμοριακόν αγώνα (1946-1949),* ο.π., σελ. 271.

[428] Βλ. τα πρακτικά της 32ης συνεδρίασης του Α.Σ.Ε.Α. στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου (1944-1949)*, τ. 6, κείμενο 37, Αθήνα, 1998, σελ. 238-241. Παρόντες στη συνεδρίαση ήταν οι Σοφούλης (Πρωθυπουργός), Στράτος (Υπουργός Στρατιωτικών), Σακελλαρίου (Υπουργός Ναυτικών), Δίγκας (Υπουργός Αεροπορίας), Βεντήρης (Αρχηγός ΓΕΣ), Αντωνόπουλος (Αρχηγός ΓΕΝ), Ρώλινς Αρχηγός (Β.Σ.Α.), Λίβσεϋ (Αρχηγός Σ.Ο.Ν.Π.Ε.), Τάλμποτ (Αρχηγός Β.Ν.Α.), Σνέκεμπεργκ (Ναυτικός Ακόλουθος Πρέσβης

ΗΠΑ), Γκρέυ (Αρχηγός Β.Α.Α.), Μυτιληναίος (Αρχηγός ΓΕΑ), Μπαρούτσος (Γραμματέας), Σταθάτος (Διερμηνέας), Μποντ (Διερμηνέας).

«Αρχομένης της Συνεδριάσεως ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως λέγει ότι είναι πολύ ευχάριστον ότι εγένετο γενικώς αισθητή η ανάγκη ποιάς τινός μεταβολής εις την Ανωτάτην Διοίκησης του Στρατού διά την αποτελεσματικώτεραν αντιμετώπισιν της ανταρσίας και ότι πάντοτε είχε την ιδέαν και πριν ακόμη αναλάβει την προεδρίαν της Κυβερνήσεως ότι η ανταρσία δεν ήτο δυνατόν να κατασταλή με την Στατικήν άμυναν, αλλά με επίθεσιν αμείλικτον, με την αδιάκοπον επαφήν με τους συμμορίτας και με την καταδίωξιν τούτων μέχρις εσχάτων.

Ευτυχώς λέγει, ότι υπό το πνεύμα αυτό, συνήλθε το Α.Σ.Σ. όπερ κατέληξεν εις μίαν πρότασιν, ην και υποβάλλει υπό την κρίσιν του Α.Σ.Ε.Α.

Ο Γραμματεύς του Α.Σ.Ε.Α. προβαίνει εις την ανάγνωσιν της προτάσεως του Ανωτάτου Στρατ. Συμβουλίου.

Ο κ. Υπουργός των Στρατιωτικών ανακοινοί τηλεγράφημα αποσταλέν εξ Αμερικής εκ μέρους του κ. Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως, δι' ου ούτος γνωρίζει ότι συμφωνεί επί της αμοιβαίας μεταθέσεως των Αντιστρατήγων κ.κ. ΒΕΝΤΗΡΗ και ΓΙΑΝΤΖΗ.

Ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως παρακαλεί τους Αρχηγούς των ξένων Αποστολών να εκθέσωσι τάς απόψεις των επί της υπό συζήτησιν προτάσεως του Αν.Σ.Σ.

Ο Στρατηγός κ. ΛΙΒΣΕΥ λέγει ότι το ενδιαφέρον του είναι μόνον διά το αγαθόν της Ελλάδος και ειδικώτερον διά την εκ μέρους του μέριμναν ίνα η παρεχομένη εις την Ελλάδα Αμερικανική βοήθεια χρησιμοποιηθή εκεί όπου θα ωφελήση περισσότερον. Προσθέτει ότι εφ' όσον χρόνον ευρίσκεται εν Ελλάδι εσχημάτισε την γνώμην ότι οι συμμορίται είχον ή επλησίασαν να έχουν την πρωτοβουλίαν και η εσκεμμένη γνώμη του είναι ότι χρειάζεται πλέον επιθετική διοίκησις. Από την περιωρισμένην, λέγει, γνώσιν του Ελληνικού Στρατού, ην έχει, φρονεί ότι ο Αντιστράτηγος κ. ΒΕΝΤΗΡΗΣ εμφορείται από το επιθετικώτερον πνεύμα και επομένως διά καθαρώς στρατιωτικούς λόγους η υπό συζήτησιν πρότασις θα αποβή προς όφελος των επιχειρήσεων και της Στρατιωτικής καταστάσεως.

Ο Στρατηγός κ. ΡΩΛΙΝΣ λέγει ότι ίσως θεωρηθή πολύ επίμονος δι' όσα έχει να είπη επί του υπόψη θέματος.

Αναφέρει ότι κατά τον παρελθόντα Νοέμβριον παρουσιάσθη η ανάγκη συγκροτήσεως του Στρατηγείου της Στρατιάς, οπότε εξέφρασε την γνώμην ότι ο Αντιστράτηγος κ. ΒΕΝΤΗΡΗΣ θα ήτο ο αρμοδιώτερος διά την ανάληψιν της Διοικήσεως ταύτης και το Α.Σ.Ε.Α. συνεφώνησε με την άποψιν ταύτην και ότι μετά την τοποθέτησιν τούτου εις την θέσιν αυτήν επληροφορήθη ότι θα έπρεπε διά λόγους ψυχολογικούς να επέλθουν μεταβολαί εις την ηγεσίαν του Στρατού και εξέφρασε τότε την γνώμην τόσον εις τους πολιτικούς αρχηγούς, όσον και εις το Α.Σ.Ε.Α. ότι θα ήτο μέγα λάθος εάν ήθελε πραγματοποιηθή τούτο. Έκτοτε λέγει δεν μετέβαλε γνώμην και συμφωνεί με τον Στρατηγόν κ. ΛΙΒΣΕΥ επί του ότι ο Αντιστράτηγος κ. ΒΕΝΤΗΡΗΣ είναι ο καταλληλότερος διά την ανάληψιν της Διοικήσεως της Στρατιάς.

Ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως λέγει ότι και ο ίδιος εξέφρασε την γνώμην του συμφωνών προς τους Στρατηγούς κ.κ. ΛΙΒΣΕΥ και ΡΩΛΙΝΣ και ότι επικροτεί την υπό συζήτησιν πρότασιν του Αν.Σ.Σ.

Ο κ. Υπουργός των Στρατιωτικών υπερψηφίζει της προτάσεως ταύτης, ως έχων, λέγει, και σύμφωνον την γνώμην του κ. Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως.

Ο κ. Υπουργός των Ναυτικών συμφωνεί.

Ο κ. Υπουργός της Αεροπορία συμφωνεί.

Τα λοιπά Στρατιωτικά μέλη του Συμβουλίου απέχουν της ψηφοφορίας.

Κατόπιν των ανωτέρω το Α.Σ.Ε.Α. αποφασίζει:

Εγκρίνει παμψηφεί την συνημμένην πρότασιν του Αν.Σ.Σ.

Ο λόγος της επιλογής του Αντιστράτηγου Γιατζή ήταν ότι εμφορούταν από επιθετικό πνεύμα και μπορούσε να εξασκήσει αποτελεσματικότερο έλεγχο στις διοικήσεις των μονάδων.

Στο μεσοδιάστημα της αλλαγής ηγεσίας στο στράτευμα σημειώθηκε η επίθεση του ΔΣΕ στο Μέτσοβο. Είναι μια περίοδος που αυξάνονται σημαντικά τα ποσοστά στρατολόγησης του ΔΣΕ, λόγω της εξόδου στο βουνό πολλών αριστερών που αισθάνονταν περισσότερη ασφάλεια εκεί, παρά στα χωριά και τις κωμοπόλεις.

Το Μέτσοβο προτιμήθηκε για δύο κυρίως λόγους. Πρώτον, θα εξασφάλιζε καλύτερη επικοινωνία μεταξύ Βορρά και Νότου και θα βοηθούσε στον απρόσκοπτο ανεφοδιασμό του ΔΣΕ. Δεύτερον θα μπορούσε να γίνει η προώθηση ανταρτών από τη Θεσσαλία, τη Στερεά Ελλάδα και τη Μακεδονία προς τα προπύργια του Γράμμου χωρίς τον κίνδυνο να συλληφθούν στη διαδρομή.

Η επίθεση του ΔΣΕ στο Μέτσοβο και τις γύρω περιοχές ξεκίνησε τη νύχτα της 18ης προς 19η Οκτωβρίου. Σύμφωνα με τον Ευάγγελο Αβέρωφ, λίγες ώρες πριν την επίθεση, είχαν καταφθάσει από τη Λάρισα σημαντικές ενισχύσεις στην Ταξιαρχία του Συνταγματάρχη Δόβα. Επρόκειτο για ένα

Ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως λέγει εν συνεχεία ότι η εκδοθείσα εγκριτική απόφασις του Α.Σ.Ε.Α. θα είναι υψίστης σημασίας διά την Ελλάδα, ότι αύτη θέλει στερεώσει την τάξιν και την ευημερίαν της Πατρίδος λίαν προσεχώς και γεννά την πεποίθησιν δι' έν καλύτερον μέλλον της Ελλάδος και ότι τον Ανιστράτηγον κ. ΒΕΝΤΗΡΗΝ θα συνοδεύουν εις το βαρύ έργον, όπερ αναλαμβάνει αι καλύτεραι ευχαί και η εμπιστοσύνη του επί της ικανότητος και ορμητικότητός του.

Ο Στρατηγός κ. ΛΙΒΣΕΥ προτείνει όπως δοθή υπό της Κυβερνήσεως μια πλήρης υποστήριξης προς τον Αντιστράτηγον κ. ΒΕΝΤΗΡΗ και εξασκήση αύτη την επιρροήν της επί του τύπου ίνα μη ούτος προβαίνη εις επικρίσεις των ηγητόρων του Στρατού.

Ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως λέγει ότι η Κυβέρνησις θα προέβαινεν εις μίαν τοιαύτην ενέργειαν εφ' όσον θα ήτο δυνατόν, αλλά νομίζει ότι τούτο είναι δύσκολον.

Ο Στρατηγός κ. ΛΙΒΣΕΥ αντιλαμβάνεται, λέγει, πλήρως τάς δυσχερείας αλλ' επιθυμεί όπως καταβληθή πάσα προσπάθεια εκ μέρους της Κυβερνήσεως προς την κατεύθυνσιν ταύτην.

Ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως υπόσχεται τούτο, αλλά λέγει ότι η προσπάθεια αύτη θα μείνη ατελεσφόρητος και ότι ο Αντιστράτηγος κ. ΒΕΝΤΗΡΗΣ θα έχη ακεραίαν και απόλυτον την υποστήριξην εκ μέρους της Κυβερνήσεως.

Ο Στρατηγός κ. ΛΙΒΣΕΥ προτείνει επίσης όπως δοθή μεγαλυτέρα δημοσιότης εις τάς εκφράσεις εμπιστοσύνης του Α.Σ.Ε.Α. προς τον Αντιστράτηγον κ. ΒΕΝΤΗΡΗΝ.

Ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως αποδέχεται την πρότασιν του Στρατηγού κ. ΛΙΒΣΕΥ και δίδει εντολήν εις τον Γραμματέα του Α.Σ.Ε.Α. όπως προβή εις σχετικήν ανακοίνωσιν προς τον τύπον εξ ονόματος του Α.Σ.Ε.Α.

Επαναλαμβάνει δε ότι η ληφθείσα απόφασις εκ μέρους του Α.Σ.Ε.Α. αποτελεί σπουδαιοτάτην τιμήν διά τούτο και εκφράζει τας ευχαριστίας του προς τους Αρχηγούς των ξένων αποστολών διά το επιδειχθέν ενδιαφέρον των επί του τεθέντος ζητήματος και διά τας φροντίδας ας ούτοι κατέβαλον διά τα στρατιωτικά πράγματα της χώρας, αποδείξαντες ούτω ότι εργάζονται ουχί απλώς ως φίλοι, αλλ' ως υπερέλληνες».

τάγμα 500 ανδρών, που έλαβε θέσεις γύρω από το Σταθμό Διοικήσεως του Δόβα, ως εφεδρεία του.

Οι πρώτες επιχειρήσεις του ΔΣΕ ήταν αποτελεσματικές. Σε λίγες μόνο ώρες οι αντάρτες είχαν καταφέρει να φτάσουν στο Ανήλιο, χωριό που βρίσκεται στα νοτιοανατολικά του Μετσόβου και να καταλάβουν τη μισή κωμόπολη του Μετσόβου. Το αποτέλεσμα ήταν η πλήρης απομόνωσή του σε τρόφιμα και πολεμικά εφόδια. Για τα τελευταία, ο εφοδιασμός από αέρος ήταν η μοναδική λύση, με τις καιρικές συνθήκες να τον ευνοούν στις 23 και 24 Οκτωβρίου. Λόγω της μορφολογίας του εδάφους, πάντως, αλλά και του περιορισμένου χώρου που ήλεγχαν οι κυβερνητικές δυνάμεις, πολλές από τις ρίψεις υπήρξαν αποτυχημένες, αφού τα εφόδια έπεφταν στα χέρια των μαχητών του ΔΣΕ.[429]

Η Ανώτατη Ηγεσία του Στρατού, αντιλαμβανόμενη ότι η πολιορκία του Μετσόβου ήταν μια εξαιρετικά επικίνδυνη επιχείρηση για τον αγώνα που διεξαγόταν κατά των ανταρτών του ΔΣΕ, έσπευσε προς μεγάλη ενίσχυση της φρουράς της κωμοπόλεως σταδιακά από τις 22 Οκτωβρίου. Η Ι Στρατιά, με την έγκριση του ΓΕΣ, διέταξε διαδοχικά τα ακόλουθα:

α) Ταχεία κίνηση της 21ης Ταξιαρχίας (ΙΙ Μεραρχία) με δύο τάγματα (504 και 506 ΤΠ) από την περιοχή Γρεβενών προς τα Νοτιοδυτικά και την κατεύθυνση Μοναχήτι-Κρανιά-Μηλιά.

β) Άμεση μεταφορά με αεροπλάνα των υπολοίπων δυνάμεων της 74ης Ταξιαρχίας.

γ) Άμεση προώθηση, αρχικά στην Καλαμπάκα και από εκεί προς το μέτωπο της ΙΧ Μεραρχίας, των τμημάτων της 72ης Ταξιαρχίας, τα οποία βρίσκονταν στη Δυτική και Βορειοδυτική Θεσσαλία.[430]

Η πολιορκία του Μετσόβου από τους αντάρτες του ΔΣΕ κράτησε επί δώδεκα περίπου μέρες. Στις 30 Οκτωβρίου οι κυβερνητικές δυνάμεις ήλεγχαν όλες τις διαβάσεις, ενώ από τις 31, με την επισκευή των γεφυρών που είχαν καταστραφεί, αποκαταστάθηκε πλήρως η συγκοινωνία από την Μπαλντούμα μέχρι το Μέτσοβο.

Οι τελευταίες μάχες στην περιοχή έλαβαν χώρα στις 6 Νοεμβρίου, όπου ο στρατός κατέλαβε με την 42η Ταξιαρχία τη θέση Τσακούλι και η 41η τη θέση Ταμπούρι-Θανασάκη. Μάλιστα, στην τελευταία έγιναν φονικές μάχες. Έτσι εκκαθαρίστηκε πλήρως η ευρύτερη περιοχή της Κατάρας και άνοιξε η οδική αρτηρία Καλαμπάκας-Μετσόβου-Ιωαννίνων.

---

[429] Ευάγγελος Αβέρωφ, *ο.π.,* σελ. 296-303.

Συνοπτική περιγραφή των γεγονότων κάνει και ο ως τότε διοικητής της Στρατιάς, Αντιστράτηγος Γιατζής, σε υπερεπείγουσα και άκρως απόρρητη έκθεσή του της 24ης Οκτωβρίου προς το γραφείο Α1 του ΓΕΣ, η οποία ομοίως κοινοποιείται στη Στρατιά, το Β' Σώμα Στρατού και την VIII Μεραρχία. Βλ. την έκθεση στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, ο.π., τ. 6, κείμενο 39, σελ. 243-244.

[430] ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο ελληνικός στρατός κατά τον αντισυμμοριακόν αγώνα (1946-1949),* ο.π., σελ. 293.

Αποτίμηση του αποτελέσματος

Η μάχη του Μετσόβου δεν κατέχει στην ιστοριογραφία δεσπόζουσα θέση, ενώ δεν ήταν καν περιοχή στρατηγικών στόχων για τον ΔΣΕ στο σχέδιο «Λίμνες». Ωστόσο, είναι γεγονός ότι διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στις μετέπειτα εξελίξεις. Αν ο ΔΣΕ κατάφερνε να αποκόψει την Ήπειρο από τη Θεσσαλία και τη Δυτική Μακεδονία και να τη μετατρέψει σε ορμητήριο και αν εξασφάλιζε την άνετη επικοινωνία μεταξύ Γράμμου και Αγράφων, τότε θα είχε καταφέρει πολύ πιο εύκολα να δημιουργήσει την ελεύθερη περιοχή που ήθελε για την εγκαθίδρυση κομμουνιστικού κράτους. Άλλωστε, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η μορφολογία του εδάφους, η συγκοινωνιακή υποδομή της Ηπείρου και η γειτνίαση με την Αλβανία, επέτρεπαν ακόμα και σε μικρές αριθμητικά δυνάμεις να την ελέγξουν.

Ο Γιατζής, λίγες μέρες πριν την ανάληψη της διοίκησης του Γενικού Επιτελείου Στρατού, αποφαίνεται για την επιτυχία του Εθνικού Στρατού στο Μέτσοβο: «Η άμυνα της φρουράς ταύτης υπήρξεν αποφασιστική και ηρωικοτάτη ενέργεια και ότι ο Διοικητής ταύτης δικαίως προήχθη επ' ανδραγαθία καθώς και τινές διακριθέντες κατώτεροι Αξιωματικοί. Αι διεξαχθείσαι επιχειρήσεις διά την αποκατάστασιν της ασφαλείας της περιοχής Μετσόβου έσχον ως αποτέλεσμα σημαντικάς απωλείας των συμμοριτών. Εν αρχή επέτυχον μεν οι συμμορίται να αποκόψουν τας συγκοινωνίας και να απωθήσουν τα τμήματα της VIII Μεραρχίας εκ των θέσεών των διατηρήσαντες την πρωτοβουλίαν επί τινάς ημέρας, ότε αι διαθέσιμοι μονάδες ησχολούντο με τας εις Ρούμελην ενεργείας, όταν όμως επετεύχθη η συγκέντρωσις των αναγκαίων μέσων, υπέστησαν φθοράν την οποίαν δεν υπελόγιζον, το κυριώτερον δε ότι αν και διέθεσαν τόσον όγκον δια να καταλάβουν το Μέτσοβον και διατηρήσουν την περιοχήν του κατά τον χειμώνα δι' εντυπωσιακούς λόγους εις το εξωτερικόν, όπου εγένοντο συζητήσεις επί του ελληνικού θέματος, δεν το επέτυχον».[431]

Από την πλευρά του ΔΣΕ η μάχη του Μετσόβου αρχικά αντιμετωπίστηκε ως «θρίαμβος»! Ο Μάρκος Βαφειάδης υπογράφει πανηγυρικό ανακοινωθέν στις 28 Οκτωβρίου, στο οποίο μεταξύ των άλλων αναφέρονται: «Τα τμήματά μας συνέτριψαν με ορμητικές επιθέσεις τις εχθρικές αντιστάσεις σε μια σειρά τοποθεσίες κατά μήκος του παραπάνω άξονα (Γιάννενα-Μέτσοβο-Καλαμπάκα) και κατόρθωσαν να κυριαρχήσουν πάνω στο δρόμο και να διακόψουν τις συγκοινωνίες του εχθρού…

Δύο αεροπλάνα Σπιτφάιερ κατερρίφθησαν στη διάρκεια των επιχειρήσεων αυτών, με εύστοχα πυρά των πολυβόλων μας.[432] Το ένα με

---

[431] *Ο.π.,* σελ. 299. Απόσπασμα από το βιβλίο του Δημήτρη Γιατζή, *Τα 10 τελευταία μου χρόνια ως στρατιώτου εις την υπηρεσίαν της πατρίδος*, σελ. 259.

[432] Σε έκθεση του Υπουργού Αεροπορίας Δ. Δίγκα στις 27 Δεκεμβρίου του 1947 με αριθμό πρωτοκόλλου Α. 7306 προς το Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Αμύνης, επισημαίνεται ότι τα Σπιτφάιερ είναι ιδιαίτερα ευάλωτα, λόγω της φύσης της αποστολής τους, αλλά και της ευπάθειας του υγρόψυκτου κινητήρα τους και προτείνεται να απαγκιστρωθούν από

χειριστή τον λοχαγό Γεωργακόπουλο και το άλλο με χειριστή τον Φουρουντζή…».[433]

Αργότερα, πάντως, διαπιστώνονται λάθη στη μάχη του Μετσόβου. Χαρακτηριστική είναι η συμπερασματική έκθεση του Γραφείου Επιχειρήσεων του Γενικού Αρχηγείου του Δημοκρατικού Στρατού, η οποία υπάρχει στα αρχεία της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού. Στην έκθεση επισημαίνονται τα εξής: «Ο τρόπος που έκανε την διανομή των δυνάμεών της η διεύθυνση της επιχείρησης και οι αποστολές που δόθηκαν στα τμήματα, δείχνουν ότι επιδιώχτηκε εξ' ίσου σοβαρή προσπάθεια σε όλο το μέτωπο της εχθρικής διάταξης από Κατάρα μέχρι Καλλιγωμένο Αλώνι. Μία τέτοια κατανομή δε μπορεί να ανταποκρίνεται στα δεδομένα της συγκεκριμένης περίπτωσης που εξετάζουμε, γιατί εδώ δεν επρόκειτο φυσικά για μια πολιορκία του Μετσόβου, αλλά για ένα γρήγορο αποφασιστικό χτύπημα, για ξεκαθάρισμα της κατάστασης, πριν προφτάσει ο εχθρός να συγκεντρώσει πολλές δυνάμεις και να αποχτήσει επιβλητική υπεροχή, πράγμα που μπορούσε να το πετύχη μέσα σε λίγες μέρες, όπως και το πέτυχε…

Η επιχείρηση αυτή από τη στιγμή που άρχισε μετατράπηκε βασικά σε αγώνα μεμονωμένων ταγμάτων. Δεν παρουσιάζεται στη διάρκεια της διεξαγωγής της ζωντανά και έντονα η επέμβαση της διοίκησης διά το συντονισμό της ενέργειας, ιδιαίτερα των δύο ταγμάτων που επιτίθενται προς Καρακόλι. Τα τάγματα αυτά ενήργησαν ως το τέλος ανεξάρτητα το ένα από το άλλο, με βάση το αρχικό σχέδιο. Σωστό θάταν μετά την αποτυχία της πρώτης επιθετικής προσπάθειας να επέμβει η διεύθυνση της επιχείρησης και έχοντας πια υπ' όψη της σταθερούς παράγοντες για τον εχθρό (δύναμη, θέσεις, βάσεις οχυρώσεων, μέσα) να αναπροσαρμόσει την όλη επιθετική της διάταξη στον τομέα Μετσόβου. Η μη αναπροσαρμογή αυτή είχε σαν συνέπεια να συνεχίζουν τα τάγματα την προσπάθειάν τους στις ίδιες κατευθύνσεις, χωρίς να έχουν τελικά κανένα αποτέλεσμα. Ακόμα από τις διοικήσεις των ταγμάτων έλλειψε στη διάρκεια της μάχης η πρωτοβουλία και η πεποίθηση στη δυνατότητα εκπλήρωσης της αποστολής τους. Δύο ολόκληρες ημέρες (19 και 20 Οκτωβρίου), που οι εχθρικές δυνάμεις στο Μέτσοβο έμειναν οι ίδιες, είχαμε τέτοια αριθμητική υπεροχή που δεν ήταν δύσκολη η εκμηδένιση του εχθρού και η κατάληψη της πόλης. Στην αποτυχία συνετέλεσε βέβαια ως ένα βαθμό

αποστολές επίγειων στόχων, καθώς επίσης και να εφοδιαστεί η Ελληνική Βασιλική Αεροπορία με δύο μοίρες αεροπλάνων ειδικών για αποστολές επίγειων στόχων. Εκφράζεται δε ο φόβος ότι η δημιουργία Κυβέρνησης των βουνών από τους αντάρτες και η πιθανή αναγνώριση από το «Σλαυϊκό μπλοκ» μπορεί να τους οδηγήσει στη δημιουργία αεροπορίας. Στην ίδια έκθεση αναφέρεται και ο αριθμός αεροπλάνων που κατερρίφθησαν. Πρόκειται για 11 Σπιτφάιερ και 2 Χάρβαρντ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία…*, τ. 6, κείμενο 108, ο.π., σελ. 530-531.

[433] Φοίβος Ν. Γρηγοριάδης, τ. 10, *ο.π.,* σελ. 181-182. Όπως σημειώνει, πάντως, και ο Φ. Γρηγοριάδης, στην κριτική που έγινε αργότερα από τον ίδιο τον Μάρκο, οι επιχειρήσεις αυτές χαρακτηρίστηκαν αποτυχημένες.

και η έλλειψη εκρηχτικού υλικού και η μη χρησιμοποίηση πυροβολικού που οφείλεται σε όχι έγκαιρη εξασφάλιση βλημάτων».[434]

[434] ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο ελληνικός στρατός κατά τον αντισυμμοριακόν αγώνα (1946-1949),* ο.π., σελ. 300-301. Ακόμα, η συμπερασματική μελέτη βρίσκεται στα αρχεία ΔΙΣ/Φ. 1036/Β/2 και στο 4ο τεύχος του περιοδικού «Δημοκρατικός Στρατός», του μηνός Απριλίου του 1948.

Η μάχη της Κόνιτσας

Μετά την αποτυχία κατάληψης του Μετσόβου, το Αρχηγείο του ΔΣΕ, «ποτισμένο» με μεγαλύτερη εμπειρία από τη σύγκρουση με τον εθνικό στρατό, προσανατολίστηκε προς τη Δυτική Ήπειρο και συγκεκριμένα σε πρώτη φάση στην περιοχή Πωγωνίου-Μουργκάνας και σε δεύτερη προς Σούλι-Παραμυθιά. Ο στόχος ήταν να απομονωθεί η Δυτική Ήπειρος και να δημιουργηθεί ένας ελεύθερος πυρήνας για τον ΔΣΕ που θα είχε επαφή με την Αλβανία, η οποία είχε τα γνωστά πλεονεκτήματα για τους μαχητές του ΔΣΕ, καθώς μπορούσαν να διεισδύουν στο έδαφός της και να ανασυντάσσονται ή να ανεφοδιάζονται.

Οι πρώτες απειλητικές κινήσεις προς τις περιοχές αυτές εκδηλώθηκαν στις 25 Νοεμβρίου. Μονάδες του ΔΣΕ, μετά από 18ωρη πορεία κινήθηκαν υπό την κάλυψη πυκνής ομίχλης και σφοδρής κακοκαιρίας από το Κεντρικό Ζαγόρι προς τη γέφυρα Μπουραζανίου και κατάφεραν να κάνουν δύο σημαντικές επιτυχίες σε Βήσσανη και Δελβινάκι.[435] Δεν είχε την ίδια τύχη η κίνηση προς την Ζίτσα, όπου οι αντάρτες υπέστησαν συντριβή από την εκεί κυβερνητική φρουρά.

Ακολούθησαν πολυήμερες μάχες στην περιοχή της Μουργκάνας, όπου και οργανώθηκαν οι κύριες δυνάμεις του ΔΣΕ. Ο συγκεκριμένος ορεινός όγκος, που έχει τα χαρακτηριστικά φυσικής γέφυρας μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, αποτέλεσε το ορμητήριο του ΔΣΕ στα γύρω χωριά και φυσικά προς την Κόνιτσα, που ήταν ο τελικός στόχος για την εγκατάσταση κομμουνιστικής κυβέρνησης. Επίσης, η Μουργκάνα έδινε το πλεονέκτημα των διεισδύσεων και προς περιοχές του Πωγωνίου, της Βόρειας Θεσπρωτίας και του Σουλίου.[436]

Οι επίμονες μάχες από τα μέσα Οκτωβρίου σε περιοχές της Ηπείρου και η φανερή αλλαγή τακτικής του ΔΣΕ, οδήγησαν τους στρατιωτικούς επιτελείς του εθνικού στρατού στο συμπέρασμα ότι προετοιμαζόταν αποφασιστικό χτύπημα στην Ήπειρο για την επίτευξη των στόχων του ΔΣΕ. Για το λόγο αυτό είχαν ενισχυθεί ιδιαιτέρως τα δύο αστικά κέντρα του Μετσόβου και της Κόνιτσας. Στις 18 Δεκεμβρίου η VIII Μεραρχία και ο Μέραρχος Αντωνόπουλος, ζήτησαν από την Ι Στρατιά την άμεση ενίσχυση με

---

[435] Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου*, τ. 1, ο.π., σελ. 369-370. Επίσης, ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο ελληνικός Στρατός κατά τον Αντισυμμοριακόν Αγώνα*, ο.π., σελ. 313.

[436] ΓΕΣ/ΔΙΣ, *ο.π.,* σελ. 316. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή για τη στρατηγική σημασία του Σουλίου: «Επί πλέον απετέλει (σ.σ. η εγκατάσταση του ΔΣΕ στην περιοχή της Μουργκάνας) το πρώτον βήμα προς μόλυνσιν και κατάκτησιν της περιοχής Σουλίου, απροσπέλαστου μέχρι της εποχής εκείνης εθνικού χώρου και ακλόνητου βάθρου της αμύνης της Ηπείρου».

μία τουλάχιστον Ταξιαρχία, ώστε να διατηρηθούν πάση θυσία οι θέσεις των κυβερνητικών στρατευμάτων σε Κόνιτσα και Μέτσοβο.[437]

Προετοιμασμένη για επιθετική ενέργεια του ΔΣΕ ήταν και η VIII Μεραρχία, η οποία παρατηρούσε κινήσεις αντάρτικων σχηματισμών κοντά σε περιοχές των Ζαγορίων και του Καλπακίου, δεν πίστευε, όμως, ότι θα μπορούσε η Κόνιτσα να μετατραπεί σε θέατρο επιχειρήσεων, εξαιτίας της καλής αμυντικής της οργάνωσης. Φαίνεται ξεκάθαρα, ότι η VIII Μεραρχία αγνοούσε τις κινήσεις του ΔΣΕ και τις προετοιμασίες που είχαν συντελεστεί για την προσβολή της ακριτικής πόλης. Σε κατοπινή της έκθεση, της 19ης Φεβρουαρίου 1948, αναφέρει ότι «το σημείον της προσβολής δεν ήτο δυνατόν να υπολογισθή, διότι ουδαμού υπήρχε σαφής πληροφορία περί σοβαρών συγκεντρώσεων. Η διοίκησις της μεραρχίας έχουσα υπόψη της την αποτυχίαν του Μετσόβου, οφειλόμενην κατά μέγα μέρος εις την αμυντικήν οργάνωσιν της περιοχής δι' έργων οχυρώσεως δεν υπελόγιζεν ως λίαν ενδεχομένην την κατά της Κονίτσης ενέργειαν, λόγω της υπαρχούσης εκεί οργανώσεως του εδάφους, χωρίς όμως και να αποκλείη εντελώς το ενδεχόμενον τούτο».[438]

---

[437] ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, τ. 7, κείμενο 7, ο.π., σελ. 63-64. «Αποστολή Μεραρχίας διατηρήσεως πάση θυσία ΚΟΝΙΤΣΗΣ και ΜΕΤΣΟΒΟΥ καθιστά προφανή αξίαν αρτηριών προς κέντρο ταύτα.

Μεραρχίαν απασχολεί σοβαρότατα διατήρησις ελευθέρων αρτηριών τούτων.

Εκεί αμύνονται πεισμόνως πλέον 1200 συμμορίται εφοδιαζόμενοι αφθόνως διά Πυρομαχικών εξ' Αλβανίας.

Κατάστασις αντιμετωπίζεται διά πέντε Ταγμάτων.

Κατόπιν ανωτέρω ως και μετριοτάτης μαχητικής αξίας Ταγμάτων Εθνοφρουράς ανάληψις ισχυρών επιθετικών επιχειρήσεων εις χιονοσκεπή περιοχήν βορείως ΧΡΥΣΟΒΙΤΣΗΣ ανέφικτος άνευ ενισχύσεως Μεραρχίας..

Επί πλέον παραμονή ανδρών επί πολλάς ημέρας εν υπαίθρω άνω περιοχήν λίαν επικίνδυνος.

Ήρξαντο παρουσιαζόμενα κρυοπαγήματα.

Προθέσεις συμμοριτών διά χειμερινής περίοδον, διαγράφονται σαφώς. Κατάληψις Ηπείρου παρεχούσης εις συμμορίτας έδαφος λίαν πρόσφορον. ΗΠΕΙΡΟΣ χειμώνα απομονούται και επί πλέον συνορεύει με κράτος ληστών μη τηρούν ούτε καν προσχήματα.

Μεραρχία χειμώνα αντιμετωπίση τον όγκον συμμοριακών δυνάμεων ΓΡΑΜΜΟΥ και άνω ΑΩΟΥ και κατά συνέπειαν τμήματά της δοκιμασθήσονται σκληρότατα κυρίως λόγω δριμυτάτου κλίματος.

Μεραρχία διελθούσα ηθικήν κρίσιν Ιούλιον και Αύγουστον και διεξάγουσα συνεχώς από 19 Οκτωβρίου μέχρι σήμερον αγώνας δεν έχει απεριορίστους δυνατότητας.

Επισημαίνων τα ανωτέρω υποβάλλω παράκλησιν όπως χειμερινή κατάστασις ΗΠΕΙΡΟΥ και 8ης Μεραρχίας εκτιμηθή υπό προϊσταμένων αρχών μετά προσηκούσης σοβαρότητος.

Παρίσταται ανάγκη Μεραρχία ενισχυθή επειγόντως διά μιάς Ταξιαρχίας.

Προτείνομεν όπως αποσταλή Επιτελάρχης ή Διευθυντής Επιχειρήσεων διά καλυτέραν ενημέρωσιν. Μέραρχος Αντωνόπουλος».

[438] ΓΕΣ/ΔΙΣ, *ο.π.,* σελ. 316-317.

Ίδρυση Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης

Παρά τις λαθεμένες εκτιμήσεις των επιτελικών γραφείων του στρατού, η προσβολή της Κόνιτσας είχε προετοιμαστεί, οι σκοποί είχαν οριοθετηθεί, το μόνο που έλειπε ήταν η αφορμή ή η εντολή για να ξεκινήσουν οι μάχες. Στις 24 Δεκεμβρίου, μία μέρα πριν την έναρξη των επιχειρήσεων, ο ΔΣΕ ανήγγειλε μέσω του ραδιοσταθμού της «Ελεύθερης Ελλάδας» την ίδρυση προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, η οποία είχε δρομολογηθεί από τις 2 Δεκεμβρίου, μετά από απόφαση του «Δεύτερου Κλιμακίου» του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ.[439] Η αντίστροφη μέτρηση για το χώρο εγκατάστασης της νέας Κυβέρνησης είχε αρχίσει.

---

[439] Η σχετική απόφαση βρίσκεται στο τέλος ενός μακροσκελούς κειμένου στο οποίο αναφέρονται τα εξής: «Το 2ο Κλιμάκιο [του Πολιτικού Γραφείου] παίρνοντας υπόψη του τις εσωτερικές και διεθνείς συνθήκες, αποφασίζει ως το τέλος του χρόνου να γίνει Π[ροσωρινή] Δ[ημοκρατική] Κυβέρνηση στις περιοχές της Λεύτερης Ελλάδας». Φ. Ηλιού, *Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος,* ο.π., σελ. 252.

Η ανακοίνωση της απόφασης του Δεύτερου Κλιμακίου προς το Πρώτο Κλιμάκιο έγινε στις 10 Δεκεμβρίου με κρυπτογραφικό τηλεγράφημα του Μάρκου Βαφειάδη στον Στέργιο Αναστασιάδη. Την επόμενη μέρα το ίδιο τηλεγράφημα απέστειλε στον Αναστασιάδη και ο Γιάννης Ιωαννίδης.

Αποκρυπτογραφημένο το κείμενο έχει ως εξής: «Επαναλαμβάνω ακόλουθο [τηλεγράφημα] Μάρκου. [Το] Δεύτερο κλιμάκιο [του] Πολιτικού Γραφείου αποφάσισε να γίνει Προσωρινή Κυβέρνηση μέχρι τέλους [του] χρόνου. Σύνθεση: Μάρκος: Πρόεδρος και [υπουργός] Στρατιωτικών, Γ. Ιωαννίδης: [υπουργός] Εσωτερικών, Μ. Πορφυρογένης: [υπουργός] Εξωτερικών και Δικαιοσύνης, Π. Κόκκαλης: [υπουργός] Παιδείας και Υγιεινής-Πρόνοιας, Β. Μπαρτζιώτας: [υπουργός] Οικονομικών και Λ. Στρίγκος: [υπουργός] Εθνικής Οικονομίας και Γεωργίας. Πρέπει [να] βολιδοσκοπηθούν [τα] κόμματα του ΕΑΜ και [τα] συνεργαζόμενα για συμμετοχή τους [στην] κυβέρνηση και ξεχωριστά [τα] παρακάτω πρόσωπα. «Φίρας», «Ακάκιος», «Πόντιος», [Στ.] Κρητικάς, Ρόζα Ιμβριώτη, [Νίκος] Κιτσίκης, «Αγάθων» και όσοι αποδεχθούν να σταλούν [με το] συντομότερο δρομολόγιο. [Ο Δ.] Βλαντάς βρίσκεται [στα] τμήματά μας. Έχουμε ανάγκη από ασυρματιστές. Φροντίστε να σταλούν. 10.12.[1947]. Μάρκος. Τέλος. 11.12.[1947]. Γ. Ιωαννίδης». Φ. Ηλιού, *ο.π.,* σελ. 263. Το κρυπτογραφημένο κείμενο στις σελίδες 262-263.

Ο Ηλιού σημειώνει ότι δεν κατάφερε να ταυτίσει με βεβαιότητα τα πρόσωπα που υποδηλώνονται με τα ψευδώνυμα Φίρας, Ακάκιος, Πόντιος και Αγάθων. Ο Αγάθων είναι, πάντως, μέλος της ηγεσίας της ΕΛΔ. Ακάκιος και Πόντιος είναι μέλη της Κεντρικής Επιτροπής του ΕΑΜ, ίσως ο Μ. Κύρκος και ο Αλκ. Λούλης.

Στην απόφαση για ίδρυση ΠΔΚ από τις αρχές Δεκεμβρίου αναφέρεται και ο Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου,* τ. 1, ο.π., σελ. 355.

Να σημειωθεί εδώ ότι αυτή ήταν η δεύτερη σοβαρή απόπειρα για δημιουργία κυβέρνησης του βουνού, μετά την ίδρυση της ΠΕΕΑ τον Μάρτιο του 1944. Βλ. για την ίδρυση της ΠΕΕΑ πιο πάνω, σελ. 71 κ.εξ.

Πρέπει σ' αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι το μακροσκελές κείμενο του 2ου Κλιμακίου, παρότι έδινε το σύνθημα για την εγκατάσταση Κυβέρνησης σε ελεύθερη περιοχή, ταυτόχρονα περιλάμβανε και επίσημη παραδοχή για σοβαρή και επικίνδυνη καθυστέρηση στην ανάπτυξη της ολόπλευρης λαϊκής αντίστασης στις μεγάλες πόλεις, για μη πραγματοποίηση των σχεδίων στρατολόγησης από τα Αρχηγεία Δυτικής, Κεντρικής, Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης, για μη κινητοποίηση των κομματικών δυνάμεων

Ο Γιάννης Ιωαννίδης στις 22 Δεκεμβρίου είχε ειδοποιήσει τον Μάρκο Βαφειάδη για τις τελικές αποφάσεις.

«Μάρκον

Αρ. 222

Ανακοίνωση για χορωδία Βεζύρισας [ίδρυση κυβέρνησης] θα γίνει την Τετάρτη 24 Δεκέμβρη πρωί και θα δοθεί έξη φορές. Θα περιλαμβάνει: πρώτον ανακοίνωση πρακτορείου Ελεύθερης Ελλάδας. Δεύτερον ιδρυτική πράξη και Τρίτον το διάγγελμα. Ανδρόνικος [=Γ. Ιωαννίδης] θα δοθεί και σαν αντιπρόεδρος χορωδίας. Προτείνουμε ονομασία στελεχών [να] γίνει από κυβέρνηση τουλάχιστο μέχρι συνταγματάρχη. 22.12. Διονύσης».[440]

Στην ιδρυτική πράξη της ΠΔΚ αναλύονται οι λόγοι ίδρυσης, οι σκοποί, οι στόχοι και οι επιθυμίες της νέας κυβέρνησης και ταυτόχρονα ανακοινώνονται τα μέλη της:

«Έχοντας υπόψη

α) Τις καταστατικές διατάξεις του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ της 10.8.47 και β) τις ανάγκες που δημιουργήθηκαν από την εκμηδένιση της εθνικής ανεξαρτησίας και την ουσιαστική ανυπαρξία ελληνικής εθνικής κυβέρνησης, καθώς και τις πολεμικές επιδιώξεις του ΔΣΕ, που ζητούν τον σχηματισμό μιας κεντρικής δημοκρατικής κυβέρνησης στην ελεύθερη Ελλάδα,

---

στην καθοδήγηση του στρατιωτικοπολεμικού έργου του ΔΣΕ κτλ και βάσει αυτών των εκτιμήσεων έφτανε στην απόφαση να θεωρεί ότι «κάθε άρνηση, δισταγμός είτε ταλάντευση (σ.σ. μελών του ΚΚΕ να βγούνε στο βουνό και να στρατευθούνε) αποτελεί προδοσία προς το ΚΚΕ και τον αγώνα του λαού».

Φαινόταν ότι το ΚΚΕ αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα στρατολόγησης μαχητών. Τα κομματικά μέλη και στελέχη των πόλεων ταλαντεύονταν και δίσταζαν να βγούνε στο βουνό. Σε συνδυασμό με τις πολύ σημαντικές δυνάμεις που αγκιστρώθηκαν στην Μουργκάνα και έμειναν «θεατές» της μάχης της Κόνιτσας, αποδεικνύεται ότι το ΚΚΕ δεν ήταν ακόμα έτοιμο για αποφασιστική μάχη, αλλά μόνο για μια αναμέτρηση που θα απέφερε πολιτικές προεκτάσεις, σε επίπεδο δηλαδή εντυπωσιασμού και αναταραχής στο πολιτικό κατεστημένο της Αθήνας.

Για το γεγονός ότι περίπου 1.200 μαχητές του ΔΣΕ, που βρίσκονταν στη Μουργκάνα, έμειναν κατά τρόπον τινά θεατές, ο καθηγητής Γιώργος Μαργαρίτης γράφει στο βιβλίο του, *Ιστορία του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*, τ. 1, ο.π., σελ. 386-387: «Βρισκόμαστε μπροστά σε μία από τις βασικές παραμέτρους που έκριναν τη μάχη. Παρά τα δημοσιευόμενα στα δελτία επιχειρήσεων του Δημοκρατικού Στρατού, ο τελευταίος δεν μπόρεσε να εντάξει στα σχέδιά του και να χρησιμοποιήσει επιθετικά τις δυνάμεις που βρίσκονταν στο χώρο της Μουργκάνας. Οι δυνάμεις αυτές, που ίσως αποτελούσαν το κύριο και πλέον αξιόμαχο σώμα του ΔΣΕ στην περιοχή, παρέμειναν περίπου θεατές των εξελίξεων. Για τις δυνατότητες του ΔΣΕ, οριακές σε σχέση με τους στόχους που έθετε η ηγεσία του, σαφώς δε υποδεέστερες των δυνατοτήτων των αντιπάλων του, η μη συμμετοχή στον αγώνα ενός δοκιμασμένου σώματος μεγαλύτερου των 1.200 μαχητών, δηλαδή σχεδόν το ένα τρίτο των συνολικών του δυνάμεων, ήταν μια πολυτέλεια βαριά σε επιπτώσεις. Η απουσία αυτής της δύναμης από τα κρίσιμα πεδία της αναμέτρησης μετέτρεψε τους τοπικούς συσχετισμούς σε καταθλιπτικά δυσμενείς για τους επιτιθέμενους, παρά το γεγονός ότι, τουλάχιστον στην αρχή των επιχειρήσεων, ο γενικός συσχετισμός δυνάμεων ίσως επέτρεπε κάποιες ελπίδες».

[440] Φ. Ηλιού, *Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος,* ο.π., σελ. 266.

σχηματίζουμε την πρώτη Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση της Ελλάδας με τα υπογραφόμενα μέλη.

Σκοποί της Κυβέρνησης

Κύριος και πρωταρχικός σκοπός της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης είναι:

α) Να συνεχίσει μ' ένταση και μ' όλες τις δυνάμεις του λαού τον αγώνα για την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους ξένους ιμπεριαλιστές, για αποκατάσταση της εθνικής ανεξαρτησίας και για την κατοχύρωση των δημοκρατικών δικαιωμάτων του ελληνικού λαού και τη νίκη της δημοκρατίας.

β) Να κυβερνήσουμε τη χώρα πάνω σε λαϊκές δημοκρατικές βάσεις και να καταβάλουμε τις απαραίτητες προσπάθειες για την εδραίωση των θεσμών της Λαϊκής Δημοκρατίας, των Λαϊκών Συμβουλίων, της Λαϊκής Δικαιοσύνης, της αγροτικής μεταρρύθμισης και Λαϊκής Παιδείας καθώς και για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών του ελληνικού λαού στις ελεύθερες και τις απελευθερούμενες περιοχές.

γ) Επιθυμία μας είναι να πραγματοποιήσουμε τη συμφιλίωση και την ενότητα του λαού μας με βάση τις προϋποθέσεις της εθνικής ανεξαρτησίας και των δημοκρατικών ελευθεριών του.

δ) Θα προσπαθήσουμε να αποκαταστήσουμε φιλικές σχέσεις μ' όλους τους δημοκρατικούς λαούς και τις κυβερνήσεις τους. Να πραγματοποιήσουμε την έκδοση νόμων και διαταγμάτων που θα ισχύουν αμέσως μετά τη δημοσίευσή τους, στο επίσημο όργανο της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, εκτός αν στο νόμο ή το διάταγμα ορίζεται ρητά άλλος τρόπος ισχύος του».

Η πρώτη προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση της Ελεύθερης Ελλάδας συγκροτούταν από τους εξής:

Πρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Στρατιωτικών: στρατηγός Μάρκος (Βαφειάδης).
Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Εσωτερικών: Γιάννης Ιωαννίδης
Υπουργός Εξωτερικών: Πέτρος Ρούσσος
Υπουργός Δικαιοσύνης: Μιλτιάδης Πορφυρογένης
Υπουργός Υγιεινής και Πρόνοιας και προσωρινά Παιδείας: Πέτρος Κόκκαλης
Υπουργός Οικονομικών: Βασίλης Μπαρτζιώτας
Υπουργός Γεωργίας: Δημήτρης Βλαντάς
Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και προσωρινά Επισιτισμού: Λεωνίδας Στρίγκος

Όπως διαπιστώνει κανείς από μια γρήγορη ματιά, τελικά όλα τα κυβερνητικά στελέχη προέρχονταν από το ΚΚΕ και μάλιστα διαδραμάτιζαν ηγετικό ρόλο.[441]

---

[441] *Ο.π.,* σελ. 264-264. Ο Ηλιού γράφει για την ΠΔΚ: «Ας σημειωθεί, επίσης, ότι δεν αφήνεται κανένα περιθώριο για διαπραγμάτευση πάνω στα θέματα της σύνθεσης, του προγράμματος και του χρόνου αναγγελίας της δημιουργίας της Κυβέρνησης. Άλλωστε δεν ζητιέται, αυτήν τη φορά, έγκριση της απόφασης και από το Κλιμάκιο της Αθήνας. Απλώς,

Τα μέλη της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης έδιναν τον παρακάτω όρκο: *«Ορκίζομαι, ότι θα εκτελέσω πιστά τα καθήκοντά μου σαν μέλος της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης της Ελεύθερης Ελλάδας, έχοντας σαν γνώμονα το συμφέρον της πατρίδας μου και του ελληνικού λαού, ότι θα αγωνιστώ με αυτοθυσία για την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους ξένους ιμπεριαλιστές και για τη Δημοκρατία, ότι θα υπερασπίζω παντού και πάντοτε τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του λαού και θα είμαι παραστάτης και οδηγός του λαού στον αγώνα του για τη λευτεριά και τα κυριαρχικά του δικαιώματα».*[442]

Όσον αφορά την έδρα της Κυβέρνησης αφήνονταν αποσιωπητικά, καθώς δεν υπήρχε ελεύθερη περιοχή για την εγκατάστασή της. Ήταν ένα θέμα που θα λυνόταν προφανώς με τη μάχη της Κόνιτσας, αν αυτή είχε θετική έκβαση για τον ΔΣΕ.

Τα ερωτήματα που τέθηκαν από φίλους και εχθρούς ευθύς αμέσως μετά τον αρχικό πανικό που προκλήθηκε από τις ανακοινώσεις και τα διάφορα διαγγέλματα που εξέπεμπε ο αντάρτικος ραδιοσταθμός της «Ελεύθερης Ελλάδας», ήταν «θα αναγνωριζόταν αυτή η Κυβέρνηση και από ποιόν;». Εκείνο που αιωρούταν στην ατμόσφαιρα ήταν ότι η αναγνώριση θα ερχόταν από τα κομμουνιστικά κράτη, με πρώτη τη Σοβιετική Ένωση. Άλλωστε, η ίδια η εξαγγελία δημιουργίας Κυβέρνησης οδηγούσε αβίαστα στο συμπέρασμα ότι η αναγνώριση αυτή είχε ήδη εξασφαλιστεί. Πάντως, δεν έχουν έρθει στο φως της δημοσιότητας επίσημα στοιχεία ή έγγραφα που να επιβεβαιώνουν κάτι τέτοιο, ότι δηλαδή είχε δοθεί η υπόσχεση από τη Σοβιετική Ένωση ή άλλο κομμουνιστικό κράτος ότι η αναγνώριση θα ήταν άμεση.

του ανακοινώνονται οι αποφάσεις που έχουν παρθεί και του ανατίθενται τα αντίστοιχα καθήκοντα.

Όλα αυτά θεωρούνται δεδομένα και μη διαπραγματεύσιμα. Οι βεβαιότητες της ηγεσίας του ΚΚΕ είναι τόσες, εκείνη την εποχή, ώστε λειτουργεί σαν να μην την ενδιαφέρει το πρόβλημα των πολιτικών συμμαχιών και της διεύρυνσης του φάσματος των δυνάμεων που μετέχουν στην Προσωρινή Κυβέρνηση. Θεωρεί ότι και μόνο του είναι σε θέση να επικρατήσει στην αναμέτρηση. Με τον τρόπο αυτόν οδηγείται σε μια πολιτική απομόνωση, την οποία η πορεία των πολεμικών επιχειρήσεων δεν μπόρεσε, ως το τέλος, να ανατρέψει».

Ο Φοίβος Ν. Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949,* τ. 10, ο.π., σελ. 222, ασκεί κι εκείνος κριτική για τη μονοδιάστατη σύνθεση της ΠΔΚ: «Γιατί, λοιπόν, η ΠΔΚ εμφανίστηκε μονοκομματική κομμουνιστική αποκλειστικά; Γιατί δεν σχηματίσθηκε με συμμετοχή 'συνοδοιπόρων'; Μήπως δεν θέλησε κανείς τους να μετάσχη;

Αν το ήθελε ο αρχηγός του ΚΚΕ οπωσδήποτε θα μπορούσε να έχη μερικούς από τους τότε συνοδοιπόρους. Μερικούς. Σαν τον Γαβριηλίδη, Τσιριμώκο, Γρηγοριάδη, Χατζήμπεη, Σοφιανόπουλο, Καραμαούνα, Λούλη, Κρητικά… Κάποιους. Δύο, έναν. Οπωσδήποτε όμως, με κάποιες προϋποθέσεις:

Εξασφάλιση διαφυγής τους έγκαιρα (αυτό μπορούσε να γίνη, όπως έγινε και με αρκετούς δυσκίνητους της κομματικής ηγεσίας, σαν τον Ιωαννίδη),

Διαβεβαίωση για την αναγνώρισι από την ΕΣΣΔ,

Δυνατότητες συζητήσεως και κριτικής (με προκαταβολική απόρριψι εκείνης της παραγράφου στην Ιδρυτική Πράξη της ΠΔΚ: 'Παρά τω Προέδρω ιδρύθηκε ειδική επιτροπή για τα ζητήματα των εθνικών μειονοτήτων)…

[442] Ηλιού, *ο.π.,* σελ. 356-357.

Επιπροσθέτως, εκφράστηκαν ανησυχίες για κατάληψη και απόσπαση τμημάτων της ελληνικής επικράτειας και βασικά της Μακεδονίας, οι οποίες προβλήθηκαν ιδιαίτερα από την Κυβέρνηση σε μια προσπάθεια να απομονώσει τους αντάρτες των βουνών και να καταδείξει το ξενοκίνητο αντάρτικό τους.

Πολύ γρήγορα τα στελέχη του ΚΚΕ άρχισαν να «προσγειώνονται» στην πραγματικότητα. Τις πρώτες μέρες του Ιανουαρίου του 1948 ο Πέτρος Ρούσσος, υπουργός Εξωτερικών, άρχισε τις επαφές με τους «ομολόγους» του άλλων κομμουνιστικών κρατών. Πρώτη αποδέκτης του μηνύματος αναγνώρισης της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης ήταν η Ρουμανία. Η απάντηση, όμως, δεν ήρθε από το Υπουργείο Εξωτερικών της Βαλκανικής χώρας, αλλά από τη ρουμανική «Εθνική Επιτροπή για τη Βοήθεια στον Ελληνικό Λαό», η οποία στις 4 Ιανουαρίου του 1948 χαιρέτιζε το σχηματισμό της Κυβέρνησης και υποσχόταν την ενδυνάμωση στην υποστήριξη του «ηρωικού» της αγώνα.

Νωρίτερα, όμως, την αναταραχή για τα «πως» και τα «γιατί» της ίδρυσης κυβέρνησης ήρθε να εντείνει και η έναρξη των μαχών στην κωμόπολη της Κόνιτσας ανήμερα τα Χριστούγεννα του 1947. Οι προπαρασκευαστικές ενέργειες του ΔΣΕ είχαν δημιουργήσει εκείνες τις προϋποθέσεις, ώστε να μπορέσει να επιτύχει ένα αιφνιδιαστικό χτύπημα σε μια στρατηγικής σημασίας περιοχή.

Μία μέρα πριν την έναρξη των επιχειρήσεων στην Κόνιτσα και την ευρύτερη περιοχή, είχαν παραταχθεί στην Ήπειρο για λογαριασμό του κυβερνητικού στρατού οι εξής δυνάμεις:

-η VIII Μεραρχία που έδρευε στα Ιωάννινα. Διοικητής της ήταν ο Ταξίαρχος Μιχαήλ Αντωνόπουλος.

-η 75η Ταξιαρχία, με τα 582 και 584 Τάγματα Πεζικού, ένα λόχο ΜΑΔ (Μονάδες Ασφαλείας Δημοσυντήρητοι) ενισχυμένα με ουλαμό πεδινού πυροβολικού (105 Σύνταγμα Πεδινού Πυροβολικού) και ουλαμό βαρέων όλμων των 4,2" της 132 Μοίρας Όλμων. Διοικητής της ήταν ο συνταγματάρχης πεζικού Κωνσταντίνος Δόβας.

-η 76η Ταξιαρχία, με το 581 Τάγμα Πεζικού, το 17ο και 18ο Τάγματα Εθνοφρουράς, το 24ο Τάγμα Χωροφυλακής.[443] Διοικητής της ήταν ο συνταγματάρχης πυροβολικού Βασίλης Ασημάκης.

-το στρατηγείο της 84ης περιοχής, το οποίο είχε συγκροτηθεί κατόπιν διαταγής της VIII Μεραρχίας, κατόπιν των σημαντικών επιτυχιών του ΔΣΕ στην περιοχή της Μουργκάνας και των κινδύνων που δημιουργήθηκαν στη Βόρεια Θεσπρωτία. Στη δικαιοδοσία της υπάγονταν τα 625, 583, 611 και 623 Τάγματα Πεζικού, ουλαμός πεδινού πυροβολικού και η 8η Πεζοπόρος Ίλη. Διοικητής του τακτικού στρατηγείου ήταν ο Ταξίαρχος Στέφανος Πρόκος.

---

[443] Σύμφωνα με διαταγή του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, το 24ο Τάγμα Χωροφυλακής επρόκειτο να διαλυθεί την 31η Δεκεμβρίου.

-η 74η Ταξιαρχία με τα 627 και 628 Τάγματα Πεζικού, με ουλαμό τεθωρακισμένων, ουλαμό πεδινού πυροβολικού (105 Σύνταγμα Πεδινού Πυροβολικού) και διμοιρία πολυβόλων στην Μπαλντούμα. Διοικητής της ήταν ο συνταγματάρχης πεζικού Δημήτριος Ιατρίδης.
-η 43η Ταξιαρχία με τα 528 και 527 Τάγματα Πεζικού, το 16ο Τάγμα Εθνοφρουράς, τον ουλαμό βαρέων όλμων 4,2" της 130 Μοίρας Όλμων. Διοικητής της ήταν ο συνταγματάρχης πεζικού Κωνσταντίνος Καρδάρας.
-και τέλος το 8ο Τάγμα Εθνοφρουράς. [444]

Η παραπάνω διάταξη, κατά παραδοχή της ίδιας της VIII Μεραρχίας σε σήμα της την 18η Δεκεμβρίου προς την Ι Στρατιά,[445] ήταν ελαττωματική, εξαιτίας της έλλειψης ικανών δυνάμεων στην περιοχή μεταξύ Καλπακίου-γέφυρας Μπουραζανίου.

Από πλευράς ΔΣΕ την κύρια επίθεση ενήργησαν δύο αντάρτικες Ταξιαρχίες με δύο πυροβολαρχίες και δύναμη 3.000 ανδρών. Την 32η Ταξιαρχία διοικούσε ο Σοφιανός και την 16η ο Παλαιολόγος. Την επίθεση κάλυπταν η Ταξιαρχία Αγράφων στα Ζαγόρια, μία στο Πωγώνι του Λευτέρη και δύο στη Μουργκάνα του Υψηλάντη και του Χείμαρρου.

Για το σχέδιο της επίθεσης του ΔΣΕ στην περιοχή της Κόνιτσας φαίνεται ότι διατυπώθηκαν δύο απόψεις. Η πρώτη, που επικράτησε κιόλας, έβλεπε ιδιαίτερα οφέλη από την άμεση προσβολή της Κόνιτσας, ενώ η δεύτερη άποψη πρότεινε την προοδευτική απομόνωση της πόλης με συνεχείς επιχειρήσεις, όπως συνέβη στην περίπτωση της Μουργκάνας, καθότι η μετωπική επιχείρηση εναντίον καλά φρουρούμενης πόλης θα μπορούσε να έχει απώλειες και γενικότερη αποτυχία. [446]

Τα πρώτα πυρά του ΔΣΕ προς την περιοχή της Κόνιτσας ερρίφθησαν από 6ης πρωινής της 25ης Δεκεμβρίου στα δεξιά της διατάξεως του 582 ΤΠ επί των καλά οχυρωμένων υψωμάτων του Προφήτη Ηλία και του Αγίου Αθανασίου. Ακολούθησαν μία ώρα αργότερα πυκνά πυρά στην αριστερή πλευρά της διάταξης του Εθνικού στρατού, όπου βρισκόταν το 584 ΤΠ στα υψώματα της Ιτιάς και στις 07:40 εκδηλώθηκε επίθεση από την Ταξιαρχία Παλαιολόγου κατά της φρουράς της γέφυρας Μπουραζανίου, η οποία σε λιγότερο από δύο ώρες είχε διαλυθεί, ενώ κατά τη μάχη σκοτώθηκε ο διοικητής της φρουράς, Υπολοχαγός, Θεόδωρος Βήττος. Σοβαρός υπήρξε κατά την πρώτη μέρα της μάχης και ο τραυματισμός του Διοικητή της 75ης Ταξιαρχίας Συνταγματάρχη Κωνσταντίνου Δόβα. Η είδηση του τραυματισμού του ανακοινώθηκε μέσω του ραδιοφώνου, επιτείνοντας την ανησυχία στην Αθήνα για την εξέλιξη των επιχειρήσεων.

Το αποτέλεσμα των πρώτων μαχών ήταν θετικό για τον ΔΣΕ. Κατάφερε από τις πρώτες κιόλας ώρες της έναρξης των επιχειρήσεών του να

---

[444] Βλ. τη διάταξη του εθνικού στρατού στο ΓΕΣ, *Ο ελληνικός στρατός κατά τον Αντισυμμοριακόν αγώνα,* ο.π., σελ. 319-321 και σχηματικά στο σχεδιάγραμμα 41. Επίσης, στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, τ. 7, κείμενο 7, ο.π., σελ. 60-62.

[445] Βλ. το σήμα πιο πάνω σελ. 210, παραπομπή 436.

[446] Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού Εμφύλιου Πολέμου,* ο.π., σελ. 376.

αποκόψει την επικοινωνία των Ιωαννίνων με την Κόνιτσα, η οποία βραχυπρόθεσμα θα δημιουργούσε πρόβλημα στην αποστολή ενισχύσεων για τη φρουρά της Κόνιτσας. Οι μάχες συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση και τις νυχτερινές ώρες των Χριστουγέννων, όμως ήταν φανερό ότι ο αιφνιδιασμός είχε αποτύχει, αφού το σχέδιο άμυνας της κωμόπολης της Κόνιτσας εφαρμόστηκε με σημαντική επιτυχία.

Η έκθεση που συνέταξε το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ για την πρώτη μέρα της μάχης αναφέρει: «Στις 24 προς 25 Δεκέμβρη, εκδηλώθηκε η επιθετική ενέργεια των τμημάτων μας, σύμφωνα με το σχέδιο. Τμήματα της Ταξιαρχίας Παλαιολόγου, πολύ έξυπνα, μα και τολμηρά, αιφνιδίασαν τον εχθρικό λόχο που βρισκόταν στη γέφυρα Μπουραζάνη, τον εξουδετέρωσαν με 18 νεκρούς και 23 αιχμαλώτους και κατέλαβαν την γέφυρα στις 09:15, με απώλειες 1 νεκρό και 3 τραυματίες μαχητές μας. Έτσι, πολύ γρήγορα και αποτελεσματικά εκτέλεσαν το σοβαρώτερο μέρος της επιχείρησης που ήσαν η κατάληψη της γέφυρας Μπουραζάνη και η απομόνωση του κύριου στόχου από το μοναδικό δρόμο που τον συνδέει με την υπόλοιπη περιοχή του. Ύστερα από προπαρασκευή πυροβολικού αρχίζει η επίθεση και στους άλλους στόχους. Κατά τις 10 περίπου τα τμήματά μας με ορμητική έφοδο καταλαμβάνουν και το ύψωμα Τσάρτα και συνεχίζουν την πίεσί τους προς τα υψώματα Βάση Πλάκα (σ.σ. εννοούνται τα υψώματα Ιτιάς). Στο ύψωμα Προφ. Ηλίας, που είναι στο συγκρότημα των βορειοδυτικών υψωμάτων, σχεδόν δεν εκδηλώνεται ενέργεια. Κάθε προσπάθεια για παραπέρα προώθηση των θέσεων των τμημάτων μας αποκρούεται από τον εχθρό και όλη την ημέρα της 25ης Δεκεμβρίου μένουν στις ίδιες θέσεις».[447]

Τη δεύτερη μέρα των επιχειρήσεων οι δυνάμεις του Εθνικού στρατού αποφάσισαν την απαγκίστρωση από το ύψωμα της Ιτιάς, όπου είχαν παραμείνει αρχικά με αίτημα του αντικαταστάτη του Δόβα, αντισυνταγματάρχη ΠΖ, Γεώργιου Παλλαντά, και την ενίσχυση περιοχών πέριξ της κωμόπολης. Η απαγκίστρωση έγινε τη νύχτα της 26ης προς 27η Δεκεμβρίου, με τους αντάρτες του ΔΣΕ να αντιλαμβάνονται την εγκατάλειψη της περιοχής μόλις τις πρώτες πρωινές ώρες κι αφού είχαν αναλωθεί όλο το βράδυ σε άσκοπα πυρά. Έτσι, το ύψωμα καταλήφθηκε το πρωί της 27ης Δεκεμβρίου. Την ίδια μέρα και από ώρα 20:15 εκδηλώθηκε ισχυρή επίθεση των ανταρτών προς την πόλη της Κόνιτσας και για πρώτη φορά εισήλθε σ' αυτήν από τη ΝΔ παρυφή συγκρότημα περίπου 200 ανδρών, το οποίο κατέλαβε ορισμένες οικίες.

Στις 28 Δεκεμβρίου η VIII Μεραρχία μετέφερε το Τακτικό της Στρατηγείο στο Καλπάκι, ενώ αυτό του Β' Σώματος Στρατού μεταφέρθηκε στα Ιωάννινα. Οι αλλαγές επιβάλλονταν για τον ταχύτερο και αμεσότερο συντονισμό της μάχης. Στον τομέα των επιχειρήσεων, η άμυνα της πόλης της Κόνιτσας με δύο ειδικά αποσπάσματα που συγκροτήθηκαν από την 75η Ταξιαρχία, κατάφερε να εκκαθαρίσει το μεγαλύτερο μέρος από το συγκρότημα

---

[447] ΓΕΣ, *Ο ελληνικός στρατός κατά τον Αντισυμμοριακόν αγώνα,* ο.π., σελ. 325. Επίσης, περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», τευχ. 1, Ιανουάριος 1948.

του ΔΣΕ που είχε καταλάβει οικίες, πλην ελαχίστων στο ΝΔ άκρο, ενώ η πλήρης εκκαθάριση επιτεύχθηκε την επόμενη ακριβώς μέρα.

Τα μεσάνυχτα 28 προς 29 Δεκεμβρίου στον αγώνα κατά του ΔΣΕ ενεπλάκησαν και 4 ΛΟΚ της Γ' Μοίρας Καταδρομών, που αφίχθησαν στην Καλαμπάκα με τρένο και ακολούθως έφτασαν στην περιοχή του Καλπακίου με οχήματα του στρατού. Αποστολή της Μοίρας καταδρομών, που υπαγόταν απευθείας στη Στρατιά, ήταν να «εισδύση εις τα μετόπισθεν των συμμοριτών και ενισχύση την κυκλωμένην Κόνιτσαν».[448]

Στις 30 Δεκεμβρίου οι μαχητές του ΔΣΕ εξαπέλυσαν ισχυρότατες επιθέσεις κατά του υψώματος του Προφήτη Ηλία, χωρίς όμως αποτελέσματα. Η άμυνα και ο ηρωισμός των αξιωματικών και οπλιτών επί του υψώματος χαρακτηρίστηκαν στις εκθέσεις της Μεραρχίας ως «άνευ προηγουμένου». Σημαντική υπήρξε και η συμβολή της αεροπορίας επί των επιχειρήσεων, αφού ενίσχυσε με ρίψεις από αέρος τη φρουρά της κωμόπολης της Κόνιτσας με πυρομαχικά και λοιπά εφόδια.

Η πλέον αποφασιστική επιχείρηση από πλευράς Δημοκρατικού Στρατού έλαβε χώρα στις 31 Δεκεμβρίου. Τα υψώματα του Αγίου Αθανασίου και του Προφήτη Ηλία δέχτηκαν σφοδρά πυρά από τις τρεις τα ξημερώματα. Έγιναν μάχες ακόμα και σώμα με σώμα. Στον Άγιο Αθανάσιο επετεύχθη προσωρινή διείσδυση των ανταρτών, η οποία ανετράπη ως το απόγευμα της ίδιας μέρας.

Γενικώς από το απόγευμα της τελευταίας μέρας του 1947 ο Εθνικός Στρατός άρχισε να αποκτάει πλεονέκτημα σε πολλές περιοχές. Η 76η Ταξιαρχία έφτασε στην περιοχή Βασιλικού χωρίς να συναντήσει σοβαρή αντίσταση. Η 43η Ταξιαρχία στις 12:30 το μεσημέρι έφτασε στην περιοχή νοτίως της γέφυρας Μπουραζάνι, νότια της όχθης του ποταμού Αώου, όπου βρήκε κατεστραμμένη τη γέφυρα, αλλά δεν μπόρεσε να την κατασκευάσει, λόγω των δραστικών πυρών που συνάντησε από τη βόρεια όχθη του ποταμού και τα εκεί συγκεντρωθέντα τμήματα του ΔΣΕ.

Στα Ανατολικά της Κόνιτσας κινήθηκαν το 527 Τάγμα Πεζικού με μια διμοιρία του 24ου Τάγματος Χωροφυλακής. Το τελευταίο, σύμφωνα με τις διαταγές, θα έπρεπε να διαλυθεί την επόμενη μέρα, λόγω όμως της διαμορφωθείσας κατάστασης πήρε παράταση ολίγων ημερών. Αφού, λοιπόν, διέσχισαν τη γέφυρα Ρομπόκη του Βοϊδομάτη, παραπόταμου του Αώου, και εξασφάλισαν τη γέφυρα, στη συνέχεια δια των υψωμάτων Καλύβια Λειτονιάβιστας, της Γορίτσας και της γέφυρας Στομίου του Αώου, ήταν τα πρώτα τμήματα που εισήλθαν στην Κόνιτσα και ενίσχυσαν τη φρουρά της. Προηγουμένως, ο διοικητής του 24ου Τάγματος Χωροφυλακής, Αλέκος Παπαδόπουλος, είχε έλθει σε τηλεφωνική επικοινωνία με τον εκτελούντα χρέη διοικητή της 75ης Ταξιαρχίας, Γεώργιο Παλλαντά, ο οποίος τον είχε διαβεβαιώσει ότι η γέφυρα της Κόνιτσας ελέγχεται από τον Εθνικό Στρατό.

---

[448] ΓΕΣ, *Ο ελληνικός στρατός…,* ο.π., σελ. 332.

Ο Αλέκος Παπαδόπουλος, περιγράφει την είσοδό του στην Κόνιτσα μετά των τμημάτων του τάγματός του ως εξής: «Ουδεμίαν αντίστασιν βρήκαμε εις Γορίτσαν και την 9.45 (σ.σ. 21:45) ώραν της 31ης Δεκεμβρίου οι πρώτοι άνδρες μας (Διμοιρία Κ. Καραμπά) έφθασαν εις γέφυραν Κονίτσης.

Επιχειρήσαντες να διαβούν την γέφυραν ευρέθησαν πρό ενόπλου αντιστάσεως του άνωθεν της γέφυρας φυλακίου, φρουρούντος την γέφυραν, υπό έναν ανθ/γον, 2 στρατιώτας και τον Ροδ. Χούσον με 3 ΜΑΥ και δυο χωρ/κας.

Εις δήλωσιν των ανδρών του Τάγματος ότι είναι φιλικόν τμήμα Χωρ/κης απήντησαν, ότι φοβούνται πιθανήν εξαπάτησιν και συνεπώς αν επιχειρήσουν να διέλθουν την γέφυραν θα βάλουν κατ' αυτών.

Μετά 10 λεπτά, κατέφθασα ο ίδιος και εις διαλογικήν συζήτησιν μετ' αυτών τους εζήτησα να μας επιτρέψουν την διάβασιν.

Δεν επείσθησαν παρά ταύτα, αλλ' ευτυχώς λαβόντες τηλεφωνικήν επαφήν με την διοίκησίν των, μου επέτρεψαν να ανέλθω μόνος μου με ένα άοπλον μαχητήν εις το φυλάκιον προς αναγνώρισιν.

Επροχώρησα αμέσως και ανελθών εις το φυλάκιον ευρέθην προ γνωστών συμμαχητών και φίλων. Οι 4 από τους 8 μου ήσαν γνωστοί και φίλοι.

Επηκολούθησαν ασπασμοί, κλάματα και ζητωκραυγαί και εδόθη εντολή εις τους εν αναμονή άνδρας του Τάγματος να περάσουν την γέφυραν και να εισέλθουν εις Κόνιτσαν.

Μετά ημίωρον περίπου εισήλθεν και ο ακολουθών ημάς υπό Ορφανάκον Λόχος του 527 Τάγματος, περί δε την 2αν πρωινήν της 1.1.48, τμήμα ΛΟΚ υπό Γιάνναρην και Ζαχαράκην.

Εν συνεχεία, την πρωίαν και καθ' όλην την ημέραν της 1.1.48, εισήλθον αρκετά άλλα στρατιωτικά τμήματα.

Την επόμενην, διά του αυτού δρομολογίου εισήλθεν ολόκληρος η υπό τον Ταξίαρχον Καρδαράν 43η Ταξιαρχία,[449] προερχομένη από Μπουραζάνι,

---

[449] Σύμφωνα με τον Αλέκο Παπαδόπουλο, σε μετέπειτα αναφορά του Ταξίαρχου Καρδαρά δεν σημειώνεται σκόπιμα η συμβολή και είσοδος του 24ου Τάγματος Χωροφυλακής ως πρώτου στην Κόνιτσα. Ο Παπαδόπουλος τον κατηγορεί για «επιχείρηση δαφνοκλοπής» και με μια σειρά εγγράφων που καταθέτει στο βιβλίο του, *Μεγαλεία και θρήνοι, δόξες και αθλιότητες ενός Αγώνος*, ο.π., σελ. 363-366, επιχειρεί να αποδείξει ότι εκείνος με το 24ο Τάγμα Χωροφυλακής ήταν οι πρώτοι που εισήλθαν στην πολιορκημένη κωμόπολη. Μεταξύ άλλων ο Αλ. Παπαδόπουλος αναφέρεται και στο σύγγραμμα του Συνταγματάρχη Πακτίτη, ο οποίος το 1971 σημείωνε μεταξύ άλλων: «Την πρωίαν της 31ης Δεκεμβρίου εκάμφθη και η τελευταία αντίστασις των Κ/Σ εις Βίγλαν κατόπιν επιθέσεως του Τάγματος Χωρ/κης υπό τον Αλ. Παπαδόπουλον…

Αμέσως δε μετά το Τ.Φ. μια ατελείωτη φάλαγξ Στρατιωτών, με επικεφαλής το Τάγμα Εθελοντών Χωροφυλάκων, οδεύει προς Κόνιτσαν άνευ αγώνος. Όχι μόνο άνευ αγώνος, αλλά μετά 'φανών και σαλπίγγων'…

… Εισήλθον εις την Κόνιτσαν το Τάγμα Χωρ/κης και εν συνεχεία τμήματα της 43ης Ταξιαρχίας και η Μοίρα καταδρομών. Άλλα τμήματα ήχθησαν εις Μπουραζάνι». Το σύγγραμμα αυτό το εντοπίσαμε και στα αρχεία της ΔΙΣ με τον κάτωθι τίτλο: *75η Ταξιαρχία: Η μάχη της Κονίτσης 25-31 Δεκεμβρίου 1947*. Υπό Σχου (ΠΖ) Κ.Α.Π., ΓΕΣ/ΔΙΣ, Τμ. Χ, Φακ. 1252/Δ/2, ταξινόμησις 6, β/4. Ο Πακτίτης σημειώνει ότι προέβη στο όλο πόνημα

όπου προηγουμένως ματαίως και με θυσίας επιχείρησε διάβασιν του ποταμού Αώου. Είμαι ακόμη περίεργος να μάθω το σχέδιον επιχειρήσεων των ημερών εκείνων.

Πάντως, η τελική επίθεση κατά των συμμοριτών έγινε εκ των ΕΣΩ προς τα ΕΞΩ μετά 4 ημέρας, όπου και όπως υπεστήριζα εις Ασημάκην εις Δολιανά, την 30.12.47».[450]

Τις πρώτες μέρες του 1948 η φρουρά της Κόνιτσας είχε ενισχυθεί ικανοποιητικά και το ηθικό των υπερασπιστών της κωμοπόλεως είχε βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό, όπως βεβαιώνουν και μαρτυρίες της εποχής. Ακολούθως οι υπερασπιστές της Κόνιτσας, ενεργώντας αντεπιθέσεις, προσπάθησαν να ανακαταλάβουν ορισμένες περιοχές και υψώματα πέριξ της Κόνιτσας, με απώτερο στόχο να απομακρύνουν τους πολιορκητές του ΔΣΕ από υψώματα που τους έδιναν τη δυνατότητα να βάλλουν εντός της κωμόπολης. Οι αντεπιθέσεις αυτές, εξαιτίας της παγωνιάς, της ομίχλης, αλλά κυρίως της κόπωσης των δύο αντιμαχόμενων πλευρών, είχαν σταδιακή επιτυχία. Καθοριστικό ρόλο, όμως, στην τελική επιτυχία έπαιξαν τόσο η άφιξη ξεκούραστων τμημάτων, όπως μονάδων ΛΟΚ, όπως επίσης και κάποιες επιτυχημένες ρίψεις εφοδίων από αεροπλάνα. Στο μεταξύ, η αποκατάσταση των ζημιών στην Εθνική οδό Ιωαννίνων-Κονίτσης και ο έλεγχός της από τις κυβερνητικές δυνάμεις, επέτρεψε την αμεσότερη ενίσχυση της φρουράς Κόνιτσας με εφεδρείες και η αντίστροφη μέτρηση για την αποχώρηση των πολιορκητών είχε αρχίσει.

κατόπιν παραίνεσης του Αλέκου Παπαδόπουλου, ενώ αυτό παρουσιαζόταν και στους σπουδαστές των Σχολών Πολέμου και Αμύνης στην Κόνιτσα.

Στην εφημερίδα *«Εμπρός»* της Τρίτης 6 Ιανουαρίου 1948, διαβάζουμε σε ρεπορτάζ του Βασίλη Τσιμπιδάρου από το μέτωπο: «Λίγο πιο πέρα από το ποτάμι κάτω από το χωριό Καλύβια της Λιτονιαβίστας στο μονοπάτι βρίσκουμε ένα σωρό άδεια φυσίγγια. Εδώ ακριβώς την παραμονή της Πρωτοχρονιάς ο βουλευτής Παπαδόπουλος και ο Ταγματάρχης Λυγεράκης που τραβούσαν για την Κόνιτσα δέχτηκαν από ψηλά την επίθεση των συμμοριτών. Πολεμώντας χωρίς να πάρουν ανάσα, από βράχο σε βράχο κι από δέντρο σε δέντρο, τα δύο ψυχωμένα παλληκάρια με τους ακούραστους λεβέντες τους άνοιγαν το δρόμο για την πολιορκημένη Κόνιτσα».

Στην έκδοση του ΓΕΣ/ΔΙΣ του 1980, *Ο ελληνικός στρατός…,* ο.π., σελ. 333 η είσοδος των εθνικών τμημάτων τοποθετείται σχεδόν δύο ώρες νωρίτερα από την περιγραφή του Αλ. Παπαδόπουλου, ενώ φαίνεται ότι το 527 ΤΠ και το 24ο Τάγμα Χωροφυλακής εισήλθαν από κοινού: «Εν συνεχεία το 527 ΤΠ δια θαρραλέας κινήσεως μετά λόχου του 24ου Τάγματος Χωροφυλακής, αφού ανέτρεψε διαδοχικάς αντιστάσεις των Κ/Σ εις τα υψώματα Καλύβια Κλειδωνιαβίστας, διά Γορίστης και της γέφυρας Στομίου Αώου, εισήλθεν εις την Κόνιτσαν την 19.50 και συνηνώθη μετά της φρουράς της.

Το άγγελμα της εισόδου του 527 ΤΠ εις την κωμόπολιν, μεταδοθέν αστραπιαίως, ανεκούφισε τους πάντας και το πανελλήνιον. Συγκινητικαί σκηναί έλαβον χώραν κατά την συνάντησιν των εισελθόντων ανδρών του 527 ΤΠ μετά των πολιορκουμένων. Παρ' όλον τούτο, η είσοδος του 527 ΤΠ μετά λόχου χωροφυλακής του 24ου Τάγματος εις την Κόνιτσαν δεν έλυσε την κατάστασιν. Η φρουρά Κονίτσης ενισχύθη, αλλά η κυρία οδός επικοινωνίας μετά των Ιωαννίνων διά γεφύρας Μπουραζάνη δεν είχεν ελευθερωθή, σοβαραί δε συμμοριακαί δυνάμεις κατείχον τα μεταξύ Μπουραζάνη και Κονίτσης υψώματα».

[450] Αλ. Παπαδόπουλος, *ο.π.,* σελ. 358 κ.εξ.

Το απόγευμα της 6ης Ιανουαρίου οι αντάρτες του ΔΣΕ αναγκάστηκαν σε σύμπτυξη στις αρχικές βάσεις εξόρμησής τους, ενώ ήδη είχε καταληφθεί από τον εθνικό στρατό σε μάχη σώμα με σώμα ένα από τα σημαντικότερα υψώματα που δέσποζαν πάνω από την Κόνιτσα, το ύψωμα 915 στον Προφήτη Ηλία. Η αποχώρηση των ανταρτών ουσιαστικά δεν αποτέλεσε καταστροφή για τον ΔΣΕ, αφού διατήρησε τις δυνάμεις του στις γύρω περιοχές και παράλληλα το έμψυχο δυναμικό για να συνεχίσει αλλού τον πόλεμο. Μια στρατηγικής σημασίας μάχη είχε χαθεί, όπως προηγουμένως στο Μέτσοβο και τα Γρεβενά, όχι όμως και ο πόλεμος.

Η αποκατάσταση της γέφυρας Μπουραζανίου τις επόμενες μέρες έβαλε και τυπικά τέλος στην πολιορκία της Κόνιτσας, ένα τέλος που επισφραγίστηκε και από την παρουσία της Βασίλισσας Φρειδερίκης, η οποία επισκέφθηκε την Κόνιτσα, σε μια συμβολική ενέργεια, η οποία εν μέρει καταδείκνυε το μέγεθος και τη σοβαρότητα του πολέμου που εκτυλίχθηκε εκεί. Η Φρειδερίκη έφτασε αεροπορικώς στα Ιωάννινα και παρά τις αρνητικές εισηγήσεις των επιτελών του στρατού περί του εγχειρήματός της και της ασφάλειας που μπορούσαν να της εγγυηθούν, με φάλαγγα αυτοκινήτων και τεθωρακισμένων κατευθύνθηκε στην Κόνιτσα. Εκεί «εκτός από τις συμβουλές και την καθοδήγηση της UNSCOB και την ενθάρρυνση αξιωματικών και στρατιωτών, άρχισε να κτίζει το πολυπλόκαμο οικοδόμημα της βασιλικής πρόνοιας. Πρώτο αντικείμενο του ενδιαφέροντος ήταν τα παιδιά της Ηπείρου, τα οποία, για να σωθούν, έπρεπε να φιλοξενηθούν σε εθνικά όσο και βασιλικά ιδρύματα».[451]

Το ενδιαφέρον της Φρειδερίκης για τη «σωτηρία των παιδιών» είχε εκδηλωθεί λίγους μήνες νωρίτερα και συγκεκριμένα μετά την ενθρόνισή της τον Απρίλιο του 1947. Τον Ιούλιο του ίδιου έτους με το βασιλικό διάταγμα της 10ης Ιουλίου ιδρύθηκε ο Έρανος «Πρόνοια Βορείων Επαρχιών της Ελλάδος». Η διάρκειά του επρόκειτο να είναι εξάμηνη, αλλά διατηρήθηκε για πολύ μεγαλύτερο διάστημα. Το γιατί μόνο «Βόρειων Επαρχιών» εξηγείται εύκολα. Ο ΔΣΕ είχε μεγάλο δίκτυο στο Βορρά και παράλληλα μπορούσε να έχει επαφή και βοήθεια από ανατολικά κράτη, όπως η Γιουγκοσλαβία και Αλβανία. Μία από τις δράσεις της Πρόνοιας ήταν και η ίδρυση των Παιδοπόλεων.

Η απόφαση της Φρειδερίκης να επισκεφθεί μια εμπόλεμη περιοχή, με τα σημερινά δεδομένα θα λέγαμε ότι ήταν εξόχως επιτυχημένη επικοινωνιακά και είχε θετικό αντίκτυπο στην υπόλοιπη χώρα. Αργότερα στήθηκε και ορειχάλκινο άγαλμα της Φρειδερίκης, το οποίο συμβόλιζε τους αγώνες του εθνικού στρατού εναντίον των «ξενοκίνητων κομμουνιστοσυμμοριτών». Όμως, οι μετέπειτα πολιτικές της παρεμβάσεις σπατάλησαν τη δημοτικότητα που της πρόσφερε.[452] Μάλιστα, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του 1967-1973, η

---

[451] Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949*, τ. 1, Αθήνα, Βιβλιόραμα, [3]2001, σελ. 390.

[452] Αβέρωφ-Τοσίτσας, *Φωτιά και Τσεκούρι. Ελλάς 1946-49 και τα προηγηθέντα,* Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1982, σελ. 315: «Έτσι, με έξαρση αισθήματος αδελφοσύνης εξόχως ελληνικού, η Βασίλισσα Φρειδερίκη κατόρθωσε να γίνη τότε, μέσα σε ελάχιστο χρόνο, το δημοφιλέστερο πρόσωπο στην Ελλάδα. Δυστυχώς αργότερα, με μια έξαρση

στρατιωτική κυβέρνηση του Γεώργιου Παπαδόπουλου έσπευσε και αφαίρεσε το άγαλμα από τη θέση του. Ο τέως Βασιλιάς Κωνσταντίνος, υιός της Φρειδερίκης, θεωρούταν εχθρός του καθεστώτος και έκτοτε το άγαλμα -έργο του γλύπτη Μιχάλη Τόμπρου, καθηγητή της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και ακαδημαϊκού- αποθηκεύτηκε στο σημερινό Κέντρο Παιδικής Μέριμνας, χωρίς ποτέ να επανέλθει στη θέση του, παρά το γεγονός ότι είχαν δοθεί κάποιες αόριστες υποσχέσεις.

Η κριτική του Μάρκου για τη μάχη της Κόνιτσας

Στην έκθεση που συνέταξε το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ και συγκεκριμένα ο Μάρκος Βαφειάδης, γίνεται ανάλυση των αιτίων που οδήγησαν στην ήττα της Κόνιτσας. Ο Μάρκος πιστεύει ότι από τις 27 Δεκεμβρίου και μετά αρχίζουν τα πρώτα λάθη (σ.σ. τα αποκαλεί παραπατήματα) στο σχεδιασμό.

Α) Η κατάληψη των υψωμάτων Τσέρνικο, Βάσης-Πλάκας δημιούργησε στο ΔΣΕ την εντύπωση ότι ουσιαστικά η μάχη είχε κριθεί υπέρ του. Δόθηκε δευτερεύουσα σημασία στα υψώματα του Προφήτη Ηλία και της Τραπεζίτσας, τα οποία δεσπόζουν πάνω από την Κόνιτσα και στα οποία προτίμησε να οχυρωθεί η άμυνα της πόλης. «Αυτά τα δύο υψώματα σχηματίζουν ένα είδος πετάλου πάνω απ' την ανατολική και βόρεια πλευρά της πόλης και κυριαρχούν πάνω σ' αυτήν. Αν αυτήν την πραγματικότητα δεν την πάρει υπ' όψη της μια στρατιωτική διοίκηση με μια οποιαδήποτε δικαιολογία δεν μπορεί να υπολογίζει σε μια ολοκληρωμένη επιτυχία εκτός από τυχαίο περιστατικό».[453]

Κατά τον Μάρκο οι βασικές ενέργειες έπρεπε να γίνουν προς δύο κατευθύνσεις α) κατάληψη της γέφυρας Μπουραζάνι, επέκταση του χώρου ασφαλείας ως το ύψωμα Δερβένι που δεσπόζει στα ΒΔ υψώματα της Κόνιτσας και κράτημα της διάβασης Βοϊδομάτη, β) κύρια προσπάθεια από ΒΑ

πείσματος εξόχως πρωσικού, η Βασίλισσα κατόρθωσε να σπαταλήση αυτό το τεράστιο κεφάλαιο δημοτικότητος, επεμβαίνοντας στην εσωτερική πολιτική και προσβάλλοντας όλους εκείνους οι οποίοι, επικεφαλής και με την εντολή του λαού, είχαν υπερασπισθή και κτίσει τον τόπο».

Ο Φοίβος Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949,* Αθήναι, τ. 10, Εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975, σελ. 218, χαρακτηρίζει ως «διαφημιστική προβολή» την επίσκεψη της Φρειδερίκης στην Κόνιτσα.

Στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο ελληνικός στρατός…,* ο.π., η παρουσία της Φρειδερίκης σχολιάζεται ως εξής: «Την επομένην 7ην Ιανουαρίου και ενώ αι συγκρούσεις εσυνεχίζοντο εις τα πρόθυρα της κωμοπόλεως, η Βασίλισσα Φρειδερίκη, αναπληρούσα τον ασθενούντα Βασιλέα Παύλον, παρά την γνώμην της VIII Μεραρχίας διά το επισφαλές της κινήσεώς της, αψηφούσα κινδύνους και ταλαιπωρίαν υπό συνθήκας χειμώνος, διήρχετο την ζευχθείσαν γέφυραν Μπουραζάνη επί του ποταμού Αώου και επεσκέπτετο την πολυπαθή κωμόπολιν της Κονίτσης». Σημειωτέον ότι ο Βασιλιάς Παύλος ήταν κλινήρης, καθώς έπασχε από τύφο. Η είδηση δεν είχε γίνει γνωστή τις μέρες εκείνες.

[453] Βλ. όλη την κριτική του Μάρκου για τη μάχη της Κόνιτσας, ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, ο.π., τ. 7, κείμενο 8, σελ. 102-112. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», τευχ. 1ο, Ιανουάριος 1948.

κατεύθυνση (προσβάσεις Τραπεζίτσας) κατά του αυχένα Παναγιάς και Προφήτη Ηλία και δευτερεύουσα ενέργεια προς Τσέρνικο και Βάση-Πλάκα. Ταυτόχρονα με τα παραπάνω, έπρεπε να υπάρξει διείσδυση στην πόλη ελαφρού ευκίνητου τμήματος και κομάντος με στόχο τις αποθήκες υλικού και άλλους μικρότερους στόχους.

Και συνεχίζει ο Μάρκος την κριτική του για τα λάθη της επίθεσης.

Β) «Αναγνώριση του εδάφους δεν έγινε όπως έπρεπε και σχολαστικά. Πριν απ' όλα η διοίκηση έπρεπε να πάη πιο έγκαιρα στο χώρο των επιχειρήσεων και να κάνη από κοντά αναγνώριση όλου του εδάφους. Αντί να βεβαιώνη κατηγορηματικά ότι έχουν εξασφαλίσει την επιχείρηση.

Γ) Λάθος που στάλθηκαν όλες οι δυνάμεις του Παλαιολόγου πέρα απ' τη γέφυρα προς Μαυροβούνι που ήταν και η εφεδρεία της επιχείρησης.

Δ) Κακώς ανατέθηκε η εκτέλεση στο χώρο της πόλης σε κατώτερο κλιμάκιο με πολλές αδυναμίες της διοίκησής του. Και πολύ περισσότερο, γιατί η διοίκηση του κλιμακίου αφέθηκε μόνη και δεν στάλθηκε υπεύθυνος αξιωματικός κοντά της έγκαιρα.

Ε) Η κατάσταση των τμημάτων της Ταξιαρχίας που ενεργούσε στην πόλη, οργανωτικά δεν ήταν καλή. Η διοίκηση του αρχηγείου δεν έλεγξε την Ταξιαρχία ούτε από άποψη λειτουργίας των οργάνων ούτε από άποψη αριθμητική. Παρά τις επανειλημμένες αποδείξεις τα τμήματά της δεν συγκροτήθηκαν με βάση την διαταγή μας σύνθεσης των Ταξιαρχιών.

ΣΤ) Από πυρομαχικά τα τμήματα δεν είχαν επάρκεια κυρίως για τον βαρύ τους οπλισμό, γιατί δεν είχαν μεταφερθή έγκαιρα από τις αποθήκες στο μέρος που θα γινόταν η χρησιμοποίησή τους.

Ζ) Παρουσιάστηκαν κρούσματα αυθαίρετης ενέργειας, χωρίς να πάρη την έγκριση της διοίκησης, η διεύθυνση της επιχείρησης άλλαξε το σχέδιο ενεργείας που καθορίστηκε για την 1-1-'48 και έβγαλε άλλη διαταγή για αμυντική διάταξη. Από μια άκρατη αισιοδοξία στην αρχή, κυριάρχησε όταν άρχισε να παρατείνεται η επιχείρηση μια κατάσταση επικίνδυνη, με αποτέλεσμα να καταλήξη στη διαταγή της άμυνας».

Επίσης, ο Μάρκος χαρακτηρίζει τη μάχη της Κόνιτσας ως την πρώτη, ουσιαστικά, επιχείρηση τακτικού πολέμου. Επειδή, όμως, ο ΔΣΕ διερχόταν ένα μεταβατικό στάδιο, από τον παρτιζάνικο πόλεμο, στον τακτικό, δεν κατάφερε να προσανατολίσει και να κατατοπίσει επαρκώς τα στελέχη του στα νέα δεδομένα.[454]

---

[454] ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, ο.π., σελ. 110. «Σήμερα περνάμε μια καμπή. Η καμπή αυτή το πέρασμα δηλ. από τον παρτιζάνικο αγώνα σε αγώνα ταχτικού στρατού υπάρχει κίνδυνος να παρεξηγηθεί με συνέπειες, αν δεν εξηγήσουμε, κατατοπίσουμε, προσανατολίζουμε σωστά τα στελέχη μας.

Πρέπει πριν απ' όλα να καταλάβουμε ότι η προσπάθειά μας είναι να μετατραπούμε κάθε μέρα πιο πολύ σε ταχτικό στρατό να βαρύνει όλο και περισσότερο η ζυγαριά προς την κατεύθυνσιν της οργάνωσης των τμημάτων μας και εφαρμογής μεθόδων ταχτικού στρατού. Πρέπει αυτό το αποτέλεσμα να έρθει με φυσικότητα αβίαστα, όχι δηλ. με αλλαγή της ταμπέλας, αλλά με τη μελέτη και αξιοποίηση της δράσης μας, των λαθών και ελλείψεών μας

Σε συμπεράσματα από τα διδάγματα της μάχης προέβη και ο Αντιστράτηγος Βεντήρης με την από 28 Ιανουαρίου 1948 επείγουσα και απόρρητη έκθεσή του προς τους Διοικητές των Β' και Γ' Σωμάτων Στρατού. Ο Βεντήρης διαπίστωσε λάθη στην εφαρμογή των διαταγών που είχαν εκδοθεί τόσο στις αρχές Δεκεμβρίου όσο και μετέπειτα και παρατηρεί:

«α)ουδεμία πληροφορία επαφής υπήρχε των εν Κονίτση τμημάτων περί επικειμένης προσβολής.

Αλλ' ούτε και πληροφορίαι εις βάθος επί τόσον σπουδαίου περιστατικού ως η συγκέντρωσις πολυαρίθμων συμμοριτών διαθετόντων και 6 πυροβόλα, αφού μάλιστα είχον προηγηθή και επιθετικαί αναγνωρίσεις, τας προηγουμένας της επιθέσεως ημέρας με αρνητικόν αποτέλεσμα.

β) Η 75η Ταξιαρχία παρέμεινεν εις τον τομέα της μείον Τάγμα

γ) Δεν ησφάλισε την αρτηρίαν Μπουραζάνι-Καλπάκι, διότι επί γεφύρας Μπουραζάνι δεν είχε παρά αναιμικήν δύναμιν λόχου και το υπόλοιπον ολόκληρον εις Κόνιτσαν, αντί να έχη εκεί κέντρον αντιστάσεως και της εφεδρείαν της με Σ.Δ. εις Βασιλικόν, ως από 3.12.47 υπεδέχθει προφορικώς υπό της Στρατιάς εις τον Επιτελάρχην Β' Σ.Σ. διότι δεν θα έπρεπεν η Στρατιά εις την ανωτέρω μνησθείσαν διαταγήν της να είναι αποκλειστική ως προς τον Σ.Δ. και την κατά μέρος διάταξιν.

δ) Η φρουρά πολλών σημείων στηρίγματος, υπέστη αιφνιδιασμόν εις τρόπον ώστε μάλιστα να μη γίνουν αντιληπτοί καν οι συμμορίται και όταν ακόμη ηχρήστευσαν τα ναρκοπέδια δι' αφαιρέσεως των εμπορευμάτων.

… Αποτέλεσμα όλων των άνω παραλείψεων υπήρξεν η παρουσία των συμμοριτών εις Γκραμπάλαν και η επί 8ήμερον απομόνωσις του κέντρου αντιστάσεως Κονίτσης

Και ως ανωτέρω ετονίσθη η έκβασις του αγώνος απέβη υπέρ ημών διότι και ο αντίπαλος διέπραξε σφάλματα αλλά και η αντίδρασις των αγωνιστών μας και των διοικήσεων μας υπήρξεν παροιμιώδης».[455]

την εντατική εκπαίδευση και ειδίκευση σ' όλα τα όπλα που έχουμε σήμερα, τον εξοπλισμό των μαχητών και στελεχών μας με τις στοιχειώδεις γνώσεις της ταχτικής του πολέμου με την κατάχτηση αφομοίωση της στρατιωτικής τέχνης, με άλλα λόγια. Μαζί μ' αυτό ακόμη πιότερη προώθηση των μεθόδων και της Τακτικής του παρτιζάνικου πολέμου και συνδυασμός τους. Ο πόλεμος που κάνουμε και οι επιδιώξεις μας επιβάλλουν να δράσουμε σαν ταχτικός και παρτιζάνικος στρατός μαζί ταυτόχρονα στον ίδιο χώρο και έστω και με μία μεμονωμένη ακόμη μονάδα μας».

[455] *Ο.π.,* τ. 7, κείμενο 12, σελ. 119-121.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

Καταδίκη Τίτο από Κομινφόρμ και τέλος Εμφυλίου

Η μάχη της Κόνιτσας μπορεί να χαρακτηρίστηκε ως μια από τις σημαντικότερες μάχες ανάμεσα στον Εθνικό Στρατό και το Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας, μπορεί να απέφερε την ήττα για τους Κομμουνιστές, ωστόσο δεν αποτέλεσε παρά την απαρχή μιας ταραγμένης περιόδου, που τερματίστηκε ενάμιση χρόνο αργότερα, το καλοκαίρι του 1949, με τις μάχες σε Βίτσι και Γράμμο και την ολοκληρωτική επικράτηση του Εθνικού Στρατού. Το σκηνικό, λοιπόν, δεν μεταβλήθηκε ιδιαίτερα. Τα βουνά της Ηπείρου και της Καστοριάς αποτέλεσαν το ιδανικό σημείο για την κορύφωση του εμφύλιου σπαραγμού, λόγω της γειτνίασης με τα κομμουνιστικά κράτη της Αλβανίας και της Γιουγκοσλαβίας.

Το αν το ΚΚΕ συνέχιζε τον πόλεμο στηριζόμενο στις υποσχέσεις και τις «ευλογίες» του Στάλιν και του Τίτο, είναι ένα ερώτημα που έχει απασχολήσει έντονα την ιστοριογραφία. Αναφέρεται ως γεγονός, όμως, ότι τον Φεβρουάριο του 1948 σε σύσκεψη κορυφής που συνεκλήθη στο Κρεμλίνο μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης, Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας και στην οποία μετείχαν εκπρόσωποι των τριών χωρών, καθώς επίσης ο Στάλιν και ο Δημητρώφ, ο Στάλιν διέταξε την αναδίπλωση του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος.

Ο Καρντέλι που υπήρξε παρών στη συζήτηση ως απεσταλμένος του Τίτο, είχε την παρακάτω στιχομυθία, σύμφωνα με το βιβλίο του Μίλοβαν Τζίλα, «Συνομιλίες με τον Τίτο»:

«*Στάλιν:* Πιστεύετε ότι η επανάσταση στην Ελλάδα μπορεί να επιτύχη;

Καρντέλι: Ναι, αν δεν αναμειχθούν ξένες δυνάμεις και δεν γίνουν πολιτικά και στρατιωτικά λάθη.

Στάλιν: Πάντοτε τα 'εάν' και τα 'αλλά'. Όχι! Δεν υπάρχει καμιά πιθανότης επιτυχίας. Τι νομίζετε λοιπόν, ότι η Μεγάλη Βρετανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες, το ισχυρότερο κράτος του κόσμου, θα μας επιτρέψουν να διακόψουμε τις συγκοινωνίες τους στη Μεσόγειο; Κουταμάρες! Και επιπλέον, δεν έχουμε στόλο. Η επανάσταση πρέπει να σταματήση μόλις αυτό θα είναι δυνατό».

Στο σημείο αυτό, προσθέτει ο Μίλοβαν Τζίλας, ο Στάλιν έκανε μια χαρακτηριστική κίνηση, όπως τυλίγουν σε ρολό το απλωμένο χαλί και πρόφερε τη λέξη «σβαρνούτ», το οποίο κυριολεκτικά σημαίνει «τυλίξτε πίσω το χαλί»,

δηλαδή σε ελεύθερη μετάφραση «αναδίπλωση». Ζητούσε, δηλαδή την αναδίπλωση του ελληνικού αντάρτικου. [456]

Εύλογα τίθεται το ερώτημα, το ΚΚΕ ενημερώθηκε έγκαιρα για την αναδίπλωση; Τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι η ηγεσία, δηλαδή οι Ζαχαριάδης-Ιωαννίδης, γνώριζαν. Στις 5 Φεβρουαρίου του 1980 ο Φοίβος Οικονομίδης στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» φέρνει στο φως ένα αδημοσίευτο τμήμα του Ημερολογίου του Γιάννη Ιωαννίδη, ο οποίος στις σημειώσεις του αναφέρει ότι στις 18 Φεβρουαρίου συναντήθηκε με τον Τίτο. Ο στρατάρχης του μετέφερε ότι ο Στάλιν είχε επιφυλάξεις για τον αγώνα των Ελλήνων κομμουνιστών και τον συμβούλεψε να ταξιδέψει ο ίδιος ο Ζαχαριάδης στη Μόσχα για να μιλήσει με τον Στάλιν.[457] Στις 21 Φεβρουάριου ενημερώθηκε από πρώτο χέρι (Τίτο-Ιωαννίδη) και ο Νίκος Ζαχαριάδης, ο οποίος άφηνε ανοιχτό ενδεχόμενο να προσπαθήσει να αλλάξει προσωπικά την άποψη του Στάλιν. Στις 24 και 28 του ίδιου μήνα ο Ζαχαριάδης συναντήθηκε άλλες δύο φορές με τον Τίτο, χωρίς να ενημερώσει με λεπτομέρειες τον Ιωαννίδη για το τι συζήτησε με τον ηγέτη της Γιουγκοσλαβίας.[458]

Η συνάντηση Ζαχαριάδη-Στάλιν προκειμένου να εξηγηθεί η θέση και στάση του ΚΚΕ, άργησε για μεγάλο χρονικό διάστημα και

---

[456] Ν. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ. Το προδομένο αντάρτικο*, Θεσσαλονίκη, λιθογραφείο Δέρβη, [9]1986, σελ. 409-410. Ο ίδιος διάλογος και στον Ευ. Αβέρωφ-Τοσίτσα, *Φωτιά και Τσεκούρι*, ο.π., σελ. 335. Αναφορά και στον Φ. Ν. Γρηγοριάδη, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949*, τ. 10, Αθήνα, 1975, Εκδόσεις Νεόκοσμος, σελ. 221. Ο Στάλιν στη συνάντηση του Φθινοπώρου του 1948 με τον Ζαχαριάδη απέδωσε την «αναδίπλωση» σε παραπλάνηση του Τίτο προς τους Έλληνες Κομμουνιστές. Ο Γούσιας αναφέρει μια συνομιλία που είχε με τον Ζαχαριάδη το 1957 για το ζήτημα. Και ο Ζαχαριάδης του απάντησε: «… όσο γι' αυτά που είπαν οι Γιουγκοσλάβοι, ότι ο Στάλιν δεν ήταν σύμφωνος με τον ένοπλο αγώνα μας, σας είχα ανακοινώσει στο Π.Γ. της Κ.Ε. του ΚΚΕ, ότι όταν ρώτησα τον Στάλιν γι' αυτά που είπαν οι Γιουγκοσλάβοι, αυτός τους διέψευσε λέγοντάς μου ''ο Τίτο σας είπε ψέματα, ποτέ εγώ δεν εκφράστηκα ότι ο πόλεμός σας δεν είναι σωστός''.

Αυτό που ισχυρίζονται οι Γιουγκοσλάβοι, ότι την άνοιξη του 1948 στην αντιπροσωπεία τους ο Στάλιν είπε αυτά, μπορεί να είναι σωστό, όμως αυτήν την περίοδο οι σχέσεις τους ήταν οξυμένες και μπορεί να τους το είπε επίτηδες ο Στάλιν για να δείξει σ' αυτούς ότι δεν έχει καμία σχέση με τον αγώνα μας». Γιώργης Βοντίτσος (Γούσιας), *Οι αιτίες για τις ήττες, τη διάσπαση του ΚΚΕ και της ελληνικής αριστεράς,* τ. 2, Αθήνα, Εκδόσεις «Να υπηρετούμε το λαό» Γ. Κοτανίδης-Θ. Κακουλίδης Ο.Ε., 1977, σελ. 250. Βλ. ακόμα Νικ. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ*, ο.π., σελ. 461-462.

[457] «Μετά ο ξάδελφος (Τίτο) μου είπε ότι ο Παππούς (Στάλιν) έχει επιφυλάξεις σχετικά με τον αγώνα που διεξάγουμε και ότι τους προειδοποίησε πως αυτός δεν μπορεί να έχει καμιά υποχρέωση αν τους συμβεί τίποτε»… Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, Τρίτη 5 Φεβρουαρίου 1980, σελ. 7.

[458] Ν. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ,* ο.π., σελ. 410-414. «Υστερα από τρεις μέρες (24 Φλεβάρη) κάλεσαν μόνο το Νίκο (Ζαχαριάδη). Όταν ανταμώσαμε με τον Νίκο μου είπε έτσι πεταχτά στο πόδι πως υποσχέθηκαν να βοηθήσουν, αλλά να έχουμε το νου μας, γιατί ο εχθρός ξέρει τι γίνεται μέσα μας»… «Στις 27 του Φλεβάρη έφυγε. Πήγε, είδε τον ξάδελφο (Τίτο) χωρίς να μου πει τι ειπώθηκε στη συνάντηση αυτή. Αυτό το γεγονός βάρυνε στην εντύπωσή μου ότι δεν δίνει και τόση σημασία στη συνεργασία του το Π.Γ. και επέτεινε την στενοχώρια μου».

πραγματοποιήθηκε τελικά το φθινόπωρο του 1948. Εν τω μεταξύ, μεσολάβησαν προσπάθειες για ειρήνευση. Συγκεκριμένα στις 30 Μαΐου 1948 η κυβέρνηση του Μάρκου απηύθυνε έκκληση στην Αθήνα για την κατάπαυση των εχθροπραξιών και υποσχόταν ότι θα βοηθούσε για να επανέλθει η ηρεμία στην πολύπαθη Ελλάδα. Ο Ζαχαριάδης επιβεβαίωνε τις ειλικρινείς προθέσεις της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης. Η έκκληση έγινε μέσω δηλώσεων του Μάρκου Βαφειάδη στο ραδιοφωνικό σταθμό του Γενικού Αρχηγείου των ανταρτών.[459] Άραγε ήταν ένας ελιγμός, προ της μεγάλης επιθέσεως του εθνικού στρατού στο Γράμμο και το Βίτσι ή συμμόρφωση με την αναδίπλωση (σβαρνούτ) που πρόσταξε ο Στάλιν; Μήπως, τέλος, ήταν μια διορατική απόφαση, λίγο πριν την αποκήρυξη του Τίτο από την Κομινφόρμ, μιας και η κρίση υπέβοσκε και είχε αρχίσει να είναι φανερή στους κύκλους του ΚΚΕ;

Φαίνεται πως το κάθε γεγονός είχε τη δική του ξεχωριστή βαρύτητα, αλλά και όλα μαζί συνηγόρησαν σ' αυτές τις προτάσεις συμφιλίωσης. Γι' αυτήν την αιφνιδιαστική αλλαγή στάσης από την κυβέρνηση Μάρκου, πάντως, δίνονται επαρκείς εξηγήσεις από την αποκήρυξη του Τίτο. Το καλοκαίρι του 1948 σημαδεύτηκε από αυτό το πολιτικό γεγονός, που κατά την αριστερή ιστοριογραφία δεν επηρέασε την τελική έκβαση του πολέμου, ενώ η αντίπερα όχθη διατείνεται ότι έδωσε τη χαριστική βολή.

Η Κομινφόρμ συνεδρίασε στο Βουκουρέστι στις 28 Ιουνίου. Συμμετείχαν τα Κομμουνιστικά Κόμματα της Ανατολικής Ευρώπης, της Ιταλίας και της Γαλλίας. Ο Τίτο κατηγορήθηκε ότι «πουλήθηκε» στους Δυτικούς. Η Κομινφόρμ εκτόξευσε κατηγορίες του τύπου ότι ακολουθούσε εσφαλμένη πολιτική γραμμή, ότι εγκατέλειψε το Μαρξισμό-Λενινισμό, ότι συκοφάντησε τη Σοβιετική Ένωση, ότι κατάργησε τη δημοκρατία στα εσωτερικά του κόμματος, ότι λιποτάκτησε από την οικογένεια των Κομμουνιστικών Κομμάτων και ότι συμπορεύτηκε με ηγέτες που είχαν

---

[459] Αβέρωφ-Τοσίτσας, *ο.π.,* σελ. 334. Βλ. τις δηλώσεις Μάρκου στον Φοίβο Ν. Γρηγοριάδη, *ο.π.,* σελ. 281: «Η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση είναι πάντα έτοιμη να δεχθή και να ενθαρρύνη οποιαδήποτε πρωτοβουλία και από οποιαδήποτε πλευρά, που θα έτεινε να βοηθήση στο να βρη η Ελλάδα τον εαυτό της και την ησυχία της, με μία μόνο προϋπόθεση, ότι θα εξασφαλισθή ανεπιφύλακτα η δημοκρατική ζωή του λαού, ότι θα κατοχυρωθή χωρίς οποιαδήποτε ξενική ανάμιξη η εθνική αυτοτέλεια και ανεξαρτησία, ότι ο λαός της Ελλάδας μόνος και ελεύθερος θα αποφασίση για την τύχη του. Προς την κατεύθυνση αυτή η προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση είναι πάντα έτοιμη να κάμη κάθε υποχώρηση που επιτρέπει το εθνικό μας λαϊκό συμφέρον…

Ο Δημοκρατικός Στρατός είναι φέτος πολλαπλάσια δυνατός από πέρυσι και ικανός να προχωρήση απόλυτα στο έργο του στην απελευθέρωση της Ελλάδας. Φροντίζουμε να σταματήση το αίμα που χύνεται στην Ελλάδα, γιατί είναι αίμα του λαού, δικό μας αίμα.

Αν όμως ο μοναρχοφασισμός και την τελευταία στιγμή δεν δείξη ότι σταματά την αιματοχυσία της χώρας, εμείς έχουμε όλη τη δύναμη να επιβάλλουμε ενάντια στους ξένους Αμερικανοάγγλους πάτρωνές του το συμφέρον του λαού και της Ελλάδας».

εθνικιστικές και ρεβιζιονιστικές ιδέες.[460] Τα κομμουνιστικά κόμματα της Ευρώπης διέκοψαν άμεσα, ακόμα και τις εμπορικές σχέσεις τους με τη Γιουγκοσλαβία, όπως προβλεπότανε από τα αντίποινα που συνόδευαν την αποκήρυξη του Τίτο, ενώ ανοιχτή παρέμενε η πολεμική απειλή από τη Σοβιετική Ένωση. Τα πραγματικά αίτια της ρήξης, βέβαια, ανάγονται στο γεγονός ότι η Γιουγκοσλαβία είχε αρχίσει να ακολουθεί μια δική της εξωτερική πολιτική, χωρίς να δέχεται με παρωπίδες τις εξωτερικές παρεμβάσεις της Ρωσίας, πράγμα που ο Στάλιν και τα λοιπά κομμουνιστικά κόμματα της Ευρώπης το θεώρησαν ως απομάκρυνση από τις αρχές του Μαρξισμού-Λενινισμού.

Το ΚΚΕ, αρχικά αμφιταλαντεύτηκε ανάμεσα στη συμμόρφωση στον παντοδύναμο Στάλιν και τη συνέχιση των καλών σχέσεων με τη Γιουγκοσλαβία, αναγνωρίζοντας τη βοήθεια που του παρείχε η τελευταία κατά τον Εμφύλιο. Γενικότερα, το ΚΚΕ επιζητούσε την υποστήριξη των ιδεολογικών του συμμάχων, από τους οποίους είχε σημαντική υλική υποστήριξη. Τελικά, στις 28-29 Ιουλίου του 1948 συγκλήθηκε η 4η Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ που «σιωπηρά» καταδίκασε τον Τίτο ως «ρεβιζιονιστή», «αποστάτη», «προδότη», «τροτσκιστή» κτλ. ακολουθώντας κατ' αυτόν τον τρόπο το άρμα του Στάλιν, στον οποίο διατράνωνε την απόλυτη προσήλωση του κόμματος. Η καταδίκη δεν δημοσιοποιήθηκε. Χαρακτηριστικά η απόφαση περιλάμβανε μία παράγραφο που ανέφερε: «έχοντας υπόψη την ιδιόρρυθμη θέση του ΚΚΕ και του κινήματός μας απέναντι στη Γιουγκοσλαβία αποφάσισε (η 4η Ολομέλεια) ν' αποφύγει προς το παρόν τη δημοσίευση της απόφασης αυτής που θα μπει μόνο εσωκομματικά».[461] Φυσικά ο Τίτο την

---

[460] Βλ. Αβέρωφ-Τοσίτσας, *ο.π.,* σελ. 343. Στις 3 Ιουλίου η εφημερίδα *«Η Βραδυνή»* δημοσιεύει την καταδίκη του Τίτο από το Κομμουνιστικό Κόμμα Αλβανίας. Μεταξύ άλλων στο κείμενο της καταδίκης αναφέρονται: «1. Το Κ.Κ. της Αλβανίας συμφωνεί απόλυτα με το ψήφισμα της Κομινφόρμ και καταδικάζει την προδοτικήν, αντιμαρξιστικήν και αντιλενινιστικήν πολιτικήν των καθοδηγητών του Κ.Κ.Γ. με αρχηγόν τον προδότην Τίτο.

2. Διακηρύσσει ότι το Κομμουνιστικόν Κόμμα της Γιουγκοσλαβίας υπό την ηγεσίαν του προδότου Τίτο παρεσύρετο εις τον κρημνόν εναντίον των συμφερόντων των άλλων λαών της Γιουγκοσλαβίας.

3. Ανακοινοί ότι το Κ.Κ.Α. από 5 μηνών ευρίσκετο εις διάστασιν με την ηγεσίαν του Κ.Κ.Γ. διότι ο συχαμερός και προδότης Τίτο έκαμεν αντιαλβανικήν πολιτικήν αντιδρών εις την συνεργασίαν και παρεμποδίζων την ανασυγκρότησιν της Αλβανίας μέχρι τοιούτου σημείου, ώστε να κινδυνεύση η ανεξαρτησία της χώρας…

Η διαμάχη είχε φθάσει εις οξύτατον σημείον, αλλά το Κ.Κ.Α. με την βοήθειαν της Σοβιετικής Ενώσεως αντέστη ηρωικά και εθριάμβευσεν εναντίον των φασιστών και προδοτών της Γιουγκοσλαβίας.

4. Το Κ.Κ. της Αλβανίας δηλοί ότι είναι ευγνώμον προς την Σοβιετικήν Ένωσιν δια την βοηθείαν της προς διαφύλαξι της ανεξαρτησίας της χώρας και τονίζει ότι τίθεται αλληλέγγυα και ανεπιφύλακτα παρά το πλευρό της μεγάλης Σοβιετικής Ενώσεως δια την καταπολέμησιν των προδοτών αντιμαρξιστών και αντιλενινιστών…».

[461] *Εμφύλιος Τύπος,* τευχ. 41, άρθρο Θανάση Δ. Σφήκα, σελ. 2. Ο Γούσιας σημειώνει ότι η απόφαση δεν δόθηκε στη δημοσιότητα για να μη κοπούν οι σχέσεις με τη Γιουγκοσλαβία, που ήταν απαραίτητες, καθώς υπήρχαν «αρκετές χιλιάδες πρόσφυγες,

πληροφορήθηκε. Παρ' όλα αυτά, εφήρμοσε πολιτική «ανοιχτών θυρών» για το ΚΚΕ, θέλοντας να αποδείξει στα αδελφά κομμουνιστικά κόμματα ότι παρέμενε πιστός στον κομμουνισμό. Η βοήθεια προς το ΚΚΕ δεν μειώθηκε ούτε κατ' ελάχιστον τους πρώτους μήνες της κρίσης Τίτο-Κομινφόρμ, όμως, το 1949 άρχισε η σταδιακή χειροτέρευση της ροής βοήθειας, αφενός γιατί η Γιουγκοσλαβία περιερχόταν σταδιακά σε μια απομόνωση από τη Δύση και πλέον και από τα γειτονικά της βαλκανικά κομμουνιστικά καθεστώτα, οδηγώντας σε οικονομική κρίση τη χώρα και αφετέρου τον Ιανουάριο του 1949 η 5η Ολομέλεια δημοσιοποίησε την ευθυγράμμισή της με τον Στάλιν, έναντι του Τίτο.

Τελικά, ένα χρόνο μετά την καταδίκη του από την Κομινφόρμ και συγκεκριμένα στις 11 Ιουλίου του 1949, ο Τίτο ανακοίνωσε από την Πόλα της Ίστριας το κλείσιμο των συνόρων με την Ελλάδα. Όποιος αντάρτης περνούσε τα σύνορα θα αφοπλιζόταν. Η αφορμή για την εξέλιξη αυτή δόθηκε από το ίδιο το ΚΚΕ. Κατά τη διάρκεια εκκαθαριστικών επιχειρήσεων στο Καϊμακτσαλάν, το ΚΚΕ κατήγγειλε συνεργασία Ελλήνων και Γιουγκοσλάβων αξιωματικών και τη χρησιμοποίηση γιουγκοσλαβικού εδάφους εκ μέρους του εθνικού στρατού για τη διεκπεραίωση κυκλωτικών κινήσεων. Ο ραδιοσταθμός «Ελεύθερη Ελλάδα» και άλλα κομμουνιστικά έντυπα άρχισαν να μεταδίδουν πληροφορίες για «πισώπλατο χτύπημα» του Τίτο. Στις 23 Ιουλίου 1949 συνεδρίασε το Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ και αυτήν τη φορά καταδίκασε δημόσια τον Τίτο. Επίσης, απέρριψε την πρόταση να λάβει μέρος στο συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Γιουγκοσλαβίας.

Η Δεξιά δεν άργησε να συνδυάσει το κλείσιμο της κάνουλας από τη Γιουγκοσλαβία, με την οριστική κατάρρευση των Κομμουνιστών στο Βίτσι και τον Γράμμο, θεωρώντας ότι η συγκυρία απέδειξε περίτρανα ότι επρόκειτο για ένα ξενοκίνητο κίνημα. Στο συλλογισμό αυτό τους βοήθησε και η επιχειρηματολογία του Ζαχαριάδη, ο οποίος ανέπτυξε τη θεωρία για «πισώπλατο χτύπημα του Τίτο».[462] Επιπροσθέτως, ο Ζαχαριάδης στην εισήγησή του στην 3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ (10-14/10/1950) παραδέχεται ότι «έπρεπε σαν αντιστάθμισμα στην αγγλική κατοχή, να εξασφαλίσουμε ορισμένες διεθνείς προϋποθέσεις. Αυτές τις εξασφαλίσαμε με τη Γιουγκοσλαβία…

τραυματίες μας και εφόδια που μας είχαν στείλει από εράνους. Σχέσεις διατηρήσαμε, όμως δεν βρίσκονταν σε επίπεδο που να μπορεί να περιμένεις μια ουσιαστική βοήθεια, τέτοια που είχαμε ανάγκη σε πολεμικά μέσα και τρόφιμα για να διεξάγουμε τον πόλεμο. Εμάς μας ικανοποιούσε να διατηρήσουμε τις σχέσεις έστω και σ' αυτό το επίπεδο, γιατί μπορούσαμε να θεραπεύσουμε τραυματίες μας και να πάρουμε αυτά τα εφόδια που είχαμε εκεί σε αποθήκες. Περιμέναμε να φέρουμε στο Βίτσι περί τους 4.000 τραυματίες μας που θεραπεύτηκαν και πολιτικούς πρόσφυγες που 'θελαν να πολεμήσουν». Εφημερίδα *«Ελευθεροτυπία»,* Πέμπτη 7 Φεβρουαρίου 1980, σελ. 7.

[462] Βλ. το περιοδικό «Δημοκρατικός Στρατός», τεύχος Αυγούστου 1949 και ανατύπωση Ριζοσπάστης, 1995, σελ. 525.

…Αν είχαμε λύσει τα προβλήματα των εφεδρειών και του εφοδιασμού του ΚΓΑΝΕ, η προδοσία του Τίτο δε 'θα χε για μας τέτοιες συνέπειες, γιατί θα μπορούσαμε να την αντισταθμίσουμε. Αυτά, όμως, δεν τα 'χαμε. Έτσι η προδοσία του Τίτο στις συνθήκες του 1949 απόχτησε αποφασιστική σημασία γιατί δε μας άφηνε χρόνο να λύσουμε τα προβλήματα και επέτρεψε στο μοναρχοφασισμό να πετύχει οριστικό, στα 1949, στρατιωτικό αποτέλεσμα».[463]

Να επιστρέψουμε, όμως, στην πρόταση συμφιλίωσης από την προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση, η οποία είχε εκφραστεί ραδιοφωνικά από τον Μάρκο στα τέλη Μαΐου και να θέσουμε το εύλογο ερώτημα, ποια ήταν η αντίδραση της κυβέρνησης των Αθηνών;

Η επίσημη απάντηση από πλευράς ελληνικής Κυβέρνησης ήταν ότι δεν διαπραγματεύεται χωρίς την πλήρη παράδοση των ανταρτών, ούτε συνθηκολογεί. Όμως, μερικές δεκαετίες αργότερα, από μια μαγνητοφωνημένη μαρτυρία του Μάρκου Βαφειάδη στον Ν. Ι. Μέρτζο, ήρθε στην επιφάνεια η αποκάλυψη ότι ένας Αμερικανός δημοσιογράφος, ο Σάυρους Σουλτσμπέργκερ, είχε φτάσει το καλοκαίρι του 1948 στον Γράμμο μέσω Γιουγκοσλαβίας, με σκοπό να προτείνει συμφιλίωση, μεταφέροντας προτάσεις του αντιπροέδρου της Κυβέρνησης, Ντίνου Τσαλδάρη.

Ο Μάρκος είπε τριάντα χρόνια μετά στον Μέρτζο:

«-Το 1948 με τη μεσολάβηση της Σοβιετικής Πρεσβείας και μέσω της Γιουγκοσλαβικής έρχεται ο Αμερικανός δημοσιογράφος Σουλτσμπέργκερ και κάνει πρόταση να συναντηθή με τον Ζαχαριάδη, αρχηγό του ΚΚΕ. Ήρθε στον Γράμμο εκεί επάνω στις επιχειρήσεις. Στο στρατηγείο.

-Τον συνάντησες συ Καπετάνιε;

-Πως, εγώ τον συνάντησα. Ο Ζαχαριάδης όμως κατηγορηματικά αρνιέται να τον συναντήση. Όλες οι παρακλήσεις οι δικές μου και άλλων φίλων δεν εισακούονται. Και επιμένει ο Ζαχαριάδης να πάω εγώ σαν διοικητής του στρατού στην θέση του. Η άποψή μου είναι ότι αυτός ο άνθρωπος ο μεσολαβητής δεν έρχεται για μένα, εμένα με θεωρούσαν αρχισυμμορίτη, αλλά έρχεται για τον Ζαχαριάδη σαν αρχηγό ανεγνωρισμένου κόμματος.

-Που ήταν ο Ζαχαριάδης;

-Εκεί κοντά στο στρατηγείο. Μαζί είμασταν. Και όχι μονάχα δεν πάει αλλά μου θέτει έτσι το ζήτημα.

'Θα πας να τους πης. Συζήτηση θ' αρχίσουμε όταν όλη η ελληνική κυβέρνηση, όλοι οι υπουργοί θα χαρακτηρισθούν εγκληματίες πολέμου'.

Αυτό ήταν το πιο καταπληκτικό, δηλαδή να αξιώσης να σου παραδοθή η κυβέρνηση της Αθήνας που είχε στρατό και τους Αμερικανούς από πίσω που δίνανε με την σέσουλα ενώ εμείς σε σχέση μ' αυτούς είμασταν σε μια πρωτόγονη κατάσταση. Ο άνθρωπος όταν άκουσε αυτά χαμογέλασε και είπε:

---

[463] Ελληνικό Αριστερό Κίνημα, *3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ 10-14/10/1950,* Αθήνα. Εκδόσεις Γλάρος, 1988, σελ. 67.

'Είναι κι αυτή μια άποψη'. Και έφυγε! Έτσι σταματήσαμε αυτή την συζήτηση».[464]

Ακολούθησε και δεύτερος γύρος προτάσεων ειρήνευσης, στις 27 Ιανουαρίου 1949. Ο ραδιοφωνικός σταθμός «Ελεύθερη Ελλάδα» μετέδωσε τα ακόλουθα:

Προτείνουμε:

1. Να αποχωρήσουν από την Ελλάδα αμέσως όλες οι ξένες στρατιωτικές δυνάμεις, όλες οι ξένες αποστολές, να σταματήση κάθε ξένη ιμπεριαλιστική επέμβαση στη χώρα μας, να ακυρωθούν όλες οι συμβάσεις και οι συμφωνίες που θίγουν την ισοτιμία και την ανεξαρτησία της πατρίδας μας.

2. Να γίνη αμέσως ανακωχή. Οι αντίπαλοι στρατοί θα κρατήσουν τις θέσεις που κατέχουν σήμερα.

3. Να δοθεί αμέσως γενική αμνηστία χωρίς κανένα περιορισμό, να αποκατασταθούν αμέσως όλες οι πολιτικές, συνδικαλιστικές και λαϊκές ελευθερίες, να δοθή πραγματική ισοτιμία σε όλες τις εθνικές μειονότητες.

4. Να αρχίσουν αμέσως διαπραγματεύσεις για να σχηματιστή Κυβέρνηση δεκτή και από τα δύο μέρη. Η Κυβέρνηση αυτή να εφαρμόση τη συμφωνία και μέσα σε δύο μήνες να κάνη ελεύθερες εκλογές, όπου ο λαός θα αποφανθή τελεσίδικα και κυριαρχικά για το ποιος θέλει να τον κυβερνήση και πως θέλει να κυβερνηθή. Αυτές είναι οι προτάσεις μας».[465]

Απ' αυτές τις προτάσεις ειρήνευσης, λείπει πλέον ο Μάρκος, ο οποίος ήδη έχει παραγκωνιστεί και στις 31 Ιανουαρίου του 1949 η 5η Ολομέλεια του ΚΚΕ, η οποία συνήλθε στον Γράμμο, τον είχε καθαιρέσει και τυπικά. Το ραδιόφωνο της ΠΔΚ μετέδιδε: «Η Πέμπτη Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ, παίρνοντας υπ' όψη της ότι επί πολλούς μήνες οι σύντροφοι Χρύσα Χατζηβασιλείου και Μάρκος Βαφειάδης ήταν βαριά άρρωστοι και δεν μπορούσαν ν' ανταποκριθούν στα καθήκοντα που τους είχε αναθέσει η Κ.Ε. του ΚΚΕ, αποφάσισε ομόφωνα να τους απαλλάξη από κάθε κομματική δουλειά.

Λεύτερη Ελλάδα, Γράμμος 31 Γενάρη 1949».[466]

Η αντίστροφη μέτρηση για την καθαίρεση του Μάρκου είχε αρχίσει από τις 15 Νοεμβρίου, όταν και συνεδρίασε το Πολιτικό Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ. Ο Μάρκος μόλις είχε επιστρέψει από τη Μόσχα, όπου είχε πάει για «θεραπεία» μετά την εγκατάλειψη του Γράμμου τον Αύγουστο του 1948 και υπέβαλε τις απόψεις του εγγράφως, σημειώνοντας ότι ο Γράμμος θα γινόταν επισφαλής όσο ο εθνικός στρατός θα αύξανε αριθμητικά τη δύναμή του, ότι δεν ήταν εφικτή η στρατολόγηση του αριθμού ανταρτών που προέβλεπε η 4η Ολομέλεια, ότι ήταν αδύνατον να ανατραπεί ο μοναρχοφασισμός στο άμεσο μέλλον, ότι ήταν αδύνατος ο συνδυασμός ένοπλου αγώνα στα βουνά και επαναστατικών ενεργειών μέσα στις πόλεις, ότι

---

[464] Ν. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ,* ο.π. σελ. 421-422.

[465] Ευάγγελος Αβέρωφ Τοσίτσας, *ο.π.,* σελ. 413.

[466] Ο.π., σελ. 415.

ήταν δύσκολο ο ΔΣΕ να εκπορθήσει και να διατηρήσει πόλεις στην κατοχή του, ότι ήταν αδύνατη η επικράτηση χωρίς υποστήριξη από τις φιλικές κομμουνιστικές χώρες και τέλος ότι ήταν απίθανο να δοθεί η απαιτούμενη στρατιωτική βοήθεια από τα υπόλοιπα κομμουνιστικά κράτη. Η πλατφόρμα του Μάρκου[467] προκάλεσε έντονη διαφωνία με τον Ζαχαριάδη που οδήγησε στην τελική «απαλλαγή, λόγω ασθενείας». Η Χρύσα απηλλάγη των καθηκόντων της, γιατί είχε ταχθεί αναφανδόν υπέρ των θέσεων του Μάρκου, ο οποίος δεν έκανε τίποτα άλλο παρά να προβλέπει με μαθηματική ακρίβεια που οδηγούταν η εμπόλεμη κατάσταση.[468]

Ο Ζαχαριάδης είχε έναν επιπλέον λόγο να δυσαρεστηθεί με την πλατφόρμα του Μάρκου και να οδηγηθεί στην αποπομπή του. Λίγες μέρες πριν τη συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου της Κ.Ε. του ΚΚΕ, είχε συναντηθεί με τον Στάλιν, από τον οποίο είχε λάβει την υπόσχεση ότι θα αποστείλει εκτεταμένη βοήθεια, κανόνια, πολεμοφόδια και αεροπλάνα! Ο Γούσιας σημειώνει στο βιβλίο του ότι μετά τη νίκη στο Βίτσι το 1948 ο Ζαχαριάδης πήγε στον Στάλιν. Αυτός συμφώνησε να δοθεί η βοήθεια. Μέχρι τέλος χειμώνα έπρεπε ο ΔΣΕ να έχει 1.000 κανόνια διαφόρων διαμετρημάτων με 1.000 βλήματα, 1.000 αντιαεροπορικά με 1.000.000 βλήματα, 1.000 κανόνια αντιαρματικά, αεροπλάνα για ανεφοδιασμούς σε Πελοπόννησο, Ρούμελη και Θεσσαλία. Οι ανακοινώσεις αυτές σκόρπισαν χαρά και εστάλησαν πιλότοι για εκπαίδευση, ενώ ετοιμάστηκαν και αεροδρόμια.[469]

Η πτυχή που αποκαλύπτεται από τον Γούσια ήταν άγνωστη στον Βαφειάδη όταν παρέδιδε την πλατφόρμα του. Ο Γούσιας ισχυρίζεται ότι ο Ζαχαριάδης γυρίζοντας στο Γενικό Αρχηγείο, τα ανακοίνωσε όλα αυτά στους συντρόφους του. Γιατί δεν έγινε το ίδιο και στη συζήτηση του Πολιτικού Γραφείου που παρίστατο ο Μάρκος, είναι άγνωστο.

Επιστρέφουμε και πάλι στις προτάσεις ειρήνευσης της 27ης Ιανουαρίου του 1949. Κι αυτή η πρόταση συμφιλίωσης είχε την τύχη της προηγούμενης, αφού δεν βρήκε πρόσφορο έδαφος στην αντίπερα όχθη. Η ανασχηματισθείσα Κυβέρνηση, που ορκίστηκε στις 20 Ιανουαρίου 1949 με Πρωθυπουργό και πάλι τον Σοφούλη, προέβαινε στις προγραμματικές της δηλώσεις στις 2

---

[467] Βλ. ολόκληρη την πλατφόρμα του Μάρκου στο Ελληνικό Αριστερό Κίνημα, *3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ 10-14/10/1950*, Αθήνα. Εκδόσεις Γλάρος, 1988, σελ. 359-367. Η 3η Συνδιάσκεψη καταδίκασε τον Μάρκο γι' αυτή του την πλατφόρμα, κατηγορώντας τον για διαστρέβλωση της πραγματικότητας, για σοβινιστική πολιτική απέναντι στους Σλαβομακεδόνες ως καπετάνιος της ομάδας Μεραρχιών Μακεδονίας, για συνθηκολόγηση με τους Άγγλους τον Δεκέμβρη του 1944, αφού τους άφησε να φτάσουν στην Αθήνα, τον χαρακτηρίζει πανικόβλητο οπορτουνιστή, φραξιονιστή και του χρεώνει αρκετές από τις ήττες, μεταξύ αυτών σε Μέτσοβο και Κόνιτσα. Τέλος, σε απόφασή του το Π.Γ. της Κ.Ε. του ΚΚΕ χαρακτηρίζει το 1950 την πλατφόρμα του Μάρκου ως «ένα οππορτουνιστικό συνονθύλευμα γεμάτο από ανακρίβειες, ψευτιές και συκοφαντίες». *Ο.π.* σελ. 404-425.

[468] Ν. Ι. Μέρτζος, *ο.π.,* σελ. 429-430.

[469] Γιώργης Βοντίτσος (Γούσιας), *Οι αιτίες για τις ήττες, τη διάσπαση του ΚΚΕ και της ελληνικής αριστεράς,* τ.1, Αθήνα, Εκδόσεις «Να υπηρετούμε το λαό» Γ. Κοτανίδης-Θ. Κακουλίδης Ο.Ε., 1977, σελ. 439-440.

Φεβρουαρίου και τρόπον τινά απαντούσε στις προτάσεις συμφιλίωσης ως εξής: «ο εθνικός αγών κατά του συμμοριτισμού θα ενταθή εις το έπακρον, με την πεποίθησιν επί της τελικής νίκης, ήτις θα επαναφέρη την ειρήνην, την γαλήνην και την ομόνοιαν μεταξύ του Ελληνικού Λαού».[470]

Επιπροσθέτως, ο διορισμός του Παπάγου ως αρχιστρατήγου[471] αμέσως με την ανάληψη των καθηκόντων της νέας Κυβέρνησης, δεν άφηνε περιθώρια παρά μόνο για μια τελική αναμέτρηση μεταξύ των δύο πλευρών.

Αλλαγή πλεύσης στο «μακεδονικό» για το ΚΚΕ

Ενώ, όμως, το ΚΚΕ με τις ανακοινώσεις της 5ης Ολομέλειας, έχανε έναν ισχυρό σύμμαχο, τη Γιουγκοσλαβία, την ίδια στιγμή με τις αποφάσεις της ίδιας Ολομέλειας, επέστρεφε σε θέσεις περί του «μακεδονικού», τις οποίες διακήρυσσε μεταξύ 1924-1935, περί της δημιουργίας, δηλαδή, ενός «ανεξάρτητου Μακεδονικού Κράτους», στο οποίο «ο μακεδονικός λαός θα βρει την πλήρη εθνική αποκατάστασή του, έτσι όπως την θέλει ο ίδιος, προσφέροντας σήμερα το αίμα του για να την αποχτήσει».[472]

Οι Σλαβομακεδόνες αποτελούσαν μια διαχρονική πηγή στρατολόγησης για τον ΔΣΕ. Ιδιαίτερα στην περιοχή του Βιτσίου υπήρχε ισχυρή παρουσία τους. Με την αλλαγή στάσης, το ΚΚΕ επιδίωκε να προσεταιριστεί τη ΝΟΦ και να δώσει έτσι την ευκαιρία στους Σλαβομακεδόνες να συμπλεύσουν μαζί του, παρά με τη Γιουγκοσλαβία, ειδικά μετά τη ρήξη Τίτο-Κομινφόρμ. Οι Σλαβομακεδόνες που θα εντάσσονταν στις γραμμές του ΔΣΕ, αφενός θα πολεμούσαν για ένα αυτόνομο δικό τους κράτος που θα είχε σύνορα εντός της ελληνικής και της γιουγκοσλαβικής επικράτειας, αφετέρου θα άλλαζαν τις αριθμητικές ισορροπίες, δημιουργώντας ευνοϊκότερες συνθήκες για τη συνέχιση του πολέμου στην Ελλάδα.

Ενδεχομένως, ένα αυτόνομο κράτος μέσα στα σύνορα Ελλάδας και Γιουγκοσλαβίας να εξυπηρετούσε απολύτως τα σχέδια της Σοβιετικής Ένωσης και της Βουλγαρίας, οι οποίες ήδη είχαν αποκηρύξει τον Τίτο. Έγγραφο που να αποδεικνύει την εμπλοκή της Ρωσίας στην αλλαγή πλεύσης του ΚΚΕ για το «μακεδονικό» δεν υπάρχει. Μόνο υποθέσεις εργασίας μπορούν να γίνουν, τουλάχιστον μέχρι να αποκαλυφθεί στον κυκεώνα αναξιοποίητων εγγράφων του ΚΚΕ, κάτι το σχετικό.

Εν τω μεταξύ, ο Τίτο προβλέποντας τις δυσάρεστες και απρόβλεπτες συνέπειες που επρόκειτο να δημιουργηθούν στην Γιουγκοσλαβία από την ανακίνηση «μακεδονικού» ζητήματος, προέβη στην απόφαση για κλείσιμο των συνόρων με την Ελλάδα, ώστε να διασφαλιστούν τα νώτα της Γιουγκοσλαβίας. Παράλληλα, ο Τίτο απέφευγε την ανάπτυξη φιλοσοβιετικών τάσεων στο

---

[470] Ευ. Αβέρωφ-Τοσίτσας, *ο.π.,* σελ. 413-414.

[471] Βλ. την ημερήσια διαταγή του αρχιστράτηγου Παπάγου της 21ης Ιανουαρίου 1949 στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, τ. 12, κείμενο 12, σελ. 128-130.

[472] ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα*, τ. 6, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 1974, σελ. 337.

εσωτερικό της χώρας του, αφού κρατούσε μακριά τα όποια «επικίνδυνα» στοιχεία μπορούσαν να διεισδύσουν στο εσωτερικό της Γιουγκοσλαβίας.

Στην ομιλία του στην 7η Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ (14-18/5/1950) ο Μιλτιάδης Παρτσαλίδης θίγει το συγκεκριμένο ζήτημα και προβαίνει σε κριτική έναντι του Ζαχαριάδη: «Η αλλαγή της 5ης Ολομέλειας στάθηκε μια αποτυχημένη προσπάθεια αντιπερισπασμού στη διαλυτική δουλειά των τιτικών. Ο σ. Ζαχαριάδης στο βιβλίο του 'Καινούργια κατάσταση-καινούργια καθήκοντα' διαπιστώνει αυτό το πράγμα: 'Η υπονομευτική και διασπαστική δράση του Τίτο και των πραχτόρων του στην Ελλάδα ανάγκασε την 5η Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ (Γενάρης 1949) ν' αντικαταστήσει το σύνθημα της ισοτιμίας (της αυτονομίας μέσα στα πλαίσια του ελληνικού κράτους) με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, παρά το γεγονός ότι το σύνθημα αυτό στις συγκεκριμένες συνθήκες δεν ανταποκρινότανε στα γενικότερα συμφέροντα του κινήματος'.

Αν το σύνθημα της αυτοδιάθεσης στις συγκεκριμένες συνθήκες δεν ανταποκρινότανε στα γενικότερα συμφέροντα του κινήματος, δε σημαίνει αυτό πως ήτανε λάθος; Αν είναι έτσι, και φυσικά δεν μπορεί παρά να είναι έτσι, τότε είναι λίγο ακατανόητο, πως τώρα ο σ. Ζαχαριάδης υποστηρίζει το αντίθετο και χαραχτηρίζει 'εθνικισμό' τη γνώμη, πως η αλλαγή ήταν λάθος»;

Και ο Παρτσαλίδης συνεχίζει: «… μιλώντας για ισοτιμία, νομίζω, πως πρέπει ν' αποφεύγουμε τη λέξη αυτονομία. Την έχει ο Νίκος (Ζαχαριάδης) στο άρθρο του, όπου μιλάει για αυτονομία μέσα στα πλαίσια του ελληνικού κράτους. Αυτή η λέξη στη μαρξιστική ορολογία έχει την έννοια της εκπαιδευτικής αυτονομίας. Αλλά στην Ελλάδα, γενικότερα, όπου απ' την αυτονομία ξεκίνησαν και κατόπιν ενώθηκαν με την Ελλάδα ορισμένα νησιά, η λέξη αυτονομία μπορεί να παρεξηγηθεί. Στη Μακεδονία επίσης είναι γνωστή η σημασία κι η ιστορία της κίνησης που χαρακτηρίστηκε αυτονομία. Γι' αυτό νομίζω πρέπει να πούμε την ουσία της αυτονομίας με το μαρξιστικό της νόημα, αλλά με διαφορετικά λόγια».[473]

Τον Μάιο του 1949 έγινε μια τελευταία προσπάθεια από πλευράς Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης να δοθεί μία διπλωματική διέξοδος στο ελληνικό πρόβλημα, το οποίο είχε εξουθενώσει την ελληνική κοινωνία. Στις 20 Απριλίου ο υπουργός δικαιοσύνης της ΠΔΚ, Μιλτιάδης Πορφυρογένης, διατύπωσε νέες προτάσεις με στόχο την ειρήνευση, οι οποίες κινούνταν στον άξονα μεσολάβηση του ΟΗΕ, κατάπαυση εχθροπραξιών, γενική αμνηστία και διενέργεια νέων εκλογών υπό την εποπτεία των Ηνωμένων Εθνών.

Οι προτάσεις μεταφέρθηκαν στον ΟΗΕ μέσω Αντρέι Γκρομύκο, του σοβιετικού αντιπροσώπου στα Ηνωμένα Έθνη και Υφυπουργού Εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης. Δόθηκε, έτσι, μια διαφορετική βαρύτητα στο θέμα. Παράλληλα, ο Γκρομύκο ενημέρωσε και τη διπλωματική αποστολή της ελληνικής Κυβέρνησης στις ΗΠΑ για τα σχετικά με τις προτάσεις ειρήνευσης

[473] Ελληνικό Αριστερό Κίνημα, *ο.π.,* σελ. 384-386.

που είχε καταθέσει, όπου μεταξύ άλλων προέβλεπε την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων και τη διακοπή της εξωτερικής βοήθειας στις αντιμαχόμενες πλευρές. Οι προτάσεις αυτές προκάλεσαν έντονη ανησυχία στην Αθήνα, καθώς δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι ήταν σύμφωνες μ' αυτές οι κυβερνήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών και της Μεγάλης Βρετανίας. Οι εξηγήσεις Βρετανών και Αμερικανών αξιωματούχων έπεισαν τελικά τον Σοφούλη ότι δεν υπήρχε καμία συμφωνία με τους Σοβιετικούς. Έτσι, η ελληνική Κυβέρνηση παρέμεινε στην αδιάλλακτη στάση της για πλήρη παράδοση των όπλων από τον ΔΣΕ, κάτι που οδήγησε στην τελευταία αναμέτρηση στα λεγόμενα «άπαρτα κάστρα» του Γράμμου-Βίτσι.[474]

Ο Ζαχαριάδης το 1950 στον εναρκτήριο λόγο του στην 3η συνδιάσκεψη αποδίδει στον Τίτο την ανατροπή των προτάσεων. «Οι προτάσεις αυτές ανατράπηκαν χάρις στην επέμβαση του Τίτο, που έβλεπε ότι, αν λυνόταν έτσι το ζήτημα, θα έχανε τις βασικές προϋποθέσεις για την αξιοποίηση της προδοσίας του.

Αυτή η προδοσία του Τίτο άλλαξε, πλάταινε τις αγγλοαμερικάνικες ιμπεριαλιστικές προοπτικές στα Βαλκάνια. Γιατί, ενώ ήτανε να πάνε σε συμβιβασμό, βλέπουν το ανοιχτό πέρασμα του Τίτο με το μέρος τους, και φυσικά αλλάζουν τη θέση τους, γιατί βλέπουν ότι οι δυνατότητές τους και οι προοπτικές τους στα Βαλκάνια μεγαλώνουν. Και συνέπεια αυτού του πράγματος ήταν ότι ανέστειλαν και εγκατάλειψαν τις προτάσεις, που έκαναν (οι αγγλοαμερικάνοι στη Σοβιετική Ένωση) για συμβιβαστική λύση».[475]

Το Βίτσι και ο Γράμμος

Στις 24 Ιουνίου ο γηραιός πολιτικός Θεμιστοκλής Σοφούλης άφησε την τελευταία του πνοή σε ηλικία 89 ετών από πνευμονικό οίδημα. Οι διαδικασίες διαδοχής του Πρωθυπουργού από τον Αλέξανδρο Διομήδη ήταν σύντομες και

---

[474] Γ. Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου*, τ. 2, ο.π., σελ. 467.

Ενδεικτική είναι και η απόρρητη έκθεση του αντιστράτηγου Θ. Γρηγορόπουλου στις προτάσεις της ΠΔΚ. Σε έκθεση που κοινοποιεί σε στρατιωτικές μονάδες στις 29 Μαΐου 1949, εφιστά την προσοχή στην «κομμουνιστική προπαγάνδα ειρηνεύσεως». ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου…*, τ. 13, κείμενο 67, σελ. 433-436. Το ίδιο και στο Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου,* ο.π., σελ. 469-470. Χαρακτηριστική είναι και μια δήλωση του τότε Υπουργού Δημόσιας Τάξης, Κωνσταντίνου Ρέντη: «Άπαξ έτι διαπιστούται εκ των δημοσιευομένων πληροφοριών ότι σκοπός του Ζαχαριάδη είνε πως θα προσπορίση εδαφικά ωφελήματα εις τα γειτονικά κράτη της Ελλάδος. Το Κομμουνιστικόν Κόμμα της Ελλάδος πιστοποιεί ούτως ότι σκοπός του συμμοριακού αγώνος είνε η υποβοήθησις των ομόρων Κρατών προς κατάκτησιν εδαφών ανηκόντων εις την Ελλάδα… Και γαλήνευσις της Ελλάδος δεν δύναται να επιτευχθή παρά όταν όλαι αι Μεγάλαι Δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένης και της Ρωσίας, αναγνωρίσουν ότι το ΚΚΕ πρέπει να αποκλεισθή από τον πολιτικόν βίον της χώρας. Οι κομμουνισταί πρέπει να αντιληφθούν ότι οι ηγέται της συμμοριακής αυτής δράσεως, εφ' όσον επιδιώκουν τον εδαφικόν διαμελισμόν της χώρας, δεν θα ήτο πλέον δυνατόν να κυκλοφορούν ελευθέρως εις την Ελλάδα, έστω και αν τους εδίδετο και μία νέα αμνηστία». Εφημερίδα «*Ακρόπολις*», Παρασκευή 20 Μαΐου 1949, σελ. 4.

[475] Ελληνικό Αριστερό Κίνημα, *ο.π.,* σελ. 62.

τα σχέδια για την ολοκλήρωση του πολέμου είχαν ήδη καταρτιστεί. Ο Αύγουστος του 1949 συνοδεύτηκε από τις δύο φονικότατες μάχες στο Βίτσι και το Γράμμο και τη λήξη της εμπόλεμης αναμέτρησης των δύο πλευρών. Στις 2 του μηνός μπήκε σε εφαρμογή το παραπλανητικό σχέδιο των κυβερνητικών δυνάμεων. Ήταν η μέρα που ξεκίνησε η επιχείρηση «Πυρσός Α'» στον βόρειο Γράμμο. Ο Παπάγος και οι επιτελείς του είχαν αποφασίσει να δημιουργήσουν την αίσθηση στον ΔΣΕ ότι από εκεί θα ξεκινούσε η «εκκαθάριση», όπως και το καλοκαίρι του 1948.

Η πρώτη φάση του σχεδίου Πυρσός ολοκληρώθηκε στις 9 Αυγούστου και στις 10 μπήκε σε εφαρμογή η κύρια φάση των επιχειρήσεων στο Βίτσι. Το σχέδιο είχε την κωδική ονομασία «Πυρσός Β'». Τα ισχυρά πυρά του εθνικού στρατού στον Γράμμο είχαν κρατήσει εκεί καθηλωμένα τμήματα ανταρτών που δεν μπορούσαν να δώσουν πλέον βοήθεια στις οχυρωμένες θέσεις του Βιτσίου. Χωρίς την επικοινωνία, λοιπόν, των δύο περιοχών των ανταρτών, ο εθνικός στρατός συγκέντρωσε τις δυνάμεις του στο Βίτσι και επιτέθηκε με σφοδρότητα. Οι αντάρτες του ΔΣΕ προσπάθησαν να αποκρούσουν τις επιθέσεις, αλλά αυτή τη φορά η αντίδρασή τους ήταν περιορισμένη. Σταδιακά από το βράδυ της 11ης προς 12η Αυγούστου άρχισαν την απαγκίστρωση από την πρώτη γραμμή της μάχης, αλλά και από περιφερειακά μέτωπα. Οι απώλειες εκατέρωθεν ήταν τεράστιες. Σε 265 ανήλθαν οι νεκροί από τον εθνικό στρατό και βάσει εκτιμήσεων 1200 ήταν οι νεκροί αντάρτες.[476]

---

[476] Παραθέτουμε εδώ την Ημερήσια Διαταγή του αντιστράτηγου Βεντήρη της 16ης Αυγούστου 1949. «Το Έθνος με αγωνίαν ανέμενε την μάχην Βίτσι.

Εις Βίτσι ο ρυπαρός εχθρός είχε στηρίξει τας ελπίδας του και εις αυτό συνεκέντρωσε τας κυρίας δυνάμεις του και την ισχύν των μέσων του. Απησχόλη τα ραδιόφωνα με το ότι είναι απόρθητον το Βίτσι.

Η μάχη ήρχισεν την 10 και το λυκαυγές 11 Αυγούστου οι άνδρες μας των Μεραρχιών Καταδρομών, Χ και ΧΙ ήνοιξαν τεράστιον ρήγμα εις τοποθεσίαν ΛΕΣΙΤΣ αφ' ου απ' ωρών τινών η ΙΙ ηύρηνε τον διάδρομον της Πολενάτας, 168!

Μέχρι 15 Αυγούστου εορτής της Παναγίας ολόκληρος η τοποθεσία αναπτύγματος 55 χιλιομέτρων από Ολατσάτας, Καστοριάς, Βίτσι, Φλωρίνης, Πρεσπών κατέρρευσε και από λυκαυγούς 16 Αυγ. τα τάγματα ΧΙ Μεραρχίας ύψωσαν τας σημαίας και τα λάβαρα εις τα Αλβανικά σύνορα χερσονήσου ΠΥΞΟΥ.

Η ΙΧ Μεραρχία εξετέλεσε με αυτοθυσίαν τραχείαν αποστολήν κατά Σμαρδές. Η ΝΙΚΗ είναι ΕΞΑΙΣΙΑ.

Στρατηγοί, διοικηταί, επιτελείς, αεροπόροι, καταδρομείς, οπλίται, πυροβοληταί, θωρακισμένοι, σκαπανείς, διαβιβαστεί, αυτοκινητισταί.

Αξίζει η Ελλάς να την υπηρετούν Στρατιώται ως εσείς.

Θαυμάζω το τίμιον θάρρος σας και την άνευ ορίων αυτοθυσίαν σας.

Ο υποστράτηγος Μανιδάκης διοικητής του Β Σ.Σ. με το υψηλόν του φρόνημα, την ανδρείαν του παρεσκεύασε την μάχην αριστοτεχνικώς, με σοφίαν και επιστήμην, την κατηύθυνε με αισιοδοξίαν ακλόνητον.

Αι κατά μέρη ημερήσιαι διαταγαί θ' αναγράψουν τους διακριθέντας.

Αντιστράτηγος Βεντήρης».

Βλ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Τμ. Χ, Φακ. 1201, Ε/3, Ταξιν. 4., Αρ. πρωτοκόλλου Ημερήσιας Διαταγής 801.

Παρά τις απώλειες έμψυχου δυναμικού και τις δυσκολίες από τα κλειστά περάσματα προς τον Γράμμο, ως τις 16 Αυγούστου είχαν καταφέρει να διαφύγουν μέσω του περάσματος του Λαιμού στις Πρέσπες προς την Αλβανία και από εκεί να φτάσουν εξουθενωμένοι στον Γράμμο αρκετοί αντάρτες του ΔΣΕ. Η προσπάθεια εγκλωβισμού τους δεν είχε πετύχει απόλυτα.

Στις 20 Αυγούστου ο Ζαχαριάδης, σε μια τελευταία προσπάθεια να κρατήσει υψηλό το ηθικό των ανταρτών του, πριν την έλευση της οριστικής κατάρρευσης, συνέχιζε να διακηρύσσει ότι στον Γράμμο «ο μοναρχοφασισμός θα έσπαγε τα μούτρα του». «Ο εχθρός συγκεντρώνεται στο Γράμμο για μια αποφασιστική αναμέτρηση. Στο Γράμμο έχουμε όλες τις δυνατότητες να καταφέρουμε το θανάσιμο πλήγμα στον εχθρό. Έχουμε αρκετές δυνάμεις και μέσα. Πιο πλεονεκτικό έδαφος. Στο Γράμμο απέτυχε πέρυσι ο μοναρχοφασισμός. Στο Γράμμο φέτος του καταφέραμε σοβαρό χτύπημα με τον ελιγμό του Απρίλη. Στο Γράμμο από τις 2 μέχρι 8 Αυγούστου έσπασε τα μούτρα του. Έχουμε και την πείρα του Βίτσι και το σοβαρό μάτωμα που προκαλέσαμε στον εχθρό στο Βίτσι… Εδώ μπορούμε και πρέπει να θάψωμε το μοναρχοφασισμό».[477]

Στον Γράμμο δόθηκε η τελευταία μάχη, με τον ΔΣΕ να βρίσκεται σ' έναν περιορισμένο γεωγραφικό χώρο, μικρότερο και από εκείνο του 1948 και με τις προϋποθέσεις επιτυχίας να είναι αισθητά μειωμένες, αφού είχαν χαθεί πλέον τα στηρίγματα από το Βίτσι, αλλά και τη Νότια Ελλάδα, όπου οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του στρατού είχαν φέρει αποτελέσματα τον Μάιο-Ιούνιο του ίδιου χρόνου με την εκτέλεση των σχεδίων «Περιστερά» στην Πελοπόννησο και «Πύραυλος» στη Ρούμελη και τη Θεσσαλία.

Οι δύο πλευρές συγκέντρωσαν όλα τα πυρά τους σε λίγα τετραγωνικά γης και απέμενε το τελικό σύνθημα της επίθεσης. Αυτό δόθηκε στις 25 Αυγούστου, όταν άρχισε η εξέλιξη της επιχείρησης «Πυρσός Γ'». Η προέλαση του στρατού ήταν συνεχής, αποτελεσματική και το απόγευμα της 27ης Αυγούστου η αμυντική διάταξη των ανταρτών στον Γράμμο άρχισε να καταρρέει. Οι αντάρτες άρχισαν να υποχωρούν προς την Αλβανία αφήνοντας πίσω τους βαρέα όπλα, πυρομαχικά, σημαντικά έγγραφα κτλ. Ο στρατός προσπάθησε να ανακόψει την υποχώρηση του ΔΣΕ προς την Αλβανία, χωρίς να τα καταφέρει.[478]

Στις 30 Αυγούστου ο πόλεμος ουσιαστικά είχε τελειώσει. Τυπικά χρειάστηκε να περάσουν μερικές ακόμα εβδομάδες αβεβαιότητας για να διαπιστωθεί ότι ο ΔΣΕ δεν είχε τη δυνατότητα να ξαναπάρει τα όπλα και να οχυρωθεί στα βουνά της Βόρειας Ελλάδας. Ήταν οι εβδομάδες που το ραδιόφωνο «Ελεύθερη Ελλάδα» μετέδιδε ότι οι αντάρτες παρέμεναν αλώβητοι

---

[477] Βλ. την απόφαση της 20ης Αυγούστου 1949 του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΕ στο Ν. Ι. Μέρτζος, *Σβαρνούτ,* ο.π., σελ. 486.

[478] Ο Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού Εμφυλίου…,* τ. 2, ο.π., σελ. 551, σημειώνει χαρακτηριστικά: «Οπωσδήποτε η ιδέα των επιτελών της Κυβερνητικής πλευράς για εγκλωβισμό σημαντικών τμημάτων του ΔΣΕ φαίνεται ότι απέτυχε ολοκληρωτικά».

με «το όπλο παρά πόδα», έτοιμοι να συνεχίσουν τον αγώνα.[479] Τέτοιο ενδεχόμενο, όμως, δεν υπήρχε. Άλλωστε και σε διπλωματικό επίπεδο ήταν αδύνατη η ανασυγκρότηση του ΔΣΕ. Από τη στιγμή που οι αντάρτες κατέφυγαν στο εξωτερικό, βάσει του διεθνούς δικαίου που ίσχυε, έπρεπε να αφοπλίζονται. Ενδεχόμενες ένοπλες είσοδοι στον ελλαδικό χώρο είτε από την Αλβανία είτε τη Γιουγκοσλαβία είτε τη Βουλγαρία θα καθιστούσαν υπόλογες τις παραπάνω χώρες στη διεθνή κοινότητα και καμία δεν ήταν σε θέση να θυσιάσει τη διεθνή της θέση στη διπλωματική σκακιέρα για χάρη του ένοπλου ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος. Και ιδίως η Γιουγκοσλαβία του Τίτο, που πλέον είχε ξεκάθαρα εναντιωθεί στο ΚΚΕ με το κλείσιμο των συνόρων.

Στις 9 Οκτωβρίου του 1949 το ΚΚΕ εγκατέλειψε και επίσημα τη στρατιωτική λύση στο ελληνικό πρόβλημα. Στη συνεδρίαση της 6ης Ολομέλειας της Κ.Ε. του ΚΚΕ που συνήλθε στην Αλβανία, ελήφθη η παρακάτω απόφαση:

«Η φετινή μας αναμέτρηση με το μοναρχοφασισμό στο Βίτσι-Γράμμο στάθηκε μία από τις σκληρώτερες μάχες. Παρά το γεγονός ότι οι μαχητές, οι μαχήτριες και τα στελέχη του στρατού μας πολέμησαν καλά στη μεγάλη αυτή σύγκρουση ενάντια στον εχθρό, που είχε τεράστια υπεροχή, τελικά νικηθήκαμε.

Η ήττα μας στη μάχη του Βίτσι-Γράμμου τον Αύγουστο του 1949 σημειώνει μια αλλαγή στην κατάσταση. Αυτό επιβάλλει μία αλλαγή και στην πολιτική μας γραμμή. Η τακτική της συνέχισης οπωσδήποτε του ένοπλου αγώνα, που εκφράζει ένα μικροαστικό πνεύμα απελπισίας και έλλειψη προοπτικής, θα 'δινε τη δυνατότητα στον αντίπαλο να καταφέρει συντριπτικό χτύπημα εναντίον των αγωνιστών και στελεχών του λαϊκού επαναστατικού κινήματος. Σωστά ενεργώντας το Π.Γ. της Κ.Ε. του ΚΚΕ, ακολούθησε την τακτική της υποχώρησης, πράγμα που εμπόδισε το μοναρχοφασισμό να πετύχει τη στρατηγική επιδίωξή του, την εκμηδένιση της κύριας δύναμης του ΚΚΕ στο Βίτσι-Γράμμο».[480]

Το ΚΚΕ παραδεχόταν ότι ο πόλεμος τελείωσε. Η ήττα οδηγούσε σε αλλαγή της πολιτικής κατάστασης. Πλέον, το ΚΚΕ θα σταματούσε να ενεργεί ένοπλα, με τη δικαιολογία του συντριπτικού χτυπήματος από τις υπέρμετρες σε

---

[479] «Ο Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας δεν κατέθεσε τα όπλα μα μονάχα τα έθεσε παρά πόδα.

Υποχώρησε μπροστά στην τεράστια υπεροχή του μοναρχοφασισμού. Μα ο Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας δεν λύγισε και δεν συντρίφθηκε. Παραμένει ισχυρός και με ακέραιες τις δυνάμεις του.

Γελιώνται θανάσιμα όσοι φαντάζονται ότι δεν υπάρχει πια Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας. Σταμάτησε την αιματοχυσία για να σώση την Ελλάδα από την ολοκληρωτική εκμηδένιση…». Στις 15 Οκτωβρίου το ραδιόφωνο των ανταρτών ανακοίνωσε την παραπάνω απόφαση της 6ης Ολομέλειας. Βλ. Φοίβος Ν. Γρηγοριάδης, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949 (Το δεύτερο αντάρτικο)*, τ. 10, Αθήνα, Εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975, σελ. 426.

[480] ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα,* τ. 7, κείμενο 813, Αθήνα, Έκδοση Σύγχρονη Εποχή, 1995, σελ. 13.

αριθμό και πολεμικό υλικό, δυνάμεις του εθνικού στρατού, αλλά και με το πρόσχημα της προστασίας των αγωνιστών και στελεχών του λαϊκού επαναστατικού κινήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

Επίλογος-Συμπεράσματα

Η δεκαετία του '40 και κυρίως ο εμφύλιος που ακολούθησε από τα Δεκεμβριανά του 1944 μέχρι την τελική αναμέτρηση του Γράμμου-Βίτσι τον Αύγουστο του 1949, άφησε πίσω της ανοιχτές πληγές στην ελληνική κοινωνία, διότι πλέον η σύγκρουση συγκριτικά μ' εκείνη του πρώτου γύρου του Εμφυλίου ανάμεσα σε ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ, η οποία εμπεριείχε και άλλα νοήματα, όπως η απελευθέρωση της χώρας, είχε μεταλλαχτεί πλέον σε σύγκρουση αριστερών-δεξιών και κράτους-ανταρτών για την επικράτηση, την εξουσία και την επιβολή ενός ολόκληρου συστήματος ιδεών, αξιών, προτύπων και τρόπου ζωής. Για πολλά χρόνια τα πολιτικά πάθη στη χώρα ήταν τεταμένα και η λέξη «κομμουνιστής» συνώνυμη με προδότη της πατρίδας, ενώ η λέξη «δεξιός», συνώνυμη με αντιδημοκρατικές πεποιθήσεις και το δίκαιο του ισχυρού. Η αλλαγή αυτών των αντιλήψεων άρχισε σταδιακά από τη μεταπολίτευση και τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ ως τις πρόσφατες μέρες που ο τόπος βίωσε μια από τις μεγαλύτερες περιόδους Δημοκρατίας στη σύγχρονη ελληνική ιστορία, χωρίς και πάλι να λείπουν τα αντιδεξιά ή αντικομμουνιστικά σύνδρομα-κατάλοιπα εκείνης της εποχής.

Σε πολεμικό επίπεδο, η Ελλάδα και η κοινωνία εξ' αρχής τέθηκαν στο πλευρό των συμμάχων, χωρίς κανενός είδους αμφιταλαντεύσεις. Αρχικά Βρετανοί σαμποτέρ βοήθησαν κοινωνικοπολιτικούς πυρήνες στην αντιστασιακή οργάνωση και τον ένοπλο αγώνα και δημιούργησαν στην κατεχόμενη από τον Άξονα χώρα τα πρώτα ψήγματα οργανωμένης αντίστασης, η οποία δημιούργησε προβλήματα στα επεκτατικά σχέδια του Άξονα προς τη Βόρεια Αφρική, αλλά και την Ανατολική Ευρώπη, καθώς κρατούσε καθηλωμένα μεγάλα τμήματά της στον ελληνικό χώρο.

Βέβαια, η Κατοχή δημιούργησε τεράστιες κοινωνικές ανισότητες και τοπικές εντάσεις. Δεν έλειψαν εκείνοι που συμβιβάστηκαν και επωφελήθηκαν από το κατοχικό καθεστώς, αλλά κι εκείνοι που διέγνωσαν ότι τα παλαιά αστικοδημοκρατικά κόμματα δεν είχαν πια τίποτα να προσφέρουν στην κατεχόμενη χώρα, επομένως έπρεπε από κάποιους να καλλιεργηθούν οι προσδοκίες στον κατεχόμενο λαό. Έτσι, δεκάδες χιλιάδες οδηγήθηκαν στην ένοπλη αντίδραση κατά του Άξονα στα βουνά της χώρας από τον Έβρο μέχρι την Κρήτη και από την Ήπειρο μέχρι τα νησιά του Αιγαίου.

Η αντίσταση άρχισε να παίρνει οργανωμένη μορφή στην Ελλάδα από τους πρώτους κιόλας μήνες της Κατοχής και συγκεκριμένα από το φθινόπωρο του 1941. Άρχισε σε πολιτικό επίπεδο, με την οργάνωση απεργιών, ιδεολογικών αναζητήσεων, πολιτικών ζυμώσεων για την επόμενη μέρα της

απελευθέρωσης και από το χειμώνα του 1942 μετασχηματίστηκε και σε πολεμική δράση κατά του Άξονα.

Οι πρώτοι αντάρτικοι σχηματισμοί βγήκαν στο βουνό. Ο εχθρός ήταν κοινός. Ο Άξονας έπρεπε να εκδιωχθεί από τα ελληνικά εδάφη, σε συνεργασία πάντα με τις επιταγές του Συμμαχικού παράγοντα. Ο Γοργοπόταμος έστελνε το πρώτο μήνυμα ενότητας των ανταρτικών οργανώσεων, αλλά συνάμα και το τελευταίο. Ο ανταγωνισμός μεταξύ ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ και ΕΛΑΣ-ΕΚΚΑ, ΠΑΟ και άλλων αντιστασιακών οργανώσεων τονώθηκε, πολλές φορές με ίδια ευθύνη, και άλλες φορές με τη γερμανική προπαγάνδα να ενσπείρει κι εκείνη θύελλες, θέλοντας να οδηγήσει τον αντίπαλο σε αλληλοεξόντωση. Ωστόσο, τον αυξημένο ανταγωνισμό ενίσχυαν και οι προτιμήσεις της συμμαχικής αποστολής, που τάχθηκε ως κάποιο βαθμό υπέρ του ΕΔΕΣ, φοβούμενη την ιδεολογική σχέση του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ με τον αντίθετο ιδεολογικό πόλο, αυτόν της κομμουνιστικής Ρωσίας του πανίσχυρου Στάλιν.

ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ δεν απέφυγαν τις μεταξύ τους αψιμαχίες, αλλά ακόμα και τις σφοδρές συγκρούσεις σε πολεμικό και ιδεολογικοπολιτικό επίπεδο, αφού όλο αυτό το ανταγωνιστικό πεδίο θα απέφερε μακροπρόθεσμα πολιτικά οφέλη για τον νικητή. Η επικράτηση ενός από τους δύο ισχυρότερους πολιτικούς σχηματισμούς θα σήμαινε και επικράτηση στο πολιτικό σκηνικό της απελευθερωμένης χώρας. Δεν ήταν, όμως, μόνο το «αύριο» της χώρας. Ήταν και το «σήμερα» και η σύγκρουση γινόταν και για οφέλη σε πιο άμεσο επίπεδο, όπως ήταν η ενίσχυση σε όπλα, πυρομαχικά, αλλά και βρετανικές λίρες κατά την περίοδο της Κατοχής και του αντάρτικου. Οι μεταξύ τους συγκρούσεις, όμως, δεν στέκονται ικανές να υποβαθμίσουν τον αγώνα κατά του κατακτητή. Ναι μεν υπήρξαν μαύρες στιγμές σε συγκρουσιακό επίπεδο -και για να το περιορίσουμε γεωγραφικά να αναφέρουμε τις εμφυλιακές εκκαθαρίσεις σε Νταλαμάνι και Παργινόσκαλα Πρεβέζης, όπου διεπράχθησαν εκατέρωθεν εγκλήματα- όμως ο σταθερός προσανατολισμός ήταν η φθορά του κατακτητή και η διευκόλυνση του συμμαχικού παράγοντα, είτε με παρενόχληση τμημάτων του Άξονα είτε με καθήλωσή του στο ελληνικό μέτωπο σε βάρος μετώπων στη Βόρεια Αφρική, τα υπόλοιπα Βαλκάνια και τη Σοβιετική Ένωση.

Στα τέλη του ’44 κι ενώ η χώρα ανέπνεε και πάλι ελεύθερη, ο ΕΛΑΣ είχε διαλύσει κάθε άλλη ανταρτική οργάνωση, αλλά καλούταν από την ελληνική κυβέρνηση να καταθέσει τα όπλα. Η μεγάλη αναμέτρηση του Δεκεμβρίου και οι οδομαχίες στους δρόμους και το κέντρο της Αθήνας οδήγησαν στην πρώτη ήττα του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ και της Αριστεράς γενικότερα. Μια ήττα που ορισμένες αποφάσεις του αγγλικού παράγοντα, που αναλύθηκαν στο σχετικό κεφάλαιο για τα αίτια της δεκεμβριανής σύγκρουσης, δείχνουν ότι έπρεπε να την υποστεί το ΚΚΕ, το οποίο συνέχιζε την πολιτική του μη συμβιβασμού.

Το ΚΚΕ, μετά τα Δεκεμβριανά και τη Βάρκιζα, βρέθηκε απολογούμενο και μπήκε στο περιθώριο από τους υπόλοιπους πολιτικούς σχηματισμούς, που στο μεταξύ είχαν επανακάμψει στη χώρα. Θεωρήθηκε υπόλογο για την αιματηρή σύγκρουση του Δεκεμβρίου και πολλά μέλη του έπεσαν θύματα της λεγόμενης «λευκής τρομοκρατίας» από ομάδες που

δρούσαν ανενόχλητες στην ύπαιθρο. Η Αριστερά πλήρωσε βαρύ τίμημα, αλλά σύντομα ανασυντάχθηκε και με την επιστροφή του Ζαχαριάδη στην Ελλάδα τον Μάιο του 1945 μπήκε σε μια νέα τροχιά. Ασφαλώς, πρέπει να επισημανθεί ότι η επιστροφή του αδιαμφισβήτητου ηγέτη του ΚΚΕ συνδυάστηκε με τη διαγραφή του Άρη Βελουχιώτη[481] και συνέπεσε με την εξόντωσή του κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες. Πρόκειται για κομβικό σημείο των μετέπειτα εξελίξεων, αφού τότε ο Άρης ήταν ένας παράγοντας που έδινε το πρόσχημα στην αντίπαλη πλευρά να κάνει λόγο για αθέτηση της συμφωνίας της Βάρκιζας από την Αριστερά. Είναι αξιομνημόνευτη, πάντως, η ευκολία με την οποία εντόπισαν και παγίδευσαν τον Άρη οι κυβερνητικές δυνάμεις.

Ο Ζαχαριάδης, λοιπόν, προσπάθησε σε πρώτη φάση να αποδειχτεί διαλλακτικός απέναντι στους Συμμάχους, κάτι που φάνηκε στη γνωστή θεωρία που ανέπτυξε για τους δύο πόλους, αλλά η συνέχεια της πολιτικής του δεν ήταν ανάλογη. Το ΚΚΕ, παρά τις συνεχείς διαβουλεύσεις στους κόλπους του, αλλά και με κυβερνητικούς ή συμμαχικούς παράγοντες, αποφάσισε τελικά αποχή από τις εκλογές του 1946 και γενικότερα ακολούθησε την πολιτική της ευθείας σύγκρουσης με τον εθνικό στρατό ως μέσο πίεσης για τη διευθέτηση του ελληνικού προβλήματος.

Αμέσως μετά τις εκλογές του 1946 η νέα Κυβέρνηση Τσαλδάρη ξεκίνησε την κοινοβουλευτική της θητεία με στόχο την περιθωριοποίηση του ΚΚΕ. Με το Γ' Ψήφισμα ουσιαστικά έθετε τα μέλη της Αριστεράς εκτός νόμου. Χωρίς να διαλύει τις οργανώσεις, χωρίς να απαγορεύει την κυκλοφορία των εφημερίδων, χωρίς να αγγίζει την ηγεσία της Αριστεράς, προέβαινε σε διωγμούς οπαδών και φίλων της, δημιουργώντας προβλήματα στη βάση του ΚΚΕ. Ακολούθησε η επαναφορά του Βασιλιά Γεώργιου Β', που ανέτρεπε οριστικά το πολιτικό σκηνικό στη χώρα.

Μπροστά σ' αυτές τις εξελίξεις η Αριστερά δεν έμεινε απαθής. Ανασυντάχθηκε, οργανώθηκε και λίγους μήνες μετά την ανακοίνωση του «Δόγματος Τρούμαν» εμφανίστηκε με δήλωση του Πορφυρογένη στο Στρασβούργο έτοιμη να εγκαθιδρύσει ανεξάρτητο κράτος στη Βόρεια Ελλάδα, σε μια επίδειξη πυγμής και προσπάθεια, αφενός να πιέσει για μια πολιτική λύση του προβλήματος που θα ήταν αποδεκτή από την Αριστερά, αφετέρου δε για να πείσει ότι είχε οργανωθεί σε τέτοιο βαθμό που την καθιστούσε ως την κύρια πολιτική και στρατιωτική δύναμη που ήλεγχε τη Βόρεια Ελλάδα.

---

[481] Ο Άρης Βελουχιώτης αποκαταστάθηκε πολιτικά από το ΚΚΕ στην Πανελλαδική Συνδιάσκεψη της 16ης Ιούλη 2011, αλλά όχι κομματικά. Αναγνωρίστηκε ότι *«είχε δίκιο ως προς την εκτίμηση που έκανε για τη Συμφωνία της Βάρκιζας»*. Ωστόσο, δεν αποκαθίσταται η κομματική του ιδιότητα, καθώς όπως σημειώνεται στην απόφαση *«η διαφωνία του Άρη με τη Συμφωνία της Βάρκιζας δε δικαιώνει τη στάση του απέναντι στη συλλογική θέση του Κόμματος και την παραβίαση από αυτόν της κομματικής πειθαρχίας, καθώς και την αξιοποίηση από τον Άρη της φήμης και του σεβασμού που είχε κατακτήσει την προηγούμενη περίοδο ως καπετάνιος του ΕΛΑΣ και στέλεχος του ΚΚΕ. Η στάση του αυτή, που αποτέλεσε ρήξη με τη θεμελιώδη αρχή του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, δεν καθιστά δυνατή τη μετά θάνατο αποκατάσταση και της κομματικής του ιδιότητας»*.

Να σημειωθεί εδώ ότι, όταν αποφασίστηκε η μετατροπή του ανταρτοπόλεμου σε εκ παρατάξεως πολεμική σύγκρουση με τον εθνικό στρατό, πολύ απλά, όταν αποφασίστηκε η μετατροπή του αντάρτικου σε τακτικό στρατό, ο δρόμος ήταν χωρίς επιστροφή. Η στρατηγική επιλογή του Ζαχαριάδη έγινε για να διαφανεί ότι η εμφύλια σύρραξη εισερχόταν πλέον σε μια νέα φάση, όπου θα αντιπαρατίθονταν δύο οργανωμένοι στρατοί και δύο διαφορετικοί κόσμοι. Έτσι, ξεκίνησε ένας νέος γύρος αντιπαράθεσης, αυτήν τη φορά πιο αποφασιστικά, σε μια εκ παρατάξεως εμφύλια σύγκρουση σε καίρια γεωγραφικά σημεία της χώρας όπως η Πελοπόννησος, η Ρούμελη, αλλά και η Ήπειρος, στην οποία διαδραματίστηκαν καθοριστικές μάχες, με σημαντικότερες αυτές του Μετσόβου, της Κόνιτσας και ασφαλώς του Γράμμου τα καλοκαίρια του 1948 και 1949.

Ο Δημοκρατικός Στρατός, μετά τη δήλωση Πορφυρογένη στο Στρασβούργο, με αόριστες υποσχέσεις της Σοβιετικής Ένωσης, ξεκίνησε να καταλάβει κάποια περιοχή κοντά στα Βόρεια σύνορα για να εγκαταστήσει την Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση. Δεν είναι, όμως, μόνο το αόριστο των υποσχέσεων και το ξεκίνημα μιας σύγκρουσης χωρίς τον απαραίτητο πολεμικό εξοπλισμό. Γεγονός είναι ότι από κανένα επίσημο κείμενο των ντοκουμέντων που έχουν έρθει μέχρι σήμερα στο φως, δεν προκύπτει ότι η αναγνώριση ενός κομμουνιστικού κράτους εντός των ελληνικών συνόρων, θα ήταν άμεση και βέβαιη από τα υπόλοιπα κομμουνιστικά κράτη της Ευρώπης. Επομένως, ξεκινούσε ένας πόλεμος με την ελπίδα μιας de facto αναγνώρισης της ελληνικής κομμουνιστικής κυβέρνησης, χωρίς να ληφθούν υπ' όψιν οι διεθνείς συγκυρίες, όπως το μοίρασμα του κόσμου σε σφαίρες επιρροής, το Δόγμα Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ που θα μπορούσαμε να αναφέρουμε εντελώς ενδεικτικά. Φυσικά αργότερα οι διεθνείς αυτές συγκυρίες έγιναν ακόμα πιο δύσκολες για την επιτυχία του εγχειρήματος του ΚΚΕ και του Δημοκρατικού Στρατού. Χωρίς το στήριγμα του Τίτο, που καταδικάστηκε από την Κομινφόρμ το καλοκαίρι του 1948, το ΚΚΕ θα έπρεπε να περιμένει την αποτυχία. Αντιθέτως αγνόησε και αυτήν τη συγκυρία ή στην καλύτερη περίπτωση την υποτίμησε, περιμένοντας τα αεροπλάνα και τα κανόνια από τη Σοβιετική Ένωση, αφού υπάρχουν ενδείξεις ότι ο Ζαχαριάδης πήρε αυτήν την υπόσχεση από τον Στάλιν το φθινόπωρο του 1948, υπόσχεση που μάλλον δόθηκε σε μια προσπάθεια της Σοβιετικής Ένωσης να δημιουργήσει ένα ακόμα ανάχωμα στη Γιουγκοσλαβία του Τίτο, που εμφάνισε φιλοδυτικές τάσεις και διαγράφηκε από την Κομινφόρμ.

Το τέλος του Εμφυλίου πολέμου βρήκε την Ελλάδα ενταγμένη στο πλευρό των νικητών του Β' παγκοσμίου πολέμου και κυρίως των δυτικών συμμάχων, Αμερικής και Μεγάλης Βρετανίας. Ο Κομμουνισμός εξοβελίστηκε, πέρασε στην παρανομία και αποτέλεσε για πολλά χρόνια απαγορευμένη ιδεολογία, τουλάχιστον μέχρι να περάσουμε στην περίοδο της μεταπολίτευσης από το 1974 και εντεύθεν. Το καθεστώς του πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων και η αποκήρυξη του κομμουνισμού ήταν ενδεικτικά αυτού του εξοβελισμού. Σπέρματα αριστερής ιδεολογίας ασφαλώς και υπήρχαν, μόνο που

λειτούργησαν σε παράνομες οργανώσεις, γιάφκες κτλ. Αλλά ακόμα και μέσα σ' αυτές τις συνθήκες το κόστος σε κομματικά στελέχη ήταν υπέρμετρα μεγάλο σε σχέση με τα αποτελέσματα στην κοινωνία, όπως αυτή βγήκε από την εμφύλια διαμάχη.

Πάντως, η χώρα έμπαινε σε μια νέα τροχιά κατά τη δεκαετία του '50. Αφενός ιδεολογικοπολιτικά, αφετέρου οι πληθυσμιακές και κοινωνικές ανακατατάξεις, άλλαζαν τον ιστό στον οποίο ήταν δομημένη η κοινωνία. Επιπλέον, ο ξένος παράγοντας και η αμερικανική παρέμβαση στα εσωτερικά, σε επίπεδο πολιτικής και οικονομίας, έδωσε ώθηση μόνο προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις και σε συγκεκριμένους μηχανισμούς, δημιουργώντας δυτικά πρότυπα στην κοινωνία. Ουσιαστικά, η μετεμφυλιακή περίοδος ήταν αυτή που διαμόρφωσε κατά μία έννοια το προφίλ της Ελλάδας όπως την ξέρουμε σήμερα, περνώντας τη στη λεγόμενη δυτική σφαίρα επιρροής και όχι στο μπλοκ των ανατολικών χωρών που η μία μετά την άλλη άρχισαν να καταρρέουν στις αρχές της δεκαετίας του '90.

Σε τοπικό επίπεδο, η Ήπειρος πρωτοστάτησε στον Εθνικό αγώνα για την αποτίναξη του Άξονα από τη χώρα. Μετά το έπος του '40 στα βουνά της Ηπείρου και της Αλβανίας, ο πόλεμος πήρε δυσάρεστη τροπή και τον Απρίλιο του 1941 η Ελλάδα πέρασε υπό γερμανοϊταλική κατοχή, ενώ στη Μακεδονία και υπό βουλγαρική. Μέσα σε ελάχιστους μήνες το αντιστασιακό κίνημα άρχισε να οργανώνεται. Αρκετοί ήταν εκείνοι που ξέφυγαν από τα μπλόκα, βγήκανε έξω από τις πόλεις και εντάχθηκαν στις εθνικές αντιστασιακές οργανώσεις. Άλλοι με συμμετοχή σε επιτροπές πόλεων όπου τύπωναν και διένειμαν προκηρύξεις και άλλοι από τα βουνά, ενταγμένοι στις τάξεις του ΕΔΕΣ και του ΕΛΑΣ. Ειδικά στις μεγάλες πόλεις της Ηπείρου οργανώθηκε σε σύντομο διάστημα δίκτυο που το βράδυ πληροφορούταν τα νέα από τα ραδιόφωνα Λονδίνου, Μόσχας και Καΐρου και με παράνομους πολύγραφους τύπωναν προκηρύξεις, προκειμένου ο λαός να μαθαίνει τα αληθινά νέα από τον έξω κόσμο και όχι μόνο τα όσα μετέδιδε στη διαπασών στην κεντρική πλατεία των Ιωαννίνων ο ραδιοφωνικός σταθμός της Αθήνας, που ελεγχόταν πλήρως από τους Γερμανούς. Η γερμανική προπαγάνδα μετέδιδε συνεχώς θριάμβους του Άξονα, αποσιωπώντας τελείως τις επιτυχίες των Συμμάχων. Σημειωτέον ότι τα ραδιόφωνα ήταν απαγορευμένα εκείνη την περίοδο και η παρακολούθηση των συμμαχικών ειδήσεων γινόταν σε υπόγεια ή γιάφκες.

Μεγάλο μέρος των Ηπειρωτών ήταν οργανωμένο στις αντιστασιακές οργανώσεις τόσο στις πόλεις όσο και στα χωριά. Από τον μικρότερο, μέχρι το μεγαλύτερο, ανά πάσα στιγμή ήταν έτοιμοι να προσφέρουν υπηρεσίες, όχι μόνο σε επίπεδο ενημέρωσης μέσω παράνομων εφημερίδων ή μέσω της ένοπλης δράσης, αλλά και με την αλληλεγγύη σε πάσχοντες συνανθρώπους τους. Χρήματα, φάρμακα και τρόφιμα συγκεντρώνονταν για τις φτωχές οικογένειες. Σύντομα άνθισε και ο αντιστασιακός τοπικός τύπος. Δεκάδες παράνομες εκδόσεις κυκλοφόρησαν την εποχή της Κατοχής στην Ήπειρο, διανέμοντας σε πρώτη φάση τα δελτία των συμμαχικών ραδιοφωνικών σταθμών και κρατώντας το φρόνημα ψηλά.

Με την έναρξη της πολεμικής δράσης των αντιστασιακών οργανώσεων, η Ήπειρος έγινε ένα από τα κύρια θέατρα αντίστασης στην Ελλάδα. Τα βουνά της είχαν καταληφθεί από τους αντάρτες, που προέβησαν σε εκατοντάδες επιχειρήσεις κατά του Άξονα. Χτυπήματα σε φρουρές και εφοδιοπομπές βρέθηκαν στην ημερήσια διάταξη και αμέσως μετά επιστροφή και πάλι στα βουνά, μέσα από δύσβατες περιοχές και ατέλειωτες ώρες πορείας. Επίσης οργανώθηκαν δεκάδες επιχειρήσεις στα παράλια της Ηπείρου για τον ανεφοδιασμό των ανταρτών. Ωστόσο, πολλές φορές ο άμαχος πληθυσμός της Ηπείρου πλήρωσε βαρύ τίμημα. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις αντιποίνων των Γερμανών σε Λιγκιάδες, Κομμένο, Κεφαλόβρυσο, Μουσιωτίτσα, Κλεισούρα και αλλού με εκτελέσεις εκατοντάδων γυναικόπαιδων και γερόντων. Πολλά είναι και τα χωριά που κάηκαν ολοσχερώς από τους Γερμανούς, όπως στα Ζαγόρια, ενώ θα πρέπει να αναφέρουμε και τις εκτελέσεις των 49 προκρίτων στην Παραμυθιά στις 29 Σεπτεμβρίου του 1943 με «υπόδειξη» των Αλβανοτσάμηδων της περιοχής στους Γερμανοϊταλούς. Οι Αλβανοτσάμηδες εκδιώχθηκαν στη συνέχεια από τις δυνάμεις του Ζέρβα.

Για τον όλεθρο και τις ναζιστικές θηριωδίες που έζησε και η Ήπειρος στην περίοδο της Κατοχής, ο Γερμανός πρόεδρος, Γιοακίμ Γκάουκ, ζήτησε «συγνώμη» σε επίσκεψή τους στους Λιγκιάδες τον Μάρτιο του 2014, αλλά η Ελλάδα παραμένει το μοναδικό κράτος που δεν έλαβε γερμανικές αποζημιώσεις.

Η μεταπελευθερωτική περίοδος στην Ήπειρο δεν απείχε πολύ από τα όσα συνέβησαν στην υπόλοιπη Ελλάδα. Κυρίαρχο γεγονός, βέβαια, έγινε η διάλυση του ΕΔΕΣ από τον ΕΛΑΣ κατά τα Δεκεμβριανά και η αποχώρηση των ανταρτών του Ζέρβα προς την Κέρκυρα μέσω Πρέβεζας. Ωστόσο λίγους μήνες αργότερα, σε υλοποίηση της συμφωνίας της Βάρκιζας οι ενταγμένοι αντάρτες στον ΕΛΑΣ, αφού πρώτα παρέλασαν στα Γιάννενα, παρέδωσαν τα όπλα τους στην κεντρική πλατεία της πόλης κι έτσι η περιοχή μας μπήκε σταδιακά στην περίοδο της «Λευκής τρομοκρατίας», όπου διώξεις, φυλακίσεις στις φυλακές του Αγίου Κοσμά εκεί που σήμερα βρίσκεται το κτίριο του ΟΤΕ και δολοφονίες υπήρξαν και σε τοπικό επίπεδο.

Στον Γ' γύρο του εμφυλίου πολέμου, η Ήπειρος έμελλε να διαδραματίσει τον πλέον καθοριστικό ρόλο. Εξαιτίας της γεωμορφολογίας της συγκέντρωσε τους βασικότερους πυρήνες του Δημοκρατικού Στρατού κοντά στα σύνορα με την Αλβανία και εκτυλίχθηκαν φονικότατες μάχες στους ορεινούς της όγκους στα δύο τελευταία χρόνια του πολέμου με τον Εθνικό Στρατό.

Το τέλος της εμφύλιας σύγκρουσης βρήκε την Ήπειρο για μία ακόμα φορά να απέρχεται τελευταία από μια πολεμική αναμέτρηση, όπως ακριβώς συνέβη και την περίοδο της Απελευθέρωσης από τον τουρκικό ζυγό το 1913. Έβγαινε –ταυτόχρονα- βαριά τραυματισμένη, με τεράστιες απώλειες σε έμψυχο δυναμικό, αλλά και με κατεστραμμένες τις υποδομές της. Ο δρόμος που έπρεπε να διανύσει για να «συναντήσει» την υπόλοιπη Ελλάδα ήταν

τεράστιος και επί δεκαετίες έμενε στη γεωγραφική απομόνωση, όντας ο μόνιμος ουραγός, ακόμα και ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η τύχη της Ηπείρου άρχισε να αλλάζει σταδιακά με την ίδρυση της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων το 1964, την ίδρυση της ιατρικής σχολής το 1976, τη λειτουργία του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου στα μέσα της δεκαετίας του ’80 και συνεχίζεται στις μέρες μας με τις νέες συγκοινωνιακές και ενεργειακές υποδομές και την έρευνα για υδρογονάνθρακες που σχεδιάζονται και υλοποιούνται.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αβδούλος Σταύρος, *Γιατί χάθηκε η νίκη. Από τον έλεγχο της εξουσίας στη συντριβή του ΕΑΜικού κινήματος (1941-1945),* Αθήνα, Εκδόσεις Προσκήνιο, 1994.

Αβέρωφ-Τοσίτσας Ευάγγελος, *Φωτιά και Τσεκούρι. Ελλάς, 1946-49 και τα προηγηθέντα. Συνοπτική ιστορική μελέτη,* Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [5]1974.

Ανδρικόπουλος, *1944, Κρίσιμη χρονιά*, τ. Β', Αθήνα, Ιστορικά τεκμήρια-Διογένης, 1974.

Ανώνυμο, *Πορεία στο Γράμμο*, Αθήνα, Εκδόσεις Μάχη, [3]1987.

Βοντίτσος Γιώργης (Γούσιας), *Οι αιτίες για τις ήττες, τη διάσπαση του ΚΚΕ και της ελληνικής αριστεράς,* δύο τόμοι, Αθήνα, Εκδόσεις «Να υπηρετούμε το λαό» Γ. Κοτανίδης-Θ. Κακουλίδης Ο.Ε., 1977.

Βότσικας Δήμος, *Η Ήπειρος ξαναζώνεται τ' άρματα. 1946-1949 Δημοκρατικός Στράτος Ελλάδας. Ιστορικό Δοκίμιο,* Αθήνα, χ.ε, 1983.

Βότσικας Δήμος, *Στη θύελλα. Αναμνήσεις από την Εθνική Αντίσταση και τη δράση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας στην Ήπειρο και στη Δυτική Μακεδονία,* Αθήνα, χ.ε., 1985.

Βότσικας Δήμος, *Οι Αθάνατοι. Μορφές ηρώων και μαρτύρων από την Ήπειρο και άλλες περιοχές της Ελλάδας*, Αθήνα, Εκδόσεις Σοκολής, 1988.

Γασπαρινάτος Γ. Σπύρος, *Η Κατοχή,* τρεις τόμοι, Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 1998.

Γασπαρινάτος Γ. Σπύρος, *Απελευθέρωση-Δεκεμβριανά-Βάρκιζα*, δύο τόμοι, Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 1998.

ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον αντισυμμοριακόν αγώνα (1946-1949). Το δεύτερον έτος του αντισυμμοριακού αγώνος 1947,* Αθήνα, Έκδοσις ΔΙΣ, 1980.

ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τον αντισυμμοριακόν αγώνα (1946-1949). Η Εκκαθάρισις της Ρούμελης και η πρώτη μάχη του Γράμμου,* Αθήνα, Έκδοσις ΔΙΣ, 1970.

ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου*, δεκαέξι τόμοι, Αθήνα, 1998.

ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Αρχεία Εθνικής Αντίστασης 1941-1944,* τ.5, Αθήνα, Εκδόσεις ΔΙΣ, 1998.

Γιανουλόπουλος Ν. Γιάννης, *Ο μεταπολεμικός κόσμος. Η Ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία (1945-1963),* Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1992.

Γιατζής Δημήτρης, *Τα 10 τελευταία μου χρόνια ως στρατιώτου εις την υπηρεσίαν της πατρίδος.*

Γρηγοριάδης Σόλων, *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος, 1941-1974*, δύο τόμοι, Αθήνα, Καπόπουλος, 1973.

Γρηγοριάδης Σόλων, *Δεκέμβρης-Εμφύλιος 1944-1949. Συνοπτική Ιστορία,* Αθήνα, Εκδόσεις Καπόπουλος, [2]1989.

Γρηγοριάδης Σόλων, *Συνοπτική ιστορία της εθνικής αντίστασης (1941-1945),* Αθήνα, Εκδόσεις Καπόπουλος, Μάης [2]1986.
Γρηγοριάδης Σόλων, *Τα φοβερά ντοκουμέντα-Δεκέμβριος 1944. Το ανεξήγητο λάθος,* Αθήνα, Εκδόσεις Καπόπουλος, Μάης 1986.
Γρηγοριάδης Φοίβος, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949. (Δεκέμβρης '44-Χιτοκρατία)*, τ. 9, Αθήναι, Εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975.
Γρηγοριάδης Φοίβος, *Εμφύλιος Πόλεμος 1944-1949. (Το δεύτερο Αντάρτικο)*, τ. 10, Αθήναι, Εκδόσεις Νεόκοσμος, 1975.
Γρηγοριάδης Φοίβος, *Το Αντάρτικο ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ-ΕΚΚΑ-5/42*, πέντε τόμοι, Αθήναι, Εκδόσεις Καμαρινόπουλου, 1964.
ΕΑΜ, *Μαύρη Βίβλος. Το εκλογικό πραξικόπημα της 31ης Μάρτη 1946*, Αθήνα, 1946. (Αντίτυπο από το University of Cincinnati Library, presented by Carl W. Blegen).
Ελληνικό Αριστερό Κίνημα, *3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ 10-14/10/1950. Τα άγνωστα πρακτικά μιας σκηνοθετημένης δίκης εναντίον των πρώτων κομμουνιστών της αμφισβήτησης*, Αθήνα, Εκδόσεις Γλάρος, 1988.
Ενεπεκίδης Κ. Πολυχρόνης, *Η Ελληνική Αντίστασις 1941-44 (όπως αποκαλύπτεται από τα μυστικά αρχεία της Βέρμαχτ εις την Ελλάδα). Μια νεοελληνική τραγωδία,* Αθήνα, Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1964.
Εργολάβος Σπύρος, *Η δίκη της Πρίντζου και οι εκτελεσμένοι των Ιωαννίνων,* Αθήνα, Εκδόσεις Σοκόλη, 1988.
Ζαφειρόπουλος Γ. Δημ., *Το ΚΚΕ και η Μακεδονία*, Αθήναι, 1948.
Ζαχαριάδης Νίκος, *Δέκα χρόνια πάλης*, Αθήνα, Πορεία, 1978.
Ζέρβας Ναπολέων, *Στρατηγού Ναπολέοντος Ζέρβα Απομνημονεύματα,* Αθήνα, Εκδόσεις Μέτρον, 2000.
Ζέρβας Ναπολέων, *Έκθεσις 22-6-49,* Συνοπτική έκθεση σχετικά με τον ΕΔΕΣ, 1941-1945, που υποβλήθηκε στο Υπουργείο Στρατιωτικών, Ιστορική Επιθεώρηση, τευχ. 8-9, έτος Γ' (1965).
Ηλιού Φίλιππος, *Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος. Η εμπλοκή του ΚΚΕ,* Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Ιστορική Βιβλιοθήκη, ΑΣΚΙ, 2004.
Ιωαννίδης Γιάννης, *Αναμνήσεις- Προβλήματα της πολιτικής του ΚΚΕ στην εθνική αντίσταση*, επιμ. Α. Παπαναγιώτου, Αθήνα, Θεμέλιο, 1979.
Ιωάννου Κώστας, *Ελευθέρα Ορεινή Ελλάς 1942-1944,* Αθήνα, Εταιρεία Μελέτης Ελληνικής Ιστορίας, [2]2004.
Ιωάννου Κώστας, *Η αλήθεια από τον Άρη*, Αθήνα, Εταιρεία Μελέτης Ελληνικής Ιστορίας, [4]2000.
Ιωάννου Κώστας, *Πως πλαστογραφείται η ιστορία της Αντίστασης,* Αθήνα, Εταιρία Μελέτης Ελληνικής Ιστορίας, χ.χ.
Καϊμάρας Δ. Γεώργιος, *Εθνική Αντίστασις του 5/42 Συντάγματος Ευζώνων Ψαρρού 1941-1944,* Αθήναι, Συμπληρωματικαί Εκδόσεις ΔΕΚ/ΓΕΣ, 1979.
Καϊμάρας Δ. Γεώργιος, *Ιστορία της Εθνικής Αντιστάσεως του 5/42 Συντάγματος Ευζώνων Ψαρρού 1941-1944,* Αθήναι, ΔΙΣ, 1953.
Καϊμάρας Δ. Γεώργιος, *Το χρονικό μιας θυσίας. Δημ. Ψαρρός και το 5/42 Σύνταγμα Ευζώνων,* Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 1984.

Κανελλόπουλος Παναγιώτης, *Ημερολόγιο 31 Μαρτίου 1942-4 Ιανουαρίου 1945*, Αθήνα, Διάλογος, 1987. Και εκδόσεις Κέδρος 1977.
Καραγιάννης Χρ. Βασίλης, *Στα στενά μονοπάτια του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας,* Γιάννενα, χ.ε., 1984.
Καραγιώργης Κώστας, *Από την Βάρκιζα ως τον εμφύλιο πόλεμο*, τ. Α', Αθήνα, Εκδόσεις Διάλογος, 1977.
Καρτάλης Γεώργιος, *Τα πεπραγμένα 1940-1944*, Αθήνα, 1945.
Κατσιμήτρος Χαρ., *Η Ήπειρος Προμαχούσα. Η δράση της VIII Μεραρχίας στον πόλεμο 1940-41,* Αθήνα, Συμπληρωματικές εκδόσεις ΔΕΚ/ΓΕΣ, 1982.
Κέδρος Ανδρέας, *Η Ελληνική αντίσταση 1940-1944, μτφρ. Αντώνης Μοσχοβάκης, δύο τόμοι, Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο, 1981.*
ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα 1940-45. Το ΚΚΕ στον πόλεμο και στην Αντίσταση,* τ. Ε', επιμ. Αλέκος Παπαπαναγιώτου, Αθήνα, Έκδοση ΚΚΕ Εσωτερικού, [2]1974.
Κοντός Χ. Γεώργιος, *Ιστορικά γεγονότα και αγώνες εθελοθυσίας δια την επιβίωσιν του Έθνους,* δύο τόμοι, Αθήνα, χ.ε., 1984.
Κουλούρης Νίκος, *Ελληνική Βιβλιογραφία του εμφυλίου πολέμου (1945-1949). Αυτοτελή δημοσιεύματα 1945-1999*, Αθήνα, Εκδόσεις Φιλίστωρ, 2000.
Λογοθέτης Ποσειδώνας, *Το χρέος. Μνήμες και μαρτυρίες 1940-1945,* Αθήνα, Εκδόσεις Στοχαστής, 1992.
Μάλαμας Λάμπρος, *Αλήθειες από το Έπος του 1940-41*, Αθήνα, Εκδόσεις Ελεύθερο Πνεύμα, 2001.
Μαραντζίδης Νίκος, *Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας 1946-1949 (Θέματα Ιστορίας 2),* Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2010.
Μαργαρίτης Γιώργος, *Ιστορία Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου 1946-1949,* δύο τόμοι, Αθήνα, Εκδόσεις Βιβλιόραμα, 2001.
Μαρκεζίνης Β. Σπύρος, *Σύγχρονη πολιτική ιστορία της Ελλάδος 1936-1975*, τρεις τόμοι, Αθήνα, Εκδόσεις Πάπυρος, 1994.
Μαρμαρίδης Γιώργος, *Καπετάν Γιώτης. (Πάθος και αίμα),* Αθήνα, Εκδόσεις Ισοκράτης, 1989.
Μέρτζος Ν.Ι., *Σβαρνούτ. Το προδομένο Αντάρτικο. Αποκλειστικά με ντοκουμέντα του ΚΚΕ,* Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις λιθογραφείο Δέρβη, [9]1986.
Μπαρτζιώτας Βασίλης, *ο Αγώνας του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας*, Αθήνα, Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, [3]1985.
Μπαρτζιώτας Βασίλης, *Εξήντα χρόνια κομμουνιστής: κριτική αυτοβιογραφία, αναμνήσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 1986.
Μπελογιάννης Νίκος, *Άρθρα και λόγοι,* Αθήνα, Εκδόσεις Πορεία, 1977.
Μπερερής Διονύσης, *Ναπολέων Ζέρβας. Η ζωή και η δράση του,* Αθήνα, Αιτωλοακαρνανικός τύπος, 2007.
Μπλάνας Γιώργης, *Εμφύλιος πόλεμος 1946-1949. Όπως τα έζησα*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτης, [2]1976.
Μυριδάκης Μιχάλης, *Αγώνες της φυλής- Η Εθνική Αντίσταση*, δύο τόμοι, Αθήνα, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 1976
Μυριδάκης Μιχάλης, *Οι 4 γύροι του ΚΚΕ –Ο ΕΔΕΣ και οι Άγγλοι*, Αθήνα, Εκδόσεις Σμπίλιας «Το Οικονομικό», 1988.

Ντοκουμέντα 1940-1949, *Μηνιαία ιστορική έκδοσις του Ινστιτούτου σπουδής της Ιστορίας: 1940-1949, από την Παναγία της Τήνου ως τον Γράμμο και το Βίτσι,* Αθήνα, Εθνικός εκδοτικός και δημοσιογραφικός οργανισμός «Νέος Κόσμος», 1982.

Ντούσιας Μιχάλης, *Ε.Α.Μ Πρέβεζας, Ε.Λ.Α.Σ Ζαλόγγου-Σουλίου,* Αθήνα, Εκδόσεις Νέοι καιροί, 1987

Ομάδα μελετητών της νεώτερης ελληνικής ιστορίας, *Πριν 50 χρόνια. Έτσι σώθηκε η Ελλάδα από το «σιδηρούν παραπέτασμα»,* Αθήνα, Εκδόσεις Πελασγός, 1999.

Οργανισμός Κοινής Ασφαλείας, *Το σχέδιο Μάρσαλ στην Ελλάδα. Ο πλήρης απολογισμός της βοήθειας του σχεδίου Μάρσαλ προς την Ελλάδα. Ιούλιος 1948-Ιανουάριος 1952,* χ.τ., χ.ε., χ.χ.

Παπαδάκης Β. Π., *Διπλωματική Ιστορία του Ελληνικού πολέμου 1940-1945*, Αθήνα, 1957.

Παπαδόπουλος Β. Αλέξανδρος, *Απομνημονεύματα. Μεγαλεία και θρήνοι δόξες και αθλιότητες ενός αγώνος,* Ιωάννινα, Εκδόσεις τυπογραφεία Δούβαλη-Αποστόλου-Πασχάλη, 1976.

Παπανδρέου Γεώργιος, *Η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, Αθήνα, Ελληνική Εκδοτική Εταιρία Α.Ε., ^{3}1948. Και 2^{η} έκδοση από τις εκδόσεις Άλφα Ι. Σκαζίκη του 1945.

Παπαπαναγιώτου Αλέκος, *Το ΚΚΕ στον πόλεμο και στην Αντίσταση 1940-1945*, Αθήνα, 1974.

Παπαπαναγιώτου Αλέκος, *Η αλήθεια για το «πισώπλατο χτύπημα». Μαρτυρία*, Αθήνα, Καζαντζάς, 1974.

Παρτσαλίδης Μήτσος, *Διπλή Αποκατάσταση της Εθνικής Αντίστασης,* Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο, 1978.

Πετζόπουλος Θωμάς, *1941-1950. Τραγική πορεία*, Αθήναι, χ.ε., 1953.

Πετιμεζάς Ηρακλής, *Εθνική Αντίσταση και Κοινωνική Επανάσταση. Ζέρβας και ΕΑΜ. Ο αγώνας 1941-44 βάσει των αρχείων της αντιστασιακής ομάδας «Νικήτας»*, Αθήνα, 1991.

Πετρίδης Παύλος, *Στη δίνη του εμφυλίου πολέμου. Σπάνια ντοκουμέντα του ΕΑΜ 1944-1947*, Αθήνα, Εκδόσεις Προσκήνιο, 1998.

Πιπινέλης Παναγιώτης, *Γεώργιος Β',* Αθήνα, 1951

Πολιτάκης Ιωάννης, *Στρατιωτική ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος*, Αθήναι, Συμπληρωματικαί Εκδόσεις ΔΕΚ/Γ.Ε.Σ, 1980.

Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης, *Αρχείο (πρακτικά συνεδριάσεων),* Έρευνα-παρουσίαση Δημήτρης Παπαδημητρίου, Αθήνα, Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 1976.

Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης, *Δελτίο πράξεων και αποφάσεων,* Αθήνα, Εκδόσεις Ολκός, 1976.

Πυρομάγλου Κομνηνός, *Ιστορικόν Αρχείον Εθνικής Αντιστάσεως*, δύο τόμοι, Αθήνα, Κέδρος, ^{2}1960.

Πυρομάγλου Κομνηνός, *η Εθνική Αντίστασις ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ-ΕΚΚΑ*, Αθήνα, εκδ. Δωδώνη, ^{2}1988. Και έκδοση του 1975.

Πυρομάγλου Κομνηνός, *ο Γεώργιος Καρτάλης και η εποχή του 1934-1957,* τ. Α' 1934-1944, Αθήναι, εκδ. Ιστορική Έρευνα, 1965.
Πυρομάγλου Κομνηνός, *Ο Δούρειος Ίππος- Η εθνική και πολιτική κρίσις κατά την Κατοχή*, Αθήνα, Δωδώνη, χ.χ.
Ριζοσπάστης, *1918-2002. Εφημερίδα του λαού. Ριζοσπάστης-Περίοδος 19411945. Κατοχή-Δεκεμβριανά,* Ριζοσπάστης, Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 2002.
Ριζοσπάστης, *Η τρίχρονη εποποιία του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας 1946-1949,* Αθήνα, Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 1998.
Ρογκότης Δ. Χρίστος, *Το Γρεβενίτι στην αντίσταση,* Γιάννενα, Εκδότης Νίκος Αλμπανόπουλος, 1998.
Ροδάκης Περικλής, Γραμμένος Μπάμπης, *3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ 10-14/10/50, Εισηγήσεις – λόγοι – αποφάσεις. Τα απόρρητα πρακτικά μιας σκηνοθετημένης δίκης εναντίον των πρώτων κομμουνιστών της ανανέωσης,* χ.τ., Εκδόσεις Γλάρος, 1988.
Ρούσος Πέτρος, *Η μεγάλη πενταετία (1940-45*), δύο τόμοι, Αθήνα, Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 1976.
Σαμαρινιώτης Βασίλης, *Πως και πότε ο Στέφανος Σαράφης προσχώρησε στον ΕΛΑΣ,* Dresden, Εκδόσεις Πυρσός, 1967.
Σαράφης Στέφανος, *Ο ΕΛΑΣ,* Αθήνα, Εκδόσεις Επικαιρότητα, 1999.
Σαράφης Στέφανος, *Μετά τη Βάρκιζα,* Αθήνα, Εκδόσεις Επικαιρότητα, 1979.
Σβορώνος Γ. Νίκος, *Επισκόπηση της νεοελληνικής Ιστορίας. Βιβλιογραφικός οδηγός Σπύρου Ι. Ασδράχα,* Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο, [13]1994.
Στρογγύλης Απόστολος, *Το αντάρτικο αεροδρόμιο, η μοιραία αερογέφυρα της Εθνικής Αντίστασης*, Αθήνα, Γλάρος, 1988.
Σφαέλλος Κ. Δημήτρης, *Αι ελληνοαμερικανικαί συμφωνίαι: 20-6-1947 βοήθεια «Δόγματος Τρούμαν», 8-7-1947 βοήθεια έκτακτος «Περιθάλψεως», 2-7-1948 βοήθεια «Σχεδίου Μάρσαλ». Εκθέσεις-ανακοινωθέντα-διακοινώσεις-κείμενα*, Αθήναι, χ.ε., 1949.
Σφήκας Θανάσης, *Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα. Ο Ιμπεριαλισμός της «Μη-επέμβασης»,* Αθήνα, Εκδόσεις Φιλίστωρ, [1]1997.
Τσακαλώτος Θρασύβουλος, *40 χρόνια στρατιώτης της Ελλάδος. Πως κερδίσαμες τους αγώνες μας 1940-1949,* δύο τόμοι, Αθήναι, Τυπογραφείο Ακροπόλεως, 1960.
Τσακαλώτος Θρασύβουλος, *Γράμμος,* Αθήναι, χ.ε., 1970.
Τσαλδάρη Π. Λίνα, *Εθνικαί και κοινωνικαί, πολιτικαί προσπάθειαι,* δύο τόμοι, Αθήνα, χ.ε., 1967.
Τσαντίνης Σ. Κώστας, *Μουργκάνα. Ένας δεύτερος Γράμμος. Συμβολή στην ιστορία του Εμφυλίου πολέμου,* Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 1989.
Τσόγκας Λ. Χαρίλαος, *Αίμα και δάκρυα: Η πραγματική αλήθεια μιας πολυάνθρωπης τραγωδίας*, Τυποεκδοτική Ηπείρου ΕΠΕ.
Τσουδερός Εμμανουήλ, *Γνώμες και Λόγοι,* Αθήνα, Εκδόσεις Αετός, 1946.
Τσουδερός Εμμανουήλ, *Διπλωματικά Παρασκήνια 41-44*, Αθήνα, Εκδόσεις Αετός, 1950.

Τσουδερός Εμμανουήλ, *Ελληνικές ανωμαλίες στη Μέση Ανατολή,* Αθήνα, Αετός, 1945.
Τσουδερός Εμμανουήλ, *Ιστορικό Αρχείο 1941-1944*, πέντε τόμοι, Αθήνα, Φυτράκης, 1990.
Τσουδερός Εμμανουήλ, *Λόγος εκφωνηθείς επί τη ονομαστική επετείω της Α.Μ. του Βασιλέως Γεωργίου,* Αθήνα, Εκδόσεις Φυτράκη, 1990.
Τσουδερός Εμμανουήλ, *Ο επισιτισμός 1941-1944,* Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης, 1946.
Τσουδερός Εμμανουήλ, *Ο επισιτισμός 1941-1944. Μέση Ανατολή,* Αθήνα, χ.ε., 1948.
Τσουδερός Εμμανουήλ, *Greek White paper. Axis crimes in Greece,* London, 1942.
Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Η Ελληνική τραγωδία. Από την απελευθέρωση μέχρι τους Συνταγματάρχες*, Αθήνα, Εκδόσεις Νέα Σύνορα Λιβάνης, 1981.
Υπουργείον Προεδρίας Κυβερνήσεως, *Η Κομμουνιστική υπονόμευσις του Έθνους. Τα αρχεία αποκαλύπτουν,* Αθήνα, Έκδοση Γενικής διεύθυνσης τύπου, χ.χ.
Φαράκος Γρηγόρης, *Ο ΕΛΑΣ και η εξουσία. Το αντάρτικο-Στρατός για «τώρα» και για «μετά»,* Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2000.
Φαράκος Γρηγόρης, *Ο ΕΛΑΣ και η εξουσία. Μυστική έκθεση [1946] και άλλα ντοκουμέντα,* Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2000.
Φαράκος Γρηγόρης, *Οι δύο όψεις της Ιστορίας*, (επιμ. Λ. Μαυροειδή), Αθήνα, Δελφίνι, 1997.
Φλάισερ Χάγκεν, *Στέμμα και Σβάστικα. Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944*, δύο τόμοι, Αθήνα, Εκδ. Παπαζήση, 1995.
Χαριτόπουλος Διονύσης, *Άρης ο αρχηγός των Ατάκτων*, Αθήνα, Εκδόσεις Τόπος, 2009
Χατζής Θανάσης, *Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε, (εθνικοαπελευθερωτικός αγώνα 41-45),* τέσσερις τόμοι, Αθήνα, Εκδόσεις Δωρικός, [2]1982.
Χονδροκούκης Δημήτρης, *Η γενιά των άταφων αετών. Τα έπη του Βορειοηπειρωτικού, οχυρών Μακεδονίας, Γράμμου-Βίτσι,* Αθήνα, Εκδόσεις Ισοκράτης, 1994.
Χονδροκούκης Δημήτρης, *Ζαχαριάδης. (Η αιματηρή τροχιά του στην Ελλάδα),* Αθήνα, Εκδόσεις Ισοκράτης, 1982.
Χονδροκούκης Δημήτρης, *Ο αληθινός Μάρκος Βαφειάδης: Βίος και πολιτεία,* Αθήνα, Εκδόσεις Ισοκράτης, 1985.
Χούτας Στυλιανός, *Η Εθνική Αντίστασις των Ελλήνων (1941-1945)*, Αθήνα, 1961.

Ξένη Βιβλιογραφία

Γουντχάουζ Κρις, *Το μήλο της έριδος*, Αθήνα, Εκδ. Εξάντας, 1975.
Γουντχάουζ Κρις, *The Struggle for Greece 1941-1949*, Λονδίνο, Hart-Davis, Mac Gibbon, 1976.

Baerentzen Lars, Iatrides John, Smithe Ole (eds), *Μελέτες για τον Εμφύλιο πόλεμο 1945-1949, Αθήνα,* Εκδόσεις Ολκός, 1992.
Byford Jones, *The Greek Trilogy (Resistance – Liberation – Revolution),* London, Hutchinson, 1945.
Churchill Winston, *Απομνημονεύματα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου*, τόμοι 5 Α-Β και 6 Α-Β, μετ. Μαρία Μακκά, Αθήνα, Εκδόσεις Ίκαρος, 1955.
Eudes Dominique, *Οι καπετάνιοι. Ο Ελληνικός εμφύλιος πόλεμος 1943-1949,* Αθήνα, Εκδόσεις Εξάντας, 1975.
Hamson Dennys, *Με τους Έλληνες στον Γοργοπόταμο*, Αθήνα, Ελληνική Ευρωεκδοτική, χ.χ.
Leeper Reginand, *When Greek meets Greek*, London and Torondo, Chatto and Nindus, 1950.
Macmillan Harodd, *The Blast of War 1939-1945*, Λονδίνο, Macmillan, 1967.
Macmillan Harodd, *War Diaries. The Mediterranean 1943-1945,* Macmillan, 1984.
Myers, *Η ελληνική περιπλοκή. Οι Βρεταννοί στην κατεχόμενη Ελλάδα,* Αθήνα, Εξάντας, 1955. Και έκδοση του 1976.
Myers, *The Antarte Delegation to Cairo*, London, Macmillan, 1975.
Smith Ole, *Μελέτες για τον Εμφύλιο Πόλεμο 1945-1949*, μτφρ. Αριστέα Παρίση, Αθήνα, Εκδόσεις Ολκός, 1992.
Richter Heinz, *Μελέτες για τον Εμφύλιο Πόλεμο 1945-1949*, μτφρ. Αριστέα Παρίση, Αθήνα, Εκδόσεις Ολκός, 1992.
Richter Heinz, *Η επέμβαση των Άγγλων στην Ελλάδα: από τη Βάρκιζα στον εμφύλιο πόλεμο. Φεβρουάριος 1945-Αύγουστος 1946*, μτφρ. Περικλής Βαλλιανός, Γιώργος Γιάνναρης, επιστημ. επιμέλεια Γιώργος Γιάνναρης, Αθήνα, Εκδόσεις Εστία, 1997.
Richter Heinz, *1936-1946. Δύο επαναστάσεις και αντεπαναστάσεις στην Ελλάδα,* μτφρ Ειρήνη Μιχαλοπούλου-Τζένη Μαστοράκη, επιμ. Ντένης Φλάμπουρας, Αθήνα, Εκδόσεις Εξάντας, 1977.
Ward Michael, *Greek Assignements, SOE 1943-1948 UNSCOB*, Αθήνα, Lycabettus Press, 1992.
Wilson Henry, *Eight Years Overseas 1939-1947*, Λονδίνο, Hutchinson –Co, 1951.

Αρχεία

Αρχεία *(Τα) των Μυστικών Σοβιετικών Υπηρεσιών, 1931-1944, Φάκελος Ελλάς,* Αθήνα, Εκδόσεις Νέα Σύνορα, 1993.
Αρχεία *(Τα μυστικά) του Foreign Office (Δικτατορία – Πόλεμος – Κατοχή - Μέση Ανατολή – Αντάρτικο - Δεκεμβριανά),* Αθήνα, Εκδόσεις Νέα Σύνορα, 1972.
ΗΠΑ Department of State. Foreign Relations of the United States. *Διπλωματικά έγγραφα*: 1941, v.II – 1942, v. III – 1943, v. IV – 1944, v.v – 1945, v VIII, Washington, DC: Government Printing office, 1959-1965.
Foreign Office, *Τα μυστικά αρχεία: Φάκελος Ελλάς,* Αθήνα, Εκδόσεις Νέα Σύνορα, 1972.

Πρακτικά συνεδρίων-Συμπόσια

Η Ελλάδα 1936-44. Δικτατορία-Κατοχή-Αντίσταση, Πρακτικά του Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου, Αθήνα, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, [2]1990.

Στα 40 χρόνια του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, *Διήμερο συμπόσιο, 12-13 Δεκέμβρη 1986,* Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 1987.

Το όπλο παρά πόδα. Οι πολιτικοί πρόσφυγες του ελληνικού εμφυλίου πολέμου στην Ανατολική Ευρώπη, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2005.

Περιοδικά

Ανώνυμος, *Το χρονικό του αγώνα. Στ' άρματα Στ' άρματα. Ιστορία της Εθνικής Αντίστασης,* τευχ. 10ον, Αθήνα, Εκδόσεις Γιαννίκος, 1964.

[Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας], *Λεύκωμα Δημοκρατικού Στρατού*, Αθήνα, χ.χ., [1948].

[Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας], *Όλοι στ' άρματα. Όλα για τη νίκη! Δελτίο του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας,* Αθήνα, Μνήμη, 1978.

Δημοκρατικός *Στρατός*, τ. Α' (1948), τ. Β' (1949), φωτογραφική αναπαραγωγή, Αθήνα, Ριζοσπάστης, 1996.

Π.Ο.Α.Ε.Α. Παράρτημα Θεσσαλονίκης, *Ο όρκος των μαχητών του ΕΛΑΣ,* Σεπτέμβριος 2002.

Ομιλίες

Ζωγάκη Αριστοτέλη, *Η Εθνική Αντίσταση ΕΔΕΣ-ΕΟΕΑ (1941-1945) και το ΚΚΕ*, Ομιλία του προέδρου του Πανελλήνιου Ιστορικού μουσείου Εθνικής Αντίστασης ΕΔΕΣ-ΕΟΕΑ στα Ιωάννινα στις 27 Απριλίου 1996.

Διδακτορικές διατριβές

Φλιτούρης Αθανάσιος, *Το αντάρτικο του ΕΔΕΣ στην Ήπειρο. Στόχοι, Δράση και Αποτελέσματα. Ιούλιος 1942-Δεκέμβριος 1944,* Ιωάννινα, 1998.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

Χειρόγραφο καταστατικό ΕΔΕΣ υπό στρατηγού Ναπολέοντος Ζέρβα σελ. 1

Απόσπασμα χειρόγραφου Ζέρβα με λογαριασμούς λιρών σελ. 2

Έκθεση δράσεως ΕΔΕΣ Ιωαννίνων
από 1ης Απριλίου 1943-Οκτωβρίου 1943
και από Οκτώβριο 1943 μέχρι λήξη αγώνος σελ. 5

Εφημερίδα Ακρόπολις 18/12/1949 σελ. 23

Εφημερίδα Απογευματινή 3/12/1964 σελ. 24

Προκήρυξη Υπ' αριθμ. 2 VIII Μεραρχίας ΕΟΕΑ σελ. 26

Εφημερίδα Ακρόπολις 12/12/1958 σελ. 27

Εφημερίδα Απογευματινή 2/1/1965 σελ. 29

Εφημερίδα Βήμα 28/6/1947 σελ. 30

Εφημερίδα Ελευθερία 29/6/1947 σελ. 31

Εφημερίδα Ελευθερία 15/7/1947 σελ. 33

Εφημερίδα Ελεύθερη Ελλάδα 15/7/1947 σελ. 34

Εφημερίδα Ελευθερία 16/7/1947 σελ. 35

Εφημερίδα Ελεύθερη Ελλάδα 16/7/1947 σελ. 36

Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών 16/7/1947 σελ. 37

Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών 17/7/1947 σελ. 38

Εφημερίδα Ελεύθερη Ελλάδα 17/7/1947 σελ. 39

Εφημερίδα Το Βήμα 17/7/1947 σελ. 41

Εφημερίδα Ελευθερία 17/7/1947 σελ. 42

Εφημερίδα Ελευθερία 19/7/1947 σελ. 43

Εφημερίδα Ελευθεροτυπία 9/2/1980 σελ. 44

Εφημερίδα Το Βήμα 30/5/1948 σελ. 45

Εφημερίδα Ελευθεροτυπία 5/2/1980 σελ. 47

Εφημερίδα Ελευθεροτυπία 12/2/1985 σελ. 48

Καταστατικόν

θνικοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου Ε.Δ.Ε.Σ.

Ἐπάρχει ἐθνικὸς Δημοκρατικὸς Σύνδεσμος Ε.Δ.Ε.Σ. ὅστις
χει τὸν κάτωθι καθωρισμένον σκοπόν.

Νὰ ἀγωνισθῇ διὰ ὅλων τῶν δυνάμεων καὶ διαπαντὸς
τρόπον καὶ μέσου καὶ ἐντὸς καὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος πρὸς
ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μόνου συμμαχικοῦ ἀγῶνος, συμ-
βάλλει δὲ ὅσον δυνατὸν εἰς τὴν δημιουργίαν ὅσων αὐτο-
τικοῦ διφασικοῦ ὡς πρὸς τὴν ταχυτέραν ἐπίτευξιν τῆς συμμαχι-
κῆς Νίκης.

Νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἐν τῇ Ἑλλάδι μετὰ τὸν πόλεμον καὶ
τὴν Νίκην τῆς συμμαχικῆς μας παραστάσεως Δημο-
κρατικὸν πολίτευμα λαϊκοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐσο-
δικαιοκρατικῆς μορφῆς κατόπιν ἐκλογῆς ἐλευθέρου Δημο-
ψηφίσματος.

Νὰ ζητήσῃ ἀναβολὰς συμμάχους χώρας Ἀγγλίαν
Ἀμερικὴν καὶ Ρωσσίαν ὅπως μετὰ τὸν πόλεμον ἀφε-
θῇ ἐλεύθερος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ἐκλέξῃ τὸ πολι-
τευμά του ἀποκλειομένης δὲ κατ' ἀρχὴν ἐξωτερικῆς ἐπι-
κράτειας βιαίως ἐπιβληθείσης θεσμοῦ. Ἐν ἀ-
πάσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦναι
ἐπομένως θοῦν αἱ δύο παραστάσεις νὰ ἀποφασίσουν ἑλευθέ-
ρως καὶ ἐμπεριέχουσαν τὴν πολιτειακὴν ἀντίθεσιν
καὶ πάλιν.

Τὸ ἐν ἀνὰ θνικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως θὰ ἐορτασθῇ
θῇ διὰ τῆς παρουσίας τῶν τριῶν ἀγωνιζομένων κατὰ
τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ συμμάχων χωρῶν.

Νὰ ἀνεγερθῇ ἐν Ἑλλάδι ἐξ ἐθνικῶν ἐρανικῶν εἰσφορῶν
νος ἀνδριὰς τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἀγωνι-
μένους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μας.

Νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ ἀνεξαρτήτῳ καὶ
τῆς ἐσωτερικῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας ἀνάπτυξιν
ἐν βάθρῳ τὴν ἀρχαιοελληνικὴν ἰδιοσυστασίαν ἐξ

ΔΕΣΔΙΣ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΜΗΜΑ Β
ΦΑΚΕΛΟΣ 907/12/51
ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ 8

Πληρωμαὶ χρον. = 86

1) Βρεφοκομεῖον Π. 27-5. τοῦ ἀρχιφύλακος = 28
2) Διὰ ἀγορὰν Πυρ. 28-5 ἀπὸ τ. 800.000 = 15
3) Χοιρινὰ ξηρ. 29-5 ἀπὸ τ. 800.000

Διαφορετικὰ χρον.

1ης Ἰουλίου ἀπὸ ἀγορὰν εἰς Νικηφόρου τοῦ Ἀθηναίου 1000
1943 εἰς Λουτρὸ Λιβερᾶ . . . .
2ης Ὀρφανὸν 24 Φεβρουαρίου 1943 1270
εἰς ἀγορὰν . . . . .
ἀπὸ 4.000.000 δραχμὰς . .
3ης Μαρτίου ἀπὸ 9ης Μαΐου 1943 εἰς 1000
ἀγορὰν ὑπὸ Δημοσθένους Παναγ. 1500
4ης Ἰουνίου 25-3 εἰς Ῥάφια ἀπὸ τὸν Μιχαήλ
καὶ 15.000.000 δραχμὰς . .
5ης Ἰουνίου 12-4 εἰς ἀγορὰν ὑπὸ Εὐαγγέλου 1000
καὶ 5.000.000 δραχμαί . . . .
6ης Ἰουνίου 12-4-43 εἰς ἀγορὰν ὑπὸ Εὐαγγε- 500
λου, ὑπὲρ ὑπαρχόντων Ταμπάκη-Μάβρου
καὶ Σπυρίδωνος Δημητρίου . . .
7ης Ἰουνίου 12-4-43 ἀνοικοδόμησις ἀπὸ 500
ἐφαρμογὴν ὑπ' Ἀριθ. Μάγου καὶ ἀπο-
λαβὴν ὑπαρχόντων εἰς Γεωργίου Κων.
8ης Ἀπὸ ἐφαρμογὴν 15-4 εἰς ἀγορὰν διαφό- 400
ρων καὶ διαφόρων 100 ἀτόμων καὶ
ἀπὸ 150 Χοίρων καὶ πληρωμὴν ὑπὲρ
φόρου καὶ 18000.000 δραχμῶν
9ης Ἀπὸ ἐφαρμογὴν 13-5 εἰς Θεοδώρου ἀπὸ 300
3.000.000 δραχμὴν καὶ 200 ἀπὸ
50 Δανειστὰς διὰ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν

Εν γένει . . . = 43404

958 Πλούσια Αικ. 15-10 έξοδα δόξ = 10
957 Βρανά Γεωρ. Δημ. 12-10 εγχ. Θεσ. Νοσ. = 100
958 Καλογήρου Ιωαν. 15-9 δια Παναθήν. = 25
" " 18-9 " = 50
959 Ίδιον. 1
960 Παπαδημητρίου. 23-9 διάφορα έξοδα = 5
961 Κεφάλα Γεώρ. 15-10 γυαλ. ιδιοκτήτης = 22
Τόκος " " Εθνική Τράπεζα = 34
963 Καραγιάννη Π. " " Δημ. Τσιμή Χαρτ. = 25
964 Τσιμπουρλή " " Ελληνικής Τρ. = 15
965 Καραβίας Κων. 16-10 διάφορα έξοδα = 100
966 Κοντοπούλου " " δια Γαλλία Νοσ. = 15
967 Γεωργαντάς Π. 17-10 έξοδα εφημ. γραφ. = 50
968 Κουτσιά " " δι' έντυπ. Τυπογρ. = 3
969 Σταυλοπούλου 18-10 έξοδα λογ. αναγν. = 20
970 Καραβίας Σόλ. 19-10 δια 3ον Ιδρ. Νοσ. =
971 Σπυρόπουλος Κων. 20-10 διάφορα έξοδα . . . = 10
Τόκος Βανκόγραμ έως . . . = 4
972 Τσιμή Ελ. 20-10 εμπορικά έξοδα = 30
973 Τσιμπουρλή Θεμ. 21-10 δια Καλλονήν Νοσ. = 15
" " δια Γενικήν Συν. = 21
974 Δημόπουλος 23-10 δια Τρόλλεϋ. = 10
975 Σταυρόπουλος 24-10 διάφορα " = 10
976 Γεωργαντάς Σπ. 25-10 " " = 1
977 Σαμαρά Γεώρ. 3-11 70ον τρίμ. = 3
978 Φύλλη Αικ. 5-11 αγορά νομίσμ. = 5
979 Κασσιανός Κων. 6-11 διάφορα " =
980 Τσιμπουρλή Π. " " =

Εν γένει . . . = 41113

981 Καλλιανού Β. Σπυρ. 7-11 αγορά ιδιοκτησίας =
982 Καψάλη Β. Δημ. 8-11 δοκίμιον μηχαν. = 200
983 Προβόπουλος Δημ. " " " =
984 Βαλσαμάκης Γεώρ. 10-11 αγορά ιδιοκτησίας =
985 Δημητρίου Σπυρ. 11-11 αποχωρ. Εθν. =
986 Ζαχαράκη Γεωρ. 12-11 διαφορ. έξοδα =
987 Τσουμάνη Κυριακ. 12-11 έξοδα δόξ. =
988 Σιρέλλα Θεμ. Μαρία 12-11 διαφορά " =
989 Καραμάνου Θεοδ. " " εντύπων Τυπογρ. =
990 Τσαρά Γεώρ. " " αξία γραμ. γραμμ. =
991 Παπαδοπούλου Σ. 13-11 εντύπων Τυπογρ. =
992 Κεφάλα Εθν. 14-11 227ον τριμ. =
993 Τσιμπουρλή Δημ. 15-11 Εθνική Τράπεζα =
994 Καραγιάννη Σπυρ. " " διαφορά =
995 Λεβέντη Σταυρ. 19-11 " =
996 Ίδιον " " έξοδα μεταφ. =
997 Τσιμπουρλή Δημ. " " χάρτου Σπίτι =
998 Βίρρα Λεβέντη Αικ. 23-11 Εκπλοκάριον =
999 Κυρίτση Ιωάν. 30-11 διάφορα =
1000 Τόκος Ομολ. 2-12 Εθνική Τράπεζα =
1 Λεβέντη Σταυ. 4-12 διάφορα =
2 Βρεττός Γεώρ. 8-12 έξοδα ταξιδ. =
3 Καλλιανού Σπυρ. 11-12 δια διαφ. έξοδα =
4 Ίδιον " " δια Τρόπαιον =
5 Ίδιον " " δι' έξοδα ιδρ. =
6 Τόκ. " " δοκίμιον =
7 Κίνησις Φύλλων " " τριετηρίδα Σπίτι =
8 Παπαδοπούλου Χρ. 13-12 αγορά αργύρ. =

Εν γένει . . . = 1358

Α Σ / Δ Ι Σ
ΤΜΗΜΑ 5
ΦΑΚΕΛΛΟΣ 907/Α/4
ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ 8

φύλλα 17

αλληλ/φία Α/4α – Α/46

Ένωσεως δράσεως

ΕΔΕΣ Ιωαννίνων

Α. Ζρι...ταγ...λλου

Κείμενο Τόμων
Άγκος

Φ907/Α/14

~~Φ907/Α/14~~ ΕΔΕΣ

Ιωαννίνων

Ε.Ο.Ε.Α./ΕΔΕΣ)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ
ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΑΝΙΝΙΑ X
ΦΑΚΕΛΟΣ 2-3-22
ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ Γ 17

ΓΕΝΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΦΑΚΕ 907/Α/40
ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ 8

Φύλλα 2

Κ Α Τ Α Σ Τ Α Σ Ι Σ

'Εμφαίνουσα τήν 'Επιτροπήν 'Εθνικοῦ 'Αγῶνος Νομοῦ 'Ιωαννίνων

ΑΠΟ Ιης ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1943 -ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1943

---

1). ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Συν/ρχης Πρόεδρος
2). ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ 'Εφοριακός 'Υπάλληλος
3). ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γυμνασιάρχης
4). ΚΑΤΖΟΥΡΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ Πρωτοδίκης.
5). ΤΖΑΛΛΑΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ Δημοσιογράφος
6). ΒΑΡΘΗΝ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ 'Αξιωμ. Χωρ/κῆς ἐ.ἀ. Βορειοηπειρώτης

ΑΠΟ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1943 - ΜΕΧΡΙ ΛΗΞΕΩΣ ΑΓΩΝΟΣ

---

1). ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Συν/ρχης Πρόεδρος
2). ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ 'Εφοριακός
3). ΦΡΟΝΤΖΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ Δικηγόρος -Πολιτευτής
4). ΔΕΤΣΕΡΑΙΟΣ Γ/ Γεν. 'Αρχίατρος
5). ΑΓΝΑΝΤΗΣ Κ. Γεν. 'Αρχίατρος
6). ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Πρόεδρος 'Επαγγελματιῶν
7). ΙΑΤΡΙΔΗΣ ΧΑΡΑΛ. Διευθυντής Δημ. Ταμείου .

./.

8). ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΘΕΟΔ. Ἀξιωματικὸς ἐν ἐνεργείᾳ .

9). ΑΔΙΕΥΣ ΑΘΑΝΑΣ. Πολιτικὸς μηχανικὸς .

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9η Δεκεμβρίου 1952

Ὁ

Πρόεδρος Ε.Ε.Α.Ν. Ι.

Τ.Σ.Ὑπογραφή

Α.ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς ΕΟΕΑ

Τ.Σ. Ὑπογαρφή

Ν.ΖΕΡΒΑΣ

Α Σ / Δ Ι Σ
ΤΜΗΜΑ 5
ΦΑΚΕΛΟΣ 907/Α/46
ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΙΣ 8
ΦΝ. 15

ΕΘΝΙΚΑΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ (ΕΟΕΑ)
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΝΟΜ.ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Σ Υ Ν Ο Π Τ Ι Κ Η

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ + ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ .- + ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΤΩ Α.Ν.844/1948

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

Εἰς τήν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ἀπό τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1942 ἀφ' ὅτου ἐξῆλθεν εἰς τήν ἐλευθέραν Ὀρεινήν Ἑλλάδα ὁ πρῶτος ὑπό τόν Στρατηγόν Ζέρβαν Ν. πυρήν Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως ἡ ὀργάνωσις τοῦ ΕΑΜ,ΕΠΟΝ,ΕΑ προϋπῆρχεν, εἶχον δέ τόσον προχωρήσει ἀπό ἀπόψεως μυήσεως στελεχῶν καί προπαγάνδας ὥστε ἐξέχοντα κοινωνικά πρόσωπα νά ἀποτελοῦν τά ἡγετικά στοιχεῖα τῶν ὀργανώσεων τούτων καί νά παρασύρουν μή ὑπαρχούσης ἑτέρας ὀργανώσεως ἀρκετά ἄτομα ἐκ τῆς πόλεως καί τῶν πλησιεστέρων ταύτην χωρίων .

Ἀντιθέτως ἡ ὀργάνωσις τοῦ ΕΔΕΣ οὐδεμίαν ἐκπροσώπησιν εἶχεν ἐν τῇ πόλει πλήν μεμονωμένων ἀτόμων , ἅτινα ἄνευ οὐδεμιᾶς συνοχῆς καί ἀλληλουχίας καί ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας προσέφερον ὑπηρεσίας εἰς τό Γενικόν Ἀρχηγεῖον τῶν ΕΟΕΑ διά παροχῆς μόνον πληροφοριῶν πολλάκις ἀλληλοσυγκρουομένων .

Ἡ ἀλματώδης ἀνάπτυξις τῶν ἐν τῇ πόλει ἀντεθνικῶν ὀργανώσεων μεθοδικῶς καί συστηματικῶς ἐργαζομένων ἐδημιουργήσεν ἀτμοσφαιραν τοιαύτην , ὥστε νά πιστευθῇ ὑπό πολλῶν ὅτι αἱ ὀργανώσεις αὗται ἦσαν ὄντως πατριωτικαί, ὑπῆρχον βεβαίως καί τινες , οἵτινες ἐπίστευον τό ἀντίθετον , πλήν ὅμως οὐδείς ἐξ αὐτῶν εἶχε τήν ψυχικήν δύναμον

./.

νά τεθῆ ἐπί κεφαλῆς τῆς πραγματικῆς Ἐθνικῆς Ὀργανώσεως τοῦ ΕΔΕΣ. Οὕτω ἡ πρωτοπορεία τοῦ κατά τήν κατοχήν ἀγῶνος ἀντιστάσεως διά τήν πρωτεύουσαν τῆς Ἠπείρου ἀνῆκε δυστυχῶς εἰς τάς ἀντεθνικάς Ὀργανώσεις .

Πρό τοιαύτης καταστάσεως εὑρεθείς ἐν Ἰωαννίνοις ὡς Διευθυντής ὑπηρεσίας , ἀπό τήν ὁποίαν ἐπαύθην ὑπό τῶν Ἰταλικῶν Ἀρχῶν πληροφορηθείσων ὅτι ἐτύγχανον ἀνώτερος Ἀξιωματικός , καί ἀποτελῶν μέλος τῆς Ὀργανώσεως τοῦ ΕΔΕΣ, ὅτε ἀκόμη ἱδρύετο ἐν Ἀθήναις , ἔλαβον κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τήν πρωτοβουλίαν τῆς ὀργανώσεως ἐξ ἐπιλέκτων μελῶν τῆς κοινωνίας τῶν Ἰωαννίνων ὑπό τήν προεδρίαν μου ἤρξατο τοῦ ἀγῶνος τόσον κατά τῶν ἐν τῇ πόλει ἀντεθνικῶν ὀργανώσεων, ὅσον καί κατά τῶν κατακτητῶν .

Ἡ ἐμφάνισις συγκεκροτημένης Ἐπιτροπῆς Ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ἥτις ὑπήγαγεν ὑπ'αὐτήν καί τά διάφορα ἄτομα καί τάς μεμονωμένας ὁμάδας τάς ἄνευ συνοχῆς καί κεφαλῆς ἐργαζομένας ἐδημιούργησε σοβαράν ἀναταραχήν εἰς τούς κόλπους τῆς ἀντιθέτου ὀργανώσεως ,ἀντιθέτως δέ ἐνέπνευσε ζωήν καί θάρρος εἰς τούς λόγῳ φόβου μή δυνηθέντας νά ἐκδηλωθοῦν ἐθνικόφρονας πολίτας, εἰς τά πρόσωπα τῶν ὁποίων ἀντικατοπτρίζετο αἴσθημα ψυχικῆς ἱκανοποιήσεως .

Ἡ πρώτη ἐμφανισθεῖσα Ἐθνική ὀργάνωσις τοῦ ΕΔΕΣ ἀναγνωρισθεῖσα ἀμέσως καί ὑπό τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν ΕΟΕΑ συνέταξε τόν κανονισμόν τῶν ἐργασιῶν της ὅστις ἀποτέλεσε τήν βάσιν τοῦ καθόλου ἔργου της καί οὕτω ἐπισήμως τήν 1ην Ἀπριλίου 1943 καί ὑπό ἐξαιρετικῶς δυσκόλους καί σκληράς συνθήκας ἤρξατο μέ βαθεῖαν πίστιν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ Ἐθνικοῦ της σκοποῦ .-

. . .

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α'.

'Η 'Επιτροπή βάσει τοῦ συνταχθέντος ὑπ'αὐτῆς κανονισμοῦ κατανέμει ἀναλόγως τῶν ἰδιαιτέρων προσόντων ἑκάστου μέλους τούς ἀντικειμενικούς σκοπούς αὐτῶν.

'Η μύησις εἰς τόν 'Εθνικόν 'Αγῶνα σημειώνει ἐπιτυχίαν εἰς ὅλους τούς κλάδους καί τά κοινωνικά στρώμματα . Πλεῖστοι,οἵτινες ἀνέμενον τήν ἐμφάνισιν 'Επιτροπῆς 'Εθνικοῦ ἀγῶνος σπεύδουν νά ἐνταχθοῦν εἰς ταύτην καί μετά μεγίστης προθυμίας ἀναλαμβάνουν νά πυκνώσουν τάς τάξεις τῆς 'Εθνικιστικῆς 'Οργανώσεως διά τῆς μυήσεως ὑπ'αὐτῶν καί ἄλλων ἀτόμων .

'Η ἐπιτροπή ἀρχήσασα νά κατακτᾶ ἔδαφος ἐν τῇ πόλει τῶν 'Ιωαννίνων ἔστρεφε τήν προσοχήν της εἰς τήν συγκρότησιν 'Υποεπιτροπῶν 'Εθνικοῦ ἀγῶνος καί εἰς τά πλησιέστερα κατ'ἀρχήν τῶν 'Ιωαννίνων χωρία καί εἶτα καί εἰς τά περισσότερον ἀπομεμακρυσμένα .

Κατόπιν τῆς ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι ἀναπτύξεως καί ἐξαπλώσεως τοῦ 'Εθνικοῦ 'Αγῶνος ἡ 'Επιτροπή διεῖδε τήν ἀνάγκην τῆς ἐκδόσεως κατ'ἀρχήν δελτίου εἰδήσεων "οπερ περιέχον τοιαύτας ἐκ τῶν Συμμαχικῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν διέμειμε τακτικά εἰς ἅπαντα τά μέλη της διά πολυγράφου ἐν συνεχείᾳ δέ'ἐδεώρησεν ἐκ τῶν οὐκ ἄνευ τήν ἔκδοσιν μυστικοῦ τύπου τιτλοφορήσεως " ΝΕΑ ΕΛΛΑΣ".

'Η 'Εφημερίς αὕτη ὄργανον τῆς ἐν τῇ πόλει 'Επιτροπῆς 'Εθνικοῦ ἀγῶνος ἐξετυποῦτο εἰς τυπογραφεῖον τῆς πόλεως μέ σοβαροτάτους διά τήν ὀργάνωσιν κινδύνους .

./.

Ἐξ ἴσου σοβαρώτατα ἀπησχόλησε σύν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου τήν Ἐπιτροπήν ἡ ἵδρυσις τῆς ΕΔΕΕ (Ἐθνική Δημοκρατική Ἕνωσις Ἑλληνοπαίδων) διότι ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παρούσης ἐκτίθεται ἡ ἀντεθνική Ὀργάνωσις εὑροῦσα πρόσφορον ἔδαφος διά τῆς μή ὑπάρξεως ἀντιθέτου ὀργανώσεως εἶχε ἐντάξει εἰς τήν ΕΠΟΝ πλείστους νέους καί νέας ὅν αἱ οἰκογένειαι μάλιστα διακρίνονται διά τά ἐθνικιστικά φρονήματα .

Ἡ πρόληψις ὅθεν τῆς προσχωρήσεως τῶν νέων εἰς ΕΠΟΝ ἀποτέλεσεν ὡς ἦτο ἐπόμενον σοβαρώτατον μέλημα τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἀγῶνος ἤτις καί προέβη εἰς τήν Ἵδρυσιν τῆς ΕΔΕΕ.-

Ἡ Ἐπιτροπή ἐκμεταλλευθεῖσα τά ἀντιχριστιανικά συνθήματα τῆς ΕΠΟΝ ἐστήριξε τήν ἐπιτυχίαν τῆς ΕΔΕΕ ἐπί χριστιανικῆς βάσεως δι' ὅ καί ἐχρησιμοποίησε διακεκριμένους κληρικούς τῶν Ἰωαννίνων ,οἵτινες ὁμολογουμένως μετά τόλμης καί μεγίστης προθυμίας ἀπεδέχθησαν νά ἡγηθοῦν ταύτης .

Ὅτι ὁ ἀριθμός τῶν μελῶν τῆς ΕΔΕΕ ἔφθασε τήν πρώτην ἑκατοντάδα ἐγένετο ἡ πρώτη συγκέντρωσις ἐντός ἐκκλησιαστικοῦ ναοῦ τό ἐσωτερικόν τοῦ ὁποίου ἔδιδε τήν πρώτην χριστιανικήν ἐντύπωσιν. Κατά τήν συγκέντρωσιν ἐκείνην , ὡμίλησε περί τοῦ σκοποῦ τῆς ἑνώσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων. ὁ τότε πρωτοσύγγελος Ἀθανάσιος καί ἐκαυτηρίασε τούς ἐνταχθέντας εἰς τήν ΕΠΟΝ ὡς καί τούς σκοπούς αὐτῆς .-

Τά ἀποτελέσματα τῆς συγκεντρώσεως ἦσαν τοιαῦτα ὥστε οἱ ἀποτελοῦντες τήν ΕΔΕΕ νέοι καί νέαι ἀνέπτυξαν ἐξαιρετικήν δραστηριότητα μέ σκοπόν ἀφ'ἑνός μέν νά μυήσουν καί πολλούς ἄλλους , ἀφ'

./.

ἑτέρουω δέ νά ἀποσπάσουν καί ἀρκετούς ἐκ τῆς ΕΠΟΝ νέους καί νέας αἴτινες καί ἐνετάχθησαν εἰς τήν ΕΔΕΕ.-

Ἐπικολούθησαν καί ἄλλαι , συγκεντρώσεις νέων εἰς διαφόρους οἰκίας ὑπό τύπον οἰκογενειακῶν ἑορτῶν καί οὕτω παρέχετο ἡ εὐκαιρία τῆς ψυχικῆς ἐπαφῆς μεταξύ τῶν νέων καί τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος τῆς τόσον ἀπαραιτήτου ψυχικῆς ἐπαφῆς κατά τήν ἀπαισίαν ἐκείνην ἐποχήν τῆς κατοχῆς .-

Ἡ Ἐπιτροπή τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος ἵνα κινήσῃ ἔτι περισσότερον τό ἐνδιαφέρον τῶν νέων καί προσδώσῃ τήν ἁρμόζουσαν τούτων θέσιν εἰς τόν διεξαγόμενον Ἐθνικόν ἀγῶνα προέβη εἰς τήν ἔκδοσιν ἰδίας ἐφημερίδος τῆς ΕΔΕΕ τιτλοφορηθείσης " ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ".

Εἰς τήν Ἐφημερίδα ταύτην ταύτην ἔγγραφον ἀποκλειστικῶς καί μόνον οἱ νέοι καί αἱ νέαι μέ ἐθνικόν περιεχόμενον .

Ἡ Ἐθνικιστική Ὀργάνωσις ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ, ἐπύκνωνε τάς τάξεις της δι'ἀδρόας πρός ταύτην προσχωρήσεως ἐξεχόντων ἐν τῇ πόλει προσώπων, ἀλλά καί διά μετατάξεως εἰς ταύτην καί δυναμικῶν μελῶν τῆς ἀντεθνικῆς ὀργανώσεως , ἅτινα ὁμολογοῦντα τήν οἰκτράν πλάνην ἣν ἐτέλουν διά τῆς παρεχομένης ὑπ'αὐτῶν βοηθείας εἰς τό ΕΑΜ ἀπέδιδον ταύτην εἰς τήν ἀνυπαρξίαν ἑτέρας ἀντιθέτου ὀργανώσεως .

Ἡ ἐπιτυχία οὕτω τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος ΕΔΕΣ ἦτο ἔκδηλος μέχρι τοιούτου μάλιστα σημείου , ὥστε οἱ ἰδρύοντες τήν ὀργάνωσιν τοῦ ΕΑΜ νά ἐπιχητήσωσιν ἐπαφήν μετά τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΕΔΕΣ ἐπί τῷ σκοπῷ τῆς συνεργασίας ἀμφοτέρων τῶν ὀργανώσεων .-

Σκοποί βεβαίως τῆς τοιαύτης συνεργασίας ἦσαν ἀπώτεροι, δι'

./.

ὅ καί ἀπερρίφθησαν διότι κατά τήν πραγματοποιηθεῖσαν μεταξύ τοῦ ὑποφαινομένου καί τοῦ 'Αρχηγοῦ τοῦ ΕΑΜ πρώτην καί τελευταίαν ἐπαφήν ἀπεκαλήφθησαν οἱ σκοποί οὗτοι .-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β:

'Η 'Επιτροπή ἀποκτήσασα σοβαράν ὑπεροχήν ἐν τῇ πόλει ἐναντι τῆς 'Οργανώσεως τοῦ ΕΑΜ ἀπεφάσισε νά ἀξιοποιήσῃ τό ἔργον της κατά τήν τελικήν καί κρίσιμον φάσιν διά τῆς ὑπ'αὐτῆς κατοχῆς πόλεως κατά τήν στιγμήν τῆς ἐκ ταύτης ἀποχωρήσεώς τῶν Γερμανῶν .-

'Η ἐν τῇ 'Ηπειρωτικῇ Πρωτευούσῃ καί τοῖς περιχώροις αὐτῆς ἀποκτηθεῖσα ὑπεροχή τῆς 'Εθνικῆς 'Οργανώσεως εἰς πάσας τάς ἐκδηλώσεις τῆς δράσεώς της οὐδεμίαν ἀξιαν ὅπα εἶχεν ἄν κατά τήν κρίσιμον στιγμήν τῆς ἀποχωρήσεώς τῶν Γερμανῶν ἐκ τῆς Πόλεως τῶν 'Ιωαννίνων περιῆρχετο αὕτη στρατιωτικῶς εἰς χεῖρας τοῦ ΕΑΜ καί τοῦ ΕΛΑΣ.

Δι'ὅ καί ἡ 'Επιτροπή τοῦ 'Εθνικοῦ 'Αγῶνος προβαίνει μετά τήν πολιτικήν ἰσχυροποίησιν της εἰς τήν συγκρότησιν ἀξιολόγου μαχητικοῦ τμήματος δυνάμεως διλοχίας τοὐλάχιστον ὡς καί ἐφεδρικοῦ τοιούτου ἄλλης τόσης δυνάμεως .-

Διά τήν πραγματοποίησιν τοῦ διά τῶν μαχητικῶν τμημάτων σκοποῦ της συγκροτεῖ τό κάτωθι 'Επιτελεῖον ἐξ 'Αξιωματικῶν ἐν ἐνεργείᾳ καί ἀποστρατείᾳ προσηρμοσμένον μέ τήν κρατοῦσαν κατάστασιν.

ΓΡΑΦΕΙΟΝ Ι: 'Υπό τήν Διεύθυνσιν ἀνωτέρου ἐν ἐνεργείᾳ 'Αξιωματικοῦ μέ ἀποστολήν .

./.

(α). Τήν μύησιν ὁπλιτῶν καί 'Αξιωματικῶν ὅλων τῶν ὅπλων ,ὑπηρεσιῶν καί τῆς Χωροφυλακῆς .-

(β). Τήν τήρησιν συνομωτικῷ τῷ τρόπῳ τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τήν ὀργάνωσιν ἀνωτέρω κατηγορίαν .

(γ) Τήν ἀποστολήν μαχητῶν εἰς 'Εθευθέραν 'Ορεινήν 'Ελλάδα ἐξ 'Ιωαννίνων .

(δ). Τήν διευκόλυνσιν τῆς προωθήσεως εἰς τάς 'Εθνικάς ἀνταρτικάς ὁμάδας τῶν μέσῳ 'Ιωαννίνων διερχομένων ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς 'Ελλάδος μαχητῶν, δι'εἰδικοῦ ἐκ στελεχῶν τῆς ὀργανώσεως κλιμακίου προωθήσεως .

(ε). Τήν ἐξεύρεσιν ὁπλισμοῦ καί πυρομαχικῶν .

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙ

Μέ Διευθυντήν ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικόν καί μέ ἀποστολήν:

(α) Τήν δημιουργίαν δικτύου κατασκοπείας καί ἀντικατασκοπείας.

(β) Τήν συγκέντρωσιν πληροφοριῶν τόσον περί τῆς ἐν γένει κομμουνιστικῆς κινήσεως τῆς πόλεως καί τῶν ἀνταρτῶν τοῦ ΕΔΑΣ, ὅσον καί τῆς τοιαύτης τῶν κατακτητῶν .

(γ).Τήν σύνταξιν σχεδιαγραμμάτων ἐμφαινόντων τάς θέσεις τῶν στρατιωτικῶν μονάδων τῶν κατακτητῶν καί τούς χώρους των μέ πολεμικόν ὑλικόν ἀποθηκῶν των .

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ

Μέ Διευθυντήν ἀνώτερον ἐν ἐνεργείᾳ 'Αξιωματικόν καί μέ ἀποστολήν:

./.

(α). Τήν συγκρότησιν μαχητικοῦ τμήματος ἐν τῇ πόλει καί 'Εφεδρικοῦ τοιούτου .

(β). Τήν κατανομήν τοῦ ὁπλισμοῦ εἰς τά ὡς ἄνω Τμήματα .

(γ). Τήν ἐκπαίδευσιν τῶν μαχητῶν τούτων Τμημάτων εἰς τήν χρῆσιν τῶν νέων ὅπλων ἐν μυστικαῖς συγκεντρώσεσιν.

(δ). Τήν σύνταξιν σχεδίου ἐνεργείας τῶν μαχητικῶν Τμημάτων κατά τήν στιγμήν τῆς ἐκ τῆς πόλεως τῶν 'Ιωαννίνων ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν .-

(ε). Τήν σύνταξιν ἰδιαιτέρου σχεδίου ἐνεργείας κατά τῶν ἐν τῇ πόλει κομμουνιστῶν εἰς περίπτωσιν καθ'ἥν οὗτοι ἤθελον προβῆ εἰς τήν δημιουργίαν ταραχῶν ἐν τῇ πόλει καί ἤθελον ἐκδηλώσει τάσεις καταλήψεως τῆς Πόλεως .-

'Εν τῷ ἰδιαιτέρω τούτῳ σχεδίῳ ἐνεργείας προεβλέπετο καί ἡ ἐνέργεια τῶν μαχητικῶν Τμημάτων τῆς Πόλεως πρός καταίωσιν πάσης τυχόν ἐνεργείας τῶν ἐγγύς τῆς πόλεως εὑρισκομένων Τμημάτων τοῦ ΕΛΑΣ πρός κατάληψιν τῆς πόλεως . Τό Γραφεῖον τοῦτο συνομωτικῷ τῷ τρόπῳ προέβαινεν ὑπό τύπον περιπάτου μετά τῶν Διοικητῶν τῶν μαχητικῶν Τμημάτων εἰς τήν ὑπόδειξιν αὐτοῖς τῶν καταλλήλων σημείων καί θέσεων διά τήν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς των .-
Οὗτοι δέ μετά τῶν ἀπεσταλθέντων διά τόν αὐτόν σκοπόν μέχρι καί τοῦ τελευταίου μαχητοῦ , ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τήν θέσιν του κατά τήν ἀποφασιστικήν στιγμήν τῆς δράσεώς του .

Διά συχνῶν ὁμοίως συγκεντρώσεων λαμβανουσῶν χώραν εἰς κλειστούς χώρους ἐτονοῦτο τό 'Εθνικόν αἴσθημα καί ἐπήρχετο ἡ ψυχι-

./.

κή ἐπαφή διοικούντων καί διοικουμένων ἡ τόσον ἀπαραίτητος κατά τήν περίοδον τῆς σκληρᾶς κατοχῆς .-

Διά τῶν διδασκαλιῶν τούτων ἐπί πλέον ἐκαλλιεργεῖτο ὁ φανατισμός κατά παντός ἀντεθνικός ἐργαζομένους

Ἡ λειτουργία Ὑπηρεσία Ἐπιμελητείας μέ σκοπόν τήν ἐξεύρεσιν ἀγορᾶν καί προώθησιν διαφόρων τροφίμων ἐκ τῆς Πόλεως Ἰωαννίνων εἰς τό Γενικόν Ἀρχηγεῖον ΕΔΕΣ διά τήν διατροφήν τῶν ἀνταρτῶν του .

Ἡ ὑπηρεσία αὕτη τῆς Ἐπιμελητείας ἐκτελουμένη ὑπό τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀγῶνος τῆς πόλεως ὑπό συνθήκας ἐξαιρετικῶς ἐπικινδύνους ἐβοήθησε μεγάλως τόν ἀγῶνα τῶν ἐν τῇ Ἐλευθερίᾳ Ὀρεινῇ Ἑλλάδι ἀνταρτῶν, οἵτινες πολλάκις εὑρέθησαν εἰς τήν ἀνάγκην ἀνεφοδιασμοῦ των δι' εἰδῶν διατροφῆς .-

Διά τάς ὑπό τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐθνικοῦ ἀγῶνος παρασχεθείσης εἰς τάς Ἐθνικάς ἀνταρτικάς ὁμάδας ὑπηρεσίας ἀνεφοδιασμοῦ τούτων διά διαφόρων τροφίμων περιτρέφει πᾶσα ἔξαρσις, ἐπαφιεμένης τῆς κρίσεως εἰς τόν Γενικόν Ἀρχηγόν τοῦ Ε.Ο.Ε.Α.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Γ΄

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τό ἐπιστέγασμα καί τό ἀποκρύφωμα τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος Νομοῦ Ἰωαννίνων ὑπῆρξεν ἡ ἀριστοτεχνική κατάληψις τῶν Ἰωαννίνων ὑπό τῶν ἐν τῇ πόλει μαχητικῶν τμημάτων τῆς ὀργανώσεως.-

./.

'Η 'Επιτροπή χάρις εἰς τό πλῆρες καί τέλειον δίκτυον πληροφοριῶν ὅπερ εἶχεν ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ ἀποχώρησις τῶν Γερμανῶν ἐκ τῆς Πόλεως θά συνετελεῖτο ὁριστικῶς τήν 15ην 'Οκτωβρίου 1944 καί ὅτι τό τελευταῖον Τμῆμα ὀπισθοφυλακῆς ἔδει νά εὑρίσκεται ἐν ἀποχωρήσει εἰς Πέραμα τήν 5ην πρωϊνήν ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης .

Πρό τῆς ὁριστικῆς "ομως ταύτης πληροφορίας ὑπῆρχον ἐνδεικτικά στοιχεῖα πρό 4-5 περίπου ἡμερῶν περί ἐπικειμένης ἀποχωρήσεως τούτων δι'ὅ καί ἡ 'Επιτροπή ἔσπευσε νά προπαρασκευάσῃ τό ἔδαφος τῆς κατοχῆς τῆς Πόλεως καιρά τήν ἀναχώρησιν τῶν Γερμανῶν ὑποδείξασα εἰς τόν Διοικητήν τῆς πλησιεστέρας πρός τήν Πόλιν ἀνταρτικῆς μονάδος ὅπως μετά προηγουμένην βεβαίως ἔγκρισιν τοῦ Γενικοῦ 'Αρχηγείου προωθήθη Τμῆμα καί καταλάβῃ τήν νησίδα τῆς λίμνης 'Ιωαννίνων οὕτως ὥστε νά εἶναι ἕτοιμον εἰς πρώτην διαταγήν τῆς 'Επιτροπῆς 'Εθνικοῦ 'Αγῶνος καί εἰσέλθῃ εἰς τήν Πόλιν :

Πράγματι Τμῆμα τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων κατέλαβε τήν νησίδα ἕτοιμον πρός ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του .

Τήν προηγουμένην ἡμέραν τῆς ὁριστικῆς ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν ἤτοι τήν 14ην 'Οκτωβρίου 1944 ὁ Πρόεδρος τῆς 'Επιτροπῆς 'Εθνικοῦ 'Αγῶνος μετά μέλους ταύτης ἐξῆλθεν τῆς πόλεως καί συναντήσαντες τάς πρός τήν ἑτέραν κατεύθυνσιν τῆς πόλεως πρός συνοικισμόν 'Ανατολῆς σταθμευούσας ἑτέρας ἀνταρτικάς μονάδας κατέστησαν εἰς τούς Διοικητάς αὐτῶν γνωστήν τήν ὁριστικήν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν καί κατέστησαν αὐτούς προσεκτικούς ὅπως μή κινηθῶσιν πρός τήν πόλιν ἄνευ σχετικῆς πρός τοῦτο ἐντολῆς τοῦ ὑποφαινομένου ὁρισθέντος συγχρόνως διά διαταγῆς τοῦ Γεν. 'Αρχηγοῦ τῆς Ε.Ο.Ε.Α. καί

./.

Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ 'Ιωαννίνων .

'Η ὑπ' αὐτοῦ ὑποφαινομένου ὡς Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ 'Ιωαννίνων δοθεῖσα ἐντολὴ εἰς τὰ πλησίον τούτων Τμήματα τῆς Ε.Ο.Ε.Α. ὅπως μὴ κινηθῶσιν ἄνευ ἐντολῆς μου σκοπὸν εἶχε τὴν πρόληψιν ἐμπλοκῆς τῶν τμημάτων τούτων μετὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ἑτοιμαζομένων πρὸς ἀποχώρησιν Γερμανικῶν τοιούτων ἥτις ἐμπλοκὴ ὡς ἀποτέλεσμα θὰ εἶχε τὴν τελείαν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ πληθυσμοῦ .-

Τὴν νύκτα τῆς 14ης 'Οκτωβρίου 1944 κινητοποιεῖται τὸ μαχητικὸν Τμῆμα τῆς πόλεως , ὁπλίζεται περιβάλλεται τὴν στολὴν καὶ κατανέμεται εἰς οἰκίας πλησίον τῶν θέσεων συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον ἐνεργείας .

'Η 'Επιτροπὴ μετὰ τῶν 'Αξιωματικῶν συγκεντρώνεται εἰς τὸ καθορισθὲν σημεῖον δίδει τὰς τελευταίας ὁδηγίας καὶ ἐντολάς ,ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῆς Διοικήσεως Χωροφυλακῆς, τὸ πλεῖστον τῆς ὁποίας εἶχεν ἐνταχθῇ εἰς τὴν ὀργάνωσίν μας καὶ δίδει εἰς αὐτὴν τὴν ἐντολὴν τῆς καταλήψεως τοῦ ἀνατεθέντος αὐτῇ Τομέως δράσεως. Τὰ πάντα εἶναι ἕτοιμα ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ .

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς 14ης 'Οκτωβρίου δίδεται β ἐντολὴ εἰς τὸν Διοικητὴν τῶν ἀνταρτῶν νησίδος λίμνης ἐπιτάξεως τῶν λέμβων ὡς ἐπίσης καὶ ὁμοία ἐντολὴ εἰς τὰς παρὰ τὸ Φρούριον τῆς πόλεως εὑρισκομένας λέμβους οἱ ἰδιοκτῆται τῶν ὁποίων ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὴν ὀργάνωσίν μας .

Τὴν νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀποστέλλεται ὑπαξιωματικὸς τοῦ μαχητικοῦ Τμήματος τῆς πόλεως εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς νησίδος μὲ ἐντο-

./.

λήν πρός αὐτόν "οπως ἐπιβιβασθῇ τῶν λέμβων μετά τῶν ὑπ'αὐτοῦ τμημάτων καί ἀποβιβασθῇ εἰς τήν παρά τό φρούριον τῆς πόλεως προκυμαίαν , εἰς ἣν εἰδικόν πρός τοῦτο Τμῆμα τῆς ὀργανώσεως θά εὑρίσκετο ἕνα ὁδηγήσῃ τούς ἀντάρτας ἐντός τοῦ φρουρίου πρός διανυκτέρευσιν ἑτοίμους διά δρᾶσιν τήν ἑπομένην ἡμέραν ἀποχωρήσεως τῶν Γερμανῶν.

'Η ἐνέργεια αὕτη ἐξαιρετικῶς δοβαρά καί τολμηρά ἐξετελέσθη μετά πραγματικῆς τάξεως καί πλήρων μέτρων ἀσφαλείας κατά τήν ἀποβίβασιν τῶν ἀνταρτῶν καί ὁδήγησίν των εἰς τό φρούριον παρά τήν κίνησιν κατά μῆκος τῆς παραλίας περιπόλων Γερμανικῶν .
'Η ἐνέργεια αὕτη παρά τό ἐξαιρετικῶς τολμηρόν ἐπιβάλετο διότι ἡ τελευταία φᾶσις τοῦ ὅλου ἔργου τῆς 'Επιτροπῆς ἔδει νά ὁλοκληρώσῃ τό ἔργον της , διά τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως καί ἀσφαλείας ἐν τῇ πόλει καί παραδόσεως ταύτης εἰς τάς 'Εθνικάς ὁμάδας 'Ελλήνων ἀνταρτῶν ἀμυλδντων ἀπό τό κομμουνιστικόν μίασμα .
Οὕτω τήν νύκτα τῆς 14 πρός τήν 15 'Οκτωβρίου 1944 ἡ πόλις οὐσιαστικῶς κατῆχετο ὑπό τῶν μαχητικῶν τμημάτων τῆς πόλεως καί τοῦ ἐν Φρουρίῳ Τμήματος τῶν ἀνταρτῶν μας, οἵτινες ἤδη εἶχον ὁδηγηθῇ εἰς αὐτό.-

'Η 'Επιτροπή τοῦ 'Εθνικοῦ ἀγῶνος μετά τῶν Διοικητῶν τοῦ Στρατιωτικοῦ της 'Επιτελείου συγκεντρωμένη παρηκολούθει ἀγρύπνως καθ'ὅλην τήν νύκτα τῆς 14 πρός τήν 15ην 'Οκτωβρίου 1944 τήν ἀναχώρησιν τῶν Γερμανικῶν Τμημάτων.

"Αμα τῇ ἀνατολῇ τῆς 15ης 'Οκτωβρίου 1944 καί περί ὥραν 5.30 πρωΐνήν τό τελευταῖον Τμῆμα τῆς ὀπισθοφυλακῆς τῶν Γερμανικῶν μονά-

./.

δων ἐξήρχετο τῆς ἀναπαρυφῆς τῆς Πόλεως (Μεράματος)

Ἀμέσως διατάσσεται ἡ ἐμφάνισις ἐν στολῇ τοῦ μαχητικοῦ Τμήματος τῆς πόλεως μέ τούς ἐπί κεφαλῆς ἐν στολῇ ὁμοίως Ἀξιωματικούς ἀγκαθέζεται ὁ Στρατιωτικός Διοικητής μετά τῆς Ἐπιτροπῆς καί τοῦ Στρατιωτικοῦ Ἐπιτελείου εἰς τό οἴκημα τῆς VIII Μεραρχίας καί ἀμέσως διατάσσεται ἡ ἔπαρσις τῆς Ἑλληνικῆς Σημαίας μέ ἀνάκρουσιν τοῦ ἐμβατηρίου της διά σαλπίγγων ἐνῶ συγχρόνως ἀναβιβάζεται ἐπί τοῦ φρουρίου ὑπό τοῦ ἐντός αὐτοῦ ἀνταρτῶν ἑτέρα σημαία.

Τό ἐμβατήριον τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας καί τό ἐλεύθερον κυμάτισμα ταύτης εἰς τήν ἱστορικήν πρωτεύουσαν τῆς Ἠπείρου μετά 4 ἐτῶν σκληράν κατοχήν ἀνακουφίζει τούς παρακολουθούντας ἀπό τῶν παραθύρων κατοίκους καί πληροῖ τήν ἀπεμέκην πονεμένην ψυχήν αὐτῶν χαρά ἀνέκφραστον καί ἀγαλλιάσεως ἀνειπώτου .

Αἱ εἰς ἀπομεμακρυσμένας ἐκ τοῦ Κέντρου τῆς Πόλεως συνοικίας ταύτης διαμένοντες κάτοικοι διαπιστώνουσι τήν ἐλευθερίαν των ἀπό τά ἐντός αὐτῶν κινούμενα μαχητικά Τμήματα φέροντα τήν Ἑλληνικήν στολήν καί τά γνωστά πρόσωπα τά ἀποτελοῦντα ταῦτα .-

Ἡ εἰς τάς ὁδούς κίνησις τῶν κατοίκων εἶχεν ἀπαγορευθῇ ἀπό τάς πρώτας ὥρας τῆς ἀπελευθερώσεως .

Ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων πνέει τό ζείδυρον τῆς διπλῆς ἐλευθερίας μιᾶς ἐκ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ἀπαισίων Γερμανῶν καί μιᾶς ἐκ τῆς καταλήψεως της ὑπό Τμημάτων τῆς Ἐλευθέρας Ὀρεινῆς Ἑλλάδος τοῦ ΕΔΕΣ, διότι ἡ τυχόν ἔστω καί ὀλιγόωρος κατοχή τῆς πόλεως ὑπό τῶν κομμουνιστῶν θά ἐδημιούργει ἀπαισιωτέραν τυραννίαν ἀπό τήν τῶν κατακτητῶν διά τούς κατοίκους τῆς πόλεως .-

. / .

Τά λοιπά Τμήματα τοῦ Ε.Ο.Ε.Α. εἰδοποιηθέντα ἐκ τῶν πλησίων χωρίων τῆς πόλεως εἰσέρχονται εἰς ταύτην τήν 9.30 ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας .-

Τήν χαράν τῆς ἀπελευθερώσεως ἐσκίασε ἐκδηλωθεῖσα περί ὥραν 11 διαδήλωσις κατά μῆκος τῆς ὁδοῦ Ἀβέρωφ ὀπαδῶν τοῦ Ε.Α.Μ. - Ε.Π.Ο.Ν. οἵτινες ἐκινοῦντο διά τῆς ὁδοῦ ταύτης πρός τήν Πλατείαν τοῦ ἡμιτελοῦς Διοικητηρίου Γεν. Διοικήσεως.-

Ἡ ἐμφάνισις τούτων ἐξηγρίωσε τούς ἀντάρτας , οἵτινες ἦσαν ἕτοιμοι νά βάλωσι κατ'αὐτῶν, ὁπότε ἀσφαλῶς θά ἔρρεεν ἄφθονον αἷμα ἄν δέν ἐτεθώμην ἐπί κεφαλῆς τῆς διαδηλώσεως ταύτης ἣν ἀφοῦ ὡδήγησα μέχρι τῆς Πλατείας διέταξα τήν διάλυσιν τῆς πραγματοποιηθείσης ἀμέσως .

Σκοπός τῆς συγκεντρώσεως ταύτης ἦτο νά ἀναγκάσουν τά μαχητικά μας τμήματα νά κτυπήσωσι ταύτην , νά χυθῇ αἷμα ὥστε νά εὕρουν πρόφασιν καταδυκοφαντήσεως τοῦ Ε.Ο.Ε.Α. ὅτι δέν ἀφῆκαν τούς κατοίκους τῆς πόλεως νά διαδηλώσουν τήν χαράν των διά τήν ἀπελευθέρωσίν των .

Τοιαύτας ὁδηγίας βεβαίως εἶχον ἐκ μέρους τῶν ἐν τῇ πόλει ἡγετῶν τοῦ κομμουνισμοῦ: Ἡ ἐπιτροπή ὅμως τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀγῶνος ὑποσχεθεῖσα τήν τάξιν ἀσφάλειαν καί τήν ἀναίμακτον παράδοσιν τῆς πόλεως εἰς τάς Ἐθνικάς Ὁμάδας Ἑλλήνων ἀνταρτῶν ἔδει νά τηρήσῃ τήν ἱεράν ταύτην ὑπόσχεσιν καί τήν ἐτήρησεν .

Τό ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς ἔληξεν .

Θά ἀπετέλει ὅμως οὐσιώδη παράληψίν μου ἄν ὡς Ἀρχηγός τοῦ ὅλου

./.

ἐν τῇ Πόλει Ἰωαννίνων ἀγῶνος κατά τό ἀπαισίας μνήμης διάστημα τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς δέν ἔκλινον εὐλαβικόν γόνυ πρό τῆς ἱερᾶς ψυχῆς τοῦ ἐκτελεσθέντος ἐν τῇ πόλει ὑπό ἀναρχοκομμουνιστῶν τῶν κατά δόλιον τρόπον συμπολεμιστοῦ μας ΣΙΜΟΥ καί δεν ἀπέτιον ἐλάχιστον φόρον εὐγνωμοσύνης πρός τούς ἀφανεῖς ~~κατοχῆς~~ ἥρωας συμπολεμιστάς μου οἵτινες καθ'ὅλον τό διάστημα τῆς ἀπαισίας ἐχθρικῆς κατοχῆς νυχθημερόν ἐργαζόμενοι ἀντιμετώπιζον ἀπό πᾶσαν στιγμήν τόν θάνατον ἄοπλοι καί ἀνίσχυροι νά πληρώσουν τήν ζωήν των μέ τήν ζωήν τῶν μέ τό ὅπλον ἀνάχετρας κατακτητῶν, πρός τούς ἀφανεῖς ἐκείνους "ηρωας οἵτινες παρακολουθούμενοι ἐν τῇ πόλει ὑπό τῶν καραμπινιέριδων Ἰταλῶν καί τῆς αἱμοβόρου Γερμανικῆς Γκεσταπό εὑρίσκοντο ἐν διαρκεῖ διωγμῷ καί κινδύνῳ πρός τούς ἀφανεῖς ἐκείνους "ηρωας οἵτινες συλαμβανόμενοι καί ὁδηγούμενοι εἰς τά ἀνήλια ὑπόγεια τῆς Ζησιμαίας Σχολῆς ἐδέροντο ἀνηλεῶς.

Τῶν ἀφανῶν τούτων ἡρώων ὄχι μόνον οὐδέ πρός στιγμήν ἐκλονίσθη παρ'ὅλους τούς κινδύνους ἡ ψυχική ἀντοχή καί ἡ ἀγωνιστική Π Ι Σ Τ Ι Σ , ἀλλά ἀπ'ἐναντίας αὗται ἐχαλυβδοῦντο καί ἐγιγαντοῦντο ἐν τῇ ἐξυπηρετήσει τῆς Ἐθνικῆς ἰδέας κατά τήν κρισιμωτέραν καμπήν τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας .

Ὁ Πρόεδρος ΕΘΑΝΙ

Τ.Σ. Ὑπογραφή

Α.ΣΠΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Ὁ Γενικός Ἀρχηγός ΕΟΕΑ

Τ.Σ.Ὑπογραφή

Ν.ΖΕΡΒΑΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1881—ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 6969

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 18 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1949

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΣΟΦΟΚΛΕΙΟΥΣ 16 — ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 300

Η ΧΘΕΣΙΝΗ ΒΑΡΥΣΗΜΑΝΤΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ κ. ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΟΥ

Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΔΕΝ ΠΑΡΗΛΘΕΝ, ΔΙΟΤΙ ΔΕΝ ΜΕΤΕΒΛΗΘΗΣΑΝ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΗΣ ΚΟΜΙΝΦΟΡΜ

ΚΑΘΕ ΙΔΕΑ ΠΕΡΙ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΕΙΝΕ ΚΑΤΑΣΤΡΕΠΤΙΚΗ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΑΥΤΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ

ΠΡΙΝΗΝ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΙΣ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΑΝ ΘΑ ΠΟΛΙΤΕΥΘΗ

Αι κατωτέρω δημοσιευόμεναι συνεντεύξεις τοῦ Ἀρχιστρατήγου κ. Παπάγου πρὸς ξένους δημοσιογράφους ἀποτελοῦν γεγονὸς γενικωτέρας σημασίας. Ἡ σχετικὴ εἰδησεογραφία, μεταδοθεῖσα ἀργὰς τὴν νύκτα εἰς τὰς ἐφημερίδας, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ σχολιασθῇ. Ἐπὶ τῶν ἀντλήσεων, τὰς ὁποίας διετύπωσεν ὁ κ. Παπάγος καὶ ἐπὶ τῶν συμπερασμάτων, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἐξ αὐτῶν, ἡ «Ἀκρόπολις» θὰ δημοσιεύσῃ τὴν γνώμην της εἰς τὸ φύλλον της τῆς Τρίτης.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος κ. Ἀλ. Παπάγος ἔδεξε χθὲς εἰς ἰδιαιτέραν ἀκρόασιν τοὺς ξένους ἀνταποκριτὰς ξένων ἐφημερίδων. οἱ Προτεσταὶ, οἱ ὁποῖοι, μεταξὺ ἄλλων, ἔθεσαν πρὸς αὐτὸν τὸ ἑξῆς ἐρώτημα:

«Ἐὰν συμβοῦσαν τὰς Κωρέας – ἀπέντησε ἐπὶ λέξει ὁ Ἀρχιστράτηγος – εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπιζητοῦμεν τὰ σχέδιά μου καὶ γνωρίζω τὰ ἐν πρώτῳ λόγῳ αὐτῶν».

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΘΑ ΑΡΘΗ ΤΟ ΑΡΓΟΤΕΡΟΝ 45 ΗΜΕΡΑΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Εἰς ἐρώτησιν τῶν ὑπογραφόντων τὴν παροῦσαν περὶ τῆς ἐτησίας τοῦ Στρατεύματος, ἀνέτρεξε ἀπὸ τὸ ἔτος 1922 καὶ ἐξέθεσε ὅτι, ἐὰν ἡ ἐθνικὴ ἀνάγκη τὸ ἐπιβάλλῃ, δὲν φείδεται ἡ θυσία τοῦ Στρατοῦ.

Εἰς ἰδίαν ἐρώτησιν, τί θὰ πράξῃ εἰς περίπτωσιν κατ' ἣν ὁ Λαὸς ἔστρεφε τὸν κόσμον του εἰς τὰς ἐκλογάς, ὁ κ. Παπάγος ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς :

«Πρὸς τὴν παρὸν ὅλαι αἱ σκέψεις μου εἶνε ἀποκεκομμέναι εἰς τὸ ἔργον τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Ὁ Στρατὸς – προσέθεσεν – ἀπέχει τῶν πολιτικῶν συζητήσεων, εἰς ἃς ἀσχημυμεῖ ὀθόνας εἰς τὰς τάξεις του, κατὰ τὴν διάταξιν μου. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Στρατοῦ περιορίστηκαν ὅσον 92 ὑπηρέτουν οἱ σπάνιοι αὐτοὶ».

Ὁμιλῶν ὁ κ. Παπάγος διὰ τὴν ὥραν τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου εἶπεν ὅτι αὐτὸς θὰ ἰσχύσῃ 45 ἡμέρας τὸ ὀλιγώτερον πρὸ τῶν ἐκλογῶν.

ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΝ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΙΝ

Εἰς ἐρώτησιν τῶν ὑπογραφόντων τὴν δυνατὴν ἐπέμβασιν τῆς Ρωσίας ὑπὲρ τῆς Γιουγκοσλαβίας πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀντέτεινεν ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἔχει συνορίαν μὲ τὴν Γιουγκοσλαβίαν, ἀλλὰ ἔχει τὴν ἐπιδρασίν της διὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἐπὶ τοῦ ἐνδεχομένου ἐπεμβάσεως τῆς Ρωσίας ἡ Ρωσία ἔχει ἐπιφορτισθῆ νὰ φυλάξῃ εἰς ἀνωτέρων ἐπιπέδων.

Καὶ ἡ ἐγγύησις ἀντικειμένου τῶν ἔξω ἀντιφρονούντων ἐκ τῆς συνομιλίας μὲ τὸν Ἀρχιστράτηγον εἶνε ὅτι αὐτὸς δὲν ἀναπτύσσει τὰς ἰδέας του εἰς ἀντιφρονοῦντας τῶνδε ἢ τῶνδε ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς πολιτικοὺς φίλους καὶ τὰς δικαιολογίας γνώμας ἐν τῇ πολιτικῇ ἀφορμῇ.

Ὁ ἐπίλογος ἀντιπροσώπου τοῦ Παρισινοῦ «Ἀνεξαρτησίου εἵθρεν»: Τεκμαίρεις ἐπιλήψιμον σκεπτικὸς ὅτι, ἐπιχειρῶν μόνον διαστολὴν ἐν μέσῳ τῆς πολιτικῆς ἀποφασιστικῶν τοῦ κ. Παπάγου, προσέθετεν ὅτι ἡ ἀρχιστράτηγος ἐκπροσωπεῖ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῆς ἀποφασιστικῆς τοῦ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Λαοῦ, ἀφηρῆ τὰ ἀποτέλεσμα.

Ὁ ἴδιος ἀντιπρόσωπος ἀετέλωσεν ὅτι κυβέρνησις προσεπαθεῖτο ἀπολύτως ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐξ αὐτῶν ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς τουλάχιστον τὰ 70 % τῶν ἀνδρῶν.

Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΟΡΙΤΩΝ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ἐξ Ἑλλάνων τῶν Πολιτικῶν Ρώτερ μετοφίεται τὰ ἀκόλουθα :

«Ὁ Ἀρχιστράτηγος κ. Ἀλέξανδρος Παπάγος εἰς συνέντευξίν του πρὸς τὸν ἐν Ἑλλάδι ἀνταποκριτὴν τοῦ Πρακτορείου Ρώτερ κ. Τζὼν Μάντσιον, ἐξωτερίκευσε τὴν γνώμην ὅτι «ἡ κίνησις διὰ τὴν ἀφοπλισθῆ ἀπὸ τὸ σχέδιο τῆς Κομινφορμ ἐν τῇ χώρᾳ ἀπέτυχεν ἐν τῇ ἐξῆς».

«Ὁ κίνδυνος δὲν παρῆλθε. Τὸ κόλλον ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τὸ σχέδιο τῆς Κομινφορμ ἐν τῇ νοτιοφύτῃ τοῦ καθεστῶτος μας. Δι' ἀμφοτέρους διατηρεῖ μὲν ἐγὼ τὰ σχέδιά τοῦτα μεθόδευσα

ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΣΑΜΠΟΤΑΖ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Έτσι τινάχθηκε ο Γοργοπόταμος

Ο ΖΕΡΒΑΣ ΣΠΕΥΔΕΙ ΠΡΟΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΕΝΤΥ ΕΝΩ Ο ΑΡΗΣ ΑΡΝΕΙΤΑΙ ΕΠΙΜΟΝΩΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΣΑΜΠΟΤΑΖ

Ο Πυρομάγλου δέρνει τον Δημητρίου-Νικηφόρο

Η ΕΘΝΙΚΗ προσπάθεια του στρατηγού Ζέρβα άρχίζει αμέσως να βρίσκη μεγάλη απήχηση στον υπόδουλο λαό με την ανοικτωσιά της γεφύρας του Γοργοποτάμου στις 25 Νοεμβρίου 1942. Και ή ενέργεια αύτη του στρατηγού Ζέρβα χαρακτηρίζεται σαν μία δεύτερη Άγια Λαύρα του 1821.

Τότε, ή κατάστασις στό μέτωπο της Αφρικής ήταν πολύ κρίσιμη. Τό «Άφρικα Κόρπς» με διοικητή τον στρατάρχη Ρόμμελ είχε προχωρήσει πολύ βαθειά μέσα στό Αίγυπτο και έκινδύνευε ή Αλεξάνδρεια και τό Κάϊρο από την έχθρική προχώρησι. Ο βρετανικός στόλος κατέπλεε την νύκτα στην Αλεξάνδρεια, ανεφοδιάζετο και άπέπλεε τά ξημερώματα για νέες αποστολές. Λίγα πολεμικά έφταναν στό λιμάνι ή για επισκευές ή για άντιαεροπορική προστασία με κίνδυνο να βυθισθούν.

Τά στρατεύματα του Άξονος στην Αφρική ανεφοδιάζοντο δια θαλάσσης, από θαλάσσιες και αεροπορικές συνοδείες, που ξεκινούσαν από την Ελλάδα και την Ιταλία με κατεύθυνσι την Βόρειο Αφρική.

Η Μάλτα, ως ναυτική και αεροπορική βάσις των Βρετανών, προκαλούσε μεγάλη φθορά στις έχθρικές αύτές εφοδιαστικές. Και γι' αύτον τό λόγο οι Γερμανοί εχρησιμοποίησαν τον ελληνικό έδαφος και θαλάσσιο χώρο ως απωλέστερο για τις μεταφορές τους. Η Κρήτη αποτελούσε ενδιάμεσο σταθμό για τά μεταγωγικά αεροπλάνα και ερμητήριο των καταδιωκτικών και βομβαρδιστικών των Γερμανών.

Τό συμμαχικό στρατηγείο Μέσης Ανατολής με έδρα του το Κάϊρο άπεφάσισεν από τάς άρχάς του Όκτωβρίου 1942 να στείλη ειδικευμένους σαμποτέρ στην Ελλάδα για να άναπτύξουν μία μεγάλη σιδηροδρομική εφοδος, ώστε να παρεμποδισθούν οι χερσαίες μεταφορές των Γερμανών, να μειωθή στό ελάχιστο ο ανεφοδιασμός από την Ελλάδα, τού «Άφρικα Κόρπς» και σέ δεδομένη στιγμή να αναλάβη επίθεσι και άνατρέψη τούς Γερμανούς από τις θέσεις τους στην Αίγυπτο.

Ο Άρης αρνείται

ΕΦΤΑΣΕ στην Ελλάδα τον τελευταίο Έντυ Μάγερς, τον συνταγματάρχη Κρίς Γουντχάουζ, τον λοχαγό Τόμ Μπάρνες, τον λοχαγό Χάμμοντ και άλλους αξιωματικούς και υπαξιωματικούς.

Ο Έντυ, πέφτοντας με άλεξίπτωτο στην Ευρώπη, εμελέτησε προσεκτικά τις γέφυρες της Περιοχής του Άσωπου και του Γοργοποτάμου. Είνε σταλμένος να άνατινάξη την γέφυρα του Άσωπού.

Από μιά κοσμική ρίψι όμως οι Ιταλοί επληροφορήθησαν ότι το Στρατηγείο Μέσης Ανατολής αχετάζει την άνατίναξη μιας από τις τρείς γέφυρες, διότι εν θέμα βρέθηκαν νάρκες, τόν τριών γεφυρών, και έτριπλασίασαν τις φρουρές όχι μόνον των γεφυρών εκείνων, άλλά και των μικροτέρων.

Οι δυσκολίες του ΣΜΑ προς τον Έντυ Μάγερς ήσαν επαυξημένες. Έπρεπε να βρή πάση θυσία τον φέρη είς πέρας την αποστολή του. Μόνος όμως μέ τους συντρόφους του ήταν καταδικασμένος. Χρειαζόταν υποστήριξι.

Οι μόνοι αντάρτες που συνήντησε στην περιοχή ήσαν οι Καραλιβαναίοι, γνωστοί επικίνδυνοι λησταί.

Μέχρι τέλους Όκτωβρίου μολονότι τό Κάϊρο τον είχε πληροφορήσει πώς στην περιοχή Βάλτου είχε συμπέσει άνταρτική όμάδα ο συνταγματάρχης Ζέρβας, δέν είχεν έλθει σέ έπαφή μαζί του.

Είχε πληροφορηθή πώς στή Ρούμελη είχε σχηματίσει όντάρτικο και ο Βελουχιώτης.

Δ. Δημητρίου (Νικηφόρος) Έδάρη από τον Πυρομάγλου διότι έδειλίασε κατα την μάχην

Και προσεπάθησε ο Έντυ να έλθη σέ έπαφή μαζί του, γιατί ήταν πλησιέστερα στην περιοχή που θά έκανε το σαμποτάζ.

Ο Άρης, όμως άρνήθηκε δυό φορες και έπαφή και ενίσχυσι.

Ο Ζέρβας σπεύδει

Ο ΜΑΕΡΣ είχεν άπελπισθή και δέν το έκρυβε από τούς ύφισταμένους του πώς άν δέν άνετίναζε την γέφυρα και άνεκαλείτο από το Κάϊρο, θά προτιμούσε να αυτοκτονήση. Άπεφάσισε, στην άπελπισία του να στείλη τον Γουντχάουζ στό Βόλτο για να δρή το Ζέρβα.

Στις 12 Νοεμβρίου, ο συνταγματάρχης Κρίς συνήντησε το Ζέρβα στό χωριό Άργύρια του Δήμου Άπεραντίων. Η όργάνωσις «Προμηθεύς 11» των Άθηνών, ή όποία συνεργαζόταν με το Ζέρβα, τον επληροφόρησε για το δρομολόγιο που έπρεπε να άκολουθήση. Και έτσι σέ 7 μόνο μέρες διέτρεξε όλη την έκινδύνη περιοχή από την Άμφισσα μέχρι τον Άχελώο.

Μόλις άκουσε την πρόταση του Κρίς, ο Ζέρβας δέχθηκε άμέσως. Και διάλεξε τους πιό ψυχωμένους από τούς άντάρτες του. Οι άλλοι θά έμεναν να συνεχίσουν τη μάχη στό Γάβροβο εναντίον ενός Ιταλικού συντάγματος.

Ο στρατηγός Ζέρβας, με τον υπαρχηγό του Κομνηνό Πυρομάγλου, τον Κρίς και τ' άσκέρι του έτράπησαν άμέσως πρός νότον. Έπρεπε να φθάσουν στό Μαύρο Λιθάρι μέχρι τις 17 Νοεμβρίου. Μετά την ήμερομηνία αύτη ο ταξίαρχος Έντυ Μάγερς θα επιχειρούσε μόνος του το σαμποτάζ αύτοκτονίας.

Έν τώ μεταξύ και γιά λόγους καθαρά τεχνικούς, διελέξε τελικά την γέφυρα του Γοργοποτάμου. Αύτή θά ήταν ο στόχος του. Και ήλπιζε πώς πείθοντας τούς Καραλιβαναίους και μερικούς χωρικούς από τη Στρώμη, να τον βοηθήσουν, θά κατάφερνε να άνατινάξη τη γέφυρα.

Ο Ζέρβας πείθει τον Άρη

ΣΤΗ Βίνιανη μετά από πρόσκλησι του Ζέρβα, έφθασε και ο Άρης. Ύστερα από πολλή συζήτησι και τρομερή άμφιταλάντευσι, ο Άρης δέχθηκε να βοηθήση στην επιχείρησι.

Κι' έτσι ο Ζέρβας με τ' άσκέρι του και ο Άρης με το δικό του πήραν το δρόμο προς το Μαύρο Λιθάρι, άφού άφησαν στη Βίνιανη μικτές όμάδες επιτηρήσεως των διαβάσεων της περιοχής των Αγράφων. Πέρασαν γρήγορα από το Στένωμα, την Άγια Τριάδα, τη Μεγάλη Ράχη, τα Πουγκάκια, το Γαρδίκι, την Κολοκυθιά, την Άνατολή κι' έφθασαν στό Μαύρο Λιθάρι το βράδυ της 18ης Νοεμβρίου. Άπ' τά χωριά που περνούσαν σωστό πανηγύρι. Οι παπάδες τους εύλογούσαν, οι γυναίκες τους φιλούσαν και οι άνδρες γύρευαν να τους άκολουθήσουν Οι καμπάνες χτυπούσαν χαρμόσυνα και ή εθνεγερτήρια ηχώ τους άντιλαλούσε στά πέρατα της ρουμελιώτικης γης...

Στό Μαύρο Λιθάρι, ο συνταγματάρχης Κρίς, ο στενογράφος Ζέρβας και ο Άρης Βελουχιώτης μίλησαν στον συγκεντρωμένο κόσμο με ένθουσιασμό για την έκβασι του άγώνος. Και όλοι έκλαιγαν από συγκίνησι.

Το ΚΚΕ είναι εναντίον του σαμποτάζ

ΣΤΗΝ Κολοκυθιά, ο Ζέρβας πληροφορήθηκε πώς έρχόταν έκτακτος άπεσταλμένος του ΚΚΕ να συναντήση τον Άρη και να τον άποτρέψη να βοηθήση τούς Άγγλους να άνατινάξουν τη γέφυρα. Άν

ΕΙΣ ΤΗΝ 7ην ΣΕΛΙΔΑ

Ο στρατηγός Ναπολέων Ζέρβας, δίπλα του ο συνταγματάρχης Γουντχάους (Κρις) και μέ τά νώτα έστραμμένα ο ταξίαρχος Έντυ Μάγερς, άρχηγός της βρεταννικής στρατιωτικής άποστολής, εν μέσω άνταρτών των Ε.Δ.Ε.Σ., λίγο πρίν τό Μαύρο Λιθάρι, δυο μήνες μετά την άνατίναξιν της γεφύρας του Γοργοποτάμου

Η άνατίναξις της γεφύρας του Γοργοποτάμου συνεκλόνισε τάς άρχάς Κατοχής, αί όποίαι είς άντίποινα προέβησαν είς άθρόας έκτελέσεις πολιτών είς Άθήνας και άλλες πόλεις. Από την περιοχήν της Λαμίας είς τελέσθησαν 14 πολίται κατόπιν του θάμβους της άνατιναχθείσης γεφύρας, την 1ην Δεκεμβρίου 1942. Είς μνημόσυνον άναφέρομεν τά όνόματα των: Άθαν. Παπακυριαζής, Λαμπρόπουλος, Ίω. Παγουρόπουλος, Δημ. Παγουρόπουλος, Βασ. Σακκάς, Πανάγιας Νικόφας, Εύάγγ. Παγώτης, Άναστ. Λιγερόπουλος, Ίω. Σαμπάνης, Κωνστ. Καραγιάννης, Δημ. Γιαννάς, Χρ. Κωνσταντόπουλος, Βασ. Σπανός και Κων. Γκουτσιούνης. Άναμένει, ή δραματική στιγμή της προετοιμασίας της έκτελέσεως της πρώτης επταδος επρο κε ι ταλικόν έκτελεστικόν άπόσπασμα. Η περιοχή έχει καταλληφθή από πολυάριθμα ιταλικά και γερμανικά στρατιωτικά τμήματα

ΕΝΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

Γενιὴν ἐπίδεσιν ἐξαπέλυσεν ἡ ἐπιστήμη κατὰ τοῦ καρκίνου

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ ΤΗΝ ΕΠΑΡΑΤΩΝ ΝΟΣΟΝ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ.· Ο ΚΑΡΚΙΝΟΣ ΤΟΥ ΔΕΡΜΑΤΟΣ

Ὁ καυτερὸς ἥλιος εἶναι ἐχθρὸς τῆς ὑγείας μας

4ον

ΤΟ πιό σπουδαίο για την άποτελεσματική αντιμετώπισι του καρκίνου είναι ή εγκαιρη διάγνωσι. Όταν γίνη αύτή, ύπάρχουν πολλές ένατότητες για την θεραπεία και την σωτηρία του άσθενούς. Και ύπάρχουν πολλές δυνατότητες γιατί οι επιστήμονες έχουν μελετήσει τις μορφές του καρκίνου, ξέρουν ποιές είναι οι καρκινογενείς πράκτορες και πώς μπορεί να άντιμετωπισθούν.

Θά άναφέρωμε εδώ διαφορους τομείς ή συνθήκες που ευνοούν τον καρκίνο. Είναι κατ' άρχήν τά πλαίσια εργασίας του κάθε άνθρώπου. Είναι κατόπιν το γενικό πλαίσιο δηλαδή αν μένη σέ πόλι ή στήν ύπαιθρο και τέλος είναι οι συνήθειες που κάθε άτομο άποκτά, συνήθειες αναφορικώς μέ την τροφή, το κάπνισμα κλπ.

Ο ήλιος πράκτωρ του καρκίνου

Οι εμπειρογνώμονες του Παγκοσμίου Όργανισμού Υγείας οι όποίοι πραγματοποίησαν μια διάσκεψι στή Γενεύη ανέπτυξαν όλους τους καρκινογενείς παραγοντες και έκαμαν συστάσεις που ισχυουν για κάθε άτομο.

Τί άκριβώς επεστήρισαν οι επιστήμονες; Εν πρώτοις κατόρθωσαν ότι ενας από τους πράκτορες του καρκίνου είναι ο ήλιος. Από τις εκθέσεις και τις αναφορές που είναι συμπέρασμα ότι στις θερμες χωρες άπου ο ήλιος

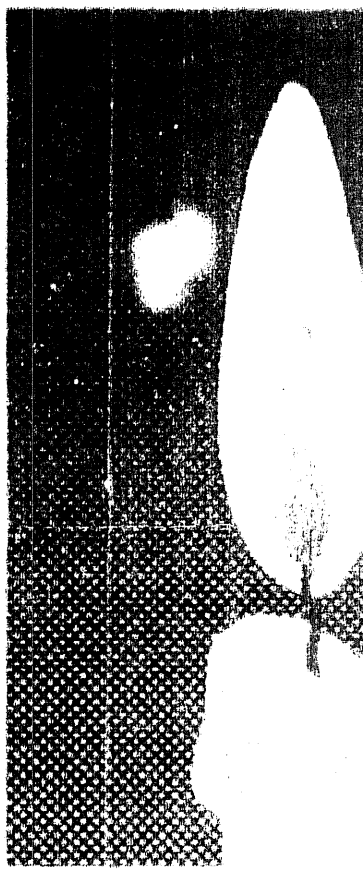

της Βιρμανίας του Πακιστάν, της Ινδίας επίσης και σε τις χώρες της Λατινικής Αμερικής τα ποσοστά οι κάτοικοι τέτοιου. Σέ άλλες χώρες, όπως στις Κεντρική Ασία, συνιστούν να βάζουν τσιμπάκο στο μύτη τους. Έχει αποδειχθή ότι αυτή η συνήθεια είναι διαίτερα επικίνδυνη. Διότι κατόπιν περνει καρκινογόνους ουσίες και προκαλεί και κυτταρικές αλλοιώσεις του στόματος ή της μύτης. Δεκάδες χιλιάδες είναι τα θύματα του καρκίνου στις χώρες αυτές. Θά ήτανε δυνατόν να γλυτώσουν από την άσθενεια αν γ

Μικραί ἀγγελίαι

ΘΕΛΕΤΕ ΚΟΥΖΙΝΑ ELCO ROBOT; ΕΛΑΤΕ ΑΧΑΡΝΩΝ 74

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ! ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ! Ἀντιλάλησαν ... Τὸ ΠΑΛΑΙΟΝ ΣΑΣ ΨΥΓΕΙΟ πάγει ἢ ἠλεκτρική, ἡ ΚΟΥΖΙΝΑ ΣΑΣ, τὸ ΑΝΤΑΛΛΑΞΟΜΕΝ μὲ νέα ποιοτικὰ ΗΛ. ΨΥΓΕΙΑ ἢ κουζίνες ἀγγυημένο γιὰ δύο χρόνια. ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΕΣ. ΠΡΙΝ ΠΡΟΒΗΤΕ σὲ ἀγοραν διακεφθῆτε μας 74 ΑΧΑΡΝΩΝ 74 καὶ Φερῶν (γωνία ELCO), τηλ. 818.845.

ΥΠΕΡΑΥΤΟΜΑΤΑ ΠΑΝΤΗΡΙΑ. Κυρίες μου, σᾶς προσφέρουμε τὸ ἀπεραντότατο ΠΑΝΤΗΡΙΟ ποὺ πραγματικὰ θὰ σᾶς ξεκουράζει (ΜΟΝΟΝ ποὺ δὲν σιδερώνει). Ἐπισκεφθῆτε μας, ΑΧΑΡΝΩΝ 74 καὶ ΦΕΡΩΝ (γωνία ELCO). Λόγω τῶν ὡρῶν προσφέρομεν εἰς ὅλους ἀγοραστάς Ἐν ραδιόφωνον.

ΕΠΙΠΛΑ ΑΠΟ 451 ΑΧΑΡΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ BEL-STROM ΤΟΥΣ ΠΙΟ ΩΡΑΙΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΙΟ ΦΘΗΝΟΥΣ

ΕΠΙΠΛΑΙ ΕΠΙΠΛΑΙ BEL-STROM! Κυρίες μου ὅπως γνωρίζετε εἶναι πολὺ εὔκολο ν' ἀγοράσετε ΕΚΛΕΚΤΑ ΕΠΙΠΛΑ σὲ τιμὲς ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ κάριν ὅμως διευρύνσεως τὰ καταστήματα BEL-STROM ΑΧΑΡΝΩΝ 451, σᾶς προσφέρουν ἐπὶσης ἀπὸ σήμερα ΕΠΙΠΛΑ ἐξαιρετικοῦ ΓΟΥΣΤΟΥ, ἐπίπλα ἀνατομικῆς ἀναπαύσεως, Ε-ΠΙΠΛΑ κατασκηνώσεως στερεότητος καὶ τὸ σκαμπωτὸ στρῶμα ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ. Ἐπισκεφθῆτε μας ΑΧΑΡΝΩΝ 451 νέον τέρμα ΜΠΕΑ ΣΤΡΩΜ.

ΣΤΗΝ ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ συμβάλλουν πολὺ τὰ ΩΡΑΙΑ ΕΠΙΠΛΑ τοῦ σαλονιοῦ ΣΑΣ. Τὰ καταστήματα BEL-STROM ΑΧΑΡΝΩΝ 451, ΣΑΣ προσφέρουν ἐκλεκτὰ ΕΠΙΠΛΑ κατὰ τύπους ΤΥΠΟΥ καὶ ΡΥΘΜΟΥ, διαφορῶν γούστου, ἐξαιρετικῆς ἐμφανίσεως καὶ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗΣ ἀντοχῆς. Ἡ BEL-STROM θὰ πωλήσῃ γιὰ λίγο διάστημα λάμπες ἐπιτραπέζιες ἐπίπλα σὲ τιμὲς ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ. Ἐπισκεφθῆτε μας διὰ ἐκπνοιήσουμεν κάθε λογιοῦ ἐπιθυμίαν σας. Σᾶς περιμένομεν ΑΧΑΡΝΩΝ 451 νέον τέρμα ΜΠΕΑ ΣΤΡΩΜ.

ΜΟΝΟΝ ΣΗΜΑΣ ELCO 74 ΑΧΑΡΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ!!! Ἐπισκεφθῆτε τὴν πλουσίαν ἔκθεσιν ἐπίπλων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Γ' Σεπτεμβρίου 158 τῶν ἐργοστασίων ΣΤΑΜΒΡΑΓΟΣ. Αἱ ἀσυναγώνιστοι τιμαὶ καὶ ποιότης τῶν ἐπίπλων σᾶς καὶ ἡ ποικιλία τῶν σχεδίων θὰ σᾶς καταπλήξουν. ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΛΣΟΝΙΚΑ, ΔΑΝΕΖΙΚΑ, ΜΟΝΤΕΡΝΑ. Εὐκολίαι πληρωμῆς. Μεγάλη ἐκθεσις καὶ ἐπὶ τοῦ τριωρόφου ἐργοστασίου μας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀμπελοκήπων 16 — Ν. Κόσμος. Τηλ. 914.538.

ΟΜΙΕΣ Πειραιῶς ΜΕ ΠΟΛΛΕΣ ΔΟΣΕΙΣ ΠΑΝΟΥΡΙΑ ΤΟΥΣ ΔΩΡΕΑΝ ΜΟΥΣΣΕΣ ΟΜΟΝΟΙΑ

Ὁ ΔΗΜΗΤΣΑΣ ΜΟΝΟΝ προσφέρει ἕνα ὡραῖο ΔΩΡΟ σὲ ὅλους τοὺς ἀγοραστὰς ΜΙΝΙΑΤΟΥΡΕΣ ΔΟΣΕΙΣ σὲ κάθε ἀγορά αὐτοῦ τὸ ΜΠΟΥΦΕ ΔΩΡΕΑΝ καὶ σὲ κάθε ἀγορὰ ΚΟΥΖΙΝΑΣ τὰ σκεύη ΔΩΡΕΑΝ. Ι. ΔΟΥΚΙΣΣΑΣ. Μεγάλον 33 ΟΜΟΝΟΙΑ. Ι. ΔΟΥΚΙΣΣΑΣ, Ἀχαρνῶν 171, στ. Ἁγ. Δημητρίου.

ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΙΣ ΚΑΤΩ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ θὰ δώσῃ γιὰ λίγες μόνον ἡμέρες ζάρωμα ἐπίπλων ἀναπαύσεως, στὴν ὁδὸ Φιλελλήνων 30. Κρεβατοκάμαραι τῶν 22.000 μόνον 12.000, τραπεζαρίαι τῶν 18.000 μόνον 10.000, Καλόνια "Ανακτος τῶν 16.000 μόνον 9.000, Καλόνια βαθέρεα τῶν 8.000 μόνον 5.000. Καλόνια Ἀγγλικὰ τῶν 7.000 μόνον 4.500. Καλόνια μοντέρνα τῶν 5.000 μόνον 2.700. Κάτω τοῦ κόσμου ζάρωμα ἐπίπλων ἀναπαύσεως. Φιλελλήνων 30, Πανάξιος.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ. Τὰ καλύτερα σαφηνίζ' αὐτοκίνητα Δημοσίας Χαίρεσης ἐγκαθίστανται μετὰ προσοχῆς καὶ ἀσφάλειαν μεταφορᾶς ἀπὸ ἔδρας εἰς ἄλλην. Τιμαὶ ἀνυπερβλήτως λόγω. Τρανζίτ. Τιμαὶ ἀνυπερβλήτως λόγω. Τρανζίτ. Τιμαὶ ἀνυπερβλήτως λόγω. ΚΟΡΔΙΑΛΟΓΟΥ, Περιφέρεια 22, 521.779.

ΔΑΚΤΥΛΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΡΙΣΕΩΣ ἄλλο εἶδος ἀνοικτῆς ἀγοραζόμενα καὶ πωλούμενα. Κάθε τρόπου διακόσμου τιμαὶ ἀνυπερβλήτως. Περιφέρειας ἔρευνας. ΚΟΡΔΙΑΛΟΓΟΥ, 521.779.

ΔΑΚΤΥΛΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΡΙΣΕΩΣ τὰ καλύτερα ἀναγνωρισμένων ἀνταποδόσεων ἀνταποδόσεων ἀνταποδόσεων.

ΡΑΔΙΟΦΩΝΑ ΦΙΛΙΠΣ, ΠΛΑΚ ΤΡΟΦΩΝΑ ΦΙΛΙΠΣ, ΡΑΔΙΟΠΙΚΑΠ GRUNDIG—TELEFUNKEN GRENT, μαγνητόφωνα, τρανζίστορ σὲ μιὰ μοναδικὴ ποικιλία γιὰ κατάστημα ἠλεκτρικῶν εἰδῶν. Ἔλατε ἀπὸ καταστήματά μᾶς καὶ θὰ πείσετε ἐνθουσιασμένοι. Ι. ΚΑΠΝΙΣΤΟΣ — Π. ΜΑΤΡΟΦΟΡΟΣ, Πατησίων 96, τηλέφ. 831.849 καὶ 820.473 καὶ Ἀχαρνῶν 64 τηλ. 833.445.

ΕΥΣΤΡΙΣΤΟ ΣΠΙΤΙ σημαίνει λίγα λεπτὰ καὶ καλὸ γοῦστο. Ἂν θέλετε νὰ νοικιάσετε καλαίς ἐντυχίς μεσα σ' ἕνα ἄνετο καλαπαλόμενο σπίτι μὴ χάνετε τὸν καιρὸ σας σὲ ἄσκοπες ἀναζητήσεις. Τὰ καταστήματα Ι. ΚΑΠΝΙΣΤΟΣ — Π. ΜΑΤΡΟΦΟΡΟΣ, Πατησίων 96 καὶ Ἀχαρνῶν 64, ἀναλαμβάνουν νὰ σᾶς ἐπιλύσουν ἕνα νοικιάζεται σπίτι μὲ ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ καὶ μὲ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ.

ΓΙΑΤΙ ΝΑ ΣΤΕΡΗΣΘΕ τὶς χίλιες εὐκολίες ποὺ σᾶς προσφέρουν τὰ ἠλεκτρικὰ ψυγεῖα ΕΣΚΙΜΟ; Θὰ τὰ βρῆτε σὲ ὅλους τοὺς τύπους ἐπωμισπαράδοτα, μὲ ἐγγύησιν καὶ μὲ εὐκολίες πληρωμῆς στὰ μοναδικὰ καταστήματα Ι. ΚΑΠΝΙΣΤΟΣ — Π. ΜΑΤΡΟΦΟΡΟΣ Πατησίων 96. Τηλ. 831.849 καὶ 820.473 καὶ Ἀχαρνῶν 64, τηλ. 833.445. Ἐπίσης θερμάστρες ΕΣΚΙΜΟ γιὰ νὰ ἔχετε ὅλο τὸ σπίτι ζεστὸ καὶ εὐχάριστο στὴν παγωνιὰ τοῦ χειμῶνος. Καὶ μὴν ἐχχάτε τὸ καθιερωμένο ΔΩΡΟ—ΕΚΠΛΗΞΗ...

ELCO ΒΑΓΙΩΝΗ. Ἡ λέξη ποὺ συναρπάζει τὴν ἑλληνίδα νοικοκυρά. Ἡ ζωὴ γίνεται πιὸ ἄνετη, πιὸ ὑγιεινὴ μὲ τὰ ἀπαράμιλλα προϊόντα τῆς φίρμας τῶν ἐπιλήψεων. Ἠλεκτρικὰ ψυγεῖα, κουζίνες, θερμοσίφωνες ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΤΗΣ ELCO, ποὺ σᾶς προσφέρονται μὲ εὐκολίστατες εὐκολίες πληρωμῆς στὰ καταστήματα τοῦ ἑλληνικοῦ νοικοκυριοῦ Ι. ΚΑΠΝΙΣΤΟΣ — Π. ΜΑΤΡΟΦΟΡΟΣ, Πατησίων 96, τηλ. 831.849 καὶ 820.473 καὶ Ἀχαρνῶν 64 τηλ. 833.445.

ΘΕΛΕΤΕ ΜΙΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ἐγγύηση γιὰ κάθε ἠλεκτρικὸ σκεῦος σας; Ἡ Βιομηχανία ΠΙΤΣΟΣ μὲ τὴν ἀπαναγώνιστη ποιότητα τῶν προϊόντων της θὰ σᾶς τὴν ἐξασφαλίσῃ. Ὅλες τὶς ἐφαρμογὲς ἠλεκτρισμοῦ τῆς φίρμας ΠΙΤΣΟΣ (ΨΥΓΕΙΑ — ΚΟΥΖΙΝΕΣ — ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ — ΘΕΡΜΟΣΙΦΩΝΕΣ) θὰ τὶς βρῆτε στὰ καταστήματα ποὺ ἀπέκτησαν τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ Ι. ΚΑΠΝΙΣΤΟΣ — Π. ΜΑΤΡΟΦΟΡΟΣ, Πατησίων 96, τηλ. 831.849 καὶ 820.473 καὶ Ἀχαρνῶν 64 τηλ. 833.445. ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ἠλεκτρικὸ σκεῦος, ποὺ νὰ μὴν κατασκευάσῃ ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία ΙΖΟΛΑ. Προτιμᾶτε τὰ προϊόντα της ποὺ σᾶς ἐγγυῶνται ποιότητα καὶ γοῦστο. Ἔχουν καταστήσει τὴν ἑλληνικὴ καὶ ξένη ἀγορά. ΨΥΓΕΙΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ, ΑΥΤΟΜΑΤΑ ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ, ΘΕΡΜΑΣΤΡΕΣ θὰ τὰ βρῆτε σὲ μεγάλη ποικιλία καὶ μὲ πολλὲς εὐκολίες πληρωμῆς στὴν ὁδὸν Ἀχαρνῶν 64, τηλ. 833.445 καὶ στὴν Πατησίων 96, τηλ. 831.849 καὶ 820.473. Καταστήματα Ι. ΚΑΠΝΙΣΤΟΣ — Π. ΜΑΤΡΟΦΟΡΟΣ.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΙΣ. ΕΙΧ, σημαίνει ὑψηλὴ ποιότητα, ἀπίστευτη ἀπόδοση. Ρωτῆστε ὅσους ἐφοιμηθεύθησαν ἕνα ἀπὸ τὰ προϊόντα ΕΙΧ. Θὰ σᾶς μιλήσουν μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ θὰ σᾶς προτείνουν νὰ τοὺς μιμηθῆτε. ΘΕΡΜΟΣΙΦΩΝΕΣ ΕΙΧ, ΕΞΑΕΡΙΣΤΗΡΕΣ ΕΙΧ γιὰ μιὰ ἄνετη ζωή. ΚΑΙ ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ: Τὸ ἀπαραίτητο συμπλήρωμα μιᾶς σύγχρονης κουζίνας, ἐνὸς ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΣ ΑΠΟΡΡΟΦΗΤΗΡ. Ἐπισκεφθῆτε μας καὶ θὰ ἐκπλαγῆτε. Ι. ΚΑΠΝΙΣΤΟΣ — Π. ΜΑΤΡΟΦΟΡΟΣ, ΠΑΤΗΣΙΩΝ 96, τηλ. 831.849, 820.473 καὶ Ἀχαρνῶν 64 τηλ. 833.445.

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ! ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ! Πλη - σιά - νες ΕΝΑ, παίρνεις ΔΤΟ, ΠΑΠΟΥΤΣΙΑΗΣ, ΑΧΑΡΝΩΝ 59, ΤΗΛ. 831.410. Ἀγοράζοντας ΕΝΑ ΨΥΓΕΙΟ SWEDEN 9 τεραζίων, ἀξίας 10.800 δρχ., ἢ 7 ποδῶν, ἀξίας 7.900 δρχ., πληρωτέον ἀπὸ πολλὲς δόσεις. ΠΑΙΡ - ΝΕΙΣ ΔΩ-ΡΕ-ΑΝ 1 ραδιοφωνικὴ ἀξίας 2.600 μὲ 10ετῆ ἐγγύησιν. ΕΠΙΣΗΣ ἀγοράζοντας ΠΑΤΝΤΗΡΙΟΝ-ΣΤΕΓΝΩΤΗΡΙΟΝ γεφυρ ι κ ὸ ν ΠΑΡΓ, ἀξίας 7.900 δρχ. ΣΑΣ ΔΩΡΙΖΟΜΕΝ ΕΝΑ ραδιόφωνον 1.000 δρχ. παγκοσμίου λήψεως, μὲ δετῆ ἐγγύησιν. ΠΑΠΟΥΤΣΙΑΗΣ, ΑΧΑΡΝΩΝ 59.

ΨΥΓΕΙΑ ΚΟΥΖΙΝΕΣ-ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ 165 ΜΙΚΡΗ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗ ΔΡΧ. ΤΟ ΜΗΝΑ ΠΑΠΟΥΤΣΙΑΗΣ ΑΧΑΡΝΩΝ 59

ΘΕΛΕΤΕ ΕΠΙΠΛΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ καὶ ΣΤΕΡΕΑ καὶ μὲ μεγάλες εὐκολίες πληρωμῆς; ΝΤΟΤ-ΛΑΠΕΣ 5νάμεως 2.200 δραχ., ΝΤΟΤΑΛΙΕΣ τριφύλλες 3.000 ἕως 5.500, ΝΤΟΤΑΛΙΕΣ τετράφυλλες 4.000 ἕως 4.500, ΚΡΕΒΑΤΟΚΑΜΑΡΕΣ ἀπὸ 8.000 ἕως 18.000, ΝΤΙΒΑΝΙΑ 10 τύπων, ΠΤΥΣΣΟΜΕΝΑ μὲ στρωματζὲς σὲ διάφορα χρώματα ἀπὸ 2.500 — 3.000 ΣΑΛΟΝΑΚΙΑ ὅλων τῶν τύπων ἀπὸ 5.500 — 7.000 καὶ χίλια ἄλλα εἴδη; ΠΑΠΟΥΤΣΙΑΗΣ, ΑΧΑΡΝΩΝ 59, τηλ. 884. 975 — 831.410.

ΧΑΡΙΝ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΣ καὶ διὰ τοὺς ἀφαιρεῖς πελάτας, ὅπως ὑπάλλ. ΣΕΚ, ΕΗΣ, ΣΠΑΗ, ΟΤΕ, στρατιωτικοὺς ΙΚΑ, ΗΕΜ, Ἀστυνομικοὺς ὑπαλλήλους, Διπλωματῶν Πετρελαίων, Ναυτηγείων καὶ ἄλλων Ὀργανισμῶν, προσφέρομεν εἰδικὰς τιμὰς εἰς ἔπιπλα ἀναπαύσεως ψυγεῖα, κουζίνες, ραδιοφωνάκες, πλυντήρια κλπ. μὲ δόσεις ἢ μετρητοῖς. ΠΑΠΟΥΤΣΙΑΗΣ, ΑΧΑΡΝΩΝ 59, Τηλ. 884. 975 — 831.410.

ΜΕ 200 ΕΟΣ 300 ΑΡΧ. ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ ΨΥΓΕΙΑ — ΚΟΥΖΙΝΕΣ — ΠΛΑΝΤΗΡΙΑ ἐγχώρια καὶ ξένα — ΙΖΟΛΑ — ΠΙΤΣΟΣ — ESKIMO, LIDO, ZANUSSI, INDESIT, GEN. ELECTRIC, AMERICA ELECTRIC, CHRONOS καὶ χίλια ἄλλα εἴδη αὐτὴ ἐυχαναλογοῦν ὅτι εἴδεις ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια, χωρὶς τόκους καὶ μεταφορικά. Κάθε ἀγορὰ σας καὶ δῶρον. ΕΙΔΙΚΑΙ ΤΙΜΑΙ ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ. ΣΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΜΕ ΑΧΑΡΝΩΝ 59, ΠΑΠΟΥΤΣΙΑΗΣ

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ
Στὸ σύστημα τῶν δόσεων
ΣΑΛΟΝΙΑ μὲ 4.000
ΤΡΑΠΕΖΑΡΙΕΣ 6.000
ΚΡΕΒ/ΡΕΣ μὲ 8.000
Μόνον 100 Δρχ. τὸ μῆνα
ΛΕΟΝΤΙΑΔΗΣ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ 88 Τηλ 830.463

ΛΕΟΝΤΙΑΔΗΣ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ 88
Ἐπιπλα Δανέζικα
Κλασικὰ Μοντέρνα
ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗ
μὲ 100 Δρχ. τὸ μῆνα
Τηλ. 830-463

ΔΑΝΕΖΙΚΟ ΣΠΙΤΙ
Ἐπιπλα
ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ
Μὲ πρωτότυπο
Σύστημα δόσεων
σὲ τιμὲς ἐργοστασίου
ΠΛ. ΚΑΡΥΤΣΗ 10
Τηλ. 228-325

ΑΠΙΣΤΕΥΤΟ
Καταπληκτικὸ
ΕΠΙΠΛΑ ΔΑΝΕΖΙΚΑ
Κλασικὰ Μοντέρνα
Μὲ 100 Δρχ. τὸν μῆνα
ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΙΑ
ΣΑΤΩΒΡΙΑΝΔΟΥ 21
(ΟΜΟΝΟΙΑ) Τηλ.525885

ΠΑΛΑΤΕΙΑ ΒΑΘΗΣ
12
Πλυντήρια Κουζίνες
Θερμαστρες Ψυγεία
RADIO TELEVISION

RADIO TELEVISION ΠΑΛΑΤΕΙΑ ΒΑΘΗΣ 12. Ἠλεκτρικὰ ψυγεῖα, Πλυντήρια, Κουζίνες, Θερμάστρες, Σκοῦπες, Παρκετέρες, Ραδιόφωνα Πικάπ, Μαγνητόφωνα, Ἠλεκτροφωνα, Τρανζίστορ καὶ ὅλα τὰ ἠλεκτρικὰ ἀλλὰ ἐνλεκτὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς καὶ ξένης βιομηχανίας. Ἐπισκεφθῆτε μας σήμερα νὰ ἀγοράσετε ὅ,τι θέλετε σὲ τιμὲς καταπληκτικὰ χαμηλὲς καὶ μὲ μεγάλες εὐκολίες πληρωμῆς Β.Γ. ΖΑΡΙΦΟΠΟΥΛΟΣ — Γ. Φ. ΚΑΤΣΙΚΑΡΟΣ Ηλετ. Βάθης 12.

ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΒΑΡΗΚΟΪΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ — ΣΤΕΛΙΟΣ ΛΟΥΡΑΚΟΣ Ο. Ε. ΑΘΗΝΑΙ: Κάνιγγος 10. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Βενιζέλου 52. Ἐπισκεφθῆτε μας νὰ σᾶς ἐπιδείξαμεν δλους τοὺς νέους τύπους τῶν ἀκουστικῶν. ΕΤΟΙΜΑΙ ΠΛΗΡΩΜΗΣ. Ἀνταλλάσσομεν τὸ παλαιόν σας ἀκουστικόν. Ἀκουστικὰ ORAVOX—SIEMENS CORTITON AMPLIVOX

ΔΙΑΜΕΣΟΝ «ΜΕΝΤΙΟΥΜ» ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΝ Ψ. Ε. Πειράματα οἰασδήποτε ἀποστάσεως, Διαθηματικά, οἰκογενειακά, οἰκονομικά, προβλέψεις, γάμους, ἀπώλειες, ἐπιστρεπτέα ψυχῶν ἢ ἐξαφανίσεις, θησαυροὺς, ὑποβολάς, ἐπιβράσεις, ἀντιδράσεις διὰ ψυχοβολίας ἐν ὑπνώσει. Θὰ ἐξυπηρετηθῆτε εἰλικρινὰ διὰ πραγματικοῦ ἀνεκμύτο - ἀνυστικοῦ ἀμέ σ ω ς. Ὑράψατε διὰ πληροφορίας ἀπὸ ἐπιστευκῶν καὶ ἐξωτερικῶν στέλλοντες γραμματόσημον ἀπαντήσεως εἰς κυρίαν ΤΟΤΑΛΝ Μ., Πατησίων 14, 7ος δροφος, δαν γρ., τηλ. 820.412. Λέγεται 9—1 καὶ 5—8. ΑΘΗΝΑΣ.

ΠΟΥΛΙΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 30 ΕΠΙΠΛΑ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΓΟΥΣΤΟ

ΟΜΒΡΕΛΛΕΣ ΒΡΟΧΗΣ ἀπὸ τὴν παραγωγὴ στὴν κατανάλωσι. ΚΟΚΚΩΝΗΣ ΣΤΟΑ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ.

ΟΙΚΟΠΕΔΑ

ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ, ἐφαπτόμενα τῆς θαλάσσης, πεντάκοφτα στὴν πλησιεστέρα καὶ μαγευτικωτέρα ἐποχὴ τῶν Ἀθηνῶν, 20 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς Ὁμονοίας στὴν ΠΑΛΑΙΑ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ (ἀπὸ 500—1000 πήχ. ἕκαστον, μὲ μικρὰς δόσεις, ἐξαιρετέα ἐντὸς 3 ἐτῶν. Εἰς συνεταιρισμοὺς ἑκατὸ-σεις 20%. ΗΛ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΕΑΣ, Σταδίου καὶ Ἐμμ. Μπενάκη 1, α' δροφος, γωνιφεῖον 12α, τηλ. 283.057.

ΟΙΚΟΠΕΔΑ ἐντὸς σχεδίου στὰ ΑΝΩ ΒΡΙΛΗΣΙΑ, στὸ ΜΑΡΟΥΣΙ, στοὺς ΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΟΥΣ (δίπλα στὴ θάλασσα). Ἐπὶ ἀσφάλτου μὲ φῶς, νερό, τηλέφωνο ἐντὸς τῶν οἰκοπέδων. Μικρὰ προκαταβολή — Πολλὲς δόσεις. Ὁριστικὰ συμβόλαια ἀμέσως. ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ καὶ Σία, Καποδιστρίου 6 καὶ Τζώρτζ νιαλα — πλ. Κάνιγγος.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ ΜΕ ΔΟΣΕΙΣ Μ. ΚΟΡΟΛΟΓΟΤ, ΒΕΡΑΝΖΕΡΟΥ 22, ἐντὸς στοᾶς, τηλ. 538.481 — 521.779 μὲ φῶς, νερό, σχολεῖο, ἐκκλησία, ἀστικὰ λεωφορεῖα ἀνὰ 5 λεπτά. Μὲ ἐλάχιστη προκαταβολὴ καὶ πολλὲς ἄτοκες δόσεις εἰς τὰ ὡραιότερα καὶ ὑγιεινότερα προάστια τῶν Ἀθηνῶν. Στὸ ΣΤΑΥΡΟ — ΓΕΡΑΚΑ—ΒΡΙΛΗΣΙΑ Συν. ΑΝΘΟΥΣΗΣ, πλησίον μελλοντικοῦ ὑλ. σταθμοῦ, 100 μέτρα ἀπὸ τὴν στάσι λεωφορείων. Κάνομεν ἀμέσως ὁριστικὰ συμβόλαια, Ἐπισκέψεις δωρεὰν καθ' ἑκάστην διὰ ἰδιοκτήτων αὐτοκινήτων μας 10 π.μ. — 4 μ.μ. Κυριακὰς 9—11 π.μ. Ἡ φίρμα τῆς ἀμεστοσύνης Μ. ΚΟΡΟΛΟΓΟΥ, ΒΕΡΑΝΖΕΡΟΥ 22 ἐντὸς στοᾶς, τηλ. 538.481 — 521.779.

ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙΑ οἰκόπεδα στὴ ΒΑΡΚΙΖΑ, πλησίον τῆς Νέας Πλάτ. Γεμάτα δημοφόρα δένδρα καὶ φυστικιές. Φῶς, νερὸ καὶ τηλέφωνο μέσα στὰ οἰκόπεδα. Περιβάλλον ἀναμίσιο πλησίον τῆς ἀγορᾶς Βάρης. Μεγάλες εὐκολίες πληρωμῆς. Συμβόλαια ἀμέσως ὁριστικά. Ἐπισκέψεις καθημερινὰς καὶ Κυριακὰς δωρεάν. ΚΤΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ — Α. ΧΑΤΖΗΣ, Ἀκαδημίας 98, Πλατεία Κάνιγγος.

ΒΑΡΚΙΖΑ: Παραθαλάσσια οἰκόπεδα πωλοῦνται παρὰ τῷ ἰδιοκτήτῃ. Θέα πανοραμική. Εὐκολίες πληρωμῆς. Ὁριστικὰ συμβόλαια. Τηλ. 225.995.

ΟΙΚΟΠΕΔΑ ΙΔΙΟΚΤΗΤΑ στὴν ΚΙΝΕΤΑ στὰ 59ον χιλιομ. δίπλα στὴ θάλασσα ρυμοτομημένα. Ὡραιοτάτη τοποθεσία, νερὸ ἄφθονο στὰ 4 νέτρα. Ἐπίσης στὴν Ἁγία Παρασκευὴ Ἀττικῆς. Εὐκολίες πληρωμῆς. Παρακαλοῦμεν τηλεφωνήσατε 614.209.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

ΝΙΚ. ΠΑΤΕΛΑΡΟΣ
ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ — ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΟΣ
Ἡροδότου 4 Πλατεῖα Ρηγίλλης, τηλ. 725.693. Δέχεται 5 — 8.30 μ.μ. Συμβεβλημένος μετὰ τοῦ Δημοσίου.

ΑΠΟΤΡΙΧΩΣΕΙΣ
Ριζικὴ μὲ ἠλεκτρισμὸ, προσώπου καὶ σώματος, ἐγγυημένη καὶ ἀνώδυνος. Αἰσθητικὸς Φ. ΒΑΛΣΑΜΗ, ὁδὸς Σίνα 32, τηλ. 624. 777 11—2 καὶ 5—8. Πρώτη ἐπίσκεψις δωρεάν.

ΑΘ. Π. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
ΙΑΤΡΟΣ
ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ
Δέχεται Γερανίου 38 (δευτερα πάροδος τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς). Ὁμόνοια. 6 π.μ. — 1.30 καὶ 4—8.30. Τηλέφωνον 527.608.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΟΥΡΑΡΗΣ
ΙΑΤΡΟΣ
Δέχεται καθ' ἑκάστην 10—1 καὶ 5—7 μ.μ. Σάββατον 8 — 1 μ.μ. συνεχῶς, Ἀκαδημίας 8, γωνία Ἀκαδημίας — Κανάρη.

ΕΛΕΥΘ. ΙΓΝΑΤΙΑΔΗΣ
ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ—ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ
ΑΝΑΣΤ. ΙΓΝΑΤΙΑΔΗΣ
ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΟΣ
Σόλωνος 150 Δέχονται 9—12 μ. καὶ 5—8 μ.μ. Τηλ. 614.402. Συμβεβλημένοι καὶ μετὰ τοῦ Δημοσίου.

ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ
ΙΑΤΡΟΣ
Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ
Δέχεται Πατησίων καὶ Στουρνάρα 28 (παρὰ τὴν Ὁμόνοιαν). Ὥραν 9—2 καὶ 5.30—7 Τηλέφ 523.708

ΑΦΡΟΔΙΣΙΑ ΝΟΣΗΜΑΤΑ
Α. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ
ΙΑΤΡΟΣ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ
Δέχεται Βηλεφῆ 7 (πλατ. Ἁγίου Κωνσταντίνου Ὁμόνοια) 10 π.μ. ἕως 1 μ.μ. καὶ 5—8 μ.μ. Τηλέφ. 525.387.

ΚΙΡΣΟΝ — ΦΛΕΒΙΤΙΔΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΚΗ ΠΟΔΩΝ
Θεραπεύονται ταχύτατα ριζικῶς ἄνευ ἐγχειρήσεως. Αἰσθητικὸς Φ.

ΔΙΑΦΟΡΑ

ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΒΑΡΗΚΟΪΑΣ 1) ELECTRA μὲ ΘΕΡΜΙΣΤΟΡ, γιαλιὰ ἀφανῆ. 2) HEARFONE μέσα στὸ αὐτί. 3) BELCLERE, BOSCH, EASTER, AMPLIVOX, τσέπης καὶ ὀστοῦ. Πολυχρόνιες ἐγγυήσεις. Εὐκολίαι πληρωμῆς. ΡΑΔΙΟΚΟΤΣΙΚΗ Χ. ΛΑΣΣΙΟΤ—ΑΙΟΛΟΤ 103 — (Χαυτεία). 1ος δροφος. ΤΗΛ. 236.185 — 280. 084, ΑΘΗΝΑΙ. Ἀντιπροσωπεία Θεσσαλονίκης — ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΤ καὶ ΤΙΟΣ Ἐγγυτίας 72.

ΝΤΕΤΕΚΤΙΒΣ «ATHENSD». Διεθνὲς Πρακτορεῖον, Παγνισσοῦ 2 (ηλιτ. Κλαυθμῶνος) 7ος δροφος, γραφ. 7—8 τηλ. 227.709. Ἐμπιστευτικαὶ ἔρευναι, ἀναζητήσεις, πληροφ

ΕΘΝΙΚΑΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ

VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ

ΓΕΣΥΜΕ
ΤΜΗΜΑ X
ΦΑΚΕΛΟΣ 907/2/50
ΔΙΑΒΙΒΑΣΕΙΣ 4
612

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Έχοντας ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπ' ἀριθ. 14.583/21—8—44 ἀπόφασιν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου τῶν Ε.Ο.Ε.Α., δι' ἧς ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν πολιορκίας καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Ἠπείρου, ἄνευ τοῦ Νόμου ΑΞΘ τῆς 6ης Ὀκτωβρίου 1912 καὶ ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ὁ Στρατιωτικὸς Νόμος καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως καὶ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας τοῦ πληθυσμοῦ,

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΜΕΝ ΚΑΙ ΔΙΑΤΤΑΣΟΜΕΝ:

ΑΡΘΡΟΝ 1ον Πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι τῶν Πολιτικῶν Ἀρχῶν αἱ ἐναγόμεναι εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῶν Ἐθνοφυλάκων μεταβιβάζονται εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Ἀρχήν.

ΑΡΘΡΟΝ 2ον Πάντα τὰ ποινικὰ ἀδικήματα παρ' οἱουδήποτε πραττόμενα θὰ ἐκδικάζωνται ὑπὸ τοῦ Ἐκτάκτου Στρατοδικείου.

ΑΡΘΡΟΝ 3ον Ἀπαγορεύομεν τὴν ἀνακοίνωσιν ἢ δημοσίευσιν ψευδῶν φημῶν καὶ διαταραστικῶν εἰδήσεων.

ΑΡΘΡΟΝ 4ον Ἀπαγορεύομεν οἱανδήποτε συνάθροισιν πλέον τῶν τριῶν ἀτόμων.

ΑΡΘΡΟΝ 5ον Ἅπαντες οἱ Ὑπάλληλοι τῶν Τ.Τ.Τ. ἐκτὸς καὶ ἔκτακτοι ὡς καὶ τὰ βοηθητικὰ καὶ κατώτερα προσωπικὸν ἀδιακρίτως φύλου, ὑπηρετοῦντες εἰς τὴν Περιφερειακὴν Διεύθυνσιν Ἰωαννίνων, οἱασδήποτε κλίσεως, ἐπιστρατεύονται ἀπὸ σήμερον. Οὗτοι ὀφείλουσι νὰ παρουσιάζωνται καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὴν ὑπηρεσίαν τῆς εἰδικότητός των εἰς τὰς θέσεις των καὶ πρὸς διάθεσιν θὰ φέρωσιν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος περιβραχιόνιον ἐρυθρᾶς κυανοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 6ον Ἐπιβάλλομεν λογοκρισίαν εἰς τὰς παντὸς εἴδους ἐπιστολὰς καὶ τὴν ἐν γένει ἐπιλογοκρισίαν.

ΑΡΘΡΟΝ 7ον Ἀπαγορεύομεν τὴν μετακίνησιν ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον παντὸς ἀτόμου ἄνευ ἀδείας τῶν ὀργάνων τῆς Ἐθνοφυλακῆς ἐξουσιοδοτουμένων πρὸς τοῦτο δυνάμει τῆς παρούσης.

Οἱ παραβάται τῆς παρούσης συλλαμβανόμενοι θὰ παραπέμπωνται ἀμέσως ἐνώπιον τοῦ ἐκτάκτου Ἐπαναστατικοῦ Στρατοδικείου διὰ τὴν παραδειγματικὴν τιμωρίαν των. Ἡ ἰσχὺς τῆς παρούσης ἄρχεται ἀπὸ σήμερον, τὴν δὲ ἐκτέλεσιν ἀνατίθημι εἰς τὰ ὄργανα τοῦ Φρουραρχείου καὶ τῆς Ἐθνοφυλακῆς.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ Ὀκτωβρίου 1944

Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Συνταγματάρχης

...ιὰ «ἐπέστη ἡ ὥρα» τῶν κατασκόπων τοῦ Κ.Κ.Ε.

...πὸ τοὺς ἀγγε-
...τῶν
...νεκτικὸ-
...ὅτι ἡ μὲν σημερινὴ ἀν-
...πολίτευσις ἐνδέχε-
...ται κατὰ καιροὺς τὴν
...χωραν καὶ ὄχι μόνον
...δὲν καταργήσῃ τὸν νό-
...μον, ἀλλ᾽ ἀντιθέτως
...ἐφαρμόσῃ αὐστη-
...ρότατα κατὰ τῶν πρα-
...κόρων τῆς ξένης κα-
...τακτήσεως, ἡ δὲ κυ-
...βέρνησις ὅπως καὶ
...εἰς τὴν Βουλὴν ἐδήλω-
...σεν — ἀρνεῖται νὰ
...θεωρήσῃ ὡς ἀντιπά-
...λους της τοὺς κομμου-
...νιστάς, οἱ ὁποῖοι εἶνε
...ἀντίπαλοι τῆς Ἑλλά-
...δος καὶ μόνον. Δὲν λο-
...γαριάσθησαν τῆς Σοβιε-
...τικῆς τὸν πατριωτισ-
...μὸν ἡ νόμος λοιπὸν θὰ
...λειτουργήσῃ ὁπωσδή-
...ποτε. Ὑπάρχει ὅμ-
...λωσσα καὶ ὀφείλει ἡ
...Κ.Κ.Ε. νὰ τὸν γνωρίζῃ,
...ὅταν ἀπέρχεται καὶ πα-
...ρεμβάλλῃ τοὺς εἰδε-
...χθεῖς μητρολῴους, τοὺς ὁποίους ἔστελλεν
...ἐδῶ τὸ Κ.Κ.Ε. Περι-
...σσότερον δὲ ἐπιεικεῖς
...εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑ-
...πάρξῃ πλέον, διότι οἱ-
...ασδήποτε ἐπιεικεῖς θὰ
...ἔβλεπαν εἰς ἅπασαν κά-
...θονον τὴν ἀσφάλειαν
...τῆς χώρας.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ κατασταθῶμεν ὡς πρὸς τοὺς κινδύνους. Τὸ Κ.Κ.Ε. δὲν εἶνε ἐδῶ διὰ νὰ προπαγανδίσῃ ἁπλῶς μέσα εἰς τὴν Βουλὴν καὶ διὰ τῶν ἐντύπων τῆς τὴν κομμουνιστικὴν ἰδεολογίαν. Ἦλθε διὰ νὰ ὑποσκάψῃ τὰ θεμέλια τοῦ Ἔθνους καὶ νὰ ἀνοίξῃ τὸν δρόμον, διὰ νὰ περάσῃ τὸ Κ.Κ.Ε. Αὐτὸ εἶνε ἡ ἀποστολή της καὶ ἔχει ἀναπτύξει ἤδη μαζεκλογικὸν κόσμον, κατασπληκτικὴν δραστηριότητα διὰ νὰ τὸν φέρῃ εἰς πέρας. Καὶ ἂν ἀπέτυχον τὰς οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἀνδύστου πλέον κομμουνισμοῦ τὴν Ἑλλάδα εἶνε ἕνα ἰσχυρὸν τεῖχος ὅπλων τῆς. Ἡ ὑπὸ ἑκατομμυρίων μισθωτὸς τοῦ εἰσπράττει ἀπὸ τὴν Βουλὴν καὶ μετονομάζουν εἰς τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ τὰ σχέδια τοῦ Κρεμλίνου. Ἄλλοι ὅμως ὑπερασπίζονται τὴν Βουλὴν καὶ μετονομάζουν εἰς τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ τὰ σχέδια τοῦ Κρεμλίνου. Ἄλλοι ὅμως ὑπερασπίζονται τὴν Βουλὴν καὶ μετονομάζουν εἰς τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖ τὰ σχέδια τοῦ Κρεμλίνου.

Ἕνα στιγμιότυπον ἀπὸ τὴν χθεσινὴν Βουλήν: Οἱ κ.κ. Τσιριμώκος, Μαρκεζίνης καὶ Στεφανόπουλος, εἰς χαρακτηριστικὴν μυστικὴν στιχομυθίαν, ποὺ συμβολίζει τὰς ἀτέρμονας ζυμώσεις εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀντιπολιτεύσεως διὰ τὴν ἀναδιάρθρωσίν της.

ΔΕΧΕΤΑΙ ΤΗΝ ΗΓΥΗΜΕΝΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ

ΑΛΛΑ ΜΕ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΕΠΙΦΥΛΑΚΤΟΥ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΕΩΣ

Ἡ ἀγόρευσις τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν κ. Ἀβέρωφ

Ἡ Κυβέρνησις ἐπανῆλθε χθὲς εἰς τὴν Βουλὴν ὅτι τὸν κ. Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἀβέρωφ, ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης θέσεως τοῦ Κυπριακοῦ καὶ τῶν προσεπτικῶν τοῦ ἐθνικοῦ θέματος, κατόπιν τῆς ἀναλήψεως εἰς τὸν ΟΗΕ καὶ τὴν ἔκβασιν τῆς ἀποφάσεως εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν. Ὁ κ. Ἀβέρωφ προέβη εἰς ἐξόχως διαφωτιστικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ζητήματος τῆς Κύπρου ὑποβάλλων ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως τὸ αἴτημα τῆς εἰσδοχῆς τῆς Κύπρου εἰς τὸ ΝΑΤΟ, ὡς καὶ εἰς τὸν ΟΗΕ καὶ ἀπαντῶν εἰς τὰς χθεσινὰς δηλώσεις τοῦ πρώην Ὑπουργοῦ κ. Μακ Μίλλαν, εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, καθώρισε μὲ ἄκραν ἀσφάλειαν τὴν ὑπευθύνον ἑλληνικὴν πολιτικὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἡ ὁποία χωρὶς νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ ἐξωπαθείας πρὸς οἱανδήποτε πλευράν, ἀπεδείχθη ὅτι εἶνε ἡ

ΔΙΑΦΩΝΙΑ ΕΙΣ ΤΟ Ν.Α.Τ.Ο.

Ὁ κ. Ἀβέρωφ ἐπεσήμανεν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἤλθεν εἰς διαφωνίαν μὲ ὡρισμένα μέλη τοῦ ΝΑΤΟ ὅταν ἐτάσσετο, ἀνεξαρτήτως τῶν κινδύνων, ἐναντίον τῶν κοινῶν, ἰδίως ὅταν οὗτοι εἶχον ἄδικον θέσιν.

«Τοῦτο — παρατηρεῖ — ἀποτελεῖ παράδοσιν ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐπάλεσεν ἡ Ἑλλὰς καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς ἐνίσχυσε τὸ κῦρος καὶ τὴν ἀξιοπιστίαν τῆς ἐν τοῖς διεθνέσι σχέσεσι. Ἡ Κυβέρνησις δὲν θὰ ὁδηγήσῃ τὴν Ἑλλάδα ἐξω ἀπὸ τὴν ἀμυντικὴν Ἀντλαντικὴν Συμμαχίαν, ἀλλὰ δὲν θὰ πρέπει αὐτὴ νὰ ἐπιμαρτυρῇ ὅτι ἡ συνεχὴς τρωτικότης τῆς ἐθνικῆς φυσικῆς ὡς πρὸς τὸ Κυπριακὸν, δύναται νὰ δημιουργήσῃ διαφωνίαν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διάθεσιν καὶ λειτουργίαν τῆς συμμαχίας.

Ὁ κ. Ἀβέρωφ ἐτόνισεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη ὡς πρόταξιν περὶ ἀπογυμνώσεως ἐξωτερικῶν ὅρων καὶ περιελθούσαν εἰς χεῖρας ἀνευθύνων καὶ ἀσκόπων στοιχείων!

Εἰδικῶς διὰ τὸ ἐλεπτὸν σημεῖον

ΒΛΕΠΕ 35η ΣΕΛΙΔΑ

Ὁ κ. Ἀβέρωφ ἐπεσήμανεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐν τῷ ΝΑΤΟ ἐτάσσετο, ἀνεξαρτήτως τῶν κινδύνων, ἐναντίον τῶν κοινῶν, ἰδίως ὅταν οὗτοι εἶχον ἄδικον θέσιν.

Ὁ ΑΓΝΩΣΤΟΣ «ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ», ΟΠΩΣ ΤΟΝ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΥΝ ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΟΥ

Ὁ κ. ΕΒΕΡΤ ΛΕΓΕΙ: «ΕΓΩ ΔΙΕΤΑΞΑ ΤΗΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ ΔΙΑΛΥΣΙΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ»

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ Κ.Κ.Ε. ΗΤΟ: ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΝΕΥΡΑΛΓΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΗΘΕΝ «ΔΟΠΛΟΥ» ΠΛΗΘΟΥΣ

Μία ἔρευνα τῆς «Ἀκροπόλεως» φωτίζουσα τὰς σκοτεινὰς πτυχὰς τῆς τραγωδίας

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν της διὰ τὰς περιπετείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας, ἡ «Ἀκρόπολις» δημοσιεύει ἤδη τὴν ἀγνωστον ἱστορίαν τῆς τραγωδίας τοῦ Δεκεμβρίου 1944. Διὰ πρώτην φορὰν πλεῖστοι πρωταγωνισταὶ τῆς ἐποχῆς λύουν τὴν σιωπήν των καὶ φωτίζουν πολλὰς σκοτεινὰς πλευρὰς τοῦ «Δεκεμβρίου». Ἤδη ὁμιλεῖ ἀπὸ τῶν στηλῶν μας ὁ στρατηγὸς Λ. ΣΠΑΗΣ, τότε ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν. Θὰ ἀκολουθήσουν αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ τ. Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν κ. ΑΓΓ. ΕΒΕΡΤ, τῶν ὑπουργῶν εἰς τὴν πρώτην μεταπελευθερωτικὴν Κυβέρνησιν κ. κ. ΗΛΙΑ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ καὶ ΗΡΑΚΛΗ ΠΕΤΜΕΖΑ, τοῦ τ. ἀντιπροέδρου τῆς Βουλῆς βουλευτοῦ κ. Δ. ΓΑΛΗΝΟΥ, τοῦ στρατηγοῦ ΣΑΜΟΥΗΛ, τότε διοικητοῦ τοῦ Συντάγματος Χωροφυλακῆς Μακρυγιάννη, τοῦ ΠΑΥΛΟΥ ΓΥΠΑΡΗ, τότε ἀρχηγοῦ τοῦ Νομοῦ Χανίων κλπ. Τὴν ἄλλην ἔρευναν διεξάγουν οἱ συνεργάται τῆς «Ἀκροπόλεως» Φ. Γρηγοριάδης καὶ Β. Τσιριπιδάρος.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ

Ὁ κ. Δ. Σκαμπαρδῆς, ὁ ὁποῖος ἀνῆκε εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἐνόπλων ποὺ ἐπέβησαν εἰς τὸ Πεντάγωνο, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐκτεμπρουάν Καπρότας, ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Ἄγγλον ἀξιωματικὸν τοῦ Γ.Ε.Σ., τὸ ὁποῖον ἀφαιρέθη ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ ἐσκέπτετο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς Ἀθήνας, μοιραῖ δὲ ἡ ἀφαίρεσις τοῦ Βασιλέως Γεωργίου ἀπὸ τὸ Λονδῖνον ἀπέτρεψεν τὴν συμφορὰν αὐτὴν. Ἐν τῇ ἐπαύριον τῆς ἱδίας ἡμέρας, παρ᾽ ὀλίγον ἐν ἀντιγερμανικὸν τμῆμα τοῦ Ε.Λ.Α. νὰ κατελάμβανε τὰ Ἀνάκτορα (Νιτσ), ὅπου εὑρίσκοντο δύο γηραιαὶ πριγκίπισσαι. Ὁ Σκόμπυ δὲν ἐδίστασε νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὰς ἐναντίον τοῦ Ε.Λ.Α. μάχας ἄνδρες τοῦ Ι.Δ.Ε.Σ., τῆς Χ καὶ τῶν Τάγματων Ἀσφαλείας. Μόνο χάρις εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ κ. Σπαή καὶ ἄλλων συνεργατῶν του, ἐπετεύχθη ἡ καταστρατήγησις τῶν διαταγῶν ἐκείνων. Ὁ Σκόμπυ ἀπηγόρευσε τὴν χρησιμοποίησιν ἀνωτέρω ἀνδρῶν, διότι ἐφοβεῖτο τὴν κατάκρισιν τῶν Ἀμερικανῶν ἀπεσταλμένων εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπὸς Ἐλεγεν, ἐπὶ 34 οἱ 33 ἦσαν φιλοαριστεροί.

ΣΟΝ

Οἱ παρευρισκόμενοι εἰς τὰς Ἀθήνας Ἀμερικανοὶ δημοσιογράφοι τὴν ἐποχὴν τῶν Δεκεμβριανῶν, πολεμικοὶ ἀνταποκριτοὶ οἱ περισσότεροι, ἀπετέλεσαν τὸ πολλὰς περιπτώσεις τροχοπέδην εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν τῆς Κυβερνήσεως. ὅσων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀντιπαλικῶν δυνάμεων στρατηγοῦ Σκόμπυ. Δυσπιστοῦντες ποὸς τοὺς Ἄγγλους, γνωρίζοντες τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν τῆς παρακαμπτούσης Αὐτοκρατορίας, λατρεύοντες τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας, καὶ θαυμάζοντες τοὺς ἀγῶνας τῶν λαῶν ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῶν ἀνεξαρτησίας, παρενύρισκον οἱ περισσότεροι ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης προπαγάνδαν. Προπαγάνδιστοι καὶ κομουφλὰ ἐμφανεῖς διαφωτισταὶ τοῦ ΕΑΜ τοῦ, ἐπιλυρικῶν μόλις ἐφθαναν τὴ, ὅτι Ἀθῆναι εἶχον ἐπιτύχει νὰ τοὺς πείσουν ὅτι τὸ ΕΑΜ ὠδήγει ἀλλὰ ἦτο πρᾶγμα πού μόνον διὰ τῆς δημοκρατίας καὶ ὄχι τὴν ἀποτίναξαν πάσης ἀποικιακῆς ἐξαρτήσεως τῆς χώρας ἠγωνίζετο.

Τὸ μεταπελευθερωτικὸν κλῖμα ὀχλοβοὴ δὲν ἐπέτρεπε εἰς τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀνταποκριτὰς τὰ προσηγγίσουν τὸ τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ὑπῆρχε μία ἀντιπολίτευσις ἡ ὁποία ἐπροσπάθει νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ λάθος τῆς ἀποχῆς της ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1946.

Ὁ κ. Ἀρτέμιος Ἐβερτ, ὁ ἀνεψιὸς διοικητὴς Ἀθηνῶν. Ἡ θρασεῖα τῶν Δεκεμβριανῶν ἀπαίτησις νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας νὰ ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ διοικητοῦ Ἀθηνῶν.

ΠΡΟΣΟΧΗ!

ΚΟΜΨΟΣ ΚΥΡΙΟΣ ΛΥΜΑΙΝΕΤΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

45 ΚΑΟΠΑΙ ΜΕ ΣΥΝΟΛΟΝ ΛΕΙΑΣ ΤΡΙΩ ΧΙΛΙΑΔΩΝ ΔΡ.

Τὸ ἀθηναϊκὸν καταστημάτιον ἀμμιτσᾶ εἶναι μικρὸν σημεῖον ἐφάνη ἀναπάντεχα, καλοκαιρινὴ ἡμέρα, τὸ ἀπόγευμα ἐπεστράφησαν οἱ πάντες, ὁ μικρὸς ἐπιστράφησαν οἱ πάντες, ὁ μικρὸς ἀμμιτσᾶ ἐπε

«ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ»

Ἱδρυτης: Β. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
15ο.ετηρις: Γ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ
(1938 — 1958)

15ο.ετηρις: Δ. ΜΠΟΤΣΗΣ
(Ν. 1053/1936)
ΝΑΣΟΣ Β. ΜΠΟΤΣΗΣ
(Βασιλισσης Σοφιας 27)

Διευθυνσις:
ΝΑΣΟΣ Β. ΜΠΟΤΣΗΣ
ΔΙΟΝ. Β. ΜΠΟΤΣΗΣ

Οικ. βίσις ΣΠ. ΒΟΥΤΣΙΝΑ

Τηλέφωνοι: Γραφεῖων 33.144—33.145—33.146 Τυπογραφείου 23.881 — 35.752. Συνδρομῶν 36.152. Δ. ταχυδρ. κιβωτίου 23.747 Ἀριστοφάνους 17

Διευθετητὴς Τύπου ραφείου Ε. ΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ Σπλάντζιας 68

Κοινωνικά

Ἑορταί

Εἰς τοὺς ἑορτάζοντας σήμερον ἀγαπητοὺς μᾶς φίλους, Σπυρίδωνα Μαστοκόκους, Πρωτοδίκην, Σπυρίδωνα Σαντάκην, Ἀθηνᾶν Τριπολίτου, εὐχόμεθα χρόνια πολλά.

Ὁ κ. Σπυρος Ν. Λουτζολάκης δὲν ἑορτάζει αὔριον δεχεται επισκέψεις.

Ὁ κ. Σπυρος Δ. Σκούρας δὲν ἑορτάζει αὔριον δεχεται επισκέψεις.

Ὁ κ. Σπυρος Σ. Ἐυτυχος δὲν ἑορτάζει αὔριον δεχεται επισκέψεις.

Ὁ κ. Σπυρος Μ. Κωνσταντης δὲν ἑορτάζει.

Δὲν ἑορτάζει, οὔτε δέχεται ἐπισκέψεις ἡ Σπυρος Ν. Μαυρομμάτης, ὁδὸς Π. Ζέρδου 21, Ψυχικόν.

Ὁ κ. Σπυρος Δ. Μακασουρης, φιλόλογος δὲν ἑορτάζει οὔτε δέχεται επισκέψεις.

Ὁ κ. Σπυρος Δ. Δεσποτίνης Ξηλεβίδου 3 δὲν δέχεται επισκέψεις.

Ὁ κ. Σπυρος Ἀποστολου, χρεοστώπης, δὲν ἑορτάζει.

Ὁ κ. Σπυρος Κων. Αλεξίου δικηγόρος, δὲν ἑορτάζει.

Ὁ κ. Σπυρος Ν. Σαμαρτζῆς, δικηγόρος (Πλαταιῶν), δὲ ἑορτάζει, οὔτε δέχεται

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ ΓΑΜΩΝ

Γνωστοποιεῖται συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 1369 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ὅτι:

Ὁ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΟΜΠΑΣ γενηθεὶς ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν, τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Αἰκατερίνης, τὸ γένος Τζωρτζοπούλου, καὶ ἡ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΨΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, γενηθεῖσα ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν, τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Μαρίας, τὸ γένος Σοφιανοπ. μελλοντες νὰ συνάψουν εἰς γάμον τελεσθησομένου ἐν Ἀθήναις.

Ὁ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΟΥΛΙΟΣ γενηθεὶς ἐν Καλαμαις, κάτοικος Περάματος Πειραιῶς, τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἑλένης τὸ γένος Μιώκος, καὶ ἡ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΒΑΡΒΟΥΛΕΤΟΥ, γενηθεῖσα ἐν Ε. Λεκαγχώρῃσι, Κυνουρίας, κατοικος Περάματος Πειραιῶς τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Ἑλένης τὸ γένος Ραμογιάννη, μέλλοντι νὰ συνάψουν γάμον τελεσθησομένου εἰς Περαμα Πειραιως.

Ὁ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, ναυπηγὸς ἐκ Δουκας Ἠλειας, κατοικος Ἀθηνῶν τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς Μαρίας τὸ γένος Δουζου, καὶ ἡ ΒΟΥΛΑ ΓΙΑΤΡΑ, γενηθεῖσα ἐν Πειρ. Ἠλιάτ. τοῦ Ἰωαννου καὶ τῆς Χαρικλ. τὸ γένος Λαλιωτη, μέλλοντι νὰ συνάψουν γάμον τελεσθησομένου ἐν Ἀθήναις

Ὁ ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΟΥΛΙΟΣ γενηθεὶς ἐν Βόλῳ, κάτοικος Ἀθηνῶν, τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Βασιλικῆς, τὸ γένος Λεπτοκαλου καὶ ἡ ΠΑΓΩΝΑ ΜΠΕΡΛΑ, γενηθεῖσα ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Δορίτσας, τὸ γένος Ἀντωνοπ. μελλοντες νὰ συνάψουν γάμον εἰς Βόλον τελεσθησομένου ἐν Ἀθήναις.

Ὁ ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΡΟΥΛΟΣ γενηθεὶς ἐν Νάξῳ κάτοικος Ἀθηνῶν, τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Βασιλικῆς, τὸ γένος Κατσιμπρη καὶ ἡ ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΟΥ, γενηθεῖσα ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Μαρίας, τὸ γένος Καραμπατσου, μέλλοντες νὰ συνάψουν γάμον τελεσθησομένου ἐν Ἀθήναις.

Ὁ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΜΟΥΡΑΤΙΔΗΣ γενηθεὶς ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν, τοῦ Ἀθανασίου καὶ τῆς Ἀγγελικῆς, τὸ γένος Ἀγγελοπ. καὶ ἡ ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ, γενηθεῖσα ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν τοῦ Ἀναστασίου καὶ τῆς Ἀγγελικῆς, τὸ γένος Ἀγγελοπ. μελλοντες νὰ συνάψουν γάμον τελεσθησομένου ἐν Ἀθήναις.

Ὁ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΟΣ γενηθεὶς ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν, τοῦ Ἀναστασίου καὶ τῆς Ἀγγελικῆς, τὸ γένος Ἀγγελοπ. καὶ ἡ ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ, γενηθεῖσα ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Μαρίας, τὸ γένος Καραμπατσου, μέλλοντες νὰ συνάψουν γάμον τελεσθησομένου ἐν Ἀθήναις.

Ὁ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΟΣ γενηθεὶς ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν, τοῦ Ἀναστασίου καὶ τῆς Ἀγγελικῆς, τὸ γένος Ἀγγελοπ. καὶ ἡ ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ, γενηθεῖσα ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Μαρίας, τὸ γένος Καραμπατσου, μέλλοντες νὰ συνάψουν γάμον τελεσθησομένου ἐν Ἀθήναις.

Ὁ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΑΤΣΟΣ γενηθεὶς ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν, τοῦ Ἀναστασίου καὶ τῆς Ἀγγελικῆς, τὸ γένος Ἀγγελοπ. καὶ ἡ ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ, γενηθεῖσα ἐν Ἀθήναις, κάτοικος Ἀθηνῶν τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Μαρίας, τὸ γένος Καραμπατσου, μέλλοντες νὰ συνάψουν γάμον τελεσθησομένου ἐν Ἀθήναις.

Ἡμερολόγιον

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 12 Δεκεμβρίου
Σπυρίδωνος τοῦ Θαυματουργοῦ

Ὁ Σπυρίδων ἐγεννήθη ... περὶ τὸ 270 κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος τοῦ κατὰ τὸ ὁποῖον ἔζησε. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς ἡλικίας του. Ἀνατεθραμμένος χριστιανικῶς καὶ ἀσκηθεὶς ἐκτὸς τοῦ ἐπ. Μαζικοῦ ... στέλεχος ἐφ' ὅσον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ... ἐξελέγη ἐπίσκοπος ... Ἐκ τῶν ἀδελφῶν του ... ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ του θρόνου. Τοιοῦτοτρόπως ... ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ... ἐκ τῶν ἐπισκόπων ... Ἐκκλησίας καὶ ζῶν ἐν ἁγιότητι ... παρὰ πάντων. Διὸ θεωρεῖται ὡς ... Ἀπεβίωσε τὸ 344 τὸ δὲ ὄνομά του ... ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ... Ἀμέσως μετὰ τὴν θανάτωσίν του ... ἐνεργῶ ...

ΑΝΑΤΟΛΗ ΗΛΙΟΥ ΩΡΑ 7.14
ΔΥΣΙΣ ΗΛΙΟΥ ΩΡΑ 5.04
ΑΝΑΤ. ΣΕΛΗΝΗΣ ΩΡΑ 6.48
ΔΥΣ. ΣΕΛΗΝΗΣ ΩΡΑ 18.16

Η ΣΕΛΗΝΗ

16 Δεκεμβρίου: Πρώτου τετάρτου
27 Δεκεμβρίου: Πανσελήνου
5 Ἰανουαρίου: Τελευταίου τετάρτου
10 Ἰανουαρίου: Νέας Σελήνης

Ὁ καιρὸς

ΚΑΙΡΟΣ. Θαλασσινὸς εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν. Ὀλίγον ἀνεπαίσθητος ἕως ἐπαρκὴς τῆς κατὰ τόπους αὐτὸς τάσεως σποραδικῶν ζαλῶν ἀπὸ τὸ ἀφρικανικὸν τῆς Δυτικῆς καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος.

ΑΝΕΜΟΙ: Θὰ πνεύσουν ἀσθενεῖς ἕως μετρίου ἐντάσεως ἀσθενεῖς ἕως μετρίου.

ΘΑΛΑΣΣΑ. Θαλασσινὸς ἕως ἐπαρκὴς τὸ πέλαγος Βόρειον καὶ ὁλόκληρον τὸ Αἰγαῖον. Εἰς ὅλ' τὰ ἄλλα θαλάσσια τὰ ἀσθενῆ ἕως μετρίου.

ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ. Ἀμετάβλητος.

ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑΙ ΠΟΛΕΩΝ

	Μεγίστη	Ἐλαχίστη
ΑΘΗΝΑΙ	15	7
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ	14	7
ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ	23	9
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	14	5
ΝΑΞΟΣ	16	15
ΑΓΡΙΝΙΟΝ	12	1
ΛΑΡΙΣΑ	12	1
ΣΕΡΡΑΙ	15	1

Μνημόσυνα

Τελοῦμεν μεθαύριον Κυριακὴν 14 τρέχ. μηνὸς καὶ ὥραν 10.30 π.μ. 40ήμερον ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον τῶν ἐν Νάξῳ τοῦ Μητροπολίτου, ὅπερ διατελοῦσιν ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν κατοίκων μὲ ἀδελφοὺς καὶ βίλας.

ΚΩΝΣΤΙΝΟΥ ΑΘ. ΜΑΡΤΑΚΟΥ
Συμβολαιογράφου
Ἐλευθερίου Συνδόλου.

Οἱ ἀφοσιωμένοι: Νεφέλη καὶ Ἀφροδίτη Μαρτάκου. Ἀντιγόνη καὶ Μαριάννα καὶ Ἀθανάσιος Μαρτάκοι. Ὁ λοιπὸς συγγενικός.

Τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν 14ην τρέχοντος καὶ ὥραν 11 π.μ. τελεσθήσεται ἐν τῷ ἐνταῦθα Ἁγίου Παύλου Β. Ἀθηνῶν ἐν Μητροπόλει τὸ 40ήμερον μνημόσυνον τοῦ μὴ περιμείναντος τὴν χαρὰν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ὑγείας τῆς τοκετοπαθησάσης μητρὸς του.

ΔΟΥΚΑΡΙΤΣΑΣ Π.
ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΟΥ

Τὰ τέκνα: Ἀναστάσιος καὶ Ἰωάννης Γιαννάκος, Ἀγγελικὴ καὶ Θεοδώρα Κέντρου, Δήμητρα Βαρβέτσιωτου, Στέλιος καὶ Μιτσὼ Βαρβέτσιωτου, Εὐαγγελία καὶ Λάμπρος Βαρβέτσιωτος. Οἱ λοιποὶ συγγενεῖς.

Τελοῦμεν 40ήμερον μνημόσυνον τῆς Κυριακῆς 14 Δεκεμβρίου 1958 καὶ ὥραν 10 π.μ. εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν Ἁγίου Παύλου Β. Ἀθηνῶν ἐπὶ τῇ ἐκτελέσει ὑπὸ ἀποστολικοῦ ἱερέως τῆς ψυχῆς τοῦ τοκετοπαθησάσης καὶ ἀγγελικῶς κοιμηθείσης

ΕΛΛΗΝΟΣ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ, ΟΠΩΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ

ΑΠΟ ΤΗΝ 1ην ΣΕΛΙΔΑ

Ο ΑΝΕΥΘΥΝΟΣ

ΟΜΙΛΕΙ Ο κ. ΕΒΕΡΤ

ΠΛΗΡΗΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΕΡΔΙΣΑΝΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΤΗΣ ΧΘΕΣΙΝΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΘΝ. ΛΑΧΕΙΟΥ

Κατὰ τὴν χθεσινὴν κλήρωσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Λαχείου ἐξῆλθησαν ἐκ τῆς κληρωτίδος οἱ κατωτέρω ὁ ἀριθμοί, κερδίζοντες τὸ ἑκάστοτε αὐτοῖς σημειούμενον ποσόν.

ΚΕΡΔΗ 1000 ΔΡΑΧΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ

Ἀριθ.	Δεκ.	Ἀριθ.	Δεκ.	Ἀριθ	Δεκ.	Ἀριθ	Δεκ.	Ἀριθ	Δεκ.	Ἀριθ	Δεκ.
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	50 000	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

1944: Η ΕΛΛΑΣ ΟΔΗΓΕΙΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑΝ ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΣΚΟΜΠΥ ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΥΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΖΕΡΒΑΝ Ν' ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΝ Β. ΗΠΕΙΡΟ

Παρ' ὀλίγον αἱ ΕΟΕΑ νὰ μεταφερθοῦν εἰς Βεγγάζην

52ον (Τελευταῖον)

Η ΩΡΑ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐπῆμαινε. Οἱ Γερμανοὶ ἠρχισαν νὰ ἀποχωροῦν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους συμπτυσσόμενοι πρὸς Γιουγκοσλαβίαν. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις μετεστάθμευσεν ἀπὸ τὸ Κάϊρον εἰς Ἰταλίαν καὶ κλιμάκιον ἐξ ὑπουργῶν προωθήθη εἰς διάφορους πόλεις τῆς χώρας.

Τὰ Ἰωάννινα ἀπηλευθερώθησαν ἀπὸ τὰς Ἐθνικὰς Ὁμάδας τὴν ἑξαμερώματα τῆς Κυριακῆς 15ης Ὀκτωβρίου μετὰ σκληρὰν μάχην πρὸς τοὺς Γερμανούς. Τὴν εἴδησιν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ζέρβαν ὁ ὑπαρχηγὸς τῶν ΕΟΕΑ Κομν. Πυρομάγλου, ὁ ὁποῖος ἐπῆλθε πρῶτος μὲ τὸ τμῆμά του Ἀλ. Παπαδοπούλου εἰς τὴν πόλιν. Μὲς' ὀλίγας ἡμέρας εἰσῆλθε καὶ ὁ Ζέρβας, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς τῆς πόλεως ἐπεφύλαξεν ἀποθεωτικὴν ὑποδοχήν.

Ὄχι ἀσχημ' Ἀλβανία

Ο ΖΕΡΒΑΣ γράφει εἰς τὸ μνημόνιόν του ὅτι ὁ Τζμ Μπαρνες, διὰ συνδέσμου ἐζήτησε νὰ πληροφορηθῇ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ΕΟΕΑ ἂν ἔθεσαν εἰς τὴν ἄκτην στερεοτορικαὶ δυνάμεις. Τοῦτο διὰ πρώτην φορὰν ἤκουεν ὁ Ζέρβας καὶ σημειώνει: Φαίνεται κάτι θὰ γίνῃ. Καὶ ὄντως ἔγινε.

Τμήματα τῶν Ἐθνικῶν Ὁμάδων προωθοῦνται εἰς Σαγιάδα ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἐγγὺς τῶν ἀλβανικῶν συνόρων, ὅτε βρετανικὸν σύνταγμα ἀλεξιπτωτιστῶν περιμπόδισε καὶ ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδον τῶν Ἐθνικῶν Ὁμάδων ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους. Ἡ πρόθεσις τοῦ Ζέρβα ἦτο νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν Βόρειον Ἤπειρον τοῦ ἀλβανικοῦ ζυγοῦ καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα πραγούμενον ὥστε κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς εἰρήνης ἡ Ἑλλὰς νὰ διεκδικηθῇ εἰς τὴν ἀπαίτησίν της διὰ τὴν προσάρτησιν τοῦ ἑλληνικωτάτου αὐτοῦ χώρου.

Ἡ ἀξίωσις αὐτὴ τῶν Βρεττανῶν ἐξαιτίαιρσε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Βορείου Ἠπείρου τῆς ὁποίας καὶ ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἀνέμενε μὲ καρτερίαν τὴν λύτρωσίν του. Ἦτο τὸ πρῶτο συμμαχικὸν κτύπημα εἰς μίαν ἐθνικὴν ἀξίωσιν. Ἡ κυβέρνησις δὲν ἀντέδρασε. Ἐπειθάρχησεν εἰς ὅ,τι ὑπέδειξεν ὁ στρατηγὸς Σκόμπυ.

Ἔτος μηδέν

ΜΕ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου αἱ ἀρχαὶ ἐγκατεστάθησαν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπικρατείας. Παντοῦ ἡ ἡσυχία. Παντοῦ τὸ χάος. Ἦτο τὸ ἔτος μηδὲν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὅλα ἔπρεπε νὰ γίνουν ἀπὸ τὴν ἀρχήν.

Ἀλλ' ἀντὶ τῆς προσπαθείας διὰ τὴν περισυλλογήν, κυρίως τὴν ψυχικὴν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐθνικήν, τὸ χάος ἔγινε βαθύτερον.

Ἀφορμὴν ἔδωσε διαταγὴ τοῦ Σκόμπυ διὰ τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, ἡ ὁποία εἶχεν ἀπὸ κοινοῦ ἀποφασισθῇ εἰς Καΐρον. Τὰ ἀνταρτικὰ σώματα θὰ διεδέχετο ὁ τακτικὸς στρατός. Ἐκεῖνος τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ ἐκεῖνος, ὁ νέος ὁ ὁποῖος θὰ συνεκροτεῖτο δι' ἐπιστρατεύσεως. Ἡμέρα ἀφοπλισμοῦ ὁρίσθη ἡ 10η Δεκεμβρίου. Ὁ ὁπλισμὸς θὰ παρεδίδετο μεσίνιν τῶν διοικητῶν εἰς τοὺς Βρεττανοὺς συνδέσμους.

Ἡ τραγωδία ἀρχίζει

Δ!Α τὸ χάος εὐθύνεται ἡ κυβέρνησις, κυρίως ὁ Παπανδρέου καὶ τὸ ΕΑΜ, τοῦ ὁποίου ἐγίναν ἠθελημένες καὶ ἀθέλητα ὄργανα τῶν Ἄγγλων.

Ὁ Παπανδρέου ἀφοῦ ἐκολάκευσε καὶ ἀφοῦ ἱκανοποιησέ ὅλας τὰς ἀξιώσεις τοῦ ΕΑΜ, ἐσκλήσυνε τὴν στάσιν του ἐναντίον τοῦ ΕΑΜ. Τὸ ΕΑΜ μὲ τὴν ὑπερφίαλον τακτικήν του, δὲν ἀντελήφθη ποῦ ὡδήγειτο. Εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ἡγεμονία καὶ ἀπαδοί του ὅτι ἦσαν παντοκράτορες. Καὶ αὐτὸ ἦτο τὸ σφάλμα ποὺ τὸ ὡδήγησεν εἰς τὴν χρῆσιν, τὴν ὁποίαν ἐπιμελῶς παρεσκεύασεν ὁ Γ. Παπανδρέου. Καὶ ἐξάτασεν ἡ τραγωδία τοῦ Δεκεμβρίου.

Ὀλίγας μόλις ἡμέρας πρὸ τῶν Δεκεμβριανῶν ἐκλήθη ὁ Ζέρβας εἰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸν Σκόμπυ καὶ εἰς σύσκεψιν ἐνημερώθη ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὡδηγεῖτο εἰς τὴν τραγωδίαν τοῦ Δεκεμβρίου.

Καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἐζήτησεν ὁ Σκόμπυ ἀπὸ τὸν Ζέρβαν ἦτο ἡ παράδοσις τῶν ὅπλων τῶν Ἐθνικῶν Ὁμάδων. Ὁ Ζέρβας ἐπεσήμανε τοὺς κινδύνους διὰ τὴν Ἑλλάδα ἂν παρεδίδε τὸν ὁπλισμόν του, ἐπικειμένης τῆς κρίσεως. Ὁ Σκόμπυ τὸ ἐπέμενε. Ἐπέμενε καὶ ὁ Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος ἀπέφευγε συνάντησιν ἰδιαιτέραν μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ΕΟΕΑ.

Ὁ Ζέρβας καὶ ἡ κατάστασις

Ο ΖΕΡΒΑΣ διεῖδε σαφῶς ὅτι προητοιμάζετο ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ τὸν Ἕλληνα πρωθυπουργὸν ἡ σύρραξις. Καὶ εἶχε τελείως ἀντίθετον ἄποψιν ἐπ' αὐτοῦ. Τὰς σκέψεις του διατυπώνει ἐπιγραμματικὰ εἰς τὸ μνημόνιόν του :

Ἀθήναι : Παρασκευὴ 24 Νοεμβρίου: 1) Ἀπὸ τὸ πρωῒ δέχομαι ἄπειρο κόσμο μὲ ἀλλόφρονα ἐνθουσιασμό. Ἦλθε καὶ ὁ γυιὸς τοῦ Παπανδρέου, ἔστειλε καὶ τὸν ταγματάρχη Τσαρόπουλο, κομμία ὅμως πρόσκλησι γιὰ συνέντευξι. 2) Σὲ ὅλους συνέστησα ἀγωνιστικὴ πίστι καὶ πειθαρχία καὶ ἐμπιστοσύνη στὸν ἀρχηγό. Στὸν τύπο μας ὄχι προκλητικότητα. Δὲν εἴμεθα ἀντικομμουνισταὶ ἀλλὰ "Ελληνες. Ἐπάνω ὁ' αὐτὲς τὶς σταθερὲς γραμμὲς νὰ ἐκδηλώσωμε τὴν ἀποφασιστικότητά μας.

Ὁ Ζέρβας εἰδοποιήθη ἀπὸ τὸν Σκόμπυ νὰ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 1ην Δεκεμβρίου. Ἐπλευσε μὲ τὴν κορβέττα «Κριεζῆς» εἰς Πρέβεζαν ὅπου ἔφθασεν τὸ πρωῒ τῆς Κυριακῆς 3ης Δεκεμβρίου καὶ μέσω "Αρτης ἔφθασε τὴν ἑπομένην εἰς Ἰωάννινα.

Εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ τραγωδία ἀρχισε νὰ ἐκτυλίσσεται μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβειαν.

Τὸ Ε.Α.Μ. ἐκήρυξε τὴν 5ῃ Ἰανουαρίου πανστρατιὰν εἰς "Ηπειρον μὲ ἀπειλητικὰς διαθέσεις κατὰ τοῦ ΕΔΕΣ καὶ ἤρχισε νὰ τὰς ἀφιωμαχίας κατὰ τῶν Ἐθνικῶν Ὁμάδων. Ὁ Ζέρβας διέταξεν ἐπιφυλακὴν καὶ μετασταθμεύσεις μονάδων ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀντιμετώπισις γενικωτέρας ἐσωτερικῆς ἐπιθέσεως.

Ἀλλ' ἐνῶ ἡ κινητοποίησις τοῦ Ε.Α.Μ. εἶχε λάβει καθολικὴν ἔκτασιν, ὁ Ζέρβας ἐλάβε τὴν 9ην Δεκεμβρίου διαταγὴν τοῦ Σκόμπυ νὰ παραδώσῃ τὸν ὁπλισμὸν τῶν Ἐθνικῶν Ὁμάδων τὴν ἑπομένην.

Ἡ κατάστασις ἦτο δραματική. Ἀλλ' ὁ Ζέρβας εἶχε σειράν διαβήσεων πρὸς τὸν Σκόμπυ Κυβέρνησιν, ἠρνήθη ν- ἀχήσῃ εἰς τὴν διαταγὴν ὁ Βρετανικοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλεν ἀπὸ τὴν "Ηπειρον τοὺς "Αγγλους στρατιωτικοὺς συνδέσμους.

Εἰς Ἀθήνας ἡ κατάστασις ἐξελίχθη ραγδαίως. Δύο ἐπισκέψεις τοῦ Μὰκ Μίλαν μὲ τὸν Ἀλεξάντερ, ἄφιξις τοῦ Πλαστήρα, συνεννοήσεις Πορφυρογένη, Σκόμπυ, Δαμασκηνοῦ, Παπανδρέου, Πλαστήρα. Πρατάσεις καὶ ἀντιπροτάσεις διὰ τὴν ἐξεύρεσιν συμβιβαστικῆς λύσεως. Ἄφιξις Τσώρτσιλ, "Ηντεν, παραίτησις Παπανδρέου. Κυβέρνησις Πλαστήρα καὶ ἀντιβασιλεία Δαμασκηνοῦ. Ἐκκαθάρισις ἀπὸ τοὺς Βρεττανοὺς τῶν κομμουνιστικῶν δυνάμεων.

Τὸ λυκόφως τῶν θεῶν

Α ΛΛΑ καὶ εἰς "Ηπειρον. Πρὸ τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς, ἀρχίζει ἡ διαρροὴ τῶν Ἐθνικῶν Ὁμάδων. Ὁ Ζέρβας προσπαθεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὴν κατάστασιν, ὅπου εἶναι ἀνθρώπινος δυνατόν. Ἀποφασίζει σύμπτυξιν εἰς Πρέβεζαν καὶ ἐγκαταλείπει: τὰ Ἰωάννινα, στερούμενος παντελῶς ἐφοδίων. Ἦτο καὶ πιεστικὴ ὑπόδειξις τῶν "Αγγλων.

Εἰς τὴν Πρέβεζαν, ὁ Ζέρβας πληροφορεῖται ὅτι θὰ μεταφερθῇ μὲ τὰς Ἐθνικὰς του Ὁμάδας εἰς τὴν... Βεγγάζην! Ἡ ἀντίδρασίς του ἦτο σκληρὰ καὶ ἠπειλήθησαν πράξεις βίας κατὰ τῶν "Αγγλων ἀπὸ τοὺς ἀντάρτας. Τελικῶς ἐπελέγη ἡ Κέρκυρα.

Καὶ ὄντως ἦρχισεν ἡ μεταφορὰ τῶν τμημάτων ἀπὸ τὴς 29ης Δεκεμβρίου καὶ ἑτερματίσθη τὴν 31ην, δεχόμενος συνεχῆς ἐπιθέσεις τοῦ ΕΛΑΣ. Καὶ εἰς Κέρκυραν ἐσημείωσεν εἰς τὸ μνημόνιόν του:

Κέρκυρα Κυριακὴ 31.—Δραματικὴ ἡ κατάστασις προσφύγων, στρατοῦ καὶ τραυματιῶν. Ἀπαιτεῖται ἐντατικὴ προσπάθεια διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ ποικίλλη συνδρομὴ ἀπὸ μέρους τῶν "Αγγλων. Δὲν ξέρω ἂν θὰ ἔχωμε τὴν συνδρομήν των, οὔτε μπορῶ νὰ ἀντιληφθῶ τὰς προθέσεις των. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ἡ μέχρι τοῦδε ἐγκατάλειψίς των. Λὲς καὶ ἤθελαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐκκένωσιν τῆς "Ηπείρου μιὰ ὥρα γρηγορότερα.

Καὶ δὲν εἶχαν ἄδικον. Ὅταν μάλιστα οἱ Βρετανοὶ ἐγχειδίαζαν νὰ μεταφέρουν τὰς ΕΟΕΑ εἰς... Βεγγάζην. Τόσον μακρὰ ἀπὸ τὴν "Ηπειρον. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα...

ΤΕΛΟΣ

«ΠΡΩΤΟ» τὸ καλύτερο περιοδικὸ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ Α.Ε.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἡ Α.Ε. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙ-Υ-ΛΙΣΤΗΡΙΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ, εἰς ἀπάντησιν τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ ἀπεργοῦντος προσωπικοῦ της καὶ πρὸς ἐνημέρωσιν τοῦ κοινοῦ, ἀνακοινοῖ τὰ ἀκόλουθα :

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐνάρξεως τῆς ἀπεργίας, ἤτοι ἀπὸ τῆς 23ης Δεκεμβρίου 1964, ἡ παραγωγὴ τοῦ Διϋλιστηρίου συνεχίζεται κανονικῶς μὲ ρυθμὸν ὑψηλότερον τῆς προβλεφθείσης ὑπὸ τοῦ κατασκευαστοῦ παραγωγικῆς δυναμικότητός του.

Οὕτω παράγονται κανονικῶς τὰ κάτωθι προϊόντα :

α. Ὑγραέρια
β. Βενζίνη Αὐτοκινήτων
γ. Φωτιστικὸν Πετρέλαιον
δ. Ντήζελ
ε. Μαζούτ
στ. Ἄσφαλτος

Σημειωτέον ὅτι τὸ Διϋλιστήριον ἐπανήρχισε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπεργίας τὴν παραγωγὴν ἀσφάλτου, ἥτις εἶχε διακοπῇ πρὸ ἑνὸς περίπου μηνός.

Κατὰ τὸ ὑφιστάμενον πρόγραμμα παραδόσεων καυσίμου ἀερισθουμένων, τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα θὰ παραχθοῦν καὶ αἱ ἀναγκαιοῦσαι πρὸς παράδοσιν ποσότητες τοῦ καυσίμου τούτου.

Ἡ ποιότης ἁπάντων τῶν παραγομένων προϊόντων εἶναι ἀρίστη, εὑρισκομένη πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν ἐπισήμων προδιαγραφῶν, ὡς ἄλλωστε διαπιστοῦται δὰ σει τοῦ ἀνελλιπῶς πραγματοποιουμένου ἐλέγχου ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Χημείου τοῦ Κράτους.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς παραδόσεις προϊόντων, αὗται συνεχίσθησαν κανονικῶς, ἀνελθουσαι μάλιστα ἐπὶ τινας ἡμέρας εἰς ἐπίπεδα ἀνώτερα παντὸς προηγουμένου.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου 1965

ΕΙΝΑΙ ΜΕΛΟ ΤΙ ΔΑΛΟ ΘΕΛΩ!..

ΜΕΣΑΝ

ΜΕΣΑ ΣΕ ΕΝΑ ΠΑΝΖΟΥΡΑ
ΝΑΙΟΙ ΓΑΕΝΤΖΕΔΕΣ ΥΠΕΔ

Ἡ ζωὴ τῆς Ἀθήνας τὴν νύκτ

ΧΡΟΝΟΣ καινούργιος, ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὑπεδέχε χαρά, κέφι, τραγούδι, δῶρα καὶ τράπουλες.

Σὲ κάθε γωνιὰ τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν προαστ ἑκατομμύρια περίπου ἄνθρωποι πέρασαν εὐχάριστο γιὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ χρόνου.

Μακρυὰ ἀπὸ διασκέδασι καὶ ἀπὸ τὶς οἰκογενειές ἐξαιματικοί, οἱ στρατιῶτες καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπ Κόντα σ' αὐτούς, πιστοὶ στὸ καθήκον τους καὶ οἱ ἐ ρεύσαντες γιατροί, καὶ φαρμακοποιοὶ καὶ οἱ ὑπάλλη κτρισμοῦ καὶ ἄλλων ὑπηρεσιῶν, ποὺ εἶχαν τὴν... τύχ μερωθοῦν στὴν ἐργασία τους.

Ὅλοι ἀνταλλάξαν τὴν εὐχὴ «Χρόνια Πολλά». Ἀ σπίτια τοὺς, ἄλλοι σὲ κέντρα καὶ ταβέρνες, ἐνῶ οἱ περοι... κράτησαν συντροφιὰ στὸν Ρήγα καὶ τὴν Ντ μὲ τὶς ἰδιοτροπίες τους χάρισαν εὐνοια ἡ γκίνια σ ποὺ κάθησαν γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι μὲ τὴν πράσινη τ

Χαρές, ἀλλὰ καὶ λύπες. Μέσα στὸν πανζουρλισμὸ φιοῦ ὑπῆρχαν καὶ ξαιρέσεις. Ἦσαν οἱ νοσταλγοὶ μι φῆς στεγμὴς τοῦ παρελθόντος. Μιᾶς εἰκόνες ποὺ συ μὲ ἀγαπημένα πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ περιστάσεις πιο Σὲ ὅλες τὶς τάξεις, πολλοὶ ὑπεξέθησαν τὸν νέον χ ἕνα ποτήρι σαμπάνιας ἢ οὐΐσκυ ἢ ρετσίνας, μὲ τὴν ἐ τῆς ἐντονώτερης συγκινήσεώς τους τοῦ παρελθόντος χρόνος, ὅμως, ἔφθασε καὶ τὰ σπαλιὰ ξεχνιοῦνται, ὅπο

ΣΕΜΕΝ ντεφὲρ καὶ μπακαρὲ, πόκα μὲ ὅλες τὶς... ποικιλίες της, ρουλέττα μὲ καὶ τριανταένα, τὰ τυχερὰ παιχνίδια τῆς νύχτας τῆς πρωμονῆς. Ἡ «Ἐπιχείρησις τύχη» ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στοὺς Ἀθηναίους νὰ κερδίσουν ἢ νὰ χάσουν πολυποίκιλα ποσά.

Τριακόσιες περίπου χιλιάδες —σύμφωνα μὲ μιὰ πρόχειρη στατιστικὴ— πῆκτες, ἔδωσαν ἀμάχη γιὰ νὰ ἀποστάσουν ἕνα μικρὸ ἢ μεγάλο χαμόγελο τῆς θεᾶς Τύχης.

ΜΕΣΑΝΥΚΤΑ καὶ ἕνα λεπτὸ τῆς «Πρώτης» μέρας μὲ τὴν ὁποία ἀρχίζει γιὰ τὸ 1965.

Στοὺς δρόμους μιὰ κίνησι ποὺ θύμιζε μεσημεριάτικο «ὀργασμὸ» αὐτοκινήτων. Παντοῦ τὰ φῶτα χάθηκαν γιὰ νὰ ξανανάψουν μὲ τραγούδια, γέλια καὶ φωνὲς χαρᾶς:

— Εὐτυχισμένος ὁ καινούργιος χρόνος...

Τὰ ταξὶ ὅπου κι' ἂν ἦσαν σταυάτησαν ξαφνικὰ ἀπὸ τοὺς ὁδηγούς τους καὶ τὸ «κορνάρισμά» τους μαζὶ μὲ τὶς σειρῆνες τῶν περιπολικῶν ξυπνοῦσε τὴν πόλι γιὰ νὰ τῆς θυμίσῃ γιὰ πολλοστὴ φορὰ ὅτι ὁ παλιὸς ὁ χρόνος πέρασε.

ΓΥΡΩ ἀπ' τὰ φορτωμένα μὲ στολίδια δένδρα τοῦ Ἄη Βασίλη, οἱ μπουκάμβες ποὺ ἀντηλλάγησαν ἔδωσαν ἕνα ἀκόμα τόνο χαρᾶς. Λίγο ἀργότερα στὰ κέντρα καὶ τὶς κοσμικὲς ταβέρνες ἄρχισε ὁ χορός. Τὸ ἴδιο καὶ σὲ διάφορα σπίτια. Οἱ φίσσες ἐκελαϊδοῦσαν στὰ πράσινα τραπέζια καὶ οἱ ὀρχήστρες τῶν νάϊτ κλὰμπ ἔπαιζαν τὰ κάλαντα.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγραφῇ ἡ κίνησις ποὺ παρουσίαζαν οἱ αἴθουσες ὅλων γενικὰ τῶν νυκτερινῶν κέντρων τὴν νύχτα τοῦ πρωτοχρονιάτικου ἐρεβγόϊόν.

ΕΠΙΣΗΜΗ ἐξόδος τῶν Ἀθηναίων μὲ συμβ... ἔξωμες τουρλέττες καὶ σκούρα γιορτινά. Ὑπερτεροῦσαν σὲ ἀριθμὸ θωμῶν τὰ διάφορα μέτρα ἀπὸ τοῦ περσυσμένου χρόνου.

Μουσικὴ παντοῦ, ποικιλόχρωμα μπαλόνια, καρσιλάκιδες καὶ μεσοτσίνες, δημιουργοῦσαν τὴν ἀπαραίτητον τῆς εὐθυμίας ἀτμόσφαιρα.

Ἡ Πλάκα καὶ τὰ τσικνοκάικα της συνέπεσαν τοὺς πιὸ πολλοὺς γλεντζέδες. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τὴν αὐγὴ τῆς Παρασκευῆς τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν στοὺς δρόμους.

Τὸ Σύνταγμα ἀπὸ ἑκατ... Φωτισμένη ἡ πλατεῖα ἀπὸ τὶς χρωματιστὲς ἐπιγραφὲς καὶ ... ἔστατο ἡ ὁλόφωτη. Τὰ ξενοδοχεῖα καὶ τὰ νάϊτ κλὰμπ τῶν παρακειμένων ὁδῶν παρουσίαζαν μιὰ εἰκόνα ... μεγαλοπρέπειας.

Τὸ Κολωνάκι ... καὶ ἡ πλατεῖα Ὁμονοίας εἶχαν ὅλοι κεφάτους τοὺς γλεντζέδες ... καὶ οἱ ρομαντικοὶ περίπατοι στὴν αὐγὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς ἀπὸ τὸν λόφο τοῦ Λυκαβηττοῦ καὶ τὸν Λυκαβηττό. Τὴν ὥρα αὐτὴ ἀπουγόντα πάνες τῶν ἐκκλησιῶν νονισοβολισμοί. Χαρμ πόδοχὴ τοῦ 1965.

ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑ ... ἑδες καὶ μελομακά

Ἡ Μελίνα Μερκού... αἴθουσα τοῦ

Κοσμοπλημμύρα ... ιστικοῦ ρεβγιοῦ.

ΜΙΑ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ

Τό κείμενον τῆς ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν ὁ Ἕλλην ἀντιπρόσωπος κ. Δενδρινὸς ἀπηύθυνε πρὸς τὸ Συμβούλιον ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ διευκολύνω τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας πρὸς λῆψιν ἀποτελεσματικῶν μέτρων κατόπιν τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρεύνης ἐπιτραπήτω μοι νὰ ὑποβάλω τὴν κάτωθι δήλωσιν ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος:

Ἡ ἀπόλυτος πλειοψηφία τῆς Ἐπιτροπῆς διεπίστωσεν ὡς γεγονὸς ὅτι αἱ Γιουγκοσλαβία καὶ εἰς μικρότερον ἔκτασιν ἡ Ἀλβανία καὶ ἡ Βουλγαρία ὑπεστήριξαν τὸν συμμοριακὸν πόλεμον ἐν Ἑλλάδι. Διεπίστωσε μεταξὺ ἄλλων ὅτι «αἱ Κυβερνήσεις τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας ἐφήρμοσαν πολιτικὴν ὑποστηρίξεως ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν δημιουργίαν ἑνὸς χωριστοῦ μακεδονικοῦ Κράτους ἐντὸς τῆς «Γιουγκοσλαβικῆς Ὁμοσπονδίας», ὅτι εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μπούλκες ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ μὲ τὴν ἐκθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπτὰ ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς δράσεως τῶν συμμοριῶν. Ὡς δεύτερον θέμα εἶνε ἡ συνέχισις τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ «Ἑλληνικοῦ καθ' ἣν θὰ ἀμιλήσῃ ὁ Γιουγκοσλάβος ἀντιπρόσωπος

«Αἱ ἀντάρτικαὶ συμμορίαι ἐν Ἑλλάδι ἀποτελοῦν πραγματ ἑξαπλασίαν πέρυσι σαλαγγα ἐφωδιαζόμενοι ὑπὸ τῶν πρακτόρων ξένων Κυβερνήσεων οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν τὴν καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀνεξαρτήτου Δημοκρατίας.

Οἱ ἀπολογηταὶ τῶν ἐπεκτατικῶν δικτατοριῶν περιγράφουν τὴν ἐν Ἑλλάδι συμβαίνοντα ὡς «ἐμφύλιον πόλεμον». Ὅταν συμμορίαι ἐξοπλίζονται καὶ ἐκγυμνάζονται εἰς μίαν χώραν καὶ ἐπιστρέφουν εἰς ἄλλην ἵνα ἀναστρέψουν τὴν νόμιμως συγκροτηθεῖσαν Κυβέρνησιν δὲν εἶνε τοῦτο «ἐμφύλιος πόλεμος». Εἶνε φανερὸς καὶ συνεχὴς διαπάραξις τῆς εἰρήνης. Ἡ Ἐπιτροπὴ προέβη εἰς συστάσεις τινὰς ὑπὸ τὸ φῶς τῶν συνθηκῶν σὶ ὁποῖαι ὑφίστανται κατ' ὁν χρόνον ἐγένοντο αὗται ὑπῆρξαν καλαί. Ἡ Ἑλλὰς ὑποστηρίζει τὴν ἀποδοχὴν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ δίδει τὴν ὑπόσχεσίν της ὅτι ἀφοῦ ἀφορᾷ αὐτὴν θὰ τὰς ἐφαρμόσῃ εἰλικρινῶς. Ἀλλὰ καὶ ἂν αἱ συστάσεις αὗται ἐφαρμοσθοῦν μὲ ἴσην καλὴν πίστιν ὑπὸ τῆς Γιουγκοσλαβίας, Ἀλβανίας καὶ Βουλγαρίας δέον νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι ἡ ἄλυσις τῶν γεγονότων τῶν δημιουργηθέντων ὑπὸ τῶν χωρῶν τούτων ἀποτελεῖ συνεχῆ διαπάραξιν τῆς Εἰρήνης, ἡ ὁποία δέον νὰ ἀντιμετωπισθῇ.

Κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Κοινὴν Γνώμην εἶνε ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ὅπως τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας, ὅπερ περιπτωσις ἡ ὁποία νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἐν μονίᾳ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας ἄλλων τῶν ἐξαρτωμένων ἐξ αὐτοῦ ὑπὸ τὸ Καταστατικὸν Χάρτου ἁβλὰ τὰ ἐξαιρέτων τῶν ἀπειλῶν κατὰ τῆς εἰρήνης καὶ τὴν καταπολέμησιν τῶν πράξεων ἐπιθέσεως ἢ ἄλλων διαταραχῶν τῆς εἰρήνης». Ἐὰν τοῦτο δὲν γίνῃ ἐγὼ τὸ κύρος καὶ τὸ κῦρος τοῦ Συμβουλίου ἀπὸ ἀλλοῦ τόσον σοβαρὰ τοῦτο θὰ παρασυρθῇ ἐνθέρουσιος διὰ νέας διαταραχὰς τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Νοτιοανατολικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ὡς ἐξετέθη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῆς προσφυγῇ ὡς ἐξωκειμένη νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν εἰρήνην ὑπὸ τὰς ἐπικρατούσας νῦν συνθήκας εἶνε σοβαρὰ τὴν ὑπάρχουσα ἀπειλὴ κατὰ τῆς εἰρήνης διαταραχὴ τῆς εἰρήνης καὶ πράξεις ἐπιθέσεως.

Ἂν κατάστᾶ ἄτοπος τοῦ Συμβουλίου δι πρὸς λῆψιν τῆς ἀναγκαίας ἀποφάσεως ἔξον νὰ ὑπάρχῃ κατηγορία ὑπὸ μιᾶς τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν δι τοιαύτη ἀπειλὴ διαταράξῃ τὴν εἰρήνην ἢ πρᾶξις ἐπιθέσεως ἀμίστατη, προσκαλοῦμεν ὅπως ἡ δήλωσις αὕτη θεωρηθῇ ὡς τοιαύτη κατηγορία.

Ο κ. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΟΒΙΕΤΙΚΟΝ ΒΕΤΟ

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν

ΘΑ ΑΝΑΓΓΕΛΘΗ Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ ΜΙΑΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»;

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 27 Ἰουνίου. Ἀθ. Πρ. Τ. — Καθ' ἃ μεταδίδει τὸ Γαλλικὸν Πρακτορεῖον Εἰδήσεων ἐκ Στρασβούργου πιστεύεται ὅτι ὁ Μ. Πορουσονένης, πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐλέγχου τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἀνακοίνωσῃ σήμερον τὸ ἀπογευμα ἐνωπιον τοῦ συνεδρίου τοῦ Γαλλικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, τὰ ὁποῖα οἱ ἐργασία συνεκάλεσεν ἐν Στρασβούργῳ, τὴν προσεχῆ ἐγκαθίδρυσιν «ἐλευθέρας κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος» εἰς ἔδαφος κατεχόμενον ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν, ἐν ἡ περιπτώσει δὲν ἠθέλησαν ἐπιτευχθῇ συντόμως ἱκανοποιητικὴ συμφωνία μετὰ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν. Πιστεύεται ἐπίσης, ὅτι οὗτος θὰ ἀπευθυνθῇ ἐκπρὸς ὅλα τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα τοῦ κόσμου, ζητῶν ὅπως τοῦτο ὑποστηρίξουν τοὺς Ἕλληνας ἀντάρτας, ὥπως ὁ κ. Τρούμαν ὑποστηρίζει τὴν διεθνῆ ἀντίδρασιν. Ἐξ ἄλλου, ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ν. Ζαχαριάδης ἀνετώρησεν ἐκ Στρασβούργου μετὰ βραχείαν ἐκεῖ παραμονήν.

ΤΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΕΝΕΚΡΙΝΕ ΚΑΙ Ο κ. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΤΑΣ ΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ

ΧΑΝΙΑ, 27 Ἰουνίου. (Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας). — Καθ' ὁ πληροφορούμεθα ἐξ Ἡρακλείου σπασμάτα χωροφυλάκων ἄνευ θητείας καὶ ἐθνικοφρόνων ὁμάδων τοῦ Μπαντουβᾶ συνεπλάκησαν σήμερον τὴν πρωΐαν παρὰ τὸ χωρίον Ἔμπαρον μετὰ τῆς συμμορίας Ρουκουνάκη καὶ Πλαγιωτάκη μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐξόντωσιν τῆς συμμορίας. Ἐφονεύθησαν 13 συμμορῖται μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Πλαγιωτάκης καὶ συνελήφθησαν τρεῖς. Ὁ Ρουκουνάκης τραυματισθεὶς διέφυγεν Ἐλπίζεται ὅμως ὅτι θὰ συλληφθῇ καὶ οὗτος. Τὰ ὑπόσπασμα δὲν εἶχαν καμμίαν ἀπώλειαν. Εἰς τὰς περιοχὰς Κισσάμου, Σελίνου καὶ Ἀποκορώνου ἐνεργοῦνται ἔνοπλοι συμμορῖται. Δυνάμεις τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου, ἐνισχυθεῖσαι ὑπὸ τμήματος στρατοῦ ἐκινήθησαν πρὸς τὸ Κάστρον ὅπου εἶναι συγκεντρωμένοι ὑπὸ τὸν καπετὰν Πάγρο συμμορῖται. Λέγεται ὅτι οἱ στρατιῶται καὶ δυνάμεις ἦλθαν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν συμμοριτῶν, δὲν ἔγιναν ὅμως ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα. Εἰς ἄλλα Σελίνου συμμορῖται ἠλεγχθησαν τὴν ἐγκατάλειψιν ἀπὸ τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ ἐπέρασαν τοὺς τακτοποιοὺς ἀσκεκεν. Οἱ ἴδιοι συμμορῖται ἐπεχείρησαν νὰ τρομοκρατήσουν καὶ τοὺς ἀνοχωρούντας στρατιώτας.

ΘΑ ΠΑΡΑΣΧΕΘΗ ΝΕΑ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΞΟΔΕΙΣ

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης κ. Ἀλεξανδρὴς ἀνεκοίνωσεν ὅτι θὰ ἐπιδιωχθῇ ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐξαγοραστοδοτήσεως προτείνῃ μετοξὺ τῶν προτάσεων τῶν ὑφισταμένων ἰσοσχεδίων περὶ καταστατικοῦ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν κωδικοποίησιν κλπ. τοῦ ἀναλογιστικοῦ, κτεῖ παραπάνω τῆς προθεσμίας ἀναστολῆς ἐκτελέσεως ἐξωστικῶν ἀποφάσεων λόγῳ ἀσχέσεως ἐπιταξέως καὶ ἐπεὶ ἀναστολῆς ἐκτελέσεως ἐξωστικῶν ἀποφάσεων εἰς βάσις ἐπιταστευτικῶν. Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Ἰωαννίδης ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐπειδὴ τὴν 30ὴν Ἰουνίου λήγει ἡ παρασχεθεῖσα ὑπὸ τῶν πρόσφυγων Πρωτοβάθμιον τελευτα ο προθεσμία ἀνα στολῆς ἐξώσεων, τὸ ὑπουργεῖον Δικαιοσυνηρόπτωσεν ἐγκυκλίου πρὸς τὰς Δικαστικὰς Ἀρχὰς δια τὰς ὑποίας καθιστᾷ γνωστὸν ὅτι κατεῖ θὰ νομοσχεδίου διὰ τοῦ ὁποίου θὰ παρασχεθῇ νέα προθεσμία.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ ΕΣΤΑΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΟΒ. ΡΩΣΣΙΑΝ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 27 Ἰουνίου. (Ἰδιαιτέρα Ὑπηρεσία). — Τηλεγραφοῦν ἐξ Οὐάσιγκτον ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων ἀπεφάσισε σήμερον νὰ διεξαγάγῃ ἀνακρίσεις διὰ τὴν σποστολὴν ἐφοδίων πετρελαίου καὶ προϊόντων αὐτοῦ εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἕνωσιν, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν νίνεται λόγος περὶ ἐφοδιοτυπῆς Συλλόγου διὰ τὴν διανομὴν βενζίνης εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

ΟΙ ΠΟΛΗΣΑΝΤΕΣ ΘΕΩΡΟΥΝ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟΝ ΤΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ ΤΩΝ

Ἡ Πανελλήνιος Ὁμοσπονδία Πολεμιστῶν ἀκύρωτε ἐξέδωκε γράφει ἀνακοίνωσιν διὰ τῆς ὁποίας τῶν ἀπόφασις ὅτι ἐπ κόμη συλλογικὴ ἐπ ε Ἐπιτροπὴ τῆς Γενικῆς Ὁμοσπονδίας τῶν Συλλόγων Συμβολίας τῶν Σωμάτων πολεμιστῶν. Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καὶ τὰ περιφερειακὰ τμήματα μιλοῦν ἀγωνιστικὰ συμβούλια ἀπεφάνθη ὅτι τὸ σχέδιον νόμου ἐπὶ τῶν Κυβερνήσεως νὰ εἰσαγάγῃ τὸ ψήφισμα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἐξυπηρετήσεως ἀπόστρατοι προθεσμίαν τὰ ἀναγνωρίσουν τοὺς δικαίους καὶ τοὺς πλουτισμούς, ἐπὶ κατοχῆς σχέδιον ψηφισμάτος. Ἐὰν ὅτι τὸ ψήφισμα εἶνε ὁλόκλ... συμφώνου καὶ αντ...

Η ΣΥΜΜΟΡΙΑΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 27 Ἰουνίου. (Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας). — Ὁ Βουλευτὴς Ροδόπης κ. Μαρινάκης ἐνοπλ. λιποτάκται τῆς 31ης τα ξιαρχίας οἵτινες ὡς κατέβησαν διέρχονται εἰς Βουλγαρίαν ἐπὶ δύο

Ο κ. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΘΑ Ε ΝΑ ΣΥΝΑΝΤΗΘΗ ΜΕ ΤΟΥΣ

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Τσαλδάρης ἀναχωρεῖ σήμερον τὴν πρωΐαν διὰ Νέαν Υόρκην μέσω Παρισίων. Εἰς τὴν γαλλικὴν Πρωτεύουσαν ὁ κ. Τσαλδάρης ἀπολογίζει νὰ παραμείνῃ ὅπ διήμερον θὰ ἐπιδιώξῃ δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ νὰ συναντηθῇ μὲ τοὺς ἐκεῖ συνεδριάζοντας Συμμάχους ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του ἐξ Ἀθηνῶν ὁ κ. Τσαλδάρης δέν θ' ἀναπληρωθῇ οὔτε εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν οὔτε εἰς τὴν ἀπηγίον τοῦ Λαϊκοῦ Κομ

Ο Α'ΙΖΕΝΧΑΟΥΕΡ ΔΕΝ

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 27 Ἰουνίου. (Ἰδιαιτέρα Ὑπηρεσία). — Τὸ Γαλλικὸν Πρακτορεῖον Εἰδήσεων πληροφορεῖται ἐξ Οὐάσιγκτον ὅτι ὁ τέως δικαστὴς τοῦ Ἀκρωτηρίου κ. Ὄδυνες Ρόμπερτς, ἐπιλέσεν ἐνωπίον τῆς ἐπὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἐπιτροπῆς τῆς Ἀμερικανικῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ὅτι ὁ στρατηγὸς Ἰσενχάουερ ἀπεφάσισε σήμερον νὰ διεξαγάγῃ ἀνακρίσεις διὰ τὴν σποστολὴν εφοδίων πετρελαίου καὶ προϊόντων αὐτοῦ εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἕνωσιν, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν νίνεται λόγος περὶ εφοδιοτυπῆς Συλλόγου διὰ τὴν διανομὴν βενζίνης εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

ΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 27 Ἰουνίου. (Ἰδιαιτέρα Ὑπηρεσία). — Κατὰ πληροφορίας τοῦ ἐγκυρωτέρου ἐν Λονδίνῳ εἰς τὴν ἐπὶ Διεθνῆ διαφοράν. Ἐργασίας, ἡ Γέλλας ἀντιπροσωπεύει ὁ Λόρδος εἰς μακρὸν λόγον τοῦ ἐβδομαδιαίου ἀπεσταλμένου ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ συντεταγμένῃ ἐπιστολῇ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐν τῷ τέλει, τὸν Ὁ κ. Ζαλὸ ἐξέφρασε τὴν ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιτυχιῶν ἀμφιβολίαν ὅτι ἡ κατασπατημένη τῶν ἐβδομάδων ἐν ἐξαγωγῇ ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιτυχιῶν

ΤΟ Κ. Κ. Ε. ΑΠΕΙΛΕΙ ΙΔΙΑΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΝ

Ο ΡΟΥΒΙΚΩΝ

Κοντεύουν νὰ συμπληρωθοῦν ἰρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως. Καὶ ἡ Ἑλλὰς εὑρίσκεται εἰς θέσιν χειροτέραν ἀπὸ κάθε ἄλλην χώραν. Ποιὰ εἶναι τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῆς τραγῳδίας της;

Ἡ ἔνοπλος ἀνταρσία, πρῶτον, ἑνὸς ἐλαχίστου ποσοστοῦ τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς. Ἡ ἐνίσχυσις καὶ ἐκμετάλλευσίς της, κατόπιν, ἐκ μέρους τῶν γειτόνων μας. Ἡ οἰκονομικὴ ἀπόδειξις ὀργάνωσις καὶ ἀνισχνανσις ἔπειτα, ποὺ ἀποτελεῖ συνέπειαν τῶν πολεμικῶν θυσιῶν μας. Ἡ διαχείρισις τῆς ἐξουσίας ἀπὸ μίαν τυχάρπαστον καὶ ἀνίκανον παράταξιν, ποὺ ἔχει φθορὰν ἀνεπαναρθώτου εἰς τὴν πάγκοσμιον συνείδησιν. Ἡ ἀνυπαρξία ἰσοπολιτείας καὶ ὁ ἡλιθίως φατριαστικὸς χαρακτὴρ τοῦ κράτους. Ὁ ἀπέραντος κάματος τοῦ λαοῦ καὶ ἡ λαχτάρα του διὰ τὴν δημοκρατίαν, τὴν εἰρήνην, τὴν ἐρνασίαν, τὴν ἑνότητα καὶ τὴν πρόοδον.

Αὐτὰ εἶναι τὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ. Ἀποτελοῦν τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν περιέχεται —διότι προκειται περὶ κοινωνικῆς— ὄχι φυσικῆς, ἀντικειμενικὴς πραγματικότητος —καὶ ἡ ψυχολογία τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὴν ὑφίστανται καὶ τὴν ἐκφράζουν. Καὶ τὰς ἑκάστοτε δυνατὰς λύσεις μόνον ἡ ἑκάστοτε πραγματικοτης ὑπαγορεύει.

Ἐκεῖνο, ποὺ χρειάζεται σήμερον ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἡ κατάπαυσις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἡ ἐξάλειψις τῆς εὐκαιρίας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς παρέχει εἰς τοὺς γείτονάς μας ἡ ὁποθενδήποτε ἀποσπασις συμμαχικῆς οἰκανομικῆς βοηθείας· ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ τόπου ἀπὸ τὴν τυχάρπαστον σημερινὴν ἡγεσίαν του μὲ μίαν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ μηχανισμοῦ, γνησίας ἀντιπροσωπεύσεως· ἡ δημιουργία κράτους ἀμεροληπτου, ἐμπνέοντος ἐμπιστοσύνην εἰς ὅλους· ἡ ἀποκατάστασις τῆς κλονισθείσης ἐθνικῆς ἑνότητος.

Αὐτὰ χρειάζονται. Καὶ εἶναι τόσον ἁπλᾶ. Ἡ ἡγεσία ὅμως τῆς ἄκρας ἐριστερᾶς δὲν βλέπει τὴν σωτηρίαν αὐτῆς εἰλικρινῶς λύσιν ἀπὸ τὴν «δημιουργίαν μιᾶς λειτερης δημοκρατικῆς Ἑλλάδος μὲ δική της κυβέρνηση καὶ δική της κρατικὴ ὑπόσταση». Θέτει, δηλαδή, ὡς πρόγραμμά της ἀντὶ τῆς καταπαύσεως τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, τὴν ἔντασίν του. Ἀντὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν γειτόνων, τὴν δραστηριοποίησίν των. Ἀντὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως, τὸ οἰκονομικὸν χάος. Ἀντὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ τόπου ἀπὸ τοὺς ἄλλοτε πραβλήτους, τὴν ἐνίσχυσίν των. Ἀντὶ τῆς δημοκρατοποιήσεως τοῦ κράτους, τὸν ἐκφασισμόν του καὶ ἀντὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, τὴν πλήρη διάσπασίν της.

Προβλέπει ἕνα τρίτον παγκόσμιον πόλεμον καὶ λαμβάνει δέσιν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν συνασπισμῶν; Ἔγινε κατὰ τὸ παρελθὸν κάτι παρόμοιον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶχεν ἐκραγῆ ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος καὶ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, διὰ νὰ φέρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ στρατοπέδον των δεβαίων νικητῶν καὶ νὰ τὴν ἀποπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς τερασττίους κινδύνους μιᾶς ὑποπτου οὐδεμιᾶς τερατότητος, —ποὺ θὰ τὴν κατέτασσεν εἰς τοὺς ἡττημένους— δὲν ἐδίστασε νὰ καμῃ ἰδικήν των τὸν κυβέρνησιν καὶ ἰδικόν του κράτος. Τοιαύτη ὅμως προοπτικὴ ὑπάρχει σήμερον εἰς τον ὁρίζοντα. Τὸ πολὺ πολὺ νὰ ὑπάρχῃ προοπτικὴ προστριβῶν καὶ διενέξεων.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως αὐτὴν ἡ ἡγεσία τοῦ Κ.Κ.Ε. μὲ τὴν πράβελ. ιν, τὴν ὁποίαν ἐξαγγέλλει, πρόκειται νὰ μεταβάλῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν τραγικὸν λαόν της εἰς πεδίον καὶ ὑλικὸν μιᾶς ἀνευ προηγουμένου καταστροφῆς καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ ἕναυσμα ἴσως γενικωτέρας ἀναφλέξεως. Μία δευτέρα κυβέρνησις —ὁσονδήποτε συμβολικὴ καὶ τυπικὴ καὶ ἀνεδαφικὴ— ἠμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς νομικὸς τύπος διὰ τὴν λυσσωδεστέραν σύγκρουσιν μεταξὺ τῶν δύο συνασπισμῶν. Καὶ ἐκείνος, ποὺ θὰ πληρώσῃ τὰ σπασμένα τῆς συγκρούσεως αὐτῆς—ἀκόμη καὶ ἂν μείνῃ ἐντοπισμένη— θὰ εἶναι ὁ ἑλληνικὸς λαός, ἀνεξαρτήτως πολιτικῶν πεποιθήσεων.

Εἶναι τερασττία σήμερον ἡ εὐθύνη τοῦ Κ.Κ.Ε. ἀπέναντι τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ποὺ ἐδοκίμασεν ὅλας τὰς ὀδύνας καὶ ποὺ τόσα προσέφερεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ προσφάτως καὶ κατὸ τὴν μακραίωνα ἱστορίαν του. "Ας προσέξῃ. Ὁ κόσμος, ποὺ τὸ προετοποιεῖ διὰ τῆς στήλης αὐτῆς, ἔχει λευκὰς τὰς χεῖρας του. Δὲν τὸν βαρύνουν αἱ συντριπτικαὶ εὐθύναι τῶν ἄκρων. Ἔμεινεν ἔξω ἀπὸ τὴν λαίλαπα ὡς θύτης καὶ τὴν ὑπέστη ὡς θῦμα. Πολλάκις ἤνωσε τὴν φωνήν του μὲ τὰς διαμαρτυρίας τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς—ὅταν τὰς ἐπίστευσε δικαίας —καὶ πολλάκις ἠναγκάσθη ἀπὸ τὰς ἀκροτητάς της καὶ τὰ ἐθνικὰ ὀλισθήματά της νὰ τὴν στηλιτεύσῃ. Ἐπὶ τρία τώρα ἔτη ὀρθοτομεῖ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐν μέσῳ τῶν ἀναθυμιάσεων τοῦ πάθους.

Τὸ Κ. Κ. Ε. εὑρίσκεται τὴν στιγμὴν αὐτὴν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ρουβίκωνος. Ἐὰν τοι διαβῇ, ἐὰν σχηματίσῃ ἰδικήν του κυβέρνησιν, (ὁπωσδήποτε καὶ ἂν τὴν ὀνομάσῃ καὶ ὁσονδήποτε συμβολικὸν χαρακτήρα καὶ ἂν τῆς προσδώσῃ) θ' ἀπομονωθῇ ὁριστικὼς ἀπὸ τὰ 9 ½ τοῦ ἔθνους. Θὰ χάσῃ ὅλην τὴν πολιτικὴν ἀκτινοβολίαν, ποὺ τοῦ ἀπέμεινεν ἀπὸ τὰ ἀγωνιστικὰ παρελθόν του. Δὲν θὰ τὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς πραγματικὸς δημοκράτης. Οὔτε ὁ κόσμος ποὺ ἔβλεπε μὲ ἀμεροληψίαν τὰς ἐδικίας ποὺ ἐγίνοντο, οὔτε κἂν ἐκεῖνοι ποὺ τας ὑφίσταντο καὶ ποὺ τὸ παρηκολούθουν ὡς διαμαρτυρόμενοι τοῦ κοινωνικοῦ ἀπολυταρχισμοῦ.

Διότι ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος ἀπέδειξε ὅτι τοῦ ἔθνους ἡ ἔννοια παραμένει κραταιά. Καὶ εἶναι κραταιοτέρα εἰς τὴν ψυχὴν ἐκείνων κατ' ἐξοχὴν ποὺ ἔχουν κάθε λόγον καὶ κοινωνικης δυσαρεσκείας. Καὶ διότι σχηματισμὸς μιᾶς νέας φερεοίκου κυβερνήσεως θ' ἀποτελῇ διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐσχάτην προδοσίαν.

Θ' ἀποτελῇ ἐσχάτην προδοσίαν ὄχι ἐναντι τοῦ σημερινοῦ κράτους, ἀλλ' ἐναντι τοῦ ἔθνους ἐν τῷ συνόλῳ του, ἀνεξαρτήτως πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν πεποιθήσεων. Καὶ ὁ λόγος εἶναι ἁπλούστατος. Μία τοιαύτη ἐνέργεια θὰ ἐξαφανίσῃ κάθε πιθανότητα καταπαύσεως τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Θὰ δώσῃ εἰς τοὺς γείτονας τὰ μέσα νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν παρανομίαν τῆς ἀναμείξεως εἰς τὴν νομιμότητα. Θὰ ἐπιδιεινώσῃ τὴν δυσπραγίαν ὅλων καὶ κατ' ἐξοχὴν τῶν μισθοδοτουμένων, διότι θ' ἀναστείλῃ ὁριστικὼς τὴν οἰκονομικὴν ἐξυγίανσιν. Θὰ ἐνισχύσῃ μοιραίως τὴν θέσιν τῶν πολιτικῶν σκυβάλων, ποὺ ἔτυχε νὰ ἐκφράζουν σήμερον τὴν Ἑλλάδα, περιφρονουμένοι ἀπὸ ὅλους. Θὰ δυσχεράνῃ καὶ θὰ καταστήσῃ προβληματικὸν τὸν ἀγῶνα διὰ τὸν ἐκδημοκρατισμὸν τοῦ κράτους. Θὰ διασπάσῃ ὁριστικὼς καὶ ἀνεπανορθώτως τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα. Καὶ θὰ μεταβάλῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς παίγνιον.

Ποῖος Ἕλλην θὰ παρακολουθήσῃ τὸ Κ.Κ.Ε. εἰς ἐν τοιοῦτον ἔγκλημα; Κανείς! Ἂν διαβῇ τὸν Ρουβίκωνα τὸ Κ. Κ. Ε. θ' ἀπομονωθῇ ὁριστικὼς ἀπὸ ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως καὶ θ' ἀπογυμνωθῇ. τὸ ἔθνος θὰ ριφθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας μιᾶς σκοτεινῆς ἀντιδράσεως· τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας θὰ στραγγαλισθῇ καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου θ' ἀπειληθῇ σοβαρότερον ἀκόμη κάτι ἄλλην φορὰν. Προτοῦ ρίψῃ τοὺς κύβους τὸ Κ.Κ.Ε. ἂς σκεφθῇ διὰ τελευταίαν φοραν.

Ο Κ. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΑΝΑΧΩΡΕΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΔΙΑ ΝΕΑΝ ΥΟΡΚΗΝ

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Τσαλδάρης ἀναχωρεῖ τὴν 1-30 π. μ. σήμερον διὰ Νέαν Ὑόρκην συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν διπλωματικὸν γραμματέα του κ. Ι. Καπετώτην, ὑπολογίζει δὲ ὅτι θὰ παραμείνῃ εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἐπὶ ἓν δεκαπενθήμερον.

Τοῦ ἰδίου ἀεροπλάνου ἐπιβαίνει καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῆς Μ. Βρεττανίας, ὁ ὁποῖος κάμνων χρῆσιν τῆς ἀδείας του θὰ παραμείνῃ πρῶτον εἰς τὴν Ἐλβετίαν καὶ ἐκεῖθεν θὰ μεταβῇ εἰς Λουδίνον.

Ὁ κ. Νόρτον ἐπεσκέφθη τὸν κ. Τσαλδάρην καὶ παρέμεινε συζητῶν μετ' αὐτοῦ ἐπὶ μακρόν.

ΤΟ ΠΟΡΙΣΜΑ ΔΙΑ ΤΟΝ ΦΟΝΟΝ ΤΩΝ 4 ΑΕΡΟΠΟΡΩΝ

Ὁ κ. Ζίγδα, ἀνακοινώσας εἰς τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον τὸ πόρισμα διὰ τὴν δολοφονίαν τῶν ἀεροπόρων εἰς Θεσσαλονίκην, Ἐξ αὐτῶν ἀπεκολυπτοῦσι ὡς ἀξιωματικοὶ, ἡ δρασις τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος εἰς τὴν Μακεδονικὴν πρωτεύουσαν. Εἰς σχετικὰς ἀνακοινώσεις θὰ προβῇ ὁ κ. ὑπουργὸς σήμερον.

Ἡ κυβέρνησις πιστεύει

ΟΤΙ ΤΟΙ ΤΟ ΕΙΝΑΙ ΑΔΥΝΑΤΟΝ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΙ ΔΥΟ ΕΚΔΟΧΑΙ ΤΗΣ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΗ

Ὁ λόγος τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν ὁ κ. Πορφυρογένης εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Γαλλικοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος, εἰπὼν ὅτι ἀποκρυσταλλεύεται ἤδη αἱ ὁρᾶι διὰ τὴν «δημιουργίαν ἐλευθέρας δημοκρατικῆς Ἑλλάδος μὲ ἰδικὴν της κυβέρνησιν καὶ κρατικὴν ὑπόστασιν», ἀπετέλεσε χθὲς τὸ κεντρικὸν θέμα τοῦ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος. Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον τὸ ὁποῖον συνῆλθε τὴν ὑπεμβρίαν συνεζήτησε ἐπὶ τῆς καταπάσεως ὁποῦ διαμορφώνεται μετὰ τὰς δηλώσεις αὐτὰς, ἀκολούθως δὲ οἱ κ. κ. Μάξιμος καὶ Τσαλδάρης ἐπεκοινωνήσαν ἀλληλοδιαδόχως τὸ ἀσφαλὲς τῶν ὁποίων ἐπληροφορήθημεν. Μολονοτι οὐδὲν ἀνεκοινώθη ἀπὸ τὰς συνεδριάσεις τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, πληροφορούμεθα ὅτι ἐγένετο λόγος περὶ λήψεως μέτρων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως.

Ἡ ἐπίσημος προβληθεῖσα κυβερνητικὴ ἄποψις ἐπὶ τοῦ λόγου τοῦ κ. Πορφυρογένη εἶναι ὅτι ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους εἶναι ἀδύνατος, διότι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κατέχουν ἤδη οὐδὲ δύνανται νὰ δημιουργήσουν τὸν ἀναγκαῖον πρὸς τοῦτο χῶρον. Εἰς οἱονδήποτε σημεῖον τῆς χώρας —ἔστω ζητῶ ἐκ κυβερνητικῆς πλευρᾶς— καὶ ἂν ἐγκατασταθῇ τοιαύτη κυβέρνησις, ὁ στρατὸς δύναται νὰ ρθάσῃ ἐντὸς 24 ὡρῶν. Κατὰ συνέπειαν τοιαύτη ἐνέργεια θεωρεῖται δυνατὴ μόνον ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Ἐν προεκτάσει τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, τὴν ὁποίαν συνεμερίζοντο ἐφορεῖς κύκλοι καὶ ἐκτὸς τῆς κυβερνήσεως, διετυπώθη ἡ ὑπόθεσις κήπως ἡ ἀνακίνησις τοῦ ζητήματος τῆς «δημοκρατικῆς κυβερνήσεως» συνδέεται μὲ τὰς διεξαγομένας διεθνεῖς συζητήσεις εἰς Παρισίους καὶ εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δημιουργοῦνται πρόσθετα ζητήματα ἐν ὄψει διαπραγματεύσεων δυνάμεων ἐνδιαφερομένων νὰ κατάληξουν εἰς συνεννόησιν ἐπὶ παγκοσμίου διεθνοῦς.

Ἡ ἄποψις αὐτὴ ἀπεκρούετο εἰς ἄλλους κύκλους οἱ ὁποῖοι ἐφρόνουν ὅτι ἡ δημιουργία κυβερνήσεως δὲν εἶναι ζήτημα χώρου διὰ τὴν ἔνταστασίν της ἀλλὰ ζήτημα διεθνές, ἀποβλέπουν εἰς ἀνατροπὴν τῆς νομικῆς βάσεως τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τὴν δημιουργίαν ἐπὶ τῶν προπαρασκευῶν διὰ τὴν ἐπιτυχοῦσαν κίνησιν. Κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦτην θεωρεῖται δυνατὴ ἡ ἀνεγκλησία τοῦ ἀχρηματισμοῦ κομμουνιστικῆς δημοκρατικῆς κυβερνήσεως ἡ ὁποία θὰ ἐγκαθιστατο πλησίον τῶν συνόρων ἁπλῶς καὶ μονον διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ προϋποθεσις ἐπιτροπείας της. Σὺν τῷ χρόνῳ τοῦ ἐπόνου, θὰ ἄπο διωνεῖτο νὰ ξεμυρεθῇ καὶ χώρος διὰ μίαν τοιαύτην κυβέρνησιν ποσοτικῶς ἐπὶ ἐδάφους ἐλευθέρων ἐξ ἀλλων ἐπικρατειῶν. Σημειωτέον ὅτι οἱ κύκλοι οὗτοι δὲν ἀπέκλειον τὴν πιθανότητα νὰ παρατηρηθῇ εἰς μίαν τοιαύτην κυβέρνησιν τυχὸν τῆς δεσποτικῆς Ἡπείρου.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐν ὅλοις τοῖς κύκλοις ἐπεκράτει γνώμη ὅτι ἐν τῷ παρόντι δὲν ὑπάρχει περιφέρεια ἐλεγχομένη ἀπολύτως καὶ ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν. Οὗτοι ἐνεργοῦν κρουσεις εἰς ὡρισμένα σημεῖα, ἄνευ τῆ ἐμφανίσει ὅμως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἀτόκρισεως ἀποφεύγοντες τὰς περιστάσεις φορὰς νὰ δώσουν μάχην. Τοῦτο δέον νὰ ἀποδοθῇ κυρίως εἰς τὴν ἀφνωμίαν των νὰ διατηρήσουν συγκεκροτημένας ὁμάδας μεγάλου ἀριθμοῦ συμμοριτῶν λόγῳ τῆς συνεχοῦς διώξεως των ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων καὶ τῆς ἀναγκης ὅπως διαφεύγουν τῶν σχηματιζομένων κλοιῶν.

Οἱ στρατιωτικοὶ κύκλοι ἀποδίδουν τὰς δύο τελευταίας μεγάλας ἐπιθέσεις τῶν συμμοριτῶν εἰς τὴν περιφέρειαν Γρεβενῶν καὶ εἰς Πογανίτσαν Ἐδέσσης εἰς προσπάθειαν των συμμορίται νὰ ἀποκτήσουν σταθερὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν περιοχῶν τουτων. Ἡ ἀποτυχία των ὅμως καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας ἐπιτυχίας καὶ οἱ ἀμαντικοὶ ἀπώλειαι των ἀπέδειξαν ὅτι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξασφαλίσουν μόνιμον ἔλεγχον καὶ ὅτι θὰ ἐξακολουθήσουν μὲ συνεχῆ φθορὰν καὶ κατὰ συνέπειαν ἀδυναμίαν νὰ τακτικὴν τῶν ἀφιλοδιασμῶν, οἱ ὁποῖοι ἤμπορεῖ νὰ τοὺς παρέχουν ἐντυπωσιακὴν ἐπιτυχίαν δὲν τοὺς ἐπιτρέπουν ὅμως πολιτικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἢν θὰ τοὺς ἐξησφάλιζε μόνον ὁ μόνιμος ἔλεγχος.

Ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀγράφων οἱ συμμορῖται κατέχουν σταθερὰν θέσιν, μετὰ τὰς σημαντικὰς ἀπωλείας των κατὰ τὰς τελευταίας ἐκκαθαριστικὰς ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὴν περιοχὴν μάλιστα αὐτὴν ὁ ἐφοδιασμὸς των ἐκ τῶν ὁμόρων κρατῶν καθίσταται δύσκολώτερος.

Δίον ἑπομένως νὰ ἀναμένεται, ἐὰν οἱ κομμουνισταὶ ἐπιχειρήσουν νὰ ἐφαρμόσουν τὸ σχέδιόν των, τῆς ἐγκαθιδρύσεως ἐλευθέρας κυβερνήσεως, ἡ ἐκδήλωσις νέων ἐπιθέσεων εἰς τὸ τρίγωνον Φλωρίνης καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν ἀνατολικὴς Θρᾴκης ὅπου καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς εἶναι εὐκολώτερος καὶ τὰ νῶτα τῶν συμμοριτῶν θὰ εἶναι ἐξησφαλισμένα.

Ὡς πληροφορούμεθα εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἑβδομάδος ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθερίων κ. Σοφοῦλης θὰ προβῇ εἰς δηλώσεις διὰ τῶν ὁποίων θὰ καταδικάσῃ ὡς ἀντιθνικὴν πρᾶξιν ἐνδεχομένην ἀπόπειραν τοῦ Κ. Κ. Ε. ὅπως ἐμφανίσῃ τμῆμα τῆς Ἑλλάδος ἀπροσπέλαστον ἐξ ἄλλων ἑλληνικῆς ἐπικρατείας καὶ ὑπαγόμενον

Δ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ 6ην ΣΕΛΙΔΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΑ

Ἐξ αἰρομῆς τοῦ γενομένου θορύβου διὰ τὴν ὑπερβολικὴν τιμὴν πωλήσεως τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγθέντων ὑφασμάτων, ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος ἐξέδωσεν ἀνακοίνωσιν, διὰ τῆς ὁποίας βεβαιοῖ ὅτι παρατηρεῖται αὐθαιρὲτος ὑποτίμησις τῶν εἰς τὰ εἴδη αὐτά, ἡ ὁποία παρέσυρε καὶ τὰ ὑφάσματα τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας, ὑποτιμηθέντα κατὰ 30 —50 %. Ἂς μᾶς ἐπιτρέψῃ ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος νὰ διαφωνήσωμεν μὲ τὰς ρηξικινδύνους του διαβεβαιώσεις του. Εἶναι τόσον σοβαρὸν τὸ ἀνακοινούμενον ποσοστὸν ὑποτιμήσεως, ὥστε θὰ τὸ εἴχαν ἀντιληφθῆ καὶ τὰ παιγνιγυρίσει πάντες. Ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ ἀνορασττικὸν κοινὸν διαπιστώνει ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν ὑφασμάτων παραμένουν ἀπὸ μηνῶν ἀκλόνητοι εἰς τὰ ὕψη των. Βεβαίως ἡ εὐθύνη πολὺ ὀλίγον βαρύνει τὸν ἐμπορικὸν κόσμον. Τὸ κύριον μέρος αὐτῆς κεῖται εἰς τοὺς ἰσχυροὺς ὤμους τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας, ἡ ὁποία ἀπόλυτος καὶ ἀνεξέλεγκτος, ἔχει ὁρίσει ἐκατονταπλασιαστικὰ πράγματι τιμὰς εἰς τὰ εἴδη της. Καὶ πρὸς τὸν τομέα αὐτὸν ἀγομένων ἐπίσης ἐνέργειαν τοῦ εἰσαγγελέως τῆς ἀγορανομίας.

«Δὲν πρέπει νὰ ἐφαπλώνωμεν μόνον τὰ χρωτικὰ καὶ κίνδυνος τοῦ κομμουνισμοῦ πρέπει νὰ ἐτοιμάσωμεν αὐρορίζα καὶ τὰ ἄλλα χορτάρια τὰ τροφοδοτοῦν τὸν κομμουνισμόν. Ἡ τροφοδοτοῦν τὸν κομμουνισμὸν μὲ τὰς ἀδικίας τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἡμποριτε νὰ φαντασθῆτε τὸν χρεοκοπημένον αὐτὸν εἰς τὸ Ἐπαρχιακὸν Δικεῖον τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῶν Βιτζιτζ. Φιλελευθέρων» τῆς 7ης Ἰουλίου 1941 (σελὶς 2 στλ. 4). Ἐφ' ὅλα τὰ κόμμα τῶν ἀπειλεῖ ἐπιτέλους ἀποκλεισμὸν ἐνῶν ὑπουργὸς τοῦ ἐπιτρέπει νὰ κυκλοφορῇ διὰ τὰ σῶπα τὰ ἴδιος ἀπὸ τὸ τρῶτον!

Διὰ τοῦ ἄρθρου 5, ἐδαφ. 1, τοῦ καταπολεμοῦντος τὴν ἀπεργίαν τῶν ὑπαλλήλων τῶν ὑπηρεσιῶν κατὰ τὴν κατοχὴν παραβλέπεται τὸ δικαίωμα τῆς διαπραγμάτευσης τῶν ὑπαλλήλων μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τῆς διοικήσεως ἐπὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ἀδελφῶν, τοῦ πατρὸς καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν». Ἡ διάταξις ἴσως αὐτὴ δὲν ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀναγκαίας ἀναφορᾶς καὶ διαλογικῆς συναλλαγῆς μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δύο πλευρῶν, ἐφ' ὅσον ἐν ἐπιτρέπῃ ἀνακοίνωσις ἀπαιτήσεων καὶ ἀπόψεων ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν καὶ ἀπόκρισις ἐκ μέρους τῆς ἄλλης. Ἡ ἀπεργία ἀποτελεῖ ἐν τῶν ἀναφαιρέτων δικαιωμάτων τοῦ ἐργαζομένου, ἐφ' ὅσον ἐν ἐπιτρέπῃ ἀνακοίνωσις ἀπαιτήσεων

ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗΝ ΠΙΘΑΝΩΣ ΘΑ ΓΝΩΣΘΟΥΝ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΑΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 28. (Ίδ. ὑπερ.) Τὸ κύριον σημεῖον τῆς γθεσινῆς πρωϊνῆς συνεδριάσεως τῆς Τριμεροῦς Διασκέψεως, τὸ ὁποῖον, ὅπως λέγεται σήμερον, εἶναι ἡ ὑπόφασις ὅπως αἱ συζητήσεις εἶναι μυστικαί.

Οἱ Γάλλοι δὲν φαίνονται ἐνθουσιασμένοι διὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν μυστικότητα, ὡς καταδεικνύουν τὰ σχετικὰ σχόλια τοῦ τύπου.

Ἀντιθέτως οἱ ἐγκυρότεροι ἐν ταύτῃ Ἀμερικανοὶ δημοσιογράφοι πιστεύουν ὅτι ἡ μυστικότης ἔχει ἐπιφυλάξει ἀπήχησιν εἰς τὰς Ἡν Πολιτείας. Λέγουν ὑπάρχει ἡμιθολία, λένουν, ὅτι ὁ κ. Μπέβιν, ὁ ὁποῖος ἐπέμεινεν ἐπὶ τῆς μυστικότητος, πιστεύει ὅτι θὰ ἐπετυγχάνοντο ταχύτερα ἀποτελέσματα, ἂν δὲν ἐξερωτοῦντο λόγοι διὰ νὰ προκαλέσουν ἐγκύπτουσιν εἰς τὴν κοινὴ γνώμην.

Πιστεύεται γενικῶς ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῶν συνομιλιῶν πιθανὸν νὰ γνωσθοῦν μέχρι τῆς προσεχοῦς Τρίτης ἢ Τετάρτης.

ΠΑΡΙΣΙΟΙ 28 Του ἀνταποκριτοῦ μας.— Τὰ σχόλια τῶν γαλλικῶν τύπων διὰ τὴν ἀπόφασιν ἐπικρατείας σιγῆς ἀπὸ τέτοιαν σπουδαίαν διασκέψεων. Σύμφωνος ὁ γενικὸς τόνος ἐκ τῶν διαπιστώνεται ὅτι οἱ σκεπτικισμὸς ἐξαιτίας τῶν ὁποίων οἱ σκέψεις ἐκφράζονται ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως τῶν τριῶν ἐπικρατεῖ ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς κύκλους τοῦ κοινοβουλίου. Ἐπιφυλάσσονται ὅμως ἐπαινετικὰ σχόλια ἐκ μέρους τῶν σοσιαλιστῶν ἡγετῶν.

Τὸ ἀπογευματινὸν τῶν Στρατιωτικῶν κ. Ν. Στάλτς ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς: «Ἐπὶ τέλους ἡ ἀπόφασις τῶν ἀπόλυτος τοῦ κομμουνισμοῦ νὰ δημιουργήσῃ «ἐλεύθερες λαϊκὰς κυβερνήσεις».

— Αἱ συζητήσεις τῶν ἐτάνεων αὐθημερὸν πιστεύει τὴν Ἑλλάδος ἔλεγχον ἐκπομπὴ. Διορκῆς κινοῦνται καὶ κατακτοῦν ἀπόψεις ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν δεκομένων.

ΓΑΛΛΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 28. (Του ἀνταποκριτοῦ μας.— Τὴ ἐφήμερος μας ἐν ὁ κ. Πασκουάνος ἀπηντήσεις μὲς τὸ κόμμων τῶν Δεξιῶν τοῦ Ἀνεξαρτήτου τὴν ἀντιπολίτευσιν ἀποκλειστικὴν κυβερνήσεως ἀποκλειστικὴν κυβερνήσεως τὴν ἀντιπολίτευσιν τῶν ἐκλογῶν

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΟΛΥΒΙΟΣ Θ. ΚΟΚΚΑΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ: Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ—ΑΘΗΝΑΙ ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ΣΕΡΒΙΑΣ 4

ΕΛΕΥΘΕΡΙ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α

Ἡ κατάστασις ἀπέβη σοβαρὰ εἰς τὰ ἑλληνοαλ

Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΕΝ ΕΞΕΛΙΞΕΙ

Απεφεύχθη ὁ κίνδυνος καταλήψεως

ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΕΞΕΔΗΛΩΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ, ΚΑΪΜΑΚΤΣΑΛΑΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΜΠΕΛΕΣ

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΠΕΡΙ ΚΙΝΗΣΕΩΝ ΑΝΤΙΠΕΡΙΣΠΑΣΜΟΥ;

Τὰ πρωϊνὰς ὥρας τῆς Κυριακῆς ἐξεδηλώθη ἐπίθεσις ἀνταρτῶν ἐναντίον τῆς Κονίτσης ἀπεχούσης 12 χιλιόμετρα ἀπὸ τὰ ἀλβανικὰ σύνορα, διὰ δυνάμεως ἀρχικῶς μὲν 1000 περίπου ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι ὅμως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ηὐξήθησαν εἰς 2500. Ἡ Κόνιτσα ὑπερασπιζομένη ἀπὸ δύναμιν μιᾶς ἑκατοντάδος στρατιωτῶν περιῆλθεν εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς κινδυνεύουσα νὰ καταληφθῆ. Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς Δευτέρας ὅμως, αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἐνισχυθεῖσαι ἐσπευμένως ἀνελήφθησαν ἀντεπίθεσιν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἠναγκασθοῦν οἱ ἀντάρται νὰ περάσουν τὰς πόλεως. Συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην στρατιωτικῶν ἐμπειραγνωμόνων ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τῶν ἀνταρτῶν ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἀντιπερισπασμοῦ ἐκ παρατάξεως μὲ τοὺς ἀντάρτας.

Ὁ ἐπιτελάρχης κ. Βεντήρις εὑρίσκεται ἤδη εἰς τὸν Γράμμον, ὅπου δὲ ἀνεγώρησε ἀεροπορικῶς εἰς Ἰωάννινα καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἀσφαλείας κ. Ζέρβας, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐνημέρωσε τὸν βασιλέα ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

Αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Κονίτσης ἐλήφθησαν εἰς τὴν κυβέρνησιν ὀλίγον πρὸ μεσημβρίας τῆς Κυριακῆς καὶ εἶχον λίαν ἀνησυχητικὸν χαρακτῆρα. Συνεκλήθη ἀμέσως ἐκτάκτως σύσκεψις τῶν ὑπουργῶν τῶν πολεμικῶν ὑπουργείων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεφασίσθη καὶ διετάχθη ἡ ἐν τάχει ἀποστολὴ ἐνισχύσεων. Εἰς τὰς Ἀθήνας διετάχθη ἡ ΤΑΕ νὰ ἀναστείλῃ τὰ δρομολόγιά της καὶ νὰ θέσῃ τὰ ἀεροπλάνα της εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν μεταφορὰν στρατευμάτων, ἐνῶ συγχρόνως διετάχθη ἡ μεταφορὰ ἐνισχύσεων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κονίτσης ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ Γράμμου. Μονάδες τῆς ἀεροπορίας μετετέθησαν ἀπὸ τὸ Σέδες εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Λαρίσης, διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν δράσιν τῶν στρατευμάτων.

Αἱ πρῶται ἡμιεπίσημοι πληροφορίαι

Τὴν νύκτα τῆς Κυριακῆς ἐξεδόθη ἡ πρώτη κυβερνητικὴ ἀνακοίνωσις, ἡ ὁποία ἀνέφερεν ὅτι αἱ ἐπιτεθεῖσαι δυνάμεις ἀπετελοῦντο ἀπὸ συμμορίτας καὶ Ἀλβανούς, δρμηθέντας ἐξ Ἀλβανίας μὲ κατεύθυνσιν τὴν Κόνιτσαν. Κατέλαβον τὴν γέφυραν Μπροζάνη καὶ ἐπιτίθενται σφοδρῶς ἐναντίον τῆς Κονίτσης, ἡ ὁποία ἀνθίσταται ἡρωϊκῶς. Αἱ εἰσβαλοῦσαι δυνάμεις ὑπερβαίνουν τοὺς 1000 συμμορίτας, προσετίθετο εἰς τὸ ἀνακοινωθέν, τὸ ὁποῖον συνέγιζεν ὡς ἑξῆς:

«Σχετικαὶ πληροφορίαι ἀναφέρουν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους, πλησίον τῶν συνόρων μας, κυρίως, ἰσχυρότερα ἴσως τμήματα, ἐν οἷς καὶ ἡ διεθνὴς ταξιαρχία. Αἱ αὐταὶ πληροφορίαι ἀναφέρουν ὅτι τὰ ἀργηγεῖα τῶν κομμουνιστικῶν συμμοριῶν Χαστίων, Γράμμου καὶ Πιερίων εὑρίσκονται ἐπὶ ἀλβανικοῦ ἐδάφους, βορειοδυτικῶς τῆς Κονίτσης.

»Ἐσημειώθησαν συγκεντρώσεις ταμπηδων πλησίον τῶν συνόρων. Αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐκινήθησαν ραγδαίως πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν εἰσβολῶν.

»Δυνάμεις ἀεταφέρθησαν ἀκόμη καὶ ἀεροπορικῶς. Οἱ συμμορῖται, παρὰ τὸν φιγκιδιασμόν, δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν κατάληψιν τῆς Κονίτσης καὶ ἀντιμετωπίζουν ἤδη τὰ καταληστικὰ πυρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀεροπορίας μας».

Τὰ ἀνακοινωθὲν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη τὴν Δευτέραν ἀπέδιδε τὴν ἐπίθεσιν εἰς τμήματα συμμοριτῶν ἐκ τῶν διαφυγόντων τὴν καταδίωξιν τῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, τὰ ὁποῖα δρομῶν ἤδη εἰς τὸν Γράμμον, κατέφυγον εἰς τὸ ἀλβανικὸν ἔδαφος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξεκινήθησαν, ἐφωδιάσθησαν καὶ ἐνισχύθησαν ὑπὸ τῶν ἀλβανικῶν ἀρχῶν καὶ ἐπανεισέρχονται εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος. «Οἱ ἀναγνῶσται — συνεγίζει τὸ ἀνακοινωθέν — ἀφοῦ προηγουμένως κατέστρεψαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀώου γέφυραν Μπροζάνη, κατέλαβον τὰ ὑψώματα δυτικῶς τῆς Κονίτσης, ἐκ τῶν ὁποίων προφανῶς νὰ ἐνεργήσουν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς πόλεως ταύτης, ἡ ὁποία ἀνθίσταται ἡρωϊκῶς. Αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων ἐξελίσσονται ἐπιτυχῶς καὶ ἐκ τούτου ὑπάρχει θετικὴ αἰσιοδοξία».

Αἱ πληροφορίαι ἐκ στρατιωτικῆς πηγῆς

Κατὰ πληροφορίας ἐξ ἄλλου ὑπευθύνων στρατιωτικῶν ἀρχῶν ἡ κατάστασις διεγράφετο ὡς ἀκολούθως χθὲς τὴν νύκτα οἱ φῶτες πρὸς τὰς ἐκ τῆς περιοχῆς των ἐπιχειρήσεις ἐκθέσεις.

Αἱ δυνάμεις τῶν συμμοριτῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπερέβαινον τὰς 2000 μετὰ τὴν ἀπώθησίν των ἐκ Κονίτσης ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν πρὸς τὴν ἀλβανικὴν μεθόριον πλευρὰν τῆς γεφύρας Μπουραζανῆ, τὴν ὁποίαν καὶ κατέχουν. Αἱ στρατιωτικαὶ καὶ δυνάμεις ἐνισχυθεῖσαι κατεῖχον χθὲς τὴν νύκτα τὴν ἑτέραν πλευρὰν τῆς γεφύρας νέαι δὲ ἐνισχύσεις ἐξ Ἀθηνῶν, Θεσσαλίας καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Γράμμου κατεφθανον συνεχῶς. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περιοχὴν ἡ ἐπίθεσις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων διεκόπη οὐ τὸ δὲ κατέστη δυνατὸν νὰ ἀποσυρθοῦν ὁρισμέναι δυνάμεις ἐξ αὐτῆς διὰ νὰ διατεθοῦν πρὸς τὴν περιοχὴν Κονίτσης, ἡ ὁποία ὑφίσταται τὴν μεγαλυτέραν πίεσιν. Αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις ἔχουν ἐπίσης ἐνισχυθῆ δι' ἐλαφρῶν τάνκς καὶ ἀεροπλάνων. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ κατέχουν ὡς ἀνεκοινώθη στοιχεῖα πεποιθότα ὅτι μεταξὺ τῶν ἐπιτιθεμένων συμμοριτῶν ὑπῆρχον ἄνδρες τῆς ἀτάκτου Ταξιαρχίας καὶ Ἀλβανοὶ ἄτακτοι (Τσάμηδες).

Ἐξ ἄλλου ὑπῆρχαν πληροφορίαι ὅτι συγκεντρώσεις ἐσημειώθη σαν ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους εἰς τὰς περιοχὰς Λεσκοβικίου καὶ Κονισπόλεως.

Οἱ στρατιωτικοὶ κύκλοι ὑπολογίζουν τὰ ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ καὶ σερβικοῦ ἐδάφους ὑπολείμματα τῶν Ἑλλήνων κομμουνιστῶν οἱ ὁποῖοι εἶχον εἰσέλθει εἰς ταῦτα μετὰ τὸ Δεκεμβριανὸν κίνημα εἰς 5 χιλ. περίπου, ἐκ τῶν ὁποίων μέρος ἔχει ἤδη εἰσέλθει εἰς προγενεστέρας ἐπιδρομάς.

Ὑπάρχουν ἐπίσης πληροφορίαι, ὅτι κατὰ μῆκος τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων καὶ πρὸς τὴν περιφέρειαν Θεσπρωτίας ἔχουν συγκεντρωθῆ δυνάμεις ἀλβανικῶν ἀτάκτων.

Μέχρι τῆς νυκτὸς δὲν ὑπῆρχε καμμία νεωτέρα πληροφορία περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐπιχειρήσεως παρὰ τὴν Κόνιτσαν.

Ὁ κ. Ζέρβας μετέβη εἰς τὴν "Ηπειρον

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Τάξεως ἀνεχώρησε χθὲς τὴν 3ην μεταμεσημβρινὴν ἀεροπορικῶς εἰς Ἰωάννινα.

Ἐκ τοῦ ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως ἀνεκοινώθη, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδίου του εἶναι πολιτικο-στρατιωτικὸς ἀποβλέπων ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν περιφερειῶν, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται τὰς ἐπιθέσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς καταστάσεως καὶ ἐνημέρωσιν τῆς κυβερνήσεως ἐπ' αὐτῆς.

Ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως ἐπεκοινώνησε τὴν 11ην νυκτερινὴν μὲ τὰ Ἰωάννινα, ὁπόθεν ἔλαβε τὴν λύ ὑπέρτερα τῶν συμμοριακῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχει θετικὴ αἰσιοδοξία».

ΕΙΣ ΚΑΪΜΑΚΤΣΑΛΑΝ

Ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ὑφυπουργείου Τύπου ἀνεκοινώθη τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα ἐκ Θεσσαλονίκης:

«Τηλεγραφήματα πρὸς τὰς ἐνταῦθα ἀρχὰς ἀγγέλλουν ὅτι τὴν νύκτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακὴν ἰσχυροτάτη συμμορία ὁρμωμένη ἐκ Καϊμακτσαλὰν ἐπετέθη ἐκ δύο σημείων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐναντίον λόχου στρατοῦ ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τῆ δυνάμεως χωροφυλακῆς τοῦ χωρίου Ἀγρα περιφερείας Ἐδέσσης. Ἐνῶ τὸ ἐν τμῆμα τῆς συμμορίας ἀπησχόλει τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις οἱ ὁποῖαι συμπεσόντες εἰς τὸν ὀδηρόφρακτον σταθμὸν, ὁμὰς συμμοριτῶν ἐκ 230 ἀνδρῶν μὲ βαρύτατον ὁπλισμὸν ἐπετέθη κατὰ τοῦ χωρίου Ἀγρα, ἔνθα εὑρίσκοντο 9 μόνον χωροφύλακες.

Οἱ χωροφύλακες κατορθώσαντες ὁλόγους χάς ἀπέκλεισαν ὅτι τὴν νύκτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακὴν ἰσχυροτάτη συμμορία ὁρμωμένη ἐκ Καϊμακτσαλὰν ἐπετέθη ἐκ δύο σημείων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐναντίον λόχου στρατοῦ ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τῆ δυνάμεως χωροφυλακῆς τοῦ χωρίου Ἀγρα περιφερείας Ἐδέσσης. Ἐνῶ τὸ ἐν τμῆμα τῆς συμμορίας ἀπησχόλει τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις οἱ ὁποῖο

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΜΑΧΗ ΒΟΡΕΙΩΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ;

Ἡ ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Καστοριᾶς

Κατελήφθη ἡ κωμόπολη τῆς "Αγρας

ΣΦΟΔΡΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Ν. ΥΟΡΚΗ, 15. (Τοῦ ἀνταποκρίτου μας). — "Ολες οἱ ἀμερικανικὲς ἐφημερίδες καὶ ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμὸς μεταδίδουν σήμερα πληροφορίες περὶ μεγάλης ἐπιθέσεως τῶν ἀνταρτῶν, οἱ ὁποῖοι προχωροῦν πρὸς Ἰωάννινα.

Ν. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι καὶ στὸ σημερινὸ «Ἔμπρός» δημοσιεύονται οἱ ἑξῆς σχετικὲς πληροφορίες:

«Κατὰ τινες πληροφορίες, αἱ ἐπιτιθέμεναι δυνάμεις εὑρίσκονται εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, πρὸς τὴν ὁποίαν κατευθύνονται, κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀπεσταλμένου τῆς «Ἀσσοσιέϊτεντ Πρές».

»Ὁ αὐτὸς Ἀμερικανὸς ἀνταποκριτὴς τηλεγραφεῖ, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ὅτι ὡς τοῦ ἐδήλωσαν χθὲς τὴν νύκτα ὑπουργοί, τοῦ ὁποίου δὲν ἀνεκοίνωσε τὸ ὄνομα, ἀνακαλέσθη καὶ λάθη χώραν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ 24ώρου ἀποφασιστικὴ μάχη βορείως τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων.

»Αἱ ὡς ἄνω πληροφορίαι τοῦ Ἀμερικανοῦ ἀνταποκριτοῦ, χωρὶς νὰ ἐπιβεβαιοῦνται αὐθαμόθεν ἐπισήμως, ἐφαίνοντο ἐν τούτοις ὑθὲς τὴν νύκτα αὐτιφωνοι πρὸς τὰ πράγματα.

»Οἱ ἐπίσημοι κύκλοι, χωρὶς τὰ προσπαθοῦν νὰ μειώσουν τὴν ὑπάρχουσαν ἔντασιν περὶ τοῦ κρισίμου τῆς καταστάσεως, κυρίως λόγῳ τῶν μὴ ἀποκλεισομένων ἀποροήτων ἐξελίξεων, ἐξεδηλώναν ἐν τούτοις τὴν νύκτα ἀπόλυτον αἰσιοδοξίαν ὅσον ἀφορᾶ τὴν πορείαν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων»

ΗΤΟΝ ΕΠΙΘΕΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ

Ἀναγγέλθηκε χθὲς ὅτι πολυμελὴς σχηματισμὸς ἀνταρτῶν τοῦ συγκροτήματος Βιτσίου ἐπετέθη κατὰ τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων τὲς πόλεως Καστορίας. Τὴν ἐπίθεση μεταδίδει τηλεγράφημα τοῦ ὁπογράφου Τύπου τὸ ὁποῖο ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὅμως σύμμορίτων ἐπετέθη χθὲς κατὰ τῆς Καστορίας ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Οἱ συμμορῖται κατεβάθοσαν νὰ πλησιάσουν εἰς ἀκραίαν συνοικίαν τῆς πόλεως ὅπου καὶ ἐπιχείρησαν ἐπιθέσεις ἀπὸ διαφόρους προσανατολισμούς. Ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τούτων ρίφθησαν ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν βλήματα ἀναφορικωτίντες εἰς γέρων καὶ μέλη γυναῖκες.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι πραγματοποιήθηκε μάχη, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας παρουσιάσθησαν γιατὶ οἱ κυβερνητικὲς δυνάμεις εἶχαν ἀποφασίσει ἰσχυρὲς ἐφορμὲς στὰ γύρω ἀπὸ τὴν Καστορίαν χωριὰ Τσιγκὶ καὶ Κορομηλιὰ οἱ ὁποῖες ἡ καθηλώθηκαν ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες ποὺ προφάσισαν νὰ ἐνισχύσουν τὶς δυνάμεις τῆς Καστορᾶς ἢ ἐξουδετερώθηκαν. Ἐπίσης τὸ τηλεγράφημα δὲν ἀναφέρει τίποτα γιὰ τὰ ἐξωτερικὰ φυλάκεια τῆς πόλεως τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων ἔχουν ἐπανδρωθεῖ ἀπὸ ἄνδρες τῶν ΜΑΥ.

ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΕΔΕΣΣΗΣ

Τηλεγραφήματα ἀπὸ τὴν "Εδεσσα φέρουν ὅτι τὴ νύκτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακὴ ἰσχυρὰ συγκροτήματα ἀνταρτῶν τοῦ Κατσικοστόλη ἐπετέθη κατὰ τῶν δυνάμεων στρατοῦ καὶ χωροφυλακῆς τῆς κωμοπόλεως "Αγρα "Εδεσσης. Οἱ κυβερνητικὲς δυνάμεις εἶχαν τὴν ἑξῆς διάταξη: Οἱ στρατιῶτες ἦταν ἐγκατασπαρμένοι στὸν ἀεροδρομιακὸ σταθμὸ καὶ οἱ χωροφύλακες μέσα στὴν κωμόπολη, ὅπου εἶχαν ὀχυρώσει καὶ δρισμένα κτίρια. Οἱ ἀντάρτες ἐνήργησαν ταυτόχρονη ἐπίθεση κατὰ τῶν δύο στόχων ἀλλὰ μὲ κύρια προσπάθεια τὴ κατάληψη τῆς "Αγρας.

Λιγὲς μετὰ τὴν ἐκδήλωση τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἀνταρτῶν οἱ στρατιωτικὲς δυνάμεις κατηλλάγησαν στὶς θέσεις τους χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ ἐνεργήσουν τὶς δυνάμεις τῆς χωροφυλακῆς ἐναντίον τῶν ἀποίων ἐπετέθησαν 250 ἀντάρτες. Οἱ χωροφύλακες «κάτσανε πολλοῦσου ἀγώνας ἐκμήθησαν» καὶ οἱ ἀντάρτες ἔγιναν κύριοι τῆς κωμοπόλεως, ὅπου ἐπυρπόλησαν τὸ ἀστυνομικὸ κατάστημα τὸ κτίριο τοῦ σχολείου ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἀστυνομικὲς δυνάμεις καὶ μερικὰ σπίτια «βενιζελοφρόνων. Τέλος οἱ ἀντάρτες ἀποχώρησαν πρὸς τὸ Καϊμακτσαλάν. «Ἐφεκτεύθη εἰς συμμορίτης. Οἱ κυβερνητικὲς δυνάμεις ἄν καὶ παραδέχονται ὅτι εἰς ἀγὼν ἐπῆρξε σκληρὸς ἀντικρούθη ὅτι δὲν ἔχουν ἀπωλείες!

ΣΤΑ ΠΟΡΡΩΤΑ

Σχηματισμὸς ἀνταρτῶν, ἀγνώστου ἀριθμοῦ ὁπῆ τὸν "Ομηρο ἐπετέθη κατὰ τῶν κυβερνητικῶν χωριῶν τοῦ *κοινοῦ Παστσάκικης στὴν περιοχὴ* Πορρῶν· Ἐπικαλούσθησε σκληρὴ μάχη, ἡ ὁποία ἐβρήκτης 5 ὥρες καὶ τελικὰ οἱ ἀντάρτες ἀνεχώρησαν. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μάχης φρονιστὴ σθηκε ἕνας ἀξιωματικὸς καὶ αἰχμαλωτίσθηκαν 7 στρατιῶτες τῶν ὁποίων ἡ τύχη ἀγνοεῖται.

"Αλλος σχηματισμὸς 100 ἀνταρτῶν προσέβαλε αἰφνιδίως ἀλλὰ δυὸ σημεῖα τῆς δυνάμεις τῶν ΜΑΥ τοῦ χωριοῦ Καλὴ Βρύση τῆς Δράμας. Οἱ ΜΑΥδες αἰφνιδιασθέντες συνέπτυξθησαν καὶ οἱ ἀντάρτες μπῆκαν ἀπὸ χωριὸ ὅπου πυρπόλησαν σπίτια «βενιζελοφρονῶν» καὶ «ξιστρατολόγησαν 4 κατοίκους. Ἀργότερα ὁ ἴδιος σχηματισμὸς μπῆκε ἀπὸ χωριὸ Καλλίθη, ὅπου καὶ συνελήφθη μὲ δημαρία κινητῶν. Τὰ ἀποτελέσματα καὶ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτερης συμπλοκῆς δὲν ἀναφέρονται.

ΣΤΗ ΖΑΓΟΡΑ

Προχθὲς τὸ πρωῒ τμῆμα τοῦ 21ου Τάγματος Χωροφυλακῆς ἐνῶ κατευθυνόταν ἀπὸ Ζαγορὰ «πρὸς καταδίωξιν τῆς συμμορίας ἥτις εἶχεν ἀπὸ τὴν νύκτα ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ ἀστυφυλακείου τῆς γραμμῆς Βόλου—Ζαγορᾶς» συνελήφθη μὲ 150μελῆ ὁμάδα ἀγραπτῶν. Κατὰ τὴ συμπλοκὴ ἐφονεύθη ἕνας χωροφύλακας.

ΠΙΕΖΕΤΑΙ Η ΛΑΜΙΑ

Τηλεγραφοῦν ἀπὸ τὴ Λαμία ὅτι μετὰ τὴν τελευταία ζωηρὴ ἀνάπτυξη τῆς δρασεως τῶν ἀνταρτῶν, ἡ πόλη τῆς Λαμίας πιέζεται ἀπὸ παντοῦ. Οἱ στρατηκὲς ἀρχὲς εἶνε ἐξαιρετικὰ ἀνήσυχες καὶ ἐπεκτείνουν τὰ ἔντακτα μέτρα ἀσφαλείας. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ μεταξὺ ἄλλων ἐξεδόθη καὶ ἡ ἑξῆς διαταγή:

Σὲ μεταξὺ ἀντάρτες ἐμφανίσθηκαν καὶ σὲ πολλὰ χωριὰ τῆς ὀρεινῆς Ἰτέας χωνίας. «Ἐνῶ ὡς τοῦτο ἐγνώσθη, συνεκροτήθη σῶμα ἐθνικοφρόνων πολιτῶν ὑπὸ τοὺς δημάρχους Παυσιλύπου καὶ Σταμάτην, τὰ ὁποῖα ἔβγῆκαν εἰς κατὰδίωξιν τῆς συμμορίας.»]

ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Συγκρότημα 400 ἀντιτίθων ἐμπλέκεται μὲ ἀτόφυλακὴ χωροφυλακὴς στὴ θέση Χρυσοπηγὴ τῆς Κυνουρίας. «Ἐφονεύθησαν 3 συμμορῖται. Ἐν συνεχείᾳ τὸ ἴδιο συγκρότημα ἀντιτάσσεται σὲ ἐπίκαιρη βορείως τῆς Βλαχοκερασιᾶς Μαντινείας μὲ κυβερνητικὸ τμῆμα ποὺ εἶχε ἐπικεφαλῆς τὸν ταξίαρχο Ρογκάκο. Ἐπικολουθήσε πολύωρη μάχη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας ἐφονεύθησαν οἱ ἀνθυπολοχαγοὶ Π. Γιαννάκος καὶ Π. Κουλάκος καὶ τραυματίσθηκε ἕνας χωροφύλακας. «Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμοριτῶν δὲν ἐξηκριβώθησαν!

Ἐξ ἄλλου ἀπὸ χθὲς συνάπτεται ἀφορὴ μάχη στὶς Βίγλες τῆς Λεχαίνων, λέξεις μεταξὺ ἀντιαρμάτων τοῦ συγκροτήματος Σφακιανάκη καὶ ἀποσπασμάτων χωροφυλακῆς. Ἡ μάχη εὑρίσκεται στὴν ἐξέλιξη της.

Σοβαρὴ ἡ σημερινὴ συνεδρίαση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας

Ν. ΥΟΡΚΗ, 15. (Τοῦ ἀνταποκρίτου μας). — Κύκλοι τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας ἀναφέρουν ὅτι ἡ σημερινὴ συνεδρίαση κρίνεται ὡς πολὺ σοβαρά. Ἂν ὑπάρξουν περιθώρια χρόνου, πιστεύεται ὅτι θὰ μιλήσει καὶ ὁ Πολωνὸς ἀντιπρόσωπος κ. Λάγκε, ὁ ὁποῖος θὰ προεδρεύσει τῆς συνεδριάσεως. Ὁ Γάλλος ἀντιπρόσωπος κ. Παροντί, καθὼς καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Κολομβίας, παρὰ τὶς ἀντιδράσεις τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν, θὰ συνεγείσουν καὶ θὰ ἐντείνουν τὶς προσπάθειές τους γιὰ νὰ ἐξευρεθεῖ βάση συμβιβασμοῦ. Ὁ κ. Παροντὶ θὰ ὑποστηρίξει τὴ γνωστὴ ἄποψή του ποὺ συνίσταται στὴν πρόταση ὅτι δὲν πρέπει νὰ κατηγορηθεῖ καμμιὰ ἀπὸ τὶς τέσσαρες Βασικὲς κυβερνήσεις σὰν ὑπεύθυνη τῶν συνοριακῶν γεγονότων καὶ ὅτι ἡ ὑποεπιτροπὴ τοῦ ΟΗΕ, ποὺ θὰ μείνει στὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ εἶνε ὁλιγάριθμος καὶ νὰ ἐξετάζει τὰ συνοριακὰ ἐπεισόδια μόνο ὕστερα ἀπὸ συμφωνία τῶν κυβερνήσεων τεσσάρων γειτονικῶν χωρῶν.

Ν. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

Ο κ. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΔΙΑΨΕΥΔ

ΤΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΑ ΤΩΝ Α

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ κ. ΔΕΝΔΡΑΜΗ ΣΤ

ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΙ ΕΙΣΒΟΛΗ ΑΛΙ

ΕΚΛΙΠΑΡΟΥΝ ΟΜΩΣ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗ Σ

Ν. ΥΟΡΚΗ, 15. (Τοῦ ἀνταποκρίτου μας). — Ἡ προσπάθεια τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἀμεσοκανικῆς κυβερνήσεως γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἀντιδραστικὴ πολιτικὴ τους στὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ ἀλεκθιάσουν λύσεις τὶς ὁποῖες ἐπιθυμοῦν στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας, συνεγίζεται μὲ μεγαλύτερη ἔνταση. Καμμιὰ σχεδὸν πληροφορία δὲν ἀναγράφεται ἀπὸ τὸν τύπο τῶν τράστ γιὰ τὶς διαδικὲς συλλήψεις στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν τρομοκρατία, ἐνῶ ἀναφέρονται συνεχῶς οἱ παραπλανητικὲς εἰδήσεις περὶ διεθνῶν τοξιαρχιῶν, ποὺ προέργονται ἀπὸ ἐδάφη τῶν γειτονικῶν χωρῶν, περὶ «Ἀλβανῶν ἐπιτιθεμένων καὶ συνεργαζομένων μετὰ τῶν ἀνταρτῶν» κλπ. Ὁ κ. Τσαλδάρης ἀναγκάσθηκε νὰ διαψεύσει τὰ κυβερνητικὰ ἀνακοινοθέντα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, λέγοντας ὅτι, στὰ γεγονότα τῆς Κοζάνης συμβαίνουν καθημερινῶς ἐδῶ καὶ ἕνα χρόνο. Δὲν ὑπάμεθα νὰ διπλώνει περὶ Διεθνοῦς Τοξιαρχίας, προτοῦ σὺν λάβομεν ἄνδρας της. Δὲν εἶνε συνετὸν τὰ ἀνακοινωθέντα τῶν Ἀθηνῶν νὰ ὁμιλοῦν περὶ συμμετοχῆς ἀλβανικοῦ στρατοῦ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἂν συνέβη ἕνα τέτοιο γεγονός, θὰ βαίως θὰ ἐσήμαινε πόλεμον».

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΔΕΝΔΡΑΜΗ

Ἡ ἐπιστολὴ ἐπίσης, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε ὁ κ. Δενδραμῆς ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας, δὲν ἀναφέρει καμμιὰ ἀπολύτως συμμετοχὴ Ἀλβανῶν στὶς ἐπιθέσεις τῆς Κονίτσης καὶ γιὰ τὸ ζήτημα τῆς Ταξιαρχίας. Ἁπλῶς λέγει ὅτι ὑπάρχουν συγκεντρωμένες δυνάμεις στὰ ἐδάφη τῶν γειτονικῶν χωρῶν, χωρὶς ν' ἀναφέρει ὅτι ἐλάβαν μέρος στὶς τελευταῖες μάχες.

Χθὲς τὸ μεσημέρι ὁ κ. Τσαλδάρης συνέφαγε μὲ τὸν σὲρ Ἀλεξάντερ Κάντογκαν καὶ τὸν κ. Τζόνσον, ἀντικαταστάτη τοῦ κ. Ὥστιν στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας, καθὼς καὶ μὲ τὸν Κινέζο ἀντιπρόσωπο. Οἱ ἑλληνικοὶ κύκλοι, ἐνῶ περίμεναν ἐντυπωσιακὲς ἀνακοινώσεις, με τὰ τὴ συνάντηση αὐτὴ ἀλλαξαν τὸν τόνο τους. Φαίνεται ὅτι πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον παρὰ τὶς προσπάθειες τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπιτύχει ἐπίδοκλή κυρώσεων κατὰ τῶν γειτονικῶν χωρῶν καὶ ἀποστολὴ ἀγγλοαμερικανικῶν στρατευμάτων στὴν Ἑλλάδα τόσο ἡ Ἀμερική, ὅσο καὶ ἡ Ἀγγλία δὲν δείχνουν ἀκόμη διαθέσεις νὰ φθάσουν ὡς αὐτό. Ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ κ. Τσαλδάρη — ὅπως ὅμως γοῦν τώρα οἱ προσκείμενοι πρὸς αὐτὸν κύκλοι — εἶνε νὰ ἐπιτύχει τὴν ἀνοικτὴ καὶ ἐνώπιον ἐπίσκεψη τῆς Ἀμερικῆς στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος, γιὰ τὴν ὁποία ἡ Ἀμερικανικὴ κοινὴ γνώμη εἶνε ἀπροετοίμαστη. Ἀλλὰ τὸ ἴδιο φος ἐτοιμάζεται μὲ τὶς τελευταῖες ἐξογκωμένες εἰδήσεις καὶ τὶς ψευδεῖς πληροφορίες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὴ γνώμη τῶν πολιτικῶν κύκλων, ἡ ἀποστολὴ ἀμερικανικῶν στρατευμάτων δὲν φαίνεται πιθανὴ στὴ σημερινὴ διεθνῆ κατάσταση, ἐξ αἰτίας τῶν συνεπειῶν, ποὺ θὰ εἶχε "Ὅλη ἡ προσπάθεια τῆς Ἀμερικῆς, ὅπως ἄφησε νὰ ἐννοηθεῖ ὁ κ. Τσαλδάρης θὰ στραφεῖ, πρὸς τὸ παρόν, κυρίως σὲ συζητήσεις στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας, ὅπου θὰ θελήσει νὰ ῥιζώσει ταγεία λύση μὲ βάση τὶς ὑποθέσεις τους. Ὁ κ. Τσαλδάρης δήλωσε ὅτι βρίσκεται σὲ συνεχῆ ἐπικοινωνία μὲ τὸ ξωερικὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ πηθανὸς νὰ μεταβεῖ καὶ πάλι σύριο στὴν Οὐάσιγκτον.

Ν. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

ΠΟΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΒΡΙΣΚΕΙ Ο ΓΚΡΙΣΓΟΥΟΛΝΤ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 15. (Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας). — Ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ πλευ Τάϊμς Τάϊμς τηλεγραφεῖ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα σχετικὰ μὲ τὴν ἀθήνα

Γενάρχουμε ὅτι ἐπρόκειτο ἀμφιβολία ἐπιδείξει ἐπανάληψη τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἀνταρτῶν ἐναντίον τῆς Καστορᾶς, ἐνῶ ἡ ἔρευνα τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μάχης ποὺ ἔδωσε τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Γρηγορίου ἐναντίον τῶν ἀνταρτῶν τοῦ Βασιλείου, ἔδειξε ὅτι οἱ ἀντάρτες ἔχασαν 60 νεκροὺς καὶ ἀρκετοὺς τραυματίες. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων ἔπεσαν 4 νεκροὶ καὶ 12 τραυματίες.

Ἀμηχανία στὴν Διάσκεψη!

Στὴν Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκία ἀντιπροσωπεύει ἡ... Ἰταλία!

ΠΑΡΙΣΙ 15. (Ἀπὸ ὑπηρ.)— Ὁ γαλλικὸς καὶ ξένος τύπος, ἀσχολούμενος μὲ τὴ Διάσκεψη τῶν ὑπουργῶν ἀπαφέρει σὲν δείγμα σοβαρᾶς ἀμηχανίας τὸ γεγονὸς ὅτι μεγάλο μέρος τῶν συζητήσεων ἀφιερώθηκε στὴ φορτίδα πὼς τὰ μέλη ἀνοικτὲς οἱ πόρτες στὶς ὁποῖες ἀκούστηκε γωρὶς τὴν Κεντρικὴς καὶ Ἀνατολικὴς Εὐρώπης.

"Ἕως τώρα τὰ κυρία χαρακτηριστικὰ τῆς Διασκέψεως εἶνε: α) "Οτι ἡ Νορβηγία, Σουηδία καὶ Δανία ἐκριταν καλὸ νὰ δηλώσουν ἀκόμα μία φορὰ ὅτι δὲν θὰ δεχθοῦν ἐπιμβαση στὴν ἐσωτερικὴ τους οἰκονομικὴ ζωὴ β) "Οτι στὴν ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ, *ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ἐξαρτῶνται ἀλλες* οἱ ἄλλες χαίρνουν μέρος, ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, μόνο ἡ Νορβηγία ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Ἰταλία. Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκία δὲν δέθηκε θεση στὴν ἐκτελεστικὴ Γὶς αὐτὲς τὶς δύο χῶρες ἐπιφυλάσσεται ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἡ Νορβηγία ἀντιπροσωπεύει τὴν σκανδιναβικὴ ὁμάδα καὶ ἡ Ὁλλανδία τὸ Λουξεμβούργο καὶ τὸ Βέλγιο. γ) "Αλλο χαρακτηριστικὸ εἶνε ἡ ἀλληνιδικὴ πρόταση νὰ περιληφθεῖ στὸ σχέδιο Μάρσαλ καὶ ἡ Δυτικὴ Γερμανία.

Ἡ «Οὐμανιτὲ» σχολιάζοντας τὸ τελευταῖο αὐτὸ σημεῖο, τονίζει ὅτι δὲν ἀποτελοῦ, τυχαία σύμπτωση τὰ γραφόμενα τῆς ἀγγλικῆς ἐφημερίδας «Μάντσεστερ Γκάρντιαν» ὅτι εἶνας ἀπὸ τοὺς κύριους παράγοντες τῆς εὐνοϊκῆς ἀνακοδόμησης εἶνε ἡ ἀναγέννηση τῶν βιομηχανιῶν ποὺ βασίζονται στὸ κάρβουνο τοῦ Ρουρ. Καὶ ἡ «Οὐμανιτὲ» προσθέτει: «Μήπως ἡ ἡμέρα τοῦ τεζιασμα συμπληρώνεται; Θέλουν λοιπὸν νὰ προδιασουν τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας;»

ΜΟΣΧΑ 15. ('Ἀπ. ὑπηρ.)— Ὁ Σοβιετικὸς ραδιοσχολιαστὴς Γκορμὰ σε ἀκιλιν του εἶπε: «Τὸ σχέδιο Μάρσαλ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἴδια οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἔδαφος του, ἴνε ἡ βάση τῆς ἀμερικανικῆς βιβθιας σὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ σὲ μορφὴ πιὸ ἀναπτυγμένη καὶ ἐκτεταμένη». Ὁ Γκορμὰ ἐτόνισε ὅτι στὴ διάσκεψη τῶν Παρισίων οἱ κ.κ. Μάϋερ καὶ Μπεβὶν δὲν πετύχαν νὰ χωριοποιήσουν σχέδια ἀμοιβαίας *κατανοήσεως ἀλλὰ ἐξοφθάλμισαν* τὴν χωρὶς ὅρους ἀποσταθρίωση ἀπὸ τὴν "Ιταλία τὴν Ποστογιάλια καὶ τὴν Τουρκία. «Αὐτὸ, πρόσθεσε, ἔγινε πολὺ λίγο γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς τρομοκρατίας σκοτεργασίας. Καὶ φυσικὰ ἐλάχιστα ἀπὸ ἐκείνα τὰ ὁποῖα κυλοῦν τοὺς Οὐδαλγκτὸν περίμενε οἱ ἀγγλοαμερικανοὶ πρακτορες τους».

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΕΜΒΕΡ ΧΟΤΖΑ ΣΤΗΝ ΜΟΣΧΑ

ΠΑΡΙΣΙ, 15. ('Ἀπ. ὑπηρ.). — Ἡ εἴδηση τῆς ἀφίξεως ἀεραπορικῶς στὴ Μόσχα τοῦ Ἀλβανοῦ πρωθυπουργοῦ Ἐμβὲρ Χότζα καὶ ἡ ὑποδοχὴ τὸν ἀπὸ τὸν Μολότωφ καὶ Βυσίνσκυ, ὑπογραμμίζεται ἀπὸ τὸν σημερινὸ τύπο ὡς γεγονὸς ποὺ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία

ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΗΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ»

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ ΕΝΤΑΛΜΑΤΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

ΟΙ ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΦΘΑΝΟΥΝ ΠΕΡΙΠΟΥ ΤΙΣ ΕΞΗ ΧΙΛΙΑΔΕΣ

ΜΕΤΑΦΕΡΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΙΚΑΡΙΑ

Ὁ ἀνακριτὴς τοῦ ΣΤ' Ἀνακριτικοῦ Γραφείου κ. Σακελλαρίου, ποὺ διεξάγει τὶς ἀνακρίσεις ἐναντίον τῆς Ὑγείας τῆς Ἀριστερᾶς, συνεργάσθηκε χθὲς μὲ τὸν ἐποπτεύοντα τῶν ἀνακρίσεων ἀντεισαγγελέα κ. Μητσόπουλο. Ἡ συνεργασία αὐτὴ ἀφορούσε τὸν κατατρισμὸ τῶν κατηγορητηρίων καὶ τὴν ἔκδοση ἐνταλμάτων συλλήψεως ἐναντίον ὅλων ἀνεξαιρέτων τῶν ἡγετῶν καὶ ἡγετικῶν στελεχῶν τοῦ ΚΚΕ καὶ ΕΑΜ, σὺλληφθέντων καὶ μή. Τὰ ἐντάλματα αὐτὰ δὲν ὑπεγράφησαν ἀκόμη. Ἐν ἀναμονὴ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως.

ΟΙ ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΦΘΑΝΟΥΝ ΤΙΣ 6.000

Οἱ συλλήψεις ἀπὸ τὴν Ἀσφάλεια συνεχίσθηκαν καὶ χθὲς ὅλη τὴν ἡμέρα, καὶ τὰ ἐξημερώματα σήμερα, ἀλλὰ σὲ μικρότερη κλίμακα. "Οπως πληροφοροῦμεθα ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν συλληφθέντων φθάνει τὶς 6.000. Κατὰ τὶς ἴδιες πληροφορίες ὅλοι οἱ συλληφθέντες ἔχουν μεταφερθεῖ στὴν Ἰκαρία, ἡ ὁποία ἔχει ἤδη στικὰ καθοριοσθεῖ ἀπὸ τὴν κυβέρνηση ὡς στρατόπεδο συγκεντρωσεως.

ΟΙ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Πληροφορούμεθα ὅτι ἡ συγκρότηση ἀνακριτικῶν ἐπιτροπῶν γιὰ τὴν ἐξέταση τῶν περιπτώσεων τῶν συλληφθέντων καὶ ἐκτοπισθέντων δημοκρατικῶν συναντᾶ δυσχερεῖς λόγω ἐλλείψεως διαθεσίμων διωκτικῶν. Ἔγινε γνωστὸ ἐξ ἄλλου ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς δικαστὲς ποὺ ἐκλήφθησαν νὰ πάρουν μέρος στὶς ἐπιτροπὲς αὐτές, ἐπειδὴ προβλέπουν ὅτι τὸ ἔργο τῶν ἐπιτροπῶν αὐτῶν θὰ παραταθεῖ ὑλάκληρο τὸ καλοκαίρι καὶ ἑπομένως θὰ στερηθοῦν τὶς θερινές τους ἀδειες, ἀρνήθηκαν νὰ μετάσχουν στὶς ἐπιτροπὲς αὐτές. Στὸ μεταξὺ στὶς ἁρμόδιες ἀρχὲς ὑποβάλλονται ἀθροες διαμαρτυρίες τῶν συγγενῶν τῶν συλληφθέντων γιὰ τὴν ἄδικη συλλήψη τους καὶ αἰτήσεις γιὰ τὴν ταχυτάτη διεκπεραίωση τῶν ὑποθέσεών τους.

ΣΤΗΝ ΙΚΑΡΙΑ

Σύμφωνα μὲ πληροφορίες μας μεταφέρθησαν ὅλοι οἱ συλληφθέντες μὲ ἁρματαγωγὰ καὶ ἄλλα σκάφη ἀπὸ τὴν Ψυττάλεια στὴν Ἰκαρία. Ὑπάρχει ἀκόμη ἡ πληροφορία ὅτι ὅλοι οἱ τελευταίως μεταφερθέντες ἐκλείσθησαν σὲ Στρατόπεδο Συγκεντρώσεως μὲ συρματοπλέγματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶνε ἀδύνατη κάθε ἐπαφὴ μὲ τοὺς πολιτῶν ἐξορίστους.

ΟΙ ΣΥΛΛΗΦΘΕΝΤΕΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΙ

Χρὸς τὴν Πανελλήνιο Ὁμοσπονδία Σιδηροδρομικῶν ἐστοκη τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα:

«Μετὰ τριήμερον δραματικὸν ταξίδι ἐφθάσαμε σήμερον ὅλοι κατὰ εἰς Ἅγιον Κήρικον Ἰκαρίας. Ἀκολουθεῖ ἔκθεση. Εἰδοποιήσατε οἰκογενειες σιδηροδρομικῶν καὶ ἀποστείλατε ἀμέσως ἀπαραίτητα εἴδη ρουχισμοῦ καὶ χρήματων.

ΜΑΡΓΙΟΛΗΣ»

ΟΡΓΩΝΕΤΑΙ Η ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΓΝΩΜΗΣ

ΟΣΟ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΘΑ ΤΟΥΣ ΠΙΣΤΕΥΕΙ ΟΤΑΝ ΛΕΝΕ ΟΤΙ ΒΟΗΘΟΥΝ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΙ ΤΟ «ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ»

ΛΟΝΔΙΝΟ, 15, (Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας). — Ὁ "Αγγλος βουλευτὴς κ. Κ. Ζιλλιάκους σὲ δηλώσεις του πρὸς τὴν κ. Ρόσνερ, ἀνταποκρίτρια τοῦ ἀμερικανικοῦ πρακτορείου «Συμμαχικὰ Ἐργατικὰ Νέα», ἀναφερόμενος στὰ κύρια τρομοκρατίας στὴν Ἑλλάδα, εἶπε: «Οἱ μαζικὲς συλλήψεις στὴν Ἀθήνα ἀποτελοῦν μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες φάσεις ποὺ πέρασε ἡ ἐπίθεση τοῦ ὁλοκληρωτικο

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΚΡΙΣΙΜΟΣ

Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΑΝΕΧΑΙΤΙΣΘΗ ΠΑΡΑ ΤΟ ΚΑΛΠΑΚΙΟΝ

Οι ναζί στρατηγοί δικάζονται

Συμβούλιον Έθν. Άμύνης

ΜΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΚΑΙ ΒΡΕΤΑΝΝΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

ΟΙ ΑΠΟΥΣΙΑΖΟΝΤΕΣ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΠΑΡΕΚΛΗΘΗΣΑΝ ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΕΨΟΥΝ

Η έντύπωσις ή οποία είχεν αποκρυσταλλωθή χθες εις τους άρμοδιωτέρους κυβερνητικούς και στρατιωτικούς κύκλους περί της επιθέσεως των άνταρτών έναντίον της Κονίτσης εί ναι ότι πρόκειται περί ενεργείας άτυπερησπασμού σχετιζομένης όχι τόσον με τας επιγενομένας εις τού Γράμμου όσον με νέαν επίθεσιν των άνταρτών ή οποία άναμένεται ότι θά έκδηλωθή θά εις άλλο σημείον. Αί πληροφορίαι των στρατιωτικών αρχών, πράγματι, είχαι ότι ύπαρχουν συγκεντρώσεις άνταρτών επί ξένου εδάφους εις εξ σημεία της μεθορίου και έτερα τρία κατά μήκος της αλβανικής μεθορίου και έτερα τρία κατά μήκος της γιουγκοσλαυϊκής.

Η νέα δρασις των άνταρτών αναμένεται να εκδηλωθή εκ της κατευθύνσεως της Κορυτσάς ή προς την Δοϊράνην.

Όσον αφορά τας επιχειρήσεις εναντίον της κινήσεως κατά της Κονίτσης δυνάμεις, αί πληροφορίαι αί οποίαι μας έχουν γίνει την νύκτα άνεφερον ότι δύο ταξιαρχίαι εκινήθησαν έναντίον της δυνάμεως αύτης — υπολογιζομένης ός γνωστόν, εις 2.500 άνδρας — ή μία εκ Κονίτσης και ή άλλη από τα Ιωάννινα και συμπέσουν ούτω εξ ανατολών και δυσμών τούτων, οί οποίοι ευρίσκονται παρά τό Καλπάκι. Μέχρι της γιές είχον πραγματοποιηθή δύο συμπλοκαί, μία προς την κατεύθυνσιν της Κονίτσης και άλλη προς την κατεύθυνσιν των Ιωαννίνων. Αί άνταρτικαί δυνάμεις, κατά τας κυβερνητικάς πληροφορίας, μολονότι συμπιεζόμεναι ούτω εκ δύο πλευρών, έχουν ευχέρειαν διαφυγής προς δυσμάς δηλαδή προς την κατεύθυνσιν των αλβανικών συνόρων εάν ό στρατός δέν προλάβη να αποκόψη και την διέξοδον αύτην.

Αί πληροφορίαι, αί οποίαι άνεγράφησαν υπό πρωινής εφημερίδος χθες και μετεφράσθησαν από ξένον πρακτορείον, ότι έγινε δεύτερα εισβολή και ότι οί εισβολείς έφθασαν εις απόστασιν 20 χιλιομέτρων από τα Ιωάννινα, έλεγχονται απολύτως ανακριβείς τόσον εξ επισήμων όσον και εξ άλλων αξιοπίστων πηγών. Η πραγματικότης είναι ότι ή εισβολούσα εξ Αλβανίας φάλαγξ, αφού απέτυχε τό σχέδιό της να καταλάβη την Κόνιτσαν, έλαβε κατεύθυνσιν προς νότον επί της οδού των Ιωαννίνων και έφθασε μέχρι τού ύψους του Καλπακίου, όπου ανεχαιτίσθη ύπό των αφιχθεισών εν τω μεταξύ δυνάμεων.

Ο κ. υπουργός των Στρατιωτικών έδωσε σχετικάς προς δημοσίευσιν την κατωτέρω ανακοίνωσιν:

«Πράγματι, σώμα συμμοριτών εισήλθεν εξ Αλβανίας την 13ην Ιουλίου 1947 με πρώτον αντικείμενον σκοπόν την κατάληψιν της Κονίτσης. Αποτυχόν, προήλασε κατόπιν προς νότον επί της δημοσίας οδού από Μπουράζανι.

»Η Στρατιά Βορείου Ελλάδος διά κεραυνοβόλου ενεργείας έλαβε τα επιβαλλόμενα στρατιωτικά μέτρα, των οποίων πάν αίσθανονται σκληρόν τόν άντίκτυπον οί εισβολείς συμμορίται. Πάντα τά λοιπά, τά άνταποφαινόμενα εις τον Τύπον, είνε άνάξιοθρυλ πληροφορίαι.»

Επίσης, τό υπουργείον Δημοσίας Τάξεως εξέδωσε χθες την πρωίαν την ακόλουθον ανακοίνωσιν:

«Διαπιστούται ή δημοσιευθείσα πληροφορία περί εμφανίσεως συμμοριτών 20 χιλιόμετρα δορείως των Ιωαννίνων. Γενικώς εις την περιοχήν της εισβολής, ή εξέλιξις της καταστάσεως, κατόπιν των λίαν σθεναρών μέτρων παρουσιαζεται εξυπνωμένη. Εις τούτο συνετέλεσε μεγάλως ή ανάδυσις του ήπειρωτικού λαού συμβολή πρός τας στρατιωτικάς δυνάμεις.

Οί υπουργοί της Αεροπορίας κ. Κανελλόπουλος και των Στρατιωτικών κ. Στρατος όμιλούντες χθες με δημοσιογράφους, ετόνισαν ότι ή κατάστασις εκλαμβάνεται πολύ καλύτερα. Ο κ. Κανελλόπουλος είπε την ταυτότητα και την αποτελεσματικότητα της ενεργείας του στρατού και της αεροπορίας. Ο αιχμάλωτοι ανέρχονται εις 40.

Προς εξέτασιν της καταστάσεως συνεκατέθησαν χθες διάφοροι συνείσεις έκ των όπλων οπωσδιαστερα ήτο ή γνωστική συνεδρίασις τού Συμβουλίου Εθνικής Άμύνης υπό την προεδρίαν του κ. Πρωθυπουργού, εις την οποίαν έλαβον μέρος επίσης ό Αμερικανός στρατηγός Λίβυ, ό Αμερικανός ναύαρχος κ. Σακελλαρίου και οί Βρεταννοί στρατηγοί Ρώτς, Κάμερον και ό αμήραχος Φίρτ. Διά πρώτην φοράν μετέσχον της συνεδριάσεως του Συμβουλίου Εθνικής Άμύνης ξένοι.

Εξ άλλου, την μεσημβρίαν συνήλθον οί Υπουργοί των πολεμικών ετουργείων μετά του κ. Τσακαλώτου και εξήτασαν τα εισηγηθέντα από τον κ. Λέρβαν τηλεγραφικώς μέτρα και τα ένκαιρον. Εν σχέσει με την απόφασιν των άναγκαιρούν αμέσως συνεδριάσεις εις Ιωάννινα οί υπουργοί των Στρατιωτικών και της Δικαιοσύνης. Σήμερον θά αναχώσουν εντος της ημέρας με τό κ. Σέρβεν.

Ο κ. ΧΟΤΖΑ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ «ΔΙΩΚΟΜΕΝΟΥΣ»

«Η ΑΛΒΑΝΙΑ ΘΑ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΘΑΛΠΗ»

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΣΧΑΝ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 15. (Ίδ. ύπηρ.) Ο ραδιοφωνικός σταθμός της Μόσχας μετέδωσε περιγραφάς της δημοσιεύσεως του Αλβανού πρωθυπουργού κ. Ενβέρ Χότζα περί την αθεϊστικήν προπαγάνδαν και λόγου του, εις τον όποίον εί τος διεκήρυξεν ότι ό φιλικός λαός του εις τον μόρμον και ότι «ή Αλβανία θά εξακολουθήση να επιτρέπη εις τους καταδιωκομένους Έλληνας όπως καταφεύγουν εις τό έδαφός της». Ο Χότζα συνεδεύετο από τού Αλβανού υπουργού των Εξωτερικών Τζέτζη και του Γιουγκοσλαύου υπουργού της Δικαιοσύνης.

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΗΣ ΕΞΩΘΕΝ ΕΠΙΒΟΥΛΗΣ

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ κ. Κ. ΤΣΑΛΔΑΡΗ

Ν. ΥΟΡΚΗ, 15. (Α.Θ. Πρ.) — Ο αντιπρόεδρος της ελληνικής κυβερνήσεως και υπουργός των Έξωτερικών κ. Τσαλδάρης εδήλωσε τά ακόλουθα:

«Η εκδηλωθείσα ενεργεια και απροκάλυπτος επίθεσις, δέν μάς έξεπλήξε, διότι την ανεμένομεν. Φανταζόμεθα δέ ότι δέν έξεπλήγησαν ούτε τούς κύκλους της Ο.Η.Ε., διότι τους είχομεν ήδη έπαρκώς προειδοποιήσει. Επί τού παρόντος δέν δυνάμεθα ν' αμύνωμεν ασφαλέστερον διά τας ενεργείας μας και διά τα μέτρα προστασίας προς εξασφάλισιν της ανεξαρτησίας της Ελλάδος άπο πάσης περαιτέρω επιβουλής. Εν τούτοις δυνάμει τα σιαστήσω εις τον ελληνικόν λαόν να παραμείνη απόλυτος ήσυχος και να άτενίζη μετά ψυχραιμίας αίσθήματος γεγονότα. Βέβαιος ότι ένταύθα εργαζόμεθα αποτελεσματικώς δπως προασπισωμεν τον έλληνικόν λαόν άπό πάσης περαιτέρω επιβουλής. Ο ελληνικός λαός πρέπει να είνε βέβαιος ότι τό έν διαφέρον των μεγάλων συμμάχων μας θά εκδηλωθή εις περίπτωσιν τρομεν ανάγκης, κατά τρόπον ό ομοιος θά απογοητεύση δριτικώς τους έχθρούς της Ελλάδος, ως προς την διατήρησιν επιτεύξεως των καταβαλλομένων σχετίων των εις βαρος του ελληνικού λαού.

ΔΕΝ ΘΑ ΣΤΕΙΛΟΥΝ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΙ ΗΝΩΜ. ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ

Εις τά έλληνικά θέατα

ΘΥΑΣΙΓΚΤΩΝ 13 Ιουλίου

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΝ «ΤΑ ΝΕΑ ΜΝΑΣ ΥΟΡΚΗΣ» ΚΑΙ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ»

Τό αμερικανικόν υπουργείον Ναυτικών βίωσεν την ζήβιν ελληνικής τραγωδίας. Οτι αμερικανικά πολεμικά θά πλέουν εις ελληνικούς λιμένας λόγω των εκεί επικρατούσης αστάθειας και κομουνιστικής δρά σεως; Τίποτε! Εις τα λιμάνια της Ελλάδος και εις την περιοχήν της θάλασσης αυτής πλοιοδοτούν αμερικανικά πολεμικά. Εν τούτοις δύο άμερικανοί ναύται, μεταξύ των οποίων ό γιός μιας εμφανίσεως κυρίας της Ελλάδος. Ούδεν αμερικανικόν ανάκτορο εύρισκεται εις τα βλαστικά έδαφη. Η πάν ρίου αυτών.

Εξ άλλου επίσημος εκπρόσωπος του επουργείου των Εξωτερικών εδήλωσεν ότι δέν έχει επιτεύξει ακόμη ή επίσημος Αμερικανών ή Βρεταννών εί τέλεσης επί των τελευταίων εξελίξεων και προσθέσεν ότι δέν έχουν αποσυρθή άγγλοι εργαζόμενοι εις τα μεταλλεία της περιοχής της Λαυρεωτικής, ούτε τα πολεμικά πλοία της βασιλικής ταξιαρχίας πού έστειλεν εις τα άνταρτικά εδάφη της Ελλάδος.

ΒΕΝΤΡΑΜ ΜΩΛΕΝ

ΤΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ ΑΝΑΣΤΟΛΗΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΝΕΚΡΙΘΗ ΧΘΕΣ

Κατά την χθεσινήν συνεδρίασιν της Επιτροπής Εξωκοινοβουλευτικών Άγκελτ κατ' άρχάς έψηφίσθη τρομικόν, δια τού οποίου παρατείνεται η ισχύς του νόμου 331 περί αναστολής των εξόδων και των καταστάσεων των επικινδυνοτήτων.

Η ΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΩΝ 16 ΕΤΕΡΜΑΤΙΣΘΗ ΧΘΕΣ

ΠΡΟΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Συνέστησαν επιτροπάς

ΠΡΟΣ ΜΕΛΕΤΗΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΝΟΡΘΩΣΕΩΣ

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 15 Ιουλίου (Ιδιαιτερα υπηρεσια

Η διασκεψις των 16 ευρωπαϊκών κρατών διά την οίκοδομήν άνορθώσεως βασει του σχεδίου Μόρσαλ έτερμάτισε σήμερον τας εργασίας της. Οι εκφωνηθέντες κατά την σημερι συνεδρίασιν λόγοι έκ μέρους των αντιπροσωπών κρίνονται λίαν αίσιόδοξοι και ένθαρρυντικοί. Ενώ ενώ διαφώνιαι δεκτή ή εισήγησις της επί του κανονισμού των εργασιών, επιτροπής της διαρκέσεως όπως συσταθή μία επιτροπή συνεργασίας μία εκτελεστική επιτροπή και τέσσαρες υποεπιτροπαί διά να εκ πονήσουν τα σχέδια βοηθείας βασει των αναγκών των χωρών. Η επιτροπή συνεργασίας αρχίζει τας εργασίας της αύριον.

ΛΟΝΔΙΝΟΝ 15. (Α.Θ. Πρ.) Τα πρακτορεία Ρώιτερ πληροφορούν εκ Παρισίων τα ακόλουθα:

«Η διάσκεψις διά την ευρωπαϊκήν οικονομικήν συνεργασίαν συνήλθε σήμερον το απόγευμα εις την τρίτην αυτής εν ολομέλειαν συνεδρίασιν εις το γαλλικόν Υπουργείον Εξωτερικών.

Ο κ. Μαξίμ Λεόν εκ μέρους της προεδρίας της διασκέψεως, διότι, εις την απόφασιν την γενομένην δεκτήν κατα την τρίτην ταύτην συνεδρίασιν και αφήσασαν διακενές τό δικαίωμα εκάστου εκ των συνεδρευόντων μετά της δυνατότητος να συνεργασθούν μετά της δυνατότητος, παρέλαβε τα χρέη του προέδρου και εκήρυξε την συνεδρίασιν ανοικτήν.

Ο κ. Μαξίμ Λεόν ανεκοίνωσεν ότι ή γραμματεία αύτη περιεκομένη εις τα άρχεια σχέδια τα συνοδευομένα τα διά της δεκτής γνωμοδοτήσεως παρελήφθη εις την γενομένην από της συνεδριάσεως διάφορα της χθες. Έτσιν δε ότι ή δε τελος διατυπωθείσα βάσις παραμένει ανταλλάσσει.

Αφού ό κ. Μαξίμ Λεόν εκάλεσε τους παρατηρήσεις των επί της συνέσεως των διαφόρων αντιπροσώπων, ως τας επρότειναι ή επιτροπή εργασιών, έλαβε την λόγον ό αντιπρόσωπος του Βελγίου κ. Σπάακ, δστις ομίλησεν εξ ονόματος της κυρίας κ. της ένωσεως Βελγίου Ολλανδίας και Λουξεμβούργου ηγεμονίας της πολιτείας των Κάτω Χωρών. Ο κ. Σπάακ είπεν ότι ή κοινή γνώμη έχει απορρή την επίδοσιν των αποκτηθέντων αποτελεσμάτων. Ο λαός μας πιστεύει ότι ή συνεργασία μεταξύ των κρατών μας θά επιτρέψη εις τας χώρας μας να ανορθώσουν ταχύτερον τας καταστροφάς του πολέμου. Ο κ. Σπάακ ανεφέρθη εις τα προβλήματα, τα οποία θά πρέπη να λυθούν, ώστε να επιτευχθή ή ανόρθωσις της οικονομικής ζωής των χωρών μας. Ο κ. Σπάακ ανεφέρθη εις τας ανάγκας εξαγωγής ειδών διατροφής και πρώτων υλών, ώστε να αποκατασταθή ή ισορροπία μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών. Ο κ. Σπάακ ανεφέρθη εις τας ανάγκας εξαγωγής ειδών διατροφής και πρώτων υλών, ώστε να αποκατασταθή ή ισορροπία μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών. Ο κ. Σπάακ ανεφέρθη εις τας ανάγκας εξαγωγής ειδών διατροφής και πρώτων υλών, ώστε να αποκατασταθή ή ισορροπία μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών.

Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΝ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΝ

Τά μέτρα των εμπορικών ερχών

ΛΟΝΔΙΝΟΝ 15 (Ίδ. ύπηρ.) — Αγγέλλεται ότι ό Αμερικανός στρατιωτικός Διοικητής της Γερμανίας στρατηγός Κλαί ελάβεν οδηγίας να προβή εις την Άμεσον λήψιν μέτρων προς αποκατάστασιν στοιβερών πολιτικών και οικονομικών συνθηκών εν Γερμανία συμφώνως προς νέαν έντολην, την έκδοθείσαν σήμερον από τού Υπουργείου Εξωτερικών των Ην. Πολιτειών. Η έντολη αύτη περιλαμβάνει τα μέτρα τα οποία θά πρέπη να ληφθούν προς εφαρμογήν του σχεδίου Μάρσαλ διά την Γερμανίαν.

Ο κ. ΓΚΡΙΣΟΥΑΝΤ ΑΡΧΙΖΕΙ ΗΔΗ ΤΑΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ ΤΟΥ

Δις τά οίκονομικά

Ο αφιχθείς αρχηγός τηδημερκανικής αποστολής κ. Γκρισουαλντ συνεδεύθη νε από τον Αμερικανόν πρεσβευτήν κ. Μακ Βά ενεκρίθη χθες υπό κ. πρωθυπουργόν και εν αντεξεί της κ. Στεφανόπουλον. Από της προκειμένης Δευτέρας αφιγμένοι και τα λοιπά μέλη της αμερικανικής αποστολης θα αρχίσουν συνομιλίας επί των οικονομικών θεμάτων.

Κατά πληροφορίας παρισινοφώνων εφημερίδων, ό κ. Καρίς ανεκοίνωσεν εις τους αντιπροσώπους της κατωτέρω ανακοίνωσιν:

«Πράγματι, σώμα συμμοριτών εισήλθεν εξ Αλβανίας την 13ην Ιουλίου 1947 με πρώτον αντικείμενον σκοπόν την κατάληψιν της Κονίτσης. Αποτυχόν, προήλασε κατόπιν προς νότον επί της δημοσίας οδού από Μπουράζανι.

»Η Στρατιά Βορείου Ελλάδος διά κεραυνοβόλου ενεργείας έλαβε τα επιβαλλόμενα στρατιωτικά μέτρα, των οποίων πάν αίσθανονται σκληρόν τόν άντίκτυπον οί εισβολείς συμμορίται. Πάντα τά λοιπά, τά άνταποφαινόμενα εις τον Τύπον, είνε άνάξιοθρυλ πληροφορίαι.»

Επίσης, τό υπουργείον Δημοσίας Τάξεως εξέδωσε χθες την πρωίαν την ακόλουθον ανακοίνωσιν:

«Διαπιστούται ή δημοσιευθείσα πληροφορία περί εμφανίσεως συμμοριτών 20 χιλιόμετρα δορείως των Ιωαννίνων. Γενικώς εις την περιοχήν της εισβολής, ή εξέλιξις της καταστάσεως, κατόπιν των λίαν σθεναρών μέτρων παρουσιαζεται εξυπνωμένη. Εις τούτο συνετέλεσε μεγάλως ή ανάδυσις του ήπειρωτικού λαού συμβολή πρός τας στρατιωτικάς δυνάμεις.

Οί υπουργοί της Αεροπορίας κ. Κανελλόπουλος και των Στρατιωτικών κ. Στρατος όμιλούντες χθες με δημοσιογράφους, ετόνισαν ότι ή κατάστασις εκλαμβάνεται πολύ καλύτερα. Ο κ. Κανελλόπουλος είπε την ταυτότητα και την αποτελεσματικότητα της ενεργείας του στρατού και της αεροπορίας. Ο αιχμάλωτοι ανέρχονται εις 40.

Προς εξέτασιν της καταστάσεως συνεκατέθησαν χθες διάφοροι συνείσεις έκ των όπλων οπωσδιαστερα ήτο ή γνωστική συνεδρίασις τού Συμβουλίου Εθνικής Άμύνης υπό την προεδρίαν του κ. Πρωθυπουργού, εις την οποίαν έλαβον μέρος επίσης ό Αμερικανός στρατηγός Λίβυ, ό Αμερικανός ναύαρχος κ. Σακελλαρίου και οί Βρεταννοί στρατηγοί Ρώτς, Κάμερον και ό αμήραχος Φίρτ. Διά πρώτην φοράν μετέσχον της συνεδριάσεως του Συμβουλίου Εθνικής Άμύνης ξένοι.

Εξ άλλου, την μεσημβρίαν συνήλθον οί Υπουργοί των πολεμικών ετουργείων μετά του κ. Τσακαλώτου και εξήτασαν τα εισηγηθέντα από τον κ. Λέρβαν τηλεγραφικώς μέτρα και τα ένκαιρον. Εν σχέσει με την απόφασιν των άναγκαιρούν αμέσως συνεδριάσεις εις Ιωάννινα οί υπουργοί των Στρατιωτικών και της Δικαιοσύνης. Σήμερον θά αναχώσουν εντος της ημέρας με τό κ. Σέρβεν.

ΤΟ ΚΑΛΙΜΑΚΙΟΝ ΤΗΣ Ο.Η.Ε.

Κατά τας ληφθείσας εις την κυβέρνησιν πληροφορίας, το κλίμακιον της Υποεπιτροπής της Ο.Η.Ε. περατώσαν την εσωτερικήν του επιθεώρησιν χθες εις την Θεσσαλονίκην διά να συνηφάνεσαν την ολοκλήρωσιν της υπηκριτατήν. Συγχρόνως ή διαίκησις της δτκ μεραρχίας εκάλεσε την εντιμοσύνην να άποστείλη άντιπροσωπείαν εις την Κόνιτσαν διά να έξετάση τους συλληφθέντας αιχμαλώτους οί οποίοι, άναγνωρισμένοι από τας ελληνικάς στρατιωτικάς αρχάς, παρέχουν την πληροφορίαν —ώς είπεν ό κ. Στρατος — ότι άνδρες της Διεθνούς Ταξιαρχίας συνεπραττον μετά των επιτεθέντων έναντιον της Κονίτσης. Κατά τον κ. Στρατο τό κλίμακιον διεπίστωσε την εξωθι εισβολήν.

ΑΝΑΚΛΗΣΕΙΣ ΤΩΝΑΠΟΝΤΩΝ

Κατόπιν αποφάσεως τού υπουργικού Συμβουλίου, οί απουσιάζοντες Υπουργοί των Έξωτερικών κ. Τσαλδάρης, των Έσωτερικών κ. Παπανδρέου και των Δημοσίων Έργων κ. Γονατάς παρεκλήθησαν να επανέλθουν εις τας Αθήνας λόγω της κρισιμότητος της καταστάσεως. Είδικόν αεροπλάνον ίστάλη εις την Κέρκυραν διά να επαναφέρη τον κ. Γονατάν. Προς τον κ. Τσαλδάρην έστάλη μακρόν τηλεγράφημα εκθέτον λεπτομερώς την καταστασιν και περιέχον την γνώμην του στρατιωτικού Συμβουλίου, ότι πρέπει να επιστρέψη κατά το δυνατόν την ταχύτερον.

Πληροφορούμεθα ότι καταρτίσθη επιτροπή δικαστικών (κ των κ. κ. Ν. Οικονομοπούλου, εφέτου, Σ.Θ. Παπαδοπούλου, αντεισαγγελέως Πρωτοδικών, και Σακελλαροπούλου, πρωτοδίκου, ή οποία, μεταβαίνουσα εις Ικαρίαν θά εξετάση τας περιπτώσεις των συλληφθέντων κατά τας τελευταίας ημέρας και θά κρίνη ποίοι εκ τούτων πρέπει να απολυθούν και ποίοι να παραπεμφθούν εις δίκην. Την άναφορικήν επιτροπήν συνοδεύουν ό μοιραρχος κ. Νικολόπουλος και ό ά. σημνώμος κ. Άγγελόπουλος.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ 1ην ΣΕΛΙΔΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΑ

ΑΝΕΡΧΟΝΤΑΙ εις 5000 οί συλληφθέντες και εκτοπισθέντες κατά τάς τελευταίας ημέρας. Και άν άκόμη υποτεθή ότι όλοι είναι ένοχοι —πράγμα τό όποίον ούτε οί δια τέλεστάς την σύλληψίν των υπο στηρίζουν — άφησαν όπισθέν των αυξάνους, τακνα, γονείς, άδελφούς, που δέν ενοχούνται διά τίποτε και εις τους οποίους ούδείς δικαιούται ν' αρνηθή το άνθρώπινον αίσθημα στοργής. Απέναντι αύτών ή κυβέρνησις έχει καθήκοντα, που δέν πρέπει να παραμεληση. Οφείλει πρώ τον να συγκρατήση άμέσως μέ αν υπηρεσίαν, ή οποία να παρέχη συγκεκριμένας πληροφορίας εις τους συγγενείς διά τον τόπον της εξορίας έκάστου. Ο φείλει έπειτα να άργανώση τό ταχύτερον μίαν άλλην υπηρεσίαν παραλλαγής και σιτού άπο στολής δεμάτων με είδη ένδύ σεως και διατροφής διά τους εκτοπισθέντας. Είναι ζήτημα στοιχειώδους πολιτισμού ή φρον τίς διά την ικανοποίησιν της τόσον θεμιτής αυτής αξιώσεως των χιλιάδων άθώων και άνευθύνων θυμάτων της δημιουργη θείσης καταστάσεως.

Θλ είχαμεν γά συ

ατήσωμεν σοβαρότητα, ψυχραιμίαν και συντονισμόν εις την παροχήν πληροφοριών δια τά συμβαίνοντα εις την Βόρειον Ελλάδα. Δύσι παρετηρήθη κατα τας τελευταίας ήμέρας μία πολυκλία πληροφοριών; ή οποία προέβλεπε αύγουσαν και γιγάντειαν των επιτυχιών. Και ναί μέν ή άλήθεια άπομοιώσεται κατόπιν, άλλ' εν τώ μεταξύ ή κοινή γνώμη έχει άπορρή την έπίδοσιν των αποκτηθέντων εδήρεων. Ο λαός μας πιστεύει ότι ή συνεργασία μεταξύ των κρατών μας θά επιτρέψη εις τας χώρας μας να ανορθώσουν ταχύτερον τας καταστροφάς του πολέμου. Ο κ. Σπάακ ανεφέρθη εις τα προβλήματα, τα οποία θά πρέπη να λυθούν, ώστε να επιτευχθή ή ανόρθωσις της οικονομικής ζωής των χωρών μας. Ο κ. Σπάακ ανεφέρθη εις τας ανάγκας εξαγωγής ειδών διατροφής και πρώτων υλών, ώστε να αποκατασταθή ή ισορροπία μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών.

ΕΝΑΣ έλβάς, πολύ πιό ξενίκώμος άπό τους εξωτερικούς εχθρούς του, ό θησεύς, είναι ό μύρίος στραθοκοπητής σμός ένάς άμαρτωλού οργάνου της κοινής γνώμης, τό οποίον διακόλως άποκρατεί την χαρά του δια την τραγικήν εξέλιξιν των ελληνικών πραγμάτων και το οποίον ένοχλείται σφόδρα άπό καθε προσπάθειαν ρυαλιστικής εκτιμήσεως της δημιουργήσεως καταστάσεως. Το εθνος δικαιούται να γνωρίζη ολόκληρον την άλήθειαν, διά γ' άντιμετωπίση τα νέα προβλήματα, πού άνακύπτουν. Όποιος προσπαθεί να την κρύψη ή ν' αμβλύνη την εξοντά της με παραποιήσεις με διαστρεβλώσεις και με ψεύδη είναι εχθρός του έθνους και ας ελπιζογγίζεται διά την εθνικήν του σάλπιγγα. Άλλωστε, μία τοιαύτη προσπάθεια συγκλίνει; δν δέν άφείλεται εις μωρίαν, προδίδει συνείδησιν ένοχον. Και γίνει πραγματι πρός ένοχος ή άπεγνωσμένη έφημερίς και οί πάτρωνές της.

ΑΠΕΔΕΙΧΘΗ πολύ γρακτικώς ή άντιφολία μεταξύ του άρχηγού των λαοπροβάτων και του άρχηγού των γιαφοριών. Φίλοι και οί δύο των ταξιδεύουν και τών μεγάλων πρωτευουσών, δέν κατορθώνουν να εύρουν τίποτε συμβιβαστικόν των πλοίων των. Τώρα, ό ένας εύρίσκεται εις Παρισίους και ό άλλος εις Νέαν Υόρκην και αύτε ό πρώτος κατεβάσατ νά τακτοποίηση τήν θέσιν του κόμματος του, αύτε ό δεύτερος τά ίμφανίσθη εις τό Συμβούλιον Άσφαλείας. Και κα θώς φαίνεται ποτέ δέν θά κατορθώ σουν διότι έλλήνων ίσπαιτισμένες νά συνάλθουν εις την βασιν των. Πλήν θά έγκλείσουν ό κόσμος άν τά πράγματα δέν δρουν τόσον άσχημα!

ΕΠΙ τρία έτη τώρα ή Ήλεκτρική Έταιρεία τηλεσυνδέει πλέον των ένος έκατομμυρίου κατοικιών με τας διακοπάς του ρεύματος τάς όποίας τάς περισσοτέρας και τας ύποχρεώσεις της. Έχει κατανήσει ό τό άθρόνιον λαού. Κατά τό διάστημα τούτο δι πράγματι ένιαυτό μετά άπό την συνείδησιν επιτέλους φωτίας, δε είχε διατί στους τους άνάγκους, τους ασθενείς, τους γέρους και τας γυναίκας της κατοικίας παιδεία και δε τους έχη άναπόφασι ζεν έγκοπος. Αδιαφορεί δυσι τελείας δια τας ύποχρεώσεις της και μόνον τα κρονικά της γνωρίζει ν' άπορτίσ ρίζη λυσσάδες.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ 4ην ΣΕΛΙΔΑ

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΑΣΦΑΛΕΙ ΑΠΕΔΕΧΘΗ ΟΠΩΣ ΣΥΝΕΔ ΣΥΝΕΧΩΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗ

ΑΠΕΡΡΙΦΘΗ ΠΡΟΤΑΣΙΣ Τ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠ

ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΙΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ο κ. ΓΚΡΟΜΙΚΟ ΔΕΝ ΘΕΩΡΕΙ ΤΟΣΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΙΑΔΡΑΜΑΤΙΖΟΜΕ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 15 Ιουλίου (Ιδιαιτέρα υπηρεσία)

Κατα πληροφορίας έκ λαϊκης Σαξές το Συμβούλιον Άσφαλείας ψηνήν συνεδρίασίν του μέ τό ελληνικόν ζήτημα. Τό κυριώτερον σημείον των νέων υπηρεσιών ή προτασις του Αμερικανού άντιπροσώπου κ. Τζόνσον ό λογω του έπείγοντος χαρακτήρος των γεγονότων εις τα ελληνοβαλκανικα συνεχώς, άναβαλλομένων όλων των υπολοίπων ζητημάτων μέχρι τής του ελληνικού ζητήματος, — λύσεως ήτις δέν δύναται να είναι κατά τό σύστασις μονιμου συνοριακής έπιτροπής, εδρευούσης έν Θεσσαλονίκη κ άντιπροσωπεύεται όλόκληρον τό Συμβούλιον Άσφαλείας. Η πρότασις γίνε τελικώς δεκτή συναντήσασα σφοδράν άντίστασιν έκ μέρους τού κ. σίαθη όπως ή αυζήτησις τού ελληνικού συνεχισθή την Πέμ πτην.

Πρώτος έλαβε τον λόγον ό Γαλλος άντιπρόσωπος κ. Παροντί, ό οποίος εζήτησεν όπως τά μέλη της προτεινομένης ύπό των Ήνωμενων Πολιτειων μονίμου έπιτροπής περιοριασθούν εις 3—5, εξ ών 2—3 μονιμα μέλη τού Συμβουλίου Άσφαλείας, καί όπως ή έδρα της μή άριασθή εις τας παραμεθορίους περιοχάς. Ο κ. Παροντί έτόνισε τον διαλλακτικόν ρόλον της Επιτροπής, καί ή πρότασίς του διά την παραμονήν της έκτος των παρασυθορίων περιοχων ώφείλετο προφανώς εις την έλπίδα ότι ούτω θά ηγατιούτο ή πιθανότης ρωσικού «βέτο» κατά προσπαθειών είρηνικης διευθετήσεως των διαφορών.

Κατόπιν ώμίλησεν ό άντιπρόσωπος της Κίνας, υποστηρίξας την αμερικανικην πρότασιν. Τρίτος έλαβε τον λόγον ό άντιπρόσωπος της Κολομβίας, δστις εζήτησε έπιτροπήν έκ 3 μονίμων καί 4 μή μονίμων μελών του Συμβουλίου Άσφαλείας, έξερεύσουν ούχί έν Θεσσαλονίκη, άλλ' εις ούσέτερον έδαφος, λ.χ. εις Γενεύην, έπικαλεσθείς τήν άνάγκην εύκινησίας της επιτροπής. Η έπιτροπή, είπε, θά ταξιδεύη εις τας βαλκανικάς πρωτευούσας ή θά προσκαλή τους βαλκανικούς αντιπροσώπους εις την έδρην της. «Άν ή επιτροπή παίζη ρόλον συνοριακού παρατηρού, έτόνισε, θά γενηθή ή εντύπωσις ότι τα Ήνωμ. Έθνη παίζουν δευτερεύοντα ρολον εις αύτας τας υποθέσεις».

Αμέσως κατόπιν έλαβε τον λόγον ό Αμερικανός αντιπρόσωπος κ. Τζόνσον, δστις έτόνισεν ότι ή αμερικανική πρότασις είνε πλήρης διαλλακτικού πνεύματος, είνε δέ άνάγκη νά δριοθή ό μελής έπιτροπή διά γ' αντιπροσωπεύεται εις αύτην ολόκληρον τό Συμβούλιον Άσφαλείας, προσδίδον εις τας ένεργείας της το άπαραίτητον κύρος καί ήθικήν ίσχύν, άσχέτως τού δημοφιλούς ή μή της άναληφθείσης ταυτότης ευθύνης. Ο κ. Τζόνσον εζήτησεν άπό τό Συμβούλιον να συνεχίσουν συνεχώς μέχρι της λήψεως σχετικής άποφάσεως, διότι το ελληνικόν ζήτημα είνε όκνος έπείγου καί έπρεπε να γίνουν δύο συνεδριάσεις αύριον (σήμερον) έκτός των υπό της ήμερησίας διατάξεως προβλεπομένων. Ούτε θά κατωρθώνετο νά ληφθή άπόφασις έντος της έβδομάδος.

Ο κ. Τζόνσον έπέμεινεν δπως ή Επιτροπή έγ

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑ

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ, ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ

Χρόνος Γ' —Περίοδος Β' Αριθ. φύλ. 868. Γραφεία Ερμού 21.-Τιμή Δρ. 300 | ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΟΣ ΜΙΧ. Κ. ΚΥΡΚΟΣ | ΤΗΛΕΦΩΝΑ: Διευθυντεως 27.565 Διαχειρισεως 35.622

ΟΙ ΑΝΤΑΡΤΕΣ, 19 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ!

Κατέχουν θέσεις «νοτίως τοῦ Καλπακίου»

«ΑΝΕΚΟΠΗΣΑΝ» "Η «ΕΝΕΚΛΩΒΙΣΘΗΣΑΝ» — πάντως ὅμως ΔΕΝ ΕΞΕΤΟΠΙΣΘΗΣΑΝ

ΠΡΕΜΕΤΗ
ΚΡΥΟΒΡΥΣΗ
ΚΟΝΙΤΣΑ
ΠΡΟΜΟΝΗ
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ
ΚΑΛΠΑΚΙ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΦΙΛΙΑΤΕΣ
ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ
ΚΕΡΑΣΟΒΟ
ΖΙΤΣΑ
ΠΡΟΣΟΠΑΝΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ
ΜΕΤΣΟΒΟΝ
ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ
ΑΛΕΞΙΚΟΜΗΝ
ΓΑΛΑΤΑΣ
ΒΟΥΛΙΑΡΑΤΕΣ
ΠΡΟΜΑΧΩΝΑ
ΒΟΥΡΓΑΡΕΛΙ
ΚΑΛΑΜΑΣ
ΚΑΛΠΑΚΙΟΝ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

ΤΕΤΑΡΤΗ 16 ΙΟΥΛΙΟΥ 1941

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΠΡΩΤΗΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Έτος ΙΣΤ' Άριθμὸς Φύλλου 4478 | Ἰδιοκτήτης—Διευθυντὴς: ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΤΖΑΛΛΑΣ | Τιμὴ Φύλλου Δραχμαὶ 300 | Ἀριθ. Τηλ. 3—00

ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΣΛΑΥΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΞΕΔΗΛΩΘΗ ΠΡΟΧΘΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΣΙΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Η ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΣΙΣ

Ἡ Ἤπειρος καὶ ἰδιαίτερα τὰ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν συνορεύοντα ἐδάφη ἐδέχθησαν τὴν προχθεσινὴν Κυριακὴν τὴν δευτέραν ἐπίθεσιν.

Ἡ πρώτη ἐπίθεσις τὴν ὁποίαν ἀνεδιέγηαγε ἡ φασιστικὴ Ἰταλία καὶ τὴν ἐξαπέλυσε ἐκ τῆς Ἀλβανίας ἡ ὁποία τότε ὑπηρέτει τὸν φασισμὸν Ἐσπασε πάνω στὸ ἀτσάλινο τεῖχος τῶν ἡρωϊκῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξευλίσθη ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν. Καὶ τὸ ἴδιος τῆς Ἀλβανίας ἦτο ἡ λυσσαρὰ καὶ ὁλόφωτη συνέχειά της.

Ἡ δευτέρα τοιάτη ἐπίθεσις εὗρε καὶ πάλιν τὸν Ἠπειρωτικὸν λαὸν εἰς τὰς ἐθνικὰς ἐπάλξεις· οἱ μὲν γεμάτην πατριωτικὸν παλμὸν ψυχικὴν κατάστασιν.

Καὶ ἡ δευτέρα αὕτη ἐπίθεσις ἡ ὁποία ἐκ νέου ἀργανώθη εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἐξαπελύθη ἐξ αὐτῆς εὗρε τὴν τύχην τῆς πρώτης. Ἡ Ἤπειρος ἀκόμα μιὰ φορὰ στάθηκε προπύργιο στὶς ὁρδὲς καὶ τὴν βία.

Καὶ ἔδωσε εἰς ἕνα ὑπέρλαμπρο ὁλοκαύτωμα τὰ τέκνα της, τὰ ἡρωϊκὰ καὶ εὐγενῆ τέκνα της καὶ τὰ τίμια καὶ ἱερὰ ἐδάφη της τὰ ὁποῖα ἐπότισε μὲ αἷμα καὶ μὲ πικρὰν ἰδρῶτα μανοόχρονης καὶ ἐντατικῆς δουλειᾶς.

Εἰς τὰς περικλεεῖς σελίδας τῆς Ἱστορίας μᾶς ἐγράφη μὲ χρυσᾶ γράμματα καὶ ἡ νέα τάνεια τῶν ἀντιστάσεων ἐναντίον τῶν ἀφετεριστῶν τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος. Ἡ στυγνὴ ἡ ἀμείλικτος, καὶ ἡ ἀπροκλύπτος αὐτὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς πατρίδος εὑρίσκεται στὸ τέλος της. Ἡ τύχη της εἶναι γνωστή. Θὰ ἔχει τὴν τύχην τὴν ὁποίαν εἶχον ὅλαι αἱ ἐπιθέσεις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν περσικὸν σουρσετὸν μέχρι τῶν νεοβαρβάρων Ἰταλικῶν ὁρδῶν. Τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος πράττουν τὸ καθῆκον των. Ὡς πάντοτε.

ΑΙ ΔΙΘΝΕΙΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΙ

ΑΘΗΝΑΙ 15 — Μεταδίδεται ἐκ Βαρσοβίας ὅτι ἡ ἐφημερὶς «Φίγκαρὸ» σχολιάζουσα τὴν τελευταίαν ἐξέλιξιν τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως γράφει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Πιστεύεται ὅτι ἡ αὔξησις τῆς δράσεως τῶν Κομμουνιστῶν ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἀπάντησιν τῆς Μόσχας εἰς τὴν προσεγγισιν τῶν Δυτικῶν γνωμῶν αἱ ὁποῖαι τείνουν νὰ δημιουργήσουν μίαν εἰκονομενὴν συντεγγασίαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν βάσει τοῦ σχεδίου Μάρσαλ παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῆς Ρωσσίας».

Ὁ ἐν Λονδίνῳ ἀνταποκριτὴς τῆς γαλλικῆς ἐφημερίδος «Ἐπόχ» τηλεγραφεῖ ὅτι παρατηροῦνται εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν ταραχώδεις κινήσεις διὰ τὸν σχηματισμὸν Διεθνῶν Ταξιαρχιῶν. Κατόπιν μυστικῆς συσκέψεως ἀντιπροσώπων τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων Γαλλίας, Ἰταλίας, Γιουγκοσλαβίας καὶ ἄλλων χωρῶν, ἀνεφανίσθη ἡ δημιουργία Διεθνῶν Ταξιαρχιῶν «ταν τοῦ ὁποίου ἡ δημιουργία κινδυνεύει».

Ἤδη ἐγένετο στρατολογία ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ μεταξὺ ἄλλων ἐθελοντῶν, τέσσαρες Γερμανῶν αἰχμαλώτων καὶ ἄλλων ξυραδιακτικῶν στοιχείων.

Διὰ τὴν Διεθνῆ Ταξιαρχίαν διὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀναπαντοκριτὴς πάντοτε—ἐκφεύγει ὁ Γιουγκοσλάβος στρατηγὸς Πρίμορατς.

ΟΙ ΣΥΜΜΟΡΙΤΑΙ ΑΠΟΘΗΘΗΣΑΝ ΜΗ ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΤΩΝ

ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΕΥΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

ΟΙ ΑΛΒΑΝΟΙ ΜΕΤΕΧΟΥΝ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

ΑΘΗΝΑΙ 15. (Δελτίου τύπου) —Δημοσιογραφικαὶ πληροφορίαι μεταδίδουν ὅτι ὁ ἀνὼ κατὼ τῆς Ἑλλάδος προπαγάνδα μορφὴν ἀποσχιστικοῦ πολέμου. Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Κονίτσης ἦτο ἐγένετο ὑπὸ συμμοριῶν ἐνισχυμένων ὑπὸ ἄλλων θνῶν στοιχείων ἐξ Ἀλβανίας ἀσωμένων, ἀπεκρούσθη κατὼ δ λην τὴν γραμμήν. Οἱ ἐπιτεθέντες ἐναντίον τῆς μικρᾶς πόλεως ἀποθήκησαν ὅτι ἀντεπίθεσεως τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων πέραν τῆς νεφύρας κλειδὸς τὴν ὁποίαν εἶχον καταλάβει. Σκληρὰ μάχη συνεχίζεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς συμμοριακῆς ἐξοσωμήσεως.

Τμήματα τῆς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας συνεκεντρώθησαν εἰς τὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀλβανικὰ σύνορα. Οἱ ἐπιβάλλεται φέρουν πειθαρχίαν μὲ σφυροδρέπανα, ἄλλοι μὲ ἐρυθρὸν ἀστέρα καὶ ὅλοι φέρουν σοβιετικὰ πτώνια.

Ἐλήφθησαν ἔκτακτα μέτρα ὑπὸ τῶν ἀρχῶν. Ἡ ἐπίθεσις θεωρεῖται ὡς πρόκλησις τὴν παστωνὴν τῆς ἀφίξεως τοῦ κ. Γ'καϊσουνωλνε.

Ἐπολυβολήθησαν ἐπιτυχῶς στιγμιαίως κινούμενοι πρὸς τὴν Ἐρσέκαν.

Ἡ παρουσία τοῦ κ. Ζέρβα εἰς τὴν Ἤπειρον ἐδημιούργησεπάσαν ματικὸν συναγερμὸν τῶν κατοίκων ἐναντίον τῶν εἰσβολέων.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συνελθὸν ἐκτάκτως ἐνέκρινε μέτρα πρὸς ἀκύρωσιν τῆς εἰσβολῆς. Ἐπικοτεῖ θετικὴ αἰσιοδοξία ὅτι ἀντιμετωπίσθη ἀποτελεσματικῶς ἡ κατάστασις.

Οἱ σλαυοκομμουνισταὶ πρὸς ἀντιπερισπασμὸν, ἐνήργησαν χθὲς καὶ θεαματικὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων εἰς Καπεστσελάν, Κασοριάν καὶ Ἄγραν.

Κατὰ πληροφορίας ἐκ Λαρίσσης, ἡ ἀεροπορία ΣΕΔΕΣ μετέφερθη ἐκεῖ πρὸς ἀμεσωτέραν κατὰ τῶν εἰσβολέων ἐξόρμησιν.

Τηλεγραφήματα ἐκ Νέας Ὑόρκης ἀναφέρουν ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ζητήσῃ τὴν ἀποστολὴν ἐνισχύσεων πρὸς ἀνεκχαίτησιν τῆς ἰσλαυϊκῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἤπειρον

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ 15.—Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐκάλεσε τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας νὰ ἐπισπεύσῃ τὰς ἐνεργείας του λαμβάνων ὑπ' ὄψιν του τὰς ἐκθέσεις τῆς Ἐρευνητικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὰ Βαλκάνια. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος κ. Δενδραμῆς δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας. ἐδήλωσεν ὅτι ἡ κατάστασις εἰς τὰ ἑλληνικὰ σύνορα ἐχειροτέρευσεν ἀκόμη περισσότερον. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τοῦ ἔδωσεν ὁδηγίας νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ἰσχυραὶ δυνάμεις καλῶς ἐξοπλισμέναι εἰσῆλθαν τὴν πασελθοῦσαν Κυριακὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ περιεκύκλωσαν τὴν πόλιν τῆς Κονίτσης.

Σημαντικαὶ δυνάμεις μεταξὺ τῶν ὁποίων περιελαμβάνοντο καὶ δυνάμεις μιᾶς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας συνεκεντρώθησαν Β. Δ. τῆς Κονίτσης. Ἐπίσης Ἑλληνες κομμουνισταὶ ἀνέβαιναν εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ Γιουγκοσλαβίαν προετοιμάζουν τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως εἰς νίτσης Ἀλβάν ἐνισχύσεις.

ΟΙ ΕΠΙΔΡΟΜΕΙΣ ΕΥΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΔΥΣΧΕΡΗ ΘΕΣΙΝ

ΑΘΗΝΑΙ 15. — Σχετικῶς μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως κατόπιν τῆς ἐχθεσεως κατὰ τῆς Κονίτσης. ἀπανευ ιατινὴ ἐφημερὶς γράφει τὰ ἑξῆς: Τὴν δημουργηθεῖσαν κατάστασιν χαρακτηρίζουν δύο γεγονότα: 1) Ἡ ἀπὸ διεθνοῦς καταστάσεως: «Ἡ νέα αὐτὴ ἐπίθεσις ἀναβάλλουσα ὅλα τὰ προσχήματα μετεβλήθη εἰς ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἄλλων τῶν ἀκρίων εἶναι διορφήσει τῆ: Ρωσσίας καὶ δύνανται νὰ ἀναπτύξουν τὴν δρᾶσιν των ἀπὸ τὴν Μόσχαν. Ἡ "Κοινωνικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν διεπίστωσε τὴν ἐναρξιν τῶν Βορείων νεῦρων τῆς Ἑλλάδος καὶ τονίζει ὅτι συνεπείᾳ ταύτης ἡ εἰρήνευσις καὶ ἡ ἐπάρασις τῆς Ἑλλάδος κωλύεται ἀπὸ ἐπιτροπὴν τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν διεπίστωσε τὴν ἐναρξιν τῶν Βορείων νεῦρων τῆς Ἑλλάδος καὶ τονίζει ὅτι συνεπείᾳ ταύτης ἡ εἰρήνευσις καὶ ἡ ἐπάρασις τῆς Ἑλλάδος κωλύεται ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν διεπίστωσε τὴν ἐναρξιν τῶν Βορείων νεῦρων τῆς Ἑλλάδος καὶ τονίζει ὅτι συνεπείᾳ ταύτης ἡ εἰρήνευσις καὶ ἡ ἐπάρασις τῆς Ἑλλάδος κωλύεται ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἀπὸ τὰς τελευταίας πληροφορίας φαίνεται ὅτι ἐπεξετάθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις πλησίον τῶν Ἑλληνο—Ἀλβανικῶν συνόρων. Λέγεται ἐπίσης ὅτι οἱ ἀντάρται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κονίτσης ἔλαβον ἐνισχύσεις.

ΘΑ ΣΥΖΗΤΗΘΗ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ 15 — Τηλεγράφηται ἐκ Βασιγκτὼν ὅτι ἀναφέρει ὅτι ἡ πρόεδρος Τρούμαν συνκάλεσεν εἰς σύσκεψιν τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Κογκρέσσου ποὺς ἐξετάσωσιν τὴν ζητηθεῖσαν γνῆσίαν ἐκ τῆς εἰσβολῆς καταστάσεως

τάστασις ἔγει ἤδη ριζικῶς βελτιωθῇ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων. Τόσον ἡ Στρατιὰ Βορείου Ἑλλάδος ὅσον καὶ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀτιμετώπισαν τὴν θημι ουργηθεῖσαν κατάστασιν μὲ ἀπόλυτον φυγοκυμίαν. Ἀποτέλεσμα τῶν ληφθέντων ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας μέτρων καὶ τῶν κερδυνοβόλων ἐνεργειῶν τοῦ στρατοῦ, εἶναι ὅτι οἱ εἰσβολεῖς εὑρίσκονται ἤδη εἰς δυσχερῆ θέσιν.

Ἡ στρατιωτικὴ μας ἡγεσία εἶναι ἀπολύτως αἰσιόδοξος ὡς πρὸς τὴν ἔκβασιν τῶν ἐν Ἠπείρῳ διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τελευταίων πληροφοριῶν καταδεικνύεται ὅτι οἱ συμμορῖται ὑποστηρίζονται ἀπὸ Τσιάμηδες δυνάμεις ὀκτὼ τακτῶν.

Γενικῶς ἐξαίρεται καὶ ἡ βράδις τῆς ἑλληνικῆς ἀεροπορίας ἡ ὁποία παρεμποδίζει τὰς κινήσεις τῶν συμμοριτῶν καταφέρουσα κατ' αὐτῶν βροχὰ πλήγματα καὶ ἐχρησίμευσε διὰ μεταφορὰν ἐνισχύσεων.

ΑΙ ΑΓΓΛΙΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΣΧΟΛΙΑΖΟΥΝ ΕΥΡΕΩΣ ΤΗΝ ΓΕΝΟΜΕΝΗΝ ΕΠΙΘΕΣΙΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ 15.—Τὰ γεγονότα ἐν Ἑλλάδι ἐξακολουθοῦν νὰ σχολιάζωνται ἐκτάκτως εἰς τὸν ἀγγλικὸν τύπον. Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ θέμα τῶν ἀρχίων ἄρθρων πολλῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων.

Ἡ Συντηρητικὴ ἐφημερὶς «Ν Ἑ τὴν Τέλεγραφ» εἰς ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Κίνδυνος διὰ τὴν Ἑλλάδα» ἀναφέρεται εἰς ἐνέργειαν τὸ ὁποῖον γαρακτηρίζει ὡς λέξει ὡς τὸν «ἐπιθετικὸν εἰσβολὴν ζόμενον ἀπὸ τὰ Ἀλβανικὰ σύνορα μιᾶς βαθείας τῶν ἀντιπάλων καὶ λέγει ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ἐν τὰ πατελέσῃ μέτρος ἐπιλέξεως «πλήρους ἐπιθέσεως ἥτις θὰ ἐξελιχθῇ σὲ ὁλόκληρον ἀντεπιθετικὸν κινητικὸν εἰς τὰς περισσοτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Συνεχίζουσα ἡ ἐφημερὶς τονίζει ὅτι ἡ ἔκκλησις τῶν ταραχῶν αὐτῶν κατὰ τὴν σημερινὴν αὐτὴν δὲν εἶναι ἀπλῆ αὐτεπάγγελτος. Ἡ Ἑλλὰς λέγει εἶναι τὸ βραχίονιον τῶν σχεδίων μεταξὺ Ἀγκυρᾶς καὶ Δουάσεως.

Ἀκολουθῶς ἀναφέρεται εἰς τὰς δηλώσεις τοῦ κ. Μπέβιν κατὰ τὰς ὁποίας ἐδήλωσεν ὅτι οἱ ταραχαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἀγγλικῆς ἀμύνης καὶ παραπηρεῖ τὰ ἑξῆς:

«Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ κ. Μπέβιν—καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι κάτι θέτει—εἶναι ὅτι αἱ ταραχαὶ ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἀγγλικῆς ἀμύνης καὶ ὅτι ἐπηρεάζουν ἐπιβλαβῶς τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἀμύνης».

Ἐπὶ τῶν ἀρχῶν οἱ Ἕλληνες ἀντιμετωπίζουν ἐπιβλαβῆ δυσκολίαν ὡς πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἀξόνων. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιστροφὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἀξόνων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν ἀξόνων.

Ἡ ἐφημερὶς «Ὀμπζέρβερ» γράφει ὅτι ἡ ἐπιστροφὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἀξόνων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν ἀξόνων.

Ἡ ἐφημερὶς «Ἰβνινγκ Νιούζ» γράφει ὅτι ἡ ἐπιστροφὴ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἀξόνων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν ἀξόνων.

Ἡ ἐφημερὶς «Ἰβνινγκ Στάνταρντ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΠΡΩΤΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

"Ετος ΙΣΤ' | 'Αριθμὸς Φύλλου 4479 | Ἰδιοκτήτης—Διευθυντὴς : ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΤΖΑΛΛΑΣ | Τιμὴ Φύλλου Δραχμαὶ 300 | 'Αριθ. Τηλ. 3—00

ΠΡΩΤΗ 17 ΙΟΥΛΙΟΥ 1941

ΑΙ ΕΘΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΗΔΗ ΚΥΡΙΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟΝ

Η ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΣΙΝ

'Εκ μέρους τοῦ προέδρου τῆς Πανηπειρωτικῆς 'Αδελφότητας 'Αθηνῶν κ. Τζολλοπούλου μᾶς ἀπεστάλη τὸ κάτωθι τηλεγράφημα :

«'Ηπειρωτικὸν 'Αγῶνα

'Ιωάννινα

»'Απροκάλυπτος ἐχθρικὴ εἰσβολὴ ἐβδάφη συγκινεῖ ἅπαντα 'Ηπειρωτικὸν καὶ Ἑλληνικὸν κόσμον Στόμ. 'Εγκληματικὴ βία εὑρίσκει 'Ηπειρωτικὸν λαὸν ἡνωμένον πανέτοιμον ἀγωνισθῆ πλευρὸν 'Εθνικοῦ Στρατοῦ χαράδρας Πίνδου—Καλουμᾶ ἐκδίωξιν Σλαυοκομμουνιστικοῦ μιάσματος Στόμ. Πανηπειρωτικὴ 'Αδελφότης καλεῖ ἑπιφυλακὴν ἁπανταχοῦ 'Ηπειρώτας Ἕτοιμοι διδάξουν νέους ἐχθροὺς ὅτι σῶματοβαμμένα πεσόντων ἥρωων ἐβδάφη 'Ηπείρου δὲν ἀνέχονται νέαν ὑποδούλωσιν Στόμ. Κατηρτίσαμεν 'Επιτροπὴν Προνοίας ἀναλαμβάνουσα ὡς πληγείσας περιφερείας Κονίτσης—Παγωνίου.

Πρόεδρος
ΤΖΑΛΟΠΟΥΛΟΣ»

Η ΑΝΑΤΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΛΙΡΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 16.—'Ο ὑπουργὸς τοῦ Συντονισμοῦ ἀναφερόμενος εἰς τὴν σημειωθεῖσαν ὑπερτίμησιν τῆς λίρας ἐδήλωσεν ὅτι τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς οἰκονομικὰ αἴτια, ἀλλὰ εἰς ψυχολογικὰ τοιαῦτα λόγῳ τῆς καταστάσεως, προσθέτας ὅτι ἡ τιμὴ θὰ ἐπανέλθῃ συντόμως εἰς τὸ κανονικὸν της ἐπίπεδον.

ΑΙ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΙ ΤΟΥ κ. ΓΚΡΙΣΓΟΥΟΛΝΤ

ΑΘΗΝΑΙ 19.—Κατὰ δημόσιο ψαφικὰς πληροφορίας, ἡ χθεσινὴ πρώτη ἐπαφὴ τοῦ κ. Γκρίσγουολντ μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ὑπουργῶν Συντονισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν ἀφεώρα τὴν κατεύθυνσιν τῶν συνομιλιῶν αἱ ὁποῖαι θὰ διεξαχθοῦν μεταξὺ τοῦ κ. Γκρισγουολντ καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν διὰ τὸν πλήρη καθορισμὸν τοῦ προγράμματος τῆς ἀμερικανικῆς βοηθείας.

Ο ΣΤΟΛΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ 16.—Ἰσχυρὰ μοῖρα τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ ἀμερικανικοῦ στόλου καταπλέουν συντόμως εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα

Ο κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ 16.—'Ο ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κ. Βενιζέλος ἐπεσκέφθη σήμερον τὴν 10.30 π.μ. τὴν ὑπασπιστὴν τοῦ προέδρου Τρουμὰν ναύαρχον κ. Φόλσεϊ.

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 16.—'Ο ἐν Μόσχᾳ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Ρόϋτερ» τηλεγραφεῖ ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην τῶν καλῶς πληροφορημένων κύκλων, ἡ ἄφιξις τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς "Αλβανίας εἰς τὴν Μόσχαν, συνδέεται μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ρωσσίας νὰ ἐπιβάλλῃ ἐπὶ μεγαλύτερα οἰκονομικὰ δεσμὰ εἰς τὰς χώρας τῆς 'Ανατολικῆς Εὐρώπης, ἵνα παρασκευάσῃ καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως συμπαγὲς τὸ ἀνατολικὸν συγκρότημα.

ΟΙ ΣΥΜΜΟΡΙΤΑΙ ΣΦΥΡΟΚΟΠΟΥΝΤΑΙ ΔΙΑΚΟΠΩΣ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΗΡΧΙΣΕ ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΓΚΡΑΜΠΑΛΑΝ

ΑΘΗΝΑΙ 16 (Δελτίον τύπου). Δημοσιογραφικαὶ πληροφορίαι μεταδίδουν ὅτι αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις εἶτε κύριαι τῆς καταστάσεως εἰς τὴν 'Ηπειρον. 'Ανειράπησαν ἄρδην τὰ σχέδια τῶν ἐπιβατῶν καὶ ἀπεράχθη πᾶσα διοδος εἰς τὴν προώθησιν πρὸς Νότον.

Οἱ συμμορῖται καθηλώθησαν εἰς τὰ πρὸς Βορρᾶν τοῦ Κάλτσι ὑψώματα ἐπὶ τοῦ ὁρεινοῦ ὄγκου Γκραμπάλα ἀντιπαλιζόντες τὸ δίλημμα νὰ δώσουν μάχην καὶ νὰ καταστραφοῦν ἢ νὰ ἀποπειραθοῦν νὰ διαρρεύσουν εἰς μικροτέρας δυνάμεις. Πάντως ὅλαι αἱ διαβάσεις ἔχουν ἀποκλεισθῆ καὶ ἡ διαφυγὴ πρὸς οἱανδήποτε κατεύθυνσιν καθίσταται ἀδύνατος.

Κατὰ διεξαχθεῖσαν πολύωρον μάχην οἱ συμμορῖται ἔσχον σοβαρὰς ἀπωλείας. Τὸ σφυρηλάτημα συνεχίζεται ἀμειλίκτως.

Ἐκ τῶν εἰσβαλλόντων 2.500 ἐπιβρομέων, οὗτοι τάγματα δὲν ἀποτελοῦν Ἕλληνες.

ΠΩΣ ΕΞΕΛΙΣΣΕΤΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΑΘΗΝΑΙ 16.—Σχετικῶς μὲ τὴν κατάστασιν ὡς αὐτὴ ἔχει δι ἀμφιρρωθῆ σήμερον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς εἰσβολῆς, ἀπογευματινὴ ἐφημερὶς γράφει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἡ ταχεῖα ἥρεμος καὶ στρατηγικὸς ἐπιτυχὴς ἀντίδρασις τῆς ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας εἶχεν ἀποτέλεσμα ὄχι μονὸν νὰ ματαιώσῃ τοὺς οἱουσδήποτε σκοποὺς τῶν εἰσβαλλόντων ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς περιαγάγῃ εἰς τόσον δυσχερῆς καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ διασπορά των εἰς μικρὰ τμήματα. Τοὺς εἰσβολεῖς περικύκλωσαν ἡ 43 καὶ 41 Ταξιαρχία εἰς περιοχὴν διαρκῶς στενεύουσαν. Ἀποκοπείσης τῆς ὁδοῦ διαφυγῆς των πρὸς Βορρᾶν πολλαὶ συμμορῖται κατηυθύνθησαν πρὸς τὰ Ζαγόρια. Οὕτω οἱ συμμορῖται τῶν ὁποίων ἡ δύναμις ὑπελογίζεται εἰς 1500—2000 ἐφθασαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀσπραγγέλων. Ἀλλὰ καὶ ἡ τελευταία αὐτὴ ἀποπειρα διεφυγῆς των δέον νὰ θεωρῆται ὡς ἀπολυτῶς. Οἱ συμμορῖται συγκεντροῦται εἰς 'Ασπραγγέλους ὅπου ὑπάρχουν ἀκόμη μερικὰ πυροβολαρχιακὰ τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουν ἐὰν τοῦτο ἐνδεχομένως ἀναφορὰ ὡς ἀδιάκοπον σφυροκόπημα τῆς ἑλληνικῆς ἀεροπορίας καὶ τοῦ στρατοῦ (ὅπου διατηρεῖται συνεχὴς ἐπαφὴ μετὰ τῶν συμμορητῶν καὶ ἀποκλείεται ἐν ὄχι μόνον ἡ διαφυγὴ αὐτῶν ἀλλὰ καὶ ἡ διαρροὴ τῶν ἴδιας μέχρι τοῦδε δὲν ἐσημειώθη. Τοὺναντίον οἱ εἰσβολεῖς πασσαλοθοῦν νὰ μένουν συγκεντρωμένοι παραλαμβάνοντας μεθ' ἑαυτῶν τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας ὥστε νὰ μὴ εἶναι γνωστὸς ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν ἀπωλειῶν αἱ ὁποῖαι ὅμως πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ σοβαραί.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἁρμόδιαι στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ παρακολουθοῦν πᾶσαν ἀξιόλογον κίνησιν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων. Ὥστε νὰ δύνανται νὰ λάβουν ἀμέσως τὰ ἐνδεδειγμένα μέτρα εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ τελευταία εἰσβολὴ θὰ ἀπετέλει ἀντιπερισπασμὸν "χωρὶς ὡς σκοπὸν τὴν ἀπασχόλησιν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἵνα ἐυκολυνθῇ ἡ ἀπόκρουσις ἄλλης σοβαρωτέρας ἐπιθέσεως.

Κατὰ δημοσιογραφικὰ τηλεγραφήματα, ἀπὸ τῶν πρώτων πρωϊνῶν ὡρῶν τῆς σήμερον αἱ δυνάμεις τοῦ 'Εθνικοῦ στρατοῦ ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἀεροπορίας ἤρχισαν ἐπίθεσιν εἰς τὴν περιοχὴν Γκραμπάλας. Οἱ συμμορῖται ὑπεχωρήθησαν νὰ δώσουν μάχην ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς σήμερον βάσει τῶν κατηρτισμένου σχεδίου. Ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν ἀναμένεται ὅτι θὰ κατοφερθῇ συντριπτικὸν πλῆγμα κατὰ τῶν συμμορητῶν.

Αἱ ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Γράμμου βαίνουν καλῶς. Αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις συνεπλάκησαν πλησίον τοῦ Νεοτσωλίου μὲ συμμορίτας ὁλόμαυρα τὴν ὑπαίθρα ἀπώθησαν εἰς ἀπόστασιν 1 1)2 χιλ. ἀπὸ τῶν συνόρων. Αἰχμαλωτίσθησαν 2 πτώματα συμμορητῶν. Ὑπάρχουν πολλοὶ νεκροὶ καὶ τραυματίαι συμμορῖται οἱ ὁποῖοι παρελήφθησαν ὑπὸ τῶν συντρόφων των.

ΑΘΗΝΑΙ 16.—Ἐπανῆλθεν ἐν ταύτῃ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ. κ. Βεντήρης

ΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ 16 — 'Ο "Ελλην ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας ἐτόνισε ἐπιβεβαιώσαν ὅτι ἀλβανικαὶ δυνάμεις μετέσχον εἰς τὴν ἐπὶ θεσιν κατὰ τῆς Κονίτσης, προσθέσας ὅτι ἡ ἐπίθεσις αὐτὴν καὶ τῶν συμμορητῶν οἱ ἀποῖοι ἐπίσης ἐξωπλίσθησαν καὶ ὠργανώθησαν ἐπὶ τοῦ ὰλβανικοῦ ἐδάφους ἀπέτυχε. Κατ' ἐπισήμους ἑλληνικὰς πληροφορίας, οἱ εἰσβολεῖς ἐτράπησαν εἰς φυγὴν κατόπιν ἐπιθέσεως ἐκ μέρους δύο ἑλληνικῶν ταξιαρχιῶν μὲ ἰσχυρὰν ἀεροπορικὴν ὑποστήριξιν. Στρατιωτικοὶ κύκλοι λέγουν ἐν τούτοις ὅτι ἀντορτικαὶ διάβασεις συγκεντρώνονται ἐπὶ διαφόρων ἄλλων σημείων κατὰ μῆκος τῶν συνόρων διὰ νὰ ἐξαπολύσουν νέαν ἐπίθεσιν.

'Ο ἐν 'Αθήναις ἀνταποκριτὴς τοῦ ραδιοσταθμοῦ τοῦ Λονδίνου τηλεγραφεῖ ὅτι εἶναι δύσκολον ἀπὸ τὰς 'Αθήνας νὰ ἐκτιμήσῃ κανεὶς τὴν σοβαρότητα τῶν ἀντορτικῶν ἐπιθέσεων ἢ νὰ κρίνῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πληροφοριῶν περὶ ὑποβοηθήσεως τῶν "Αλβανῶν καὶ περὶ συμμετοχῆς τῆς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας.

'Ο ἀρχηγὸς τῶν ἀντορτικῶν Μάρκος ἐκατηγόρησε τοὺς Β. ἐτ ἰανοὺς καὶ Ἀμερικανοὺς ἀεροπόρους ὅτι μετέχουν εἰς τὰς πτήσεις ἐναντίον τῶν ἀναρτῶν. Αἱ κατηγορίαι αὗται διερευνῶνται ἐν ἐπισήμως εἰς τὰς 'Αθήνας.

Τὸ ἀμερικανικὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν διέψευσεν ὅτι ἀμερικανικὰ πολεμικὰ κατευθύνονται εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπροσθέσεν ὅτι δὲν εὑρίσκονται εἰς τὴν 'Ελλάδα τοιαῦτα σκάφη.

Τὸ βουλγαρικὸν πρακτορεῖον εἰδήσεων διέψευσε προσκαίρως πληροφορίας ἐξ 'Αθηνῶν ὅτι ἀπόσπασμα 'Ελλήνων ἀντάρτων εἰσῆλθεν εἰς τὸ βουλγαρικὸν Ἔδαφος εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ροδόπης.

ΛΟΝΔΙΝΟΝ 16.—Πληροφορίαι ἐξ 'Αθηνῶν ἀναφέρουν ὅτι θυελλώδεις συγκρούσεις μετεξὺ στρατοῦ καὶ ἀντορτῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κονίτσης πλησίον τῶν συνόρων.

Τὰ ἀλβανικὸν πρακτορεῖον εἰδήσεων ἐχαρακτήρισε τὰς ἑλληνικὰς πληροφορίας περὶ εἰς μεγάλην κλίμακα εἰσβολῆς ἀντορτικῶν ὁμάδων ἐξ 'Αλβανίας εἰς τὴν 'Ελλάδα καὶ περὶ συμμετοχῆς τῆς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας ὡς παραλόγους καὶ ἐβγισμούς.

'Εκπρόσωπος τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου τῶν 'Εξωτερικῶν εἶπεν ὅτι δὲν γνωρίζει κατὰ πόσον ὑφίσταται διεθνὴς ταξιαρχία.

Αἱ κατηγορίαι τοῦ Μάρκου περὶ συμμετοχῆς Βρεττανῶν καὶ ἀμερικανῶν ἀεροπόρων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις διεψεύσθησαν καὶ εἰς Λονδῖνον.

ΕΠΙΒΕΒΑΙΟΥΝΤΑΙ ΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 16.— 'Απογευματινὴ ἐφημερὶς ἀναγράφει τὰ ἀκόλουθα: Σχετικῶς μὲ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆ γαλλικῆς πρεσβείας διὰ τὴν Διεθνῆ Ταξιαρχίαν, ὡς καὶ τὰς δηλώσεις τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ ὁρειτικοῦ Γραφείου τοῦ Ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος πρόκειται σήμερον ἐκ καλῶς πληροφορημένων κύκλων ἡ πληροφορία ὅτι αἱ δύο ἀνακοινώσεις ὑποδηλώνουν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐπίσημος ἐνδειξις διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας εἰσπικοινοῦν ἐν ἀσυλίᾳ τάξει διότι αἱ πυκνήσεις αὐτῶν ἀκοπὸν αὐ ὃν ἐγένετο κατὰ τῶν μὴ δυνάμενον νὰ ὑβρισθῇ ὑπονοίας εἰς τὰς ἀρχάς. Ἡ ἀπόφασις διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας ἐλήφθη εἰς τὴν γαλλικὴν πόλιν Νορμπόν-κατὰ τὰς διαρκείας συσκέψεως Γάλλων καὶ Ἰταλῶν κομμουνιστῶν. Ἡ ὑπόκεισε δὲ αὐτὴ ἐπαγγελτο πυκνὴν μὲ πλείστας προσυλάξεις. Αἱ ὁμιλοῦσαι ἀρχαὶ δὲν ἠθύνον ὁ νὰ σχηματίσουν ὑπονοίας ἀπὸ τὴν ἐκπόρευσιν μετακίνησιν κομμουνιστῶν. Οὕτω ὅμως ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας. Ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν ἀνδρῶν αὐτῆς ἐγένετο εἰς τὸ Σπαλλτο καὶ ἄλλους γυμναστικοὺς λιμένας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς δυνάμεως τῆς Ταξιαρχίας προωρίσθη εἰς τὴν Νότιον Ἀλβανίαν καὶ Γιουγκοσλαβίαν, ἀναμένων διαταγὴν πρὸς δράσιν. Ἡ διαταγὴ αὐτὴ θὰ δοθῇ ὑπὸ τῆς κομμουνιστικῆς φευτοκυβερνήσεως.

ΑΘΗΝΑΙ 16.— Κατὰ τὴν ἐγρά-

Η VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΜΑΤΑΙΩΣΕ ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΩΝ ΕΙΣΒΟΛΕΩΝ

Συνάμεις VIII Μεραρχίας διεβάσαι ἀπὸ νυκτὸς προχθὲς Λίθον ποταμὸν ἐξεκίνησαν πρὸς Νότον στερεὰ τῶν ἐπίσης πρὸς Νότον νενομένων συμμοριτῶν. Ἀλλαι Μονάδες ἐνεκίνησαν Μερτσίχαν κινοῦνται ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν. Αἱ νέαι συμμορίαι ἐπιβαλλόμεναι ἐπὶ τῶν ἐπιβατῶν Κονίτσης, ὑφισταμένης καίριες πλήγματα. Ἀεροπορίας ἐνεργεῖ ἐκτεταμένας ἀναγνωρίσεις καὶ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν σκοπῶν. Ὅπου Ἰωαννίνων—Καλπακίου ἀνετ πρὸς Νότον πρὸς Ν.Α.

Τμήματα ἐπίσης ἐνισχύτε ωσπορεβλήθησαν ἀπὸ Νότου πρὸς συμμορίτες νέες ἐπαφελυόμενοι ἀντίστασιν κινοῦσες ἐπὶ τῶν ἐπιβατῶν Κονίτσης, ὑφισταμένης καίριες πλήγματα. Ἀεροπορίας ἐνεργεῖ ἐκτεταμένας ἀναγνωρίσεις καὶ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν σκοπῶν. Ὅπου Νότου καὶ ἀπὸ Βορρᾶ. Ἡ γέφυρα Μπουρινοῦ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ ἐπεκτεσθῇ καὶ δι' ὑδρῶν.

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ὁ λαὸς τῆς Κονίτσης διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του ἀπηύθυνε πρὸς ὁλόκληρον τὸν κόσμον τὴν ἀκόλουθον ἐηλεγρα φικὴν διαμαρτυρίαν.

«Ὀρυνεπίσκοπε Ἡνωμένων Ἐθνῶν—Συμβούλιον Ἀσφαλείας—Συμμαχικαὶ Κυβερνήσεις 'Αμερικῆς, Γαλλίας, Ρωσσίας, Ἀγγλίας, Πολέμων Κυβερνήσεως Βασουργίας Σοβιετικῶν Γενικὴν Διεύθυνσιν Ἠπείρου.

Κατωτέρω ἐκπρωσωπούντες ἐλεύθερον Ἐπαρχίας Κονίτσης διαμαρτυρόμενοι ἐπὶ ὀνόματι ἐλευθερίας καὶ Φωτιὰν συμμαχικοῦ ἀρχῶν δι' ἐναλμαχικὴν εἰσβολὴν καὶ ληστρείαν γειτόνων Ἑλλάδος ἐναντίον μητροπολιτικῆς Ἠπείρου, ἀξιούντες ἀποσολὴν πυμμαχικῶν δυνάμεων περιφρούρησιν Ἱερῶν Ἑλληνικῶν συνόρων.

Πρόεδρος 39 Κοινοτήτων Ἐπαρχίας Κονίτσης.

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

ΑΘΗΝΑΙ 16.—Τὸ «Ρόϋτερ» πληροφορεῖται ἐκ Βιτσικιτάνας ὅτι ὁ κ. Μαρσὰλ διῆλθε εἰς τὴν ὑπαιτιότητα τῆς Βιτλῆς τῆς Βιτλῆς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς μετανασεύσεως ἐνόψει τὴν ἀνάγκην τῆς διευκολύνσεως πολλῶν ἐκ τῶν προσφύγων ἐν Εὐρώπῃ νὰ μετανασεύσουν εἰς τοὺς Ἡνωμένους Πολιτείας.

Χ. Κ. ΚΥΡΚΟΣ | ΤΗΛΕΦΩΝΑ · Διευθύνσεως 27.565, Συντάξεως 20.711 Διαχειρίσεως 55.622, Τυπογρ. 21.608—29.337

δουλη. Δημαγωγία. Νά πάτσι ὁ κ. Γκοϊγουολίντ στά θουλ. νά βεβαιωθεῖ ὅτι μιά μόνο εἶνε ἡ θέληση τῶν 80 τ. τῶν Ἑλλήνων. Νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ἀληθινή Δημοκρατία στήν Ἑλλάδα. Κι' αὐτή ἡ θέλησι δέν θα καμφθεῖ.

γουολντ:

ΕΛΛΑΔΑ;

λέμου, ἤ νά
α της ἤ νά
ελείας της;

ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΕΣ
ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

άριά του. Ἄδικα κοπιάζει.

Νά εἶνε βέβαιος ὁ κ. Γκοϊγ
ουολίντ ὅτι, προσπαθώντας
για τοῦτο τό δεύτερο, ἔξω ἀ
ο τήν σπείρα των τυγοδιώ
κτῶν καί τῶν ἐθελοδούλω
που βρίσκονται σήμερα στήν
ξουσία, χάρη στήν ξένη ἐπέμ
βαση καί τήν ξένη βία. Ἔξω
πο τήν φρόνα τῶν δοσιλόγω
καί τῶν προδοτῶν, ἐξω ἀκόμη
καί ἀπό τούς φασίστες καί
τήν πλουτοκρατική ὀλιγαρχία
τοῦ ληστεύει καί κλέβει τόν μό
θο καί τόν ἱδρῶτα τοῦ ἑλλ
ηνικοῦ Λαοῦ, ἀπό κανένα τίποτ
Ἕλληνα δέν θα ἀκουσει ἕνα
καλό λογο. Ἀντίθετα, θα σ
υναντήσει τήν ἀσπονδη καί ἀν
ένδακτη ἐχθροτητα ὅλων. Καί
τότε περάσει πολύς καιρός, θά
ἀναγκασθεῖ νά μαζέψει τα ἁπα
νσκζια του καί νά φύγει ἀπο
τήν Ἑλλάδα

Ὅμως, σ' αὐτή τήν περίπτω
ση Β' ἀφήσει πίσω του συντρι
μια το κύρος τῶν Η. Π. Α., θ'
ἀφήσει πίσω του τή χειρότερη
ἀπαίσια μνήμη γιά τό ὄνομά του
Ὅπως ὁ Λαός μας σήμερα ἀ
κούει τό ὄνομα Σκομπυ καί
νοιώθει ἕνα αἴσθημα βαθύ
ατης πικρίας γιά τήν Α. Βρε
ανία καί ἐσχατης περιφρόνη
σεως πρός τόν ἄνθρωπο, τό
ίδιο θα συμβεῖ καί μέ τόν κ.
Γκοϊγουολίντ.

Θέλουμε νά πιστεύουμε ὅτ.
ἀρχηγός τῆς ἀμερικανικῆς
ἀποστολῆς καταγεῖ τήν ἐλλ
ειψια τῶν αἰσθημάτων, πού
μᾶς ἐξήγησαν νά διατυπώσουμ
ε τόσο ἀπερίφραστα τίς γνῶμες
μας. Ἀλλωστε ὁ κ. Γκοϊγου
λίντ πρέπει νά ξαίρει ὅτι μονο
στο ἐκείνους, πού ἔχουν στο
μάλη τα γλυκόλογα, πρέπει,
κάθε ἄνθρωπος, νά φυλάγεται
καί ποτέ ἀπό ἐκείνους πού ἐκ
φέτους ἀποικιά τίς γνῶμες
τους.

Αὐτα τό ζήτημα τῆς ἐξωτε
ρικῆς ἀσφαλείας ξεκαθαρισθεῖ
κάμποσο μέ τή θέληση τοῦ ἑλ
ληνικοῦ Λαοῦ, τότε ὅλα τά ἄλ
λα ζητήματα τακτοποιοῦνται
εὐχερέστατα.

Ὁ κ. Γκοϊγουολίντ δέν
μπορεῖ νά ἀγνοεῖ ὅτι ὁ Πολιτ
ικός Συνασπισμός τῶν κομμά
των τοῦ ΕΑΜ ἐπιβάλε πρός
τήν Ἐπιτροπήν Ἐρεύνης τοῦ
ΟΗΕ συγκεκριμένη πρόταση,
πού ἐξασφαλίζει στήν Ἑλλάδα
τήν ἀνεξαρτησία της καί τήν
ἐδαφική της ἀκεραιότητα καί
πού ἀκόμη κατασπάζει κάθε
ὑποψία ἀπό ἐξωτερικό καί
ἀπό ἐσωτερικό, γιά νά μή γίνει
χώρα μας ὁρμητήριο μιᾶς
νέας ἐπιθέσεως ἔναντι ὁποιασδήποτε
ἄλλου συνασπισμοῦ ἤ
ἄλλης δυνάμεως.

Αὐτή τήν πρόταση μας γιά
ΑΝΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ, μέσα στα
πλαίσια τοῦ ΟΗΕ, μέ τή ἐνα
τον ἄλλο τρόπο, εἰσθήκησα
τήν ΟΥΣΙΑ της καί ὅλα κά
θε ἄτομο. Ἂν ὁ κ. Γκοϊγουολίντ
δέν προσθέσει, τότε ποτέ μας
δέν θα θριαμβεύσει στήν ἀπο
στολή του.

Ὁ κ. Γκοϊγουολίντ ζητ
ᾶ συνεργασία ὅλων τῶν Ἑλ
ήνων πιστῶν στίς ἐλεύθερες πα
ραδόσεις τῆς πατρίδος μας.
Ἀμερικανική χρειάζεται ἡ συ
νεργασία ὅλων τῶν Ἑλλή
νων μέσα σε μιά Ἑλλάδα ἐλ
εύθερων καί ἀνεξαρτητων. Μ
όνο σε μιά Ἑλλάδα ὑποδουλ
ωμένη σε μιά Ἑλλάδα, πού σ
τηρίζεται στή βία καί στήν τρ
ομοκρατία ἐπιβλήθηκε ἡ σκλε
ρή ἀντίληψη τῆς ΜΙΑΣ ΜΟΝΗΣ ΣΥΝΕ
ΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΥ
ΕΙΝΑΙ ΠΙΣΤΟΙ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑ
ΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΠΟΥ ΠΟΡΕΥΟΝΤΑΙ Η ΣΥΝΕΡ
ΓΑΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΕΚΕΙ

ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ ΠΡΟΣ ΖΑΓΟΡΙΑ!

Ἡ μάχη τῶν Ἀσπραγγέλων συ-
νεχίζεται μὲ ἀμείωτη ἔνταση

Ο ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΠΕΡΑΣΕ ΣΕ ΑΝΩΤΕΡΗ ΦΑΣΗ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

Στρατιωτικός συνεργάτης μας δίνει τήν παρακάτω γενική ἄποψη σχετικα μέ τίς ἐπιχειρήσεις τοῦ διεξάγονται στήν Ἤπειρο:

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ τό πρωί, που ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιθετική ἐνεργεια τμήματος τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, δυνάμεως 2.500 ἀνδρῶν, κατα τῆς Κονίτσας, κυβερνητικοί καί στρατιωτικοί παραγοντες ἀπασφαλίζονται, ἀποφασίζουν, χαλκεύουν διαλογισμούς, ἐνῶ πάσης φύσεως ὀργανώσεις ἀποστολές ὁπουρνοῦ, στε «μπετάδες», ὁπλισμοῦ καί «ἐξοπλισμούς», κέμπιαλώσεις, ἐκατοστάρικες τῶν ἀντάρτων καί πρασπαθοῦν με μια ἄκρα σπρατιωτικές ἀρακολουθίες καί σχέδια νά ἐπιτύχουν... —ποικιλοβαρεῖ οἱ ἴδιοι— τούς στάδιους τους. Ἂς ἀρουμε ὁμως πως ἀνοιχτα τα χαρτια καί πως παρακολουθοῦνται τωρα ἡ κατασταση:

Ἀπ' ὅτι ἀνακοινώθηκαν οἱ ἐπίσημες ἀρχες καί ἀπό ὅτι ἐπίσης γράφουν τα κυβερνητικα σύλλα, προκειται ὁτι ἡ ἐπίθεση στη Κόνιτσα —καί γύρω ἐκεῖ στα Κοκόσι— εἶνε μια ἐπιτυχης ἐπιχείρηση τοῦ μετωπου τοῦ Γράμμου. Ὁ Δημοκρατικός Στρατος, ἀφοῦ ἐνίσχυσε μέ πῆρμα, ἀπεφασισε ἀπως τις ἐπιθέσεις τῶν κυβερνητικῶν στη περιοχή Ἐπταχωρίου καί ἐξουδετερώσει ὅ,τι μπορεῖ ἀπό τήν ὁποία ἐξ ἀπό τό ὀποῖο στο Γράμμο, κατόρθωσε μη κατάλληλον ἐλιγμό μεσω τοῦ Σμόλικα, νά ἐπιτεθεῖ κατα τῆς Κονίτσας. Ἦτανε δε τόσο στρατηγικῶς καί ἀναπτυξη η ἐπίθεση τῶν ἀντρτῶν ὥστε ἀναγκάσθηκε το Ἐπιτελεῖο νά μεταβαλει ἐκεῖ, ἀκόμα καί μέ ἐπίβαση ἀεροπλάνα, ἐνισχύσεις. Ἀμέσως μολις ἐφθασαν οἱ ἐνισχύσεις στην Κονίτσα κα ἐλεῖ που φάνηκε ἡ στρατιωτική ἡγεσία ὅτι παιριοντας τήν πρωτοβουλίαν θά κατόρθωνε νά ἀπειθήσει τους ἀντάρτες, ἐξεδηλώθη νέα ἐπίθεση στο Καλτάκι. Ἔτσι, σε διαστημα ὀλιγων ἡμεροδιῶν σ' ὅλο τό μέτωπο ἀπο τα Σμόλικα ἕως το Καλτάκι. Σ' ὅλον αὐτο το χωρο καί σκόμη πιοτερα, ὁ Δημοκρατικος Στρατος χρησιμοποιεῖ ὅλες τις μορφες τῆς μάχης Δηλαδη στρατηγικοῦ ἀμυνα (γύρω Βουραζανη), ἐπιθετική (ἐπίθεση κατα της φρουρας του Βασιλικου) καί μέρια ἐπίθεση Καλτακι—Γκαμηλα). Ἡ πρωτοβουλία βρίσκεται στα χερια του Δημοκρατικοῦ Στρατου, γιατι αὐτος καθορίζει τους στοχους, ἐνῶ οἱ κυβερνητικοι περιορίζονται στη ἄμυνα. Οἱ ἐπιχειρουμενες ἀντεπιθέσεις των κυβερνητικων γίνονται ἀρκετα ἀσκτικα για τήν ἄμυνα των κυριων στρατιωτικῶν κέντρων, Ἰωαννινων, Κονίτσας κλπ.) Ἐπίσης ὁ κυβερνητικός στρατος καί σπαταλάει δυνάμεις στις ἀντεπιθέσεις σε χώρους πού ἀκόμη δεν εἶνε ἀπόγνωσι ἐπιθέσεων των ἀντρτων καί διότηρη ἀλλες δυναμεις ἀς ἐνδρεια γιατι εἶνε ὁτοργκωμένες τα ἐπιβλητει τις προσβασεις του Σμόλικα προς τήν Κονίτσα. Ἔτσι εἶνε η κέρκισσα του κυβερνητικοῦ στρατοῦ σε ὁλο του ἐπιχειρησιακο χῶρο εἶνε μόλο ἐπτυσιακή.

Ὅσον ἀφορα τις ἀξιολογησεις αὐτες ἐναγγελλονται μόλο γιά «καταναλωτα». Δισ., ἡ ἀντάρτικη τακτικη μπορει σπεῖ τόσο χῶρο νά ἐξασαλισει καί ἐκτρεπτική ἀκομα καί ἐπίθεση καί διαστυψη.

Τα Ἠπειρωτικα μετωπα ἀπασχολοῦν ἀντάρτικες δυνάμεις ὁρισμένες ἑδαφικῆς περιοχῆς, ἐνῶ ὁ κυβερνητικος στρατος μετακίνηση δυνάμεις καί ἀπο περιοχές του δέν ἐχει σ' αὐτες τα μέτωπα με ἀσθενη ἀκομα προστασιας. Μέ τις προθεσεις αὐτες ἄν τῆς ἐπίθεση στην Ἤπειρο ἀκολουθήσουν καί ἄλλες ἀνάλογες ἐπιθέσεις σε ἄλλα ὁ σπιρτοσεις της χωρας. Ὁ κυβερνητικος στρατος θα βρεθεῖ σε δυσκολη θεση. Οἱ ὑπαργουσιες δυναμεις του δε, τοῦ ἐπιτρεπουν την ἐπέκτασι τοῦ μετωπου καί οἱ μετακινήσεις των μονάδων του ἀπο χωρο σε χώρο θα χρειασθοῦν διαστημα πολλῶν ἡμερων που θα εἶνε ἀρκετα γιά νά ἐξαρτυ ὁ Δημοκρατικος Στρατος τις ἐλεύθερες περιοχες.

Ἡ «κατρσεῖα» στή Φλώρινα, στα Γρεβενα κλπ. δέν εἶνε δείγμα ἀξιωμίας των ἀνταστων, ἀλλα, ἀντιθετα, πιστεύει νά σημανει προσπαθειά γιά χαρακτηρες ταστοχαστικῆς ἐπιθεσεις. Ἡ ὑποχώρηση ἐπίθεση στην Καστορια πιστεύω νά ἦταν δικαιολογία κρυπτη για μιά γενική ἐξορμηση τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ ἐναντιων των. κ βοηθητικῶν δυνατων της πολεως.

Ἡ ἐπίθεση στα Ἤπειρο ἀκολουθοῦνται ἐπακολουθοῦνται την στρατιωτική ἡγεσία, γιατ βλέπει πως ὁ Δημοκρατικος Στρατος, διατιμωσεως ἀπο τις ἐκκαθαριστικες ἐπιχειρησεις, πηρα σε ἀνωτερες φασεις τακτικῆς, ἐτσι που νά γίνεται ἀλκενα θιας ἐπικινδυνος καί σοωτος ἀντιπαλος.

Ἡ ἐξέλιξη τῶν ἐπιχειρήσεων

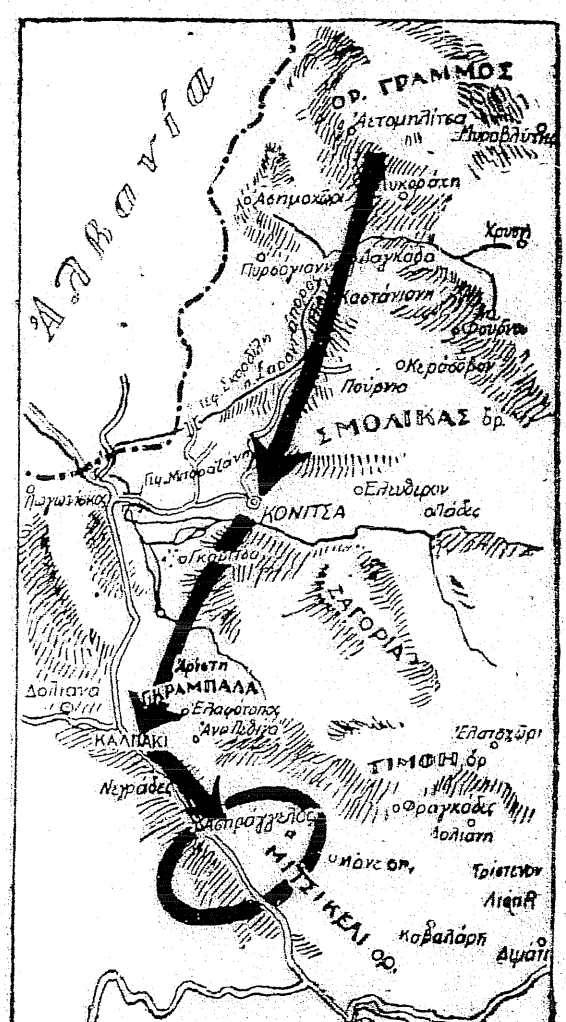
Η ΕΞΕΛΙΞΗ των ἐπιχειρήσεων στο Ἠπειρωτικο μετωπο συνοψίζεται, σύμφωνα μέ τίς κυβερνητικες ἀνακοινώσεις καί τα δημοσιογραφικα ἀπό τό Γιαννενα τηλεγραφήματα στα ἑξῆς σημεῖα:

1) Τό μέτωπο που ἀνοίχθηκε ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΤΑΙ ἀκόμη περισσότερο καί ἐξαπλώνεται ΚΑΙ πρός ΝΕΑ νοτιοανατολικη κατεύθυνση μέχρι τα Ζαγορια. Ἡ κίνηση πρός την κατεύθυνση αὐτη δέν ἐχει τήν μορφή ἐδιαιρσης τοῦ κυριου ὄγκου των ἀνταρτων, ἀλλα διευρύνσεως των ὁρίων των ἐφεταιρεῖου καί δημιουργίας νέου μετώπου, ὁπως μεταξύ των ἄλλων προκύπτει ἀπό δήλωση τοῦ κ. Στρατου που ἀποδίδει στους ἀντάρτες πρόθεση ἀνά εἰσδύσουν ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΩΣ ΚΑΙ στίς τήν περιοχην Ζαγορίων, ἵνα δημιουργησουν κι ἐκεῖ κατάσταση ἀνώμαλον (σε πλοελληνιστι: ΜΕΤΩΠΟ).

2) Ἐν πάση περιπτώσει (και τό σημειώσουμε ὡς γεγονος ἐχι στρατιωτικής, ἀλλα πολιτιας σημασιας) ἐπισήμως ὁμολογηθηκε χθές ὅτι οἱ ἀντάρτες δέν κατευθύνονται πρός τήν Ἀλβανία, ἀλλά κινοῦνται μεσα στο ἑλληνικο ἐδαφος Τό δηλωνε καί αὐτος ὁ ὑπουργος των Στρατιωτικῶν στη συνέντευξη του προς τούς Ἀμερικανους δημοσιογραφους κατα την ὁποια τονισε ὅτι Ἠπειξε(!!) κονεις ὁτι οἱ συμμορίται θα προσπαθουν νά διαφύγουν πρός δυσμας, δηλαδη της Ἀλβανιας Δέν την ἐκαναν ομως οἱ συμμορίται τη χαρη αὐτη στόν κ. Στράτο, ὁ ὁποιος πρόσθεσε: «Ἀλλά φαίνεται ὁτι ἡ τασις των εἶνε πρός τά Νοτιοανατολικά, δηλαδή, πρός τα Ζαγόρια».

3) Ἀμείωτες συνεχίζονται οἱ μάχες στό χῶρο Βορεισδυτικά τῶν Ἰωαννίνων: Ἀσπράγγελοι,

Ἡ συνεχεια στήν 4η σελίδα

Χάρτης τῆς περιοχῆς τῶν ἐπιχειρήσεων. Τά βέλη δείχνουν τήν πορεία πού ἀκολούθησαν ἀπό τόν Γράμμο πρός τά Γιάννενα, οἱ ἀντάρτες. Ὁ κύκλος, σημειώνει τήν περιοχή τῆς μαχῆς τῶν Ἀσπραγγέλων.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΕΝΑΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ

«Οἱ ἀντάρται εἶνε ἰσχυροί. Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν των, μολονότι στερούνται ἀεροπορίας, πρέπει νά συμπεράνωμεν ὅτι εἶνε στρατός καλύτερον ὀργανωμένος καί διαθέτει ἱκανωτέραν ἡγεσίαν»

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ προσωπικοτητος, πού μέχρι τελευτοία κατεῖχε σπουδαία ἐγκτική θεση στο στρατο τοῦ κ. Ρούσβελτ, σε συναμιλία του με σπτιστικο μας ρεπορτερ, ὡς ἐξῆς τή στρατιωτικήν κατάστασιν, ὅπως αὐτη ἐμφανίζεται μέ στιγμή αὐτή. Ὁ ἀντιστατος αὐτος ἀξιωματικος, πού ἦτανε ἕνας ἀπό τους μεγαλυτερους μονάδος καί στον ἑλληνοϊταλικο πολεμο, γνωρίζει καλα καί τά πλεια των ἐπιχειρήσεων που διεξάγονται σήμερα μεταξυ ἀντιστου καί στρατοῦ

Φυσικα, τονισε —καί στο καθήκον τα μεταφερουμε ἐδῶ— ἡ εἰκονα της κατασταστεως που ἔτσι ὁ ἐδε ἐχει καμπιά τακτική σημασια καί ὁτι τα μέρη τα ἐκτιμη τη μερίδα. Οἱ ἀποψεις που διατυπωσε εἶνε ΚΑΘΑΡΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ.

— Ποιος εἶνε ὁ χαρακτηρας τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ὁποίων γίνεται ἡ ρεπορτάζ;

— Μάχητς ἐχοῦσαν, ἀπιστησει. Ἡ ἐντασις περιοριζεται ἐπιμελῶς ἐντος των πλαισιῶν των κανονικῶν ἀντιστατικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἐξουσιμοτ της κυβερνησεως ἐπι τασεῶν τμημα εἶνε κατοδοκτη καί ἐξουθενωμενοι ἀπο τους ἀντιστατες.

— Ποιος εἶνε ὁ χαρακτηρας τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ὁποίων γίνεται ἡ ρεπορτάζ;

— Μάχητς ἐχοῦσαν, ἀπιστησει.

στή θέση Ἄνω Κερασιά τοῦ

ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΣΗ
ΣΤΑ ΠΟΡΡΩΪΑ

πολυμελὴς σχηματισμὸς ἀνταρ
«περιλαμβάνων καὶ πολλοὺ
αἰκες» ἐπετέθη νὰ δεύτερη
ε κατὰ τῶν κυβερνητικῶν δυ
ειῶν τῶν Ἄνω Πορρωΐ». Ἐ
ολοζήσας συμπλοκὴ καὶ τελι
οἱ ἀνταρτες ἀπεχώρησαν. Ἡ
ορία αὐτὴ ἐπιτείνει νὰ ἐπιτε
κατὰ τῆς Ροδοπόλεως καὶ νὰ
σολήσει τὸν σιδηροδρομικὸν
δρόμον, ἐπίσης δὲ νὰ καταστρέ
την σιδηροδρομικὴν γραμ

Ἐξ ἄλλου συγκρότημα 80 ἀν
τῶν ἐπετέθη κατὰ τῶν κυβερ
κῶν δυνάμεων τοῦ χωριοῦ
Φλωρίνης. Οἱ ἀνταρτες κα
ἔβδον τὸ χωριὸ καὶ ἀφοῦ πυρ
σαν τὸ κοινοτικὸ κατάστημα
τὸ σπίτι τοῦ προέδρου τῆς
ότητος ἀπεχώρησαν.

ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

ληφορεῖται ἀπὸ τὴ Σόφια ὅτι πρὸ
τὴν ἔκτατο ἀκόμα, πολλοὶ πρὸ

ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ
Υ κ. ΓΚΡΙΝΙΤΣΟΥΛΗ

ΠΟΛΥΤΟΣ ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ

ὁ ὑπουργὸς Συντονισμοῦ κ. Στε
πουλος θὰ συνεστήκει σήμερα μὲ
κ. Γκρηγορόπουλον μὲ τὸν ὁποῖον,
ἐξῆλθεν, θὰ ἀκολουθήσει γενικὰ τὸ
τα τῆς ἐβδομάδος.

τὴν ἐνδεχομένη ὁ κ. ὑπουργὸς ἐ
λάβει ὅτι ἡ ἁρμοδιότης τοῦ κ.
αγοκλάντ εἶναι πλήρης καὶ, ἀφοῦ
τὴν δανδρεία τῶν 300 ἐκατομμυ
δρα καὶ ἂν δοθῆ εἰς τὸν 50 ἑκατ.
οἱ ὁποῖοι πρὸς ἀποκατάστασιν μετὰ τὴν
ωσιν τῆς Οὔσσας. Ὁ κ. Γκρι
λάντ, ἐτόνισε ὁ κ. ὑπουργὸς, εἶνε
ρος νὰ ἀποφασίσει γιὰ τὸν τρό
τῆς διαθέσεως καθώς καὶ διαίν

Ο ΒΕΝΤΕΜΑΓΙΕΡ
ΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΤΡΟΥΜΑΝ
ΣΤΟΝ ΤΣΑΓΚ – ΚΑΪ – ΣΕΚ

ΕΑ ΥΟΡΚΗ, 17. (Ὑπ. ὑπηρ.). —
πρακτορεῖο «Ἠνωμένος Τύπος» με
δη ὅτι ὁ πρώην ἀρχιστράτηγὸς τοῦ
ικανικοῦ στρατοῦ στὴν Κίνα Βεν
γκαιο ἀνέκρινε ἀεροπορικὰς γιὰ
ναυτικὸν ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ προέ
Τρούμαν. Ὁ κ. Βεντεμάγιερ πε
βάθησε μὲ τὸ ἴδιο δικαίωμα ποὺ
ὁ στρατηγὸς Μάρσαλ τρία ἀνάλ
τὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐ
ὅμως ὁ στρατηγὸς Μάρσαλ ἐπεδίωξε
συνεννόηση μεταξὺ τῶν κομμουνι
καὶ τοῦ Τσάγκ Κάϊ Σέκ ὁ στρα
ος Βεντεμάγιερ θὰ ὑποβάλλοντας τὴ
ἀπὸ πόλεμο, ἀνεχώρησε τὴν στρα
τοῦ Τσάγκ Κάϊ Σέκ μὲ πολεμεφόδ
ὅπλα. Ἄλλες πληροφορίες ἀναφέ
ὅτι ὁ βοηθὸς ποὺ θὰ δοθῆ στὸν
θὰ εἶναι τοῦ ἴδιου τύπου μ' ἐκεῖνα
παρέχεται ἤδη σὲ στὴν κυβέρνηση
Ἀθηνῶν καὶ θὰ ἔχει τὸν ἴδιο σκο
τὴν ἐνίσχυση τῆς ἀντιδράσεως, ποὺ
πρόθυμη νὰ μεταδώσει τὴν Κίνα σὲ
ἰσία τῆς Ἀμερικῆς.

ἐκτιμᾶται ὅτι ὁ στρατηγὸς Βεντεμά
θὰ ἐξετάσει τὴν δυνατότητα τοῦ
ναυτικοῦ ποσοστικῆς κυβερνήσεως
Νότιο Κορέα

Συνέχεια ἀπὸ τὴν 1η σελίδα

Καλπάκι, Γκραμπάλα. Καὶ εἶνε μὲν γεγονὸς ὅτι οἱ κυβερνητικὲς πηγὲς προσπαθοῦν νὰ ἐμφανίσουν τὶς συγκρούσεις τῆς πεπειρχές αὐτὲς ὡς ἀγῶνα ὀπισθοφυλάκων (τὶς ὁποῖες μάλιστα καὶ μέτρησαν, ὑπολογίζοντας τες σὲ 300 ἄνδρες) ποὺ ἐπεφορτίσθηκαν νὰ καλύψουν τὴν προωθηση τοῦ κυρίου ὄγκου τῶν ἀνταρτῶν πρὸς Ζαγόρια. Καὶ μόνο ὅμως τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἰδίων πηγῶν ἐχουν συγκεντρωθεῖ τρεῖς ταξιαρχίες κυβερνητικοῦ στρατοῦ στὴν περιοχὴ τῶν συγκρούσεων, καὶ συνάμα ἡ σφοδρότης τῶν συνεχιζομένων μαχῶν μαρτυρεῖ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἀγώνος ὀπισθοφυλακῶν ἁπλῶς. Προσθοῦνται μὲν καὶ πρὸς Ζαγόρια ἀξιόλογες δυνάμεις ἀνταρτῶν, ἀλλὰ ἄλλες, ἐξ ἴσου ἀξιόλογες παραμένουν καὶ μάχονται στὴν ἐπίμαχο περιοχή, ὅπου οἱ συγκρούσεις εὐρίσκονται κἐν πλήρει ἐξελίξει».

Συγκεκριμένα :

4) Ὁριςμένα τμήματα τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ «ΞΕΧΩΡΙΣΘΟΥΝ ΛΟΥΘΟΥΝ εὑρισκόμενα στὴν περιοχὴ νοτίως τοῦ ὄρους Γκραμπάλα (ἡ Γκομηλα) ὅπου ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ οἱ συγκρούσεις μετὰ ξὺ ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ τῶν συμμοριτῶν». («Ἐμπρὸς» — τηλεγράφημα ἀπὸ τὰ Γιάννενα).

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο κωνεγγίζονται οἱ συγκρούσεις εἰς τοὺς Ἀσπραγγέλους. (Πάλι «Ἐμπρὸς», πάλι νυκτερινὸ τηλεγράφημα ἀπὸ τὰ Γιάννενα).

Μάχες διεξήχθησαν ἐξ ἄλλου, ὅπως χθὲς μετεδόθη, στὸ ὄφος τοῦ χωριοῦ Ἀρίστη (δορείως τοῦ Καλπακιοῦ) καθὼς καὶ στὰ Βα ὰ (πάλι ἐγγὺς τοῦ Καλπακιοῦ) ἀπὸ τὸ ὁποῖον Καλπάκι, καμμιὰ πηγὴ δὲν ἀνέφερε μέχρι τῆς ὥρας τουλάχιστο ὅτι ἀπεχώρησαν οἱ ἀντάρτες.

Εἰδικὰ σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν Γκραμπάλα καὶ τοὺς Ἀσπραγγέλους τὸ ἡμιεπίσημο ὄργανο τοῦ Ἐπιτελείου, στὰ ἐξ Ἰωαννίνων τηλεγραφήματά του, ἀναφέρει ὅτι ἡ ἀντίστασις τῶν εἰσβολέων ἠλαττώθη (ἁπλῶς ἠλαττώθη ἂν καὶ ἐφόσον καὶ αὐτὸ εἶνε ἀκριβές) τὰς ἐσπερινὰς ὥρας χθες καὶ ὅτι ἐεικάζεται (ἁπλῶς: «εἰκάζεται») ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀμύνονται αἱ ὀπισθοφυλ

καὶ τῶν ἀνταρτῶν». Πάντως καὶ ἡ Γκραμπάλα καὶ οἱ Ἀσπραγγέλοι ἐξακολουθοῦν νὰ κατέχονται ἀπὸ τὸ Δημοκρατικὸ Στρατό.

Κατὰ τὰ ἄλλα μάχες ἤρχισαν ΚΑΙ πρὸς τὴν περιοχὴ τῶν Ζαγορίων (περιφέρεια χωριοῦ Κήποι).

ΕΒΛΗΘΗ ΑΕΡΟΠΛΑΝΟ

Στὸ μεταξὺ ἀναγγέλλεται σήμερα ὅτι τὴν Κυριακὴ (ἡμέρα ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Κόνιτσας) ἀεροπλάνο τύπου Χόρσον ἐβλήθη ἐκ μέρους τῶν ἀνταρτῶν στὴν ἀποθήκη βενζίνης «δι σωθὲν ὡς ἐκ θαύματος».

Οἱ δηλώσεις στὶς ὁποῖες ἔκαμα τὴ ἐπιστροφή του» ὁπὸ τὴν Ἤπειρο προέβη ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἀσφαλείας ἀποτελοῦν μιὰ ἀτεχνη συρραφὴ ψευδολόγων ἰσχυρισμῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Ζέρβας συνεχίζοντας τὴν ἐπίδοσή του στὴν ἀναισχυντη «ἀνακάλυψη συνωμοσιῶν» στὸ ἐσωτερικὸ καὶ «ξένων ἐπιβουλῶν» στὸ ἐξωτερικό, προσπαθεῖ νὰ στηρίξει τὸ μῦθο περὶ ὀργανώσεως καὶ ἐισόδου τῶν ἀνταρτῶν στὴν "Ηπειρο ὁπὸ τὴν Ἀλβανία. Εἶνε ὅμως τόσο ἀτεχνοι οἱ ἰσχυρισμοὶ αὐτοί, ὥστε καταρρέουν ἀμέσως, ὅταν ἰδίως ἀντιστρατευθοῦν πρὸς ἀλλους προγενεστέρους δικούς του ἰσχυρισμούς, ἢ δηλώσεις ἄλλων «συνεργατῶν» του στὴν κυβέρνηση.

Συγκεκριμένα ὁ Ζέρβας δήλωσε χθὲς ὅτι «δύο τουλάχιστον ἐκ τῶν ὀκτὼ εἰσελθόντων εἰς Ἤπειρον ταγμάτων ἦταν ξενικὰ προελεύσεως». Τὸν ἰσχυρισμὸ δὲ αὐτὸν ἡ κυβέρνηση ἐπροβαλε καὶ σ' αὐτὴν τὴν Ὑποεπιτροπὴν Ἐρεύνης τῶν συνόρων τὴν ὁποία χάλεσε νὰ διαπιστώσει τὴν «ἐξ Ἀλβανίας ἐπιβουλὴν». Ποιοὶ ὅμως εἶνε οἱ μάρτυρες τοὺς ὁποίους ἐπικαλεῖται καὶ αὐτὴ γενικότερα καὶ ὁ Ζέρβας εἰδικότερα γιὰ νὰ βεβαιώσουν στὴν Ἐπιτροπὴ «τοῦ λόγου τοῦ ἀσφαλεστ»; Οἱ ΜΑΥδες τοῦ Ζέρβα, Δηλαδὴ —ὅσα ὁ ἴδιος ὁ Ζέρβας εἶχε δηλώσει τὸ πρωὶ τῆς Δευτέρας— ἐπαλαιοὶ ἀντάρται μου (δηλαδὴ τοῦ Ζέρβα) οἱ ὁποῖοι τώρα ὁπλοτελοῦν τοὺς ΜΑΥ τῆς Ἠπείρου»!

«Ἤδη ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρεύνης» δήλωσε χθὲς πασήλθον οἱ πρῶτοι μάρτυρες αὐτῆς νες εἶνε οἱ ἔναντι τῆς γειτόρας

Μπουραζάνη παρατηρεῖται ΜΑΥ οἱ ὁποῖοι καὶ πρῶτοι ἀντελήφθη σαν τὴν κίνησιν διὰ τὴν ἐπιβίβασιν τῆς Κονίτσης». Ἡ ἀξιοπιστία τῶν Ζερβικῶν μαρτύρων εἶνε τόσο γνωστὴ ὥστε «παρέλκει πᾶσα περαιτέρω σπζήτησης καὶ ἀπασχόληση μὲ τοὺς ἰσχυρισμοὺς περὶ «ἐξωθεν ἐπιβουλῆς».

Ὅσον ἀφορᾶ ἐξ ἄλλου τὰ τεκμήρια τῆς «ξενικῆς προελεύσεως τμήματος εἰσβολέων» ὁ Ζερβὸς δήλωσε χθὲς ὅτι οἱ «δισ... ἐγκυροι «μάρτυρες» ἀντελήφθησαν τοὺς ἄνδρες δύο τουλαχίστον τμάτων νὰ μὴ ὁμιλοῦν τὴν ἄβα νικήν, οὔτε τὴν ἑλληνικήν, ἀλλὰ ἄλλην γλῶσσαν ἄγνωστον εἰς αὐτούς. Ἀνεξάρτητα ὅπο καποιες ἐπιφυλάξεις σχετικὰ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Ζερβικοὶ ΜΑΥδες μέσα στὴν κοσμοχαλασιὰ τῆς μάχης μπόρεσαν καὶ ἐναναν ἀκριβῆ ...γλωσσολογικὴ στατιστικὴ μεταξὺ τῶν ἐπιτεθέντων, ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Ζέρβα παρουσιάζει δεῦ ἀντιφάσεις : Λέγει ἀτι «δύο τάγματα δὲν ὡμίλουν οὔτε τὴν ἀλβανικὴν οὔτε τὴν ἑλληνικήν» Ἀσα δὲν ἦταν οὔτε Ἀλβανοί, οὔτε Ἕλληνες Ἀλλὰ πρῶτο : Τὴν Δευτερα τὸ πρωὶ ὁ ἴδιος ὁ Ζέρβας ὁδήλωνε ὅτι οἱ ἐπιτεθέντες ἦταν κυρίως Ἀλβανοὶ Τσαμπάδες! Δεύτερο: Ἡ προφανὴς αἰχμὴ τὴν ὁποία διατυπώνει ὅτι ἦταν ἄνδρες τῆς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας, ἐρχεται σὲ ἀντίφαση μὲ χθεσινὴ δήλωση τοῦ συναδέλφου του ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν κ. Στράτου ποὺ ἀνέφερε ὅτι «δὲν εἶνε ἀπολύτως ἐξηκριβωμένον ὅτι μεταξὺ τῶν ἐπιτεθέντων ἦσαν καὶ ἄνδρες τῆς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας».

Ἀσχολήσαμε ἀφίνουμε τέλος μιὰ ἄλλη κυβερνητικὴ φαιδρότητα τοῦ κ. Στρατου ὅτι ἡ «Διεθνὴς Ταξιαρχία συγκροτήθηκε ὀφ' ἑνὸς μὲ διὰ νὰ βοηθήσει ἐπανάστασιν εἰς τὸ Βελιγρα καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ σταλεῖ εἰς Θεσπρωτίαν»!!!

ΣΤΗΝ ΤΡΙΠΟΛΗ

Στὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως» δημοσιεύεται διάταγμα γιὰ τὴν ἵδρυση ἐκτάκτου στρατοδικείου στὴν Τρίπολη. Τὸ στρατοδικεῖο θὰ ἔχει ἀρμοδιότητα γιὰ τοὺς νομοὺς Μεσσηνίας, Λακωνίας καὶ Ἀρκαδίας.

Ν. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ ΠΡΟΣ ΖΑΓΟΡΙΑ

ΟΙ ΨΕΥΔΟΛΟΓΙΕΣ ΤΟΥ ΖΕΡΒΑ

ΟΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ
ΡΟΚΑΛΟΥΝ ΣΟΒΑΡΕΣ ΑΜΦΙΒΟΛΙΕΣ
ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Αλλαξε ὁ τόνος τῶν ἀμερικανικῶν σχολίων

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 17. (Τοῦ ἀνποκριτοῦ μας). — Ἐνῶ ὡς ν περασμένη Τετάρτη οἱ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ καὶ οἱ ἐφημερίδες τῆς Ἀμερικῆς μετέδοσαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὅτι οἱ ἀνταρτες, ἐπιτιθέμενοι στὴν περιοχὴ τῶν Ἰωαννίνων, κυκλώθηκαν καὶ δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα διαφυγῆς, σύμφωνα μὲ τὶς σχετικὲς ἀνακοινώσεις τῆς Ἀθήνας, οἱ κοινὲς ἐφ-δόσεις τῶν ἐφημερίδων τῆς Πέμπτης καὶ οἱ μετὰ σχόλιες ραδιοεκπομπὲς ἐδιναν τὸν εἰδησεογραφίας συσκτηριστικὰ ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος τοῦ Χηστιανικοῦ Μύσορι», ποὺ θριαμβολογοῦσε γιὰ τὶς ἐπιτυχίες τοῦ Ζέρβα, τηλεγραφεῖ ὅτι «ἑλληνικὲς πηγὲς ἀγγελιῶν σήμερα ὅτι οἱ κομμένοι ἀντάρτες εἰσβολεῖς ἀποθωσαι πολεμώντας νὰ ἀφύγουν τὴ παγίδα στοὺς σπάνγελους καὶ κατευθύνται στὰ Ζαγόρια, νοτίως λόγιζε ὅτι οἱ πανιδευμένοι ἀντάρτες ἀριθμοῦντο σὲ 2.500 ἀπὸ τὶς 3.500 ποὺ παίρνουν μέρος στὶς ἐπιχειρήσεις Ἰωαννίνων — Κονίτσης. Ἐπίσης ὁ Ζέρβας ἀνεκοίνωσε ὅτι οἱ ἀντάρτες ἐστράφησαν πρὸς τὰ Ζαγόρια, γιατί ὅλοι οἱ δρόμοι διαφυγῆς πρὸς Ἀλβανία ἦταν ἀποκομένοι! Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι μέχρι χθὲς οἱ ἐφημερίδες ἐτόνιζαν ὅτι ὑπῆρχε μία ἄλλη ὁδὸς διαφυγῆς τῶν ἀνταρτῶν ὑπάρχει παρὰ νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Ἀλβανία». Ὁ ἀμερικανικὸς τύπος σὲ γενικὲς γραμμὲς δίδει μεγάλη ἔκταση στὶς πληροφορίες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἀναφέρονται κατὰ εἰσβολῆς. Οἱ ἀνακοινώσεις τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως γιὰ εἰσβολὴ τῆς Διεθνοῦς Ταξιαρχίας συναντοῦν τώρα σοβαρες ἀμφιβολίες

Ν. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

ΖΩΗΡΕΣ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 17. (Τοῦ ἀ

ταποκριτοῦ μας). — Τὴν ἀνησυχία ποὺ προκαλεῖ ἡ κατάσταση στὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη καὶ σὲ ἀντιδραστικοὺς κύκλους, φανερώνει ἄθρο, ποὺ δημοσιεύεται στὴν ἀντικομμουνιστικὴ ἐφημερίδα «Ντέιλυ Νιούς», ποὺ ἔχει τὴ μεγαλύτερη κυκλοφορία στὴν Ἀμερική. Τὸ ἄθρο ἀναφέρει: «Πρέπει νὰ ἀποφασίσουμε τώρα τί θὰ κάνουμε στὴν Ἑλλάδα. Καθὼς βλέπουμε ἀπὸ τὴν κατάσταση, θὰ ἦταν καλὸ νὰ πάρουμε ὑπ' ὄψη μας ὅτι ἔχουμε ἐμπλακεῖ σὲ ἐπικίνδυνη θέση. Ἐλπίζουμε ὅτι ὁ πρόεδρος Τρούμαν καὶ οἱ συνεργάτες του θὰ κατάφεραν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπιδείνωση τῆς κατάστασης. Πιστεύουμε ὅτι πρέπει νὰ διατηρήσουμε στὴν πυρίτιδα καὶ νὰ μὴ βάλουμε ὁποιοδήποτε κέρδος σὲ ὁποιουδήποτε εἴδους πόλεμο μὲ τὴ Ρωσία».

Ν. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ

Ἡ καὶ ἄσταση στὴν "Ηπειρο παραμένει ἀκόμη κρίσιμη γιὰ τὸν κυβερνητικὸ στρατό

Ὅλες οἱ σημερινὲς πληροφορίες ἀπὸ διάφορες στρατιωτικὲς πηγὲς ἐμφανίζουν μᾶλλον στάσιμη τὴν κατάσταση στὸ μέτωπο. Οἱ ἐδῶ στρατιωτικοὶ κύκλοι καὶ σήμερα εἶνε ἐπιφυλακτικοί, περιορίζονται δὲ νὰ ἐπαναλαμβάνουν ὅτι «πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψη ὁ γενικώτερος κίνδυνος». Οἱ προσπάθειες τῶν κυβερνητικῶν στρέφονται στὴ συγκέντρωση δυνάμεων καὶ στὴν συγκράτηση τῶν θέσεών των. Ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς κατέχει στα ...σες τὶς θέσεις του νοτίως τῆς Γκραμπάλα, ἀνεπτυγθεῖ σὲ σημαντικὴ ἔκταση, ὅπου ἐν κατ' στιγμὴν ὑγυρὰ καὶ ἰσχυρὲς διμάχες, ἀποκρούονται ὅλες οἱ ἐπιθέσεις τῶν κυβερνητικῶν. Μάχες σοβαρὲς δὲν ἔχουν σημειωθεῖ ἀκόμα, πέρυσι σοβαρῶν συγκρούσεων τῶν ἐκατέρωθεν προφυλακῶν. Λήτη εἶνε ἡ εἰκόνα τοῦ μετώπου, σύφωνα ἄλλωστε καὶ μὲ τὶς ἀναποιήσεις στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ κυβερνητικοῦ τύπου.

Μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν κύκλων παρετηρεῖτο σήμερα χαρακτηριστικὴ αἴσθηση ἀπὸ τὶς διαρκῶς ἐργόμενες σὲ ὡς πληροφορίες, ποὺ ἀποκαλύπτουν τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως γιὰ τοὺς κυβερνητικοὺς καὶ ἡ ὁποία στὴν ἀρχὴ ἐπεχειρήθη νὰ ἀποκρυβεῖ.

Αὐτοὶ τὸ ποιοὶ συνέρχεται τὸ Συμβούλιο Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ποὺ θὰ ἐισζητήσει πάνω στὴν κατάσταση, ὅπως διαμορφώθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιθετικότητα τῶν ἀνταρτῶν.

Ὁ κ. Γονατᾶς προβλέπει χειροτέρευση τῶν συνθηκῶν τοῦ φωτισμοῦ

Ἐπισκεφθεῖς σήμερα ὁ κ. Γονατᾶς ἀπὸ τὸν Κέραυνο Στόλο, ὁμοσπονδάρχους ἐδήλωσε ὅτι διετέθη κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ὑγιεινῆς κατάστασιν τοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεως καὶ τῶν καταστημάτων τοῦ κλάδου.

Ὁ κ. Γονατᾶς, ἀπαντῶντας γιὰ τὴν κακὴ κατάσταση τοῦ φωτισμοῦ, ἐπιβεβαίωσε ὅτι κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ κατάσταση θὰ εἶναι ἀκόμη τραγικώτερον. Προσθέσε ὅτι καὶ οἱ νόμοι ὁμιλίας παναγγελίαι μηχανὲς ... ποὺ ἐχει ἡ Ἑταιρεία ἡ κατάσταση δὲν πρόκειται νὰ βελτιωθεῖ γιὰ διάστημα περισσότερο ἀπὸ δυὸ χρόνια.

Ὁ κ. Γονατᾶς ἐδήλωσε ὅτι ἡ Κυβέρνηση ἀναλαμβάνει ὅλες τὶς εὐθύνες γιὰ τὴν κακὴ κατάσταση τοῦ φωτισμοῦ καὶ εἶπε ὅτι ὁ κ. Χέλμης εἶνε ἐκεῖνος ποὺ δὲν παρέσυρε τὴν ἀπαιτούμενη πίστωση γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ ἐργοστασίου τῆς Βρέιτσα.

Ὁ κ. Γονατᾶς θὰ ἔχει σήμερα σύσκεψη μὲ τὸν κ. Ρήνη καὶ ἐκπροσώπους τῆς Ἑταιρείας, γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ πρόβλημα τοῦ φωτισμοῦ.

ΠΟΛΥΑΡΙΘΜΕΣ ΣΗΜΕΡΙΝΕΣ ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ

Νέες ἀστυνομικὲς ἐξορμήσεις ἔγιναν σήμερα τὸ πρωΐ. Συνελήφθησαν περὶ τοὺς 300 πολῖτες. Ἡ ἀστυνομία ἀνεκοίνωσε ὅτι οἱ συλληφθέντες εἶνε διωκόμενοι ἢ στερούμενοι ταυτότητας.

ΣΤΗΝ ΓΛΥΦΑΔΑ

Σήμερα τὸ πρωΐ ἔγινε πρωτο φανοὺς ἐκτάσεως μπλόκο στὴν Γλυφάδα, Ἑλληνικό, στὴν Ἄργυρούπολη καὶ στὰ Σούρμενα. Συνελήφθη ὁλόκληρος ὁ ἄρρην πληθυσμὸς καὶ συγκεντρώθηκε στὶς πλατεῖες. Κατόπιν ἄρχισε ἡ διαλογή. Οἱ δεξιοὶ ἀπελύθησαν καὶ ἐκρατήθησαν ὅλοι οἱ δημοκρατικοί.

Στὸ Ἵδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων συνελήφθησαν πολλοὶ ὑπάλληλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Γ. Τριανταφύλλης, Κ. Καζούλης, Σωτ. Μελιγιδής.

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Γ. ΑΥΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Χθὲς μέσα σὲ διάστημα δύο ὡρῶν, ὁ στρατηγὸς Γεωργ. Αὐγερόπουλος, ὑιὸς τοῦ πολιτικοῦ Γεωργίου τοῦ Δημοκρατικοῦ Ριζοσπαστικοῦ Κόμματος καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΕΑΜ, Ὁ στρατηγὸς Αὐγερόπουλος ὑπῆρξε πρῶτος ἀξιωματικὸς τοῦ ἐλεύθερου

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΜΠΙΖΕΛΙΩΝ

Ὁ ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Βενιζέλος ἀνακοίνωσε ὅτι ἀπὸ τὸ κονδύλι τῆς «βοηθείας» ἑτέθη στὴ διάθεση τῆς κυβερνήτεως ποσὸ 12 ἑκατομ. δολλαρίων γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τροφίμων. Ὁ κ. Βενιζέλος ἐγνωστοποίησε ἐπίσης ὅτι τὸ ποσὸ αὐτὸ θὰ ἐλθεῖ, θὰ ὑπάρχουν δὲ μπιζέλια.

ΤΑ ΑΛΙΕΥΤΙΚΑ ΤΗΣ ΟΥΝΡΑ

Τὸ ὑπουργεῖο Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας ἀνακοινώνει ὅτι τὰ 10 ἀντιτορπιλικὰ ποὺ ἀγοράσθησαν ἀπὸ τὴν Οὐάσιγκτον θὰ ἀναλάβουν τὴν ἀλιευτικὴν ἀποστολὴν τῆς ἀλιείας τῆς Οὐρᾶς. Ἡ ἀλιεία τῆς θὰ καταβληθῆ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς καὶ θὰ διαρκέσει 20 ἡμέρες, δο...

ΣΤΡΕΨΕΝ ΕΙΣ ΛΟΝΔΙΝΟΝ

ΤΑ ΤΕΛΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΣ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

συνεδριάσεις ἐτερματίσθη σήμερον. μὲ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀντιπροσωπειῶν.

Ὁ κ. Μπέβιν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, προῆρχετο τῆς πρώτης συνεδριάσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Συνεργασίας, τὴν ὁποίαν κατῆρτισεν ἡ Διάσκεψις. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη τῶν ἐμπειρογνωμόνων πρόκειται νὰ καθορίσῃ τὰς πηγὰς καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ συμπληρώσῃ ἐγκύρως τὸ ἔργον της διὰ μίαν πλήρη ἐκθεσιν, ἥτις θὰ σταλῇ εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Κυβέρνησιν. Μετὰ τὴν συνεδρίασιν ὁ κ. Μπέβιν συνωμίλησε μετὰ τοῦ κ. Μπιντώ. Ἀναλόγως συνωμιλήσε μεταξὺ τῶν δύο ὑπουργῶν διεξήχθη καὶ χθὲς καὶ καθ' ἃ ἐγνώσθη καὶ οἱ δύο συνωμίλησαν περιεστράφησαν ἐπὶ τῆς διαχρονουμένης ἀμερικανικῆς πρωτοβουλίας πρὸς οἰκονομικὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Γερμανίας. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὁ κ. Μπέβιν εἶπεν εἰς τοὺς ἀνταποκριτὰς τοῦ Ἀγγλικοῦ Πρακτορείου ὅτι ἡ Διάσκεψις ἐβοήθησε πολὺ τὴν Εὐρώπην διότι ἐπέτρεψε νὰ ἐκτιμηθοῦν τὰ πραγματικὰ προβλήματα τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα ἔχει αὐτὴ εἰς τὴν διάθεσίν της πρὸς ἐπίλυσιν αὐτῶν. Ἡ Διάσκεψις ἐβοήθησε τὴν Εὐρώπην νὰ ἀποκτήσῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἑαυτόν της καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀμερικανικὴν βοήθειαν. Ἡ Διάσκεψις ἐβοήθησε τὴν Ἀμερικὴν νὰ ἀντιληφθῇ τὰς ἀνάγκας τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἔκτασιν τῆς βοηθείας τὴν ὁποίαν ἔχει ἀνάγκην ἡ Εὐρώπη.

Ὁ κ. Μπέβιν ἐπανῆλθεν ἀεροπορικῶς ἐξ Ἰωαννίνων ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἐπὶ τοῦ ἀεροδρομίου τῆς Μονῆς Βελλᾶ, ἐν τῷ προκειμένῳ ἐκ τῶν ὑπουργῶν τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἀπεχαιρέτησαν ὁ κ. Τσαλδάρης, ὁ κ. Σοφοκλῆς Βενιζέλος, ὁ κ. Ἀθανασιάδης-Νόβας, ὁ κ. Ἀποστολίδης, ὁ κ. Ἀλεξανδρόπουλος, ὁ κ. Ἀλεξανδρής, ὁ κ. Ἀθανασόπου

ΠΑΝΟΣ Β. ΚΟΚΚΑΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΠΕΜΠΤΗ 17

Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ—ΑΘΗΝΑΙ ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ΣΕΡΒΙΑΣ 4 ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΠΡΩΪΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α (ΚΑΤΟΧΗΣ) ΦΥΛ. 1-44 ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β. ΑΡΙΘ. 879 ΤΙΜΗ

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ

ανεται τού έρ-
αινονικάς συνοή
ική αποστολή,
μαζύ της μίαν
ωτικήν πειραι-
ους όπαίας προ
ρμοσή ειδικήμα
ίστως άμεριπα
ας και έστεφθη
τίας. Παυθενά
ολιτείαι δέν εί-
σπίσουν ταύτα-
αμένων όρων.
ς πόλεμος —
νά είναι εμφυ-
την έκ των έ-
αύλειαν του
εσαν εις το άνω
ένωσεώς του.
ων παρέρχεται
καταστροφάς
σα αύτάν. πως
και καθίστα ό
τικωτέραν την
ις άποστοιβαξί-
τίας.
μηχανισμός, εί
ους ποσού και
άτητος κατωτέ-
του μετρίου. Η
υλίας πόλεμος
ως φατρισμούς,
ούν την άποτε
των. Μια γρα-
εύρεινον εξειλί
υπό την πο-
ασαν της πλευ
εις άντιλοι-
υ μόνον την ρο
τα τσπεινα συσ
ν. ποιεί.
συνειδησιν των
όρων ή άμερι
λη. «Η έπιτυ-
ι εύκολος δια
ηγός της. Και
ους άλλα τοσον
ώσεις του. πού
χλλαχου διατυ
ς άρχας. άπο
άφεγγους
καμμιαν διά-
σεως του ένδια
την Ελλάδα
αι ότι ο Ο. Η.
ξεχωνευ ν' α-
ντας τας άποι
ος — και άλλα
πρό ήμών — ά
την Ελλάδαν Η
ν άμεσον αναγ-
Αν ή Ο. Η. Ε.
σιν να της την
υτά δεν ευθυναν
Πολιτειαι. ού-

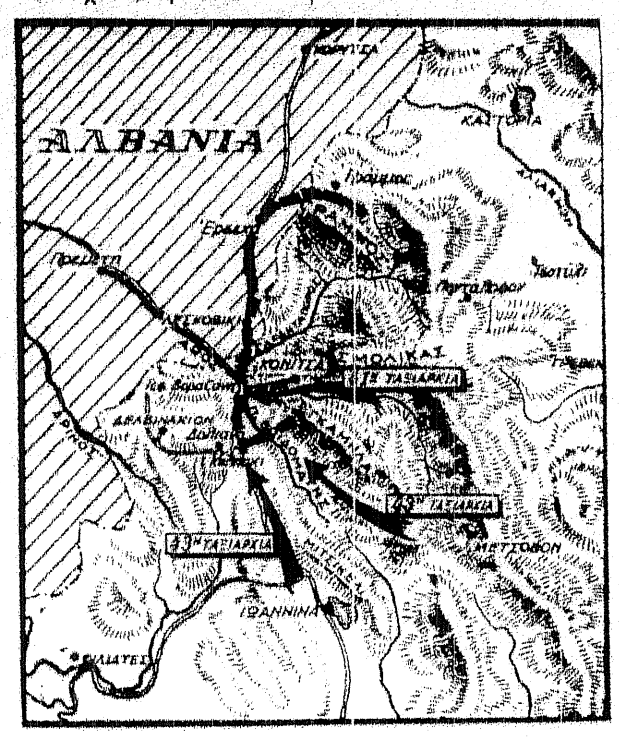
της βοηθείας
σας, η διασφά-
κδημοκρατισμός
«Επιβυμουμεν
σταθερότητα ά
τα ταχύτερον
φιθή απερίσπα-
έρα ν' αναπτύ-
και τους οίκο-
πόρους ώς αύ-
ν ε ξ ά ρ τ η
μ ο κ ρ α τ ι-

ίτητος προυπό-
πραγματοποίη
ν αυτών είναι ή
ις και άσφαλεί-
η όμως. ούτε ά-
ει Και αί στρα-
νοί τας όποίας
σωτερικός πολε
διαβάστοκτον
ν χωρίαν ώσάν
Κάθε δολλαρίον
δια τον φτω-
ου δολλαρίον ό
την άνοικοδόμη
λοιπον Ελλην
σωτερικον πόλε-
ους της άνοικοδο
θρους τού έθνους

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗΝ ΕΞ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΟΙ ΑΝΤΑΡΤΑΙ ΦΕΥΓΟΥΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΖΑΓΟΡΙΑ

Η έξέλιξις των επιχειρήσεων

Χαρτης δεικνυων τας περιοχας της δρασεως των συμμοριτων κατα τας τελευταιας εβδομαδας και της οπειας αποκορυφωμα, αποτυχον, επηρεν η κατα της Κονιτσης και προς Ιωαννινα επιθεσις. Σκοπος των τελευταιων τουτων κινησεων ητο, ως εξηλισσεν ο κ. Στρατης, η ανακουφισις των εις τον Γραμμον πιεζομενων συμμοριτων.

Απώλεσαν την πρώτην εκ παρατάξεως μάχην

ΕΦΑΡΜΟΖΟΥΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΤΗΝ ΑΝΤΑΡΤΙΚΗΝ ΤΑΚΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΔΙΑΣΚΟΡΠΙΣΜΟΥ

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΜΕΧΡΙ ΧΘΕΣ

Αι τελευταίαι πληροφορίαι περί της καταστάσεως είς την Ήπειρον προέρχονται άπό τον υπουργόν των Στρατιωτικών κ. Στράτον ο οποίος ανεκοίνωσε χθες είς τους ξένους δημοσιογράφους ότι μετα τας επιθεσεις του στρατου εναντιον των ανταρτων εις την περιφερειαν Καλπακιου, ουτοι διεσκορπισθησαν εις την δυσωδη και ορεινην περιφερειαν, προσφερομενην δια φαγην και προσπαθουν να διαφυγουν προς τα τουρκοαλβανικα, ητοι προς την κατευθυνσιν των Ζαγορων. Το υπουργειον των Στρατιωτικων δεν εχει πληροφοριας οτι οι ανταρται επετυχον ηδη του σκοπου των να διαφυγουν πλη ρως. Ο κ. Στράτος φρονεί ότι η όλη διάβασις της εισβολης εξ Αλβανιας ή οποια ηρχισε την πρωϊαν της Κυριακης απο φλεπει εις αντιπερισπασμον και τα των επιχειρησεων του Γρομμου ή αλλης επικειμενης εισοδου εκ τινος σημειου των συνόρων και παραλληλως εις την μεταφυτευσιν του ανταρτικου κινηματος εις την Ηπειρον, ή οποια μεχρι σημερον ητο ηρεμος περιφερεια.

Τόσον κατά την εκτίμησιν των τελευταιων γεγονοτων της Ηπειρου, οσον και κατα τας λεπτομερειας των, διαπιστουται διαφορα μεταξυ του υπουργειου Στρατιωτικων και του υπουργειου Δημοσιας Τάξεως. Τουτο καταφαινεται απο τας αφηγησεις του κ. Στράτου αφ' ενος και του κ. Ζέρβα αφ' ετερου, αι οποιαι δημοσιευονται κατωτερω:

Ο υφυπουργος των Στρατιωτικων κ. Στράτος, διελθων χθες προς ξενον ανταποκριτην, περιεγραψε την εξελιξιν των γεγονοτων κατα τον ακολουθον τροπον:

Την μεσημβρίαν της Δευτέρας ελαβε τηλεγωνημα απο τον διοικητην της 8ης μεραρχίας εξ Ιωαννίνων, αναφεροντα οτι δυναμις ανταρτων υπολογιζομενη εις 2500 ανδρας, εισηλθεν εκ της Αλβανιας και κατηυθυνετο προς Κόνιτσαν. Ο παρισταμενος κατα την τηλεφωνικην συνδιαλεξιν εις Ιωαννινα διοικητης του Β' Σωματος Στρατου προσεθεσεν οτι δεν ειχεν επαρκεις διαθεσιμους δυναμεις και οτι η απόσπασις στρατευματων εκ των μαγομενων εις τον Γράμμον θα απητει χρονον. Ως εκ τουτου εζητησεν απο τον υπουργον να αποστειλη ενισχυσεις εξ αλλων σημειων. Αμεσως εληφθησαν τα αναγκαια μετρα αποστολης στρατευματων δια του όρους εξ Αθηνων, συγχρονως όμως διετάχθη η 43η ταξιαρχία να βαδίση εκ Τσικαλων προς Ιωάννινα. Παραλληλως ηρτισαν η αποκόλλησις τεσσαρων ταγματων της 41ης ταξιαρχίας εκ Γράμμου, τα οποία δια νυκτερινης πορείας ωδευσαν προς την ιδίαν κατεύθυνσιν.

Αί κινήσεις των στρατευμάτων

Οι άντάρται, προηγηθεντες μέχρι Κονίτσης και μη επιτυχόντες την κατάληψίν της, παρά το γεγονός ότι ελαγιστη μόνον φρουρα υπηρχεν εκεί, επανηλθησαν με τακτικοτητα κατευθυναν προς νότον. Αί κινήσεις των υπηρξαν αναπόδιστοι μέχρι της μεσημβρίας της Τρίτης, λόγω του ότι αί γέφυραι των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων είχον αφήσει ανεβον αμφοτέρων την Ήπειρον. Έφθασαν ούτω μέχρι της τοποθεσίας, ή οποία ορίζεται νοτιοδυτικώς μεν από το στενόν του Καλπακίου και βορειοανατολικώς από τα ύψώματα της Γκραμπάλας, ευρισκομένης εις τας νοτιοδυτικάς παρυφάς του όρους Γκαμήλα. Εις την τοποθεσίαν αυτην εσταμάτησαν, προφανώς διότι αντελήφθησαν τας κινήσεις των στρατευμάτων εναντίων των.

Την νύκτα της Τρίτης προς την Τετάρτην, αί κινήσεις των στρατευμάτων συνεχίσθησαν περαιτέρω με σκοπόν να φθάσουν εις κατάλληλον σημείον, από του οποίου θα ηδύναντο να κτυπήσουν τους άντάρτας, σταθευόμενοι εις απόστασιν 45 χιλιομέτρων από τα Ιωάννινα. Η εκ βορρά έρχομένη 41ης ταξιαρχίας εκινείτο έχουσα δ' αναπτύξει πλαγιοφυλακάς προς τα ανατολικά της. Η 43η αντιθέτως, είχε τας πλαγιοφυλακάς της εις δυσμάς. Αμφότεραι αί πλαγιοφυλακαί απέβλεπον εις το να προστατεύσουν τας κυρίας δυνάμεις εναντίων νέας εισβολής από τα αλβανικά σύνορα.

Την αυγήν της Τεταρτης, αί δυναμεις της 41ης ταξιαρχίας ηλθον εις επαφην με τας απισθοφυλακας των ανταρτων, παρα το χωρίον Αρίστη εις τας υπωρειας της Γκαμήλας, ενω αί δυνάμεις της εκ νότου 43ης ταξιαρχίας εκαθον επαφην με την εμπροσθοφυλακην της δυναμεως των ανταρτων παρα τα χωρία Ασπραγγελοι, πλησιον των ύψωμάτων του Καλπακίου.

Μετά τας πρώτας επαφάς, είπεν ο κ. Στράτος, αί άντάρται εφθασαν την γνωστην τακτικην των της φυγης και χωρις να δώσουν μάχην ήρτισαν να διασκορπίζωνται προς νοτιοανατολικην κατεύθυνσιν, ητοι προς τα Ζαγόρια, όπου προσπαθούν να διαφύγουν. Εις την πλευράν αυτην αί υπάρχουσαι δυνάμεις είναι ασθενείς, αποτελούμεναι εκ των πλαγιοφυλακων της ταξιαρχίας Γράμμου, τα δε έδαφος είναι δασώδες με πολλας ταράδρας προσφερόμενον εις φυγήν.

Ο κ. Στράτος παρετήρησεν ότι οί άντάρται δεν έλαβον την προς δυσμάς άγουσαν εις τα αλβανικά σύνορα, ευκολωτέραν οδόν αύτων τους ήτο ελευθέρα. Τούτο ο κ. υπουργός ερμηνεύει ως προσπάθειαν μεταφυτεύσεως της άνταρτικης κινήσεως και εις την Ήπειρον.

Εν συμπεράσματι ο κ. Στράτος είπεν ότι κατά τας ενθείσας των αμφοδίων στρατιωτων αφ' ενος και περιοχη της εισοδου εντοσκεται πλεον εκτος κινδυνου και αί στρατιωτικαί δυνάμεις άντιμετωπίζουν πλεον την συνηθη άνταρτικην κατάστασιν.

Οσον αφορά την δύναμιν των ανταρτων, είπεν ότι αύτη απετελειτο εξ 8 ταγματων 300 ανδρων εκαστον. Οί συλληφθέντες 20 αιχμαλωτοι ανέφεραν ότι μεταξύ αύτων ευρίσκοντο και άνδρες της Διεθνούς Ταξιαρχίας, αλλά το γεγονός παραμένει προς εξακρίβωσιν. Οί αιχμάλωτοι δεν κατέστη δυνατόν να μεταφερθούν εις Ιωάννινα και να ανακριθούν εξοντωτικώς, λόγω της κατασταφης της γεφύρας Μπουραζανη. Ως ανέφερεν όμως ο μεταβας επί τόπου υπουργός της Δημοσίας Τάξεως, το κλιμάκιον της υπο πιστροπης ερεύνης, το οποίον μετέβη επί τόπου, διεπίστωσε το γεγονός ότι η εισβολη εγένετο από το αλβανικον έδαφος.

Εις ερωτήσεις περί της Διεθνούς Ταξιαρχίας, ο κ. Στράτος απήντησεν ως έξης:

«Το υπουργείον Στρατιωτικών είχε πρό τριμήνου την πληροφορίαν ότι παρά τα γαλλοίσπανικά σύνορα συνεκεντρώνετο διεθνής ταξιαρχία με άντικειμενικόν σκοπόν να υποβοηθήση κομμουνιστικήν επανάστασιν εις Γαλλίαν και Βέλγιον, ενώ τμήμα αυτής θα διετίθετο εις την εξαπόλυσιν επιθέσεως προς κατάληψιν της ελληνικής επαρχίας της Θεσπρωτίας. Έπρόκειτο όμως περί απλών πληροφοριών, υπό των οποίων ή σοβαρότης δεν ήτο εξηκριβωμένη. Αί προδιαθέσεις πληροφορίαι του υπουργείου ανέφεραν ότι 2500 άνδρες της Διεθνούς Ταξιαρχίας συνεκεντρούντο εις το Σπαλάτον της Γιουγκοσλαυίας και εις την πληροφορίαν αυτην απεδίδετο μεγαλυτέραν πίστιν. Η παρουσία τμημάτων της Διεθνούς Ταξιαρχίας αναφέρεται μόνον εις τας πληροφορίας των 20 συλληφθέντων αιχμαλώτων».

Επέστρεψε χθες την μεσημβρίαν εξ Ιωαννίνων ο υπουργός της Δημοσίας Τάξεως. Δεχθείς την εσπέραν τους δημοσιογράφους

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ 4ην ΣΕΛΙΔΑ

ΕΖΗΤΗΘΗ ΝΑ ΚΑΤΑΡΓΗΘΗ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

ΛΙΑΝ ΕΠΙΦΥΛΑΚΤΙΚΟΙ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΞ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 16 Ιουλίου (Τού άντα ποφρτεύτ μας)

Αί φημολογίαι, καθ' ας ή άγγλική κυβέρνησις θα έγειρη το ζήτημα της ξενης ταξιαρχίας ενώπιον της ΟΗΕ, ως επίσης και αί αντίθετοι φήμαι ότι δέν θα έγειρη τοιούτον ζήτημα, χαρακτερίζονται υπό των κύκλων τού Φόρειγν Όφις ως φαντασιώσεις. Οί αυτοί κύκλοι παρατηρούν ότι έφ' όσον ή άγγλική κυβέρνησις δέν έχει πληροφορίας επιβεβαιούσας ή διαψευδούσας τον ισχυρισμόν ότι υπάρχει ξένης ταξιαρχίας δεν έγειρεται τοιούτον ζήτημα και πασαι αί φημολογίαι περί ενεργειών της αγγλικής κυβερνήσεως είναι υποθετικαί.

Ερωτηθέντες οί εν λόγω κύκλοι, εάν ή αγγλική κυβέρνησις ερευνά να εξακριβώση την αλήθειαν περί συγκροτήσεως ξένης ταξιαρχίας, απέφυγον να δώσουν οριστικήν απάντησιν.

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 16. (Τού άντα ποφρτεύτ μας).— Αί σημεριναί εφημερίδες περιεργονται εις άπλην ειδησεογραφίαν, στηριζομένην εις τας επισήμους ελληνικάς ανακοινώσεις περί απωθήσεως της αντάρτικης επιδρομής και βελτιώσεως της καταστάσεως από στρατιωτικής απόψεως. Γενικώς όμως ή ειδησεογραφία τού αγγλικού τύπου είναι εξαιρετικώς επιφυλακτική αναφορικώς με τα λεγόμενα ότι οί επιτεθέντες ήσαν πράγματι μέλη ξένης ταξιαρχίας.

Ο ανταποκριτής τού «Νταίηλυ Τέλεγκραφ» μεταδίδει ότι οί ξένοι στρατιωτικοί παρατηρηταί δέν ανακάλυψαν την δυνατότητα περαιτέρω εξελίξεων εις την βορειοδυτικήν Ελλάδα και ιδιαιτέρως εις την περιφέρειαν Καστορίας και Φλωρίνης. Δηλούμενον ότι, ώς λέγεται, πέντε χιλιάδες καλώς έξωπλισμένοι άντάρται συγκεντρώνονται εις τα ελληνογιουγκοσλαυϊκά σύνορα.

Α. ΜΙΤΣΗΣ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 16. (Αθ. Πρ.).— Το Ρόιτερ μεταδίδει ότι κατά την σημερινήν συνεδρίασιν της Βουλής των Λόρδων, ο λόρδος Κίνναιρντ ηρώτησε τον λόρδον Τζόουιτ εάν είχεν υπ' όψιν η βρεταννική κυβέρνησις δυνατότητα να επιβεβαιώση δημοσίευμα ότι και τα διαφεύγοντα τας μάχας μέρη των ελληνικών συνόρων, δια να αποφευχθούν εναντίον της Ελλάδος.

Απαντων εις τον λόρδον Λόγκ συμπεριλαμβανομένου, ο λόρδος πρόεδρος έδήλωσεν ότι ή κ. Μ. Βρεταννία δα βοήθει να προφύλαξη τα δυνατον εν συνεργασία μετα των Ηνωμένων Πολιτειων δια τα βοήθειαν της Ελλάδος. Ο λόρδος Τζοκιτ είπεν ότι δεν δυνατο να εισέλθη εις περισσοτερας λεπτομερειας, διότι ήσαν εμπιστευτικαί.

ΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟΝ ΤΗΣ «ΒΟΜΒΑΣ»

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 16. ('18. υπ.). — Κατά πληροφορίας εκ Λαϊκης Σαχες, συγήλθε σημερον εις μυστικην συνεδρίαν η Επιτροπη Ατομικής Ενεργειας της ΟΗΕ. Εγνωσθη ότι ο σοβιετικος αντιπρόσωπος κ. Γκρομικο, προσεπεινε την αναγκην νεας συνεδρίασης της επιτροπης τουλαχιστον τα δυο

ΛΙΚΑΙ ΑΝΗΣΥΧΙΑΙ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΝ ΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΝ

ΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ

ΟΝ, 16 Ιουλίρυ ('Ιδιαιτέρα υπηρεσία)

πληροφορείται έκ Παρισίων ότι ο Γαλλος, όπουδ
περιφερειας κ. Μαιτο ανεκοινωσε σημερον εις τα
μβουλιον ότι εις ιδιαιτέρας συνομιλίας μετα
εξεφρασε τας άνησυχίας της γαλλικής κυβέρ
ης μεταβολην της άμεσοκαιτικης πολιτικης Ετατ
ως τουτο διαφαίνεται άπό τας νεας όδηγίας
δισεις χθες άπό της άμερικανικης κυβερνησεως
ην Κλεϋ.

δημοσίευσι, επεκτεί-
εις τας άγγλο-αμε-
ούσιν, αίτινες πρό-
συντόμως εις Ουα-
μελλοντικών συνεδρί
διομηχανίας. Οί Γαλ
τι αί συνομιλίαι αύ-
έκτος του διομηχα-
και την οργάνωσιν
σικών τού Ρουρ.

ις άρμόδιοι κύκλοι
Γαλλία κακώς αφοι-
προτάσεώς, τας ο-
ι δια μίαν κοινήν σύ
σιον, όταν ή Αγ
ν. Πολιτειαι θα έλαμ
οικονομικάς άπαρα
ς χωρις να πληροφο

ΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟΝ ΤΗΣ «ΒΟΜΒΑΣ»

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 16. ('18. υπ.). — Κατά πληροφορίας εκ Λαϊκης Σαχες, συγήλθε σημερον εις μυστικην συνεδρίαν η Επιτροπη Ατομικής Ενεργειας της ΟΗΕ. Εγνωσθη ότι ο σοβιετικος αντιπρόσωπος κ. Γκρομικο, προσεπεινε την αναγκην νεας συνεδρίασης της επιτροπης τουλαχιστον τα δυο

Ο κ. ΓΚΡΙΣΟΥΟΛΝ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ εἰς συνεργ

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΕΛΠΙΖΕΙ ΟΤΙ Θ' ΑΝΑΛΑΒΗ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ

ΑΝΑΓΚΗ ΟΜΑΛΟΤΗΤΟ ΜΟΥ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩ

Ο κ. Γκρισουολντ προέβη χθες έγγρω πρώτην επισημον δηλωσιν του άπο Ελλάδι.

Είμεθα ευτυχείς ευρισκόμενοι εις την Ελλάδα. Υπάρχουν πολλά νά γίνουν εδω. Ηλθαμεν εις την χωραν αυτην κατόπιν έντολης του λαού των Ηνωμένων Πολιτειών, δοθείσης μέσω του Κογκρέσσου μας.

Η αποστολή είναι άμερι νή, χριαζεται όμως την συμβολήν των Ελλήνων. Έλληνες και Αμερικανοί, εργαζόμενοι μαζί, θα παλαίσουν εναντίον των προβλημάτων της Ελλάδος. Η επιτυχία δεν θα είναι εύκολος.

Ελπίζομεν ότι η ΟΗΕ θα δυνηθή ενδεχομένως ν' αναλάβη τας ευθύνας τας οποίας ημείς αφήσαμεν — και άλλα σύμμαχα έθνη πρό ημών — αναλάβομεν εις την Ελλάδα.

Πιέσαμεν κατόπιν επειγούσης αιτήσεως της ελληνικής κυβερνήσεως. Επιθυμούμεν να ίδωμεν την σταθερότητα αποκαθισταμένην το ταχύτερον, ούτως ώστε ή Ελλάς να δυνηθή ν' αναλάβη πλήρως τας ευθύνας της πολιτικάς και οικονομικής της ζωής. Η μέθοδος αυτη είναι γνωστή ως «μέθοδος των ΣΕΚΤΕΤΣ». Η λέξις «ΣΕΚΤΕΤΣ» σημαίνει εις την ισπανικην «υπηρεσία».

Από τού 1942 και εντεύθεν, ανάλογοι «υπηρεσίαι» έφεραν εις πέρας 42 συνεταιρικά προγράμματα εις όλας τας άλλας αμερικανικάς δημοκρατίας εκτός της Αργεντινής και της Κούβας. Τα προγράμματα αυτά αφορώσαν τα πεδία της υγιεινής, επισιτισμού και έκπαιδεύσεως. Το εργον αυτών των υπηρεσιών, λαβόν επίσημον μορφην διά συμφωνιών μεταξύ Ηνωμ. Πολιτειών και των έν λόγω 18 αμερικανικών δημοκρατιών εβοηθήθη διά συνεισφοράς εκ μέρους των Ην. Πολιτειών ποσού 71 εκατ. δολλαρίων.

Η βασική ιδέα ήτις κρύπτεται όπισθεν της μεθόδου των «υπηρεσιών» είνε ο συνεταιρισμός των αμερικανικών χρημάτων, ύλικού και τεχνικών μέ τους τοπικούς πόρους και εργατικάς χείρας πρός επίλυσιν ωρισμένων επειγόντων προβλημάτων δημοσίας υγείας, υγιεινής, επισιτισμού και εκπαιδεύσεως. Ταυτοχρόνως με την επίλυσιν των επειγόντων προβλημάτων τίθενται αί βάσεις διά την επί μονιμωτέρας βάσεως εφαρμογήν των σχετικών προγραμμάτων, υπό των ενδιαφερομένων χωρών μετά την λήξιν της αμερικανικής τεχνικής και οικονομικής βοηθείας. Αποδίδεται μεγάλη σημασία εις την εξάσκησιν τεχνικών, ως άνω χωρίων διά την υποκατάστασιν των αμερικανικών τεχνικών των προσκεκλημένων εις τας «υπηρεσίας».

Αί οργανώσεις των Ηνωμ. Πολιτειών, αί συνεργαζόμεναι εις τας «υπηρεσίας» των άλλων αμερικανικών δημοκρατιών, είνε τα Ινστιτούτον Ενδοαμερικανικών Υποθέσεων και το Ενδοαμερικανικόν Εκπαιδευτικόν Ίδρυμα, τα δ— πεία αποτελούν διαφόρων κινδύν νητικά ίδρύματα. Τα ίδρύματα ταύ τα εποπτεύουν επί της διαθέσεως των κεφαλαίων των Ηνωμ. Πολιτειών, διά νά υπάρχη η βεβαιότης ότι τα χρήματα θα εξοδευθούν άπατελεσματικώς διά τους σκοπούς τους προβλεπομένους εις τας σχετικάς συμφωνίας.

Μεταξύ Ηνωμ. Πολιτειών καί της συνεταιριζομένης χώρας υπογράφεται μία βασική συμφωνία, καθοριζουσα τους κυριωτέρους σκοπούς τού προγράμματος καί τας

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΡΓ ΥΠΟ ΤΟΝ κ. ΓΚΡ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ Α

ΘΑ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΟΥΝ ΕΠ ΙΕ ΚΕΝΤΡΙΚΑΙ ΑΥΤΟ ΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑΙ

Αί Ηνωμέναι Πολιτειαι θα χρησιμοποιήσουν είς το πρόγραμμα των δοηθείας της Ελλάδος μίαν συνεταιριστικήν μέθοδον ήτις έφηρμόσθη επιτυχώς επί 5 έτη εις μικροτέραν κλίμακα εις 18 έκ των άλλων αμερικανικών δημοκρατιών. Η μέθοδος αυτη είναι γνωστή ως «μέθοδος των ΣΕΚΤΕΤΣ». Η λέξις «ΣΕΚΤΕΤΣ» σημαίνει εις την ισπανικην «υπηρεσία».

Από τού 1942 και εντεύθεν, ανάλογοι «υπηρεσίαι» έφεραν εις πέρας 42 συνεταιρικά προγράμματα εις όλας τας άλλας αμερικανικάς δημοκρατίας εκτός της Αργεντινής καί της Κούβας. Τα προγράμματα αυτά αφορώσαν τα πεδία της υγιεινής, επισιτισμού καί έκπαιδεύσεως. Το εργον αυτών των υπηρεσιών, λαβόν επίσημον μορφην διά συμφωνιών μεταξύ Ηνωμ. Πολιτειών καί των έν λόγω 18 αμερικανικών δημοκρατιών εβοηθήθη διά συνεισφοράς εκ μέρους των Ην. Πολιτειών ποσού 71 εκατ. δολλαρίων.

Η βασική ιδέα ήτις κρύπτεται όπισθεν της μεθόδου των «υπηρεσιών» είνε ο συνεταιρισμός των αμερικανικών χρημάτων, υλικού καί τεχνικών μέ τους τοπικούς πόρους καί εργατικάς χείρας πρός επίλυσιν ωρισμένων επειγόντων προβλημάτων δημοσίας υγείας, υγιεινής, επισιτισμού καί εκπαιδεύσεως. Ταυτοχρόνως με την επίλυσιν των επειγόντων προβλημάτων τίθενται αί βάσεις διά την επί μονιμωτέρας βάσεως εφαρμογήν των σχετικών προγραμμάτων, υπό των ενδιαφερομένων χωρών μετά την λήξιν της αμερικανικής τεχνικής καί οικονομικής βοηθείας. Αποδίδεται μεγάλη σημασία εις την εξάσκησιν τεχνικών, ως άνω χωρίων διά την υποκατάστασιν των αμερικανικών τεχνικών των προσκεκλημένων εις τας «υπηρεσίας».

Αί οργανώσεις των Ηνωμ. Πολιτειών, αί συνεργαζόμεναι εις τας «υπηρεσίας» των άλλων αμερικανικών δημοκρατιών, είνε τα Ινστιτούτον Ενδοαμερικανικών Υποθέσεων καί το Ενδοαμερικανικόν Εκπαιδευτικόν Ίδρυμα, τα δ— πεία αποτελούν διαφόρων κινδύν νητικά ίδρύματα. Τα ίδρύματα ταύτα εποπτεύουν επί της διαθέσεως των κεφαλαίων των Ηνωμ. Πολιτειών, διά νά υπάρχη η βεβαιότης ότι τα χρήματα θα εξοδευθούν άπατελεσματικώς διά τους σκοπούς τους προβλεπομένους εις τας σχετικάς συμφωνίας.

Μεταξύ Ηνωμ. Πολιτειών καί της συνεταιριζομένης χώρας υπογράφεται μία βασική συμφωνία, καθοριζουσα τους κυριωτέρους σκοπούς τού προγράμματος καί τας

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΗΛΩΣΙΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟΥ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗ Η ΑΠΕΙΛΗ ΤΟΥ Κ.Κ.Ε.

ΟΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΑΙ ΘΑ ΠΕΣΟΥΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΓΙΔΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΣ

ΑΝΗΣΥΧΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 18 Ἰουλίου. (Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας)

Οἱ ἐντεῦθεν ὑπεύθυνοι διπλωματικοὶ κύκλοι ἐκφράζουν ἀνησυχίας διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς καταστάσεως. Τὰ ἀγγελθέντα περὶ κλοπιμαίας γενομένης εἰς τὴν Βορείαν Ἑλλάδα καὶ τὰ λαμβανόμενα ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν μέτρα ἐναντίον τῆς ὑπαρξεως ἀριτιερῶν πείθουν ὅτι σοβαρεύεται ἡ κατάστασις ἐξωπερικῶν κομμουνιστικῶν συμφερόντων εἰς βάρος τῶν προμηχανικῶν συμφερόντων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς διεθνοῦς εἰρήνης.

Ἡ στρατηγικὴ τοῦ Κ.Κ.Ε. καὶ τῆς Δ/δίας ἀνταρσίας ἐξωθουμένης καὶ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, πρὸς διαπραγματεύσεις γοργοπορεῖ πρότυπος. Ἀντιμετωπίζει ἐξαιρετικὰς τοὺς ἀγωνιῶντας κύκλους, οἱ ὁποῖοι φαίνονται τὰς συνεπείας διεθνῶν περιπλοκῶν. Τονίζεται ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐπιθυμεῖ ἀπεμπλοκὴν τῆς πραγματοποιήσεως τῆς διατυπώσεως εἰς τὸ Στρασβοῦργον αἰτήσεως τοῦ Κ.Κ.Ε., διὰ νὰ παρατείνῃ τὴν παραμονήν της εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπιδιώκῃ ἀμοιβὴν διπλωματίας, ἐγγυησιν τῆς ὁποίας ἐξετέθη ἀπεφάσισε ὁ διωκοκρατικὸς καὶ ποσπολιτικὸς τύπος Δεκεμβρίου τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Δι' ἄλλων λίαν φωτὸ τὸ ΚΚΕ πιστεύει εἰς τὴν παγίδα τῆς ἀντιδράσεως, θυσιάζον τοὺς ὁπαδοὺς του καὶ τὴν μεγίστην πλειοψηφίαν τοῦ δημοκρατικοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες δημοσίευον ἐν ἐκτάσει τὰ περὶ ἐπεξεργασίας τοῦ κ. Ταλβάρ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Ἀλλὰς τὰ ἀκατέλ μεγάλη ἐπιφυλακτικότης ἐν ὅσῃ σχέσει πρὸς τὴν σοβαρὸν τοιοῦτον ταξίδιον. Αἱ αὐταὶ ἢ ὀλίγον κατόπιν ἐφημερίδες ἀναφέρουν ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ κ. Ἀντόνιο Πρετεντὲ ἀπέτυχε πλήρως καὶ ὅτι ἐπανέρχεται ἀπρακτος ἀπὸ τὴν Ἀθήναν χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ἀμερικανικῆς βοηθείας.

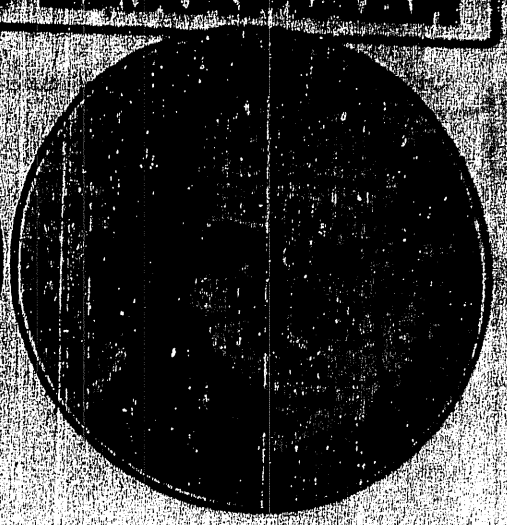
Ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῶν Ἀθηνῶν ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος σιωπή. Ἐπιβεβαιοῦται ὅμως ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ κ. Ταλβὰρ ἐπανέρχεται ἀπὸ τὴν Ἀθήναν χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ἀμερικανικῆς βοηθείας. Ἐπιβεβαιοῦται ὅμως ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ κ. Ταλβὰρ ἐπανέρχεται ἀπὸ τὴν Ἀθήναν χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ἀμερικανικῆς βοηθείας.

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ Η ζωή και ο θάνατος του ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ

Στις 24 του Δεκέμβρη 1947 ο ναγγέλλεται απ' το ραδιόφωνο του Δ.Σ.Ε. η δρωση της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης των ανταρτών.

Στις 31 του Δεκέμβρη επιστρέφει ο Βασίλης Μπαρτζώτας στο Γενικό Αρχηγείο μετά από περιοδεία του στην Κεντρική Μακεδονία. Στον Ιωαννίδη κάνει μια σημαντική αποκάλυψη. Στον χρόνο συναντιέται ο Ζαχαριάδη, ο οποίος επέστρεφε από Βουλγαρία για να νυρίσει στο Βελιγράδι. Ο Ζαχαριάδης του είπε πως και φίλοι, δηλαδή οι συμμαχες προς τον Δ.Σ.Ε, δυνάμεις εξίπτ-

6

Ο Μάρκος και ο Ιωαννίδης προτείνουν εφοδιασμό με αεροπλάνα

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΦΟΙΒΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Τέλη 1947, σχεδόν όπως κλείσαμε και στις αρχές του 1948, οι ανάγκες για τον καλό εξοπλισμό και τον επαρκή εφοδιασμό σε τρόφιμα και ρουχισμό, αποτελούν τα βασικά θέματα των συζητήσεων στην Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδος (Δ.Σ.Ε.). Οι ελλείψεις γίνονται εμφανείς.

Τον Οκτώβριο του 1947, με απόφαση της 3ης ολομέλειας του ΚΚΕ, ο Γιάννης Ιωαννίδης, ο μόνος άνθρωπος από το Κόμμα, εγκαθίσταται στο Γενικό Αρχηγείο του Δ.Σ.Ε., σαν ο πιο ιστικός υπεύθυνος της τομέως εφοδιασμού (Γιάννης Ιωαννίδης — Μάριος Βαφειάδης — Λιπτόβας Στρίγγος). Ο Ιωαννίδης αποστειλει κατά κύριο λόγο μεγάλο πολιτικό επίτροπο στον Δ. Σ.Ε.

Μέσα από τις γραμμές του ημερολογίου του Γ. Ιωαννίδη διαφαίνονται αυτές οι προσπάθειες για την ενίσχυση και το στερέωμα του Δ.Σ.Ε. και μέσα της διεθνούς βοήθειας.

Στις 11 Οκτώβρη (1947) ο Ιωαννίδης έγραφε κάτι εξαιρετικά σημαντικό στο τηλεφώνημα του.

Στην συνάντηση του Ιωαννίδη με τον Μάριο Βαφειάδη, στο Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ, πάρθηκε η πόφαση να ζητηθεί από τις φιλικές προς το ΚΚΕ δυνάμεις, εφοδιασμός με αεροπλάνα).

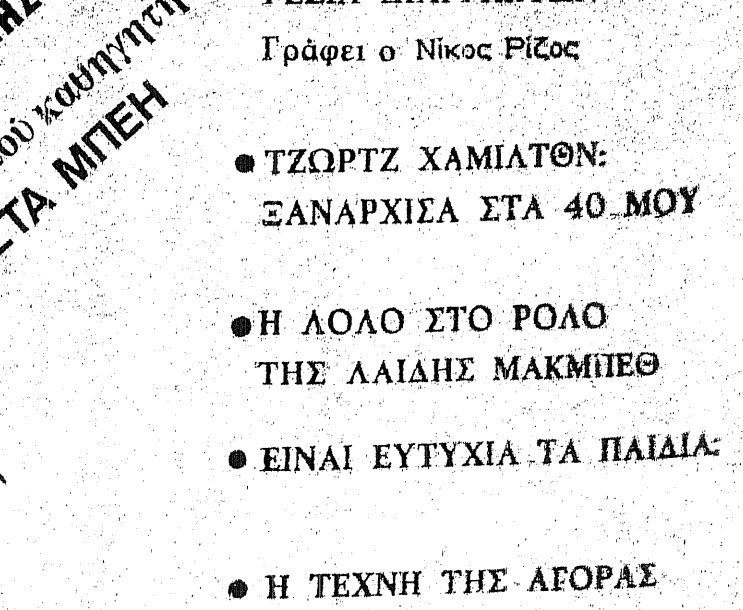
Η πρόταση έγινε σε απόλυτα μένο των σοσιαλιστικών χωρών.

Είναι λοιπόν γεγονός ότι η ηγεσία του ΚΚΕ ζήτησε ιση ενίσχυση του Δ.Σ.Ε. και μάλιστα με αεροπλάνα.

ΤΙ ΓΡΑΦΕΙ Ο ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Χρονικά με το ζήτημα γικά, δ- γιαν γίνει, καλώς απάντησαν. Από τα τραφέντα κείμενα που Δ.Σ.Ε. Ιωαννίδη προκύπτει, ότι πράγμα- σι υπήρξε θέμα συζητήσεων μεταξύ ανάμεσα στον Δ.Σ.Ε.

Η διατύπωση του Ιωαννίδη φυ- του διπλή σημασία. Κατά πρώτο ται εφοδιασμός ο Δ.Σ.Ε., με μαχη- μικά αεροπλάνα ή κατά δεύτερο- και υπόβαθρο ανθρωποκτονίας των γκτάτων του Δ.Σ.Ε., με αεροπλάνα, που θα τα χειρίζονταν Έλληνες πιλότοι. Η δεύτερη επιλογή είναι και η πιθανότερη. Μάλιστα σε μιά συγκεκριμένη περίοδο των εμφυλίου πολέμου, προσ-

Δίνω λυτικά δικαιώματα στη η ιστική τεκμηρίωση. Θα δούμε πως κάθε με τα στοιχεία στην πιλάτη, είναι την βασική γραμμή.

Πώς συγκροτήθηκε η «Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση» το 1947

«9 ΔΕΚΕΜΒΡΗ (1947). Ξαναέγραψα πάνω σ' άλλη βάση τα γράμμα για τα μέλη της Κ.Ε. που θα- ακόμα στο Δ.Σ.Ε. Δακτυ- λογραφήθηκε κι αύριο θα σταλεί με έκτακτο τακ- δρόμο στα αρχηγεία μαζί με την απόφαση και τα συ περάσματα της πολιτικής σύλεψης. Στα Γρεβενά και Παύλο θα σταλεί τηλεγρα- φικώς.

—Συζητήσαμε και εκανα τις παρατηρήσεις μου στα σχέδια για την δημιουργία των εφεδρειών του Γ.Α. Μαζί με άλλα προτείνα να πάω στην Θεσσαλία κι ο Φάνης (Μπαρτζώτας) στην Κ.Μ. (Κεντρική Μακεδο- νία) για πρακτική βοήθεια για την εφαρμογή του σχε- δίου και την κατανόηση της αποφασης του Π.Γ.

—Πρότεινα και αποφασι- σθηκε η σύνθεση της Π.Δ. Κυβέρνησης έτσι: Προε- δρος και υπουργός Στρα- τιωτικών ο Μάρκος. Εσωτε- ρικών Γιάννης (Ιωαννί- δης). Εξωτερικών και Δι- καιοσύνης Μίλτος (Πορφυ- ρογέννης). Παιδείας και Υ- γιεινής Πρόνοιας Κάκος λης. Οικονομικών Βασίλ- (Μπαρτζώτας) και Εθνικής Οικονομίας και Εφοδιασ- Στρίγγος.

Θα εξασφαλίσουμε αύριο την Αθήνα για να δολιο- σκοτήσουν τα κόμματα του ΕΑΜ και τα συνεργα- ζόμενα για συμμετοχή τους στην κυβέρνηση και ξεκωρίστα τους Σαράφη, Γρηγοριάδη, Λούλη, Κοη- τικόν, Ράζο, Κτιτάκη και Τσιριμώκου».

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΜΠΑΡΤΖΩΤΑ

Στις 31 Δεκεμβρίου επέστρεψε ο Μπαρτζώτας από την επίσκε- ψη στην Κεντρ. Μακεδονία. Τρεις ήσυχα να μας επι- και ασφαλίστηκαι στον Ιωαννίδη την συνάντηση του με τον Ζαχα- ριάδη.

Την ίδια περίοδο δημοσιεύο- ται καταφυγία των κατοίκων στο χώρο του Γενικού Αρχηγείου για φυσικά καθώς και σε μας απόφαση.

Λιγό αι δούμε τι γράφει ο Ιωαννίδης:

«30 ΔΕΚΕΜΒΡΗ... Κανο- νίσαμε το ζήτημα των κα- τσυνίων και είπαμε να αρχίσει αμέσως η δουλειά. Επίσης να τοποθετηθούν τα πολυβόλα και μυοδά- λιοβόλα στις κατάλληλες θέσεις.

—Ήλθαν απ' την Κεν- τρική (Μακεδονία) οι Μπα- λόακας, Γαβρίλλος κι άλλοι

ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ: Αντικατάσταση Παρφυρογέννη με Π. Ρούσο («ζητούν οι φίλοι για τα υπουργεία Εξωτε- ρικών της Π.Δ.Κ. Σύσκεψη γραμματείας Π. Γ σε- χέες Γενάρη. Ζαχαριάδης: Θα μας δανείσουν άλλα. Γάμος Ζαχαριάδη στο δουνό.

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΥΡΙΟ

ΤΟ ΠΑ.ΣΟ.Κ ΘΑ ΚΑΝΕΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟ '80 ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ

• Αν δεν γίνουν εκλογές

Γράφει ο Γιώργος Βότσης

ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΠΡΩΙΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Δύο εμπιστευτικά ντοκουμέντα κορυφαίας προσωπικότητας

Γράφει ο Σπύρος Μονδάνος

ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ Η ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Άρθρο του καθηγητή ΚΩΣΤΑ ΜΠΕΗ

• ΠΟΥ ΠΑΕΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΗΜΕΡΑ
Γράφει η Σούλα Αλεξανδροπούλου

• «ΚΛΕΙΔΑΡΑΔΕΣ» ΣΤΗΝ ΥΠΗ ΡΕΣΙΑ ΔΙΑΡΡΗΚΤΩΝ
Γράφει ο Νίκος Ρίζος

• ΤΖΩΡΤΖ ΧΑΜΙΑΤΩΝ: ΞΑΝΑΡΧΙΣΑ ΣΤΑ 40 ΜΟΥ

• Η ΛΟΛΟ ΣΤΟ ΡΟΛΟ ΤΗΣ ΛΑΙΔΗΣ ΜΑΚΜΠΕΘ

• ΕΙΝΑΙ ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ:

• Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

ΠΡΩΤΗ ΣΤΗΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ

ΤΟ ΒΗΜΑ

ΑΘΗΝΑΙ, ΕΤΟΣ Δ' ΑΡΙΘ. 1111
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Δ. ΚΑΜΠΡΑΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Γ. ΣΥΡΙΩΤΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞ. 3
ΤΗΛΕΦΩΝΑ 10 ΣΕΙΡ. — 11 533
ΤΟ ΦΥΛΛΟΝ ΔΡΑΧΜΑΙ 100

κ. Γκρίσβωλντ εύ-
εις τὴν Ἀμερικήν:
μενικῶς διηρη-
καὶ ἀντιτιθέμεναι ἀ-
θόρυβον παρὰ μὲ

οὔτε τὰς πετοιθή-
ελαττώσουν, ἐπειδὴ
ικήν τοὺς ἑκατά-
ν διὰ νὰ ἀναπληρώ-
ν των.

ΡΘΩΣΕΩΣ
Η ΕΛΛΑΣ

τοῦ Πανεπιστημίου
ΝΟΦ. Ε. ΖΟΛΩΤΑ

τῆς κ. Ζολώτας ἐπα-
ὅπου εἶχε μεταβῇ ἐπὶ
ν διεφωτιστικὴν ἐπὶ
συνεργασίαν του εἰς

ὸ καλύτερον καὶ εἰς
ὸ χειρότερον ἦτο ἀ-
γίνῃ ἀναπροσαρμογὴ
ιάτων καὶ μόνον κα-
ν ψηφίων ἐπετεύχθη
ν στιγμὴν κάποια ἀ-

ισις εἶναι ἀποφασι-
οχωρῇ εἰς τὸ ἔργον
ηνιαίων προγραμμά-
μένων κάθε φορὰν ἀ-
ξελίξεως καὶ τῶν με-
ἀναγκῶν κάθε βοη-
ς. Ὄχι δὲ μόνον αὐ-
εἰ καὶ αὐτὰ τὰ τρι-
κήματα προσωρινά,
ἐ εἰς ἐφ' ἑτῆν τὸ δι-
μεταβάλλη καὶ κατὰ
τοῦ τριμήνου. "Ηδη
ον τρίμηνον ἐνέκρινε
δα 50 ἑκατομμύρια
τῶν 106 ὁλοκλήρου
τὸ καὶ μόνον δείχνει
σις δὲν εἶναι δυνατὸν
ι διὰ τὰ ἀπομένον-
ν ἐπιφυλακτικὸ τὸ ποσὸν
ον 56 ἑκατομμυρίων

κατὰ μίαν πληροφο-
ίαι τῆς Οὐάσιγκτον
ὑπολογίζουν τὸ ἐλ-
ἐναντι τῶν χωρῶν
ικοῦ Ἡμισφαιρίου
υ ἑκατομμύρια δολ-
α προστιθέμενα εἰς
πικοῦ Ἡμισφαιρίου
νολων 206 ἑκατομ-
κρίνη κανεὶς ἀπὸ
ν κατ' ἀρχὴν 50
ν τοῦ πρώτου τρι-
ἤδη παράταλμον νὰ
ιο ποσὸν χύρω ἀ-

ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΝ ΟΜΟΛΟΓΕΙ ΤΗΝ ΑΠΟΤΥΧΙΑΝ ΤΟΥ

ΕΑΝ ΔΕΝ ΛΑΒΗ ΑΜΕΣΟΝ ΚΑΙ ΕΠΑΡΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΕΞΩΘΕΝ ΔΕΝ ΘΑ ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Ο ΤΙΤΟ ΠΡΟΕΤΕΙΝΕ ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΙΚΗΝ ΛΥΣΙΝ ΠΡΟΣ ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΡΣΙΑΣ;

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 29 Μαΐου. Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας — Ἡ ὅλη πορεία καὶ τὰ μέχρι τοῦδε ἀποτελέσματα τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῶν ἀνταρτῶν, κατὰ τὴν ἐαρινὴν περίοδον, θεωροῦνται ὑπὸ ἐγκύρων ἀγγλικῶν κύκλων ὡς τὸ σημαντικώτερον καὶ πλέον ἐνθαρρυντικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ προβλήματος ἐν γένει. Ἀναγνωρίζεται ἀνεπιφυλάκτως ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις ἐσημείωσαν πραγματικὴν καὶ ἱκανοποιητικὴν ἐπιτυχίαν. Ἐπὶ πλέον παρατηρεῖται ὅτι αὗται διεξάγονται εἰς πρόσφορον διὰ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν περίοδον τῆς διεθνοῦς διαμάχης. Καὶ συμπληρωματικῶς πρὸς τὴν διαπίστωσιν ὅτι οἱ ἀντάρται χάνουν ἔδαφος, σημειοῦται μὲ ἱκανοποίησιν ὅτι διεψεύσθησαν — τοὐλάχιστον μέχρις ὥρας — οἱ μεγάλοι φόβοι οἱ ὁποῖοι ἐξεδηλοῦντο ἐντεῦθεν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοίξεως, ὅταν αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις προανηγγέλλοντο εἰσέτι. Οἱ φόβοι ἦσαν ὅτι ἡ Μόσχα ἀντελαμβάνετο τὴν κρισιμότητα εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐκινδύνευε νὰ περιαχθῇ τὸ ἀντοιρτικὸν κίνημα ὑπό καλῶς ὠργανωμένων στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ὅτι πρό τοῦ κινδύνου τῆς ἥττης τοῦ στρατεύματος τοῦ Μάρκου, ἡ Μόσχα θὰ προέβαινεν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, διὰ τῶν δορυφόρων της, εἰς πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀνταρτῶν, ἱκανὴν νὰ ἰσοφαρίσῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ στρατοῦ καὶ δυναμένην νὰ δημιουργήσῃ κινδύνους εὐρυτέρας περιπλοκῆς. Οἱ φόβοι οὗτοι θεωροῦνται μὴ ἐπαληθεύσαντες — τοὐλάχιστον μέχρι τοῦδε. Μεταξὺ τῶν δύο ἐνεργειῶν — τῆς ἐπαρκοῦς ἐνισχύσεως τῶν ἀνταρτῶν καὶ τῆς ἡμιεγκαταλείψεώς των — ἡ Μόσχα καὶ οἱ σύμμαχοί της ἐμφανίζονται ἀκολουθήσαντες τὴν δευτέραν. Ῥιζικὴ δὲ μεταστροφὴ τῆς ἀρνητικῆς ταύτης στάσεως, ἡ ὁποία θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἄμεσον παροχὴν μεγαλυτέρας βοηθείας εἰς τοὺς ἀντάρτας, θεωρεῖται μᾶλλον ἀπίθανος διότι τοιαύτη ἐνέργεια δὲν θὰ συνεβάδιζε μὲ τὴν ὅλην πολιτικὴν τῆς Μόσχας κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς γενικῆς ἐπιπεραδύνσεως τοῦ ρυθμοῦ της καὶ τῆς ἀναστολῆς τῶν δυναμικῶν κρουσέων της καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἡ σύμπτωσις τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ μὲ τὴν ὕφεσιν αὐτὴν τῆς ρωσσικῆς ἐπιθέσεως ἢ ἀμυντικῆς ἀντεπιθέσεως θεωρεῖται στοιχεῖον λίαν εὐμενὲς διὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ πρώτου.

ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΝ

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπώλειαν ἐδάφους — ὄχι ἁπλῶς γεωγροφικοῦ — ἐκ μέρους τῶν ἀνταρτικῶν δυνάμεων καὶ τῶν βορείων συμμάχων των, σημειοῦνται ἐνταῦθα συμπτώματα τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἐπακόλουθα τῆς ἀποτυχίας, ἂν οὐχὶ τῆς ἥττης. Μελονοτι ἐπίσημος ἐντεῦθεν ἐπιβεβαίωσις τῶν σχετικῶν πληροφοριῶν δὲν παρέχεται, τὸ μήνυμα τοῦ Μάρκου πρὸς τὸν Ζαχαριάδην ὅτι χωρὶς ἄμεσον καὶ ἐπαρκῆ βοήθειαν ἐξωθεν δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα θεωρεῖται ἀληθοφανές. Ἐπίσης, μολονότι ἡ πραγματικὴ ἀξία καὶ ἡ ἔκβασις τῶν σχετικῶν κινήσεων σε μίαν πρόσθετον καὶ ἄκαιρον δέσμευσιν καὶ ἐπιβάρυνσιν, χωρὶς νὰ συνδάλῃ διόλου εἰς τὴν εὐόδωσιν τῶν γιουγκοσλαβικῶν καὶ βουλγαρικῶν συμφερόντων τῶν ὁποίων ἐπεδιώχθη ἡ ἐξυπηρέτησις διὰ τοῦ κινήματος τοῦ Μάρκου.

ΕΡΙΔΕΣ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΩΝ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ

Ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ἀνωτέρω σκέψεων τοποθετοῦνται ἄλλα, ἐπίσης ἐνδεικτικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα γίνονται πιστευτὰ ἐνταῦθα ὑπὸ κύκλων δυναμένων νὰ γνωρίζουν τὰ βαλκανικὰ πράγματα. Σημειοῦται αἰσθητὴ ἔλλειψις ἑνότητος μεταξὺ Γιουγκοσλάβων καὶ Βουλγάρων ἡγητόρων. Καὶ τὸ Μακεδονικὸν προβάλλει πάλιν ὡς πηγὴ διαφωνιῶν. Αὐτὴ εἶνε ἡ παρεχομένη ἐρμηνεία εἰς τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε τὴν 2αν Μαΐου εἰς τὰ Σκόπια ὁ Δημήτρης Βλάχωφ, πρόεδρος τῆς γιουγκοσλαβικῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος κατηγόρησε σφοδρότατα τοὺς Βουλγάρους ὅτι κατεσκοπεύουν τὴν Μακεδονικὴν Βουλγαρίαν.

ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ

Ἐξ ἄλλου καὶ ἐνῶ ἐπαφαὶ μεταξὺ τῶν Σλάβων καὶ τῶν Ἑλλήνων κομμουνιστῶν εἰς τὴν παραμεθορίαν περιοχὴν Ἑλλάδος — Γιουγκοσλαβίας. Ὑπενθυμίζεται ὅτι αἱ προστριβαὶ μεταξὺ τῶν δύο στοιχείων σύδεποτε ἔλειψαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πολεμικῆς ὀργανώσεως τῶν κομμουνιστῶν τῆς Βαλκανικῆς κατὰ τὴν περιοδον τῆς κατοχῆς.

Τέλος ἀναφέρεται ἐνταῦθα ὡς θετικὸν γεγονὸς ὅτι ἀρκετοὶ πολιτικοὶ ἐπίτροποι τῆς Πελοποννήσου ἐξετελέσθησαν τὴν 26ην Ἀπριλίου κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγείου τοῦ Μάρκου. Οἱ ἐκτελεσθέντες κατηγορήθησαν δι' ἀσύγγνωστον ἀνικανότητα καὶ ἀποτυχίαν. Καὶ ἀντικατηγόρησαν τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ Μάρκου ἐπὶ παροχῇ ἀνεπαρκοῦς βοηθείας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μελλοντικὴν πορείαν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ αἰσιοδοξία ἐφαμένων Ἑλλήνων ἐπισήμων, οἱ ὁποῖοι προ-

(Συνέχεια εἰς τὴν 6ην σελίδα)

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΝΙΚΗΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΚΛΟΓΑΣ

Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ ΚΑΙ

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΗΜΕΡ

Ο ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΕΡΙΔΕΣ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ

(Συνέχεια ἐκ τῆς 1ης σελίδος)

...ξουν περιστατικόν τοῦ ἀγῶνος ...ταξύ των ἀντιφερτων μέχρι τέ... τοῦ στάτους καὶ μάλιστα μὲ ὑ... σιγήν, μὲν ἀνευ ὅρων, θεωρεῖ... ἀντιπερισπασμόν. Ἀναμένεται ὅμως ...ταφατορικὴ προέλασις τοῦ στρα... τοῦ Θεσσαλονίκης. Καὶ θὰ θεωρη... ἐν πρόβλημα ἂν κατόπιν συνα... ...ὸ ἀποστασιακὴ ἐντόπισις τῆς ἀν... ...ρικανικῆς δράσεως εἰς μικρὰς καὶ ...ισμένους ὁρεινὰς περιοχὰς ...ὸ τὸ παρελθόν, ὅπου ἀφ' ἑ... ...ς ἀπὸ διεθνῆς συζήτησις τοῦ Ἑλ... ...ικοῦ βάσει τῆς σχετικῆς ἐκθέ... ...ς τῆς Βαλκανικῆς Ἐπιτροπῆς. ...ρέπεται νὰ ἀσχοληθῇ εἰς ἀπο... ...ρώτερα καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ ἐξημι... ...ργήσῃ δυνατότητες, — καὶ ἂν ...πάρχουν διὰ τοὺς Ἕλληνας ἰδί... ...ρεσις καὶ τὸν λαὸν ὑποχρεώσεις ...ὰ ἀποκαταστήσῃ κάποια οἰκονομι... ...ὴ πολιτικὴ εἰς τὸν τόπον καὶ ἀρ... ...ὴ μονοκυβερνήσεις. Δι' ἀμφότε... ...ὰ φαίνεται ἰδιαιτέρως ἐ... ...ρικανοί. Αἱ τε... ...ὰ δηλώσεις τοῦ κ. Γκρίσου... ...ς Νιου Γιορκ ἐνεποίησαν ἐ... ...ντύπωσιν — καὶ ἰδίως ...ημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος ...ὰ ὅτι βασικὴ αἰτία διατα... ...ς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας ...ὴ Ἑλλείψις ἐμπιστοσύνης τῶν ...ρων εἰς τὸ μέλλον τῆς χώρας.

Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις θεωρεῖ... ...ὸ ἀφετέρου τυχερὴ διότι, πο... ...ὸ μὲ τὴν ἐφεκτικότητα τῆς ...ρίας καὶ τὴν ἱκανοποιητικὴν τά... ...ν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρη... ...ὸ ἀρχίσῃ ἡ παροχὴ εἰς τὴν ...λάδα τῆς βοηθείας δυνάμει τοῦ ...ου Μάρσαλ. Τὸ σύνολον τῆς ...ὸ πρώτου ἔτους ὑπολογίζεται ...ὰ 200 ἑκατομμύρια δολλάρια καὶ πιστεύεται ὅτι βοήθεια παρέχει πραγματικὴν εὐ... μόνον ἀπὸ μόνιμον οἰκοδομήσεως, ...ὰ ἀπαρχὴν ἀναστηλώσεως τῆς ...λάδος, ὥστε αὐτὴ νὰ δυνηθῇ ...ὰ ἐπανέλθῃ μίαν φυσιολογικὴν καὶ συγχρονισμένην πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν μορφήν.

ΕΠΙΚΕΙΤΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ;

Οὐδεὶς ἐνταῦθα ἀναμένει ὅτι ἡ Μόσχα θὰ ἐγκαταλείψῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὴν κομμουνιστικὴν ἐπίθεσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο τρόπων ἐνεργείας της — τῆς στρατιωτικῆς ἐπιθέσεως, ἡ ὁποία ἐδοκιμάσθη μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα διότι ἐκεῖ ἐκρίθησαν αἱ συνθῆκαι πρόσφοροι καὶ τῆς διεισδύσεως πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν — δὲν ἀποκλείεται ἡ Μόσχα νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν δεύτερον, ἐὰν πεισθῇ περὶ τῆς ἀποτυχίας τοῦ πρώτου.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη θεωρεῖται ἐνταῦθα ὡς βεβαιωμένη. Καὶ ἐπὶ τοῦ εὐρυτέρου πεδίου τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς τῆς Κομιφόρμ, ἡ ἀποτυχία ἐν Ἑλλάδι προστίθεται ἤδη εἰς τὰς ἀποτυχίας ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Ὡρισμένοι κύκλοι, μάλιστα, τὴν θεωροῦν ὡς ἕνα, δευτερεύοντα ἴσως, ἀλλ' ὡς τῶν λόγων τῆς σημερινῆς ἠπιότητος τῆς Μόσχας.

Οἱ ἀγγλικοὶ ὑπεύθυνοι κύκλοι δὲν ἀποδίδουν ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν ρωσσικὴν ἀνταπάντησιν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπαντήσεως διὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐκτελέσεων, τὸ ὁποῖον ἀφεώρα ἡ διακοίνωσις τῆς Σοβιετικῆς ἐν Ἀθήναις πρεσβείας τῆς 13 Μαΐου. Οἱ κύκλοι οὗτοι ἐμμένουν εἰς τὴν ἀρχικὴν των ἐρμηνείαν, καθ' ἣν αἱ διαδηλώσεις τῆς ρωσσικῆς «κοινῆς γνώμης» ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐκτελέσεων, συνοδευόμεναι, ὑπὸ ἀναλόγων διαμαρτυριῶν τῶν δορυφόρων χωρῶν, ὡς καὶ τῶν διεθνῶν διακαλδάσεων τοῦ κομμουνισμοῦ, ἀποβλέπουν κυρίως εἰς προπαγανδιστικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἡ ἀγγλικὴ ἐπεμβασις ἔθεσεν ἐπὶ ἄλλης εὐρυτέρας βάσεως.

Α. ΔΗΜΑΚΟΣ

Η ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΟΡΥΖΗΣ ΚΑΙ Ο κ. ΔΕΝΔΡΑΜΗΣ

Ὁ ὑπουργὸς τοῦ Ἐφοδιασμοῦ κ. Κωσταμόπουλος διηκρίβωσε χθὲς μὲ τὰ ὑπουργικὰ συμβούλιόν του καὶ τὴν πρεσβεύουσαν τοῦ συνεδρίασιν ἀνεπροβλήθη εἰς ἀνάλυσιν τῆς ...πόθεσης διὰ τὴν προμήθειαν τῆς ...ρύζης καὶ τοῦ ἀραβοσίτου, ἀλλὰ ...ατέστησεν ὅτι, ἀσα ὑποχρεώσεις ...ου ὅλης τῆ ὑπαιτιότητι τοῦ τω ...ήτου, ὅστις ἔπρεπε μέχρι τῆς 25 ...ου νὰ ἔχῃ πραγματοποιήσει τὴν ...φορὰν τοῦ ἐμπορεύματος. ...ρόσου δὲ δὲν κατάθεση εἰς τὴν ...ράπειαν ἅπαντα τὰ ἀπαραίτητα ...ιγκαια διὰ νὰ λάβῃ τὴν πίστω... ἡ ἀγγύησίς του περιέρχεται ...ὶς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ δημο... ...ου.

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 29 Μαΐου. Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας. — Ἡ Ἑλληνικὴ Πρεσβεία τῆς Οὐάσιγκτον διέθεσε τὴν «Ἕδησιν τῆς Ἀτλαντίδος» — ἐκδιδομένης εἰς Νέαν Ὑόρκην — ὅτι ὁ κ. Δενδραμὴς ἐτηλεγράφησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι παρεσύρθη εἰς ἀποστολὴν τηλεγραφήματος πρὸς τὴν Κυβέρνησιν σχετικῶς μὲ τὴν προμήθειαν ὁρύζης. Ἡ Πρεσβεία τονίζει ὅτι περιωρίσθη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ «Ἀτλαντὶς» ἐδημοσίευσε χθὲς τηλεγράφημα τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτοῦ της ὅτι ἐδημοσιεύθη εἰς Ἀθήνας τηλεγράφημα τοῦ κ. Δενδραμὴ ἀναγκωρίζοντος ὅτι παρεσύρθη.

Ε. ΤΖΑΜΟΥΡΑΝΗΣ

Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΙΣ ΝΕΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Τσαλδάρης ἐπεσκέφθη χθὲς τὸν πρωθυπουργὸν κ. Σοφοῦλην καὶ συνεζήτησε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν γενικωτέρων ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὴν Κυβέρνησιν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἀναθεωρήσεως διὰ τὴν γενομένην τότε ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

Ἐπὶ τῶν ἀπόψεων αὐτῶν τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, κατὰ τὰς πληροφορίας μας, εὑρέθη σύμφωνος ὁ κ. Τσαλδάρης.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐκλογικὸν νόμον, ἐφ' ὅσον ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ τύπῳ, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἀπόψεις ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου εἰς τὸ ἀπλοῦν πλειοψηφικὸν σύστημα, ἐκρίθη ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἐπικρατούσης πολιτικῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς Κυβερνήσεως.

ΟΙ ΣΥΜΜΟΡΙΤΑΙ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΠΟΦΕΥΓ

Κατ' ἀναφορὰν τῶν γραφείων ἐ... ναυτικῶν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτε... λείου Στρατοῦ, εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην ἐπέστρεψαν τμήματα Β' Α... τῆς Κομμοτηνῆς, τὰ συμμορίτικα ...ὰ τῆς δεκαετίας προσελήφθησαν καὶ κατελείφθησαν μέχρι τῶν συνόρων τοὺς συνοδείας, ἀποχωρήσαντες εἰς τὰ βουγγαρικὰ ἐδάφη. Αἱ ἀ... πώλειαι τῶν ἡμετέρων ἀνῆλθον εἰς 4 νεκροὺς καὶ 9 τραυματίας. Ἐκ τῶν συμμοριτῶν κηρύσσουν 27 νεκροί, συνελήφθησαν 10 καὶ παρεδόθησαν 13. Ἐπιθετικαὶ ἀναγνωρίσεις συνεχίσθησαν εἰς τὰ Κεντρικὰ καὶ τὰ Χαλκιδικὴν, εἰς τὴν Ὀρθῶν καὶ τὴν περιοχὴν Ῥεπάνας ἀπὸ ὅπου κατηυθύνθησαν ἐγκαταστάσεις συμμοριτῶν καὶ συμπλοκαὶ ὅλων χωρὶς ποσὰ ἐ... ξερεύνησιν τῆς περιοχῆς Ἀρέως Ἐδέσσης, Βερμίου καὶ Πιερίων ὁ... που συνελήφθησαν 8 συμμορίται, εἰς τὰς περιοχὰς Βιτσίου, Νεστο... ρίου, Ποντοκάμπου καὶ Συνοικισμοῦ ὅπου ἐκ τῶν ἡμετέρων 2 ἐφονεύθησαν καὶ 4 ἐτραυματίσθησαν, καὶ ἐκ τῶν συμμοριτῶν 11 ἐφονεύθησαν, 6 συνελήφθησαν καὶ 15 παρεδόθησαν. Εἰς τὴν Εἰδομένη 100ῶν λῆς συμμορία ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ χωρίου Πάλη, ἐλεηλάτησε 4 οἰκίας καὶ 2 καταστήματα καὶ ἀπήγαγε 14 ἰθαγενεῖς. Εἰς Ἠπειρον ἐστημάθη ἔντασις τοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νταμπάρας ὅπου ἐλαβον χώραν βομβαρδισμοὶ συμπλοκαὶ, καθὼς καὶ εἰς τὰς περιοχὰς Κοντσικοῦ, Ζαγορίου, Μουργκάνας καὶ Μετσόβου.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 29 Μαΐου. Τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας. — Εἰς τὴν περιοχὴν Ἀρδέας συμπλοκαὶ ἐπὶ τέσσαρας διαδοχικὰς ἡμέρας μεταξὺ τμημάτων στρατοῦ καὶ συμμοριτῶν. Ἐκ τῶν συμμοριτῶν ἐφονεύθησαν 3 νεκροί. Ἐκ τῶν φονευθέντων ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν 6 βλημάτων ὅλων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀσδέας ἐφονεύθησαν 4 ἀνδρες καὶ ἐτραυματίσθησαν 2. Ἐγνώσθη σήμερον ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἐλαφροὶ μονάδες

ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟΝ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 29 Μαΐου. Τοῦ συ... ποιητοῦ μας. — Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 26ης παρε... τῶν Σουλίων Νικολάκος ὁ φυμ... μορίτης ἀπέφυγε τὴν παρακολ... τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἐθνικοῦ στ... κεύασε ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν ἐθνικ... ἐνέδρων καὶ ἐπέστρεψε εἰς τὰς ἐ... Ὅλοι κατεκλύσθησαν ἀπὸ ἐν... ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ κατόπιν ...λῶν ἐπιθέσεων ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ...ὰ τὴν ἔξοδον ἡ κατάστασις ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς τῶν Σουλίων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κανονικὴν. Ἐπὶ τῶν ἐπιθέσεων τῶν συμμοριτῶν ἐφονεύθησαν 2 ἐθνοφύλακες καὶ ἐτραυματίσθησαν 3 ἄλλοι. Ἐκ τῶν συμμοριτῶν ἐφονεύθησαν 4 καὶ ἐτραυματίσθησαν 2. Ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν συμμοριτῶν ἐπὶ τῶν χωρίων Ἀνασταλίδων καὶ Ἀγίου Δημητρίου ἐφονεύθησαν 2 ἄμαχοι κάτοικοι καὶ ἐτραυματίσθησαν 3 ἄλλοι. Ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν συμμοριτῶν ἐπὶ τῶν χωρίων Βλάχικα καὶ Ἀγίου Δημητρίου ἐφονεύθησαν 2 ἄμαχοι κάτοικοι καὶ ἐτραυματίσθησαν 3 ἄλλοι. Ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν συμμοριτῶν ἐπὶ τῶν χωρίων Ἀνασταλίδων καὶ Ἀγίου Δημητρίου ἐφονεύθησαν 2 ἄμαχοι κάτοικοι καὶ ἐτραυματίσθησαν 3 ἄλλοι. Ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τῶν συμμοριτῶν ἐπὶ τῶν χωρίων Βλάχικα καὶ Ἀγίου Δημητρίου ἐφονεύθησαν 2 ἄμαχοι κάτοικοι καὶ ἐτραυματίσθησαν 3 ἄλλοι.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΕΨΗΦΙΣΕ ΤΗΝ ΑΠΤΑ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 29 Μαΐου. Ἐξωτερικὰ ὑπηρεσία. — Σημερινὰ τηλεγραφήματα ἀπὸ τὴν Παρισ... ἀνεφέρθησαν ὅτι τὸ συμβούλιον ἀσφαλείας τοῦ Ἡνωμένου Ἐθνους ἐψήφισε τὴν ἀπαίτησιν τῆς Ἀργεντινῆς διὰ τὸ ἐπανέλθῃ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ΟΗΕ εἰς τὰ Βαλκάνια ἐπὶ τῶν ἐπιθέσεων τῶν συμμοριτῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῶν ἑνδεκα μελῶν τοῦ συμβουλίου ἀσφαλείας ἐψήφισαν ὑπὲρ τῆς ἀπαιτήσεως τῆς Ἀργεντινῆς ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Κίνα, ἡ Ἀργεντινὴ καὶ ἡ Ἰνδονησία. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις, ἡ Οὐκρανία, ἡ Συρία καὶ ἡ Κολομβία ἀπέσχον τῆς ψηφοφορίας. Ἡ Ἑλλὰς ἐψήφισε κατὰ τῆς ἀπαιτήσεως τῆς Ἀργεντινῆς.

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ **Η ζωή και ο θάνατος του ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ**

Τον Φλεβάρη του 1948, γιουγκοσλάβικη αντιπροσωπεία επισκέπτεται την Σοβιετική Ένωση και συναντιέται με τον Στάλιν στη Μόσχα.

Οι διαφωνίες ανάμεσα στους Σοβιετικούς και τους Γιουγκοσλάβους τίθενται επί τάπητος.

Η σιωπηλή σύγκρουση έχει ήδη αρχίσει. Μόνο που δεν έχει πάρει ακόμα «δημοσιότητα».

Ανάμεσα στα θέματα που συζητούνται μεταξύ του Στάλιν και της γιουγκοσλάβικης αντιπροσωπείας, είναι και το ζήτημα του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα. Ο Στάλιν εξέφρασε τις επιφυλάξεις του γιά τις πιθανότητες επιτυχίας του «Δημοκρατικού Στρατού». Με την επιστροφή της αντιπροσωπείας στο Βελιγράδι ο Τίτο, ειδοποιεί την ελληνική ηγεσία. Συναντιέται με τον Ιωαννίδη και τον Ζαχαριάδη και τους μεταφέρει την σημαντική πληροφορία γιά τις απόψεις του Στάλιν. Με την ευκαιρία, η γιουγκοσλάβικη ηγεσία, υποδεικνύει και την ύπαρξη «πράχτορα» στο ΚΚΕ, ο οποίος δίνει σημαντικές πληροφορίες στους Αγγλοαμερικάνους σχετικά με τον αγώνα του Δ.Σ.Ε.

2

Ο ΤΙΤΟ «καρφώνει» το Στάλιν στην ηγεσία του Κ.Κ.Ε.

Φλεβάρης του 1948. Ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα βρίσκεται σε μεγάλη έξαρση. Κατά κύριο λόγο ο Νίκος Ζαχαριάδης κι ο Γιάννης Ιωαννίδης — καλά και άλλα ανώτερα στελέχη του ΚΚΕ— πραγματοποιούν σημαντικές μυστικά σεαφάς γιά την λύση των εκκρεμών ζητημάτων που σφορούν την υλική βοήθεια, την οποία έχουν υποσχεθεί τα αδελφά Κομμουνιστικά κόμματα, προς τον «Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδος».

Μόνα στον Φλεβάρη (1948) πρώτα ο Ιωαννίδης, αμέσως μετά μαζί με τον Ζαχαριάδη και μόλις μόνος του ο Ζαχαριάδης, πραγματοποιούν μυστικές συναντήσεις με τον Πρόεδρο της Γιουγκοσλαβίας Τίτο και την υπόλοιπη ηγεσία του Κ.Κ. Γιουγκοσλαβίας.

Στις συνομιλίες αυτές ανάμεσα στο Κ.Κ.Ε. και την γιουγκοσλαβική ηγεσία ο Τίτο αποκαλύπτει δυό ιδιαίτερα σημαντικά γεγονότα που αφορούν ζωτικά το ΚΚΕ.

Πρώτον Ο Τίτο μεταφέρει — στον Ζαχαριάδη και τον Ιωαννίδη— την πληροφορία ότι ο Στάλιν σε συνάντησή του με την γιουγκοσλάβικη ηγεσία εδήλωσε πως «έχει επιφυλάξεις σχετικά με τον αγώνα» που διεξάγει ο «Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας» και «προειδοποίησε» τους Γιουγκοσλάβους «πως αυτός (ο Στάλιν) δεν μπορεί να έχει καμιά υποχρέωση αν τους συμβεί πάστοτε».

Η τελευταία αυτή φράση του Στάλιν —την δεν αναφέρεται στο «ελληνικό κίνημα— υπονοεί προφανώς πιθανότητα αντισοίνων

Γράφει ο ΦΟΙΒΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

από την πλευρά της κυβερνητικής Ελλάδας και των συμμάχων της ενάντι στην Γιουγκοσλαβία.

Όταν τέθηκε υπ' όψη του Ζαχαριάδη από τον Τίτο, η άποψη του Στάλιν, ο γραμματέας του ΚΚΕ απάντησε ότι αδεν βλέπει το λόγο να ζητήσει την ιδέα του Παππού (Στάλιν) και ότι θα προσπαθήσουμε «να του αποδείξουμε πως δεν έχει δίκιο».

Δεύτερον Ο Τίτο υπέδειξε — στον Ζαχαριάδη και τον Ιωαννίδη— ότι «οι Άγγλοι και οι Αμερικάνοι έχουν πράχτορα στο ΚΚΕ», γεγονός που προκάλεσε σοβαρές ανησυχίες στην ηγεσία του κόμματος.

Αυτές οι πληροφορίες, περιέχονται στο ανέκδοτο ημερολόγιο του Γιάννη Ιωαννίδη —που υπήρξε το γαλαίσιο δόντι της ηγεσίας του ΚΚΕ μετά τον Ζαχαριάδη— και το οποίο φέρνουμε γιά πρώτη φορά σήμερα στο φως της δημοσιότητας.

Με την πληροφορία του Τίτο γιά την ύπαρξη πράχτορα των Αγγλοαμερικάνων στο ΚΚΕ», ολοκληρώνεται ο κύκλος των υποδείξεων προς αυτή την κατεύθυνση και από τις τρεις γειτονικές μας βαλκανικές χώρες (Γιουγκοσλαβία — Βουλγαρία — Αλβανία).

Παρόμοιες γνώμες, γιά πράκτορα στο ελληνικό κόμμα είχαν εκφράσει νωρίτερα ο Γκεόργκι Δημητρώφ —γραμματέας του Κ. Κ. Βουλγαρίας και επιφανής ηγέτης της Κομμουνιστικής Διεθνούς πριν από την διάλυσή της — και ο Εμβέρ Χότζα σχετικά με τον Σιάντο.

Το ΚΚΕ αντίθετα, δεν γνωρίζουμε να έκανε αντίστοιχες υποδείξεις, προς τα γειτονικά Κ.Κ.

«ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΡΑΧΤΟΡΕΣ»

Ο Ζαχαριάδης στον τελικό του λόγο στο 7ο συνέδριο του ΚΚΕ, στις 4 Οκτώβρη 1945, θα αγαφερθεί στην εξωτερική επίδραση πάνω στο ΚΚΕ, σχετικά με τους «κρυπτόφωνες» και τον «γαφιαδιπόδε.

«...Συνεπώς θα υπάρχουν στα κόμμα άνθρωποι, λέει ο Ζαχαριάδης, που θ' αγοράζονται σε στιγμές αδυναμίας, όταν οι αντίπαλοί μας θα εκμεταλλεύονται την οικονομική τους κατάσταση, θα τους εκβιάζουν και θα τους κάνουν πράχτορές τους.

Θα πάλουν όμως κι ανθρώπους σταλμένους ειδικά γι' αυτή τη δουλειά. Γι' αυτό μας μιλά η παγκόσμια πείρα, θα πρέπει λοιπόν πάντα άγρυπνοι νάκουμε το νού μας. Τα 99 τοις εκατό των συλλήψεων και καταστροφών στις οργανώσεις μας προέρχονται από πράχτορες εσωτερικούς, που δουλεύουν από μέσα κι όχι από παρακολούθηση εξωτερική. Έτσι όταν ταιαθενούμε ένα τέτοιο κτύπημα πρέπει να θρίσκουμε το καφτό.

Όταν ξέρουμε και κάνουμε τη δουλειά μας και προσαρμόζουμε τον κομματικό μηχανισμό μας, ανάλογα με τις συνθήκες που τα κίνημά μας κάθε φορά περνά, μπορούμε ν' αντιμετωπίσουμε τις προσπάθειες του εχθρού».

Και λίγο μετά στον ίδιο λόγο του ο Ζαχαριάδης τονίζει:

«Όταν δουλεύω σ' ένα τομέα δουλειάς με πέντε είναι ευκολότερο να αντιμετωπίσω το τυχόν κτύπημα εντοπίζοντας την έρευνα στους πέντε, αν μόνο αυτοί γνωρίζουν τη δουλειά μας, παρά στους πενήντα, που από εγκληματικές φλυαρίες μάθαν γιά τη δουλειά αυτή. Θα εξετάσω το παρελθόν των πέντε, θα ερευνήσω και ίσως θρω τον αίτιο».

Ο Ζαχαριάδης λοιπόν μιλάει ξεκάθαρα, στο λόγο του, γιά την «παγκόσμια πείρα» που θα πρέπει να προβληματίζει το ΚΚΕ,

Το 1936 μιά σειρά από επιτυχή στελέχη του Κ.Κ. Σοβιετικής Ένωσης κατασκιαζόνται και εκτελούνται σαν πράκτορες του εχθρού.

Μετατολεμικά, όμτερα θέβαια από το 7ο συνέδριο του ΚΚΕ το 1945, ορισμένα ανώτερα στελέχη του Κ.Κ. σε όλες τις καίκες διπλωματίες φυλακίζονται ή εκτελούνται σαν συνεργάτες του εχθρού. Αναφανά τους και ο Τράικο Κοστόφ, πολιτικός γραμματέας του «Βαλκανικού τμήματος της Κομμουνιστικής Διεθνούς, ο οποίος είχε πάρει εγεργό μέρος στη Μόσχα, «στο δεκαθάρισμα τού φασιστικού μέτρα, δηλαδή, να δημιουργηθεί μιά απαραίτητη ενότητα μέσα στην καθοδήγηση του κόμματος, γιά πιό αποφασιστική αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος».

Μεταξύ των στρατηγών του από το Ντκαγάνι τη 1945, ο Ζαχαριάδης δέχεται πως μήνυμα από τον Δημητρώφ στο οποίο αναφέρεται ότι «ανθρωπος» στο Πολιτικό Γραφείο ή κοντά στο Πολιτικό γραφείο του ΚΚΕ είναι πράκτορας».

Ο Ζαχαριάδης το εκμυστηρεύεται σε περιορισμένους στενούς συνεργάτες του.

Δημητρώφ: Πληροφόρησε κι αυτό την ηγεσία του ΚΚΕ, ότι κάποιος πράκτορας υπάρχει ανάμεσά της.

ΥΠΟΨΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΙΑΝΤΟ

Οι υποψίες του Ζαχαριάδη στράφηκαν προς τον Σιάντο, τον οποίο υποστηρίζαν από την περίοδο αιόμα της μεταξικής δικτατορίας,

Αλλά ο Ζαχαριάδης γιά το «μήνυμα Δημητρώφ» πλήρωσε και μαστιγά στα ανώτερα στελέχη του ΚΚΕ τον Οκτώβρη του 1950 κατά τη διάρκεια της τρίτης συνδιάσκεψης του κόμματος στη Ρουμανία!

«Εμείς αργότερα —αποκάλυψε ο Ζαχαριάδης— είχαμε και άλλη ειδοποίηση. Λίγους μήνες ύστερα από την επιστροφή την δική μου (σ.σ. Μάης 1946), πήραμε μιά ειδοποίηση απ το σ. Δημητρώφ, προσωπικά σε μένα, που έλεγε ότι υπάρχει στο κόμμα, στην καθοδήγηση ή στα μεταξικής δικτατορίας, ο Μανιαδάκης, υπουργός τότε Δημοσίας Τάξεως, είχε δημιουργήσει την «Προσφυγική διοίκηση του ΚΚΕ» από παλιά στελέχη του κόμματος που είχαν προσχωρήσει στη δικτατορία.

Εκτός όμως από τα πραγματικά εσωτερικά γεγονότα, το πρόβλημα «των πρακτόρων» έπαιρνε υπερβολικές διαστάσεις και από τον διεθνή παράγοντα.

Αργότερα, μετά την διαμάχη του με τον Στάλιν κι ο ίδιος ο Τίτο θα θεωρηθεί «πράχτορας της Ντέλλιντζενς Σέρβις».

Μετά την επιστροφή του από το Ντκαγάνι τη 1945, ο Ζαχαριάδης δέχεται πως μήνυμα από τον Δημητρώφ στο οποίο αναφέρεται ότι «άνθρωπος» στο Πολιτικό Γραφείο ή κοντά στο Πολιτικό γραφείο του ΚΚΕ είναι πράκτορας».

Ο Ζαχαριάδης το εκμυστηρεύεται σε περιορισμένους στενούς συνεργάτες του.

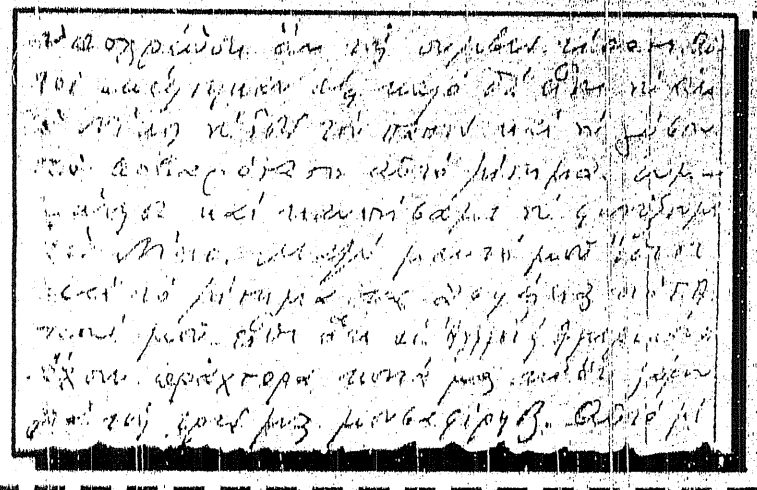
Ο «ΠΑΠΠΟΥΣ» ΕΙΧΕ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΝΟΠΛΟ ΑΓΩΝΑ

Για πρώτη φορά στο φως το ημερολόγιο του Ιωαννίδη

ΕΠΑΝΩ: Ο υπ' αριθμόν δύο ηγέτης του ΚΚΕ Γιάννης Ιωαννίδης. Το ανέκδοτο ημερολόγιο του, που φέρνει στό φώς η «Ν», περιέχει σημαντικές αποκαλύψεις γιά τις διεθνείς επαφές του ΚΚΕ και γιά το ρόλο του Τίτο και του Στάλιν και άλλων κομμουνιστών ηγεταών στον Εμφύλιο Πόλεμο. ΔΕΞΙΑ: Η διαμάχη του Στάλιν με τον Τίτο, το 1948, όταν ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ελλάδα βρισκόταν σε κρίσιμη φάση, είχε τη σχετική του επίδραση και στην αγώνα του «Δημοκρατικού Στρατού». Ο Τίτο αποκάλυψε στην ηγεσία του ΚΚΕ τις επιφυλάξεις του Σοβιετικού ηγέτη γιά τον Ενοπλο Αγώνα του ΚΚΕ.

Πράκτορες στην ηγεσία του Κ.Κ.Ε, πληροφορούν Χότζα, Τίτο, Δημητρώφ

Η ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ηγεσία είχε πληροφορίες γιά την ύπαρξη «πραχτόρων» στο ΚΚΕ.

ΣΤΗΝ συνάντησή του με την ηγεσία του ΚΚΕ ο Τίτο, έδωσε αυτή την πληροφορία. Το γεγονός επηρέασε αρνητικά τον Ζαχαριάδη και τον Ιωαννίδη. Δεν ήθελαν να το παραδεχτούν.

ΑΜΕΣΩΣ μετά την επιστροφή του Ζαχαριάδη από το Ντκαγάνι, ο Δημητρώφ έστειλε προσωπικό μήνυμα στον ηγέτη του ΚΚΕ, στο οποίο ανάφερε ότι «στο Πολιτικό Γραφείο ή κοντά στην ηγεσία του ΚΚΕ υπήρχαν πράκτορες».

ΑΡΓΟΤΕΡΑ και ο Εμβέρ Χότζα είπε γιά τον Σιάντο, ότι ήταν πράχτορας.

ΜΕ ΤΙΣ πληροφορίες του Τίτο, ολοκληρώθηκαν οι «υποδείξεις» γιά «πράχτορες στο κόμμα» των τριών γειτονικών χωρών, δηλαδή της Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας και Αλβανίας.

ΤΙΤΟ – ΣΤΑΛΙΝ

Οι γνώμες του Τίτο —αρχ τον Ζαχαριάδη και τον Ιωαννίδη — δίνονται λίγο πριν από την αναιτική διαμάχη του με τον Στάλιν. Οι «αιρυφές» ανάμεσά τους διακοινίες έγουν θέβαια ήδη αρχίσει να γίνονται «κανονές».

Όσον αφορά τη σημαντική πληροφορία πού δίνει ο Τίτο, γιά στους δισταγμούς του Στάλιν» σχετικά με τις πιθανότητες επιτυχίας του «Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας», η γνώμη αυτή δεν έχει εκφρασθεί προς το ΚΚΕ, αλλά στην ηγεσία των Γιουγκοσλάβων κομμουνιστών από τον ίδιο τον Στάλιν.

Ο Ζαχαριάδης από την απάντησή σου, προς τους Γιουγκοσλάβους ηγέτες και τον Τίτο, δεν φαίνεται να αντιτυπεί ιδιαίτερα, αφού δηλώνει ότι «δεν θεωρεί αναγκαίο να πάει να συναντήσει τον Στάλιν», γιά να ξεκαθαρίσει μαζί του αυτό το θέμα και εάν θα του αποδείξει (του Στάλιν) πως δεν έχει δίκιο».

Φυσικά ο Ζαχαριάδης καλό που από τον Φλεβάρη του 1948, έχει πάρει την διαθεβαίωση του Στάλιν, γιά την ενίσχυση του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος (Δ.Σ.Ε.).

Γιά την σημαντική αυτή συνομιλία του με τον Τίτο, ο Ζαχαριάδης ενημέρωσε την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης κάπου τέσσερις μήνες αργότερα, με σημείωμα που έχει ημερομηνία 15 Ιουνίου 1948.

Η ενημέρωση της σοβιετικής ηγεσίας γίνεται μετά την αναιτή διαμάχη Στάλιν — Τίτο και την καταδίκη της γιουγκοσλάβικης πολιτικής, από το γραφείο πληροφοριών (Κομινφόρμ).

Τουλάχιστον εκτό τα λεγόμενα στο κείμενο του σημειώματος, ο Ζαχαριάδης δεν φαίνεται να ανησυχεί γιά τη στάση της Σοβιετικής Ένωσης (διστογμοί Στάλιν) απέναντι στον ένοπλο αγώνα του ΚΚΕ.

Αναφέρει απλώς την συνάντηση του με τον Τίτο (Σεβδεφσο) και στα τρία δεθδεφσο, τους Καρντέλι, Ράνκοβιτς και Τζίλας και δεν ρωτεί την Κ.Ε. του Κ.Κ.Σ.Ε. αν αληθεύουν αυτά που τους ελεγόησαν από τους Γιουγκοσλάβους.

Μπορούμε ακόμα να σημειώσουμε ότι καθώς φαίνεται από το ανέκδοτο ημερολόγιο του Γιάννη Ιωαννίδη, η ηγεσία του ΚΚΕ, συνεγίζει τις προσπάθειές της για να πάρει και γέες διευθετήσεις, στις αρχές του 1948, γιά την ενίσχυση του αγώνα του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ).

Το γεγονός; αυτό σημαίνει ότι

ΑΥΡΙΟ: Τρείς μυστικές συναντήσεις Ζαχαριάδη — Τίτο. — Αποκαλύψεις γιά τον Στάλιν — Αντιδράσεις Ζαχαριάδη και Ιωαννίδη. «Θα συνεχίσουμε τον αγώνα και μονάχοι μας».

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Ημερολογιακό τόμο γιά σημαντικές συναντήσεις με τον Τίτο (Φλεβάρης 1948 — Ιούνιος 1948):

Δεν το κρύβουμε ότι η ημερολογιακή μας τις 13 του Ελλάδα. Στις μεταξύ μας τα στο τηλέφωνο δίνει ο Τίτο στο Βελιγράδι, για τις 15 του Φλεβάρη για το 8ο Συνέδριο του ΚΚΕ, για τις 15 του Φλεβάρη για το 8ο Συνέδριο του ΚΚΕ, για να κάνει συνάντηση του με τους γίλιους και τον Παππού (Σ. Ρούσσο) και να πάνε μαζικά για τις Κ.Α. Π.Θ. Δημητρίου Κλεανθίδης και φυσικά στην γιά να κάνει πολιτική, στρατιωτικά και ειδικά γενική διοίκηση. Στις 8 (Βελιγράδι) έμεινε πάρα πολύ λίγες ώρες στο Κ.Κ. γιουγκοσλάβικα γενικά πολύ. Λίγο της παραμονής μου πέρασε ώρες έχει πάνω πρώτα γιατί καθυστέρησαν οι κομματικές συνεδριάσεις μετά απ' τις 3 του πρωί και δεύτερο, γιατί μέχρις ζήτησε απ' τους Γιουγκοσλάβους στο Β. (Βελιγράδι) και ειδικά τον Τίτο και η γυναίκα του (Μπάνια). Προσπάθησε αρκούμαι να τελειώσω αρκετά την κουβέντα και την πλειοψηφία μετά το φαγητό. Κατέληξε εκεί στις 12 το μεσημέρι μέχρι τις 5 το απόγευμα. Η κουβέντα φυσικά περιστράφηκε σε όλη την κατάσταση και τη δράση του Γ.Α. (Γενικό Αρχηγείο) και του Δ.Σ.Ε. (Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας) και έθεσαμε επίσης στα ζητήματα που απασχολούν άμεση πρακτική λύση. Δώσαμε το ζήτημα της συγκρότησης των μεταφορών πάνω σε νέα βάση και κατανήσαμε να μεταφερθεί η έδρα του Ηλία από τη (Σαλονίκη). Κι' διοργανώσεις σε) και ειδικά δικού μας στις βάσεις των τρένων και καναλιών. Κανονίσαμε συγκεκριμένα μιά σειρά ζητήματα που έχουν σχέση με τις ανάγκες μας σε υλικά και τρόπους και χρόνος διαπραγμάτευσης τους. Αποφασίσαμε επίσης με τα παιδιά να συναντηθεί ο ξάδελφος με τον Ε.Σ. (Συρμού Σταυρό) γιά την σύνδεση και πραγματική δουλειά τους στους διαφόρους σταθμούς κλπ.

Μετά ο ξάδελφος (Τίτο) μου είπε ότι ο Παππούς (Στάλιν) έχει επιφυλάξεις σχετικά με τον αγώνα που διεξάγουμε και ότι τους προειδοποίησε πως παιτός δεν μπορεί να έχει καμιά υποχρέωση για τους συμβεί τίποτε. Αυτού συγκεκριμένα πως καλό θα είναι να πάει ο Νίκος να ιδεί τον Παππού (Στάλιν) και να λύσουν το ανεβασμένο αυτό ζήτημα. Συμπέρανα και κι εγώ ονείδαμε να φωνάξουμε τον Νίκο (Ζαχ.) μ' αυτά μου έθεσε και το ζήτημα της ασφάλειας στο Γ.Α. (Γενικό Αρχηγείο) και μου είπε ότι οι Άγγλοι και Αμερικάνοι έχουν πράχτορα κοντά μας κι ότι δεν ξέρουν γιά τους τρεις μας υποδείξεις. Γιατί τρεις Σοβιετικοί). Αυτά μας σπανιόμαστε σε πάρα πολλά. Τούτοις εξηγήσεις γιά τα πώς είναι οργανωμένη η ασφάλεια, γιά τον κόσμο που έχουμε κοντά μας γιά τα ποιοί ξέρουν γιά τους μεγασφαλείας κλπ. και ποιά ξέρουμε την απάντηση ότι οι Άγγλοι μας την δουλεύουν και δημιουργούν

ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Χειρόγραφο και ειδικότερα με το δικό μου γιά τον Τίτο — Ιωαννίδης) να έλθει ο Νίκος (Ζαχαριάδης) στο Βελιγράδι. Σε τελικό εκείνο συνάντηση του σήματος και εδώ 1.5ο.

«ΟΛΟΙ ΣΤ' ΑΡΜΑΤΑ!»

8

ΡΙΧΝΕΙ ΣΥΝΘΗΜΑ Ο ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

Οι πρώτες διαφωνίες του Μάρκου

Τον Γενάρη του 1948, σχεδόν αμέσως μετά την επιστροφή του από το Βελιγράδι ο Ζαχαριάδης συγκαλεί την «Πανελλαδική στρατιωτικοπολιτική σύσκεψη» του ΔΣΕ.

Η σημασία της ήταν μεγάλη γιατί την μέλλοντική πορεία του ένοπλου αγώνα. Σ' αυτή την σύσκεψη παρουσιάστηκαν και οι πρώτες σοβαρές διαφωνίες ανάμεσα στον Ν. Ζαχαριάδη και τον Μ. Βαφειάδη σχετικά με την μάχη της Κόνιτσας.

Στις «εισηγήσεις» του θέσεις, υπό την 3η συνδιάσκεψη (1950) προσδιορίζοντας την γενική περίοδο της ολοκληρωτικής επίθεσης προς την ένοπλη φάση ο Ζαχαριάδης έγραφε:

«Τον Οκτώβρη του 1946 δώσαμε το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ και στα 1947 τον Σεπτέμβρη, ύστερα από την καταγγελτική προειδοποίηση της 27ης του Ιούνη 1947 από Σπιρτιδούρτα (α.α. από αντιπρόσωπο Κ.Κ. Γιουγκοσλαβίας) η 3η ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ αποφασίσαμε την ολοκληρωτική πολεμική προετοιμασία και καθορίσαμε τις δομικές πολιτικοστρατιωτικές και στρατηγικές κατευθύνσεις του κινήματος ενοπλου αγώνα».

Το προβλήματα πού έβαλε η 3η ολομέλεια βρίσκουν την πραγματική ανάπτυξη και ολοκλήρωσή τους στις 15 του Γενάρη 1948 στη συνεδρίαση των καπετάνιων — πολιτικών και στρατιωτικών — στελεχών του ΔΣΕ. Η σύσκεψη αύτη, όπου πήραν μέρος και όλες σχεδόν τα τακτικά και ανταπληρωματικά μέλη της Κ.Ε. πού βρίσκονταν στο βουνό, ανακοίνωσε την πολιτική κατάσταση και τα προβλήματα της μάχης και καταλήγει στά βασικά ζητήματα της οργάνωσης, της στρατηγικής και της τακτικής του ΔΣΕ. Εξετάζοντας κριτικά τόσο την όλη τα τότε επίδοσή του, όσο και τά λάθη, τις ελλείψεις και τις αναπάρειες του. Το σύνθημα πού από τότε κυριάρχησε σ' όλα τον ένοπλο αγώνα μας είναι: «Όλοι στ' άρματα!». Όλα για τη νίκη!». Πράγμα βέβαιο στηριζόταν στην σύσκεψη αύτη παρουσιάστηκε και η πρώτη σοβαρή διαφωνία ανάμεσα στον Βαφειάδη (Μάρκο) και τη ΚΕ του ΚΚΕ ότι άφορμή, κυρίως την κρίση της μάχης στην Κόνιτσα (Δεκέμβρης 1947) και της στάσης του Βαφειάδη σ' αυτή.

ΣΥΓΚΛΗΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ ΣΥΣΚΕΨΗ

Η «Πανελλαδική στρατιωτικοπολιτική σύσκεψη» άρχισε στά Βίτσι, τά πρωί στίς 15 του Γενάρη 1948.

Οι διαφορές της μεταξύ άλλων κανονικά από τον σταθερό της «Ελεύθερος Ελλάδος».

Στίς 14 του Γενάρη, προηγήθηκε συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής, στην δποία ο Ζαχαριάδης έλεγχησε για πρώτη φορά τόσο μέχρις της καθαιρέτησης τού άντάρτικου, άλλά και της δικής του άργοπορίας να άναγνωρίσει έγκαιρα ότι ή Αθήνα γιά τό βουνό.

Βασική αίτία της καθαιρέτησης άποτέλεσε ο Ζαχαριάδης ένάντιον της Κ.Ε. ήταν ή παρουσία τού Σιάντου στην Αθήνα, γιά τόν άνόητον ύπόψιον ότι είναι «ψερά χτυπος τού έχθρού».

Σχετικά με την καθαίρεση του ένοπλου άγώνα λόγω «της άπόδρασης Σιάντου», ο Ζαχαριάδης ιστορεί άποκαλυπτικός στίς «εισηγήσεις του θέσεις» γιά την 3η συνδιάσκεψη (1950).

Νά τί έγραφε:

«(Μιά παρένθεση: Πρέπει έδώ νά τονιστεί ότι ή παρουσία τού Γ. Σιάντου πού τόν βάρυναν σοβαρά στοιχεία, ότι την Κατοχή κυρίως μά καί άπό πρίν, άποτελούσε ένα σοβαρό έμπόδιο τότε στην όλη δουλειά τού Π.Γ. της Κεντρικής Επιτροπής τού ΚΚΕ. Ο Σιάντος δέν ήξερε τά συγκεκριμένα κάθε φορά μέτρα τού Π.Γ. ή της Γραμματείας του στόν τομέα της στρατιωτικής προετοιμασίας καί της ένοπλης πάλης. Αύτός όμως διηύθυνε την στρατιωτική δουλειά τού ΕΑΜ, τούς άξιωματικούς τού ΕΛΑΣ. Έτσι πάρρησιες άπόφαση νά πάν οί άξιωματικοί τού ΕΛΑΣ έξόρίες γιατί αύτούς τούς έξέλεξε ο Σιάντος καί τώποτε δέν ύπήρχε άπόφαση τού Π.Γ. νά έγούν οί άξιωματικοί στό βουνό. Όταν ένας άπ' τούς άξιωματικούς αύτούς πόθε σέ μένα καί μέ ρώτησε σχετικά, έγώ τού άπάντησα ότι ή άπόφαση είναι νά παρουσιαστούν, μά έτι άν έγώ ήμουνα στή θέση του θά προτιμούσα τό βουνό. Αύτός πήγε καί το είπε αύτό στό Σιάντο καί πήγε καί έξόρία. Έκείνη ή παρένθεση).»

Στίς 7 Γενάρη μιά δόρυφόρα πρίν την Πανελλαδική σύσκεψη, όπως ήδη άνοφερθεί, έγινε ή συνάντηση της Γραμματείας του Π.Γ. του Κ.Κ.Ε.

Έκεί ο Ζαχαριάδης πληροφορεί τους συντρόφους τους γιά «την άλληλουχη δοθείσα πού ύποχρέωσε» οί φίλικές πρός τόν ΔΣΕ δυνάμεις.

Άνάμεσα στίς 7 καί 15 Γενάρη του 1948, συνεδρίασαν τρία διαφορετικά σώματα του ΚΚΕ: Η γραμματεία, ή Π. Γρ. ή Κεντρική Επιτροπή καί ή πανστρατιωτική Κομματική σύσκεψη.

Κάθε φορά, ή άνηφορίση των συντρόφων του Ζαχαριάδη, στίς διαφορετικές ποιότητες, άνάλογα με την σπουδαιότητα του κομματικού σώματος που συνεδρίαζε.

Άς παρακολουθήσουμε τώρα μέσα από τά πρακτικά του Γ. Ιωαννίδη, την συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής (14 Γενάρη) καί της Πανελλαδικής στρατιωτικοπολιτικής Πανελλαδικής σύσκεψη (15 Γενάρη):

Γράφει ο ΦΟΙΒΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

«14 ΓΕΝΑΡΗ: Όλη τή νύκτα δέν μπόρεσα νά κοιμηθώ γιατί είχα φοβερό συνάχι καί ή μύτη μου δουλεμένη. Φαίνεται κρύωσα πολύ χθές. Τά πρωί σπαθόβηκα .π τό κρεββάτι μά δέν είμαι καλά. Γράψαν μέ τή δόλα της.

Καθάρισα μερικά χαρτιά καί έτοιμάσθηκα γιά την αύριανή κομματική σύσκεψη.

—Κανονίσαμε στην σύσκεψη έξω άπ' τά μέλη της ΚΕ (Κεντρική Επιτροπή) νά καλέσουμε καί μιά σειρά συντρόφους πού δουλεύουν από έπιπλείο καί τή διάσταση της σχολής.

—Καλέσαμε άπό δραδύς τά μέλη της Κ.Ε. καί μίλησε ο Νίκος γιά τούς λόγους πού καθυστέρησε τό κόμμα νά καταπιαστεί μέ την όργάνωση τού άντάρτικου καί έβαλε δπ' όψη τους τό ζήτημα πώ Γιώργη.

Έτσι άκόμα μιά προσωπική κριτική στά μέλη της ΚΕ γιά τά λάθη τους.

—Τόν Χατζή κανονίσαμε καί τόν στείλαμε σέ δουλειά γιατί νά μήν είναι στή σύσκεψη της Κ.Ε.»

Η ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ ΣΥΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΒΙΤΣΙ

«15. ΓΕΝΑΡΗ:

«Τό πρώι άρχισε ή κομματική σύσκεψη. Πήραν μέρος: 1. Νίκος (Ζαχαριάδης), 2. Γιάννης (Ιωαννίδης), 3. Μάρκος (Βαφειάδης), 4. Βασίλης (Μπαρτζώτας), 5. Στρίγγος, 6. Πέτρος (Γ. Ερυθριάδης), 7. Βουτσινός, 8. Ζήσης (Ζωγράφος), 9. Καλογιάννης, 10. Βασδαβάνας, 11. Φώκος (Βέττας), 12. Χατζής (Θανάσης), 13. Παπτελόχης, 14. Λογοθέτης, 15. Σάββας (Μακρόπουλος), 16. Ακριτίδης, 17. Πυρσούλας, 18. Μπελογιάννης, 19. Όλγα (Ρούλα Κουκούλου), 20. Οδυσσέας (Μπάτσης), 21. Νίκος Ρομπέλιος (Τριανταφύλλου), 22. Κικίτσας.

Η εισήγηση τού Νίκου ήτανε πάλι ένα σημαντικό κείμενο. Την έχει γραμμένη, πρέπει νά γραφομηχανηθεί καί νά έκδοθεί — καί ή όμιλία τού Μάρκου ήταν καλή.

—Μίλησον οί έπικεφαλής τών άρχηγείων άπό μιά ώρα. Η γνώμη μου είναι πώς δέν μπόρεσαν νά πιάσουν σωστά, σοβαρά, δημιουργικά τά προβλήματα της δουλειάς καί τά καθήκοντα. Στό μεγαλύτερο μέρος, τριμμένα χιλιοεπαμένα πράγματα, συνηθισμένη αύτοκριτική καμωμένη σάν νά είναι μία ύποχρέωση, πού πρέπει νά ξεπερδέψει καί μ' αύτή.

Η γρήγορη έξακολουθεί. Μ' έχει τραβέξει. Κι όμως πρέπει νά την περάσω στό πόδι.

«16 ΓΕΝΑΡΗ.

Άρχισε στίς 9 ή κοιμητική σύσκεψη. Μίλησε ο Νίκος ο Ρουμελιώτης πρώτος. Αποτέλεσε έξαίρεση άπ' όλους. Ήτανε μιά άποκάλυψη.

Έπιασε το δόδι σή τά κέρατα. Σταράτα, καθαρά, πού, φανερώνει πόσο κατέχει τά ζητήματα. Έκανε έκθεση της δουλειάς τού Α.Ρ. (Αρχηγείο Ρουμελιώτη) κι άπέδειξε πώς έφαρμόζεται στην πράξη ή κομματική γραμμή καί πόσο καλά άποτελέσματα έχει ή σωστή της έφαρμογή. Ο λόγος του έδειξε την ικανότητα τού Γούσια σάν μπολσεβίκου καθοδηγητή καί έφαρμοστή της κομματικής γραμμής.

—Μέχρι τό δράδυ στίς 4 1)2 τέλειωσαν όλοι οί όμιλητές.

—Μετά μίλησα έγώ. Κι έδεσα δασικά τό ζήτημα των όργανωτικών καί προσωπικών μας άδυναμιών καί τό ζήτημα της άσφάλειας τού ΔΣΕ.

ΔΙΕΝΕΞΗ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ – ΜΑΡΚΟΥ

—Συμφωνήσαμε νά δώσουμε στό Μάρκο νά κλείσει μιά πού Ιωαννίθηκε ότι χθές δέν ήταν καλά προετοιμασμένος. Το κλείσιμό του ήταν έντελώς άπροετοίμαστο καί έθεσε έναμέλεια ζήτημα άναθεώρησης της γραμμής μας. Δημιουργήθηκε καί έπεισόδιο μεταξύ τού Νίκου (Ζαχαριάδη). Τού υπενθύμισε ο Νίκος ότι έδω πεί πώς άρα πέσει ή γέφυρα τού Μπόροβόνι, ή Σόνγκα θά πέσει άπωσθήπατε κι άπ κι άλλη φορά είπε ότι μέ την διείσδυση των Ρπεϊρωτικών τμημάτων θά όγούμε στην Αδριατική καί την διέφευσε. Ύστερα άπ' τό έπεισόδιο αύτό ο Νίκος (Ζαχαριάδης) πράτενε σέ μένα νά κλείσω αύριο, καί νά μαζευτούν τά μέλη της Κ.Ε. άπόψε. Αύτό καί έγινε.

Στή σύσκεψη των μελών της Κ.Ε. ο Νίκος έδαλε δυό ζητήματα: α) Το ζήτημα της άναθεώρησης της κομματικής γραμμής όπως τό έδαλε ο Μάρκος καί β) Το ζήτημα τού έπτεισοδίου.

Στό πρώτο ο Μάρκος έδωσε έξηγήσεις ότι δέν έννοούσε μ' αύτά πού είπε αύτό πού καταλάδαμε καί συνεπώς δέν έδαλε ζήτημα άλλαγής της πολιτικής γραμμής. Καί στό δεύτερο τού υποδείχθηκε ότι ζεκνάει νά διορθώσει τό έλάττωμά του γιατί ή θέση του καί ό ρολος του. είναι πολύ ύπεύθυνος κι ό,τι λέει καί κάνει προσέχεται άπ' όλους. Έτσι έλήξε τό ζήτημα.

Οι διαφωνίες έχουν άρχίσει πιό αύτή την έποχή νά έκφανίζονται άνάμεσα στον Ζαχαριάδη καί τον Μάρκο, όπως άνοφέρει κι ο Ιωαννίδης.

Χαρακτηριστικό είναι δπίσης καί άσφαλώς μέσα στην δεοντολογία, ότι ο Ιωαννίδης παρουσιάζοντας τα πρόσωπα πού συμμετείχαν στην «Πανελλαδική στρατιωτική σύσκεψη» της 15 του Γενάρη, τα παραδέτει άλλού μέ μιά ιεροχρική σειρά, σ' αντίθεση μέ την θέση τους στο ΚΚΕ.

Στίς 17 Γενάρη τέλειωσε ή στρατιωτικοπολιτική σύσκεψη καί τό απόγευμα της δίιος ήμέρας έγινε συνεδρίαση του Πολιτικού γραφείου, πού ήρε άποφάσεις πάνω σέ όρισμένα ζητήματα.

ΑΥΡΙΟ: Ο λόγος Ζαχαριάδη στήν «Πανελλαδική στρατιωτικοπολιτική σύσκεψη». — Κριτική Ζήση Ζωγράφου καί Ιωαννίδη, γιά Μάρκο, σέ συνάντηση μέ Ζαχαριάδη.

Ο Ζ. με τους Ζαχαριάδη, Μάρκο, Ιωαννίδη της Κ.Ε. του ΚΚΕ από το 1960 ως το 1971. Πήρε μέρος στην Πανελλαδική στρατιωτικοπολιτική συνεδρίαση της 15ης Γενάρη 1948, μαζί με τους Ζαχαριάδη, Μάρκο, Ιωαννίδη, Μπαρτζώτα κ.α.

Το Καζίνο της Πάρνηθας από τη μέρα πού άρχισε τα λειτουργίες του, το Φεβρουάριο του 1971, έχει «κλείσει» δεκάδες «ψαρέματα». Έχει «σηκώσει» το δισκάρι δεκάδες αυθρώπους. Έχει «κατσιάσει» επιχειρήσεις. Έχει «δγάλει» αυθρώπους από τραπεζαρίες, από νοικοκυριές και καλύβες από δαπανα. Και Στά δήλατα!

Εδώ, δπού καταφέρης άγκος σε αυτούς πού δεν θαμπεύονται, με κανένα τρόπο, το Καζίνο της Πάρνηθας δεν λειτουργεί σήμερα. Και πρέπει να ξεκαθαρίσουμε: Πρόν δρηκήσουμε κι άλλα θύματα.

Γ' αρένας της «Ε» έφερε, σπαθήσατε, απ' τελείωματα:

● Επενδύη η Εισαγγελική Αρχή μετά τις αποκαλύψεις μας — μέ στοιχεία, έγγραφα καί ντοκουμέντα — ότι τό Δημόσιο χάνει δεκάδες εκατοντάδες εκατομμύρια δραχμές στην υπόθεση τού Καζίνου.

● Η εποπτεύουσα πού αναπαλλάσσεται τον Μόν Παρνές προσπαθήσε ν' αντιδράσει μέ απομυθικά μέτρα από τα χείμαρρα τον «πελατών». Έφτειλε πολλούς πληρωμένους ανακοινώσεις σας σας εφη πτερα — κέντρο γνώσ σάρτιες διάρρηξεων ρος ο φόδος ο δόθηκε στην Ε πρωγράφου κος Ιωάν

8

Οι α είνο περ

Μετά την άρνηση να δημοσιεύσουμε την κατώτερη εξόδεια δήλωσή της που μας έστειλε - τη δεύτερη μέρα της έρευνας η εταιρία «Ξενοδοχεία, Τελεφερίκ και Καζίνο Αττικής Α.Ε.» μας έστειλε πάλι την επιστολή της αυτή τη φορά με υπογραφές.

Υπογράφουν ο Αντιπρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της κ. Χατ. Σταφυλόπουλος και ο Διευθύνων σύμβουλος κ.κ. Χαρ. Δημητρόπουλος, δημοσιογράφος. Ανάμεσα σε χαριτωμένα αποκλεισμένα — «κάτοικοι κάστρο» — έστειλε η εταιρία και πληρωμή, σ' άλες σπηλιές της εφημερίδας της Αθήνας. Πληρώνουν για να δημοσιευθεί σ' αυτές ανακοινώσεις χιλιάδες δραχμές.

Γράφουν η εταιρία:

«Σχετικά με τήν έρευνα περί Καζίνου ΜΟΝΤ ΠΑΡΝΕΣ, πού άρχισατε νά δημοσιεύετε από ημερών έκουσε νά σάς άνακοινώσουμε τα εξής:

Δέν δέν άνάμεσα κάποια συγκεκριμένη κατηγορία πρόσωπα σε δπό την ιστορία τον δε μοιεσιμότων πρέπει μέ καλή πίστη νά δεδηγήσδουμε στό συμπέρασμα δτι ο δεκολουθούμενος μέ την έρευνα έχει πέσει δέ: μία κακοδούλευη πληροφοριοδοτήσεων. Διότι δέν μπορεί νά ερμηνευθεί αλλιώς ή τόση διαστρέβλωση δλων γνεγνόντων, ή διάτρεπτα δρισμένων γνωτών περιστατικών, ή πα ράλειψη παραδέσεως άντικειμενικών στοιχείων καί οί αδιόριστες καί αναφορτικοί δυσφημιστικοί χαρακτηρισμοί σ, δ,τι αφορά τα Καζίνα της Πάντειας.

Σχετικά με τό κόστος καί τα Πόρτατα καί τον συνεχόμενο τον Σημίου σάς παραπέμπουμε στην ύπ. άριθ. 1979 δικαστική απόφαση (Δ αστικής Πρόεδρος τού Αρε ου Πάγου) στην δποία άναφέρεται σαφώς ότι τό ποσό δι δενεργείται νομότυπα κ σύμφωνα με τους όρους τή Συμδάσεως.

Λύτη την άπόφαση περιέγ γας την αγνοείτε εντελώ στην έρευνά σας.

3.— Όσον αφορά τα φλο

ποιός λέει την αλήθεια;
Ο ΕΜΒΕΡΧΟΤΖΑ ή Η ΗΓΕΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ;

Κ.Κ.Σ. 1. Β. Μπαρτζώτας, 2. Π. Δρακούλης, 3. Μ. Ζαχαριάδης, 4. Π. Σιάντος, 5. Κ. Κορνέσιος, 6. Μ. Παυλόπουλος, 7. Δ. Βλαντάς, 8. Π. Μανωλόπουλος, 9. Γ. Ιωαννίδης, 10. Κ. Δαλίζ, 11. Χρήστος Σ. Βασιλείου, 12. Δημοσ. Γαρέλος, 13. Δημ. Στρίγγος, 14. Γ. Ερυθριάδης, 15. Αλέξανδρος, 16. Στέφος Στεφανόπουλος, 17. Κανελόπουλος, 18. Β. Βουτσινάς, 19. Γ. Γούσιας και 20. Κ. Καλογιάννης.